श्री

मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें

खंड ७ वा.

संपादक.

ज. र. घारपुरे.

ना. कृ. गेद्र.

वा. रा. जोशी.

वि. का. राजवाडे.

शक १७१४—१७१६

मुंबई.

नेटिव्ह ओपिनियन प्रेस.

श्री.

महाराष्ट्र इतिहास.

संकेत.

श्रीमत्समर्थसज्जन—,
हृन्मेरूशिरःप्रतापगडराचेत्या ।
नति रामदासशिवपदिं,
स्वधर्मभूरति महारथीं खचित्या ॥ १ ॥

महाराष्ट्राचा इतिहास अजून सिद्ध करावयाचा आहे. त्याला साधनीभूत जीं जुनीं राजकीय व धार्मिक व्यवहाराचीं, (त्या त्या बाबतींतील पुढाऱ्यांचीं ते ते व्यवहार त्यांच्या हातून वडत असतांना एकमेकांनीं एकमेकांस लिहिलेलीं) अस्सल पत्रें तीं, सध्या कोठें सुप्रसिद्ध स्वेतिहाससंशोधक रा. रा. विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे, मयूरभक्त लक्ष्मण रामचंद्र पांगारकर यांसारखे पदवीधर, तसेच रा. दत्तात्रय बळवंत पारसनीस ब्रह्मेंद्र स्वामीचें चारित्र लिहिणारे असे कित्येक सद्गृहस्थ अधिकउणें प्रयत्न करीत आहेत तेव्हां, उपलब्ध होऊं लागलीं आहेत. त्या सर्व उपलब्ध व उपलभ्य साधनांचें जेव्हां प्रकाशन होईल तेव्हां महाराष्ट्राचा—आपल्या प्रिय देशाचा व पूज्य पूर्वजांचा-खरा खरा इतिहास—“ धर्मार्थकाममोक्षाणामुपदेशसमन्वितं । पूर्ववृत्तं कथायुक्तमितिहासं प्रचक्षते ॥ १ ॥”—ह्या आपणांकडील अत्युदात्त व्याख्येशीं जुळणारा असा कोणा तरी अर्थात् स्वभूमि, स्वभाषा, स्वजन आणि स्वधर्म यांस वाहिलेल्या स्वजनोत्कर्षेछू महापुरुषाकडून लिहिला जाणें शक्य होणार आहे अशी आमची दृढ समजूत आहे. तिला अनुसरूनच सद्यःस्थितींत आह्मी महाराष्ट्र इतिहासाची साधनें जशीं जशीं तीं आमच्या हातीं येतील तशीं तशीं छापून प्रसिद्ध करण्याचें आपलें कर्तव्य समजून करीत आहों. हीं साधनें अश्रांत परिश्रमानें कधीं उकिरड्यांतून तर कधीं उकिरडेवजा

झालेल्या जुन्या वाड्यांतील तळघरांतून अथवा कधींही वापरांत नसणाऱ्या तिसऱ्या, चवथ्या मजल्याच्या माळ्यावरून—उन्हाळ्यांतील कडक ऊन, पावसाळ्यांतील पाऊस व हिवाळ्यातील थंडीचे कडके खाऊन कडकून, भिजून आणि फिरून आकर्षून—केरकचरा व वाळवी यांच्या अखंड मैत्रींत 'कालोह्ययं निरवधिर्विपुलाचपृथ्वी' ह्या भवभूतीच्या उक्तीवर विश्वास टाकून बसलेलीं अशीं रा. रा. विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे बी. ए. ह्यासारखे पदवीधर उजेडांत आणीत आहेत; त्यांनां अभ्यंगस्नानें घालीत आहेत; त्यांचे रोगग्रस्त भाग प्रसंगीं कळकळीच्या मवाळीनें सुसह्य होणाऱ्या शस्त्रधारांनीं कापून काढून निराळे करीत आहेत; कित्येक ठिकाणीं मलमें लावीत आहेत; तर कित्येक ठिकाणीं नवे अवयवही कृत्रिम तऱ्हेनें बनवून चिकटवीत आहेत व जुन्यांस रजा देत आहेत. ह्या सर्व गोष्टी केवळ कविकल्पना वाटण्याचा पुष्कळ संभव आहे. परंतु ज्यांनीं रा. राजवाड्यासारख्यांस सांपडलेले पत्रांचे गठ्ठे स्वतां पाहिले आहेत त्यांस तसें वाटण्याचें कांहीं एक कारण नाहीं. आम्हीं सध्यां येथें जीं कांहीं दहा पांच पुस्तकें आणिलीं आहेत त्यांतील तीन चार पुस्तकें वाळवीनें इतकीं खाल्लीं आहेत, कीं त्या वाळवीच्या किड्यांच्या मृत शरीराची माती त्या पुस्तकांत भिनून एकंदर पुस्तकांची माती—कां? दगडी पाटीच बनली आहे. अशा स्थितींत असलेलीं हीं पुस्तकें फिरून बोलकीं करावयास प्रथम त्यांस युक्तीनें वाफारा द्यावा लागतो. हा वाफारा देतांच त्या प्रस्तराचे पापुद्रे कांहींसे सुटे होतात. ते तसे सुटे झाल्यावर लगेंच गर्भाशयांतील शस्त्रक्रियेच्या प्रसंगीं जितक्या हलक्या हातानें आणि काळजीपूर्वक काम करावें लागतें त्यापेक्षांही अधिक हलक्या हातानें आणि कळकळीनें त्या प्रस्तरप्राय पुस्तकाचें एक एक पृष्ठ सोडवावें लागतें. अशीं हीं सोडविलेलीं पृष्ठें फिरून चिकटूं नयेत

ह्मणून त्यांच्यामध्यें एक एक टिपकागदाचें किंवा साध्याही कागदाचें पृष्ठ घालून ठेवावें लागतें. इतकें करूनही हीं पृष्ठें आपलें सर्व हृद्गत बोलून दाखविण्यास समर्थ होत नाहींत, इतकेंच नव्हे, तर कित्येक अगदीं निरक्षर ह्मणजे मुकीं झालेलींच जेव्हां ओढळून येतें तेव्हां मनाला किती उदासपणें वाटत असेल याची कल्पनाच करणें बरें! कारण ह्या पृष्ठांचें सर्व तोंड मुख्यत्वें जिव्हा ह्मणजे अक्षरवटिका वाळवीनें साफ आमूलाग्र खाऊन टाकलेली असते. आह्मीं सध्यां छापण्यास आरंभ केलेल्या पत्रव्यवहारांतील शके १७१४ किंवा इ स. १७९२ सालच्या पुस्तकाची वरीलसारखीच दशा आहे. तें कांहींच बोलूं शकत नाहीं. आणि ह्मणूनच आह्मांस शके १७१९ च्या वैशाखापासून आरंभ करावा लागत आहे. वास्तविक खडर्याच्या लढाईला झालेलें मूळ कारण शके १७१९ च्या पूर्वकालांतील असल्यामुळें त्याचा वास्तविक बोध करून देणें हें काम ह्या मुक्या झालेल्या पुस्तकाकडे होतें. परंतु आज तरी त्याला बोलकें करण्याचे आमचे सर्व उपाय खुंटले आहेत. तथापि निराश न होतां आह्मीं आपलें काम अजून चालूंच ठेविलें आहे. ईश्वरेच्छेनें यश येतांच तें जें काय बोलेल तें महाराष्ट्रबांधवास आह्मी ऐकवूंच.

आमच्याजवळ असलेले सर्व कागद रा. गोविंदराव कृष्ण काळे यांच्या बारनिशीचे होत. हे गोविंदराव कृष्ण काळे निजामाच्या दरबारीं पेशव्यांचे वकील असत. हे एक उत्तमांपैकीं मुत्सद्दी राज्यकार्यधुरंधर पुरुष होते. ह्याची खात्री वाचकांस त्यांच्या छापल्या जाणाऱ्या पत्रांवरून सहजच होईल. रा. गोविंदराव भगवंत हे रा. गोविंदराव कृष्ण यांचे पुण्यास सरकारी फडांत असलेले विश्वासपात्र कारकून होत. रा. गोविंदराव कृष्ण यांचा आमच्याजवळ असलेला पत्रव्यवहार तीन मुखांचा आहे. पहिला 'सरकारी, माधवराव नारायण

(पंत प्रधान) यांस'; दुसरा सरकारी, 'नाना (फडणीसास) स; ' आणि तिसरा खासगी, 'गोविंदराव भगवंत यास'. हा तिन्ही मुखांचा पत्रव्यवहार एकाच खडर्याच्या लढाईसंबंधीं प्रत्यक्ष व अप्रत्यक्ष चालणाऱ्या कारस्थानांचा द्योतक आहे. त्यामुळें एकाच मित्तीचीं त्याच त्याच बाबतीचीं पत्रें गोविंदराव कृष्ण यांचीं माधवराव नारायण पंतप्रधान, नाना फडणवीस आणि गोविंदराव भगवंत या तिघांस गेलेलीं पाहावयास सांपडून ह्या त्रिवर्गांचीं परस्पर नातीं, यांचीं व्यक्तिनिष्ट व अन्यसापेक्ष धोरणें, त्याचप्रमाणें ह्यावेळीं नुकतीच अस्तित्वांत येऊं पाहत असणारी इंग्रजी सत्ता ह्मणजे तराजूनें तरवारीच्या साहाय्यानें मांडलेला बुद्धिबलाचा डाव आपणांस कसा काय फळेल किंवा नडेल ह्याबद्दलचें ह्या मराठी राज्यकार्यधुरंधरांचे संशय इत्यादिकांचें वाचकांस चांगलेंच दर्शन घडेल. त्याचप्रमाणें मराठे सरदारांत ह्यावेळीं परस्परांविषयीं कितपत स्नेहबुद्धि वसत होती, त्यांचें आपल्या स्वामीसंबंधीं कितपत प्रेम होतें आणि ह्या प्रसंगीं ह्मणजे खडर्याच्या लढाईत त्यांना एके ठिकाणीं आणण्याचें काम कोणा राज्यकार्यधुरंधरानें आपल्या चातुर्यानें साधलें हें पाहणेंही मोठें कौतुकास्पद असून तितकेंच बोधप्रदही आहे. त्याविषयीं आह्मी आपले ग्रह हा पत्रव्यवहार बराचसा छापून झाल्यावर निश्चयात्मक असे लोकांपुढें स्वतंत्र प्रस्तावनारूपानें मांडणारच आहों. तेव्हां सध्यां अधिक कांहीं लिहित नाहीं. मात्र हा पत्रव्यवहार अव्याहत छापून निघण्याचें काम फार खर्चाचें व श्रमाचें आहे. पैकीं श्रम आमच्याजवळ आहेत. परंतु द्रव्य आमच्या महाराष्ट्र बांधवांनींच सवडींत सवड करून पुरविलें पाहिजे. वार्षिक खर्चे केवळ छापण्याचा निघाला ह्मणजे हें काम पडूं न देण्याचें आह्मीं आनंदानें अभिवचन देतों. कोणीं उदार आत्म्यानें जर दहा, वीस, पंचवीस, पन्नास असे रुपये बुडीत खर्चास ह्मणून दिले तर त्यांचा आह्मी मोठ्या आदरानें स्वीकार करूं; व प्रत्येक तीन रुपयांस एक प्रमाणें त्याची इच्छा असेल तर मासिक

पुस्तकाच्या प्रती त्याला पाठवूं. अशा आश्रयदात्यांच्या उदारपणानें ऐतिहासिक पुरुषांचे हस्तलेखही प्रकाशलेखनद्वारा आह्मी वाचकांस देऊं. आमच्याजवळ श्रीशिवाजी, संभाजी, शाहू, नानाफडणवीस, बापू गोखले, परशुरामभाऊ पटवर्धन, महादजी, मल्हारबा इत्यादि अनेक जवळ जवळ दीडदोनशें निरनिराळ्या ऐतिहासिक पुरुषांचे हस्तलेख आहेत.

असो. काव्येतिहाससंग्रहाच्या मागें जवळ जवळ वीस वर्षांनीं हा स्वेतिहाससाधनप्रकाशनाचा उद्योग होत आहे. काव्येतिहाससंग्रहानेंच प्रथम आमचा इतिहास विदेशियांनीं लिहिलेल्या स्वरूपांत सत्यापासून किती दूर आहे याची थोडीशी कल्पना करून दिली. त्यावर आजपर्यंत मूळ कागदपत्रांचें यथाकालप्राप्तसाधन घेऊन कित्येकांनीं नाना फडणवीस, महादजी सिंदे, मल्हारराव होळकर अशांचीं चरित्रें लिहिलीं आहेत. त्या चरित्रलेखांनींही आमचा इतिहास अजून केवळ किती अंधुक आणि अपुरा आहे हें अधिक स्पष्टपणें प्रत्ययास आणलें. सारांश, स्वेतिहासाचीं साधनें त्यांच्या मूळ स्वरुपांत उजेडांत येण्याची अवश्यकता मराठी वाचकांपैकीं प्रत्येक प्रौढ व विचारी गृहस्थाच्या अंतःकरणांत आतां चांगलीच बिंबली आहे. तेव्हां काव्येतिहाससंग्रहाप्रमाणें सध्याच्या वाढत्या प्रमाणावर असणाऱ्या आमच्या वाचनाभिरुचींत ग्राहकांच्या अभावामुळें हा आमचा प्रयत्न अर्धवट राहण्याची पाळी न येईल अशी बरीच उमेद आहे. ती ईश्वराच्या प्रेरणेनें महाराष्ट्र वाचक सफल करोत हेंच त्या दयावनाजवळ मागणें आहे.

संपादकीय कर्तव्यास मुख्यतः रा. रा. जगन्नाथ रघुनाथ घारपुरे, वामन रामचंद्र जोशी, आणि नारायण कृष्ण गद्रे, ह्या तिघांनींच जरी बांधून घेतलें आहे तरी रा. रा. पद्मनाभ भास्कर शिंगणे बी. ए. एल्. एल्. बी. आणि कृष्णलाल मोहनलाल जव्हेरी एम् ए. एल्. एल्. बी. ह्या गृहस्थांचें ह्या पहिल्या अंकापासूनच त्रिवर्गसंपादकांस पूर्ण साहाय्य आहे. विशेषतः ह्या

अंकांतील व पुढेंही मधून मधून येणाऱ्या फारसी पत्रांचें लिप्यंतर आणि मराठी भाषानुवाद करण्याचे कामीं रा. रा. कृष्णलाल मोहनलाल जव्हेरी एम्. ए. एल्. एल्. बी. ह्या गृहस्थांचें जर संपादकांस साहाय्य मिळालें नसतें तर फारसी भाग सध्यां तरी तसाच ठेऊन पुढें जावें लागतें. कारण जशी सध्याच्या मराठी जाणणारांस जुनी पत्रव्यवहाराची भाषा अगदीं अपरिचितत्वामुळें दुर्बोध होते त्याचप्रमाणें जुनी फारसी पत्रेंही दुसरी भाषा फारसी घेऊन बी. ए. ची परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्यासही फारच दुर्बोध होते असा आमच्याच मित्रमंडळींतील कांहीं फारशी पदवीधरांना आह्मीं तीं पत्रें दाखविलीं तेव्हां आह्मांस अनुभव आला. सारांश रा. रा. जव्हेरी यांचें साहाय्य फारच मोलाचें झालें आहे, आणि तें त्यांनीं केवळ निरपेक्षबुद्धीनें व अत्यंत उत्सुकतेनें केलें आणि पुढेंही ते तसेंच वेळोवेळीं करणार आहेत ह्याबद्दल त्यांचे संपादकांवर अति उपकार होत आहेत. ह्या शिवायही संपादकांस नामदार दाजी आबाजी खरे बी. ए. एल् एल्. बी. रा. रा. सदाशिव रामचंद्र बखले बी. ए. एल. एल्. बी. इत्यादि बरेच विद्याव्यासंगी गृहस्थ कोणत्याही प्रसंगीं साहाय्य करण्यास उत्सुक आहेत ह्यामुळें संपादकांस उत्तेजन येत आहे. सारांश महाराष्ट्र इतिहास मासिक पुस्तकासंबंधीं संपादकीय कर्तव्य शक्य तितकें उत्तम होण्याची व्यवस्था कशी आहे हें वाचकांस आतां जास्त स्पष्ट करून सांगण्याची आवश्यकता नाहीं.

महाराष्ट्र इतिहासाच्या प्रत्येक अंकांत ४८ पानें पत्रें इत्यादिकांस दिलीं जातील; व उरलेल्या आठ पानांत मराठी पुस्तकांची पोंच व अभिप्रायविशेषतः ऐतिहासिक पुस्तकांचें साधार व सोपपत्तिक परीक्षण करण्याचें योजिलें आहे. प्रसंगविशेषीं आपल्या इतिहासाचें विवेचन करणाऱ्या आंग्लादि परभाषेंतीलही पुस्तकांची चांचणी घेऊन त्यांची वाचकांस ओळख

करून द्यावयाचें कामही यथावकाश करावें असें मनांत आहे. आश्रय चांगला मिळाल्यास ऐतिहासिक स्थलांचेंही सचित्र वर्णन करण्यास ठीक पडेल.

महाराष्ट्र बांधवांस विनंति.

आह्मांजवळ जरी सध्या सुरू केलेलें ४८ पृष्ठांचें मासिक पुस्तक दहा पंधरा वर्षें चालेल इतके कागदपत्र आहेत तथापि महाराष्ट्रांतील अनेक इतिहासप्रसिद्ध पुरुषांच्या वंशजांपाशीं व आप्तेष्टांच्या घरीं महाराष्ट्राच्या इतिहासाची पुष्कळ सामग्री इतस्तत: माळ्यावर किंवा तळघरांत फुकट रद्दी ह्मणून पडलेली असते; असा आमचा अनुभव आहे. तर तसल्या जुन्या अव्याहत परंपरेच्या घरंदाजांनीं आपलीं तळघरें, अंबारें आणि माळे वगैरे शोधून किंवा कित्येकांच्या घरीं पिढ्यानुपिढ्या बंद असणाऱ्या पेट्या शोधून महाराष्ट्राच्या इतिहासास उपयोगी पडणारे कागदपत्र कृपा करून आह्मांकडे पाठवावे. आह्मी अशा गृहस्थांस त्यांचे मूळ कागद नकला करून घेऊन परत पाठवूं आणि छापविल्यावर त्यांच्या दोन दोन प्रतीही त्यांस पाठवूं. आमची ही विनंति फुकट जाणार नाहीं आणि महाराष्ट्र इतिहासाच्या सांखळीचे मधलेच चुकलेले दुवे लवकरच जागच्या जागीं येऊन महाराष्ट्राचा सुसंगत इतिहास दहाबारा वर्षांच्या आंत लिहितां येणें शक्य होईल अशी फार उमेद आहे. तर लोकांनीं प्रयत्नपुरस्सर आह्मांस चहूंकडून कच्चीं साधनें ह्मणजे कागदपत्रें पुरवावींत इतकेंच त्यांजपुढें पदर पसरून आमचें मागणें आहे.

मिति वैशाख शुद्ध १ शके १८२६.

संपादक.

श्री.

दुसऱ्या बाजीच्या राजवटीच्या आरंभाचीं कांहीं विश्वसनीय टिपणें.

शके १७१८ नलनाम संवत्सरे सुरुसन सबातैन मया, व आलफ, सन १२०६, संवत १८५३, राजशक १२३, इसवी १७९६ व १७९७.

१ बाळोबा पागनीस निसबत शिंदे यांणीं विच्यार केला कीं नाना निघोन गेले. बाजीरावसाहेब यांचा इतबार नाहीं व हे राज्याचे उपयोगीही नाहीं व नाना बाहेर असतां आपण बंदोबस्त करूं ह्मटलें तरी आपले विचारांत भोसले, होळकर वगैरे सरदार व मुत्सदी येणार नाहीं. हें प्रकर्ण सारें असेंच ठेऊन हिंदुस्थानांत जावें तरी नाना सरदारी बुडवीतील; तेव्हां कोणीतरी श्रीमंतांचे दवलतींतील पुढें करून त्याचें माथा कारभार ठेऊन आपण कांहीं जाहागीर व खर्चास घेऊन येश मिळवावें अशी तजवीज करूं लागले. तेव्हां बहिरोपंत मेहंदळे व रावोपंत थत्ते यांचे मार्फतीनें परशुरामभाऊ यांशीं बोलणें लाविलें. तेव्हां परशरामभाऊ यांनीं सांगितलें कीं बाजीरावसाहेब कोणाचे विचारांत चालतील न चालतील ही तुमची खातरजमा झालीच आहे. याजकरितां आह्मी या कामांत येत नाहीं व आह्मीं सरदार; कारभार आमच्यानें होणार नाहीं. नाना बाहेर आहेत त्यांस तुमचा भरवसा नाहीं, व सर्वांचें लक्ष माधवरावसाहेब यांचे वंशाकडे व नानाकडे आहे. तेव्हां कोणी अनुकूल होणार नाहीं. याजकारितां बाजीरावसाहेब यांस अटकाव करून चिमणाजी आप्पास, माधवरावसाहेब यांस दत्तक दिल्हे तरी सर्वांचें एक लक्ष होईल असें परशराभाऊ यांचे बोलणें नानाचे रुकारानें पडलें. त्यावरून बाळोबा पागनीस यांणीं विच्यार केला कीं उभयतांस त्याचे हवालीं केलें तरी आपले हातीं कांहीं राहात नाहीं; याजकारितां बाजीराव साहेब यांस अटकाव करून आपले जवळ ठेवावें आणि चिमाजीअप्पा यांस परशुरा-

मभाऊ यांचे हवालीं करावें, असें ठरवून पागनीस यांणीं परशरामभाऊ यांस सांगितलें कीं बाजीराव साहेब यांस आह्मीं लष्करांत अटकावून ठेवितों आणि चिमाजी अप्पा यांस तुमचे स्वाधीन करितों; तुह्मी येश्वदाबाईचे मांडीवर देऊन दत्तविधान करून चिमणाजी माधव करावें ह्मणजे सर्वांचे मनोदयानरूप होऊन सारे अनुकूळ होतील; तेव्हां ही गोष्ट परशरामभाऊ यांणीं कबूल केली आणि बाहिरोपंत मेहंदळे यांस सातार्‍यास नानाकडे पाठविले आणि सांगितलें कीं अशी मसलत होत आहे, आपण यास रुकार देऊन वस्त्रें देवावीं आणि आपण मेणवलीस यावें; बाळोबा तात्या व भाऊ यांची आपली सफनाई होऊन आपली खातरजमा जाली ह्मणजे पुण्यास यावें, असें बोलणें झालें त्यावरून मेहंदळे याजवर नानाची मर्जी रुष्ट जाली. नानानीं विचार केला कीं शिंदे व परशरामभाऊ एक जाले व माधवरावसाहेब यांस दत्तक होणार तेव्हां सार्‍यांचें लक्ष तिकडे लागेल. ये वेळेस रुकार न दिल्हा तरी आपले माथां अपेश येईल असें समजून वस्त्रें द्यावयास सातार्‍यास बाबूराव आपटे होते त्यांस सांगून आपण वाईस येऊन राहिले. बाजीराव साहेब यांस हातीं न घेतां दत्तविधान केलें हें भाऊचें नानाचें वांकडें येण्याचें कारण.

१ वैशाख शु॥ १३ सोमवार छ. १ जिल्कादी बाजीरावसाहेब यांस शिंदे यांणीं फौजेंत अटकाव करून चिमणाजी अप्पा यांस परशरामभाऊचें हावालीं केलें. त्याणीं जबरदस्तीनें पालखिंत घालोन पुण्यास आणिलें आणि त्रिंबकराव अमृतेश्वर आपटे यांस सातार्‍यास पाठवून शाहूराजे याजपासून वस्त्रें व शिक्केकटार आणिलीं आणि वैशाखवद्य ४ बुधवार छ. १७ जिल्कादी पुण्यांतील वाड्यांत दवलतराव शिंदे येऊन चिमणाजी अपा यांचें दत्तविधान जालें. दत्तविधानाचा शास्त्रार्थ महादेव दीक्षित आपटे व यज्ञेश्वर शास्त्री द्रविड यांणीं सांगितला. दत्तविधान जाल्यावर दरबार जाला. सारे सरदार, मुत्सद्दी, वकील जमा होऊन चिमणाजी माधवराव यांस पेशवाईची वस्त्रें दिल्हीं. चुलते असतां पुतणे यांस दत्तक दिल्हें हें चांगलें जालें नाहीं असें लोक बोलत

होते. परशुरामभाऊ यांणीं च्यार लक्षांची जहागीर शिंदे यांस द्यावयाची ठरविली.

चिमाजी अप्पा यांस वस्त्रें जाल्यावर नानास पुण्यास येण्याविशीं बाळोबा पागनीस यांचा रुकार घेऊन परशरामभाऊ यांणीं सांगून पाठविलें. त्यावरून नानांचें बोलणें पडलें कीं भाऊंनीं आपले चिरंजिवास येथें पाठवावें. त्याजवळ बोलणें होऊन ठरेल तसें करावयास येईल ह्मणोन सांगितलें; त्याजवरून परशरामभाऊ यांणीं आपले चिरंजीव हरी परशराम यास नानाकडे रवाना केलें. त्यांणीं सडे जावे. ते पांच हाजार फोजेनिशी शिरवळास गेले; त्याजवरून नानाचे मनांत फौजेसुद्धां येतात तेव्हां कांहीं दंगा करावयाची मसलत दिसती असा अंदेशा आला, व बाबा फडके यांणींही सांगून पाठविलें कीं आपण करणें तें सावधगिरीनें करावें, व आणखीही लोकांनीं बातमी सांगितली त्याजवरून वैशाख वद्य ३० छ. २८ जिल्कादी मुहूर्त न पहातां तेथून सडे निघोन प्रतापगडास गेले आणि वाटबंद्या करून माहाडास गेले.

१ नाना निघोन गेले ही बातमी येतांच बाळोबा पागनीस यांणीं परशरामभाऊस सांगितलें कीं नानास धरावयास पलटण देतों. तुह्मीं आपलीं फौज पाठवून नानास धरावें; तेव्हां भाऊंनीं सांगितलें. कीं तूर्त असें करावयाचें नाहीं. नाना अनकुळ नच होते तरी मग तसें करूं असें सांगितले, परंतु नानाचे भाऊचे दिवसेंनदिवस वाकडेपणा वाढत चालला त्याजवरून परशरामभाऊ यांणीं नानाचे वाडे व सरंजाम जप्त केलें.

१ शिंदे यास खर्चास ऐवज द्यावयाकरितां परशरामभाऊ यांणीं कर्जपट्टी शेहरांत केली.

१ शिंदे यांचे लस्करची लाही वगैरे मुलकांत होऊन रयतेस उपद्रव फार होऊं लागला.

१ परशरामभाऊं यांणीं—मोकळें करून खरड्याचे स्वारीस ऐवज नबाब यांचे सरकारांतून घ्यावयाचा ठरला त्यापैकीं येणें राहिला तो घ्याव-

याचा ठरविला. मोकळे होऊन गुळ टेंकडीजवळ राहिले. त्याणें आपले जवळ हैद्राबादेहून कांहीं फौज आणविली व कांहीं पुण्यांत नवी ठेविली. त्या फौजेंत हुजरातचे फौजेचे लगतीचीं फौज नारोपंत चक्रदेव यांणीं फार पाठविली.

१ नाना माहाडास गेल्यावर त्यांणीं मसलत केली.

१ रायगड वगैरे किल्ले लक्षांत राखोन किल्यांचा बंदोबस्त केला.

१ रायाजी पाटील यांचे हातून दवलतराव शिंदे यांशीं राजकारण करून पागनीस यांस कैद करावें आणि बाजीरावसाहेब यांस मोकळें करावें, शिंदे यांणीं फौजेसुद्धां हिंदुस्थानांत जावें ह्मगजे दाहा लक्षांची जाहागिर व नगरचा किल्ला द्यावा असें केलें; त्यावरून राज्यकारण जमलें.

१ नबाबाजवळ गोविंदराव काळे यांचे बोलणें केलें कीं नाशारिनमुलुख यास सुचना जाऊन त्याणीं आमचे लक्षाप्रमाणें चालावें, व आमचें राजकारणास अनुकूळ असावें. बाजीरावसाहेब राज्यावर आले ह्मणजे खडर्यांचे स्वारीस जो मुलुख घेतला आहे तो परत देऊं व ऐवज येणें ठरला आहे तो सोडून देऊं. असें ठरल्यावरून ते नानाचे राजकारणास अनुकूळ होऊन नाशारिनमुलुख यांस नानाचे लक्षानें चालण्याविशीं सूचना केली; त्याजवरून नाशरीन यांणीं परशरामभाऊ यास द्यावयाकरितां ऐवज परड्यास आणविला होता तो परड्यास तसाच ठेविला; दिल्हा नाहीं.

१ बाबा फडके यांजकडे ऐवज पाठऊन हुजरातचे फौजेस खर्चास आंतून देऊन फौज त्याणीं आपले लक्षांत लाऊन घेतली.

१ बाजीरावसाहेब शिंद्याचे लस्करांत होते, त्यास ऐवज खर्चास पाठविला. त्यांचे लक्ष आपल्याकडे होतें तें दृढ करून घेतलें. बाजीरावसाहेब यांणीं आपले वेडांत दोन तीनशें लोक जमा केला.

१ मानाजी फाकडे बाजीरावसाहेब यांचेजवळ शिंदे यांचे लष्करांत होते, त्यांस खर्चास पाठविलें. त्यांणीं कांहीं लोक आपले जवळ जमा केले,

१ शिंदे यांणीं पागनीस यांस कैद करावें, व बाबा फडके यांणीं परशरामभाऊ यांस कैद करावें असा संकेत होऊन श्रावण वद्य ८ छ. २२ सफरी शिंद्याची फौज तयार जाली व फडके यांजवळ हुजरातची फौज तयार होऊन आली, इतकि यांत पागनीस सावध होऊन त्यांणीं आपले लष्करचा बंदोबस्त केला व परशरामभाऊ हुशार जाले. त्याजवरून फडके यांची फौज मावारी गेली. नंतर परशरामभाऊ यांणीं फौज व पागेचे सरदार यांस गोडी व जरब देऊन फोडाफोड केली आणि बाबा फडके यांस भाद्रपद वद्य १२ बुधवार छ. २९ रबीलावली कैद करून चाकेण किल्ल्यांत पाठविलें; घराची जप्ती केली; नारोपंत चक्रदेव पळोन गेले; ते मशरीन याचे लष्करांत जाऊन काठीकर, शिलेदार यांचें गटांत राहिले. मालोजी घोरपडे व निळकंठराव परभु, परशरामभाऊ यांचे लक्षांत आले नाहींत सबब त्यांचें घराचे आसपास चौक्या ठेऊन धरावयाची मसलत केली परंतु ते आपले मजबुदीनें राहिले; आणि फौजसुद्धां निघोन वाई प्रांतीं गेले.

१ शिंदे यांचे फौजेंत फितूर जाला. बाजीरावसाहेब यांजवळही लोक जमा जाले, व मानाजी फाकडेही लोक जमा करूं लागले; तेव्हां कोणे वेळेस बाजीरावसाहेब यांस काढून नेतील हा भरंवसा बाळोबा पागनीस यांस पुरेना. याकारितां बाजीराव साहेब यांचे तीन दिवस पाणी बंद करून त्यांचे वाडांत लोक होते ते काढून देऊन बाजीरावसाहेब यांस हिंदुस्थानांत पाठविण्याकारितां रवाना केलें, ते केसो गोविंद यांचे बेलापूर पावेतों गेले.

१ मानाजी फाकडे यांचे भोंवतें पलटण तोफा ठेऊन त्याचे पाणी बंद करून त्यांस काढून दिल्हे, ते वाई देशीं जाऊन फौज जमा करून राहिले. मालोजी घोरपडे व निळकंठराव परभु, अगोदर गेलेच होते. व बज्याबा शिरवळकर यांस माहाडाहून नानानीं वाई प्रांतीं पाठविलें, ते सारे एक होऊन फौज जमा केली. खर्चास देत होते.

१ भोसले यास नानांनीं माघारें आणविलें. येणेंप्रमाणें नानांनीं माहाडास राहून मसलत केली.

१०

१ नानाचे राजकारण सिद्ध होऊन अश्विन वद्य १२ गुरुवार छ० २९ रबिलाखरी चिमणाजी माधवराव वाड्यांत असतां शिंदे यांणीं बाळोबा पागनीस यांस कैद करून चक्रदेव यांजबरोबर शिंदे, मशरीन मुलुख यांची फौज येऊन, परशरामभाऊ यास जाग्यावर धरावें असा नारोपंत चक्रदेव यांचा बेत होऊन, परशरामभाऊ वैद्य (यास?) नारोपंत चक्रदेव यांणीं चिठ्ठी पाठविली ती जासुदानें चुकून परशरामभाऊ पटवर्धन यांस दिल्ही पाहून ते सावध होऊन अप्पासाहेब यांस बरोबर घेऊन विठ्ठलवाडीकडे गेले, तिकडून जुन्नरास गेले; वाटेस घोडनदीचे काठीं——कुळकर्णी यांचे घरीं अप्पासाहेब यास लाहीपीठ घेतलें. त्या कुळकर्ण्यास शंभर रुपयांची जमीन द्यावयाचा करार केला होता परंतु ती पावली नाहीं. नारोपंत चक्रदेव, परशरामभाऊचे मागें जुन्नरास गेले. तेथें परशरामभाऊ अप्पासाहेबसुद्धां किल्ल्यावर जाऊन राहिला. खालीं नारोपंत चक्रदेव फौजसुद्धां गेले. तर दुसरे रोजीं चक्रदेव यांणीं बाण किल्ल्यावर लाविले. ते बाण जेथें घोडी फार होतीं त्यांत पडल्यामुळें बहूत हावालदिल होऊन बोलणें लाऊन अप्पासाहेब यांस चक्रदेव यांचे हवालीं केलें आणि अनंतराव रास्ते यांस जामीन देऊन परशरामभाऊ त्यांचें हवाली जाले. रास्ते यांणीं त्यास भीमातिरीं मांडवगण फुराव्याचे आहे तेथें नेऊन ठेविले, अप्पासाहेब यांस चक्रदेव यांणीं पुण्यालगत भांबवड्यास आणून ठेविलें. छ. १७ जमादिलावेल कार्तिक वद्य ४ शुक्रवार. रावोपंत यांस कैद करून किल्ल्यावर ठेविले.

१ अप्पासाहेब व परशरामभाऊ पुण्याहून निघोन गेले. नंतर तेच वेळेस त्रिंबकराव नारायण परचुरे कोथरूडचे बागेंत होते त्याणीं येऊन पुण्याचा बंदोबस्त केला. बहिरोपंत मेंहदळे सापडले त्याची बेहुरमत केली, त्यास व

त्यांचे पुत्र अन्याबा यांस धरून कैद केले व परशरामभाऊ यांजकडील लोकांस धराधर फार केली, कैदेंत ठेविलें, त्यांची घरें लुटून सरकारांत आणिलीं; शहर हावालदील जालें.

१ श्रीमंत बाजीरावसाहेब हिंदुस्थानांत रवाना केले, ते केसो गोविंद यांचे बेलापुरापर्यंत गेले होते, त्यांस शिंद्यानें आपले लष्करांत माघारें आणिलें. येते समई कोरेगांवचे मुक्कामीं बाजीराव साहेब छ, १४ जमादिलावली येऊन तेथून नाना फडणीस यांस चिठ्ठी पाठविली. तिची नक्कल राबिसन साहेब यांचे कागदांत सापडली. त्यांतील मजकूर कीं आमची स्वारी कोरेगावांस आली, तुमचे येणें न जालें त्यांस पुण्यानजीक येऊन राजश्री दवलतराव शिंदे, अलीजा बाहादूर व अजमल उमराव बाहादूर यांसुद्धां भेटीस येणें. दुसरें सरकारचें हिताकारितां तुमचे वचन ज्याशीं गुंतलें असेल तें वचन सरकारचें गुतलें. खातरजमेनें लौकर यावें. आपले विच्याराखेरीज कांहींएक घडावयाचें नाहीं. याप्रमाणें चिठ्ठी पाठविली.

१ अमृतरावसाहेब पुण्यास आणिलें.

१ बाबा फडके चाकणेस होते ते पुण्यास आले.

१ श्रीमंत बाजीरावसाहेब, चिमणाजी अप्पा. अमृतराव साहेब यांच्या भेटी मूंढव्याचे मुक्कामीं जाल्या. कार्तिक वद्य ७ सोमवार छ. २० जमादिलावेल.

१ नाना फडणीस यांशीं शिंदे अनकूळ जाल्यामुळें त्यांचें राजकारण सिद्ध झालें. व बाजीरावसाहेब यांची चिठ्ठी गेल्यावरून नाना फडणीस जलदीनें माहाडाहून निघोन पुण्यालगत यरंडवणे येथें येऊन मुक्कामास आले. बाजीरावसाहेब यांचा भरवसा नाहीं, याजकारितां मशारीनमुलुख यांस दरम्यान घेऊन नवाई यास बाजीरावसाहेब याची चिठ्ठी देविली; त्याचा मसुदा राबीसन साहेब यांजवळचे कागदांत सांपडला. त्यांतील मजकूर कीं बाळाजी जनार्दन फडणीस यांस आम्हाकडून त्यांचे ज्यानास व हुर्मतीस अपकार होईल येविशीं त्यांस संशय; यास्तव मशारनिल्हेची खातरजमा

आह्मीं आपल्याकडून करविली त्याप्रमाणें आपण केली. त्यांस बाळाजी जनार्दन यांजकडून आमचे जातीस व दौलतीस व पंत प्रधानीस व खावंद-गिरीस व तेज्यास सबाह्य अंतर वाकडें होऊं नये. पंत———आम्हा-जवळ असेल अथवा सोईस न पडल्यास स्नानसंध्येस नेमाप्रमाणें निरोप दिल्हा जाईल. त्यांचे ज्यानास व मालास व हुर्मतीस सबाह्य वाकडें होणार नाहीं व चित्तांत येणार नाहीं. त्याजवरून नानाची खातरजमा होऊन कार-भार त्यांचे विच्यारें होऊं लागला.

१ श्रीमंत बाजीरावसाहेब व चिमाजीअप्पा व नाना फडणीस व रघोजी भोसले व दवलतराव शिंदे व तुकोजी होळकर व मशरीनमुलुख, मानाजी फाकडे व घोरपडे, पाटणकर, निंबाळकर, हुजरांत पागेचे सरदार यांच्या भेटी कार्तिक वद्य १२ स जाल्या.

१ श्रीमंत बाजीराव रघुनाथ यांस पेशवाईची वस्त्रें आणावयास सातारी-यास अबा शलूकर गेले होते. त्यांणीं वस्त्रें व शिक्केकटार आणिलीं, तीं मसनदीवर ठेऊन मार्गशिर्ष शु॥ ६ सोमवार छ. ४ जमादीलाखरीं तेरा घटका रात्रीस मुजरे करून घेतलीं. बाजीराव रघुनाथ पंत प्रधान जाले. पुढें फाल्गुन अखेरपर्यंत मजकूर जाले ते.

१ गोविंदराव गाईकवाड यांस वस्त्रें जाल्याचें पत्र बाजीराव-साहेब यांणीं छ. २९ जमादिलाखरचे पाठविलें. त्यांत छ. ४ जमादिलाखरीस वस्त्रें जालीं असें लिहिलें आहे. त्या पत्राची नक्कल तात्या मजमदार यांजवळ आहे त्याजवरून.

१ बाजीरावसाहेब यांची स्त्री, धोंडोपंत मंडलीक यांची कन्या मृत्यु पावली, तिची क्रिया डेऱ्यांत लष्करांत पौषमाशीं केली.

१ माघ शु॥ ५ गुरुवारीं छ. १८ साबाजी बाजीराव-साहेब व चिमणाजी अप्पा व अमृतराव व त्यांचे पुत्र विनायकराव व अमृतराव यांची स्त्री अशीं पहाटेस गज-

राचे वेळेस पुण्यांत शनवारचे वाड्यांत दाखल जाली. वाड्याभोंवतीं चौकी शिंदे यांजकडील तोफा व पलटणचे लोक होते.

१ बाजीरावसाहेब यांचें लग्न फाल्गुन मासीं जालें. कन्या दाजीबा फडके यांची; नांव राधाबाई ठेविलें.

१ बाळाजी जनार्दन बुधवारचे चावडीजवळचे वाड्यांत यरंडवणें येथून राहिले. कारभार त्यांचे विद्यमानें चालला. परशरामभाऊ यांणीं कर्जपट्टी लोकांवर घातली. हातीं तिचा वसूल चालविला. शिंद्यास पैसा द्यावयाचा होता तो त्यांस देत गेले.

९

येणेंप्रमाणें मजकूर जाले.

१ श्रीमंत बाजीराव रघुनाथ प्रधान यांस मार्गशिर्ष शु॥ ६ पेशवाईचीं वस्त्रें होऊन पंत प्रधान झाले, ते समई सरकारची दौलत व मनुष्यें कांहीं होतीं बी॥

१ सरकारचे कारखाने.

१ तोफखाना सखारामपंत पानशे व त्यांचे पुतणे गणपतराव विश्वनाथ पानशे वगैरे.

१ खुद्द सखारामपंत.	१ गणपतराव विश्वनाथ.
१ माधवराव कृष्ण.	१ जयवंतराव
२	२

४

१ याजकडे होता. दारुगोळा तोफाचे गाडेसुद्धां गोलंदाज, खलासी, गाडीवान वगैरे कामगार माणसें व रखवालीचे

गाडदी, खर्चास माहाल व गांवगाड्याचे बैलसुद्धां कारखाना तयार होता.

१ पिलखाना.

१ सरदार भगवंतपंत दर्शनी. १ सरदार अलीमाहात कारभारी रामचंद्रपंत गाडगीळ.

२

एकूण दोन कारखाने मिळोन हत्तीप्रत अजमासें १०० शंभर यांचे चाकरीची माणसें व हत्तीचा सरंमजामसुद्धां तयार.

१ उष्टरखाना नि॥ गणपतराव मोरेश्वर सरंमजामसुद्धां ऊंजफर अजमासें १५०० पंधराशें.

१ फरासखाना नि॥ राघोपंत अंबीकर यांजकडे खड्यांचे स्वारीस डेरे व रावट्या वगैरे सरंजाम तयार केला तो, व दलंबादल डेऱ्यासुद्धां सरंजाम कायम.

१ शिलेखाना काम सदाशिवपंत वाकणकर यांजकडे.

१ नारो शिवराम खाजगीवाले कारभारी, गणेशपंत मटंगे याजकडे कारखाने.

१ कोठी, २ लकडखाना, ३ इमारत, ४ बाग, ५ पेठा पुण्याच्या, ६ कुरणें, ७ वहींत कोठी, ८ रथखाना, ९ शिकारखाना, १० देवस्थान पर्वती, ११ नळाचा काखाना, १२ दारुखाना.

१२

येणेंप्रमाणें कारखाने होते.

१ थट्टी रामचंद्र नारायण पुसुभा यांजकडे.

२ पोतें व जामदार खाना शामराव गोविंद पोतनीस यांजकडे.

१ मुत्पाक कोठी, नारो कान्हो ठोसर यांजकडे.

१ जिनसखाना व वैद्यशाळा बाबूराव करमरकर यांजकडे.

१ वाकानिसी विठ्ठलराम वाकनीस यांजकडे.

१ पुस्तकशाळा गोविंदपंत आपटे यांजकडे.

१ न्यायाधिशी व राजाध्यक्षता यज्ञेश्वरशास्त्री द्रविड, अपाशास्त्री यांचे बंधु यांजकडे.

१ यज्ञशाळा राघो सदाशिव शेवडे.

१ सबनिशी गोविंद हरी बर्वे.

१७

येणेंप्रमाणें कारखाने होते.

१ पागा १ हुजरांत घोडीं अजमासें दाहा हजार १०००० यांचे सरदार, यांचीं नांवनिशीं.

१ पागा, हुजूर, हरी इच्छाराम, व लक्ष्मण गंगाधर.

१ पागा हुजूर गोविंदराव सदाशिव.

१ अनंतराव बाबर.

१ सटवाजी मांजरे.

१ अनंतराव सोमवंशी.

१ व्यंकटराव रघुनाथ.

१ बहिरजी मुळे.

१ महिपतराव रघुनाथ; १ जगंनाथ रघुनाथ.

१ बळवंतराव मुंढे; १ भिकाजी जनार्दन; गंगाधर गणेश; १ बळवंतराव नारायण; १ मिरा माहात; १ मर्दुजा माहात; १ गणेश बाजीराव; १ अवधूतराव सोमवंशी;, बाजीराव गोविंद; १ जैतुजी बाबर; १ येशवंत सूळ; १ गणेश हरी;

१ रावजी फडतें; १ हायबतसिंग कृष्णसिंग; १ राघो गंगाधर; १ माणकाजी भोयटे; १ येशवंतराव देव; १ नारायण भिकाजी; १ मानी पायघुडे; १ हनमंतराव गावडे; १ सुलाजी वरांडे; १ बळवंतराव सुभ्राव; १ हायबतराव पलोड;
१ कृष्णाजी नारायण; १ उमाजी वाघ;
१ लक्ष्मणसिंग; १ निळकंठराव जगताप;
१ हैबतराव शंकर; १ पांडुरंग विठ्ठल;
१ रामचंद्र सदाशिव. १ महादजी शिंदे;
१ सावजी निंबाळकर; १ सग्याबा निंबाळकर
१ येशवंतराव ताकपीर; १ भास्कर जगन्नाथ;
१ तुको अनंतराव; १ विश्वासराव चिंतामण;
१ चिमाजी जताप; १ रंगो शामराज;
१ विठ्ठल मल्हार; १ सखोजी सूळ;
१ सयाजी मुळे, १ भिवराज यवत,
१ खंडेराव बल्लाण; १ पिराजी शिताळे; १ जावराव भोयटे; १ मुधाजी भोयटे; १ सुभानराव शिंदे; १ आबाजी अनंतराव; १ विसाजी गणेश; १ गमाजी निबाळकर; १ अमृतराव गावडे; १ मनसिंगराव जगथाप; १ बळवंतराव नागनाथ इंदापूरकर; १ पर्वतराव भालपकर; १ विठ्ठलराव निकम;
१ दौलतराव काटे; १ बळवंतराव थोरात.
१ निळकंठराव रामचंद्र, १ बाबुराव अनंत.
१ रावो बापूजी; १ कान्होजी खल्हाटे;
१ गिरजाजी बरगे; १ जगन्नाथ केशव;
१ बळवंतराव नागनाथ लिमगांवकर.
१ रामजी भोयटे; १ दादू माहात; १ धोंडो मल्हार; १ राघोजी पटारे; १ शिबराव कडेकर; १ गोपाळ बापूजी;

१ लक्ष्मण त्रिंबक; १ रंगराव पुरुषोत्तम पानशे; १ रामचंद्र शिवाजी, १ खंडेराव बल्लाळ पुरंधरे; १ चिंतामणराव पांडुरंग; १ माधवराव परशुराम; १ अवधुतराव येशवंत; १ अबाजी कृष्ण शेलुकर; १ अबाजी गणेश बेहेरे. १ परशराम महादेव कुंटे; १ धोंडो बल्लाळ गोखले.

९३

---

१ सरंमजामी फौजेचे सरदार, थोर लहान.

१ निळकंट माहादेव पुरंधरे व त्रिंबकराव माहिपत वगैरे पुरंधरे.

२ नरसिंह खंडेराव विंचुरकर.

३ गोपाळराव त्रिंबक राजे बाहाद्दर.

४ खंडेराव त्रिंबक ऐढेकर.

५ पटवर्धन मंडळी परशराम रामचंद्र व रघुनाथराव निळकंठ व चिंतामणराव पांडुरंग वगैरे.

७ पांडुरंग बाबूराव बारामतीकर,

८ रघुनाथराव बळवंत नायगांवकर.

सिद्धेश्वर महिपत बिनिवाले; कृष्णराव बळवंत ऊर्फ अप्पा बळवंत; अनंत भिकाजी रास्ते; काशिराव गणपत रास्ते; गणपत अनंतराव मेंदळे उर्फ अन्याबा बापू; माधवराव रामचंद्र; गणपतराव विश्वनाथ व सखाराम येशवंत पानशे; त्रिंबकराव अमृतेश्वर पेठणे; परशराम पंडित प्रतिनिधी; पथला निसबत बाळाजी जनार्दन; पथला निसबत हरी बल्लाळ फडके; छत्रसिंग व भाऊसिंग टोके; विठ्ठलराव रामचंद्र व बळवंतराव अप्पाजीराव अबीकर; महिपतराव वगैरे धुमाळ; कृष्णाजी रणदिवे; माहादाजी नाईक निंबाळकर; दवलतराव निंबाळकर हणमंतराव भोसले जितिकर; मल्हाराव सोमवंशी

हासाजी व गिर्जोजी आठोळे; रामराव चितळकर; कृष्णराव साळुखे खंडेराव वगैरे सोमवंशी; हैबतराव सोमवंशी; हैबतराव ढमढेरे; नारायणराव ढम. ढेरे; दादजी वगैरे शिताळे अवसरीकर; खंडेराव वगैरे शिताळे कुशेगांवकर; शिताळे नेहावकर; संभाजी व जोत्याजी जाधराव; जिवाजी आठोले; अनंतराव थोरात; अमासिंग जाधवराव; संभाजी राऊत; कृष्णाजी बाबूराव दाभाडे; रघोजी वगैरे भोसले साखरीकर; माणिकराव वगैरे धायगुडे; रायाजी जाधव; अंनतराव पोवार; हणमंतराव जाधव भुईजकर; सटवाजी व सुलतानजी धायभर; जानोजी व प्रीताजी शेकर; शेख महमद; कृष्णराव भगवंत; भोयटे मंडळी नासिराबादकर; खेत्रोजी भोयटे; सखोजी शिर्के; तुकोजी अनंतराव; बळवंतराव व विठलराव पवार; गोविंदराव व द्वारकोजी पवार; बाळजी व मालजी भोसलें; चंद्रराव पवार; राणोजी पवार विश्वासराव शिवराव धिराजी पवार; मल्हारजी पवार; तुकोजी व सदाशिव पवार मानाजी फुकडे;

निसबत सर लष्कर.

खूद्द अप्पाजी मोरे सर लष्कर; हैबतराव आठोळे; मानाजी व येशवंतराव गाढवे; हणमंतराव आठोळे; हणमंतराव गिन्यानजी आठोळे; बनाजी आठोळे; जिवनसिंग लाडू; जैबतराव माहार्णवकर; मानाजी बळवंतराव देवकांते; सुभानराव वाघमोरे; जिजाजीराव काडे;

निसबत फत्तेसिंग भोसले; खुद्द जातेसिंग भोसले; अंनतराव शिर्के; माणिकराव चिमणाजी धायगुडे; अमृतराव अरंगर; येशवंतराव पांढरे विठोजी माले; शिदाजी जाधव; तुळजाजी पवार; माधवराव बावने; माळोजी बंडगर; भगवंतराव बंडगर; होनाजी बंडगर; शिंदेराव वगैरे सोळसकर; संताजी शितोळे; अनंतराव मचाले; रघुनाथराव निळकंठ.

माधवराव भापकर; मिरखान टोके; मालोजी वोर्पडे; रुस्तुमराव जाधव शिंदखेडकर; गोविंदराव निळकंठ; हणमंतराव अदमणे; जानोजी ढमढेरे;

गणोजी शिर्के; बोधेमंडळी; रंगराव माहादेव वडेकर; शंकरराव नरसिंह वगैरे लेलेमंडळी; शिदोजी बाबर; रामजी व विठोजी भाळेराव; आवजी कवडे; हैबतराव खताळ; खंडेराव भोसले; गंगाधर शंकर पुरंधरे; बळवंतराव नागनाथ.

११०

---

१ मोठे सरदार.

१ दवलतराव शिंदे; अलिज्या भाहादूर; २ काशिराव होळकर; ३ रवोजी भोसले नागपुरकर; ४ समशेर बाहादूर; ५ बुंदले.

---

१ गारदी नेहमीं पुणें मुक्कामीं चाकरीस अजमासें १०००० दाहा हजार यांचे सरदारांचीं नांवनिशीं.

१ मुसामोत्रो व मुसाकुरास मुसाजलले; २ मुसावास;
३ मुसापीत; ४ मुसाजरंज; ५ शामिरखान रोहिले;
६ सय्यद अमद अरब नाना फडणस याजकडील;
७ बळवंतराव काशि; ८ विनायक नारायण परांजपे;
९ राघो विश्वनाथ गोडबोले

९

१ मुत्सदी व कारभारी.

१ नाना फडणीस; २ बाबा फडके; ३ नारोपंत चक्रदेव; ४ गोविंदराव काळे; ५ गोविंदराव पिंगळे; ६ गोविंदराव बाजी; ७ बहिरो रघुनाथ मेहंदळे; ८ अबा शेलूकर; ९ राघोपंत गोडबोले; १० दादा गद्रे; ११ महिपतराव चिटणीस; १२ नारो निळकंठ मजमदार; १३ गोपाळराव सुनशी; १४ चिंतोपंत देशमुख; १५ त्रिंबकराव परचुरे;

१६ अत्या गुरुजी; १७ बापुजी बल्लाळ लेले; १८ भाऊ सरंजामी; १९ गोविंदपंत आपटे; २० विठ्ठलपंत वाकनीस; २१ तिमाराव पारसनिस; २२ पांडुरंगपंत ढमढेरे; २३ बन्याबा शिरोळकर; २४ शिवरामपंत थत्ते; २५ सदाशिव भट दिवाणजी; २६ मोरोपंत गडबोले; २७ गणेशपंत मटांगे निवसत खाजगी; २८ रामचंद्र नारायण तुळशीबागवाले; २९ दादो हरी मराठे; ३० चिमणाजी खंडेराव.

—

३०

---

१ कारकून अजमासें ५००० असामी.

१ निसबत दप्तर हुजुरचे, २ निसबत खाजगीवाले.

३ निसबत तोफखाना, ४ निसबत पुणें सुभा, ५ निसबत पागा, ६ निसबत हाशम, ७ निसबत गारदी, ८ निसबत शिलेदार, ९ कारकून शिलेदार, १० माहाला निहायचे, ११ सरंजामी माहालचे, १२ किल्ले हायचे.

—

१२

१ हाशमी लोक पुण्याचे बंदोबस्तास चौकी पाहाऱ्यास, त्याचे काम नारायणराव हाशमानिस व विनायक नारायण आगाशे, अजमासे असामी २०००

१ कित्ता लोक.

१ जासूद व बेलदार वाघोपंत अबीकर निसबत फरास खाना याजकडे.

२ खास बारदार गुणे याजकडे.

३ कामाटी व तबेलेदार नारो शिवराम खासगीवाले यांजकडे कारकून गोविंदपंत कामाटी.

४ व प्यादे गोविंद हरी सबनिस यांजकडे.

५ खासजिलीब अबाजी बल्लाळ ठोसर याजकडे.

६ शहरचे रखवालीस शिपाई व बरेंड काम त्रिंबकराव नारा-
यण परचुरे यांजकडे.

—

६

शके १७२१ सिद्धार्थी नाम संवत्सरे, सुरु सन मया तैन व अलफ सन १२०९ संवत १८५६, राजशक १२६ इसवी सन १७९९ व १८००.

१ चैत्र व॥ २ रविवारीं शंकरराव रघुनाथ सचीव भोरास मृत्यु पावले. मरतेसमई दत्तक पुत्र घेतले त्याचें नांव चिमणाजी शंकर ठेविलें. येविषयीं शंकरराव रघुनाथ सचीव यांचें पत्र नानास आलें आहे त्याजवरून. छ. १५ जिल्काद.

२ दौलतराव शिंदे यांनीं बायाचा समेट व्हावा याकरतां बाळोबा पागनींस व धोंडोबा व बनी मोदी नगरांत कैदेंत होते त्यांस नगराहून सोडून आणिलें ते चैत्र वद्य ३ सोमवारीं छ. १६ जिल्कादी वानवडी वाड्यांत येऊन भेटले. त्यास वस्त्रें जवाहीर दिलें. आणि कारभारांत घातलें. नंतर बाळोबातात्या व बाबुराव आंग्रे व आबा चिटणीस त्रिवर्ग मिळून बायाचा समेट कराविला. बाया जेजूरी आलीकडे रोज बुधवार भाद्रपद व॥ ७ मींस येऊन राहिल्या. बाळोबा वगैरे वानवडीस आले. नंतर बायानीं सांगोन पाठविलें कीं, आमचे जवाहीराचे सजोग आहेत ते आह्माकडे या मुक्कामीं पाठवावे ह्मणजे आह्मी लष्करांत येऊं. त्यांजवरून बाळोबा तात्यानीं शिंदे यास सांगून बायाचे सजोग बायाकडे पाठविलें. ते घेऊन बाया कूच करून वानवडीस न येतां पैठणबाब गांवचे सुमारें गेल्या. तेव्हां शिंदे यानीं बाळोबा तात्यास विचारलें. त्यांनीं सांगितलें कीं गेल्या तरी चिंता नाहीं. असें बोलोन नारायणराव बक्षी यांस बायाचे लष्करांतून बोलावून आणिलें व फौजही फोडून आणिली. बाबूराव आंग्रे यांची रवानगी कुलाब्यास करून सारा कारभार पागनीस करूं लागले. बाया गंगेकडे गेल्या.

३ आप्पा बळवंत चैत्र व॥ ३० छ. २८ जिल्कादी पुणें येथें मृत्यु पावले. मरणसमयीं दत्तक पुत्र घेतला. त्याचें नांव बळवंत कृष्ण ठेविलें.

४ वडे खानाची चिठ्ठी गोपाळराव भगवंत याचे नावें आली. त्यांत मजकूर कर्णेल साहेब बहादूर याणी सांगितलें आहे कीं दौलतराव शिंदे याजकडील पेंढारी नबाब असफजहा बहादूर याचे तालुक्यांत हंगामाकरतां व शिंदे याचे कारभारी याचा इरादा ऐकण्यांत येतो कीं नबाबचे तालुक्यांत खटला रहावा. नबाब सर्व प्रकार कंपनी सरकारचे सरकतीविषयीं सामील व सराफ आहेत. त्यापक्षीं नबाब साहेबाचे मुलुख व महालाचें संरक्षण कंपनी बहादुरचे सरकारास लाजीम आहे. त्याचा इतजा काशी मल्हार याचे विद्यमानें दौलतराव शिंदे यास लोक श्रीमंताचे खिजमतीस तवमदारूनमहा सैतक करावी ह्मणोन चिट्टी छ. ६ जिलहेज सन तिसा ती सैनात—आली तिची नक्कल राबीसन यांचे कागदांत आहे. त्यावरून.

१ टिपू सुलतानावर पलटणीची स्वारी कंपनी सरकार नबाब पेशवे या तिन्ही सरकारानी सरकतीनें केली. तेव्हां तहनामा त्यावर टिपू सुलतान मारेसबंदरचे फराशिसासी माराकत व रिफाकतीचे कौल करार करून त्याची नेमत कुमकेस आणिले व इंग्रजाचे सरकाराशी लढाईचा इरादा ठेवून फौजेची तयारी केली. त्याजवरून तिनीशरीक सरकारांतून मसलत करावयाची तदबीर केली. त्याप्रकरणीं वकीलाचे जबाबास सवाल आले व जनराळाची व नबाबाची पत्रें आली. त्याच्या नकला व तरजुमे वगैरे राबीसन साहेब याजवळचे कागदांत निघाले. त्यावरून मसलत प्रकरणीं मजकूर साराश लिहिला आहे.

१ कर्णेल प्राल्कर यानी छ. १८ जमादी केवल सन तीसातिसैन आश्विन व॥ ९ मीस नाना फडणीस याजकडे येऊन सवाल केले व त्याचे जबाब आले. तीं कलमें येणेंप्रमाणें—

१ टिपूचे मसलत प्रकरणी तीन महिने श्रीमंताशीं बोलत आहों. आपल्यास इनाम असेल, आपले सरकारांत घरचे मझ्याकमुले याचा विचार कांहीं

दिसत नाहीं. फरासीस टिपू यास सामील आल्यावर मसलत जड पडल्याची तद्बीर व्हावी. त्याचे उत्तर नानानी केलें कीं, हें पहिलें करारांतच आहे. परंतु तिन्ही सरकारची पत्रें टिपूस पाठवावयाचे ठरलें होतें त्याचें काय झालें? टिपूकडील उत्तर येते ह्मणजे पुढील अर्थ समजतां त्याजवर कर्णेल बोलले हें कलम त्यांतून जाब आला नाहीं. जनराकचे ख्यालांत असे असेल कीं, अगोदर तयारी करून मग पाठवावें. उत्तर समर्पक न आल्यास विचार करणें तो करावा. उत्तर आल्यावर मग तयारी करण्यास लागावें. तें ठीक नाहीं. असें कियासा वरून दिसतें.

२ शिंदे याचे पलटणांत फराशीस बहुत आहेत. टिपूशीं मसलत याकरतां हा आंदेशा आहे. हिंदुस्थान दूर असतें तर चिंता नव्हती. नबाबाचे सरकारांत फराशीस होते. त्याची जेमत नबाबानी आपले आकत्यारांत आणून त्यास काढून दिलें तेंही आपला निभाव न लागे याजकरतां कंपनीचे सरकाराशीं सफाईकरून त्याचे फौजेंत राहिले. यावें उत्तर नानाचें आलें कीं शिंदे याचे खानगीचे तरतुदींत आहों.

३ कर्णेल बोललें कीं टिपूकडे श्रीमंताची पत्रें जाण्याचा शशीक भारी आहे. असें कलम त्यांतून व चिमपटणाहून बातमी आली. बहुशा वकील गेला असेल यावरून संशम आमचे मनांत आहे. नानानीं उत्तर केलें कीं श्रीमंतास विचारून सांगूं.

—

३

१ जनरल कलकत्तेकर याचे पत्र पेशवेसरकारांत छ. २२ जमादील आलें त्यांत मजकूर. आमचें पत्राचें जाबांत मजकूर हा कीं टिपूसुलतान याशीं तिन्ही शीरक सरकारांतून करार आले. त्यांत खुलष नसतां सुलतान मवसुफाकडून हारकत नाहीं. रात आली ताजुक आहे. रयतेची आबादी व मुलखाची नीगा हावजी मज़र खातर असे. सुलतान महसुब यास पत्र लि-

हिण्याची तदबीद व हारीफाचे गैरचालीस हुशारी व निगाहाबजी मुनसब टिपूसुलतान याणीं करारांत खलष आणिल्यास तिनी सरकारांत द्यावें.

श्री.

१७१९, पिंगलनाम संवत्सरे, सुरुसन, समान तीसैन मया तैन व अलफ, सन १२६०, संवत १८५४, राजशक, १२४ इसवी १७९७ व १७९८.

१ नाना फडणीस घराहून कारभार करीत, त्रिंबक नारायण परचुरे यांजकडे तारिख वालावयाचें काम, नारोपंत चक्रदेव नानाचे व श्रीमंताचे मध्यें जाण्यायेण्यास होतें, व फौजेचें काम त्यांजकडे होतें.

२ आमदाबादचा सुभा चिमाजीआप्पा याचें नांवें करून केशव कृष्ण यांजकडे मामलतीचें काम सांगितलें होतें. तें दूर करून आबाजी कृष्ण शेलूरकर यांजकडे सांगितलें छ. १९ सवाल.

३ दादा गद्रे याणीं सदाशिव पेठेंत देवालय मुरलीधराचें बांधले त्याची आर्चा वैशाख शुद्ध १० शनवार छ. ८ जिल्कादी केली ते दिवशी मेस्तर बेट यांचे पलटणचे लोकांची व अर्बाची कटकट त्या देवळाजवळ होऊन शेंपन्नास मनुष्यें ठार पडलें. नंतर मुसोमोन्नम व शाहामीरखान दरम्यान पडून कज्जा तोडला. कज्जाचें कारण विशेष नव्हतें. देवाजवळ आरब राहात होते, तिकडून मेस्तर बैण्याचे लोक जाऊं लागले. त्यांस आरबानें मना केलें, तें त्यांनीं ऐकलें नाहीं. त्याजवरून लढाई सुरू झाली.

४ नगरचा किल्ला व दाहा लक्षांची जहागीर शिंदे यास देऊं करून करार नानानी केल्याप्रमाणें त्यास दिली. मोरो बाबुराव फडणीस त्या किल्ल्यांत आटकेस होते, त्यास तेथून काढून त्रिंबकास ठेविलें.

५ चिमाजीअप्पा याचे दत्तविधान फिरवून चिमणाजी माधवराव होते ते चिमणाजी रघुनाथ केले. महादेव दिक्षित आपटे व यज्ञेश्वरशास्त्री द्रवीड याणीं दत्तक करावयास शास्त्रार्थ सांगितला. त्यांजवर बाजीरावसाहेब यांची बेमर्जी होऊन दरबार मना केला.

६ चिमणाजीअप्पाचें पहिलें लग्न छ. १८ जिलकाद वैशाख वद्य ९ मंगळवारीं झालें. मोरोपंत दामले यांची कन्या नांव सिताबाई ठेविलें.

७ रघोजी भोसले सेनासाहेबसुभा आषाढ वद्य ४ गुरुवारीं १८ मोहरमीं नागपूरास जावयाकरतां निरोप दिला. सबब गढेमडळ चोरोगडसुद्धां त्यास घ्यावयाचे नानानीं ठरविलें. त्याच्या सनदा पेस्तर स. २७ जिल्हे दिल्या असेत.

८ श्रीधर लक्ष्मण मुनशी व कृष्णराव माधव व रामचंद्रदादा निसबत रघोजी भोसले यास परगाणे जळगांव प्रांत वऱ्हाडेपैकीं देहे ८ इनाम दिले स. १७ सफर.

९ बाळाजीपंत पटवर्धन व भिवजी काळे यांस पागा दिल्या.

१० पर्वतीची दक्षणा चार खासे बसून वाटावयास प्रारंभ केला.

११ मशिरीन मुलुख यास हैदराबादेस जावयास निरोप श्रीमंताचा घेतल्याशिवाय गेले. खरडयाचे स्वारीस नबाबाचे सरकारचा मुलुख घेतला होता तो नानानी बाजीरावसाहेब यांजकडून माघारा देविला. रुसकतीवांचून देऊं लागले. त्याचे मनांत वाकडेपणा नसावा. दोस्ती साफ चालावी, ह्मणोन सदाशिव माणकेश्वर यास पत्र श्रीमंताचे गेलें त्यांत लिहिलें आहे. मशिरीन मुलुख हैदराबादेस गेल्यावर नुरुदी हुसनखान ऊर्फ बोडखान याचे बंधु नबाब निजामजंग याखे निसबतीस वीस हजार फौज व परांडानल दुर्ग किल्ले त्याचे हवालीं झाले. सलाबतखान व सुभानखान वगैरे फौज निजाम जंग याचे तेनातेस आली. निमामजंग याजवळ नानानीं आपले तर्फे जनार्दन शिवाजी मस्कर व त्रिंबकराव साठे यांस ठेविलें. फौजेची छावणी पंढरपुराचे आसपास सरहोदवर भीमा पार होती. पुढें नाना फडणवीस मृत्यु पावल्यावर मस्कर यांस निजामजंग याणीं कैद केलें. पुढें निजामजंग यास हैदराबादेस बोलावून घेऊन किल्ल्याची घालमेल केली, व फौज त्याची दूर झाली. महाडास नाना असतां गोविंदराव भागवत याचे विद्यमानें चवदा कलमांची याद नबाब यास मखलाशीची करार करून दिली.

त्याजवर नानाचा करार करून दिली. त्याजवर नानाचा करार नव्हता. याजकरता रघोत्तमराम यास नानाची चिट्टी लिहिली. त्यांत लिहिलें आहे आहे कीं जे समयीं तुह्मीं याद आणाल तेव्हां करार करून देऊं; ती याद सही व मान्य असें. यादीवर आमचे हातचा करार नाहीं ह्मणोन दवला बहादर संशय घेतील, यास्तव हें करारचें पत्र लिहिल्याप्रमाणें आमलांत येईल ह्मणोन छ. १७ रविलाखरचें पत्र त्याची नकल रावीसन साहेब यांजवळचे कागदांत आहे. चवदा कलमाचा तपशील लागला नाहीं. व नाना पुण्यास आल्यावर मशिरीन मुलुख याजपासून पाच कलमाची याद करून घेतली आहे त्याचाही तपशील सांपडला नाहीं.

१२ तुकोजी होळकर याचा काळ श्रावण वद्य ८ मंगळवारीं झाला. क्रिया काशीराव होळकर याणी केली. छ. २१ सफर पुढें काशीराव व मल्हारराव यांचे बनेना. मल्हारराव आपली फौज थोडीशी घेऊन दाभाडे यांजवळ राहिले त्याजकडे आंतून नानाचें लक्ष. याजकरतां काशीराव होळकर याणीं दौलतराव शिंदे यांस ऐवज रोख व मुत्सद्दी यास दरबार खर्च व इनाम गांव द्यावयाचे कबूल करून मल्हारराव यास धरावयाचे ठरविलें. त्यांजवरून शिंदे याणी धरावयास फौज पाठविली, परंतु मल्हारराव याणी शिपायगिरी केली. जमेत थोडी यांजमुळें मारले गेले भाद्रपद व॥ ९ छ. २२ रबिलावल. त्याजवळ लाख रुपये बोली करून एक शिपाई चाकरीस होता तो ठार पडला. आणखी लोक मारले गेले. लोणीकर होते ते ठार पडले. त्याची बायको शितोळे याची लेक लोणीस होती. तिला वर्तमान समजतांच तिणें प्राण सोडला. यशवंतराव होळकर पळोन गेले. मल्हारराव याची बायको जिजिबाई गरोदर होती. त्यास घेऊन मल्हार शामजी कारभारी पुण्यांत येऊन कुमठे यांचे वाड्यांत राहिले. जिजीबाई प्रसूत होऊन पुत्र झाला. त्याचें नांव खंडेराव होळकर ठेविलें.

१३ गणपतीचा उत्साह वाड्यांत झाला. गणपति पोंचवावयास श्रीमंत पायउतारा गेले यामागें अंबारीत बसून जात होते.

१४ कुलाब्याचे संस्थान रघोजी अंग्रे याचे तिर्थरुप येसाजी अंग्रे रेवदंड्यास राहात होते. त्याचा दावा संस्थानावर नसतां बाबूराव आंग्रे, दवलतराव शिंदे याचे मामा त्या आग त्यानें श्रीमंताची परवानगी घेऊन, येशवंतरावाकडे हरीपंत भावे याजवर बराबर पलटण देऊन कुलाब्याचा किल्ला शिंदे याणी घेऊन बाबुराव आंग्रे यास दिला. रावोजी आंग्रे याचे हवाली केलें. त्याणी कैदेंत ठेविलें. नंतर दसऱ्याचे दिवशीं श्रीमंतानीं संस्थानची वस्त्रें बाबुराव आंग्रे यांस देऊन वसई सरखले किताब दिल्हा.

१५ परगणे होनगुंद माहाल तोफखाना याकडे सरंजामास होता. तें ठाणें घ्यावयाकरितां रायचुराहून मुदगलकर याणीं तोफा व फौज आणविली. सबब धोंडोपंत गोखले फौज बाळगून कर्नाटकांत होते, त्यास होनगुंदचे कमाविसदारानीं कुमकेस बोलाविलें. त्यावरून गोखले याणी फौजसुद्धां जाऊन मुगदलकरासी लढाई दिली. तोफा पाडाव करून आणिल्या. त्यावरून गोखले यास सर्फ राजीचें पत्र रजबचें पत्र गेलें. त्याची नकल चिटणीसाजवळ आहे त्यावरून बाजीरावसाहेब यांची मिजाज कायम नाहीं. पहिल्यानें शिंदे याशी राजकारण केलें नंतर पुण्यांत नानाची भेट होतांच त्यास मिळोन शिंद्याशीं बिघडलें. पुढें नाना कारभार करीत असतां त्याजविषयीं अनेक प्रकारें वाकडेपणा मनांत आणूं लागले. त्यास अनुमोदन अमृतरावसाहेबाचे पडत गेले. व सर्जेराव घाटगे साह्य मसलतीस झाले. तेव्हां नानास शिंदे याणी कैद करावें असें केलें. त्या राजकारणांत नानाचे भरंवशाचे यशवंतराव घोरपडे मिळाले. त्यानीं शिंद्याविषयीं नानाची खातरजमा केली. शिंदे नानाचे घरीं आले. मेजवान्या देऊन सफाई दाखविली. तत्राप नानास भरंवसा न येई. तेव्हां मुकरेसाहेब याजकडून शिंदे याणीं इनाम देऊन लष्करांत मेजवानीस यावें असें ठरविलें. पौष वद्य १३ रविवारीं छ. १२ रजबा शिंदें यांचे लष्करांत वानवडीवर मेजमेजवानीकरतां गेले. तोंपावेतों नानास धरावयाचे शिंदे याणी मुलारेसाहेब यास कळों दिलें नव्हतें. नाना लष्करांत दाखल जाहल्यावर कळविलें. त्यावरून

त्याचें बोलणें पडलें कीं, ही गोष्ट होणार नाहीं. तेव्हां दवलता शिंदे यांणीं मरासद अह्ली वैद्य याजपासून त्याशीं बोलोन रुकार घेतला. मुलारेसाहेब लाचार होऊन रुकार दिला. नंतर नानास व त्यांजबरोबरचे मंडळीस कैद केलें. शिबंदिचे लोक काढून दिले व कांहीं पळून आले. नानाचे वाडे व सरंजाम वगैरे श्रीमंतानीं जप्त केले. सरंजामाच्या जप्तीच्या सनदा मुजुमदार यांचे घरीं बार आहेत; व बाळाजी जनार्दन याचे निष्ठत अंतर दिसले. सरकार लक्षाची वर्तणूक नाहीं. याजकारितां दौलतराव शिंदे आलीजा बहादर यास आज्ञा करून मशारनिल्हे नजरबंद केलें. तुह्मास कळावें, आपले स्नेहाचे सिलसिले सरकाराशी पूर्वीपासोन आहे त्याप्रमाणें असावें ह्मणोन पत्र छ. १२ रजबान बाजीरावसाहेबांनीं पाठविलीं. ती तपशील.

१ श्रीमत महाराज छत्रपति.
२ करवीरकर महाराज
३ सेनासाहेब व सुभा.
४ गोविंदराव गाईकवाड
५ टिपू.
६ मालीट इंग्रज मुंबईकर.
७ फिरंगी गोंवेकर.
८ जंजीरेकर हापशी.

८

सदरहुप्रमाणें यादीची नकल महिपतराव चिटणीस याजवळ आहे, त्याजवरून लिहिलें असे. नाना कांहीं दिवस शिंद्याचे लष्करांत होते. तेथून नगरचे किल्ल्यांत पाठविलें.

१ नाना, शिंदे यांचे लष्करांत गेल्यावर श्रीमंतानीं बाबा फडके, आप्पा बळवंत नारोपंत चक्रदेव, गोविंदराव पिंगळे व नारो निळकंठ मुजुमदार, त्रिंबकराव परचुरे, नारायणराव वैद्य चिटणीस वगैरे सारे मंडळीस वाड्यांत बोलावून कैद केलें.

२ कारभार, रावसाहेब यास घेऊन बाजीरावसाहेब जातीनें आपणच करूं लागले. तारिख आपणच घालों लागले. फौजेचें काम बाळाजीपंत पटवर्धन यांजकडे सांगितलें. अमृतरावसाहेब यांचे लक्षानें कारभारांत गोविंदराव काळे व शिवराम नारायण थत्ते वागों लागले.

३ परशराम रामचंद्र यांचे सरंजामाची जप्ती मोरो बापुजी यांजकडे सांगितली छ १७ रजब.

४ कोंकणचा सरसुभा विनायकराव अमृतेश्वर याचे नांवे करून वस्त्रें दिली छ १० साबान, सरसुभ्याचें काम अमृतरावसाहेब याणीं गणपतराव जीवाजी जोग यांजकडे सांगितलें.

५ करवीर महाराज फौजसुद्धां तासगांवास उपद्रव करून कर्नाटकांत जाऊन पेशवे यांचे मुलखांत ठाणें घेतली लुटले. व वल्लभगड किल्ला घेतला. बेळगांवास उपद्रव केला. त्यांजविशी मुरारजी पवार याजबराबर बाजीरावसाहेब याणीं पत्रे करवीर महाराज व रघुनाथराव माने यास पाठविली; त्यांत मजकूर ठाणीं सोडून घ्यावीं व ऐवज घेतला असेल तो माघारा घ्यावा व मुलखास उपद्रव करूं नये ह्मणोन छ. १२ साबान सनसमानची पत्रें गेलीं त्याचीं उत्तरें महाराजांची व माने यांची आली. त्यांत वल्लभगड हवाली करून घ्यावयास कोणी पाठवावा. ह्मणजे त्याचे हवाली करून मुलखास उपद्रव होणार नाहीं ह्मणोन आली. त्याच्या नकला महिपतराव चिटणीस यांजवळ आहेत व करवीकर यांची फौज टिपुसुलतान याचे मुलखांत जाऊन मेल बिदनुर तालुका लुटुन व वरकड तालुक्यांत उपद्रव केला येविषयीं त्यास ताकीद होऊन लूट केली आहे ती ठाणे देऊन पुढें उपद्रव न करीत असें व्हावें ह्मणोन टिपुसुलतान याचें पत्र आलें. त्याचा जाब कोल्हापूरकरांचे सरदारास लिहून ताकीद रवाना केली. असे ह्मणोन छ. २७ सफर सन तिसांत गेला आहे त्याची नकल महिपतराव चिटणीस यांजवळ आहे त्यांजवरून नानाफडणवीस कैद झाल्यावर छ १२ साबानचे पत्र गाईकवाड यांस गेलें. त्यांत दुसरा अमलदार अमदाबादेस रवाना होत आहे. तोंपावेतों

आबाजी कृष्ण यांजकडील कारकून यांस वसूल घेऊन द्यावा ह्मणोन सदरहूची नकल चिटणीस यांजवळ आहे. त्यांजवरून.

१ श्रीमंतांचे वाडयाभोंवते पलटचे लोक होते ते उठोन गेले. छ. १ रमजान सरकारचे लोक आबा काळे यांचे निजबतीचे पलटणचे चौकी पहाऱ्यास बसविले.

२ दौलतराव शिंदे याणीं सखाराम घाडगे सरजेराव यांचे कन्येशीं लग्न केलें नांव बायजाबाई ठेविलें. समारंभ मोठा झाला फाल्गुनमास. व बाळाबाई चितोळे यांची कन्या यशवंतरावदाभाडे सेनापति यास दिली. लग्न मार्गशीर्षमाशी झालें.

३ नानाचे निसबतीची मंडळी वाड्यांत कैदेंत होतीं त्यापैकीं त्रिंबकराव परचुरे याणीं बाळोजी कुंजर याचे विद्यमानें आपले जवळचें सारें द्रव्य सरकारांत समजाऊन त्यापैकीं तीन लक्ष रुपये शिंद्याकडे रोकड होते ते दिले; आणि श्रीमंताचा निरोप घेऊन फाल्गुन व॥ ६ गुरुवारीं छ. १९ मनाजी काशीयात्रेस गेले. खामगावचे अन्नछत्र त्याचे होते त्याची नेमणूक चालवावी व कल्याणपैकीं त्याचे हुजूरचे दप्तरचे आसामी बाबदचे दोन हजार रुपये दरसाल त्रिंबकराव जिवंत आहे तो काशीस पाठवावें. याचा करार श्रीमंतांनीं करून सनदा दिल्या. नानास कैद केल्यावर अमृतरावसाहेब याणीं कारभार करावा असें त्याचें मनांत होतें. परंतु दौलतराव शिंदे याचें लक्ष बाजीरावसाहेब यांजकडे व बाजीरावसाहेब यांचें मनांत रावसाहेब याणीं मुखत्यारी करावी असें नव्हतें. याजमुळें रावसाहेब यांचें मनांत वांकडेपणा येऊन जुन्नराजवळ गणपतिचें दर्शनास जावयाचे निमित्तानें बाहेर डेऱ्यास फाल्गुन शुद्ध ११ छ. १९ रमजानी जाऊन राहिले.

श्री.

शके १७२२ रौद्रनाम संवत्सरे सुरू सन, ईहिदे, मया, तैन व अलफ, सन १२१० संवत अठराशें सत्तावन, १८५७ शक १२७ इसवी सन १८०० व १८०१

१ अमृतरावसाहेब देयात्रे करावयास वर्ष प्रतिपदेपासून लागले. बाजी-

रावसाहेब त्यांजवर देणें करून कारभार कचेरी होऊं लागला, नारोपंत चक्रदेव फडणीसीची तारिख करीत होते चैत्र शु॥ १.

२ अमृतरावसाहेब याणीं वडगांवास बारव विहिर केली तिचें उद्यापन वैशाख शु॥ ६ छ. ४ जील्हेजी केलें.

३ नारोपंत चक्रदेव व बजाबा शिरवळकर चिमणाजी खंडेराव असे नानास दत्तक पुत्र ध्यावा असें श्रीमंतांजवळ व शिंदे यांजवळ बोलानें ठरावांत आणिलें, श्रीमंतांचें मनांत नव्हतें, परंतु चक्रदेव वगैरे यांस कैद करावयाकरतां नाद चालविला. श्रीमंतांनीं शिंदे यांस संकेत करून त्यांस वाडयांत बोलाविलें ते जेष्ठ व॥ ७ सह अष्टमी शुक्रवारीं छ. २० मोहरम शिंदे फौजसुद्धां वाडयांत आले. शामीरखान वगैरे फौज चक्रदेव याणीं वाडयांत बोलाविली. शिंदे आल्यावर दत्तकाचे ठरावयाकरतां नारोपंत चक्रदेव, बजाबा शिरवळकर, धोंडोपंत लिमये, राघोपंत गोडबोले, लक्ष्मणपंत चक्रदेव, चिमणाजी खंडेराव असे आंत बोलाऊन कैद केलें. नंतर शामीरखान यास लोकसुद्धां प्रहर रात्रीस वाडयांतून बाहेर काढून दिलें. शिंदे याचे लोक वाडयांत होते.

४ नाना फडणवीस यांचे वाडयांत अरब होते ते न निघत. याकरतां तोफा त्यांचे वाडयास जेष्ठ व॥ ८ शनवारीं लाविल्या. पश्चिमेकडील एक कोपरा जाया झाला व वाडयांत गोळे जाऊन पडले. दुसरे दिवशीं जेष्ठ व॥ ९ छ. २२ मोहरम रविवारीं आरब बाहेर गेले. शामीरखान पठाण भवानी पेठेंत होते. त्याजवर तोफा शिंद्याकडून येऊन त्याचे वाडयावर गोळे मारून त्यांस लष्करांत नेलें. तेथून काढून दिलें जेष्ट व॥ १० सोमवार छ. २३ मोहरम.

५ अमृतरावसाहेब व बाबासाहेब व अप्पासाहेब नानाफडणीस याचे बायकांचे समाधाना त्याचे घरीं गेले. जेष्ट व॥ १४ छ. २७ मोहरम

मोरो बाबुराव फडणीस जुन्नरास येऊन राहिले होते ते आषाढ शु॥ १ छ. २९ मोहरम सोमवारीं पुण्यास आले. गारपिरावर श्रीमंत त्रिवर्ग व दौलतराव शिंदे वगैरे एक जागा बसून मोरो बाबूराव येऊन भेटी झाल्या.

शिंदे आपले गांवास गेले. मोरो बाबूराव बाबासाहेबांचे मागें अंबारींत चवरी घेऊन बसले. अमृतरावसाहेब व चिमणाजीअप्पा एके अंबारींत होते. त्यांचे मागें मोरो बाबुराव यांचे पुत्र बसेले. अंबारीचे पुढें व बाबासाहेबांचे मागें आबा पुरंधरे याची अंबार, याप्रमाणें स्वारी रवीवाराहून बुधवार पेठेनें वाडा उजवा घालोन वाड्यांत दाखल झाले.

६ गोविंदराव कृष्ण काळे कैदेंत होते त्यांस चिट्टी बाजीरावसाहेब याणीं पाठविली कीं, नारोपंत चक्रदेव वगैरे मंडळी यांची चाल आह्मांस दाखवून दवलत करावी. नाना फडणीस यास नगराहून आणावयाचें करून त्यांची जरब आह्मांवर ठेवून कामकाज चालवूं लागले ती तुमची आमची बोलणीं समक्ष होतच होती. सांप्रत या चालिची पराकाष्ठा दिसण्यांत आली. ती काय लिहावी ? समक्ष बोलण्यांत येईल. जेष्ठ व॥ ७ मास मशारनिल्हे आदिकरून चिमणाजी खंडेराव व बज्याबा शिरवळकर वगैरे मंडळी नजरबंद केली. नंतर दवलतींत दिसावयाजोगा माणूस हुजूर नाहीं. तुह्मी पेचांत, शिंदे याचीं बोलणीं तुह्मांविषयीं तेव्हांची त्यांत कसेंही करून तुमची मुक्तता होय. या प्रयत्नांत मी आहेच; दवलतींत माणूस दिसावयाकरितां जुन्नराहून मोरोबादादा फडणीस यास आज आणून गारपिरावर भेट होऊन खवासीत घेऊन पुण्यास आले. तुह्मांस कळावें ह्मणून चिठ्ठी पाठविली त्याचा मसुदा राबिसनसाहेब बहादूर यांचे कागदांत सांपडला त्यावरून.

१ नारोपंत चक्रदेव कैद केले ते व बजाबा शिरवळकर व राघोपंत गोडबोले व धोंडोपंत लिमये व लक्ष्मणपंत चक्रदेव एकूण पांच असामी बाळाजीपंत पटवर्धन खासा पागेसुद्धां व भिवजी नाईक अशी बराबर देऊन जुन्नरास आषाढ शु॥ १२ शीस नेले. हाडपसरास पोंहचविलें. चिमणाजी खंडेराव प्रतागडास पाठविले.

२ दौलतराव शिंदे यांची खानगी हिंदुस्थानात करावयाचे ठरविलें. त्याजवरून श्रीमंतांचे दौलतीचे बंदोबस्ताचीं कलमें शिंदे यांजकडून करार

करून घेतला. त्याची याद व शिंदे यांस सरकारांतून ऐवज घ्यावयाचा ठरला त्याची याद राबीसनसाहेब बहादुर याजवळचे कागदांत आहे त्यावरून.

१ श्रीमंतांनीं दौलतीचे बंदोबस्त विषई कलमें लिहून याद शिंदे यांजकडे वानवडीस पाठविली त्या कलमावर शिंदे यांणीं करार करून याद सरकारांत पाठविली. यादीची तारिख छ. २ सफर आषाढ मास सन मजकूर—कलमें—

१ सरकारचे व जातमुबारकेचे लक्ष सोडून जे असतील त्याचा बंदोबस्त मनोदयारूप केला जाईल. त्यास तुह्मी अनुकूल असावे. सदरहु अन्वयें आ-ह्मांकडून अनुकूळतेंत कमी होणार नाहीं. येणेंप्रमाणें करार.

२ पुण्यांतील व प्रांतांतील दादी फिर्यादी तुह्मांकडे येऊन ताहाकयांत पत्रें व हुजुर चिटया घेतात त्यास या उपरी कोणी दादी फिर्यादी आल्यास हुजूर पाठवावें. परभारें तुह्मांकडून पत्रें व मसाले वगैरे होऊं नये व हुजुर चिट्ट्याही होऊं नयेत. सदरहु अन्वयें वर्तणुक होईल. हा करार हरएक जाती कामाकरतां तुमची चिठ्ठी हुजुर येऊं नये. सरकारांतून विश्वासुक बोलणार त्यांशीं तुह्मी बोलावें. मशारनिल्हे जी हुजुर विनंती करून जाबसाल वाजवी असतीलसे उलगडून घेऊन तुह्मांस सांगावें.

सदरहु अन्वयें सरकारांतून आज्ञा होईल त्याशी जुजबी जाबसाल असतील ते बोलण्यांत येतील. येणेंप्रपाणें करार.

३ तुमचे रवानगीचे खर्चाविषयीं तुह्मी सरकारांत विनंती केली याजवरून सरकारचे व तुमचे विचारें सदतीस लक्ष रुपये तुह्मांस द्यावयाचें ठरलें. त्यास यामागें सरकारांतून व सरकारचे कारकून वगैरे यांजपासून ऐवज घ्यावयाचा करार होऊन तुह्मी दस्तऐवज घेतले त्यांपैकीं वसूल पाउन, बाकी राहिली ती याउपरी तुह्मी मागूं नये. दस्तऐवज चिठ्ठ्या वगैरे असतील ते सरकारांत माघारे घ्यावें.

४ रवानगीचे खर्चास सदतीस लक्ष रुपये ठरले त्याप्रमाणें पंचवीस लक्ष रुपये तूर्त घ्यावें. त्याची निशा सावकार खुशालचंद यांजकडून देववावी

आलाहिदा यादी मुदतीची ठरेल त्याप्रमाणें एक महिन्याचे आंत निशा घ्यावी. व बारा लक्षांच्या वराता बाळाजी गोविंद बुंदेले व शिवराम हरी झांशीचे मामलेदार यांजवर करून घ्यावा. यामागें सरकारचे कारकुनाचे दस्तऐवज असतील ते शोध करून निघतील ते माघारे दुसरे विल्हेस पडले असल्यास त्याजबद्दल जाबसाल राहिला नाहीं; येणेंप्रमाणें करार.

५ तुह्मांकडील दोन पलटणें व एक हजार फौज हुजुर चाकरीस राहील. त्याणीं सरकारचे आज्ञेप्रमाणें चाकरी करावी. हुकमांत वागावें. त्याचे मदत खर्चास पांच लक्ष रुपयांचा वसुली सरंजामकडील दिला आहे.

पांच लक्षाचा सरंजाम पलटणें व फौज राहील त्यास वसूल जमेच्याकडील घ्यावा. सरकारआज्ञेप्रमाणें चाकरी करून हुकमांत वागतील येणेंप्रमाणें करार.

६ सरकारांतून तुह्मांस जाण्याविषयीं आज्ञा होईल तेव्हां कांहीं अडचण न घालतां कुच करून जावें. आज्ञा झाल्याविरहीत कुच करून जाऊं नये. मसलदीनुरूप जाणें राहाणें स्वामीचे सेवकाचे विचारें ठरेल त्याप्रमाणें करण्यांत येईल. सरकार आज्ञेप्रमाणें निरोप घेऊं. न जाणें झाल्यास कांहीं अडचण घालणार नाहीं येणेंप्रमाणें करार.

७ प्रांतांतील सरकारचे व सरंजामी यांजकडील गांव खेडीं वगैरे येथें तुह्मांकडून व तुह्माकडील तालुकेदार यांजडून जप्त्या झाल्या असल्यास उठवाव्या. व याउपरी होऊं नयेत.

सदरहु अन्वयें जप्त्या उठवून देऊं येणेंप्रमाणें करार

८ स्वामीचें वांकडें पहाणार व लक्षांत नाहींत त्याचें पारपत्य स्वामींनी करून निष्कट करावें. आह्मी सर्व प्रकारें अनुकूल ऐशी तुमची विनंती त्यानें आणि दवलतीचे व जातमुबारकेचे वांकडे पहात असतील व लक्षांत नाहींत व उद्योगीही नाहींत अशांचें पारपत्य व बंदोबस्त सरकारांतून होईल, त्यांस तुमची अनुलता असावी. आज्ञा होईल तसें करीत जावें, ह्मणजे निष्कट होईल.

सरकारचे वांकडे पहात असतील व लक्षांत नाहींत त्याचें पारपत्य

सरकारांतून व्हावें. त्यास सेवकाकडून आज्ञेप्रमाणें अनुकुळतेंत कमी पडणार नाहीं येणेंप्रमाणें करार.

९ सरकार तालुक्यांत तुह्मांकडील पागे पतगे मनस्वी उपद्रव देऊन खंडण्या वगैरे ऐवज घेतात. तो मना करून, याउपरी सरकार प्रांतांत पागे पतगे वगैरेस निक्षून ताकीद पाठवून बोलवून घ्यावें ह्मणजे सरकारचे लागदार लावणीच्या बंदोबस्ती करतील. तूह्मी निक्षून ताकीद केली असतां उपद्रव करूं लागल्यास त्याचें पारपत्य करावें. पागे पतके व कंपुवाले यांचा उपद्रव लागतो त्याचा बंदोबस्त आज्ञेवरून होईल. कोणी लबाडी केल्यास पारपत्य करावयास येईल. येणेंप्रमाणें करार.

१० सरकारचे मातबर व महान सरदार वगैरे व पर दवलतदार यांजकडून सरकारचा ऐवज वगैरे जबासाल उलगडून घ्यावयाचें तें कराराप्रमाणें त्यांजपासून सरकारांतून उलगडून घेतले जातील. कोणी दिकत केल्यास जरब देऊन कामें उगवलीं पाहिजे. त्यांस तुह्मीं अनुकूळ असावें.

वाजवी ऐवज सरकारचा येणें वगैरे जाबसाल असतां कोणी दिकत करील त्यांजवर जरब देऊन उलगडून घ्यावे येविषयीं शेवकाकडून अनुकूळता होईल येणेंप्रमाणें करार.

११ जात मुबार केले दवलतीचा बंदोबस्त करून सर्वांवर दाब व तेज असावें हें तुमचें मानस. त्यास जात मुबारकेकडून दवलतीचा बंदोबस्त होण्यास तुमची अनुकूळता पाहिजे. तशी सबाह्याभ्यांतर कायम असावी. हार कोणाचे समजाविल्यावांचून संशय घेऊन, दरम्यान कलुष तुह्मी चित्तांत आणूं नये. कोणी कांहीं समजाविल्यास हुजूर विनंति करून स्वच्छता वरचेवर करून घेत जावी. प्रांतांतील तुह्मी उपद्रव व पत्रें व चिट्ट्या मसाले मना केले ह्मणजे दाब व तेज तुमचे मनोदयानुरुप निदर्शनास येईल.

स्वामींनीं जातीनिशीं दवलतीस आळा घालोन बंदोबस्त करावा हीच इच्छा. त्याप्रमाणें स्वामीकारितां सेवकाकडून कोणतेही प्रतिकूळ पडणार नाहीं. कोणाचे समजाविल्यावरून स्वामीचे चित्तांत व सेवकाचे चित्तांत संशय देऊं

नये. राजकारणसंबंधीं व सल्लामसलतीचा दाखला पहिलेपासून सेवकाकडे घ्यावयाची चाल आहे. त्याप्रमाणें सरकारांतून आज्ञा होत नाहीं. परस्परें कोणाचें सांगितल्यावरून चित्तांत संशय आल्यास, सरकारांतून आज्ञा होत जावी. इकडूनही विनंति होईल. संशय दोन्हीकडेही राहूं नये. ज्यांत स्वामीचा दाब तेज प्रतापाची वृद्धि होय तेंच करण्यांत येईल येणेंप्रमाणें.

—

११ करार.

१ शिंदे यांस ऐवज द्यावयाचा ठरावून बाजीरावसाहेब याणी कराराची याद करून दिली. छ. १७ फर आज्ञा. मास ७

१ फौजेचे खर्चाबद्दल रुपये,

३७०००००

२५०००००

तूर्त नक्त रुपये सावकारी निशा.

१२०००००

वराता हिंदुस्थानांत बाळाजी गोविंद बुंदेले व शिवराम हरी झांशीवाले यांजवर दावा.

———

३७०००००

सदतीस लक्ष रुपये तुह्मांस द्यावयाचे ठरले. त्यांपैकीं बारा लक्षांच्या वराता बाळाजी गोविंद बुंदेले व शिवराम हरी झांशीकर मामलेदार याजवर द्यावयाच्या. बाकी पंचवीस लक्ष रुपये राहिले. त्याच्या मुदतीची याद आलाहिदा ठरेल त्याप्रमाणें एका महिन्याचे आंत खुशालचंद याची निशा दिली जाईल. येणेंप्रमाणें करार. फौज व पलटणें हुजुर चाकरीस राहातील. त्यास सरंजाम स्वदेशांत वसुली बेरजे चालवून घ्यावा ते ५००००० रुपये तुम्हांकडील एक हजार फौज दोन पलटणें हुजुर चाकरीस राहतील, त्याचे मदतखर्चास

पांच लक्ष रुपयांचा सरंजाम कच्चा वसुली जमेचा स्वदेशांत लाऊन दिला जाईल. येणेंप्रमाणें करार.

—

२

९ सदरहु प्रमाणें ऐवजाची याद करून दिली.

—

२

---

१ बाजीरावसाहेब व आप्पासाहेब व मोरो बाबुराव फडणीस वगैरे मुत्सद्दी व सरदार शिंदे याचे कारभारी आबा चिटणीस यांणीं आपल्या डेऱ्यांत स्वयंपाक केला. तेथें भोजनास गेले. अमृतरावसाहेब वाड्यांतच होते. आषाढ शु॥ ८ छ. ६ सफर सोमवार.

२ अमृतरावसाहेब याणीं भिंवडी वगैरे सात लक्षांचा सरंजाम घेऊन कोंकणांत भिंवडीस जाण्याकरतां श्रावण शु॥ १ छ २९ सफरी प्रातःकाळीं वाड्यांतून निघून गेले. स्त्री सौभाग्यवति वहिनीबाई व पुत्र विनायकराव वाड्यांत होते. देखावे अमृतरावसाहेब करीत होते ते राहिले. बाजीरावसाहेब देणें व फडणीसीची तारीख करून कारभारास सदाशिव माणकेश्वर व गोपाळराव मुनसी व बाळोजी कुंजर होते. मोरोबा फडणीस आपले घरीं असत.

३ नाना पुरंधरे यांचे पुत्र बज्याबा यास पुत्र दत्तक माहिपतराव त्रिंबक ऊर्फ नाना पुरंधरे याणीं सरंजामी याचा कारभार करावा ह्मणोन श्रीमंतानें सांगितलें. श्रावण मास पागेचें काम निळकंठ महादेव पुरंधरे यांजकडे सांगितलें. त्याचे तर्फेनें सदाशिवपंत फाटक पागेचे काम पहात होते.

४ श्रावण मासचा देकार पांच दरवाजे मिळोन दिला. अडीच लक्ष रुपये खर्च झाला. बाजीरावसाहेब व आप्पासाहेब व मोरोबा फडणीस देकार द्यावयास होते. दवलतराव शिंदे देकारांत आले होते. प्रदक्षणा सर्वांनीं

केल्या. समारंभ यथास्थित झाला. ब्राह्मण वाडयांत व पर्वतीचे मिळोन बेचाळीस हजार झाले.

५ ढंढेरे याजकडे हुजुर पागा होती. त्याजवर नारोबा आठवले याची चौकशी नेमली. श्रावण शुद्ध १२ छ. ११ रबिलावल.

६ मोरो बाबुराव फडणीस यांस तारिख घालवयास विजयादशमीस सांगितलें.

७ नाना फडणीस मृत्यु पावले. बाळोबा वगैरे मारले गेले व पदरचे मंडळींपैकीं बहुतेक कैद केले. अमृतरावसाहेब निघोन गेले. आतां शिंदे गेले असतां बखेडा होणार नाहीं असें बाजीराव साहेब याणीं मनांत आणून. कार्तिक शु॥ १२ छ. १० जमादिलाखरी दौलतराव शिंदे यांस निरोप दिला. खंडेराव होळकर त्यांचे हवाली केले. कार्तिक अखेर पावेतो शिंदे वानवडीवर राहून जांबगांवास गेले; तेथून पुढें गेले. सरजेराव कागलास जावयाकरितां राहिले. बराबर गेले नाहींत. गाईकवाड यांजकडून दाहा लक्ष रुपये शिंदे यास सरकारांतून देवविले. जावजी पाटील निसबत गाईकवाड याणी वाघोलीचे मुकामीं शिंदे याचे लष्करांत जाऊन विसा दिवसांत ऐवज बडोद्यांत पाठवून द्यावा याचा करार करून खास हवाला घेतला. नरसिंह खंडेराव विंचुरकर व रंगराव राजे बहादुर व पवार रघुनाथराव बळवंत जायगांवकर यांणीं चार पतकें बराबर घ्यावीं व काशीराव होळकर यास बराबर घ्यावें असें निरोपसमयीं ठरलें. येविषयीं शिंदे यांचीं पत्रें कीं गाईकवाड याजकडील ऐवज पटला नाहीं. व खंडेराव होळकर व चार पतकें यांस आज्ञा होऊन रवानगी सत्वर झाली पाहिजे ह्मणून सरकारांत व बाळोजी कुंजर यांस छ. २१ फजल व १६ फजालची पत्रें चाळीसगावचे मुक्कामाची आली ती राबिसनसाहेब याजवळचे कागदांत सांपडली ती त्यावरून—

यशवंतराव होळकर यांचें पत्र छ. १३ जमादिलाखरचे सरकारांत आलें कीं, शिंदे याजकडील बाया याणीं पुण्यापासून येथपर्यंत मुलखाची धूळ

करून कोठे ठिकाण राहूं दिला नाहीं. पुढेंही येथूम बहकुम जावयाची चाल पाहून त्याची खातरजमा करून जवळ जावणोन घेतल्या असतां मुलखांत धूम आरंभून उज्जनीचा विध्वंस करावा ही दृष्टि पाहिली. मार्गाची चाल एकही दिसेना. निरोपाय जाणून स्वाधीन करणें प्राप्त होऊन, आसमंतात घेरा घालोन ध्यावा तों ज्वारीचें शेतांतून निघोन उज्जनींत गेल्या. सभोंवति नाकेबंदी ठेविली आहे. कदाचित् निघोन गेल्यास त्यांचे मागें फौजांची रवानगी करून ज्यांत बंदोबस्त तेंच घडेल. खर्च घरचे कलहामुळें पराकाष्टेच्या चाली होऊन कांहीं ठिकाण राहिला नाहीं. याउपरी व इकडील शिंदे यांजकडील बंदोबस्त होऊन ऐक्यता राहून व पूर्वरीतीनें सरकार चाकरी घडे तें केलें पाहिजेल ह्मणोन पत्र छ. २१ जमादिलाखर कार्तिक व॥ ८ मीस आले. त्याचें उत्तर सरकारांतून गेलें कीं लक्ष्मीबाई उज्जनींत जातां मेवाडचा रोख धरून निघोन गेल्या ह्मणोन ऐकण्यांत होतें. त्याचे पिछास तुह्मी फौज पाठविली असेल व येविषयीं दौलतराव शिंदे याणींही तिकडील सरदार इंगळे व जनरल याजला लिहून पत्राच्या रवानग्या केल्या आहेत. त्याप्रमाणें तेही पाठलाग करतीलच. परंतु तुह्मीं त्याची वाट ज्या हाता जिकडे गेल्या असतील तिकडे शोध लावून जलदिनें फौजेच्या रवानग्या करून सरकार आज्ञेप्रमाणें ज्यात हास्तगत ते करणें. बंदोबस्त प्रकरणीं लिहिलें त्यांस येविषयीं मल्हार शावजी यांशीं बोलण्यांत आलें आहे. लिहीतील त्याजवरून कळेल. मशारनिल्हे सरकार आज्ञेप्रमाणें लिहितील तेंच खचीत समजोन इकडील बंदोबस्त विषयीं संशय न धरावा. लिहिल्याअन्वयें करणें ह्मणोन उत्तर पाठविलें. होळकर यांचें पत्र व उत्तराचा मसुदा राबिसनसाहेब यांजवळचे कागदांत सांपडला त्यांजवरून.

१ श्रीमंताची स्वारी मार्गशीर्ष मासीं निघोन सासवडास नाना पुरंधरे यांचे वाडयांत जाऊन राहिले. तेथून जेजूरी, मोरगांव, भुलेश्वर, वाई, वगैरे गेले. पुरंदर पाहिला नारायण याचें दर्शन घेतलें. पुण्यास माघ शु॥ ७ मीस दाखल झाले.

२ वसई सरसुभ्याचें काम वामनाजी हरी मराठे यांजकडून दूर करून बाजीराव गोविंद बर्वे यांस दिलें. तें काम कांहीं दिवस खंडेराव रास्ते व आन्याबा अभ्यंकर करीत होते. पुढें बाजीराव बर्वे यांजकडून सरसुभा दूर करून खंडेराव रास्ते यांजकडे सांगितला. शिंदे हिंदुस्थानांत गेल्यावर सरजेराव घाडगे कागलास जाऊन माघारे पुण्यास येऊन कुंजर यांचे घरीं खर्चाकरितां धरणें दिलें. तेव्हां श्रीमंतांनीं लोक पाठवून कुंजर यासह सोडून घेऊन सरजेराव यांस पुण्यांतून काढून दिलें. ते दरकूच शिंदे याचे लष्करांत गेले.

३ श्रीमंताकडील बाळोजी कुंजर व शिंदे यांजकडील देशमुख व लिंबाजी भास्कर व बाबाजी पाटणकर एक विचारें कारभार करूं लागले. सदाशिव माणकेश्वर याजविषयीं खातरी श्रीमंताजवळ बाळोजी कुंजर यांनीं करून सरकारांतून जवाहीर अंगावर घालावयास देऊन भागानगरास वकिलीवर पाठविलें. त्यांचे कारभारी कृष्णाजी भवानी श्रीमंताजवळ राहिले.

४ जयवंतराव महार्णवर फत्तेसिंग बहादर यांजकडील सरंजामाची जप्ती सालमजकूरी केली छ. १० मोहरम.

५ कृष्णाजी दाभाडे यांजकडील सरंजामाची जप्ती सालमजकुरी केली छ. २२ मोहरम.

६ शिवाजी महाराज कोल्हापुरकर यांस पुत्र फाल्गुन व॥ ७ रविवारीं थोरले स्त्रीस झाले. त्याचें नांव आबासाहेब ठेविलें.

७ नारोपंत चक्रदेव कारभारांत होते तों पावेतों तारिख तेच घालीतच होते व मामलती जिल्हेस कोणी पैका देणें व खर्च करणें त्याचे परवानगीनें तारिख होत असे. ते कैद झाल्यावर श्रीमंत तारिख घालों लागले. व चिंतोपंत देशमुख यांस माहीतगारीकरितां कामांत घेऊन मामलती जिल्हेस लावूं लागले. महाली मुलखी काम खुद्द पाहूं लागले. वरकड राजकारणी कामावर बाळोजी कुंजर वगैरे होते. रसद सरकारी व आपली खाजगी असा ठराव करावयाचा सांप्रदाय नवा श्रीमंतांनीं सुरूं केला.

८ धोंडोपंत गोडबोले यांस पलटणें तयार करावयास सांगितलीं.

९ बाजीरावसाहेब यांणीं दौलतराव शिंदे यांस स्वदस्तुर पत्र लिहून पाठविलें कीं तुम्हांकडून स्वदस्तूर अलिकडे पत्र येऊन वर्तमान कळत नाहीं तरी वरचेवर पाठवीत जावें. समग्र पृथ्वीचे पाठीवर आमचे जन्मांतरीचें त:पश्चर्येचे सोबती एक आपणच सेवक आहेत. आह्माविषयीं किती काळजी आपले जवळ प्राण जीग जीग केले असतील. परंतु माझे जातीविषयीं आपला खंबीर लोभ व निष्ठा एकरूप आमचे मनोदयानुरूप वागावयाचीच राहून मोठ्या मोठ्या माणसाची सांगणी मनावर धरली. तीच कारणें जन्मपर्यंत शेवटास जाऊन शेवट गोड व्हावा. आपली उभयतांची कीर्त रहावी हेंच सबाह्यांतर आमची इच्छा आह्मांस राहून आणून संकटांत मोकळे करून, आह्मांविषयींचे कल्याण करावयाचेंच करावयाचें असा खंबीर भगवंत सत्तेंकरून धरून आम्हांस स्वरूपास **आणिली.** आणून उजेडास आणिलें. हें सर्व करणें आपण केलें तसेंच आमचे जन्मपर्यंत निभवावें. आपली अशी सख्य भक्तिची निष्ठा मनांत आणून. अंत:कर्णापासोन प्रसन्न होऊन लिहिण्यांत येतें कीं, बाबा आह्मांस आपण आहेत. आह्मीं आपले आहों ह्मणोन पत्र पाठविलें. तें राबिसनसाहेब याजवळचे कागदांत सांपडलें त्याजवरून.

२७

कित्येक शब्दाची व्युत्पत्ती.

वऱ्हाड, मऱ्हाड, कऱ्हाड.

मराठा शब्द महाराष्ट्र शब्दाचा अपभ्रंश कित्येक समजतात. कित्येक महारट्ट शब्दाचा हा अपभ्रंश असावा असें ह्मणतात. आणि कित्येक मरहट्ट असें ह्या शब्दाचें मूळस्वरूप असावें असें प्रतिपादितात. पैकीं दुसरी व्युत्पत्ति विद्वानांना मान्य आहे, असें दिसतें. डा. भांडारकरांनीं आपल्या दख्खनच्या इतिहासांत हीच व्युत्पत्ति मानिली आहे. शकांच्या, शातवाहनाच्या, व अशोकाच्या वेळीं दक्षिणेंत रट्ट ह्मणून एक लोक होते; त्यांचेच भाऊबंद रड्ड, रड्डी, वगैरे उत्तर कर्नाटकांतील कांहीं जुने लोक होत; ह्या रट्टापैकीं कित्येक कुळी महापराक्रमी निघाल्या व त्यांनीं आपल्याला महारट्ट असें बहुमानार्थी नांव घेतलें; वगैरे अनुमानें काढिलेलीं प्रसिद्ध आहेत. कार्लें येथील शिलालेखांत महारथी व महारथिनी असे शब्द आलेले आहेत. ते दोन वर्षांपूर्वीच्या मराठ्यांचे वाचक आहेत, असें बहुतेक सर्व प्राचीन लेखसंशोधकांचें ह्मणणें आहे. परंतु महारथी ह्या संस्कृत शब्दाचें महारट्ट हें प्राकृत रूप कसें झालें हें नीट उलगडून कोणीच दाखविलें नाहीं. रथ शब्दाचें रह व रथी शब्दाचें रही अशीं प्राकृत रूपें होतात; रट्ट व रट्टी अशीं होत नाहींत. महारथी उगाच मजेखातर रूप लिहिलें, असेंहि म्हणणें शोभत नाहीं. कारण, हे शिलालेख कांहीं कोणाला फसविण्याकरितां लिहिलेले नाहींत. त्यावेळीं जें रूप प्रचलित असेल तेंच लिहिलें असेल. अशोकाच्या शिलालेखांत रास्टिक ह्मणून एक नांव येतें तें निराळेंच. येणेंप्रमाणें (१) रास्टिक, (२) महारथी, (३) महारट्ट, (४) मरहट्ट, व (५) महाराष्ट्र, असे एकाच देशांतील लोकांच्या नांवाचें पांच प्रकार पहाण्यांत येतात. ह्यापैकीं खरें नांव कोणतें असेल तें निश्चयानें सांगतां येत नाहीं. मराड, मरट्ट, मऱ्हाटा, मराठा, अशीं हीं रूपें अलीकडील सात आठशें वर्षांत प्रचारांत आहेत. मराठा हा

शब्द अलीकडील तीनशें वर्षांतील लेखांत दृष्टीस पडतो. त्या पूर्वीच्या तीनशें वर्षांतल्या ज्ञानेश्वरी वगैरे ग्रंथांत मऱ्हाटा असें रूप आढळतें. प्राकृत पिंगल-सूत्रांत मरट्ट, महरट्ट अशीं दोन रूपें सांपडतात. व एक दोन ताम्रपटांत मराड असें रूप येतें. सारांश, हा शब्द गेल्या दोन हजार वर्षांत नऊ दहा प्रकारांनीं लिहीत आले आहेत. पैकीं खरा शब्द व रूप महरट्ट असावें असें वाटतें. रट्ट हें ह्या देशांतील एका पुरातन कुळीचें नांव आहे; व महरट्ट हें त्या-कुळींतील एका पोटभेदाचें नांव आहे. आतां, महरट्ट म्हणजे मोठे रट्ट असा जो कोणी कोणी विद्वान् अर्थ करतात, ह्या अर्थाहून निराळा एक अर्थ ह्या शब्दाचा करावा असें पुढील कारणाकरितां मला वाटतें. मराठींत वऱ्हाड व कऱ्हाड असे मऱ्हाड शब्दासारखेच दोन शब्द आहेत. हे दोन्हीं शब्द एकाच देशांतील निरनिराळ्या प्रांतांत रहाणाऱ्या लोकांचे वाचक आहेत. वऱ्हाड शब्द वहरट्ट व कऱ्हाड शब्द कहरट्ट शब्दाचा अपभ्रंश दिसतो. येणें प्रमाणें महरट्ट वहरट्ट व कहरट्ट असे तीन शब्द पुढें येतात. हे तिन्हीं शब्द रट्टांच्या निरनिराळ्या पोटभेदांचे वाचक आहेत हें उघड आहे. आतां, ताम्र-पत्रांतून व ग्रंथांतून कऱ्हाड शब्द करहाटक, करहट्ट अशा रूपांनीं आढळतो, हें खरें आहे. परंतु, मरहट्ट, मरहाटक, ह्या शब्दाप्रमाणेंच करहाटक, करहट्ट हीं भ्रष्ट रूपें आहेत असें मानणें रास्त आहे. वरहट्ट व वरहाटक हे शब्द ताम्रपटांत व ग्रंथांत कोठेंहि आढळत नाहींत. पण, महरट्ट व कहरट्ट ह्या शब्दांप्रमाणेंच हजार पंधराशें वर्षांपूर्वीं वहरट्ट हा शब्द प्रचलित होता असें अनुमान होतें. कदाचित् वहरट्ट ही पोटकुळी राजकीयदृष्ट्या फारशी महत्वाची नसल्यामुळें तिचा नामनिर्देश ताम्रपटें व ग्रंथ ह्यांत नाहीं, इतकेंच. तेव्हां, वहरट्ट, महरट्ट व कहरट्ट असे तीन शब्द व्युत्पत्त्यर्थ आपल्यापुढें उभे राहतात. ह्या तीन शब्दांतील वह, मह, व कह ह्या शकलांचे अर्थ बसवायाचे आहेत. माझ्या मतें, वह ह्मणजे पलीकडील, मह ह्मणजे मधील व कह ह्मणजे अलीकडील, असे अर्थ घ्यावे. रट्ट कुळींचे एकंदर तीन पोटभेद होते, पलीकडील रट्ट ते वहरट्ट, मधील, रट्ट ते महरट्ट, व अलीकडील रट्ट ते

कहरट्ट. सारांश, हजार बाराशें वर्षांपूर्वी एके काळीं महाराष्ट्राचे वऱ्हाड, मऱ्हाड व कऱ्हाड असे तीन भाग होते व त्यांतील लोकांस वऱ्हाडी, मऱ्हाडी व कऱ्हाडी किंवा वऱ्हाडी, मराठे, व कऱ्हाडे अशीं नांवें पडलीं. ह्या तिन्हीं प्रांतातील तिन्हीं पोटकुळ्या एकच भाषा बोलतात व एकाच कुळींतल्या आहेत. मधील पोटकुळीतील जे महरट्ट किंवा मराठे ते राजकीय चळवळी करणारे असल्यामुळें त्यांच्या नांवानें नागपुरापासून तुंगभद्रेपर्यंत व तैलंगणपासून कोंकणापर्यंत जो विस्तीर्ण मुलुख आहे तो महशूर झाला आहे. भोज, पिटिनिक, अपरांतिक, वगैरे पैठण, नगर, उत्तर कोंकण प्रांतांतील मराठी भाषेसारखीच भाषा बोलणारे लोक राजकीयदृष्ट्या महत्वाचे नसल्यामुळें महरट्टांच्या ह्मणजे मराठ्यांच्या तेजांखालीं लोपून गेले. नाशकापासून वाईपर्यंतचा जो टापू तो महरट्टांचा मूळदेश; वाईपासून कोल्हापुरापर्यंतचा जो प्रांत तो कहरट्टाचा मुलूख; व खानदेशापासून नागपूर प्रांतापर्यंतचा जो देश तो वहरट्टांचा प्रांत, असा प्रकार होता. पहिल्यांदा एकटी महरट्ट कुळी राजकीयदृष्ट्या महत्वाची झाली; तिनें पुढें वहरट्ट व कहरट्ट ह्या पोटकुळ्या आत्मसात् केल्या; आणि नंतर वाढत वाढत नागपूर, खानदेश, पैठण, बालेघाट, गुलब्रुर्गा, कोल्हापूर, बेळगांव, उत्तरकोंकण, दक्षिणकोंकण, गोंवा, कारवार, वगैरे प्रदेश आक्रमिले. हा प्रकार शहाजी व शिवाजी ह्यांच्या पर्यंतच्या पंधराशें वर्षांत झाला. नंतर मराठशाहींत ओडिसा, ग्वालेर, इंदूर, बडोदा, गुत्ती, अर्काट, तंजावर, येथपर्यंत मराठ्यांच्या छावण्या व वसाहती पसरल्या. असा हा मराठ्यांच्या कुळीच्या राजकीय प्रसाराचा वृत्तांत आहे. हा प्रसार होतांना पूर्वी अनेक अडथळे आलेले आहेत व सध्यां तर तो बहुतेक थांबल्यासारखाच आहे. परंतु ह्या कुळीच्या वाढीचा गेल्या दोन हजार वर्षांचा इतिहास पहातां, सर्व आर्यावर्तावर व जवळच्या म्लेंच्छ देशांवर ही कुळी पसरावी असा अंदाज बांधावा लागतो. ही पसरणी होतांना हजारों ठेंचा, लाखों अडचणी व शेंकडों वर्षे लागतील, हें उघड आहे.

शिवगड, शिवगंगा व शिवपूर.

पुण्याच्या दक्षिणेस दहा बारा मैलांवर सिंहगड नांवाचा प्रसिद्ध किल्ला आहे. त्या किल्याचे सिंहगड हें नांव शिवाजीनें तानाजी मालुसऱ्याच्या स्मरणार्थ ठेविलें; व मराठ्यांच्या इतिहासांत त्याच नांवानें तो किल्ला प्रसिद्ध आहे. शिवाजीच्या पूर्वी मुसलमानांच्या अमदानींत ह्या किल्याला कोंडाणा ह्मणत असत. हें नांव मुसुलमानांनीं फारशी भाषेंतून ठेविलेलें नाहीं. गडाच्या पूर्वेस कोंडणपूर ह्मणून एक गांव आहे, त्यावरून सान्निध्यामुळें कोंडणा असें गडाला मुसुलमानांच्या पूर्वीच नांव पडलेलें आहे. "अस्ति दाक्षिणपथे कुंडिनपुरं नामनगरम्" हें पंचतंत्रांतील वाक्य सर्वश्रुत आहे. तेंच हें कुंडिनपुर ऊर्फ अपभ्रंशानें कोंडणपुर असावें. परंतु हेंही ह्या किल्याचें सान्निध्यानें नांव पडलेलें आहे; खरें नांव नव्हे. ह्या किल्याचें खरें नांव शिवगड. गडाच्या माचीवरील कोळी आणि कल्याण वगैरे आसपासच्या खेड्यांतील गांवढे ह्या गडाला शिवगड ह्मणतात. ह्या गडापासून जी नदी कोंडणपुरावरून पूर्वेकडे शिवापूरास जाऊन वनेश्वरावरून नीरेला मिळते, तिला शिवगंगा ह्मणतात. तिच्या कांठीं असलेलें मोठें गांव शिवपूर होय. हें गांव शिवाजीच्या वेळेस अगदीं मोडकळीस आलें होतें. तेथें शिवाजीच्या मनांत एके वेळीं आपली राजधानी करावी असें येऊन, त्या गांवाची चांगली उस्तवारी झाली व त्यास शिवापुर असें नांव पडलें.

कोल्हापूर.

सह्याद्रीच्या कांहीं भागांतील पूर्वेकडे उघडणाऱ्या खोऱ्यांना ज्याप्रमाणें मावळे ह्मणतात, त्याप्रमाणेंच ह्या पर्वताच्या कांहीं भागांतील खोऱ्यांना कोल ह्मणण्याची पुरातन कागदपत्रांत वहिवाट आहे. कोल्हापूराच्या पश्चिमेकडील सह्याद्रीच्या खोऱ्यांना कोल ह्मणत. ह्या कोलांतून देशांत येतांना वस्तीचा जो मोठा गांव त्याला पुरातन कालीं कोलापूर ह्मणत व अर्वाचीन कालीं कोल्हापूर

अथवा कोल्हापूर ह्मणतात. कोल्हा ह्या जनावराच्या नांवाशीं ह्या शहराच्या नांवाचा कांहीं एक संबध नाहीं. कोल्हापूरच्या पश्चिमेकडील खोऱ्यांत फार पुरातन काळीं कोल व ऊर्फ कोळ लोक रहात होते, त्यावरून त्यांच्या प्रांतालाहि कोळ ह्मणत असत. सह्याद्री पर्वतांतील कातकरी, भिल्ल, कोळी, कातवडी वगैरे मूळच्या लोकांपैकींच हे कोल ऊर्फ कोळ होत. कोल्हापूराचें करवीर हें संस्कृत नांव सापेक्ष दृष्टीनें अलीकडील आहे असें दिसतें.

महाबळेश्वर.

सह्याद्रीच्या ज्या खोऱ्यांना सध्यां आपण मावळें ह्मणतों त्यांना हजार बाराशें वर्षांपूर्वीं मामल ही संज्ञा असे. ह्या मामलदेशांतील जी मुख्य देवता ही मामलेश्वर अथवा मामलेस्त. महाबळेश्वराच्या भोंवतालील खेड्यांतील लोक महाबळेश्वराला मामलेसरच ह्मणतात. मामलेसराला महाबळेश्वर हें नांव शास्त्रीपंडितांनीं आपल्या संस्कृत वाणीला साजेल असें दिलें आहे.

खानदेश व सेउणदेश.

खानदेश हें नांव बऱ्हाणपूराच्या किंवा अलजपूराच्या नबाबानीं दिलें असा कित्येक युरोपियनांचा व एतद्देशीयांचा तर्क आहे, आणि खान ह्या शब्दाकडे पहातां सकृद्दर्शनीं हा तर्क खरा असावा असें समजण्याकडे प्रवृत्ति होते. परंतु किंचित् सूक्ष्म दृष्टीनें पाहिलें असतां असें दिसून येतें कीं हा शब्द अगदीं शुद्ध प्राकृत आहे. ह्या प्रांताचें मूळचें नांव कन्हदेश. कन्हदेश ह्मणजे कृष्णदेश. देवगिरीच्या यादव कुळांत कृष्ण ऊर्फ कन्ह नांवाचा राजा झाला. त्यानें आपलें नांव ह्या प्रांताला दिलें. कन्हदेश, कान्हदेश, काहनदेश, व खानदेश, अशा परंपरेनें अपभ्रंश होत होत खानदेश असें नांव प्रचलीत झालें. वहरड्ड उर्फ वऱ्हाड व नाशिक ह्यांच्या दरम्यानचा जो पश्चिमेकडील प्रांत त्याला कन्हदेश ऊर्फ खानदेश ह्मणत. वऱ्हाड व नाशिक ह्यांच्या दरम्यानचा जो पूर्वेकडील व गोदेच्या उत्तरेकडील प्रांत तो देवगिरी ऊर्फ देवरी प्रांत होय. आणि देवगिरीच्य

दक्षिणेस, नाशकाच्या पूर्वेस व जुन्नराच्या उत्तरेस जो प्रांत आहे त्याला सेउणदेश ह्मणत. ह्या सेऊणदेशाची राजधानी सेउणनगर उर्फ सध्याचें सिन्नर होय. सेउण हा यादव कुळांतील एक राजा होता. ह्या सेउणदेशाचा उल्लेख डाक्टर भांडारकरांच्या दख्खनच्या इतिहासांत आहे. परंतु सेउणदेश ह्मणजे सध्याचा अमका प्रांत असें त्यांत सांगितलें नाहीं.

अमदानगर.

देवगिरि ऊर्फ देविचा घांट चढून वर आलें ह्मणजे अमदानगर लागतें. त्यालाच प्रस्तुतकालीं अहमदनगर ह्मणतात. अहमदनगर अमदानगर शब्दाचा अपभ्रंश आहे. अमदा ह्मणून यादवकुळांतील एका राजाची नाटकशाळा होती तिच्यावरून ह्या शहराला अमदानगर नांव पडलें असें कित्येक लोक ह्मणतात. अमदा ऊर्फ अमळा ह्या नदीच्या नांवावरून हें नाव पडलें असें ही कित्येकांचें ह्मणणें आहे. ह्यापैकीं कोणतेंहि ह्मणणें खरें धरलें तरी ह्या शहराचें नांव मूळचें फारशी नाही हें निर्विवाद आहे.

राहुरी, राउरी, राजपुरी, रायरी, रायरेश्वर.

राजपुरी हा मूळ संस्कृत शब्द त्याचें प्राकृत राअउरी राउरी राहुरी; राजा शब्दाचें जुनें मराठी राअ, राय. त्यापासून रायपुरी, रायरी, रायरेश्वर. राजपुरी हें गाव वाईच्या दक्षिणेस तीन कोसांवर व रायरेश्वराचा डोंगर वाईच्या पश्चिमेस चार कोसांवर आहे. राजपुरी, वेरुळी, रायरेश्वर वगैरे ठिकाणीं जुन्या सिद्ध पुरुषांची व राजपुरुषांची एकेका प्रचंड दगडाची थडगीं आहेत. तीं थडगीं आपल्या पूर्वजांचीं आहेत, असें तेथील गांवढे सांगतात.

वेरूळ, वेरूळी, येरुळी.

दौलताबादेजवळील वेरूळचीं लेणीं प्रसिद्ध आहेत. वेरूळ शब्द विहारालय शब्दाचा प्राकृत अपभ्रंश आहे. लहान विहारालय ह्मणजे वेरुळी.

वाईच्या उत्तरेस अंबाड खिंडीजवळ डोंगरावर वेरुळी ह्मणून गांव आहे. वेरुळीचा येरुळी हा अपभ्रंश आहे.

कान्हेरी, कण्हेरी, कण्हेरखेड कानगाव

कन्हागिरीचा अपभ्रंश कन्हेरी, कान्हेरी, कण्हेरी. कण्हेरी हें गांव वाईच्या उत्तरेस असणाऱ्या मांढरदेवीच्या डोंगराच्या पूर्वेस दोन कोसांवर व शिरवळाच्या दक्षिणेस दोन कोसांवर आहे. येथें डोंगरांत एक विहार आहे. त्याचें तोंड एका प्रचड शिलेनें कोंदलें आहे. आंत खोल्या, तळें वगैरे आहेत ह्मणून वृद्ध सांगतात. कण्हेरी येथील रामदाशी मठाचे मूळ संस्थापक वासुदेवबोवा—रामदासस्वामीचे शिष्य—ह्या गुहेंत तपश्चर्या करीत असत.

खंडाळें, खिंडाकें.

महाराष्ट्रांत खंडाळीं पुष्कळ आहेत. खिंडतल, खंडतल, खंडअळ, खंडाळ, खिंडाळ, अशा परंपरेनें हा शब्द आला आहे. खिंडीच्या तळचें किंवा माथ्यावरचें जें गांव तें खंडाळें.

पंढरी.

गांव व भोंवतालील शिवार ह्यांना पंढरी व काळी अशा संज्ञा महाराष्ट्रांत प्रसिद्ध आहेत. गांवांतील घरठाणाची जेवढी जागा तेवढी पांढरी; व शेतें, कुरण, वगैरे सर्व काळी. पंढरीस मूळची कोष्ट्यांची वस्ती दहापाच घरांची होती. ह्मणून तिला मुळीं पंढरी अथवा पांढरी ह्मणत. जेथें सध्या विठोबाचें देऊळ आहे तेथें पूर्वीं शेतें होतीं. ह्या काळींचा जो धनी त्याला काळ्या ह्मणत. ह्याच काळ्याला सान्निध्यानें पंढरीचा राणा ह्मणू लागले. ही माहिती एका वारकऱ्यानें दिलेली आहे.

धणीचाबाग.

साताराशहरांत पहिल्या शाहु महाराजांच्या वेळेपासून छत्रपतींचे कांहीं

बाग आहेत. पैकीं एका बागाला धणीचाबाग ह्मणतात, व एका विहिरीला किंवा चिरेबंदी जल विहाराच्या जागेला धणीची विहीर म्हणतात. धणीचा बाग व धणीची विहीर म्हणजे कोणाचा बाग व कोणाची विहीर म्हणून कित्येक लहान मोठ्या माहितगार लोकांस विचारतां समाधानकारक उत्तर मिळत नाहीं. कोणी ह्मणत, धणी ह्मणजे धनी अर्थात् छत्रपति. परंतु धनी शब्दांतील नीची णी कशी झाली तें कोणी सांगेना. कोणी ह्मणत धनीण ह्या शब्दाचा अपभ्रंश धणी असावा. त्यांच्यां मतें धनिणीचा बाग ह्याबद्दल धणीचा बाग असा जलद बोलण्यानें अपभ्रंश झाला असावा. ही व्युत्पत्ति खरी मानण्याला एक अडचण येई. ती अशी कीं ह्या बागेंत शाहूच्या राण्या रहात नसून एक सुस्वरूप नाटकशाळा रहात असे. राण्या रहात असल्या तर धणी म्हणजे धनीण ऊर्फ राणी असा अर्थ करतां आला असता. तेव्हां धणी ह्या शब्दाचा दुसरा कांहीं तरी अर्थ असला पाहिजे. धणी हें विशेषनामहि नाहीं, अर्थात्, धणी हा शब्द आधुनिक मराठीं भाषेतून बहुतेक लुप्त झालेला असला पाहिजे व त्याचा पत्ता चार पांचशें किंवा नऊ दहाशें वर्षीपाठीमागें काढीत गेलें पाहिजे. निर्णयसागर छापखान्यांत छापलेल्या प्राकृत पिंगलसूत्रांच्या ६४ व्या पृष्ठावर खालील श्लोक आहे.

प्राकृत.

रे धणि मत्तमअंगजगामिणि,
खंजणलोअणि, चंदमुहि, ।
चंचल जुव्वण जात ण आणहि;
छइल समप्पइ काँइ णहि ? ॥

संस्कृत.

रे प्रिये मत्तमतंगजगामिनि,
खंजनलोचने, चंद्रमुखि, ।

चंचलं यौवनं जातं न जानासि;

विदग्धेभ्यः समर्पयसि कुतो नहि ? ॥

त्यांत धणी ह्या शब्दाचा अर्थ वारयोषित् आहे. हाच धणी शब्द साताऱ्यांतील धणीचा बाग व धणीची विहीर ह्यांच्या मालकिणीला लागलेला अद्यापही ऐकूं येतो.

सातारा.

हा शब्द सितारा ह्या फारशी शब्दापासून निघाला असावा असें अनेकांचें ह्मणणें आहे. माझ्या मतें, हा शब्द शुद्ध मराठी आहे. सध्याच्या साताऱ्याच्या दक्षिणेस सातें ह्मणून एक गांव आहे, त्याच्या जवळचा जो दरा तो सातदरा. हा सातदरा सातारा किल्याच्या दक्षिणेस ऊरमोडीच्या पलीकडे जो डोंगर आहे त्याच्या कुशींत आहे. जुना सातारा ह्मणून ज्याला ह्मणतात तें गांव व तो दरा येथेंच होतें व आहे. पुढें महा दऱ्याच्या जवळ जुन्या साताऱ्यांतील लोकांनीं येऊन वस्ती केली, तेव्हां त्या वस्तीला सातारा हें नांव पडलें. मराठी सातारा व फारशी सितारा हे शब्द एका वेलांटीनेंच तेवढें भिन्न असल्यामुळें व फारशींत सतारा व सितारा हे दोन्हीं शब्द एकाच अक्षरांनीं लिहित असल्यामुळें, सातारा हा शब्द सितारा ह्या फारशी शब्दाचा अपभ्रंश असावा, असा तर्क निघाला. परंतु, मुसुलमानांचें आगमन महाराष्ट्रांत होण्याच्या पूर्वीं सातदरा ऊर्फ सातारा अस्तित्वांत असल्यामुळें, हा तर्क निराधार आहे हें उघड आहे.

पेण.

प्रकीर्ण ह्याचें प्राकृत पइण्ण. प्रकीर्णग्राम=पइण्णगाम=पेण्णगांव=पेण जेथील घरें मूळचीं दूर दूर होतीं तें पेण गांव.

वसई.

सं. वसति=प्रा. वसइ.

पैठण.

फलस्थान=फलठाण=फलटण. मल्लस्थान=मालठाण=मलठण. बिंबस्थान=बिंबटाण=ठाणें. प्रतिस्थान=पइठाण=पैठण. पट्टन ह्या शब्दाशीं पैठणाचा कांहीं एक संबंध नाहीं.

रंकाळें.

कोल्हापुरास एक मोठा तलाव आहे, त्याला रंकाळयाचा तलाव ह्मणून ह्मणतात. त्याचें कारण असें सांगतात कीं ह्या ठिकाणीं एक अत्यंत दरिद्री माणूस रहात होता. त्यानें कवडी कवडी भिक्षा मागून हें तळें मूळ बांधिलें. ह्या आख्यायिकेवर जर फारशी भिस्त ठेविली नाहीं, तर ह्या शब्दाची व्युत्पत्ती निराळ्या तऱ्हेनें करतां येण्यासारखी आहे. कोल्हापुरास पुष्कळ तळ्यांना नावें झाडावरून पडलीं आहेत. जसें—पद्माळें वगैरे. त्याप्रमाणेंच रंकाळें शब्द हा एका जुन्या वनस्पतीवाचक शब्दाचा अपभ्रंश आहे. लंकालय असा शब्द गाथासप्तशतीच्या चवथ्या शतकाच्या ११ व्या श्लोकांत आला आहे. "लंका रक्षःपुरी शाखा शाकिनी कुलटासुच" लंका ह्मणजे झाडी, कुंज. ज्या तळ्याभोंवती कुंज आहेत तें लंकालय. ह्या लंकालयांत एक जुना संध्यामठ आहे. तो पन्हाळच्या भोजराजाच्या वेळेपासूनचा आहे असें ह्मणतात. व त्या मठाच्या रचनेवरून तो त्या वेळचा असावा ह्यांत संशय नाहीं.

विश्वनाथ काशीनाथ राजवाडे.

श्री.

महाराष्ट्र इतिहास.

(गोविंदराव काळे यांचें दफ्तर.)

सरकारी—रावसाहेब.

श्रीमंत राजश्री माधवराव नारायेण पंत प्रधान यांस

पत्रें रवाना केलीं.

आर्बा तीसईन. १

माहे मोहरम उर्फ श्रावण मास चंद्र १९ रोजीं डांकेवर.

शके १७१५ श्रा: व. २ षुक्रवार,

श्री.

श्रीमंत राजश्री ——— ——— राव ———

साहेब स्वामीचे सेवेसीं ———

विनंती. सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंती विज्ञापना. ता। छ १९ माहे मोहरम पर्यंत मु॥ बेदर येथें स्वामीचे कृपावलोकनेंकरून

१ (शके १७१४ माघपासून शके १७१६ ज्येष्ठपर्यंत ह्म॰ इ. स. १७९३ जानुआरी, फेब्रुआरी, ते इ. स. १७९४ मे, जून.)

सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष– छ २० माहे जिल्हेजचें पत्र सरकारांतुन सादर जालें तें छ २७ माहे मारीं पावलें. त्यांत " नबाब टिपु " सुलतान बाहदुर यांचे मसलहतसमंधी तिहीं सरकारचे करारनामे जाले, " त्यांत सरकारचे तेरावे कलमांत, व नबाबाकडील दाहावे कलमांत, " आइंदा टिपु बाहदुर यांनीं बदआहदी केल्यास तिहीं सरकारांनीं येक होऊन " त्याची तंबी करावी. याचा ठराव पुढें तीहीं सरकारचे सलाहानें केला " जाईल ह्मणोन करार आहे. त्यास जनराल लाड बाहदुर यांजकडून मिस्तर " किनवी यांनीं याद नबाब निज्याम आलि खानबाहादुर यांस दाखविली, " त्याची नकल नबाबांनीं तुह्मांपासी दिल्ही, तुह्मी हुजुर पाठविली, व मिस्तर " मालिट यांनीं सरकारांत याद गुजराणिली; दोहींचा मार येकच. त्यास याचा " विचार पाहतां करारनामा पहिला जालाच आहे; हासल मुदा टिपुने बदमा- " मली केल्यास त्यास तंबी करावयाची. याजकरितां या कलमाचाठराव " येकाच कलमांत ठराऊन फर्द पाठविली आहे, ते मिस्तर मालिट यास " दाखविली. त्याचे बोलण्यात आलें कीं "लाड बाहदुर यांचे यादी बमोजीब " व्हावें; त्यास तेरावे कलमांतील मसलहतीच्या ठरावाच्या शकला यांत आल्याच " आहेत. याजकरितां येकच कलम ठराउन पाठविलें यांत जाबसाल उगवेल. " या माराचें थैली पत्र नबाबास व ठरावाची फर्द पाठविली" असें पत्र देऊन " फर्द दाखवणें, याचे जाब घेऊन लौकर पाठवणें " ह्मणोन आज्ञा त्यास नबाबाकडे जाऊन मध्यस्त समीप असतां सरकाराचें थैलीपत्र प्रविष्ट केलें, व येक कलमाची फर्द सरकारांतुन जाली, तेही दाखविली; याजवर, तीनचार घटिकापर्यंत बोलणें जालें. याचा ता। आलाहिदा पुरवणीपत्रीं विनंती लि। आहे. आवलोकनें सविस्तर मार ध्यानात येईल. सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना.

शके १७१५ श्रा: व: २ शुक्रवार:

श्री.

विनंती विज्ञापना. नबाबास सरकाराचें खरीतापत्र प्रविष्ट करून येक कल-

माची फर्द सरकारांतुन ठराऊन आली. ती दाखविल्या नंतर नबाब बोलले कीं " इंग्रजांनीं सात दफा ठरऊन यादास्त पाठविली असतां, हे एक कलमाची " मुख्तसर फर्द यांत ते मतलब उगवत नाहींत. मुख्तसर फर्द ठरवावयाची " सबब काय?" ह्मणोन मजला विच्यारिलें. याचें उत्तर मीं केलें कीं " पेशजी टिपु सुलतान यांचे मसलहत प्रकर्णी तीन सरकारचे तहनामे परस्परें " जाले त्यांतील आह्मांकडील तेरावे व इकडील दाहावे दफेंत आईंदा तजवीज " ठरावी असें आहे. त्या प्रकर्णी हल्लीं इंग्रजांनीं सात दफेची यादास्त पाठविली, " तो मतलब एक कलमांतच उगवला. त्यापक्षीं सात दफेचें लिहिणें तुल व विशेष " नाहीं. तेरावे व दहावे दफेंतील जो मजमून याचा मतलब या फर्देंत आला, " तेव्हां लांब लिहिण्याचें प्रयोजन नाहीं, सबब एक फर्दच ठरली यांत कांहीं गेलें " नाहीं." याजवर मध्यस्त बोलले कीं " पुढील तहनामा झाल्यानंतर मागील " तहनामा बरबाद होतो. मागील तहनाम्यांत तेरावे व दाहावे दफेंत आईंदा " तजवीज ठरावयाचा लेख. त्यासआईंदा तजवीज ठरण्याची तरकीब इंग्रजांनीं " सात दफेची याद पाठविली त्यात उघड आहे या मुख्तसर कलमांत मागील " तहनाम्यावर हवाला पडला यांत ठराव व्हावा तो कांही जालाच नाहीं " तेव्हां पहिला तहनामा आहे तोच. अधीक काय ठरलें? आइंदा " तजविजीची तरकीब काय ठरली? असें इंग्रज ह्मणो लागल्यास याचा जबाब " काय?" याचें उत्तर मीं केलें कीं " इंग्रज वाजवीनें बोलूं लागल्यास याचा " जबाब हाच कीं तेरावे व दहावे कलमांत टिपूकडून बद आहदी दर येकासी " जाल्यास, त्याचा ठराव आइंदा तीन शरीकाचे विच्यारें व्हावा " येसा साबीक तहनाम्यांतील करार. याचा ठराव हलीं जाला कीं बद " आहदीची दर्याफ्त दोघां शरीकांनीं करून तरफसानीकडे नसियतपूर्वक " सांगोन पाठवावें. इतक्यावर त्यानें न ऐकिल्यास पहिले तहनाम्याप्रा करावें " असें आहे. त्या अर्थी ठराव उलगडुन जाला; ठराव न होण्यांत बाकी " काय आहे?" या प्रा बोलल्यानंतर मध्यस्त मागती बोलले कीं " ज्यासमईं "तरफसानीकडून बद आहदी होईल त्याप्रसंगीं जर इंग्रजास गरज आहे

" तर तुह्मीं ह्मणतां याचप्रा समजोन कांहीही प्रतीची सबब; दरपेश न
" आणितां चालतील; हें न होतां त्यांजला गरज नाहीं असें जाल्यास, याचा
" उलट अर्थ करतील कीं, साबीक तहनाम्याचे तेरावे व दहावे दफेत आइंदा
" शकल ठरावी असें आहे त्याची शकल तर अलिकडे काहीं मुख्तसर
" फर्देत ठरली नाहीं; मागील तहनाम्याप्रा करावें ऐसा लेख; मागील
" तहनाम्यांत तो ठराव नाहीं; त्यापक्षी ठराव आतां होणें; तेव्हां त्या वख्ती
" जसी गरज व मतलब तसें ह्मणों लागतील; त्यास नाहीं होय ह्मणावयाची
" दरज राहत नाहीं. यास्तव प्रसंगोपात त्यांची दरज कांहीं न राहतां हलींचा
" तहनामा उलगडावा. तो या मुख्तसर कलमानें. पुढें इतका विच्यार
" आहे, यास्तव इंग्रजांनीं सात दफे लिहिल्या त्यात खुलासा ठरावाची
" तरकीब आहे त्याप्रा खोलून असावें हें सलाह." या प्रा मध्यस्त
बोलले. त्यास सात दफे न लिहिण्याचीं कारणें सर्व मनांत, परंतु यांसीं त्यां-
तील कांहीं बोलण्याची आज्ञा नाहीं, आणि हीं मनांतील कारणें; यांचा फाया-
षही करावयाचा नाहीं; याजकारितां फर्देंत जें लिहिलें होतें त्या अन्वयें यांसीं
बोलण्यांत आलें. एक गोष्ट मध्यस्त बोलले कीं "मागील तहनाम्यांत
" आइंदावर हवाला दिल्हा. त्याचा ठराव हलीं होतो यांतही मोहगम आहे.
" तरकीब ठरली नाहीं. हीच दिकत इंग्रज घेतील" याचें उत्तर त्यांस असें दिलें
कीं " आइंदा शकल ठरावांत येईल असें पेशजीचे तहनाम्यांत आहे. ह्मणोन
" हलींचे येका कामाचे फर्दांत लिहिलें आहे कीं षकल पेशजीचें तहनाम्याप्रा
" तिंही षरीकांनीं करावी. त्यास जसी पूर्वीं तऱ्हे मसलहतीची ठरली त्या
" प्राच तरकीब; ऐसा अर्थ यांत निघाला कीं नाहीं ? तेव्हां हल्लीची
" फर्द मोहगम नाहीं. यांत तरकीब ठरावांत आली. साता कलमांचा तहनामा
" केला; त्यांत तूल फार आहे. एक कलमाची फर्द ठराविली, यांत मुख्तसर
" थोडक्यांत आहे, अर्थ कांहीं गेला नाहीं, असें समजोन ही फर्द ठरून
" आली. त्यास दोंहीं सरकारचें येकवाक्यतेचें उत्तर इंग्रजांसी व्हावें
इतकाच प्रकार " याजवर नबाबांसमक्ष मध्यस्त बोलले कीं " इंग्रजांनीं

" ठराविलें त्यांत परीकाचे फौजेनें प्रसंग पडतांच जे हजर असेल तित-
" क्यानसी सामील व्हावें. नंतर पुढें कसें करावें याची तजवीज तिघांचें
" विच्यारें ठरऊन करावें याप्रा। उलगडून लिहिलें, तसें या फर्देत उलगडलें
" नाहीं, याजकरितां मनांत कल्पना येतात त्या सांगतों. त्याप्रा। तुह्मीं
" श्रीमंतांस लिहून पाठवून उत्तर आणवावें नंतर ठरविण्यांत येईल, असें
" नबाबांनीं सांगितलें " त्याप्रा। कलमबंदीची पुरवणी आलाहिदा पा।
त्यावरून ध्यानांत येईल रा।छ१९ मोहरम हे विज्ञापना.

शके १७१५ श्रा. व. २२ शुक्रवार.

श्री.

विनंती विज्ञापना यैसीजे. नबाबास सरकारचा खरीता दिल्हा. त्याचा जबाब मोहगम माझे पत्रावर हवाला घालून स्वामीचे नांवें खरीता दिल्हा, व पुरवणी लिहावयासी सांगितली, ती नबाबांनीं आपण रोबरो वाचून पाहून रवाना करावयासी सांगितलें, त्यास खरीता पाठविला आहे, व आकरा कलमाची पुरवणी आलाहिदा आहे, त्यावरून ध्यानास येईल. कलमबंदीचें नबाबाची आज्ञा येईल त्याप्रा। नबाबासी जाबसाल बोलण्यांत येतील. रा। छ. मोहरम हे विज्ञापना.

नबाबांनीं श्रीमंतांस पत्र लिहिलें त्याची नक्कल.

---

१ (रूबरू).

२ अस्सल पत्र फारसी लिपींत व भाषेंत आहे. भाषेंत बऱ्याच चुका आहेत. तथापि, मराठी वाचकांकारितां सर्व भाग कायम ठेऊन बाळबोध लिपींत मूळ व त्याचा अनुवाद दिला आहे. मराठी अनुवाद खेरीज करून बाकीचे सर्व श्रम आमचे मित्र रा. रा. कृष्णलाल मोहनलाल जव्हेरी एम्. ए. एल्. एल्. बी. वकील हायकोर्ट यांचे आहेत व त्याबद्दल त्यांचे आह्मी फार आभारी आहोंत. ह्याचा निर्देश प्रस्तावनेंत केलाच आहे.

फारसी पत्राची नक्कल.

एलाही.

शहामत व बसालत मुस्तब उबहत व अयालत मन्झलत मनीअ-उ-श्शान बुलंद मकान बरखुरदार सतुदेह अतवार दरहिबझ बाशंद,

मकतूबे मरगूब मुसर्रत असलुब मुशएर बरसीदने मीस्तर हाल किनवी दिलावरजंग व मुरसले लार्ड कार्नवालिस बहादुर के बराये फिरस्तादने निझदे

---

१ सदरपत्राचा मराठींत अनुवाद:—" मिस्तर हाल किनवी दिलावरजंग यांजकडून आलेली तहनाम्याची कलमबंदी व कॉर्नवालिस बहादुर यांचें पत्र अशीं आपलेकडे रवाना होण्याकरितां रा. गोविंदराव कृष्ण यांजजवळ दिलीं होतीं तीं पोंचल्याचें आपलें कृपापत्र वाचून परम संतोष होऊन समाधान वाटलें. तसेंच, लाटबहादूर यांचे तर्फे मिस्तर मालीटसाहेब यांनींही पूर्वी ठरल्या बमोजीब हर्फबहर्फ तहनाम्याची याददास्त पाठविली आहे; व त्यांतील मुख्य मुद्याचा भाग इतकाच आहे कीं टिपुसुलतानानें जर आहदी केल्यास लागलीच त्यास तंबी करणें योग्य व अवश्य होणार आहे नंतर याचा सारांश एक दफ्तर घालून मिस्तर मालीट यांस दाखविला. त्यावर त्यांजबरोबर झालेल्या भाषणांत असें निघालें कीं लाटबहादुर यांजकडून आलेल्या तहनाम्याचमोजीब सर्व झालेलें बरें. तेराव्या कलमांतील मजकूर ज्या प्रमाणें निराळे फर्दैत गोविला आहे, त्या प्रमाणेंच हल्लींचा मजकुरही निराळे फर्दैत गोविला जाऊन स्पष्ट खुलाशासह आपल्याकडून त्याजकडे पाठविला जावा म्हणजे त्याचा जबाब लवकर येऊं शकेल. सदर संबंधीं सविस्तर माहिती गोविंदरावांनीं लिहिलींच आहे, त्यांजवरून सर्व ध्यानांत येईल. सदरहु प्रकरणसंबंधानें पुढील परिणामावर दृष्टि ठेऊन विशेष सावधगिरी ठेविली पाहिजे व म्हणूनच होईल तितक्या काळजीनें एकंदर प्रकर्णाचा सूक्ष्म विचार करून मागचा पुढचा विचार पाहून सर्व ठरविलें पाहिजे. ह्यासंबंधीं अलाहिदा कलमबंदी सदरहु गोविंदराव यांस सांगण्यांत आलीच आहे. त्या सर्वांचा विच्यार होऊन उत्तर यावें. पाठविलेली फर्द कशी फायदेशीर होणार आहे याचा विच्यार लार्ड कॉर्नवालीस साहेबांकडून आलेल्या कलमबंदीच्या अवलोकनाबरोबर व्हावा व या सर्व गोष्टींचा विचार होऊन योग्य व ग्राह्य वाटेल तो विचार इकडे सत्वर कळविला जावा. तसेंच राजमान्यराजश्री राव यांचे पत्रावरून सर्व कलमें स्पष्टपणें समजण्यांत येतील. आपले दिवस सुखानें जावोत!"

आन शहामत मुरत्तेब हवालें राव गोविंद किशन शुदेबद. बइनकेट मिस्तर माले नीझ अझ तर्फे लार्डबहादुर याददास्त मुताबके दफआते मझकूरे लफ्झबलफ्झ रसानीदेह. चुनकरारनामेदर अवायिल झीबेतरतिष या फतेह व कुल्लियये हमीन के अगर टिपू सुलतान बद सलूकी नुमायद तदारुक वतलाफीये आन लाझम व झरूर. बनाबर आन शिके इनमानी दरएक कलम मुकरर साखतेह बमिस्तर मालेट नमूदे शुदे, दरकीलोकाले मिस्तरे मझकूर चुनान बर आमद के मुवाफके याददास्ते फिरस्तादये लार्ड बहादुर ब अमल आयद. चुन तदबीराते दफे सीझदहुम दरफर्दे मुशख्खसे हाल पानकाल दर आमदे अझीन ममर यककलम करारदादे फर्दे आन (अझ?) जानुबेमा बदौलत तरस्सूल याफतेह जबाबश बझूदी बरसद. मफसूल बगोविंदराव किशन कलमी शुदेह बयान खाहंद नमूद बसुले बेहजत शमूल (खाहंद?) नमूद. चुन मुकदमये मरकूमे अझ कुल्लियात ब एहतियात दर उमूर आतीये अझाल वाझम वहझम व माल अंदेशी असत बनावरान बाझी मरातेब दरीन वाब व राये मझकूर फरमुदेह शुदेह ताब्रादे दरयाफ्त जवाबे मुरातबे मरकूमये हुस्बे फर्दे मुरसले उरशहामत मरतबत बादफाते तजवीझ लार्ड बहादुर ब मीझाने तामुल संजीदे आनचे मुनासब बाशद व तजवीझ दर आयद इतला दारे शवद वहम अझ नवश्ते रावे मोअझ्झ मफसुल पयरायये इझाह खाहद याफत. झीयादे अय्याम बकाम बाशद.

श्रीमंतांस अक्रा दफ्याची पुरवणी नबाबाचे सांगितल्या प्रो लिहिली त्याज- वर नबाबांनी स्वादखाहल करून दिल्हा ते ठेऊन त्याची नकल पुण्यास रवाना केली—

विनंती विज्ञापना. लार्ड कारणवालिस यांजकडून टिपुसुलतान यांनीं बद आहदी केल्यास त्याचे तंबीचें शकल ठरावीस बाब साता दफेची तहनाम्याची यादास्त नबाब बंदगान आली याजकडे आली त्याची नकल रवाना केली व मिस्तर मालिट याचे मारफत सरकारांतही सदरहु प्रो पोहचून, त्यांतील हासल येककलमाची फर्द सरकारांतुन ठराव होऊन येविसी बंदगान आली

यास खरीता पत्र आलें; ते आज्ञे प्रो छ ३० जिल्हेजी मध्यस्तासमीप आस्तां हाजरतीस गुजराणिलें; कलमाची फर्द सरकारची आली ती हर्फ ब हर्फ वाचून दाखविली. मुलाहिजा होऊन हाजरतीचे फर्मावण्यांत आलें कीं मुख्तसर येक फर्दाचा तहनामा होणें यांत कबाहती दिसण्यांत येतात याचा तपसील——

लाड बाहादुर यांनीं साता दफ्याचा तहनामा ठराऊन इकडे व राव पंत प्रधान यांजकडे पाठविला कीं सदरहु अन्वयें हरदो सरकारचे करार ठरुन परस्परें तीन सरकारचे तहनामे व्हावे. यांत आइंदा हरगीज खलल न राहाण्याची तजवीज होऊन आली असतां त्या दफाती एकीकडे राहून हाल येफर्द ठरावून आली याप्रों इकडोन व तिकडोन इंग्रजाचे वकीलाशीं बोलल्यानंतर इंग्रज मनांत आणतील कीं आह्मीं ज्या दफाती ठराविल्या त्या वाजवी आणि तिन्हीही सरकारास समान असें असोन दराकिजार केल्या. हल्लींचे फर्देत, "उगेंच नित्य येऊन तंबी तरी करावयाची नाहीं" असा लेख, यावरूनही त्यास वाईट वाटलें कीं हरयेक बाहाणा करून तंबी करावी असी आमची खावाइश आहे कीं काय ? ह्मणोन हें लिहिणें. तस्मात टिपूकडील यास खातर, सबब हा प्रकार, असें दिलनिषीन होईल. इंग्रजांनीं ज्या दफा ठरावून पाठविल्या यांत दोष तो कोणता ? व त्या बमोजीब हरदो सरकारचे तहनामे न होणें व मुख्तसर कलमाची फर्द ठराविली याची वजः काय ?——— कलम.

१ हल्लीं हे फर्द रावपंतप्रधान यांजकडोन ठरून आली. हीच फर्द मोहोर व दसखत होऊन इंग्रजाकडे रवाना होईल, किंवा या फर्देचे मजमुनाप्रों पत्र लेहून इंग्रजास पाठवावयाचें ? या दोहींतून कोणता निश्चय केला तो कळावा.——————————— कलम.

१ या फर्देत टिपु सुलतान यांजकडोन बद आहदी तीन शरीकांपैकीं येकासी नमूद जाल्यास त्यानें दोन पुरकास इतल्ला ध्यावी, त्यानंतर बद आहदीची दर्याफ्त दोवांनीं करून टिपूस सांगावें. त्याजकडोन अमलांत न आल्यास साबीकचे तहनाम्यांत बमोजीब तिन्हीं सरकारांनीं करावें ऐसा लेख.

त्यास रइसांपैकीं येकासीं बद आहादी कोणेसमयीं नमूद करील याचा कांहीं नेम नाहीं व फलाण्यासी बद आहदी सुरु करावी हा खियाल त्याचे मनांत येईल ते वख्तीं ज्याजवर बदकरारीचा डौल त्यास येक व येक कांहीं समजणार नाहीं. टिपुचे चित्तास येईल तेव्हां पासोन तो आपले जमयत व सरंजामाची तयारी मजबूत करून येकायेकीं परदा खुला करील. तेसमई दोन शरीकांस इतल्ला देणें, त्यांणीं बद आहादीची दर्याफ्त करणें, टिपुकडे नसियत करून निरोप जाणें, त्याचा जबाब तो होऊन देईल, याची इंतजारी करणें, त्याजवर त्याणें न ऐकिल्यास साबीकचे करारा बमोजीब तीन शरीकांनीं येक विचारें तंबी करण्याचा उद्योग. इतक्या गोष्टी घडण्यास अलबता नाहीं तरी साहासात महिनें, बलकी येक वर्षाचा आरसा. तोपावेतों तरफसानीं मजबूत सरंजाम जमयेतेनसी ज्या ठिकाणीं खलल वंगेज करील, त्यास शरीकाकडील कुमकेचा प्रकार तर सदरहु फुरसतीचा; त्यापक्षीं कुमक येण्याची इच्छा न धरितां जातीनें जें होणें तें हो ! याजवर आली हे मोठी कबाहत आहे. याचा विचार कसा ? ——— कलम.

१ इंग्रजानीं सात दफ्याचा तहनामा होण्याचीं याद लिहिली. त्यांत टिपूनें तीन शरीकांपैकीं येकासीं खलाल केल्यास ते समई दोन शरीकांची जमयेत ते हाजर असेल तितक्यानसी ज्याजवर नमुदी असेल त्यास शामील होऊन त्याचा बच्याव करावा. आइंदा तीन षरीकांनीं येक विच्यारें पुढें तजवीज ठरावी. ऐसें इंग्रजाकडील सात दफेच्या यादींत खोलून आहे. तात्पर्य कीं शरीकांनीं फौज षामील करण्या विषईं तामुल करूं नये. हा मतलब कांहीं या मोहगम कलमाचे फदेंत उगवत नाहीं ——— कलम.

१ तीन सरकारांसीं परस्परें पेशजी टिपुसुलतान यांचे मसलहत प्रकर्णीं तहनामे जाले; त्यांत राव पंतप्रधान यांजकडील तेरावे व इकडील दाहावे दफेंतील मजमून कीं " टिपूकडून बद आहदी झाल्यास त्याचे तंबीची शकल आइंदा ठरविली जाईल " त्यांस त्या फकलेची

तजवीज हालीं इंग्रजांनीं सात दफा ठराऊन पाठविल्या यांत खोलून लिहिलें आहे. सांप्रत येक दफेची फर्द आली. यांत तेरावें व दाहावें कलम साबीकचे तहनाम्यांतील त्याचे शकलची तजवीज असें करावें हें ठरलें नाहीं. तेव्हां तेरावी व दाहावी दफे सारखी हेंही मोहगम फर्द; आणि हवालाही मागिल तहनाम्यांवर पडला; त्यास टिपूनें हरयेकासी बद आहदी केल्यास आह्मीं त्या समयीं इंग्रजास तहनाम्यांप्रो अमलांत आणावें असें ह्मणों लागल्यास, ते वेळेस इंग्रजास गरज असल्यास दिकत देणार नाहींत; अथवा त्यांस मतलब जरूर नाहीं; आणि यादों सरकारांत तो समय गरजेचा आहे; तरी इंग्रज दिकत काहडतील कीं " पहिला तहनामा व दुसरे फर्देत शकलची तजवीज करार जाली नाहीं. यास्तव हाल करार ठरावा " तेव्हां इंग्रज आणिक मुद्दे दरपेश आणितील ते आपले गरजेकरितां कबूल करणें प्राप्त पडतील. यास्तव मोहगम दफा लिहिणें कबाहत आहे.——————————कलम.

१ कदाचि(त) मनांत येईल कीं " तिहीं सरकारांसीं टिपूचा तहनामा व आहद मजबूत जाला त्या अर्थी त्याजकडोन फिसाद अमलांत कसा येईल?" तरी ईसा मिंया यांस पत्रे टिपूचीं आलीं यांत कांहीं बद आहदीचे चालींत बाकी काय आहे? हें पुरते पणें ध्यानांत आणावें ह्मणोन पत्रें आह्मांस दाखविलीं. बजीनस पत्राच्या नकलाच पाठविल्या आहेत.————कलम.

१ मसलतीचे रुईनें पाहतां इंग्रजासी बद आहदीचा कदम टिपूकडून दिलफैल नमूद होणार नाहीं. कारण कीं ते जबरदस्त; मगर या दों सरकारांतून येकासीं खलल पैदा करील यांत तथा नाहीं. त्याजकडून खलल उत्पन्न होतांच शरीकाची कुमक या करारावरून घडत नाहीं; तेव्हां गोष्ट मुष्किलीची पडेल. यास्तव हे फर्द येक दफेची मोहगम लिहून आली आहे. ही करार करण्याची सलाह राव पंतप्रधान यांस समजून उमजून आह्मीं कसी द्यावी? हे मसलहत सलाहदौलत नाहीं——————————————कलम.

१ अगर टिपुसुलतान याजकडोन या दों सरकारासीं बद आहदी अमलांत येणार नाहीं असी राव पंतप्रधान यांची पक्की खातरजमा असल्यास खुलाशानें आमचीही तमानियत व्हावी. मग सदरहु मुख्तसर कलमाची फर्द ठराविली याचा संतोष अगर असंतोष इंग्रज मानोत ! मुजाका नाहीं. ——कमल.

१ टिपूकडील भरवंसा व तमानियत खातरखा नाहीं त्यापक्षीं इंग्रजांनीं यादास्त ठरविल्याप्रो करार करणें ये न सलाह. त्या सात दफेंत अगर कमजास्त कितेक हर्फ करणें तें तर्फेनचे सलाहानें जाल्यास मुजाका नाहीं. गला व घोडीं व उंटें वगैरे खरीदीविषईं त्यांत लिा आहे. त्यास लडाईचे प्रसंगास सदरहु कलमें तिन्हीं सरकारांस समान व उपयोग आहे. ——कलम.

१ टिपु खुष्कींतील सरदार; यास टाकून इंग्रज टोपीवाले यांसी दोस्ती व येगानगत ठेवावी याची कांहीं हाउस नाहीं; परंतु टिपु कोणे वेळेस काय करील याचा भरवंसाच येईना; याजकरितां इंग्रजासी इतकी बळकटी करणें प्राप्त; टिपुचाही भरंवसा नाहीं आणि इंग्रजांसी दुखवावें हें तुमचे व आमचे दोन्ही दौलतीस सलाह नाहीं. ——कलम.

१ इंग्रजांसीं दोन्ही सरकारांतून दोस्ती अधिक व्हावी किंवा आहे तितकीच असावी अथवा जे आहे त्याजहून कांहीं घटावी याविषई दोन्हीं दौलतींनीं स्वस्थ अगर मजबूत राहण्यास कांहीं साधकताही पाहिजे. साधकता काय तेहीं समजावी. ——कलम.

———

११

अक्रा कलमें लिहिलीं आहेत. यांतील सलाह—मसलहतीचे विच्यारें पाहातां इंग्रजांनीं ठराविल्याबमोजीब सात दफेचा तहनामा बहाल होणें यांत इंग्रजांस संतोष व आपलाले दौलतीस प्रसेस्त. तीन शरीकांची येकवाक्यता व मसलहतीची पोख्तगी आणि टिपुकडीलही दगदगेचा धोका रात्रंदिवस करणें

लागणार नाहीं. सर्व गोष्टींस आजरूये मसलहत गुण येतात—इतके परियायें विच्यारांचे मार्गे खूब दर्याफ्त करून जबाब जलद येऊन पोंहोंचावा. लाड बाहादुर यांस विलायतेहून पेहम येण्याविसीं हुकुम येतात. परंतु टिपूसीं मसलहत आरंभापासोन आहे विद्यमानची, याचानक्षा मुस्तकीम ठरून मग जावें; यास्तव हरदो सरकाराचे जबाबाची इंतजारी करून लाडबहादुर राहिले. "जबाबास विलंब न होतां उत्तर लौकर आणवावें. त्यासरीखा तहनाम्याचा ठराव करावयास येईल." ह्मणून हाजरतीनीं व मध्यस्तांनींही सांगितल्यावरून विनंती लिहिली असे. रा छे १९ मोहरम हे विज्ञापना.

शके १७१५ श्रा. व. २ शुक्रवार.

श्री

विनंती विज्ञापना. टिपुसुलतान यांनीं ईसामियां नबाबाकडील ताडपत्री व ताडकरी वगैरे महालांतील तालूकदार यांस टिपूनें फारसी पत्र येक लिहिलें व कमरादीखान यांनीं तीन पत्रें हिंदवी लिहून पाठविलीं. त्याच्या नकला पारसी पत्राची पारसी नकल व हिंदवी पत्राच्या हिंदवी नकला येकूण पत्रें च्यार याच्या नकला सेवेसीं रवाना केल्या आहेत. त्यावरून ध्यानास येईल रा छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

टिपुसुलतान यांचें पत्र आबासीरंगाचे मलकईसा याचे नांवे आलें त्याची नकल.

९१२२[1].
टिपूसुलतान.

(फारसी)
जहाझ गिर्दें जदवले सूनेरी.

मनशूरे फयझ गंजूर झिल्लुल्लाह अलामुल्क उलमिनान टिपुसुलतान बादशाहे गाझी खुल्लुल्लाह मुल्कहु व सल्तनतहु बनामे सियादत व निजाबत पनाह व शुजाअत निशान मलेक इसा सलमहु.

१ हा शक असल्यास चूक आहे; कारण तसा शक कोठें नाहीं.

अरझी मये खते मुशीर उल मुल्कके बनामे आनशुजाअत निशान रसीदे बूदें मुरसले व इस्तसवाबे बरखुरदार इकबाल निशान मीर कमरुदीनखान बनझर गुझश्त मझमुनश बदर्याफ्त रसीद. अस्ल इनस्त के इनदौलत अबद पयवंद एनायात अझतकदुसेत आलास्त अगर कसी मीखाहद केइन दौलतरा झरर रसानद हरगिझ मझल्लत नमीरसद. वहरसे सुलतनत मुलहेक शुदन नीझ खाम खयाल. बाबस्के नुकसाने करोरहा दर कंपनी सरकार. अझ मुखालीफन शुदे बाशद आनहाबक्ते तदारुके आन मी बीनंद. इनशाअल्ला तआला तदारुके आनहम अनकरीब. बीलफेल रायाते आलीयाते सरकारे हयदरी हमराहे बरखुरदार मसतूर बनाबरुतबये झमीनदाराने आनीकोंदी वगयरहू तअय्युन याफतेह. अझ आंजा ब फयझ हिसार याने कोठीमी रसद. बायद के आन शुजाअत निशान ब खातरजमी वला विसवास अझ बरखुरदार मुलाकात नुमायद. बीलमुशाफेह हमे कयफियत मालूम खाहद शुद. गरझ, बदुरुस्त अयतकाद व साफीदिल झाहरव बातेन दर सरकारे हयदरी रुजूबायद-बूद. अलबत्ते सरफराझी खाहद याफत. मुवाफके वाजेबुल अर्झ आन शुजाअत निशान तालुके तारमरी वगयरहु बरान सियादत पनाह बहाल. बगयर अझआन कडपा व कही कोटा व गहमम बशर्ते फराहम आवुर्देने से हझार सवार वसेहझार बार सिवाये मवजूदाते जमिय्यते हाल हमराहीये इशान मुमताझ फर्मूदेह खाहद शुद. व जागिराते यकलक व बीस्तो पंजहझार रुपिये दरहमुन नवाही दहानीदे खाहद शुद. व दर मुकद्दमये निगाह दाश्तने सवारान बहाली व बरतर्फी व कमी व झीयादती मुख्तार बर आन शुजाअत निशानस्त. व चीझीखर्च बनाबरे फराहम नमूदने जमीऽअत मआरुझ दाश्तेबूद मालूम शुद. बरजिबके मआरुझे मनशूरे फयझ गंजूर दरबाबे रसीनीदने मबलगे मझकूर अझ आन्जा तलबानीदे खाहद गीरफत. जमीऽअत रा मुवाफके करार फराहम बायद नमूद. वदस्तगीरी नमूदने समाकूरी कारीमेह. बगीरफतने थाणे मीर मुस्लू मआरुझ बुद झाहेर शुद, लेकीन, घडे मज़कूर बनाये

गुंजीकोटा कावेले मुनहेदम नीस्त. कद्रेआन वडनिझदे मुशीरउलमुल्कबहादर चे बनाबरान निगारशे मीरवदे वडे मजकूरा थाणे कायम नुमायद. किल्ये गुंजीकोटा मुतेस्सल अझ तालुके आन शुजाअत निशान अस्त; बनागोरीयान व मदुमाने थाणे किल्ये मझकूर किस्मीके दानद अझखुद राझीसारसेह आनचुनान पुख्तगी व मजबुती नुमायंद. वक्तीके हुकमे हुझुर. बनाबरे गीरफतने थाणे सादर गरदद बलातामुल किल्ये मझकूर दर सरकार आयद. दरीन अयन मुजरा व कारदानी ये आन शुजाअत निशान अस्त. व अखबारे अजतर्फे शमाल मुतबातर तलबानींदे मरसूल दारदं. व माबका कयफियत अझ खते बरखुरदारे मसतूर मालूम खाहद शुद. मरकूम याझदहुमे माहे बहारी सने ८१४१ महमंद खते गुलाम महमद मुनशी—

वरील पत्राचा मराठींत अनुवाद.

फायझ गंजर झिल्लुलाठ-टीपुसुलतान बादशाह याजकडून सियादत व निजामत पन्हात्र शजाअत निशान मालिक हसा यास सलाम, आपलें व मशीर-मुल-मुल्क यांचें आपले नांवचें गेलेलें अशीं दोन्हीं पत्रें बरखनदार एखल निशान मीर कमरुद्दीन खान याचे मार्फतीनें आलीं तीं पोंचलीं; मजकुर समजला. त्या सर्वांचें बीज (आमचेमतें) असें दिसतें कीं हे चिरंतन राज्य हें ईश्वरदत्त देणगीपैकीं येक असल्यानें कोणाचे मनांत आलें तरी त्याला कोणाचाही धक्का बसणें शक्य नाहीं. शिवाय तिन्हीं सरकारचें ऐक्य होऊं शकेल ही कल्पना व्यर्थ आहे. कंपनीसरकारास त्यांच्या शत्रूमुळें जरी कोटयवधी रुपयांचें नुकसान झालें असेल, तरी त्या सर्वांचा विचार तें भरून काढण्याचीवेळ येईल तेव्हां ते करतील; व ईश्वर कृपेनें तशी वेळ जवळच आहे. खरें ह्मटलें ह्मणजे हैद्राबाद सरकारचे सैन्यानें त्यांच्या उज्वल व फडकणाऱ्या झेंड्या समागमें वर लिहिलेला बरकनदार व अनीकोंदीचा जमीनदार यांच्या टोळयानिशीं फयझ हिसार अथवा कोटी

येथें जावें, या कामाकरितां सदरहु जमीनदाराची नेमणूक केलीआहे. सदर बरकनदाराची आपण अवश्य भेट घ्यावी व त्याजशी अगदीं मोकळया मनानें व निःशंकपणें सर्व विचार व्हावा. समक्ष तोंडी संभापणान सर्व गोष्टींचा उलगडा होईल. सारांश, आंतबाहेर कोणतीही कसर न ठेवितां प्रामाणिकपणानें व मोकळया मनानें सर्व गोष्टी हैद्राबादसरकारापुढें मांडल्या गेल्या पाहिजेत. त्यांच्या मोठेपणांत व बहुमानांत खात्रीनें भर पडेल. तुमच्या ह्मणण्याप्रों तारमरी वगैरे तालुके तुमचेकडें कायमचे दिले जातील.याशिवाय हल्लीं तुमचेजवळ असलेल्या सैन्यापेक्षां जास्त तीन हजार ३००० स्वार व तीनहजार बारें[१] तुह्मीं आणिल्यास, कडप्पा कहीकोटा व गहमभ हीं तुह्मांस दिलीं जातील व त्या चेच आसपासचे प्रदेशांत सव्वालक्षाच्या जहागीरीही तुह्मांस मिळतील. रिसाल्यासंबंधानें बहाली बडतर्फी तरक्की किंवा वजाई करण्याचा पूर्ण हक्क तुह्मांकडे राहिल, तसेंच फौज जमा करण्याच्या खर्चासंबंधानें तुह्मीं लिहिलें होतें, तें समजलें. त्यासंबंधानें येक लक्ष पंचविस हजार रुपये पाठविण्यासाठिं फेर हिसरच्या सुभेदाराच्या नावानें हुजूरून हुकूम जारी झाला आहे. सबब त्याजकडे रकमेची मागणी करून रकम वसूल करून घ्यावी व ठरावाप्रमाणें रिसाला जमवावा; समोकूरी करीमीच्या कुमके संबंधाने व मीर मरलुचे ठाणें घेण्यासंबंधानें मजकूर लिहिला तोही समजला. परंतु सदर किल्ला गुंजीकोट्याचे आधारानें असल्यानें (किंवा गुंजीकोट्यासारखा आहे सबब)पाडण्यालायख नाहीं. त्याचें महत्व मशीर-उल-मुलक बहादुर यांस माहित आहे. याकारितां (किल्याचें ठाणेंकरावें), सदर किल्यावर ठाणें बसवावें ह्मणून लिहिलें आहे. गुंजी कोट्याचा किल्ला तुमच्या जहागिर गांवांजवळ आहे. तेव्हां वाटेल त्या रितीनें गडावरील लष्कर व नागोरी लोक खुष

---

१ हा शब्द मूळांत आहे तसाच दिला आहे; त्याचा अर्थ भारबरदारी (Transport) किंवा नळया-बंदुका-पायदळ-अशी होऊं शकेल.

करून ठेवावें. व यासंबंधानें इतकी मजबुती झाली पाहिजे कीं, हुजूरकडून ठाणें घेण्याबद्दल हुकूम आल्याबरोबर तें सरकारच्या हस्तगत झालें पाहिजे. तुमची नोकरी व तुमचें चातुर्य या कामाकडे (लागलें) पाहिजे. तिकडून उत्तरेकडील बातम्या नेहमीं आणून लिहीत जाव्या. बाकीचा मजकूर बरकंदाराच्या पत्रावरून कळेल. (लिहिलें) ता० ११ माहे बाहारी सन ८१२७ महमद दस्तुर गुलाम महमद मुनशी.

मोहरमीर करुद्दी अलीखान.

सियादत व नज्याबतपनाह व षुजायेत व तहवरदस्तगाह:—मलकईसा सलमुहु खतम ये अर्जी दरजनाब व अलमियान माबहाजरत पातशाह गाजी खलदला मलकहु व सल्तनतहु मरसूल केलें तें पोहोंचलें लिहिलें तें मजमून दुफसल जाहीर जालें. अर्जीमदार दरहुदुर अमदस गुजराणिलें. अवल अषुज्यायेत निषांकडोन खिलाफ आहद जाहालें तें बजुबान मुबारक बयान केलें. इंजान वबीसियार अतवान अर्ज मारूज करून अफली तकसिरात करविलें. असे लाजलाके आं(?)सफायेदिल आहेत, या पकडून दरगाह वाकपनाह आणून साबीत कदीम राहणे हा बमोजब येत खीलफमर्जी हाजुर होणार नाहीं, ह्मणोन मोकरार अर्ज केले. असो. इंज्यान बच्या आहद करारखिलाफ न होये ऐसे अमलांत आणने इंज्यानबआ सियादत निज्याबत पनाह:च कामांत कसूर करणार नाहीं बफजलही अजमतस खी(खै)र ताटूकज्यात अंनवाट मोसमम असें इंज्यानब आनकरीब बाफोज मनसुरा अनागोंदीवरून न (फ?)हु (नु?) लहो त आहो अज खिदमत बहेतर साबक सरफराज फर्माविलें असे अं षुजायेत व तहवर दस्तगासही कडपा व गंजीकोट वगैरे तहसी तपखी (दी?) व फौजेचा वाहली व बरतर्फी कमी व ज्यादती आजहूजर फैजंग दुरहुन मोकरार करून घेतले असे बायेदकी जमयेत तीन हजार सवार व तीन हजार बारची दफूराह करून ठेवणें. सरकार इंज्यान बचा अजमसाहेबन हैदराबादेस बतौर

अखबार लिहून जे मतालब, येईल हाजुरांत अर्जी करणें. यांत आं सियादत वनज्याबतपना:चा आ इतमाद मजबूत होईल. आइंदा अर्जे मारूज करणेस इंज्यानबेस जाये होये सारखें रोज बरोज अफजूं करीत जाणें. मालाय मरवारीद तुषा लाहुरास अस्पतुरकी हकत. हे साहेबखां व ताजखां मरसूल केलें तें पोचले. अलहाल मनषूर फैजंगनूर हासल करून रवाना केलें असें बारतीबा आंबज्या आणिलें खूद बदौलतनी जबर अहवाल आं तहवर दस्तगाह: नियायेत व निहायेत मुतवजे व मराहीम बफजल व करम असे व अजबमे सुरत खातरजमा आन सरकारवाला इंज्यान ब करून ब करार सरकार पांदिषानी करीत जाणें. बिहून खातर जमा इंज्यान ब जीनहार आं षुज्यात तहवर निषांस कलमी करणार नाहीं बाजेमरातब बजुबानी दुलेखान मालुम होये. व नाम बरवुफैदवी सरकार व जीजद इंज्यान ब येत बरास्त आंचखुबजी जाहीर कराल मंजूर करणें बिनाबर दाखल इमानी सेख इमाम यास पाठविलें असे जुबानी हुबजहुर खाषाहद अमद ज्याबचे निगारषरवद

पो छ २७ माहे रजब सन २०७ हिजरी.

(माघ व. १४ शनिवार शके १७१३.)

मोहर मीर कमरुदी अलीखान.

सियादत व नज्याबत पन्हां षुज्यायेत व तहवर दस्तगाह मलक ईसा सलमहु दरीविला अर्जदास्त कीलेदार रायेदुर्ग हाजुरांत गुजरलें कीं " मलकईस " अमीन पाा ताडकरी बाजमयेत खुद येऊन मरेसी व असासा आज तालुक " आंबावर दु तालके माहाल रायेदुर्ग घेऊन गेले. तमाम तालुके सरकार ताख्त ताराज केला. आंजीसबब वरीयायां फरारी जाहली " ह्मणोन लिा होतें यानवर मिजाज अमदस बरहम होऊन आषुजाअत दस्तगाहवरी न्याह येतराजी फर्मोविलें, व अहकाम बनाम सरदारान अफवाज खुद ज्याबज्या गेली जे बाद ईजफरागतही दुफसदान जमीदारान तालुके ज्यात सरकार जेहत गोष माली मलकईसा व जप्ती नमूदन तालुके आत ताडकरी वगैरे कस्त करणें इंज्यानबेस हुकुम जाला जे बाद तंबी जमीदार अनागोंदी मये जमयेत बनवाह

फौजहीसार पोंहचवून जसी तालुकात मरकुमल सदर अमलेत आनणें, त्याचे साबकचे दोस्तीवर नजर ठेवणें, या सबब लिहिलें जातें जेः-अगर बेहबूद खुद ज्यान व अहरुदरकार असलियां अर्जी मवाफिक मसोदा हुरसेल हाल तयार करवाऊन निजद इंज्यानब रवानाकरणें. अर्जी मजकुर दर हाजुर अमदः गुजराणुन बसफाईकडून आपली तकसीरात करवाऊन, व आइंदा बर अहवाल आ तहवार दस्तगाहत फजूलात हाजरत पादशाह गाजी जुलला मलकहु मषुमुल होये वगैरे दरदास्तही अमलांत येईजे सारखे केलें जाईल. अगर इंकदर फगीन सलाह आं तहवरदस्तगाह न होये, मये जमयेत व सरंजाम वगैरे घेऊन ताडकरी सोडोन व वाकेनूर व ताडपत्री गंजीकोटाच आश्रा करून ते मैदानेत राहणे व इला कबाहत हासख्त दरदेश हुसियारी व खबरदारी जरूर चंदुफिमाहैन इर्तबात कदीम आंजी सबब इतला केली असे. पेस्तर दुस्तीयार जी याद चेनवीस्तेशवद लिहे.

मोहर मीर कमरुदी अलीखान.

सियादत व नज्याबत पन्हाः पुज्याअत व तहवर दस्तगाह मलकईसा सलमहु-खतमै अर्जी दरजनाब हजरत पादशाह गाजी जिल्कहदुल कुलमकान टिपुसुलतान खल्दलाह मुलकहु व सल्तनतहु मरसुल केलें, तें पोहचवून कैफियेत व मोफसल मफहुन जाहालें, व मसीरलमुलुकचा खत पाठविलें वजीनस हाजुरांत गुजराणिलें. खुद बदौलत मुतवजे होऊन मुतवजै फर्माविलें. बाद मुजाहिजे हार्फ न हार्फ इर्षाद जालें. इनषाला खुताला तदारुला आन करीब असे. आं पुज्याअत व तहवर दस्तगाह यास लिहिणें कीं "जमयेत मोतबर " मवाफिक नविस्ते साबीक फराहीम करीत जाणे. कडपा व गंजीकोटा वगैरे " माहालात सुपुर्द आं पुज्यायेत व नज्याहतपन्हांः यांस केले जाईल गरज़ " इनायात मजीदत फजूलात मषमुल हाल. येशांस खिदमत उमरा उमराई मरातब लासानी सर्फराज होत आहे. बखातरजमा व इतमिजान लवाजमे फिदवीयेत ज्यांकिषानी बकार सरकार बजहुर आणे आईन मुजरा " असे आं पुज्यायेत व तहवर दस्तगाह मारूज केलें असे, जमयेत भारी, मुलुक जुजबी, हासल

कमि, याकडोन इा।फाक होत नाहीं. हाजुरांत अर्ज करून खर्च मामुल मरहमत करवणे ह्मणून, बारतीबाक मारुज आं सियादत नज्याबत पन्हः हाजुरांत बिसियार अर्ज मारूज करून हाहु कदमेस कफील होऊन, येक लाख पंचवीस हजार रुपयेचे परवानगो हासल करून, मनषुर फैजंगनुर बनाम दारोगे फैज हीसार ईजहार करून रवाना केलें असे मुबलग मजकुर आनवाउन घेणें. जमयेत दरेषान न होये सारखे फराहम करीत जाणें. अखवार साहेबान हैदराबाद मुतवातर अर्ज करीत जाणे. सेख उमर वगैरे सवख्तगराचे बाबत घोडे व मषराचे गटे पाठविले ते हाजुरांत गुजराणिलें बिसियारपसंद हिजीरा फर्माविलें व बाजेमरातब दुफसल मालुम दोईल. ताजखान वतुलहेखान यास पगावर ठेविलें. बिसियार बेहतर व आईन खुषनुधी इंज्यानब जाहालें. ज्यादाच व कलम आयेंद हुमर आमी मारुज केलें होतें जे सावीक जे मनषुर व तलदुफ नामाखत फारसी वरूद फर्मावित होते हालाहिंदवी सादर होत आहे काये सबब बरी सलाह हातीस्त ह्मणोन ईर्षाद जाला आहे

पौ छ २६ रमजान सन १२०७ हिजरी. पोहचला.

(अधिक वैशाख व. १३ बुधवार शके १७९३.)

श्री

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१३.

विनंति विज्ञापना. मध्यस्ताचे बोलण्यांत " कीं टिपुसी तीन सरकारचा
" तहनाम्यास कांहीं बहुत दिवस जाले यैसे नाहीं, इतक्यांत आतांच त्या-
" जकडून बेकरारीच्या चाली सुरु होतात; तेव्हां पुढें भरंवसा काये माना-
" वयाचा ? तलालकोटा येथें इकडील ठाणें असतां, तलालकोटा लोचन गुंडाचे
" पोटीं ह्मणोन टिपुनें आपलें ठाणें तेथें घातलें हें एक. दुसरें, गुती सरकार
" पैकीं सिंगणमला या सरकारचे वाटणींत घेतला. याची रक्कम दहा हजार होन
" टिपूचे कमाल बेरजे प्रा। लागली. त्यास सिंगणमला तालुक्याचे कुल
" सत्रीस देश मिळोन वसूल पाहिला असतां दहा हजार होन नाहीं. ऐसें
" असोन सवीस देश तालुका सिंगगमला तालुका सिंगणतसा नाहीं. तेराच

" गांवची तुकडी ह्मणोन तेरा गांवास दुरडमाला तालुका येसे नांव ठेऊन तेरा
" गांवास हरकत केली आहे. तसेंच इंग्रजाचे वांटणींत किरट रामराज्याकडील
" एक तालुका आपला ह्मणून लाऊन दिला, त्याची ही कटकट पडली आहे.
" मुलें अद्याप वोलीस आहेत तोंच ह्या चाली " या प्रो बोलण्यांत आलें
रा॥ छ १९ मोहरम हे विज्ञापना

श्री

श्रवाण व. २ शुक्रवार शके १७१३.

विनंति विज्ञापना. मध्यस्तानी बोलण्यांत आणिलें कीं " अनागोंदी व
" हुचेंगी दुर्ग हे तालुके टिपुकडील; तेथील जमीनदाराचा हांगामा भारी,
" दखल नाहीं, सबब टिपुनें फौज दहा बारा हजार दोन तालुकियाचे बंदो-
" बस्तास पा॥; जमीनदारासी व त्यांचे फौजेसी एक लडाइही जाली. या
" प्रो वर्तमान आहे " ह्मणोन सांगितलें रा॥ छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री

श्रावण व. २ शुक्रवार शके ७११३.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें कीं, " टिपुची चालबे-
आहदीची व शरारत व गरुरीची इतकी सजा जाली तथापी जात नाहीं.
" पहिले तख्त केलें होतें, ते तख्तावर बसावयाची मात्र बाकी होती. हाली
" त्या तख्तावर बसावें हा इरादा करून साअत मुकरर केली. तख्तारूढ
" जाल्यानंतर रोज च्यार च्यार हिंदु आणून मुसलमान करावे ही योजना केली.
" याप्रो वर्तमान आहे, मग काय घडते पाहावें. सारांश, पहिल्या
" चाली अद्याप दूर झाल्या नाहींत. कोणे विसींचा भरंवसा व विश्वास
मानावा असें नाहीं. " याप्रो बोलले. रा॥ छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१३.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें कीं " लाडबहादुर कल-
" कत्याहून चेनादपटणास येणार; त्यांजकडे मीर आलम बहादुर यांची र-

"वानगी करण्याची तजवीज केली आहे. कारण कीं, करनूलकर संबंधीं
" टिपूकडील बेशकसीचा जाबसाल, याचा बंदोबस्त होणें. दुसरें, तलालकोटा
" वगैरे ठाणीं इकडील असतां ज्यादती करून टिपूनें घेतलीं. सिंगनमला
" तालुकीयांत निमे आपला ह्मणतच आहे. इत्यादिक जाबसाल लाडांसी बोलून बंदोबस्त जाले पाहिजेत. याजकारितां यांची रवानगी जरूर. " याजवर आह्मी बोलिलें कीं " इतकींच कामें आहेत किंवा आणीक कांहीं आहे." मध्यस्त बोलिलें, " असेंच दुजबाबसाल आहेत. कहीं विशेष नाहीं; परंतु, गेल्यानें बंदोबस्त होईल." याजवर आणीक मी विच्यारिलें कीं " अशा कामास मीर आलम बाहादुर यांनीं जावें लागेल कीं काय?" तेव्हां मध्यस्तांनीं उत्तर केलें कीं जें " मीर साहेब यांस वाकफी येत आहे. याजकरितां यांचे जाण्याचा बेत केला आहे. याचा इतला तुह्मीं सरकारांत ल्याहावा, आणि उत्तर आणवावें, ह्मणजे यांची रवानगी करण्यांत येईल. कदाचित सलाहास असें आलें कीं:—' जुजबी काम, याजकरितां मीर साहेब यांस कशास पाठवावें? पत्रांत जाबसाल लिहून पाठवूनच उगवावें.' असें उत्तर आलियास तसेंच करावयास येईल " ह्मणोन सांगितलें, त्याजवरून सेवेसीं विनंति लिहिलीं आहे. याचे जाबाची आज्ञा लौकर जाली पाहिजे रा। छ १९ माहे मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१३.

विनंति विज्ञापना. नवाबाचे येथें इंग्रजांचीं व फरासीस यांची लढाई विलायेतेमध्यें पांच चार वेळां जाली त्याचा अखबार पारसी आली ती व दुसरी अखबार चिनापटणाहून सवदागिरानी पाठविली. ती दुरुस्तसर आहे व हाल छ ६ जिल्हेची अखबार मछली बंदरास नवाबाकडील वकील आहे. त्यांणीं पाठविली, ती मोहरमचे समारंभांत नवाबास पावती जाली नवती. तिची नकल येक गृहस्थापासोन घेतली; याउपरी नवाबास पावती होणार.

एकूण तीन अखबारेच्या नकला सेवेसीं रवाना केल्या आहेत. त्याजवरून ध्यानांस येईल.

१ प्रथम अखबारेचा बंद पाठपोट भरून लिहिला आहे.

१ दुसरी अखबार चिनापटणाहून सवदागरांनीं लिहिली त्याचा एक वर्ख.

१ तिसरी अखबार मछेलीबंदराहूनवकालतराम यांणीं पा। तिचा येक बंद येक तर्फा.——

—

३

—तीन अखबारा फारसी पाठविल्या आहेत, त्याजवरून ध्यानांत येईल रा।छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

इष्टवट इंग्रजाकडील वकील येथें आहे त्यांणीं यांस अखबार विलायेतेहून आली तें दिल्ही, तिचीं नकल हे असे.

* तरजुमये इनतेखाबे जंग बा फरासीस दरविलायत. ब तारीखे गुरेर बमार्च्य सने १७९३ इसवी मुताबके हफदहुमे रजब सने १२०७ हिजरी मसाम अल आनहून सुलताने अलमान बादशाहे परुस फौजे खुदहारा सेजुक कर्दे वक्ते शब उबूरे नदी बइस्मे नरोर नमूदे अलस सबाह बफौंजे फरासीस के मुरचिल व बॅटरीहा बस्ते बूदन्द अझसे तर्फ युर्श नमूदन्द फौजे फरासिस ताबे मुकावमत न यावुर्दे रुबफरार निहादे दवाझदे अझराबे किलान् वसी झूदे बेटरी व खजाने फौज फौज व गनीमत आमद यकहजारो दोसद फरासिस कुस्ते व जखमी व शिस्सद असीर शुदन्द. व अझ् फौजे अलुमान दह कस कुस्ते. व चहारकस जखमी व अझ फौजे प्रूस हमानकद्र बतारीखे मजकूर शहाजादये इंग्रीज बइस्मे चार्लस वक्ते सेपोहोर बसरकर्दे हरावुले अफवाज फरमुद. ता बदस्त, आमद, चंद कसे फरासिस कुस्ते व चहारसद दस्तगीर व जख-

* फारसीची नकल.

मीहा बिसियार, शुदन्द. ब तारीखे दुयम मझकूर अफवाजे फिरूजी व अफवाजे सुलताने मझकूर बत आकूबे फरासीस परदाख्ते बर सियास मेलके किल्लये बिसियार किलान् व मुतहक्कम व दरआनथाबे शिशहजार फरासिस बूद युर्श किर्दद. हफसद फरासीस व कतल आमदन्द. वथानये किल्लये मकुरागमये असबाब व आझूके वाफेर तसखीर दर आवुर्दन्द व असीरान व मजरूहान बिस्यार जनरला डोंबीअर सरदारे फरासीस दस्तगीर गश्त ब अफवाजे फीरुझी अझ तर्फे फरासीयान दस्तगीर कर्दे मी आरंद. फरासीयान अझ इत्तलाये किल्लये सियास मेले हेरासान शुदे खुद बखुद किल्लये मुसतरकरा गुझाश्ते इरादे दारंद के फरारी शुदे तमामे मुल्के आन तफरा बेगुझारंद. सुलताने अलमान व बादशाहे परूस किल्लये मुसतरकरा फरुद गाहे खूद साख्तंद व तारीखे सिय्युमे माहे मझकूर तआकुबे फरासिस नमूदे पंच हजार कसरा कुश्ते व झख्मीये बिस्यारीरा दस्गीर नमूदे दो झुंडे व बीस्तोसि अझराब दर मयदान याफतंद. व दो झबे गुब्बारे व झखीरये जंगी व आझूके व कुर्तिहा व गोलेहा बदस्ते आवरदे वरकिनारे दरियाये मुझा फरूद आमदंद. सवाराने फौजे फिरुझी दोहझार फरासियाने फरारीरा दस्तगीर करदंद. व तोपखाने व असबाबे झखीरये हर किसम बदस्ते फौजे फिरुझी दर आमद. ब तारीखे चहारुम हरावुले फौजे फिरुझी उबरे नदीये मुझा नमुदे त आकुबे मकहुरान ता तकंदर नमूद व बर तंकदर रसीदे जंगे खूबे शुद. लेकीन चुन सवागने शाहझादे चार्लस नरसीदे बुदंद व शब तारकिबूद शाहझादये मवसूफ हमानजा फरूद आमद. बतारीखे वंजुम वक्ते सुब य शाहझादये मवसूफ कूच करदे दीदंद के तं कदररा फरासियान खालीकरदे फरार नमूदंद. अस मकाने मझकूर खझानये फौज व बॅटरीहा वझंखीरये बिस्यार बदस्त आमर से पलाटन दरानजा गुझाश्ते ना फौजे जरीदे व त आकुबे आनहाणरदाख्त यक झर्ष ब यक झुंडे बदस्त आ व रसदके व जनरल गेलिकेट सरदारे फौजहमे दस्तुरे फतेह व सरदारे मुयससरे वीकदमी करदे फरासियानरा कुश्ते व झख्मी बिस्यार कर्दे अमवाले फरावान बदस्ते आवरदे. चुन इनहर सेजुक ब्राहीम

इ सालदाश्तद फरासीयानके दरमकाने रूझमांद मनाह गिरफते बुदंद हेरासान शुदे अझमकाने मसतूर पेश्तर फरार नमुदंद, व रुझ मांझ दरदस्ते फिरोझी दर आमद. बा उमदय आन मुल्क केर आयाये बाद शाहाने मनसूर व अझ चंदी महकूमे अहले बलवाबुदंद अझ आमदने पादशाहाने खुद व गलब्रये आनहा व हझीमत खुरदने अहले बलवा विस्यार खुशदेल शुदंद वहर हझ मीश आमदे मुवारक वाद बाद मी गुयंद व शुकरानें व जनाबे एलाही वनो मी आरंद व फरासियान रा हरजा केमी याबंद मीझनंद. तारीखे शिशुमे मार्च बगायते हश्तुमे मिनहु मकामे महषसाने फरासियान अझजाबजा दरीनजा मी रसद. व जनरल डोम्बीअर केदस्तगीर शुदे बुद हममी आयद. शाहझादये दुष्यमे पादशाहे इंग्रीझ बसर करदगीर जमीअते इस्तहझार अझहुझूरे बादशहा दस्तूरी यफते बराये ए आनत वलदीस दर मुलके मसतूर दाखल शुद. व बादशाहे मुल्के-फरासिस बनामे तिफले खुर्द साले बादशाहे मकबूल केदर कैदे फरासियानें अहलें बिलोरस्त व बनायब व वकीले मुतलक व मुखत्यारी व बिरादरे किलाने बादशाहे मझकूर व मीर व रशीगीरी व सीयेसालारी व बेरादरे दुय्यमे पादशाहे मसनूर मकरर शुद. व हरदो बरादरानें मझकूर मये जमाअते पादशाही शरीके पादशहा नेदीगर केबराये ए आनत आमदंद व यक शहरे किलानके नामे आन या उन दर मुलके फरासीस अस्त शिस्तहझार कारीगर के अझ दस्ते अहलें बालवा परीशान शुदे बुदंद फुरसतदीदे अझरे फाकते कदीम राझी शुदे सरे शुरेश वरदाश्तद अहले वलवा राहरजा केमी या बंद मी कुशंद बदर शहे रहाये दीगर हमचुनीन कझाया मीनमूद गोया अझ जमाअते फरासीआन दोफरीक शुदे अंद. व........दर तयारी ये जहाझात व फौजब्राये शराकत व खब्री मशगुल. व तारीखे भंजुमे फीरूझी अझ बादशाहे इस्तंबुल व बादशाहे अंगीझ. चुनीन इत्तेला शुद के इनजानेब मगाझी सीजहासे किलानके फीजहास अझ हफताद अझरावे ता यकसरो दवाझदे अझराव खाहदबूद बसर करदगीर ओकोडाल सरदारे शुभाजलदबराये

तंब्रिये फरासिस रवाने मी कुनम व बतारीखे शान्झदहमे फिरुझी दर शहरे लंडन व बादशाहे इंग्रीझ अझतर्फे बादशाहे तुर्कीस इत्तेला शुदके इनजानेब मबाझी हस्तो धंज जहाझे किलाने जंगी तयार मी कुनम व बसर कर्दगीए सरदारे शुभा हर मुल्के फरासिस मी फिरस्तम. वॅ बतारीखे हस्तोह कदहमे फिरूझी दरमकाने कील के फरासियाने दरसाल गुझस्ते मुतसरेफ शुदे बुदंद दरीन विला जमइ अझ फरासियान केदर आनजा बदंद व जबरदस्ती अझ बाशदहाये आनजा कौलो कसमे शराकत मी गीर फतदं. लेकीन बाशदहाये मझकुर हमेहा बयक झबान सदा आव्ररदंद के उमरे सुलतानें व फिल अल फौर बरफरा सियाने मझकूर हुमले करदंद अझ चूब व तरझदे बदर करदंद. फरासियान ताब न आव्ररदे झुंठे बगयरे गुझाश्ते गुरीखतदं व हमचुनीन बाशदहाये कोलस वाद नीझे व अमल आव्ररदे.

२ फरासीस व इंग्रजाकडील अखबार चिनापटणास परभारें आली तिची नकल सवदागरानी येथें पाठविली तिची नकल हे असे,

* तरजुमये अखबारे विलायत बमुजबे

नवश्तये सौदागराने बाशंदे चिनापट्टन.

कौमे वलंदीझ एताअतें फरासीस नमूदंद. दर मूल्के खुद निशानें फरासिस बर कोठीण खुद कायम कर्दे अंद हमशीदे बादशाहे अंग्रीझ मये पिसर शरीके फरासिस शुदे कौमे फरासिस हररोसे मकाने अंग्रीझ मुशार अलयहे रा कायम करदंद. बील फेल फौजे अंग्रीझ अझतर्फे दरिया दरमुल्के खुद व फौजे फरासीस अझ इनतर्फे. हरदो जमीअत बजाये खद मुस्तइद. मरकुमे विलायत १७ शाबान सने १२०७ हिजरी.

३ मछेली बंदराहून छ. ६ जिल्हेजची अखबार राजे वकालतराम यांणीं पाठविली तिची हें नकल असे.

---

* असल फरासीस.

*हव अल गफूर अकरसे अ अला.

शिशुमे झील हज्जे अलहराम सन १२०७ हिजरी.

किल अझीन हकीकते मिनाकशे इंग्रीझ व फरासीस दर विलायत व दरींजा व इरादये इंग्रीझ व एंत्तेझाए किल्लये व लेचडी व गिरफत वगीरे जहाझात बइझ्झे अर्झदर आवरदे बुद. दरीन विला किश्ती अझ विलायत दर अर्झ चहलो यंज रूझ व चिनापट्टन आमदे खतूतीके आवरदे बुद रसानीद खावये कलकत्ता गरदीद. चुन हुकमे विलायत दर मुहासरये किल्लये वेलछडी व तसखीरे आन रसीद अहालीये चिनापट्टन पंजहजार बार व सेहझार सिलेदार व अझराबे अतबाब व सुर्बे व बारूत व आझूके व गयरहु व कडालूर व देवपट्टन के अझ अमकनये कदीमये इशानअस्त खानेफरदंद व दीगर सामाने हर्बे व मुहासरेह अनकरीब इरसाल मीदारंद. इरादे अस्तके अफवाज व आलाते मुहारबे व मुहासरे दरान मकान मुजतमे व मुहय्यासारने व हय्याते मजमूई अझीजा वरसे मकसद बायद शिताफत. व हम चुनानदर अंदक फुरसत मुतवज्जये मुहासरे खाहद शुद व अझ विलाये फरासिस बा मालके वेलचडी नवश्तई रसीदके मुत आकबे हिजदे जहाझ मशहून व मुमलव अझ मर्दुमाने जंग व सुर्बो बारूत व खजाने व बेलचडी खाने नमूदे अम्मा बसबबे इरारते हवा व मुखाले फते मिझाजे अझ सिलेदारे मझकूर बीशतर अरझये तलक व कमतर वारेदे मकसद गरदीदंद. दरीन व कतदर किल्लये वेलचडी झीयादे अझ दो हजारो पानसद फरंगीये जंगी मवजूद नीस्त व मी गुयदं के बरसरे किल्लये अझराबे अतवाबे किलान निस्त. दर आबदीये वेलचडी मुनाही फरदंद केतदर कसके आझू-कयेसे माह दरखानये खुददाश्ते बाशद दरशहर बेमानद वगरने राहे किस्मी फरागीरद. व पोर्तुगीश व वलंदीझ रफीके तरीके इंग्रीझदं व इस्पानीये व देनमार्कीये मुमद्द व मुआवने फरासिस गश्ते दरीं बिला यक जहाझे फरा-सिसराके मुमल व अझ बिरंज बुद बगारत बुर्दे सरदारश दर किल्लये

* असल फरासीस.

मछलीबंदर बकयदे उसार गिरफतार अस्त खबर अस्तके लोर्ड कार्नवालीश बजहते सरंजामे फरासिस अझ कलकते व चिनापट्टन मी आयदं फते अलीखान सरंजामे गावाने तुपकशीरा अझबराये खातरे कंपनीये इंग्रीझ किस्सये हिमत साखे अस्त आयदे अझांजा रूमीदहद व अर्झे खासीये पुशाने बसाते एकबाल व बंदगाने दरगाहे इझ्झा जलालमीर सानद. झीयादे इदे अदब.

सदर तिन्हीं अखबारांचा अनुक्रमें मराठींत अनुवाद. * (१) युरोपांत फ्रेंचांबरोबर झालेल्या लढाईच्या हकीगतींतील एका उताऱ्याचा तरजुमा.

ई. स १७९३ च्या मार्च महिन्याच्या पहिले तारखेस ह्मणजे हिजरी सन १२०७ च्या रजबच्या १७ वीला जर्मनीचा बादशहा मसाम अलअन हून व प्रशिआचा राजा यांनीं आपल्या सैन्याच्या तीन टोळ्यां करून, नरुर नांवाची नदी रातोरात ओलांडून, तोफखाने व खंदक यांनीं सुरक्षीत जागा घेऊन बसलेल्या फ्रेंच लोकावर तीन बाजूंनीं हल्ला केला. फ्रेंच सैन्याचा त्या हल्यामुळें टिकाव लागेना व त्यामुळें तें पळून गेले, बारा मोठ्या तोफा, तेरा प्याटरी व लष्करी खजीना इतकी लूट त्यास मिळाली. १२०० फ्रेंच लोक जाया व जखमी झाले आणि ६०० कैदी हातास आले. जर्मनांपैकीं १० मेले व ४ जखमी झाले. प्रशिअनांची संख्याही तितकीच होती. त्याच दिवशीं सुमारें तीन प्रहरचे सुमारास चार्लस् नांवाच्या इंग्रज राजपुत्रानें तोंडावरलि टोळीवरोबर घेऊन, लढाईला तयार असलेल्या कांहीं प्रेंच तोफ खान्यावर हल्ला करून ९ तोफा हस्तगत केल्या. कांहीं प्रेंच लोक मारले गेले. ४०० कैद केले गेले व बरेच जखमी झाले. त्याच महिन्याच्या दुसरे तारखेस हें विजयी सैन्य व बादशहाचें सैन्यांनीं मिळून सियासमेलच्या किल्यापावेतों फ्रेंचांचा पाठलांग केला. हा किल्ला फार मोठा व मजबुत आहे व तेथें फ्रेंचांचे ६००० लढाऊ लष्कर आहे. त्याजवर त्यांनीं हल्ला करून ७००

* हे आंकडे आमचे आहेत व त्यांची योजना मूळ व अनुवाद यांच्या क्रमाच्या सोईसाठीं केली आहे. सं. + तोफखाने

फ्रेंच पाडले व किल्ला घेतला. किल्ल्यांत बरीच अन्नसामुग्री व इतर दारुगोळा होता तो त्यांस मिळाला. तसेच त्यांनीं बरेच लोक जखमी केले व बरेच कैदी सांपडले. फ्रेंचांचा सरदार जनरल डोंविअर हा हातीं सांपडला व त्याबरोबर बरेच फ्रेंच लोक कैद झाले. सियासमलचा किल्ला पडल्याची बातमी कळतांत फ्रेंचांची फार गाळण झाली व लागलीच किल्ला व त्याचे भोंवतालचा मुलूख तसाच टाकून देऊन त्यांनीं पळून जाण्याचा विचार केला. जर्मन बादशहा व प्रशिआच्या राजांनीं ह्या सोडून गेलेल्या किल्ल्यावर आपली छावणी करून तिसऱ्या तारखेला फ्रेंचांचा पाठलाग केला, ह्यावेळीं ९०० लोक मारले, बरेच जखमी व कैद केलै व रणांगणावरून दोन निशाणें व २३ तोफा व बरींच काडतुसें, गोळ्या व अवतंर लढाईचें सामान आणिलें. तसेंच दोन जंगी तोफा व बरींच काडतुसें, गोळ्या व अवंतर लढाईचें सामान त्यांना मिळालें. नंतर मेन्झ नदीवर त्यांनीं तळ दिला. विजयी सैन्याच्या रिसाल्यानें, पळालेल्या फ्रेंच सैन्यांतले २००० लोक कैद केले, व त्यांचे तोफखानें व सर्व प्रकारची सामुग्री ह्यांच्या हातीं सांपडली. ४ तारखेला ह्या फौजेच्या तोंडावरची टोळी मेन्झ नदी ओलांडून तंकदर पावेतों ह्या घाबरलेल्या सैन्याचा पाठलाग करीत गेली. तेथें पोहोंचल्यावर फार भयंकर रण माजलें. परंतु राजपुत्र चार्लसचा रिसाला आला नसल्यानें व रात्रहीं अंधाराची असल्याकारणानें त्यानें तेथेंच मुकाम केला. ९ वीला त्यानें कुच केला. तेव्हा त्याला असें दिसून आलें कीं फ्रेंच लोक ती जागा सोडून पळून गेले होते, येथेंही त्यांस बराच लढाऊ सरंजाम, व बॅटरी व खजीना मिळाला. तेथें असलेल्या तीन पलटणांचा कांहीं निवडक लोकांनिशी पाठलाग करून यक तोफ व येक निशाण हस्तगत केलें. सेनापति गेलिंगट व एकत्र सैन्याचा सेनापती असे दोघे पुढें पाठलाग करीत जाऊन फ्रेंचांपैकीं बरेच जाया व जखमी करून पुष्कळशी लूट घेऊन आले. ह्या तिन्ही तुकड्या जेव्हां पुन्हां एकत्र जमल्या तेव्हां रोझामंड शहरांत दबा धरून बसलेले फ्रेंच लोक घाबरून तें शहर शत्रूच्या हातांत सोडून पळून गेले. तेथील सरदार लोक ह्या विजयी राजाची

च प्रजा असल्यानें त्यांच्या जमामुळें त्यांस फार आनंद झाला; व मध्यंतरी कालानुरोधानें जरी त्यांजवर बंडखोरांनीं आपली सत्ता बसविली होती, तरी ते पळाल्याचें वर्तमान समजल्यापासून प्रत्यहीं सकाळीं ते शहराबाहेर येऊन ह्या विजयी राजांचें अभिनंदन करून व ईश्वराची प्रार्थना करीत असत व कोठेंहीं फ्रेंचांचीं गांठ पडली कीं त्यांस मार देत असत. तारीख ६ मार्चपासन ७ मार्च पवेतों जेथें फ्रेंच लोक कैद करून ठेविले होते तेथून त्यां सर्वांस एक जागीं आणण्यांत आले. त्यांतच जनरल डोंबिअर हा होता कारण तोही कैद केलेल्या लोकांपैकींच येक होता. इंग्रजांच्या दुसऱ्या राजपुत्राला ७००० लोकांचें आधिपत्य मिळाल्यावर डच लोकांच्या मदतीकारितां तो निघाला व वर सांगितलेल्या जागांनां शह दिला. फ्रेंच बंडखोरांच्या कबजांत त्यांचा राजा कैद केलेला होता. त्याच्या लहान मुलाला फ्रान्सचा राजा नेमिलें व युवराजाची व प्रतिनिधीची जागा त्याच राजाच्या वडील भावाला दिली. तसेंच त्याच्याच आणखी एका भावाला मुख्य प्रधान व सरलष्कर नेमिलें. हे दोघे बंधु एकंदर सर्व राजचिन्हांसहित त्यांचे मदतीसाठीं आलेल्या राजास येऊन मिळाले. फ्रान्स देशांतील रोवेन नामक शहरांत ९०००० कामकरी लोक होते, त्यांना बंडखोरांनीं फार छळलें होतें. ह्या लोकांनीं आपली संधि आली आहे असें पाहून जागजागीं जुटी केल्या व बंडखोर सांपडल्याबरोबर त्यांना मार देण्याचा सपाटा चालविला. दुसऱ्या जागींसुद्धां असाच प्रकार चालू झाला. जणू काय त्या वेळीं फ्रेंच लोकांत दोन फळ्याच झाल्या होत्या असें दिसूं लागलें. बाकीचे लढाऊ जहाजें व लढाऊ शिपाई तयार करण्याच्या उद्योगाला लागले. पांचवे तारखेस इंग्लंडच्या राजाला इस्तंबोलच्या सुलतानाकडून बातमी लागली कीं, फ्रेंचांनां शासन करण्याकरितां इंग्रज ओकोडेल याचेबरोबर ७० पासून १०० तोफा पाठविल्या जात आहेत. १६ तारखेला इंग्लंडच्या राजाकडे तुर्कस्थानच्या सुलतानाकडून निरोप आला कीं २९ मोठीं लढाऊ जहाजें तयार करून आपले सरदाराबरोबर फ्रान्स देशांत लवकरच पाठविली जाणार

आहेत. कील नांवाचे शहर तेथील लोकांवर जुलुम करून फ्रेंच लोकांनीं गेल्यावर्षीं घेतलें होतें व तेथील लोकांपासून जबरीनें बंडवाल्याशीं प्रामाणिक पणानें वागण्याबद्दल शपथा घेतल्या होत्या. परंतु ता० ७ व ८ रोजीं तेथील सर्व लोक एकदम " जर्मन बादशहा दीर्घायु होवो, फ्रेंचांचा त्याचे हातून पाडाव होवो " असा घोष करीत त्यांनीं फ्रेंचांवर हल्ला केला व काठ्या आणि कुऱ्हाडीं यांनीं त्यांस बराच मार देऊन बाहेर हांकून लाविलें फ्रेंचांना त्यापुढें टिकाव धरतां येईना; आणि ह्मणून आपलीं निशाणें वगैरे तशींच टाकून देऊन त्यांनीं पळ काढला. अशीच स्थिती कोलसबाद येथें झाली.

२ चिनापट्टन येथील व्यापाऱ्यांना आलेल्या पत्रावरून युरोपांतील आलेल्या बातमीचें भाषांतर

डच लोकांनीं फेंचाचें वर्चस्व कबूल केल्यावर त्यांनीं आपल्या कोठी (कारकान्या) वर फ्रेंचांचें निशाण रोंविलें, इंग्लंच्या राजाची बहीण व तिचा मुलगा यांनीं फ्रेंचांशीं मैत्री केली व दोन तीन ठिकाणीं त्यांचें स्वामित्व त्यांनीं कायम केलें. इंग्रजी सैन्य त्यांच्या देशांतील किनाऱ्याच्या प्रदेशांत तयार आहे. व फ्रेंच सैन्य त्यांचे बाजूला तयार आहे. इंग्लंडमध्यें हिजरी सन १२०७ शाबानच्या १७ वे तारखेस लिहिलें.

३ तो सर्वांत पवित्रतम व श्रेष्ठतम आहे; तोच क्षमा करील.

ता. ६ झीलहज्ज अलहराम सन १२०७ हिजरी.

युरोपांत व या देशांत इंग्रज आणि फ्रेंच यांचे दरम्यान झालेल्या लढाईची बातमी किंवा बेलचारी घेण्याचा इग्रजांचा उद्देश अगर इंग्रजांनीं कांही जहाजें धरली ह्या बातम्या आपल्यास पोंचण्याचे पूर्वी ४९ दिवसाचे प्रवासांतच येथें पोंचलेलें यूरोपांतून येक जहाज आलें आहे तें चिनापट्टणास लागलें व त्यानें आणिलेलीं कांहीं पत्रें येथें देऊन तें कलकत्यास रवाना झालें. बेलचारीला वेढा

वालून तें घेण्याविषयीं युरोपांतून हुकुम आला असल्यानें चिनापट्टन येथील लोकांनीं कदलूर व देवपट्टन ह्या त्यांच्या जुन्या ठाण्यांकडे ९००० बारा (पलटणें—बंदुकावाले—किंवा, भारवरदारी—पान १९ टीप-पहा). ३००० शिलेदार, तोफा दारूगोळा व लढाऊ सामान व वेढा देण्याला उपयोगी पडणारें बरेंच सामान रवाना केलें व आणखीही बरेच लढाऊ सामान लवकरच जाईल. त्यांचा इरादा असा दिसतो कीं वरील जागीं फौज व सर्व सामान व वेढ्याची सर्व तयारी जय्यत ठेऊन तेथून सर्वांनीं एकवटून हल्ला करायचा व अशा रितीनें अल्पकाळांत वेढा द्यायचा. फ्रान्स देशांतून बेलचारी येथील लोकांस असें आश्वासन आलें आहे कीं लवकरच १८ जहाजें, तोफा, बंदुका, शिपाई-दारूगोळा व इतर लढाऊ सामानासहित पाठविलीं जात आहेत. परंतु ते येईपर्यंत त्यांनीं आपलें नांव राखावें व सदर २ शहराचें उत्तम रितीनें संरक्षण करून तें राखण्याचा त्यांनीं प्रयत्न केला पाहिजे. लागलीच त्यांनीं ४ जहाजें ३०० शिलेदार, दारु-गोळा व सामानसह बेलचडी येथें रवाना केलीं. परंतु हवेंतील ऊष्णतेमुळें व दुखण्यामुळें त्यापैकीं बरेच लोक मेले आणि मुकामाला फारच थोडे येऊन पोहोंचले. हल्लीं बेलचडीच्या किल्यांत २९०० पेक्षां ज्यास्त लढाऊ युरोपिअन नाहींत. व असेंहीं समजतें कीं तटबंदीवरून मारा करण्यासारख्या मोठ्या तोफासुद्धां तेथें नाहींत. बेलचडी शहरांत असा जाहीरनामा फिरला आहे की फक्त ज्यांजवळ तीन महिन्याची सामुग्री असेल त्यांनीं राहावें व बाकीच्यांनीं चालतें व्हावें. पोर्तुगीझ लोक इंग्रजांनां मिळाले आहेत, आणि स्पनिश व डेनमार्कचे लोकांची फ्रेंचांना मदत आहे. नुकतेंच त्यांनीं तांदुळांनें भरलेलें फ्रेंचांचें येक जहाज लुटलें आणि त्यावरील सरदाराला मछलीपटणास कैद केलें, अशी बातमी आहे कीं, कलकत्याहून लार्ड कार्न-वालिस येऊन सदरहू फ्रेंच प्रकरणावर स्वत: नजर ठेवणार आहे. इंग्रजी कंपनीबरोबर सलोखा राहावा या हेतूनें फते अलीखान तोफखान्यांच्या

वैलाच्या तयारींत आहे. यानंतर जें जें होईल तें आपल्यास कळविलें जाईल. जास्त काय लिहिणें ? लोभ करावा हे विनंति.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं::-"चिनापटणाकडोन अखबार आली त्यांत वर्तमान कीं::-'फूलचरीवर चिनापटणचा गौरनर सवीस पलटणे गोरे पगडीवाले सिवाय तोफा दोनसें इतक्या मजबूत सरंजामानसीं जाऊन इरादा केला प्रथमतःच फलचेरीवर गोळे पुरु केले. येक लडाई याप्रमाणें होऊन त्याजवर जंगमजा केलें आणि फरासीसाकडोन अधिकारी फुलचेरी येथें आहे त्याजके इंग्रजीकडील गौरनरानें आपले पुत्रास किल्यास पाठविलें. निरोप सांगून पाठविला कीं::— इंग्रज व फरासीस या उभयेतां मध्यें लडाई परदेशीं जाली असतां मागील कायदा असा आहे कीं::— ' लडाईंत पाडाव माणसें इंग्रजांकडील फरासीसाकडे अथवा फरासीसाकडील इंग्रजापासीं आल्यास त्यांस मारहाण न कारितां येहतीयातीनें ज्यांची त्याजकडे घ्यावी, त्यास आमची जमयेत सवीस पलटणें व तोफा वगैरे सरंजाम या प्रकारचा; तुह्मांपासीं कुल जमयेत दोन अडीस हजार. यास्तव लढाईचा इरादा न कारितां मकान खाली करून घ्यावें. तुह्मीं चजिबस्त सुद्धां निघोन जावें. हें न कारितां जंग करावी असाच मनोदय असल्यास तोफा लाऊन येक येक सफीलव बुरुज मोकळा करून देऊं. त्यासमई मकान हस्तगत झाल्यानंतर तुह्मीं ह्मणाल कीं इंग्रज फरासीसाचा कायदा पाडाउ यांस सोडावें तरी तें कबूल होणार नाहीं. येविसीं आताच तुह्मांस बज्याउन सांगतों. लढाइ होऊन तुह्मी हस्तगत जाल्यानंतर आह्मांस कतल करणें प्राप्त्य. इतका विच्यार पुर्तेपणें दूरदेशीनें समजोन याचा जवाब मामुल पाठवावा. याप्रो निरोप गेला. अद्याप याचा जबाब कांहीं आला नाहीं. याप्रो एक अखबार आली.

त्यांत वर्तमान दुसरें ऐकण्यांत आहे कीं इंग्रजाचें गौरनरानें सदरहु प्रो फुलचेरीचे फरासीसास सांगून पा. याचा जबाब फरासीसानें इंग्रजासी योजिला आहे कीं आमची जितकी फरासीसी जमियेत व तोफा वगैरे बार सरंजाम आहे तितकाच सरंजाम जमियेत, व बार इंग्रजी आमचे मुकाबिल्यास घेऊन यावें. तुमची आमची लढाई होऊन ज्याची शिकस्त होईल यानें फुलचरी मकानापासोन हातउचलावा. याप्रो ही वर्तमान आहे. याजवर यांचे त्यांचे लडाईची वातमी दुसरी अद्यापि आली नाहीं." याप्रो मध्यस्त बोलिले. रा। छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. मध्यस्तांनीं सांगितलें कीं "अखबारी वर्तमान येक येसे आहे कीं इंग्रजाचे बादषाहानें मिस्तर मेडोंस यास सरदारी देऊन फरासीसाचे तंबीकारितां मुकरर केलें. मेडोस फुलचेरी वगैरे बंदोबस्तांकरितां येणार" याप्र॥ आहे; त्यास मेडोंस बा सरंजाम इकडे आल्यानंतर, आधींच टिपुची त्याची दुष्मानी विशेष. त्यापक्षीं टिपुचे तंबीविषीचाही उद्योग करील येसें वाटतें; इतक्यावर पाहावें. दुसरें यक वर्तमान येसेंही आहे कीं, "मेडोसांस "त्याचे बादषाहानें रवाना केलें हें वर्तमान फरासीसास समजल्यावरून फरा- "सीसानीं फौज सरंजाम पाठऊन मेडोंसाची त्याची लडाई जाली, त्यांत "मेडोस पडला" हें दुसरें वर्तमान तहकीक नाहीं" याप्र॥ बोलले. रा। छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. अलफखान करनुलकर यांजकडून रणदुलाखान येथें आले. नवाबाची मुलाजमत होऊन, मध्यस्तासीं बोलणें जालें. रणमस्तखान यांची दौलत व करनुल आदिकरून कुल तालुका अलफखान यांजकडे बा-

हाल असावा. या समंधें नवाबाची नजर दाहा लक्ष व मध्यस्त दरबार खर्च बाबद पांच लाख, येकूण पंधरा लक्ष ठराविले. सदरहु पंधरा लाख रुपये दरसाल येक लक्ष प्रो पंधरा वर्षांत आदा करावे. या प्रो किस्तबंदीचा ठराव जाला. रणदुलाखान यांचें बोलणें मध्यस्तांसी कीं " टिपुकडून गुलाबखान पेषकसीचे येवजाकारितां करनुलास येऊन तगादा कारितो याचा बंदोबस्त करावा तर साळाचे सालास करार बमोजीब येवज ज्या बज्या होईल टिपु पेषकसीचा येवज घेऊं लागल्यास त्यास परभार देणें, आणि नजरे बाबद इकडेंही येवजाची सरबराई करणें, हें कसें घडेल ?" या प्रा। बोलणें आहे इब्राइमखान रणमस्तखानाचे वडील पुत्र यांजला प्रथम खिताब व सरफराजी करून येथून करनूल तालुक्याचे बंदोबस्ताकारितां महमद अमीखां आरब यांजकडे रवाना केलें. मागाहून फौज पाठऊन कुमक करावी येसा बेत होता. तो राहून, अलफखानाकडील पैगम लागल्यावरून रणदुलाखानास येथें आणविलें, हें इब्राइमखान यास समजल्यावरून तेही पाकटुराहून निघाले ते येथें आले. नवाबाची मुलाखत जाली. इब्राइमखां यांस साठ हजार रुपयांची जागीर यक तालुका द्यावा त्यांत त्याणी आपली गुजराण करावी; वरकड सर्व तालुका अलफखानाकडे, याप्रो रणदुलाखान यांसी निश्चयें ठरून संनदा पत्रें तयार करविली रा। छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. नवाबांनीं मध्यस्ताजवळ असतां आह्मीं बोलण्यांत आणिलें कीं "टिपुसीं तीन सरकारचा तह पटणावर जाला ते समई करनूलकराकडील पेषकसीचा जाबसाल टिपूकडील मातबरांनीं बोलण्यांत आणिला, त्या समईची माहितगिरी तुह्मांस सर्व आहेच. करनूलकर समंधी माहीतगिरी तुह्मांस सर्व आहेच. करनुलकरसमंधी जाबसाल तहनाम्यांत ते

वरतीच उगवावा ऐसे लाडांसी बोलण्यांतही आलें; परंतु, लाडबाहादुर यांनीं सांगितलें कीं तहनाम्यांत हें कलम उगवावें ऐसें आज ह्मटल्यास टिपुनें अगर कबुल केलें तर उत्तम; कबूल न केल्यास हरकत होईल. त्यापक्षीं जो जाबसाल तहनाम्यांत उगवाग येसा इकडील सवाल असतां त्यानें न कबूल करणें यांत काय राहिलें? " इत्यादिक अंदेशे समजोन बोलण्यांत मात्र जाबसाल आला कीं " रणमस्तखान यांचे मोहरी दस्तायेवज पेषकसीचा निघाल्यास मंजूर. दस्तायेवज निघत नाहीं त्यापक्षीं हा जाबसाल मंजूर नाहीं. या प्रा गुलामअली व रजाअली टिपुकडील मातबर यासीं इंग्रजांकडील मिस्तर किनवी व आम्हांकडून मीर आलम व राव पंतप्रधान यांचे तर्फेनें तुम्हींच होतां. तीन सरकारचे वकीलाचा जाबसाल सदरहू प्रा असतां त्या समईं रणमस्तखानाचा मोहरी दस्तायेवज निघाला नाहीं. पुढें पटणाहून कुच जालें; हा जाबसाल मुलतवी राहिला. सांप्रत टिपुकडून गुलाबखान करनुलास येऊन पेषकसीचा तगादा लाविला आहे. याजकारितां लाडबहादूर यांस पत्रें देऊन करनुलकराकडील सादुलाखान चेनापटणास गेला; अद्याप तेथेंच आहे. लाडबाहदूर याजकडील जबाब कीं " दस्तायेवज निघो अगर नसो. टिपुसुलतान करनुलकरास पेषकसीचा तगादा करतील त्यास मुजाहिमत नव्हती. व तालुकियांत आपला दख्खल होऊं नये येसे म्हणणें " त्यास पेषकसीचे जाबसालाची शर्त रणमस्तखान याचे मोहरी दस्तेयवजावरील करारांत असतां लाडबहादूर या प्रा म्हणतात. ताजुब आहे. त्यास पेषकसीचे झटनिवारण करणें हें राव पंतप्रधान यांनीं व आम्हीं याचा उद्योग केल्याशिवाय घडत नाहीं. यास्तव येविषईं लाडसाहेबास पत्रें आमचे व राव पंतप्रधान यांजकडील या प्रो जाऊन पहिला करार ठरल्याबमोजीब दस्तायेवज बजीनस असलियास मुजाका नाहीं. दस्तायेवज नसतां जबरदस्तीनें पेषकस घेणें हें सलाह नाहीं यास्तव हा कचा मार तुम्हीं राव पंतप्रधान यांस लिहून सदरहू अन्वये बंदोबस्ता प्रकर्णीं

लाड बाहदूर यांस पत्र आणावाचें ह्मणोन बोलण्यांत आलें " त्यास त्यांनीं मसोदा दिल्यानंतर सेवेसीं रवाना करीन. राछ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना मध्यस्तास आम्हीं विच्यारिलें कीं " करनुल संवस्थानचा बंदोबस्त इभ्राइमखान यांनीं करावा, येसे पेषजी ठरलें असतां सांप्रत अलफखान यांजकडे बाहाली जाल्याचें यैकतो. याचें कारण काय? आलफखानाकडोन रणदुलाखान येथें आले; आपल्याकडील नजराणा वगैरे जाबसाल ठरलाच असेल. श्रीमंतांचे सरकारचा जाबसाल होणें. यास्तव करनुल प्रकरणी बंदोबस्त कोणे प्रकारचा ठरला? " याप्रो बोलल्यावरून मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं " टिपुकडील पेशकपीचे येवजाकारितां करनुलकरास तगादा लागला आहे. येविसीं लाडसाहेबांस लिहिलें होतें. परंतु लाडाचें म्हणणें कीं पेशकसीचा जाबसाल परभारें टिपुसुलतान करनुलकरांसी समजोन घेतील. आपल्याकडोन तोंपर्यंत करनुल तालुकियांत दखल होउं नये, असें आहे. त्याजवरून तूर्त इबराहीमखान यांची पास करून तालुक्यांत हांगामा करणें सला नाहीं म्हणोन बिलफैल अलफखानाकडे तालुका आहे तसाच असावा; पुढें प्रसंगानरूप होणें तसें होईल. हा विचार समजोन आलफखानाकडेच बाहाली ठरली. इबराहमिखान यांस साठ हजार रु. याची जागीर येक तालुका द्यावा, ऐसे रणदुल्लाखान यांसी बोलण्यांत आले. मग साठ हाजाराचा वसुली तालुका देतील अगर पांच हजार रु माहावारी द्यावी. दोन्हीतून येक ठरेल बंदगान आली याचें सरकारचे नजरेचे बोलणें जालें; परंतु मुलतवी आहे. सबब कीं रणदुलाखान यांचें बोलणें टिंपुकडील पेषकसीचा तगादा मवकुफ करवावा. यावरून नजराणा वगैरे जाबसाल तूर्त मोहगम आहे. दोन्हीही सरकारचे जाबसाल ठरले पाहिजेत. " रणदुलाखान तुम्हांकडे आले होते कीं नाहीं

म्हणोन मजला विच्यारिलें मी सांगितलें, " अद्याप आम्हांकडे नाहींत " मध्यस्त बोलिले " ते तुम्हांकडे येतील, बोलतील. टिपुकडील पेषकसीचा तगादा भारी, याचा बंदोबस्त जरूर. यास्तव तुम्हीं सरकारांत लिहून लाडबहादूर यांस इकडील व तिकडील दुतर्फा पत्रें जाऊन बंदोबस्त व्हावा. करनल संस्थान इकडील व तिकडील सालाबाद पेषकषींचे याजकारितां येयाचीं एहतियात करणें आवल, " म्हणोन बोलिले. रा। छ. १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. रणदुलाखान यांस मध्यस्तांनीं सांगितल्यावरून आम्हांकडे आले होते. खान मजकुर यांचें बोलणें कीं " रणमस्तखान मरहुम यांस " कदीम पासोन आश्रा व भरंवसा श्रीमंताचे सरकारचा व बंदगानअली या" जकडील. त्यांतही श्रीमंताचे सरकारांत या संस्थानची यास खातर अधिक. " रणमस्तखान यांचे मागें अलफखान यांस सांभाळून संवस्थानचा बंदोबस्त " करणें हें सर्व परवरष त्या सरकाची आहे. आम्हीं ही सेवाचाकरी ता" मगदूर करण्यास हाजर. परंतु बिल फैल टिपुसुलतान याजकडील पेंषक" सीचा तगादा बेनिहायेत आहे. याचा बंदोबस्त दोन्हीं सरकारांतून आर्धी " जाला पा. " या प्रो खान मजकूर यांचें बोलणें याचें उत्तर त्यांस दिलें कीं "टिपुकडील जाबसाल दोन्हीं सरकारांतून ठराव होईल तसा करावयाचा; परंतु श्रीमंताचे सरकारची नजर तरी ठरावी." "याचा विच्यार करून बोलतो " ह्मणोन निरोप घेऊन आपले मकानास गेले. " रणदुलाखान याचा बहुमान करावा " ह्मणोन मध्यस्तांनीं सांगितलें होतें त्यास मोगली पोषाग मये दुषाला व सिरपेंच या प्रो खुदारात केली रा। छ. १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्तांनीं बोलण्यात आणिलें कीं " राजश्री रघोजी भोंसले सेनासाहेब सुभा यांजकडील जाबसालाचा भाग तुटत नाहीं. जानोजी भोंसले व सेनाधूरंधर यांचे कारार्कीर्दीस दुतर्फा तहनामें जाले त्या बमोजीब परस्परें वहिवाट व्हावी तें न होतां सेनासाहेब सुभा यांची आगळीक होते. वराड प्रांतीं बेमोईन जेथें जसा दस्त पोहचतो तेथें अमल घेण्यास देसा देश करीतच नाहींत. यांचे जाबसाल आज रुपें वाजवी ठरावे ये विसी तुम्हांसी किती वेळ बोलण्यांत आलें? तुम्हीं ही त्यांजला जे पर्यायें लिहिण्याचे ते लिहिलेच असतील. पटणचे स्वारीहून येते समई हरी पंडत यांसीही सर्व दर्जे बोलण्यांत आले, परंतु अद्याप कोणचाही मुजका: होत नाहीं. त्याजकडोन विठ्ठलपंत सुभेदार बारा हजार फौज तोफा वगैरे सरंजाम घेऊन जडसी बाम्हणी वगैरे तालुकियांत सरहादेवर आले. गावेलगडावर तोफा नेऊन बंदोबस्ती केली इत्यादि वर्तमानेंही पेहम येतात; त्यास वाजवी जाबसालाचीं कामें बोलल्यानें उलगडायाची, त्यास फौजा पुढें ठेवणें व बंदोबस्त करणें याची सबब काय? सेना साहेब सुभा सरदार आहेत. त्याजपासीं फौजेचा सरंजाम कमाल तीस हजारपर्यंत कामाचे वख्ती हें महशूर आहे, त्यापक्षीं दाहा बारा हजार फौजेनसी सुभेदार पुढें आल्यानेंच त्यांजपासीं फौज आहे हें समजावें येसे नाहीं, तर्फेचे तहनाम्या प्रो जाबसाल विल्हे लागावें. या सरकारचे जाबसालाचा फैसला त्याजकडोन व्हावा. त्याचेही जाबसाल इदूर, बोधन वगैरे माहाला घा दाण्याचा व प्रांत गंगथडी येथील बाक्या राहिल्या म्हणतात याचे उलगडे होऊन दुतर्फा करार बमोजीब अमलांत आणावें हें चांगलें. आतां ही दसऱ्या पावेतों त्याजकडोन कोण्ही मातबर मुख्तियार भवानी काळो अथवा श्रीधरपंत आगर कुशावा चिटनीस या तिघांतून येकानें येऊन तडजोड करावी हे सलाह. नके जो जाबसाल आतां जसा उलगडण्यांत येईल,

तोंच दसरा जाल्यानंतर करीन म्हटल्यास कठीण पडेल. तहनाम्याचे रुईनें जाबसाल विल्हे लागावे असें म्हणत असतां, या जाबसालास कोण्हीही गैर वाजवी म्हणार नाहींत, याचाही विच्यार असावा. येविसीं सेना॰ साहेब सुभा यांस तुम्हीं येक वेळ ल्याहावें " याप्रो मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें. ध्यानांत यावें यास्तव विनंती श्रीमंताचीही आज्ञा सेनासाहेब सुभा यांस जाऊन तिघांपैकीं येकानें इकडे येऊन जाबसालाचे भाग तोडावे, येविसी सरकारांत तुम्हीं लिहुन उत्तर लौकर आणवावें " ह्मणोन बोलिले त्यावरून विनंती असे. आज्ञा येईल त्याप्रो यांसी बोलण्यांत येईल. रा छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके, १७१५.

विनंति विज्ञापना. औरंगाबाद येथील तमाम साहुकारास पटी आंठांचा कर लाख रुपयाचा तेथील सुभे ईफ्तखारखान व मिरधे मुरादबक्ष यांणीं नवाबाचे हुकुमा बमोजीब केली. त्याची हिसेरसीद हरबाजी नाईक बिडवई याचा पुतण्या रघुनाथ नाईक याजवर साडेबारा हजार रुपयांची ठरली. पटी रुपयांचा तगादा सुभे व मिर्ध्याकडील; सबब, रघुनाथ नाईक यांनीं शहरांतील येक कलाल रुस्तुम ह्मणोन व आणिक कांहीं साहुकार वगैरे लोकांचा येका करून पांचसातसेपर्यंत जामियेत ही ठेविली; त्यांस रोजमुरा वांटुन सुभे व मिरधे यांस मारावयाची तजवीज केली. हें वर्तमान सुभ्यास समजतांच त्यांणीं तमाम साहुकार लोक रघुनाथ नाईक सुधां धरून आणून चौकसी केली; सर्वांचे संमतें या करण्याचे बाजीकार रघुनाथ बिडवई व रुस्तुम कलाल. त्यावरून सुभे व मिरधे यांणीं रघुनाथ नाईक यांचे पाईं बेडी घालून कैद केलें. दुकान घरदाराची जप्ती केली कलालास तोफेचे तोंडी देऊन उडविलें. याप्रो औरंगाबादेहून अखबार छ. २६ जिल्हेजी नवाबाकडे आली. बिडवई याचा दुकान येक औरंगाबादेस तो तथें जप्त झाला. हैदराबादेंतील दुकानाचीही जप्ती कराविली. रघुनाथ नाईक याचा मामा त्रिंबक नाईक येथें

बेदरास स्वारीसमागमें आला. येथीलही दुकानावर पाहरे रात्रींच पाठवून जप्ती जाली. बहुत लोकांच्या ठेवी त्याचे दुकानीं फार दिवसांपासोन, त्यासुधा येकवार चीजबस्त कुल जप्तींत आले. सुभे यांणीं औरंगाबादी रघुनाथ नाइका पासोन गुन्हेगारीची नजर साडेबारा लाख रुपयांची फर्द मारहाण देऊन लेहून घेतले. सांप्रत दुकानांतील वह्या सरकारांत आणऊन ई।। पासोनं कोणाचा यैवज किती जमा याची चौकसी होत आहे इतकियावर काय होतें हें पाहावें र छ. १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. कादरखान माजी करोडा यांजकडे नवाबांनीं सरकार खममेमेटे तालुका काडोपली सुभा अमिली दाहा लक्ष रुपये ताहुदठरून सांगितला. सुखसत देऊन समागमें तीनसें स्वार व पांचसे बार जामियेस तैनात देऊन तालुकियास खान म।।र याची रवानगी केली रा। छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. कोदल येथील जमीदार बेदर येथील किल्यांत माजी कैद करून ठेविला होता. त्यास, पाहाऱ्यांतून रात्रीं तो निघोन पळून गेला. पाहऱ्याचे गारदी यास मारहाण होत आहे. जमीदाराचा शोध क्रिल्यांत व पेठ व आसपास च्यार च्यार कोस लोक पाठऊन केला. परंतु सांपडला नाहीं. र।। छ. १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री

श्रावण व० २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. पंचोत्र्याचा अमल नवाबानीं आपले तमाम तालुक्यांत बसविला. पा। वसमत येथें पंचोत्र्याचा दखल करण्याकरितां करोड्याकडील

येक कारकून व चोपदार व पन्नास स्वार येथून सैद मुनवरखान अमीन यांस पत्रें देऊन रवाना केलें. वसमतेस जाऊन पोंहचल्यानंतर सैद मुनवरखान यानीं दखल दिल्हा. येक दिवस राहून दुसरे दिवसीं पंचोतरा जारी केला. चौक्या भोंवत्या ठेवून पंचोतरा मन मानेल तसा करोड्याकडील कारकून घेऊं लागला, सबब वसमतचे पेठकरी, व गांवांतील लोक व बायका दोन अडीच हजारा पावेतों मिळोन येकच बलवा करोड्यावर केला. दगडाचा मार च्यार साहा घटिकापर्यंत होऊन कांहीं स्वार व माणसें जखमीही जालीं. सैद मुनवरखान यास समजल्यानंतर त्यांनीं येऊन कजिया तोडविला. हें वर्तमान करोड्याचे कारकुनानें व चोपदारानें मध्यस्तास लिहिल्यावरून इतकें कृत्य सैद मुनवरखान व हैदरबेग सवदागर यांणींच केलें असें मध्यस्ताचे चित्तांत येऊन, येथून च्यारसें स्वार व पांचसें बार जमियेत रवाना केली कीं सैद मुनवरखान व सवदागरास पाठवून देणें, आणि पंचोतऱ्याचा बंदोबस्त करून ज्याणीं बलवा केला, त्यांत षामील जाले असतील त्यांचेही पारपत्य करणें. याप्रमाणें ताकीद होऊन स्वार व बार रवाना झाले. पुढें याचें काय ठरतें पाहावें. रा॥ छ १९ मोहरम विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. हैदराबाद येथें मध्यस्ताचा धाकटा पालक पुत्र गाजी उल्मुल्क आहे. त्यास, अलीज्याह बहादुर साहेबजादे यांची कबुतरें सुटून आलीं तीं गाजी उल्मुलुक यांणीं धरून ठेविलीं. साहेबजादे यांचे माणसांसीं व गाजी उल्मुलुक यांचे माणसांत कटकट होऊन परस्परें मनुष्य जखमीही जाली. साहेबजादे यांणीं कबुतरें आणविलीं. याप्रमाणें कटकटीचे वर्तमान हैदराबादेहून अखबार आली त्यांत आलें, रा॥ छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. २ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. तैमुरशाहा दुरानी इराणचे बादशाहा यांचा अंत जाला. त्याजला च्यार षाहाजादे पैकीं मधील शाहाजादे षाहा आलम बा

गाजी दिलीचे पादशाहा यांचा भाचा बहिणीचा पुत्र तैमुरशाहा याचे तख्तावर बसल्याची आखबार नबाबाकडे आली. हें वर्तमान मध्यस्तांनीं सांगितल्यावरून विनंती लिहिली असे. रा। छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व० ३० गुरुवार शके १७१५

आखबार इ॥ छ २३ जिल्हेज ता। छ ९ मोहरम शनिवार पावेतो. रवाना छ १९ मोहरम हे विज्ञापना.

छ. २८ मोहरमी रवानगी पत्रें टप्यावर.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री———————————रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं———————————

विनंती. सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा॥ नमस्कार विनंती. विज्ञापना. ता॥ छ. २८ माहे मोहरम पर्यंत मु॥ बेदर येथें स्वामीचेकृपावलोकनेकरून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान सविस्तर छ. १६ माहे मा॥रीं लेखन करून पत्राची रवानगी डांकेवर केली त्यावरून ध्यान्यांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची विनंती आलहिदा पुरवणी पत्रीं लि॥ आहे. अवलोकनें ता॥ मार ध्यानांत येईल उत्तरें रवाना होण्याविषयीं आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. टिपु सुलतान यांजकडून शुतर स्वारासमागमें मध्यस्तास पत्र छ. २३ मोहरमीं आलें. मध्यस्तांनीं पत्र वाचून आपले मर्जीसहीत नवाबांकडे पाठविलें. नवाबांनीं मुलाहिजा करून टिपुकडील पत्राचा जबाब तयार करण्याकारितां फिरोन मध्यस्ताकडे पाठविलें. त्यानंतर मध्यस्तांनीं जबाबाचा मसविदा ठरविला. छ २४ रोजीं दुसरे दिवसीं मध्यस्ताकडे आह्मी गेलों ते समई त्यांनीं टिपुकडून आपल्यास पत्र आलें त्यांतील मा॥र व जबाब रवाना

करण्याचा याचा बयान करून पत्र आलें. तें व जबाबाचा मसविदा दाखविला. याचा त॥ आलाहिदा पुरवणी पत्रीं विनंती लिहिल्यावरून ध्यानांत येईल. छ. २९ रोजीं नबाबाकडे मध्यस्त जाऊन जबाब ठराविला तो दाखविला. याउपरी शुतर स्वारास जबाब देऊन रवानगी होईल. र॥ छ. २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्तास टिपूचें पत्र आलें त्यांत मा॥र कीं "आपल्याकडील तिसरे किस्तीचा यैवज करार बमोजीब कडपें येथें सबतरखान याजसमागमे प॥ आहे. तेथें ऐवज पारखून घेऊन रसीद द्यावी. व दुसरे हस्याचे यैवजाची रसीद अद्याप आली नाहीं, याजकारितां तेही रसीद पाठवावी." याप्र॥ लि॥ आहे पत्राची तारीख, जिल्हेज महिन्याचे अखेरीची आहे. याजवर मध्यस्तास मी विचारिलें कीं दुसरे हस्याचे रसिदीविषंई टिपूनें लिहिलें, त्यास यैवज पोंहचून रसीद पाठविली नाहीं याचें कारण काय ? मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें कीं "दुसरे हस्याचा यैवज अद्याप दाखल जाला नाहीं. यैवज पोंचल्यानंतर रसीदीस काय गुंता ! दुसरे हप्त्याबाबत यैवज टिपुनें प्रथम व्यंकटगिरिकडे पाठविला. इंग्रजांनीं आह्मांस लिहिलें कीं "यैवज न्यावा." त्याचा जबाब इकडून गेला कीं इकडील यैवज टिपुनें कडपे प्रांतीं पोंहचता करून द्यावा यैसा करार आहे, त्याप्र॥ अमलांत यावें. त्यावरून इंग्रजांनीं त्यास ताकीद केली. दुसरे वायद्याचा यैवज तिकडून गुरुमकुंडयानजीक येके गांवीं (आ) आला. त्यांतही कांहीं बाकीचा यैवज मागाहून येणार. येकंदर दुसरे हप्त्याचा यैवज जमा करून कडप्यास पोंहचता होणार याप्र॥ वर्तमान आहे. त्यास आम्हीं आपल्याकडून सैद गुलाम आली यास येथून कडप्यास रवाना केलें, त्याचें समागमें दुसरे किस्तीचे यैवजाची रसीद दिल्ही आहे. कडप्यास टिपूकडून दुसरे हप्त्याचा यैवज येईल तो पारखून घेऊन रसीद द्यावी" याप्र॥ सांगितलें आहे; त्यास छ. २२ मोहरमपर्यंत कडपें येथें टिपूकडुन दुसरे वायद्याचा

अगर तिसरे हप्त्याचा यैवज कांहींच पावला नाहीं. या प्रा। कडप्याचीं पत्रें आलीं. इतक्यावर यैवज आल्यास दुसरे किस्तीचा यैवज घेऊन रसीद सैद गुलाम अली देईल. तिसरे हप्त्याचा ऐवज पोंहचल्यानंतर तेथुन सैद गुलाम याचें पत्र यैवज पावल्याचें आलें म्हणजे इकडून रसीद रवाना करण्यांत येईल. याप्रा। मध्यस्ताचें बोलण्यांत आलें. रा। छ. मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. टिपूकडील पत्र मध्यस्तास आलें, त्याचा जबाब त्यास रवाना करण्याचा यांनीं ठरविला. त्यांतील मा।र कीं " तुम्हीं शूतर स्वारा समागमें पत्र पाठविलें, त्यांत इकडील तिसरे किस्तीचा यैवज कडप्यास सबरखानासमागमें रवाना केला तो घेऊन रसीद द्यावी; व दुसरे हप्त्याची रसीद आपल्याकडून आली नाहीं ते पाठवावी म्हणोन लि॥ त्यास दुसरे हप्त्याचा यैवज कडपे येथें अद्याप तुम्हांकडून दाखल जाला नसतां रसीद पाठवावी यैसें लिहिलें हें काय ताजूब आहे ? येथून सैद गुलाम अली यां समागमें रसीद दुसरे हप्त्याची देऊन त्यास कडपें येथें रवाना केलें. यैवज लौकर दाखल व्हावा म्हणजे पारखून घेऊन सैद मा।र रसीद देतील. तिसरे किस्तीचा यैवज कडप्यास पोंहचतां व्हावा. तेथें यैवज दाखल झाल्याचें पत्र सैद गुलाम यांची अर्जी येथें पोंचतांच तिसरे हपत्याची रसीद येथून रवाना होईल. या प्रा। टिपूचे पत्राचा जबाब यांनीं ठरविला. सैद गुलाम यासही सदरहु अन्वयें यांनीं पत्रें लिहून रवाना केली कीं, टिपुकडील दुसरे हप्त्याचा यैवज कडपें येथें पारखून घेऊन तुह्मांपासीं रसीद दिल्ही ते त्यांजकडे द्यावी. तिसरे हप्त्याचा यैवज कडप्यास दाखल होतांच तुमची अर्जी यावी. ह्मणजे तेही रसीद येथुन रवाना करण्यांत येईल. रा छ. २८ मोहरम हे विनंति. विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना शमषदौला यांजकडील पागेचा तालुका सुभे महमदाबाद पैकी व कलबर्गें वगैरे सुभे विजापूर येकंदर पस्तीस माहाल येथील कुल

वहिवाट त्यांचे त्यांजकडे. यांत मध्यस्ताचा दखल नाहीं. शमषुदौला वारल्यानंतर पागेकडील सर्व देखरेख नबाब जातीनें करूं लागले. मध्यस्तांनीं खटपट करावयाचे रीतीनें करून पाहिली, परंतु साध्य नाहीं. शमषुदौला यांचा पुत्र लहान. कारभारी महमद अजीमखान यांचे निसबतीचे माहाल कलबर्गे भालकी चिटगोंदें चितापूर वगैरे याचा बंदोबस्त त्यांनीं राखिला. सर बुलंदजंग शमषुदौलाचे मेव्हणे व घासीमियां व गुलाम इमामखां व दिलदारखां व मुरादअली यांचे निसबतीचे लोक व पागा आलाहिदा. त्याचे बेगमीचा सरंजाम माहालही तोडून सदरहु इसमाचे निसबतीस वेगळाले होते. परंतु तालुकियाचा बंदोबस्त नाहीं, आणि चाकरी विषईंही करार माफीक कमती. त्यांत घासी मियांकडील तर फारच बखेडा. कारभार ओगडस्त. लोकांची धरणी पारणी नित्य खटला. याप्रा जालें. त्यावरून कांहीं दिवस यांचे तालुक्याचा बंदोबस्त पाहात जाणें ह्मणोन अजमखान यास नबाबांनीं सांगितलें. अजमखान यांचा इल हाक सरबुलंदजंग यांचे दसखत, यैसे ठराऊन क्रमही चालिला होता, तथापि निर्वेध बंदोबस्त खातरखा नाहीं. पागेकडील हिसेबाचा घोल मध्यस्तांनीं नबाबास अर्ज करून घातला. राज्याजीस हिसेब पाहण्यास सांगितलें. हिसेबी यैवज पागेवाल्याकडे निघाला. त्याची तडजोड ठरून पांचसहा लक्ष पर्यंत पागेवाल्याकडोन यैवज सरकारांस घेतला. पुढें पागेकडील बंदोबस्त येथास्थित व्हावा हें नबाबास अगत्य. या सर्वांत पाहतां येक महमद अजीमखान कार्य करतां त्यांनीं नबाबास अर्ज केला कीं शमषुदौला मरहुम यांजकडील सर्व बंदोबंत हजरत जातीनें करण्यास मुतवजे असोन हा प्रकार असा. गुलामता मगदुर सांगणें तें सांगतो, परंतु कोणी कोणांत नाहीं. याची येहतीयात जसी होणें तसी व्हावी. त्यावरून अजमखान यांस नबाबांनीं सांगितलें कीं कुल तालुकियाचा बंदोबस्त तुमचे जिमेस आहे. सरबुलंदजंग घासीमियां वगैरे यांस नेमाप्रा। माहवारी माहबमाह देत जावी. तालुक्यास अमला योजून बंदोबस्त पका करावा. त्यावरून अजमखान यांनीं सिदी इमाम यांचे अमीलीचे कारस्तानाचा बयान केल्यावरून पुल पागेकडील पस्तीस तालुकियाची सरअमीली

सिदी इमाम यांजकडे सांगावे. छ. २० मोहरमी अजमखान व घासीमियां यांजला सिदी इमाम यांस घेऊन येण्याविषीं नबाबांनीं चोपदार पाठऊन नेलें. सिदी इमाम यांस बाहालीचा खलात दिल्हा. माहावारीचे नेम ठरले त्याप्रा यैवज जिकडील तिकडें देऊन तालुक्याचा बंदोबस्त करावा या प्रा सांगितलें. सिदी इमाम यांनीं तमाम तालुकीयास जप्त्या रवाना केल्या. या उपरी अमील माहलो माहाल रवाना होणार. सिदी आठ च्यार दिवसांत येथून तालुकियास जाणार. सारांश, शमशुद्दौला यांजकडील तालुक्याचा बखेडा अलाहिदा टुक ज्यामुळें होता तो अजमखान यांचे विच्यारें नबाबांनीं येकत्र बंदोबस्त याप्रा केला. रा छ २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. हरबाजी नाईक बिडवी याचे पुतण्यानें औरंगाबादी सुभ्यावर बलवा करावयाचे केलें. याची अखबार आल्यावरून दुकानाची जप्ती जाली. सांप्रत त्याजकडील त्रिंबक नाईक येथें आहे, त्याचें बोलणें मध्यस्तासी रोशनराये वहरी नारायेण यांचे मारफतीनें होऊन तूर्त साडेतीन लक्षाची निशा त्रिंबक नाईक यांनीं करावी यैसे मध्यस्तानीं ठरविलें. त्यावरून साडेतीन लाखाची फर्द घेतली. दुकानांतील नगदी यैवज व भरतीस लोकांकडे येणें तो लाऊन दिल्हा. दुकानावर पाहारे होते ते उठावयाची परवानगी मध्यस्तांनीं नवाबास अर्ज करून घेतली. रा छ २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व० ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. पुनर्वसु नक्षत्रापासोन आश्लेषा अखेर पावेतों तीन नक्षत्रें कोरडीं गेलीं. पाऊस नाहीं. वारा भयानक. खरीफाची पिकें व सर्व जिनस धान्याचे गचोन्यास येऊन पर्जन्य नाहीं यामुळें वालत चालली. धारण सस्त होती ते दररोज सेर आदसे (ं) रोज माहाग होत चाली. पर्ज्यन्या-

मुळें मनुष्यमात्राचे होष ठिकाणीं नव्हते. इतकियांत श्रावण शु॥ षष्ठी मंगळवारीं मघा नक्षत्राची शुरुवात होतांच पर्जन्याचे वृष्टीस आरंभ जाला. सगळें नक्षत्र पाऊस इकडील तमाम प्रांतीं जाले. रात्रीं पर्जन्य पडावा, दिवसां उघडावा, याप्रा॥ दररोज. त्यांत च्यार पांच पाऊस मातबर जसें कुणबी लोकांस अपेक्षित तसे जाले. चहूंकडे पाणी पाणी जालें. वोढ्यास व नद्यास तमाम पूर आले. मार्गी येणार जाणार वाटसरू वोढ्या नाल्याचे पुरानें कितेक अटकून तीन तीन च्यार च्यार दिवस राहिले. कितेक दऱ्यानें वाहून गेले. बेदर येथें किल्यांत व शहरांत व पैठा येथील भिंतींस पाणी लागून ढांसळून पडल्या. त्यांत कित्येक माणसें मेलीं, व जायाही जालीं. मघा नक्षत्राचा पाऊस इकडील प्रांतीं बहुत जाला. पूर्वा निघाल्यापासोन उघड पडली आहे. त्यांतही बारीक मोठा वरचेवर पडतच आहे. आह्मीं छपराची भिंत घालविली त्याजवर छपरें टाकावयाचा अवकाश पडला नाहीं; कारण कीं, तीन दिवस पर्जन्याची झड येकसारखी लागली. भिंत पडोन दोन माणसें प्यादे ठार जाले; व पांच सात जखमी जाली. तीं बरीं व्हावयास आणिक महिना दीड महिना पाहिजे, रा॥ छ. २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. चेनापटणाहून व्यंकटराम दीला याजकडील अखबार आली, ती सांप्रत रवाना केली आहे. राजश्री गोविंदराव सेवेसीं प्रविष्ट करतील. अवलोकनें सविस्तर मार ध्यानांत येईल. रा॥ छ. २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

श्रावण व. ३० गुरुवार शके १७१५.

अखबार ई॥ छ ९ मोहरम ता॥ छ. २९ माहे मार पर्यंत रा॥ छ. २८ मोहरम.

विनंति विज्ञापना. राजेश्री रघोजी भोंसले सेनासाहेबसुभा यांचें पत्र आह्मांस आलें कीं, पुण्यास राजश्री श्रीधरपंत व कुशाबा चिटणीस यांची रवानगी राजश्री बाबूराव यांजसहित केली ह्मणोन; व सदरहु अन्वयें नवाबासही सेनासाहेबसुभा यांचे खरीता पत्र आलें तें त्यांजकडील माधवराव रामचंद्र यांनीं गुजराणिलें. रा॥ छ. २८ मोहरम हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. छ. २८ मोहरमी प्रथम प्रहरीं मिस्तर इष्टावरट फिरंगी मिस्तर ज्यान कनवी कडील आला होता. नवाबही बाहेर आले. दरबार जाला. फिरंगी मार यानें अर्ज केला कीं छ. १४ मोहरमी फुलकचेरीत इंग्रजाकडील ठाणें कायेम जालें.....................त्याजवरून खुषीच्या तोफा सोडावयास हुकुम केला. एकवीस बार जाले. कसी घेतली याचा तपसील मागाहून समजून घेऊन लिहून पाठवीन. रा॥ छ. २९ मोहरम हे विज्ञापना.

छ ६ सफरी टप्यावर पुण्यास.

श्री

भाद्रपद शु. ८ शुक्रवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री——————रावसाहेब स्वामींचे
सेवेसीं——————

विनंति सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा॥ नमस्कार विनंति. विज्ञापना. ता॥ छ २६ माहे सफरपर्यंत मु॥ बेदर येथें स्वामींचे कृपावलोकनेंकरून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी डांकेवर ता॥ वार विनंति लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान अला॰

हिदा पुरवणी पत्रीं सेवेसीं विनंति लेहून पत्राची रवानगी केली असे, त्याव. रून अवलोकनांत येईल. उत्तरें रवाना करावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. ८ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. "पागेकडील पस्तीस माहालचा बंदोबस्त नबाबांनीं महमद अजीमखा यांचे विच्यारें सिदी इमाम यास सर अमीली देऊन केला" इत्यादिक तपसिलाची विनंती पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानास आलें असेल. सिदी इमाम यांनीं तमाम पागेकडील तालुक्यांत आपल्या नफ्त्या पाठविल्या. सर बुलंदजंग वासीमियां वगैरेकडील अमील होते ते तगीर जाले. त्यास हें सर्व करणें महंमद अजीमखा यांचे विच्याराचें. त्यांनीं वासीमियां यांजकडील संमत कांहीं घेऊन केलें. सर बुलंदजंग वगैरे अलाहिदा राहिले. ते आपले ठिकाणीं नाखुष, कीं झाडून तालुकियाचा सरसुभा सिदी इमाम जाला. तो माहावारी उचले हातें देईल तें घेऊन खाऊन पडावें. तालुक्यांत सर्व हुकुम अहकाम त्यांजकडील. यांत राहिलें काय? याप्रा मनांत येऊन, त्यांनीं तीन च्यार इसमांनीं येक होऊन अटा बांधिला. व्यंकटराव सरसुभेदार सुरापुरकर यांजकडे सर बुलंदजंगाकडील तीन तालुके. पा हसनाबाद व अलंद गुंजोटी अमीलीनें होते, त्या तालुक्यास सिदीची जप्ती गेली. व्यंकटराव यांची व सिदीची पहिली ही अदावत. त्यांचे तालुके सिदीनें व सिदीचे व्यंकटराव यांनीं इजाफे कबूल करून केले, याप्रा चुरस होतीच. हल्लीं सिदीचा पगडा कुल पागा तालुकियांतपडला, हे गोष्ट व्यंकटराव यांस आहद होऊन सरबुलदजंग यास हेही अनुकुल जाले. सरबुलदजंग आदिकरून व्यंकटराव यांचा येक विचार जाला कीं कोणेंही प्रकारें सिदीनें काम केलें हें उलटावें. इजाफा वरता बोलावा, परंतु जाले कामाची पायमली करून आपटी द्यावी. याप्रा नक्षा बांधुन राज्याजी यांचे विद्यमानें जाबसाल शुरु केला. पागा तालुकियाचा येकंदर सरकारी आकार शिवाय खर्च बावीस लाख. याजवर दहा लक्ष ज्याजती

आकार करून देण्याचें बोलणें सिदीइमाम यांचें, अजमखान यांचें विचारें नवाबापासीं होऊन, बेचाळीस लक्षाचा अंदाजा ठरला. हलीं व्यंकटराव यांणीं दहा लक्ष इजाफा बोलण्यांत आणिला. बावन लक्षावर गोष्ट आली. मध्यस्तापासीं राज्याजीचे मारफत बोलणें पडलें. पागा तालुकियांत हरयेक तऱ्हेनें आपला कदम सिरावा याची हाउस मध्यस्तास होतीच. इतके दिवस उद्योग केला परंतु साध्य न जाला. सांप्रत वरांतील फुट पडून अनायासें करून सरबुलदजंग वगैरे कडील पैगाम लागला. यांत संतोष मध्यस्तास होऊन नवाबाकडे मध्यस्त गेले. पागा तालुकियावर इजाफा असा इत्यादिक बयान करून अर्ज केला. सरबुलदजंग वासीमियां गुलामइमाम वगैरे आले. बोलणें च्यारसाहा घटिका पर्यंत यांचे त्यांचे जालें. व्यंकटराव यांची पाठ थापटून मध्यस्तांनीं आधींच सिद्ध केलें. बावन लक्षाचे आकाराचें बोलणें पडलें. शिवाय माहाल मार खर्च सिबंदी वगैरे आठ लक्ष यैसें बोलण्यांत होतें. त्याजवर ही मध्यस्तांनीं मात्रा चढवून बोलले कीं आठ लक्ष सिबंदी खर्च बाबत देणें व यैन बावन लाख. येकून साठ लाख रुपयांचा जिमा करून जो उचलील त्यानें पागा तालुकियाचे दरोबस्त काम करावें. याप्रा। साठ लाखावर रकम येऊन पोंहचली. हलीं सिदी इमाम यांस म्हणतात कीं तुम्ही साठ लाख कबूल करून काम करावें. नाहीं तर सदरहुप्रा। व्यंकटराव यांजकडे करार करून देतों. याचा विच्यार करून अर्ज करितों. याप्रा। अजमखां व सिदी इमाम यांचे बोलणें. याजवर कोणाकडे ठरतें तें पाहावें. सारांश पागा तालुकियाचा बंदोबस्त आजपर्यंत नवाबांनीं जातीनें राखिला होता. सांप्रत वरांतील फुट पडल्यामुळें या थरास नौबत पोंहचली. रा छ. ६ सफर हे विनंती.

श्री.

भाद्रपद शु. ८ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें कीं " इंग्रज व फरासीस यांचा बिगाड विलायतेंत जाल्यानंतर त्यांच्या त्यांच्या तीन लडाया मातबर जाल्या. त्यांत तर्फैनचीं मनुष्यें बहुत खपली गेलीं. फरासीसाकडील जमाव भारी. इंग्रज

वगैरे तीन च्यार टोपीवाले येकत्र होऊन लडाया जाल्या, परंतु फरासीस गालब. तेव्हां इंग्रजांनीं रूसवाले टोपीकर याजकडे राजकारण करून त्यास षामील करून घेतलें. रूसवाल्याचा जमाव हमेषा भारी. ज्याजकडील जंगी जाहाजांत तीस लाख लडाक माणसें समवाल्यासी ज्यांचा लडाई पैहाम होत असती त्यांस इंग्रजांनीं मेळऊन घेतल्यानंतर रूसवाले व इंग्रज येकत्र होऊन फरासीसासी लडाई मातबर जाली. फरासीसाची सिकस्त जाल्याचें वर्तमान आलें. खुष्कींत फुलचेरी बंदरही इंग्रजांनीं घेतलें. " याप्रा बोलले. "तीन दिवसपर्यंत फरासीस इंग्रजासी फुलचेरीवर लडले. सेवटीं ताबा इंग्रजांकडील फौज सरंजामाचा सोसेना, सबब किला इंग्रजांचे स्वाधीन केला. " याप्रा बोलले. रा छ. ६ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. ८ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणलें कीं " लाडबाहादुरकलकत्याहून मोहरमी जाहजांत सवार जाल्याचें वर्तमान आलें. चेनापटणास येणार. छ. २२ मोहरमचीं पत्रें चेना पटणाकडून अखबार वगैरे आली. तोंपावेतों लाडसाहेब चेनापटनास दाखल जाले नाहींत. कलकत्याहून स्वार जाले त्यापक्षीं लौकर येतील " याप्रा बोलले. रा छ. ६ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. ८ शूक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. अलफखान करनुळकर यांजकडुन रणदुलाखान नवाबांकडें आले. त्यांचे बोलणें मध्यास्तासीं होऊन अलफखान यांजकडे कुळ तालुका बाहाल जाला. " टिपुकडील पेषकसीचे यैवजाची निकड करनुलकरास लागली. याचा बंदोबस्त व्हावा " म्हणोन रणदुलाखानाचें बोलणें. मध्यस्ताचे म्ह (ण) णें कीं " लाड बाहादुर यांसलेहून बंदोबस्त होईल तेथवर करितो, परंतु रणमस्तखान यांचा मोहरी द-

स्त यैवज टिपुपासीं असल्यास पेषकसीचा यैवज सालाबाद देणे प्राप्त. करार- च असा आहे, त्यापक्षीं दस्त यैवज निघाल्यास बोलण्यास जागा नाहीं. परंतु दस्त यैवज मोहरी त्याजपासीं नाहीं. जर दस्त यैवज असता तर आजपर्यंत कैद करून कशास ठेवते ? तथापि निघाल्यास दोन लाख रु. पेषकसीचा दस्त यैवज असला तरी लाख रु. तीन सरकारचे व लाख टिपुचे याचा निर्णय पुढें पाहता येईल. त्यास तुम्हीं बंदगान अली यांचे नांवें अर्जी ल्याहावी कीं, टिपुकडील पेषकसीचा तगादा होतो. त्यास रणमस्तखान यांचे मोहरी दस्त यैवज त्यापासीं निघाल्यास मंजूर." याप्रा रणदुलाखान यांसीं मध्यस्तांनी बोलून रणदुलाखान यांची अर्जी सदरहुप्रा नबाबास देण्याचा मसविदा मध्यस्तांनीं रणदुलाखान यांस आमचे समक्ष करून दिल्हा. रा छ ६ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री

भाद्रपद शु. ८ शुक्रवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहुन व्यंकटरामदीला याजकडील अखबार सांप्रत आली ती येथून रा केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करतील, त्यावरून वर्तमान अवलोकनांत येईल. उत्तर रवाना होण्यास आज्ञा जाली पाहिजे. रा छ ६ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

अखबार ईा छ. २९ मोहरम ताा छ ९ माहे सफरपर्यंत. रा छ ६ सफर छ ८ सफरी टप्यावर पुण्यास.

श्री.

भाद्रपद शु. १० रविवार शके १७१५.

—श्रीमंत राजश्री ————— रावसाहेब —————

—स्वामीचे सेवेसीं —————

विनंती. सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक साा नमस्कार. विनंती विज्ञापना. ताा छ ८ माहे सफर मुा बेदर येथें स्वामीचे कृपावलोकनें करून सेवकाचें व-

र्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी छ. ६ माहे मारी लेखन करून पत्राची रवानगी डांकेवर केली तीं पत्रें सेवेसीं प्रविष्ट होऊन ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान अलाहिदा पुरवणीपत्रीं विनंती लिा आहे. अवलोकनें ध्यानास येईल. उत्तरें रवाना करावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री

भाद्रपद शु. १० रविवार शके १७१५,

विनंती विज्ञापना. पागेकडील तालुकियाचे तगीरी बाहलीचा जाबसाल घोळाखालीं पडला. येविषीची विनंती ता पेशजी लिहिण्यांत आली, त्यावरून ध्यानांत आलें असेल. तीन दिवस नित्य सरबुलंदजंग, व घासी मिया, व महमदअजीमखां वगैरे पागेकडील इसमें व राज्याजी याप्रा नबाबाचे दिवाणखान्यांत प्रातःकालापासोन प्रहररात्रपर्यंत जलसा व्हावा. कुलपागेकडील महाल येथील सन १२०२ (फसली) साल गुदस्तचा आकार याचे हिसेब पाहून, त्या आकारावर इजाफा हिसेरसीद प्रा बसऊन साठ लाखाची बेरीज यैन व इजाफा मिळोन सिद्ध केली. पैकीं दोन टुकडे अलाहिदा तीस तीस लाखाचे केले. येक टुकडी सरबुलंदजंग यांचे निसबतीची, त्यांत साहेब जादे ज्याहांदरज्याहा पहिलेंच सरबुलंदजंगाकडे नेमणुक होती. ते व शमषुलउमरा यांचे पुत्र यांचे खासगीचा तालुका केला, व कारभार महमदअजीमखां यांजकडे होता. तोही सांप्रत सरबुलंदजंग, याजकडे ठरला. त्यासुधां तीस लाखाचा तालुका सरबुलंदजंगाकडे मुकरर जाला. दुसरी टुकडी महमदअजीमखां व घासीमियां मिळोन उभयतांकडे तीस लक्षांचा तालुका. या प्रा ठराव जाला. रा छ ८ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १० रविवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. पागेकडील तालुक्याच्या दोन टुकडया नबाबांनीं

ठराऊन वांटणी जाली. सरबुलंदजंगाकडे महमदअजीमखान यांजकडील तालुक्या पो कलबर्गें व चितापुर, अबजलपुर, मणुरमाषम, हुमणाबाद, बेंबली, हे वांटणींत गेले; व अजमखान यांजकडे सरबुलंदजंगाकडील हसनाबाद व हतमुरें, नारायेणखेड हे लागलें. घासीमियां यांजकडील देगळूर, सारबाड व खालखंदार, आदिकरून पहिले माहाल होते तेच बाहाल राहिले. त्यांपैकीं कांहीं गेला नाहीं, व त्यांस आला नाहीं. याप्रा दोन टुकडयांत माहालची वांटणी मध्यस्ताचे संमतें, नबाबाचे हुकमा प्रा राज्याजी यांनीं केली. या उपरी सरबुलंदजंग व महंमद अजीमखां यांजकडून अमील ठरून आपलाले माहालीं रवाना होणार. येकंदर पागा तालुकियाचा आकार बतीस लाखाचा होता; त्याची बेरीज साठ लाखावर इजाफ्यासहीत कायम करून माहालाची वांटणी जाली. सरबुलंदजंगाकडून सर अमील व्यंकटराव सुरापुरकर व अजमखानाकडील सिदीइमाम व घासीमियांकडील फदुलाखान व तिमाराव हरी याप्रा अमील रवाना होण्याचा बेत आहे. रा छ ८ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री

भाद्रपद शु. १० रविवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मध्यस्तानीं आपल्याकडील रिसाल्याचें व पागेचे लोकांस सर्वांस ताकीद केली आहे कीं " तुम्ही आपले सरंजामसहित तयार असावें खाविंदाचा हुकुम कोणे समई कसा होईल याचा कांही नेम नाही याजकरितां अगाऊ तुम्हांस इतला केली आहे. बेफाम न राहतां आपले जमियतीची सरंजामानसी तयारी करून सावध राहावे. हुकुम होतांच तेसमई तयारीची जिकीर न राहतां हुशारीनें असावे." याप्रा ताकीद केली. वरकडही अतराफ सिलेदार वगैरे लोकांस याचप्रा ताकीद आहे. नव निगादास्तीचे लोक मसादा घेऊन गेले. त्याप्रो कितेक आले; व येणार तेंही वरचेवर जमा होत आहे. दाग चेहरे करून रोजमरे कितेकांचे ज्यारी जाले. शिवाय नवीन फुटकर लोक येतात, तेही ठेवितात. रा छ ८ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १० रविवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. राजश्री बाबाराव गोविंद यांस मध्यस्तांनीं सांगितलें कीं तुह्मीं पुणियास जाण्याची आपली तयारी करणें. पांच सात दिवसांत हजुरची रुखसत येक महिन्याची घेऊन जावें. बायका मुलें येथें आहेत; तसीच असो द्यावी. सडे जाऊन राव सिंदे यांजपासी पोंहचावें. तेथुनही निरोप सत्वरच घेऊन येके महिन्यांत येथें यावें. याप्रा सांगितल्यावरून मारनिलेनीं पुण्यास जावयाची तयारी आपली केली आहे. नवाबाची रुखसत व मध्यस्ताचा निरोप घेउन येथून निघाले, म्हणजे विनंती लिहिण्यांत येईल. रा छ. ८ सफर हे विज्ञापना.

श्री

अखबार ई॥ छ. २ ता॥ छ. ६ सफर पर्यंत रा॥ छ. ८ सफरी
छ. ११ सफरी डाकेवर पुण्यास.

श्री.

भाद्रपद शु १३. बुधवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री ———————— रावसाहेब
स्वामीचे सेवेसीं ————————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा॥ नमस्कार विनंती विज्ञापना. ता॥ छ. ११ माहे सफर पर्यंत मु॥ बेदर येथें स्वामीचे कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान छ. ८ माहे मारीं लेखन करून पत्राची रवानगी डांकेवर सेवेसी केली आहे त्यावरून ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची विनंती अलाहिदा पुरवणीपत्रीं लि॥ आहे. अवलोकनें सविस्तर ध्यानांत येईल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ, सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १३ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. पागेकडील तालुकियाचाकारभार आठ दाहा दिवस

पर्यंत घोळाखालें पडून रोज येक नक्षा ठरावा याप्रा। होत गेलें. येकंदर पागा तालुकियाचे दोन टुकडे तीस तीस लक्ष इजाफ्यासहित येक सरबुलंदजंग यांचे निसबतीस साहेब जादे व शमषुल उमरासुधां व येकांत अजमखान व वासीमियां; याप्रा। वांटणी दौलाचे संमतें राज्याजींनीं ठराविली. इत्यादिक ता। जें होत आलें त्याची विनंती पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. दोन वाटण्या याप्रा। जाल्याचा विच्यार नवाबांनीं पाहून या करण्यांत तालुक्याचा बंदोबस्त खातरखा नाहीं. पुढेंही बखेडाच. समजोन नवाबांनीं अजमखान यांजकडे सांगोन पाठविलें कीं, "पागेकडील कामाचा कुल बंदोबस्त तुम्हांकडे सांगून सर अमीली सिदी इमाम यास दिल्ही. दरमियान व्यंकटराव सुरापुरकर यानी त्याजवर इजाफा कबुल केला, त्यास तुम्ही सरकार नुकसानीचे खादार कांहीं नाहीं. त्यापक्षीं इजाफा व्यंकटराव यांनीं केल्याप्रा। तुम्हीच कबूल करून आपले कामाचा बंदोबस्त राखावा. अजमुल उमरा बहादुर यांची तुमचीही सफाई करून देववितों. त्यांनी तुम्ही येक विच्यारें राहून ज्यांत सरकार काम व उपयोग तें अमलांत आणावे. यांत आमची खुषी. आणी तुमचेही नोकरीस हेच लाजम आहे. अजमुल उमरा यांस तुम्ही षमषुल उमरा प्रा। पाहात जावें."यैसें सांगोंन पाठविल्यावरून अजम खान यांनीं अर्ज केला की " जशी हाजुरची ईर्षाद त्याप्रा। गुलाम हाजर आहे." याप्रा। इकडील बंदोबस्त आंतुन करून दौलासही नवाबांनी सांगितलें कीं "पागेचे कामांत महमद अजीमखा यांचीच वकफियत चांगली.........यांचे हातें पागा तालुकियाचा बंदोबस्त ज्यारी राहावा तुम्ही त्या ....काम चांगलें तें करावें. अजमखान........(शमशु)ल उमरा याची नजर होती तसी तुमची असावी; व खान मार ही तुम्हास त्यांचे ठिकाणीं समजोन वागतील." यातन्हेनें दोंही कडील साधन पकें केलें. तों पावेतों राज्याजी आदि करुन कोणा येकास हे कांहींच समजों दिल्हें नाही. दौलांनीं राज्याजीस सांगीतलें की तुम्ही तीन फर्दा तयार कराव्या. येक फर्द कुल तालुकियाचे काम व्यकटराव याचें नावें, दुसरी फर्द निमे सरबुलंदजंग व निमे महमद अजीमखां वासीमिया, हानक्षा, तिसरी फर्द अजमखान यांचे नावें कुल

तालुकियाची, या प्रा। तीन फर्दा तयार करून समागमें घेऊन यावें. यातून हाजरती .... कलेल या प्रा सां .... फर्दा घेऊन दौला व राज्याजी नबाबाकडे गेले. पागेवालेही सरबुलंदजंग वासीमिया व अजमखान दिलदारखान हे सर्व आले. अमील व्यंकटराव सिदी इमाम हेही हाजर जाले. प्रथम नबाबाचें बोलणें दौलासी दोन घटिका होऊन, राज्याजी यांच्या फर्दा पाहिल्या. कुल तालुकियाचा बंदोबस्त अजमखान याजकडे सांगावा हें नबाबाचें विच्यारास आलें, याचा रुकार दौलाचाही पडून अजमखान यास बोलाऊन नबाबांनीं खातरजमा करून सांगितलें. दौलाची व त्याची सफाइ करून दिल्ही. अजमखान याचें जिमे पागा तालुकियाचा कुल कारभार केला हें व्यंकटराव यांस समजतांच, मार निलेनीं ये तेथेंच आधीं बासष्ट लाखाची येकंदर फर्द दिल्ही होती, त्याजवर आणिक इजाफा पांचलक्ष .... (गु) जराणली. नवाबांनीं पाहून दौलास .... नवाब बोलले कीं, फर्द त्यांचें त्यास माघारी द्यावी. त्या प्रा फर्द फिरोज व्यंकटराव यांचे यांस दिल्ही. बासष्ट लक्ष रु. व्यंटरावांनीं इजाफ्यासुधा केले होते; त्यां पैकीं च्यारलक्ष महकुफ करून अठावन लाखाचा अदाजा महंमद अजीमखां यांस करार करून दिल्हा. याशिवाय व्यंकटराव यांनीं नबाबाचे तोषेखान्यांत चार लक्ष रु. देण्याचा करार केला होता, तोही अजमखान यास नवाबांनीं माफ केला. याप्रा अजमखान यांचीं पास खातर ठेऊन दौलाचें व त्यांचे रहस्य करून देऊन कारभार याप्रा उलगडला. रा छ. ११ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु १३. बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. नवाबांनीं आपले समक्ष दौलास व अजमखान यांस सरकार कामावर येक विचारें राहून कामाची वहिवाट करावयाचें सांगोन सफाई उभयताची करून दिल्ही. अजमखान यांस दौलाकडे जाण्याचें सांगितल्यावरून खान मार दौलाकडे गेले होते तेही अजमखान यांचे घरास जाणार,

याप्रा तूर्त असा क्रम चालिला आहे. येकंदर पागेचे माहाला पौ दिल-दारखान यांस जागीर साडेतीन लक्षांची नवाबांनीं लोहारें व आलुर हे दोन महाल नेमून दिल्हे. त्याप्रा या पुण्यांतून दोन माहाल त्याचे निसबतीस जाले. आलंद व गुंजोटी हे दोन माहाल व्यंकटराव यांजकडे अजमखान यांचे तर्फेनें देविले. बाकीचे सर्व तालुकियास अमील अजमखान यांनीं ठराऊन पाठवावें यैसा बेत ठरला .... वगैरे अजमखान यांस व्यंकटराव .... वा त्यांचे इस्तसवाबानें काम करावें यैसें ठरलें. रा छ. ११ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु १३. बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. येथील तमाम मुतसदी व किरकोळी मनसबदार यांचे जागिरीवर पटी पांच लाख रुपयाची दौलांनीं ठराऊन सर्वांचे मागें चोपदार व सजावल राज्याजी भवानदास सेडमल आदिकरून देखील भारामल यांस लाऊन निकड केली आहे कीं नजरेबाबत यैवज दाखल करणें. त्यांची रदबदल दौलासीं होत आहे. इतक्यावर यांचें काय ठरावात येतें त्याप्रा मागाहून ता विनंती लिहिण्यांत येईल. दौलाचे कारकिर्दीपासोन मुतसदी यांनीं हजरी गणपतीचे कामांत तफावत .... खो रुपयाचा .... मुतसदी मंडलीवर निघतो. या विषींचा तगादा लागल्यावरून कांहीं आलल हिसेबी नजरेचा ठराव व्हावा असें बोलणें लागलें आहे. कारण कीं, याची जुजरसी केली असतां कोठपावेतों करावी ? सबब नजरेवर ठरावें असें होत आहे. यावर जसें ठरेल त्याप्रा विनंती लिहीन. रा छ. ११ माहे संफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १३ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. राजश्री बाबाराव गोविंद यांची रवानगी पुण्यास हो-ण्याविषयीं दौलांनीं नवाबास अर्ज केल्यावरून " बाबाराव यांस रुखसतीस

घेऊन येणें " ह्मणोन नवाबांनीं दौलाकडे सांगोन पाठविलें. दौला मार निलेस घेऊन नवाबांकडे गेले. छ. १० सफरी बाबाराव गोविंद यांस नवाबांनीं रुखसत दिल्ही. याउपरी दौलाचा निरोप घेऊन रवाना होणार नवाबांनीं .... बाबाराव यांचे तुमचें बोलणें दो .... मग बाबाराव यांनीं जावें. त्यास दोलासमवेत बाबाराव यांचें बोलणें या उपरी जें होईल त्याची विनंती मागाहून लिहितों. रा छ. ११ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १३ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. गंजीकोटा व कडपे तालुकियांत मुफसदाचा हंगाम भारी. कितेक ठाणीं जमीदार वगैरे मुफसद लोकांनीं नबाबाकडील व टिपुकडील घेतली. याजकारितां मुफसदाचे तंबीस टिपुकडीलही कांहीं जमियत व सरंजाम आला. यैसें वर्तमान आहे. यावरून नवाबांनीं आपले तालुकियाचे बंदोबस्ताकारितां येथून दिलावरुदौला किलेदार गंजीकोटा याजकडे मुसारेह मु .... समागमें येक .... व दोन तोफा व दाहा निशाणें गारद्याचीं व दाहा संदुखा बारुदचे याप्रा सरंजामानिसी रवानगी केली. रा छ. ११ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १३ बुधवार शके १७१५

अखबार ईा छ. ६ ताा छ. १० सफर पावेतों रा छ. ११ माहे सफर- रा. छ. १७ माहे सफर पत्रें पुण्यास रवानगी टप्यावर.

श्री.

भाद्रपद शु. ३० बुधवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री —— रावसाहेब

स्वामीचे सेवेंसीं ——

विनंती सेवक गोविंदाराव कृष्ण कृतानेक सां नमस्कार विनंती विज्ञापना

ता॥ छ. १७ माहे सफर मु॥ बेदर येथें स्वामींचे कृपावलोकनेंकरून सेवकाचें येथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी छ. ११ माहे मारीं लेखन करून पत्राची रवानगी डांकेवर केली .... असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची .... पुरवणीपत्रीं लेखन केली आहे. अवलो .... ल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद शु. १३ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. "पागेवाल्याकडील तालुकियाचा कारभार महमद अजीमखान यांजकडे नवाबांनीं सांगोन दौलाची त्यांची सफाई केली." इत्यादिक तपसीलें विनंती पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. व्यंकटराव याजकडे आलंद, गुंजोटी, हासनाबाद तीन तालुके दिल्हे. वरकड तालुकियाची अमीली सिदी इमाम याजकडे सांगितली. अद्याप अमील रवाना जाले नाहींत. या उपरी होणार. अजमखान व वांसीमियां दौलाकडे रोज येतात जातात. मागील हिसेबाचाही मागती घोळ पडला आहे. व्यंकटराव यांचे मानस सिदीकडे तालुके असो नये. तथा आदावतीमुळें इजाफ्याच्या फर्दा वरचेवर देतच आहे. तालु (कि ?) यावर इजाफ्याचे यैवजा .... राद निर्वेध बंदो .... ही नाहीं. याप्रो तुर्त पागा प्र .... खाने पडलें आहे पुढें काये रंगावर येतें पहावें. पागेवाले याजवर हात फिरला नवता. अमानत होते. त्याजवरही कारभारी यानीं युक्तीनें हात घातला, तेव्हां पागेचे कारभारास कीड लागली. तेव्हां परिणाम समजलाच आहे. रा छ. १७ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ मंगळवार शके १७१५.

विज्ञापना राजश्री बाबाराव गोविंद यांस पुणीयास जाण्याची रुखसत नवाबाची आली याची विनंती पूर्वी लिहिलीच आहे. दौलाचा निरोप व्हावयाचा, त्यास दौलाचे हवेलीस नबाब येक दिवस आले होते. आणि पागेवाल्याकडील

कारभारही दौलाचेथें नित्य दीड प्रहर रात्रपर्यंत दोन तीन दिवस सतत होत आहे, त्याजमुळें बाबाजीराव यांचें निरोपाचें अद्याप जालें नाहीं. इतक्या-वर जसें ठरेल त्याची विनंती मागाहून लिहितों. रा छ १७ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. .... जी येथें येके ठिकाणीं अशी आहे कीं .... समई आपल्यासीं बिगाड करतील .... पुरत नाहीं. ज्या समई नमुद होतील. तेव्हां मुष्कील पडेल हें समजोन, टिपु बहुत सावधपणें आतां पासोन बंदोबस्तास लागला. पाहाडी दरोबस्त किले येथील यजबुती ज्याबज्या करावयास लाविली. पाहाडी किले जातील सरंजाम पोक्त ठेऊन बंदोबस्त करविला. व, जमीदोन किले इंग्रजाचें लढाईत परिच्छिन्न राहावयाचे नाहींत. हें जाणून जितका जमीदोन किला कोयते पाडून साफ करावा यैसा विच्यार केला आहे. पटणचे पूर्वेकडे किला मजबूत करावयास आरंभ केला आहे. जातीनें रोज तेथें जाऊन किल्याची दुरुस्ती होत असती. नित्याचा दरबारही त्याच जागीं होतो. याप्रो वर्तमान शोध लागला, त्याची विनंती लिहिली असे. रा छ. १७ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ मंगळवार शके १७१५.

.... इंग्रज कलकत्यास .... (गलबतां ....) त सवार हो-ऊन चेनापटणास छ. माहे सफरीं दाखल जाला. याचें वर्तमान नबाबांचे सरकारांत छ. १४ माहे मारीं चेनापटणचे अखबारींत आलें. रा छ. १७ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ मंगळवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. व्यंकटराम दिला याजकडून चेनापटणाहून अखबार आली, ती येथून रवाना केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं

प्रविष्ट करतील, त्याजवरून वर्तमान ध्यानांत येईल, रा छ. १७ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. पूर्वा नक्षत्र अखेरपर्यंत इकडील तमाम प्रांतीं पर्जन्याची वृष्टी फार जाली. कितेक ठिकाणीं मूग उडीद वगैरे जिनसांस पाणी लागुन खराब जाले. पाऊस उघडावा यैसें सर्वत्रांस जालें. उत्तरा नक्षत्र सगळें कोरडें गेलें. वापसे जाले. कितेक जागा रबीच्या पेरण्या जाल्या. खरीफ चांगलें आलें. सांप्रत तेरा चौदा सेर जौरी येथें धारण व तालुकियांत सतरा आठरा शेर याप्रों आहे. सारांष, साल मारि हंगामसीर धारण जसी व्हावी तसी होईल असें चिन्ह दिसतें. पर्जन्य चांगले जाले. रा छ. १७ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री.

अखबार इा छ. १० ता छ. १६ माहे सफर रवानाजीला असे. रा छ. १७ माहे मजकुर सन १२०३ फसली, हे विज्ञापना.

छ २१ सफरी पुण्यास डांकेवर.

श्री.

भाद्रपद ब ९ शनिवार शके १७१५

श्रीमंत राजश्री———————— रावसाहेब ————

स्वामीचे सेवेसीं————————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक साा नमस्कार. विनंती विज्ञापना. ताा छ. २१ माहे सफरपर्यंत मुा बंदेर येथें स्वामीचे कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान छ. १७ माहे मारीं लेखन करुन पत्राची खानगी सेवेसीं केली त्यावरुन ध्यानास आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची विनंती अलाहिदा पुरवणीपत्रीं लिहीली आहे. अवलोकनें ध्यानांत येईल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रत होय हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ५ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. राजश्री बाबाराव गोविंद यांस पुणियास जाण्याची रुखसत नवाबांनीं दिल्ही, त्या समईं मारनिलेसी कितेक बोलण्याचे मरातब सांगणें तें आमचे समक्ष दौलांनीं त्यांसी बोलण्यांत आणून मग निरोप द्यावा यैसा बेत टरला. छ. १७ माहे सफरी दौलांनीं आह्मांकडे सांगोन पाठविल्यावरून गेलों. बाबारावही आले. साहा सात घटिकापर्यंत येकांतीं बोलणें जालें. याचा ता॥ अलाहिदा पुरवणीपत्रीं विनंती लि॥ आहे, त्यावरून सविस्तर ध्यानांत येईल. बाबाराव यांसी दौलाचें बोलणें जालें. त्यास मारनिले आह्मांकडे येणार आहेत. त्यांत आह्मांवेगळे दौला त्यांसी काय बोलले आहेत.. यांतीलबी खुलासा समजेल, त्यासारखी मागाहून ता॥ वार लिहितो. रा॥ छ २१ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ९ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना पागावाले यांजकडील तालुकियाचा रोज येक प्रकार याची विनंती पेशजी लिहिण्यांत आल्यावरून ध्यानात आलें असेल. नवाबांनीं अजमखान यांस सांगितलेंकीं, तुह्मीं शमषुल उमरा यांजप्रा॥ अजमुल उमरा यांस समजोन, त्यांजकडे जात जावें. त्याप्रा॥ प्रथम दिवसीं अजमखान व वासीमियां दोलाकडे जाऊन त्यांसीं बहुत नम्रतेचें बोलणें बोलले कीं "आपण शमषुल उमरा आहेत. जसा बंदोबस्त खातरेस येईल तसा करावा" तेव्हां दौलांनीं सांगितलें कीं तुह्मांविषईं हजुरांत अर्ज करून पागेचा बंदोबस्त ज्यांत खातरखा असेंच करीन. तालुकियांसंबंधे मागील देणे घेणें कोणाचें किती हें समजावावें. त्यावरून अजमखान यानीं तालुकियाची बाकी व देणें व स्वराज्याचे मामलतीची बाकी इत्यादिक समजाऊन दिल्हें. कुलतालुकिचा आकार बासष्ट लक्ष रु. ठरला यापैकीं पागेचे बेगमीचा यैवज बत्तीस लक्ष जातां तीस लाख रुपयांत स्वराज्याचे मामलतीचा यैवज बाकी असेल त्याचा

फडच्या करावा. व ज्यांचें देणें त्यास वायदा ठरऊन द्यावें. सरकारचे कसरे-बाबत बाकी यैवज याचे तालुके तोडून सरकारांत द्यावे. याप्रा दौलांनीं शकल काढून अजमखान व घासिमियां यांसी बोलण्यांत आणिलें. याचा विचार अजमखान यांनीं पाहतां कसरेबावत यैवजाचे तालुके निवडून परभारा घेतल्या-नंतर बाकी जें राहिलें त्यांत पागेचा कुल कारखाना व देणें व सिबंदी खर्च व स्वराज्याची मामलत येणे करून गोष्ट निभावयाची नाहीं. हें समजोन अजमखान यांचे बोलणें दौलासीं कीं हें कांहीं आह्मांस सांगो नये. आपण शमषुल उमरा आहेत. तेव्हां पागेचा बंदोबस्त करणें तसा आपणच करावा; आणि वरकड कामही केलेलें तसें व्हावें. याप्रा अंगानिराळें टाकून बोलतात. याजवर कोणे डौलास येतें पाहावें. सारांश दौलाचे मनांत फार दिवसांपासोन पागेकडील चौकसी आपण करावी यैसें होतें. ते अनायासें हस्तगत जालें. आतां घोळा-खालीं घालून रोज येक शकल काढितात. पहिले दिवसीं अजमखान घासी-मियां दौलाकडे गेले. ते समईं त्यासी दौलांनीं आणा शपथा वाहून असा बं-दोबस्त कारितो, याप्रा बहुत खातरजमेचे बोलले. दुसरे दिवसीं रंग वेगळाच. यावरून शपथ क्रियेची हे अवस्था. तेव्हां इतबाराची उमेद काय राहिली ? कोणेंही प्रकारें अजमखान यांजला दौलाचे बोलण्याचा करण्याचा भरंवसा वाटेना. यास्तव आंगानिराळी गोष्ट टाकून बोलतात यावर कोणे थरास येतें पाहावें. रा छ. २१ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ९ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. " लार्डकारनवालीस इंग्रज याजकडून साता दफेची तहनाम्याची याद टिपुसुलतान यांचे मसलहत प्रकर्णी आली. त्या यादीचे कलमांत कांहीं कमबेष हर्फ करून साता दफेची याद श्रीमंताचे सरकारांतून गोविंदराव कृष्ण यांजकडे रवाना जाली. " या प्रा मिस्तर मालिट यानें येथें मिस्तर इष्टवट इंग्रजाकडून आहे त्यास लिहिलें. त्यास याद आपल्यापाशीं ये-ऊन पोहचली कीं काय ह्मणोन मीरआलम ह्मणत होते. त्यास अद्याप याद

आली नाहीं. आली ह्मणजे प्रविष्ट होतील यैसें सांगण्यांत आलें. रा छ. २१ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ९ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. तमाम मुतसदी मंडळी यांस दौलांनीं तगादा लाविला आहे कीं सिलेदार लोकांची हजरी गणती करार वाजाह नाहीं. ज्याचे शंभर स्वार त्याचीं घोडी पन्नास साठ असतां शंभराची तलब रोजमुरे वगैरे सरकारातून घेतले. त्यांत सिलेदारास जितकीं घोडीं तितकाज यैवज दिल्हा. बाकी मुतसदी व हाजरीचे चोपदार यांनीं मिळोन तफावत केली याचा येकदोन पतालाऊन झा आपण कारभार करीत आल्या दिवसापासोन याचा हिसेब समजावणें. या प्रा तसदी केली. हिसेबास पाहातां कशास कांहीं मिळेना. लाखोंचाच पेंच. सबब याची नजर ठरऊन घ्यावी यैसें बोलणें मुतसदी मंडळीचें पडलें. त्यावरून साडेबावीस लाखाची तफरीक ठरली. राज्याजी व भारमल छटुलाल आदिकरून सर्वांवर हिसेरसीद प्रा वांटणी जाली आहे. परंतु याचाही निश्चय नाहीं. याजवर आणिक काय ठरतें ते समजल्यानंतर याची विनंती मागाहून लिहिण्यांत येईल. रा छ. २१ सफर हे विज्ञापना.

श्री.

भाद्रपद व. ९ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. ईसामियां याजकडे नबाबाचे सरकारातून गुती सरकारपैकीं ताडकरी व ताडपत्री व सिंगणमला व येलानूर हे च्यार तालुके होते. त्यास ईसामियाकडे टिपुकडील पत्राचा सिलसिला लागल्याचें दौलास समजलें. त्यावरून त्याजला येथें बोलाऊन घेतलें. टिपुचीं व कमरुदीखान याचीं पत्रें ईसामियापासीं होती. ते त्यानें दौलाचे हवालीं केलीं. टिपुकडील या तऱ्हेनें पैगाम, परंतु, आपण मिळालों नाहीं याप्रा इसामियानें दौलापासीं आपला निखालसपणा दाखविला. तथापि पुन्हां ईसामियास त्या तालुकियास रवाना केलें असतां काय तऱ्हा पडेल याचा अंदेशा दौलास. याजकारितां त्या च्यार

माहालांचें काम ईसामियाकडून तगीर करून दुसऱ्याकडे सांगितलें. नलगुंडा व देवरकुंडा हैदराबाद सुभ्याचे महाल येथील काम ईसामियांस सांगोन सनदा पत्रें दिल्हीं. याउपरी ईसामिया हरदो तालुकियाचे बंदोबस्तास रुखसत घेऊन जाणार. हें वर्तमान ईसामियाकडे टिपुकडील राजकारणाचे सिलसिल्याचे इंग्रजास समजल्यावरून त्यानीं नबाबाकडे लिहिलें कीं ईसामिया फितुरी: याजकरितां ताडपत्री वगैर तालुके याजकडे सांगो नये. ततगीर करून दुसऱ्याकडे सांगावें. ईसामियांस दुसरीकडील काम योजावें. याप्रा इंग्रजाचें मत; यावरून ईसामियाकडील तालुके पहिले दूर जाले. आसद अलीखानही टिपुकडील सिलसिल्यांत. यास्तव त्याची ही तिकडील तालुक्याची बरतरफी व्हावी. हे इंग्रजांचें ह्म (ण) णें. यप्रा बारीक वर्तमान मीर आलम यांचे द्वारां व परभारां समजलें. रा छ. २१ सफर हे विज्ञापना.

श्री

विनंती विज्ञापना. व्यंकटराम दिला याजकडून चेनापटणाहून अखबार आली ती रा केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसी प्रविष्ट करितील. त्यावरून अवलोकनांत येइल. रा छ. २१ माहे सफर हे विज्ञापना.

श्री

भाद्रपद व. ४ सोमवार ते व. ७ शनिवार शके १७१५.

अखबार शी छ. १६ ता छ. १९ सफर पर्यंत रा छ. २१ सफर

श्री

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

माहे रावल ऊर्फ आश्विन मास. छ. २ रोज रावसाहेबास पत्रें.

श्रीमंत राजश्री ——————————— रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं ———————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सांष्टांग नमस्कार विनंती

विज्ञापना ताा छ. २ माहे राा वल मुाा बेदर येथें स्वामीचें कृपावलोकनेंकरून सेवकाचें वर्तमान येथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी डांकेवर पत्राची रवानगी केली त्यावरून ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची तपसिलें विनंती आलाहिदा पुरवणीपत्री लिहिली आहे. अवलोकनें मजकुर ध्यानांत येईल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवसी श्रुत होय हेविज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. बाबाराव यांस दौलाचा निरोप होऊन बाहेर जिनसीपासी जाऊन राहिले. मारानिलेस सांगावयाचें तें दौलानीं सर्व सांगितलें. छ. २२ सफरी दौलाचा निरोप जाला त्यापक्षीं मारानिलेनें येका दो दिवसांत निघोन जावें. परंतु सरकारांतून जाबसालपैकीं आठ फर्दा ठरुन आल्या, त्याचे जबाब ठराऊन देण्याचे राज्याजी यांस दौलानीं सांगितलें. जबाब ठरण्या करितां इतके दिवस मारानिलेचा गुंता जाला. याउपरी आठ फर्दाचे जबाब मारानिलेपासीं ठराऊन देणार. ते दिल्हे ह्मणजे येथुन निघोन तिकडे येतील. राा छ २ माहे राावल हे विज्ञापना.

श्री

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. राजश्री बाबाराव गोविंद यास पुणियास जाण्याची रुखसत नवाबानीं दिल्ही, येविषईची विनंती पेशजी डांकेवर लिहिण्यात आलीच आहे. सरकार जाबसालप्रकर्णी मारानिलेसी बोलावयाचे प्रकार दौलानीं आमचे समक्षही बोलण्यात आणिलें. छ २२ सफरी दौलानीं बाबाराव यांस आपल्याकडील निरोप दिल्हा. येक कंठी मोत्याची व पानदान दिल्हें. तेंच दिवसीं रात्रीं अकरावें घटिकेस बाहेर जाऊन राहण्याचा मुहुर्त दौलानीं बाबाराव यांस सांगितल्यावरून अकरा घटिका रात्रीं मशारनिले निघोन बाहेर डेरा देऊन राहिले. राा छ. २ माहें रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. पागेवाल्याकडील कारभाराची चौकसी दौला करूं लागले. अजमखान घासीमियां रोज दौलाकडे जाऊन प्रहर रात्रपर्यंत हिसेबाचे जलसे होत गेले. परंतु नित्य येक प्रकार वेगळाच. यावरून अजमखान व घासीमिया यांस दौलाकडील भरंवसा वाटेना. तेव्हां दोघे येकत्र होऊन दोन दिवस आड धरून दौलाकडे गेले नाहींत दौलानीं राज्याजी यांस त्याजकडे पाठविलें त्यांनीं राज्याजीसी बोलण्यांत आलें कीं या जाबसालापासोन आम्हीं हात उचलला. आपले विच्यारास येईल तसा बंदोबस्त करावा; हे गोष्ट नबाबास व दौलास समजल्यानंतर या प्रसंगीं पागेवाले यांस अजुरदा होऊं न देतां समाधानीनें कारभार उलगडावा हें प्राप्त जालें. अजमखान व घासीमिया यांस खातरजमा करून दौलांनी बोलाविलें. तुमचा कारभार तुम्ही मुखत्यारीनें पूर्ववतप्रा करावा. सरकारांत तेरा लाख रु० द्यावे. पागेचे नेमणुकेचा अदमास बतीस लाख त्यांप्रा जिकडील तिकडे माहावाऱ्या पोंहोंचत्या होऊन बंदोबस्त राखावा. स्वराज्याचे मामलतीची बाकी राहिली असेल त्याचा हिसाबाचे रुइनें इनफिसाल करावा. माहाल मजकुर खर्च व देणी सारासार पाहून तडजोड करणें. याप्रा सांगोन पागेचे कारभाराची मुखत्यारी अजमखान व घासीमियांकडे सांगितली. व्यंकटराव यांनीं इजाफ्याची रकम चढविली. त्यासुद्धां येकंदर बेरीज बासष्ट लाखास आली होती. तें सर्व राहून तेरा लाख रु० मात्र सरकारांत दाखल करावें. वरकड कामास त्यांचे त्यासच मुखत्यार केलें. तेरा लाखाचा पर्याय पाहातां पेशजी पागेकडील हिसेब नवाबांनीं मनास आणावयाची आज्ञा राज्याजीस केली होती. त्या हिसेबा अन्वयें दाहा लक्ष पागेवाल्याकडून येणें व चितापुर वगैरे कांहीं तालुका पागेचे सरंजामासिवाय अमानीचा, त्याजबाबत यैवज याचे हस्तेबंदी बाबत साहा लाख जातां बाकी सात लाख रु० दरसाल यैन पांच व दरबार खर्च दोन येकूण सात लाख सालाबादी बसेल. यांतही पांच लाखास यैवज पा

कलबर्गे वगैरे कितेक माहालीं जमीदाऱ्या सरकारांत जप्त, त्याचे हक, रुसुमसे-ऱ्याचा यैवजही याचे पोटीं. दोन लाख रु० मात्र ज्याजती दरसाल पडतात. वास्तव्य पाहातां याप्रो सारांश. पागेकडील कारभाराचा येक महिना कमक-सर मोठा मझेला पडला होता. सांप्रत अशा तऱ्हेनें बंदोबस्त जाला. अजम-खान व घांसीमियां यांची जुट येक जाल्यामुळें या कारभाराची भटी सेवटास चांगली उतरली. पागेवाल्याचे पुठ्यांतून सरबुलंदजंग व दिलदारखान हे फु-टल्यामुळें इतका बखेडा पडला. सांप्रत, सरबुलंदजंगाचेही समाधान अजमखान घासीमियां यांनीं करुन कामकाजाचा क्रम पूर्ववतप्रा ज्यारी केला. दिलदार खानाकडे लोहारे व अलूर यैकेहली कसबा हे जागिरींत दिल्हे. व्यंकटराव या-जकडे अलंद, गुंजोटी, हसनाबाद, कोळूर, हे च्यार तालुके राहिले. करेमुंगीस राज्याजी यांचे विद्यमानेचा अमील जाम नारायणखेड फतुदुलाखानाकडे दिल्हे. वरंकड कुल तालुकियाची अमीली सिदी इमाम यांजकडे ठरली. सर्वांची देखरेख जुजरसी अजमखान यांनीं करीत जावी. याप्रा पागेकडील कारभार ठर-ण्यात आला. तेरा लाख रु० सरकारांत देणें ठरलें. ते आदा करून देण्याचा जिमा आजमखान यांनीं केला. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. येथून शुक्लतीर्थ ह्मणोन जागा कोस दीड कोसावर आहे. त्याचे आसपास मकेचे फड व ऊंस ज्याचा होता, त्यापासोन सरका-रांत खरीदी करून त्या जाग्यावर बाडा बसऊन डेरे दिल्हे. वाड्याचे चौकीस मुसा रहेमु व अबदुल करीम कुमदान यांचे रिसाल्यापैकीं गाडद ठेऊन बंदो-बस्त केला. छ. २१ व छ. २२ सफर दोन दिवस प्रातःकालींच नबाब सवार होऊन त्या जाग्यास गेले. प्रथम दिवसीं दौलासही समागमें नेलें. दहि-हाड्या वगैरे सरंजाम आणऊन मकेचीं कणसें व खानाही तेथेंच जाला. दुसरे दिवसीं जनाना बरोबर होता. पागेवाल्याकडील लोक बराबर. याप्रा दोन दिवस मका व उंसाची सैर जाली. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

बिनंती विज्ञापना. ईसामियां यांजकडील पहिले तालुके गुतीसरकारचे ताडपत्री वगैरे तगीर करून दुसरें काम नलगुंडा व देवरकुंडा हैदराबाद सुभ्यापैकीं दोन माहाल खाजे मुनीमखां कुदरतजंग किलेदार कलबर्गेकर याजकडे होते, ते त्याजकडून काढून ईसामियां यांस अमीली दिल्हे. छ. २६ नबाबाची रुखसत होऊन खिलत[1] पांच पारचे[2] कारचोबी[3] दिल्हा. इतक्यावर दौलाकडील निरोप घेऊन ईसामियां नलगुंडा व देवरकुंड्यास जाणार. ताडपत्री वगैरे काम मवकुफ होण्याचें कारण याची तपसीलें विनंती पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. या प्रांतीं सालमारीं पर्जन्याची अतिवृष्टी जाली. हस्त नक्षत्राचे पाऊस आठ पंधरा दिवस उघडला तर रबीच्या पेरण्या होतील. असाच पडूं लागल्यास पेरण्या होण्याचें संकट. हैदराबादेकडेंही पर्जन्य भारी जाला. मुसा नदीस पूर आला, व जलपलीचें तळें फुटुन दोन्हीं पाणी येकत्र जाली. बेगम बाजार अगदीं वाहून गेला. च्यार माहालापासीं पाण्याचा डोहो होऊन फतेदरवाज्यांत देंखील पाणी शिरलें. नदीचे आसपास गरीब गुरबाचीं घरें बहुतेक वाहून गेलीं. येकायेकींच पाण्याची अमद जाल्यामुळें कितेक माणसें असावधपणें मेलीं, गेलीं, व जिंदगीस तर ठिकाणाच नाहीं. याप्रा नदीचे पुरानें वर्तमान जालें. यांची अखबार नबाबाकडे आली. जलपलीचा तलाव फुटला होता, त्यास हजार पांचसें माणसें च्यार पांच दिवस नेहमीं लाऊन तलावाचा बंदोबस्त केली (ला?). हलीं धारण येथें जोरी तेरा सेर व तांदूळ नउ

१ पोषाख. २ वस्त्रं. ३ वेलबुटीदार.

साडेनउ सेर या अन्वयें आहे. पंचोत्र्याचे दिमतीमुळें धारण तालुकियांत आसपास आहे त्याहून येथें कमी. रा छ २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. जागीरदार व ईतलाखी व पागा व रिसालदार फौजेस ज्याबज्या पंधरा वीस कोसी चराईस राहाणें बोलाऊं ते समई येणें, याप्रो पहिले हुकूम होऊन रवाना केले. त्याप्रा बेदराहून पंधरा वीस कोसीं आसपास चराईकरितां लोक राहिले. सांप्रत सरंजामासुधां येऊन हाजर होणें या प्रा ज्याबज्या ताकिदी गेल्या. नवनिगादास्तीचे लोकांपैकींही वरचेवर येऊन कांहीं जमले व बाकी येणें त्यांचीही निकड मोठी आहे. यासिवाये आणिकही लोक मिळतील ते जमा करावे यैसाही कितेक सरदारास हुकूम जाला आहे. नवनिगादास्तीपैकीं कितेक लोकांच्या हजऱ्या आजपर्यंत नवत्या, त्या जारी जाल्या. रोजमऱ्याचा यैवजही हाजरीचे अन्वयें देण्याची सुरुवात केली. मुसा रेहमुस हुकूम कीं आपली गाडद सारी तयार ठेवावी. नवीन पांच हजार गाडद सजऊन गाडदचा सरंजाम मजवुत करणें यैसें सांगितलें. सारांश, फौज व गाडद जमा करण्याची तुर्त गडबड फार आहे. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग यांजकडे निर्मळ, इंदुर, बोधन, वालकुंडा आदिकरून नफरुदौला बाबत माहालाची अमीली होती. ताहुदाची बेरीज होऊन पराकाष्ठा सालोसाल बेरजे अन्वयें हिसेब कागदी पत्रीं व्हावें. त्यांत माहालातीचा यैवज कस्त मेहनतीनें वसूल होईल, त्यापैकीं खर्चवेंच वजा जाऊन बाकी सरकारदाखल होत आला. तो वसूली पोंहचून बाकी येकंदर ब्याणव लाख निघाली. त्याची किस्तबंदी पांच लाख दरमाहा दाखल करावे. शिवाय सालमारचा यैवज. याप्रा नक्षा दौलांनीं ठराऊन

शंकरराव यांस रुखसत केलें, च्यार महिने जाले. तीन लाख मात्र सरकारांत आले. वरकड यैवजास ठिकाण नाहीं. यामुळें शंकरराव यांजवर दौलाची मर्जी खफा होऊन तालुकियाची नफी करविली. येथून स्वार शंभर व कांहीं गाडद सुध्धां जप्तीस अमील रवाना केला. याप्रा वर्तमान आहे. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. रणदुलाखान करनुलकर यांस नवाबांनीं छ. २६ सफरी रुखसत दिल्ही. अलफखान यांजकडे करनुल आदिकरून रणमस्तखानाचा तालुका बाहाल जाला. तुह्मीं व आलफखान येक विच्यारें आपले दौलतीचा बंदोबस्त करावा यैसी रणदुलाखानास ईर्षाद जाली. बाहादुरीचा खिताब व जेगा सरपेंच पानदान दिल्हें. अलफखान यांचें नांवें बाहालीच्या सनदा यांचे सरकारच्या व्हावयाच्या होत्या, त्या तुर्त जाल्या नाहींत. कारण कीं टिपुकडील पेष्कसीबाबत दरसाल दोनलाखप्रा आठ नऊ वर्षांचा जाबसाल याचा भाग तुटल्यासिवाय सनदापत्रें होत नाहींत. याप्रा सांगोन प्रस्तुत सनदा पत्रें दिल्हीं नाहींत. पुढें ठरेल तसें होईल. रा छ २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. रणदुलाखान यांस रुखसत जाल्यावरून दौलास आह्मीं विच्यारिलें कीं करनुल संस्थान प्रकर्णीं आपले सरकारचा जाबसाल नजराणा वगैर फैसला आला असेल. रणदुलाखान यांस रुखसत जाली, त्यास श्रीमंताचे सरकारचा जाबसाल करनुलकराकडून ईनफिसाल होणे याचें आपण सांगितल्या बमोजिब सरकारांत लिहीन. याचें उत्तर दौलांनीं केलें कीं "करनुलकरांकडून हजरतीचे सरकारचा जाबसाल अद्याप फैसला नाहीं. कारण कीं, टिपुकडील पेषकसीबाबत तगादा करनुलकरास आहे. त्याचा फै.

सला जाल्याशिवाय करनुलकरास सनदापत्रेंही करून देण्याचें मवकुफ जालें. बाहालीच्या सनदा होतील ते समइ नजराणा वगैरे जाबसाल अवल मुजका करून मग सनदा द्यावयाच्या. हजरतीचे सरकारचा जाबसाल ठरावांत आला ह्मणजे त्या समईं श्रीमंताचे सरकारचें ठराऊन घ्यावें. तूर्त टिपूकडील पेषकसीचे मझेल्यामुळें करनुलकराकडील जाबसाल मुलतवी. त्यास टिपुचे पेषकसीचे बाबत लचांड तोडून टाकलें पाहिजे. येविषईं लाडबाहादुर यांस हाजरतीचीं व श्रीमंताचीं पत्रें जरूर जाऊन बंदोबस्त जाला पाहिजे. पटणावर तह जाला. ते समईं रणमस्तखान यांचे मोहरी दस्तयैवजा वरील शर्त बालण्यांत असतां आज पर्यंत दस्तयैवज निघत नाहीं, आणि पेषकसीचा तगादाही मना होत नाहीं. याजकरितां लाड साहेबांस पत्रें दोन्हीं सरकारचीं जाऊन हा मझेला रफा व्हावा. सबब कीं करनुल संस्थान हरदों सरकारचे पेषकसीचें. या संस्थानची यांस खातर जरूर. इत्यादिक दौलाचे बोलण्यांतील भाव. त्यास लाडबाहादुर यांस येविषईं हे आपले सरकारचीं पत्रें कशीं देतात व सरकारचीं पत्रें कोण्या अन्वयें लाडास जाण्याचीं. यांचें सांगतील त्या प्रा॥ मागाहून विनंती लिहीन. सारांश, टिपुकडील पेषकसीचे जाबसालाकारितां करनुलकराकडील नजराणा वगैरे जाबसाल व सनदापत्रें मुलतवी या प्रा॥ दौलाचें बोलणें. रा॥ छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. वासीमियां यांजकडे पहिली पागेपैकीं जागीर व लोकनेमा प्रा॥ आहेत. या सिवाय त्यांचे पुत्राचे नांवें नवा पांचसे लोकांचा करार जाला. पांचसे लोक नवे ठेवण्याचे मियांस सांगितलें, त्यावरून ते लोक ठेवावयास लागले. सदरहु पांचसे लोकांचा यैवज इतलासी अगर जागीर हें कांहीं अद्याप ठरलें नाहीं. ठरल्यानंतर विनंती लिहिण्यांत येईल. रा॥ छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. माहाराव निंबाळकर यांची रदबदल दौलापासीं बाबाराव यांनी केली. दौलांनीं सांगितलें कीं माहाराव यांची चाल दुरुस्त नाहीं. मगर, त्यांचे पुत्रास हाजुर येण्याविषयीं अर्ज करितों. त्यावरून दौलांनीं नवाबास अर्ज करून माहाराव यांचे पुत्र जानोजी निंबाळकर यांस येण्याविषईं नवाबाचा इनायतनामा व आपले पत्र बाबाराव यांचें समागमें तयार करून दिल्हें. जानोजी निंबाळकर करमाळें तालुकियांत आहेत. तेथुन येथें येणार. येथें आल्यानंतर जागीर वगैरे कांहीं पोटापुरती करून देणार. याप्रो आहे. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापनां.

श्रीं.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. छ. २७ सफरीं सैर करण्याकरितां नवाबाची स्वारी सिध जाली. पागेवाल्याकडील लोक वगैरे बाहेर दाटी फार जाली. सैद उमरखां यांचे चौत्र्यावर भावसिंग चौधरी बसला असतां घांसी मियांकडील घोडयाची लाथ चौधरी यास लागोन दांत पडले. घोडयाची लात बेजरब बसली. दोन घटिका मुर्छित चौधरी पडला. माणसांनीं उठवून त्याचे घरास नेलें. " होट तुटला, त्यास टांके देऊन नीट करणें" याप्रा नवाबांनी ताकीद केली. फिरंगी हाकीमास चौधऱ्याकडे पाठवून टांके व मलम देत असतात. चांगले होण्यास पांच च्यार महिने पाहिजेत. अशी अवस्था चौधरी याची जाली. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्रीं.

आश्विन शु. ३ मंगळवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. सरकारचें पत्र छ. २९ माहे जिल्हेजचें राजश्री गणपतराव माधव यांजकडून आलें तें छ. १४ सफरी पावलें. त्यांत "मौजे वाघोली बुा पा कजे धारूर हा गांव जागीर राजश्री गणपतराव माधव यांजकडे सरका-

रांतून आहे, त्यास भारामल नवाबाकडील याचा उपसर्ग लागतो. येविषीं नवाबा निजाम अलीखां बहादुर यांसी बोलोन बंदोबस्त करणें" ह्मणोन आज्ञा सादर जाली. त्यास मौजे मजकुरास भारामलाकडील नायबाचा उपसर्ग येविषईचें वर्तमान समजल्यावरून सरकारचे पत्रापूर्वीही हा मार दौलासी तीन च्यार वेळां बोलण्यांत आला. सांप्रत सरकार आज्ञे वरुन निकड करून दौलांसीं बोलणें जालें कीं पेशजीपासोन श्रीमंताचे सरकारांत ....

(येथें येक सबंद पृष्ठ गहाळ झालें आहे. पृष्ठांक १२२) सं .... (ठ)-राऊन हरादो परगण्याची जागीर रुकनुदौला यांस दिल्ही. त्यांत हे दोन गांव वजा आहेत. रुकनु दौला यांस दिल्हे नाहींत. येविषीं दौलांस सांगोन हरदु गांवास तोसीस लागों न देणें. याप्रा सरकारी पत्रें. त्याच्या नकलां द्या. त्या पक्षीं वाघोली व अरणी दोन्हीही गांव वजा आहेत. याजवर दौलाचें बोलणें कीं "आमचे सनदेंत अथवा दप्तरीं पाहतां कोठेंही वाघोली हा गांव वजा नाहीं. याचाही जबाब इकुडन जाला कीं सनदेंत अंदुरे तालुक्याचा तनखा लिहिला, तो वाघोली गांव अलाहिदा वजा देऊन बाकी तालुक्याचा तनखा लाऊन सनद दिल्ही, यैसाही अर्थ सिद्ध होतो. तर्फेनचे जें पहिलें दिल्हें तें जिकडील तिकडे चालावें असा करार असतां वाघोलीस हरकत करूं नये. श्रीमंतांचें सरकारचे जाबसालास सदरील हा सवाल आमचा आहे. याचा जाबसाल सरकारी येकंदर जाबसालांत उगवावयाचा. वाघोलीस भारामलानीं लोक पो ते माघारे आणावे. दौलाचें म्हणणें कीं वाघोलीचा जाबसाल पुढें जसा ठरेल व जिकडे गांव याजवी होईल तिकडे द्यावा. तों पावेतों वाघोली गांव अमानत, यैसा जिमा तुम्हीं आपला करून दस्त यैवज दिल्यास लोक माघारे आणऊं" आह्मी उत्तर केलें कीं "यैसे दस्तयैवज कोठवर म्हणोन द्यावे ? गांव आमचे जिमे आहे. परंतु दस्तयैवज सिवाये लोक तेथुन आणऊं नयेत, यैसें ध्यान दिसण्यांत आलें, व कालहरणावर टाकुन बोलतात. मंटे व मालेगांव हे दोन ठाणीं रोशनखानानें घेतलीं, ते पोटी पडले. हलीं वाघोलीस शुरुवात केली. त्यास, वाघोली

हा गांव सरकारचे दप्तरचे रुइनें वजाईत आहे किंवा कसें येविषीं यांसी बोलण्यास आज्ञा होईल त्याप्रो बोलेन. येविषीचे उत्तरास आज्ञा सत्वर जाली पाहिजे. रा छ. २ माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री

भाद्रपद व. ७ गुरुवार ते आश्विन शु. २ सोमवार शके १७१५
अखबार छ १९ रोज सफर ता छ. १ रावलपर्यंत.
छ १० रावली डांकेवर.

श्री

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री ——————————— रावसाहेब
स्वामीचे सेवेसीं ———————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंती विज्ञापना. ता। छ१० माहे रावळ मु॥ बेदर येथें स्वामीचें कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी डांकेवर ता। वार विनंती लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान अलाहिदा पुरवणी पत्रीं विनंती लिा आहे त्यावरून अवलोकनांत येईल उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव जोग यांजकडे नवाबाकडून निर्मळ, इंदुर बोधन, वालकुंडा वगैरे माहाल नफुरुदौला मरहुम यांजबाबत होते. त्यास बाकीचा तोटा भारी. तालुके तमाम उज्याड. साल मारचे यैत्रजास देखील ठिकाण नाहीं. सबब दौलाची मर्जी शंकरराव यांजवर खपा होऊन तालुकियाचें जप्तीस स्वार व अमील यांची रवानगी पेशजीची झाली. सांप्रत, शंकरराव यांजकडील कुल तालुकियाचें काम मीरबदरुदीन हुसेनखां पेशजी पागावाले यांजकडील तालुकियाचे अमीलीस होते, त्याजकडे निमे तालुकियाचें काम व निमे तालुका व्यंकटराव सुरापुरकर यांजकडे. याप्रा आलाहिदा दोन-टुकड्यांकरून दोघांकडे सांगितल्या. शंकरराव यांचेकारकिर्दीची बाकीही

तालुकियांत रुजु करून घेऊन वसूल करून सरकार दाखल करावी. व साल दरसाल नेमाप्रा यैवज पांवज्या करीत जावा. बेमुबलग बाकी राहूं न देतां कारस्तनींनें उगवा करून तालुक्याचा बंदोबस्त राखावा. सरकार-काम करावें. याप्रा उभयतांस ताकीद होऊन छ. ८ रावली दसऱ्याचे दिवसीं रात्रीं मीरबदरुदीन व व्यंकटराव याचे पुत्र त्रिमलराव यांस बाहालीचें खिलत व खिताब व रुखसतीची पानदानें दौलांनीं नबाबांस अर्ज करून देवविलीं. या उपर बदरुदीन व व्यंकटराव यांचे पुत्र त्रिमलराव उभयतां तालुकियास दौलाचा निरोप घेऊन जाणार. येथुन रवाना जाले ह्मणजे मागाहून विनंति लिहिण्यांत येईल. रा छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंगे यांचे तालुकियास जप्ती अमीन व स्वार नबाबांकडून पेशजी गेले, त्यांनीं इंदुर, बोधन वगैरे ठाणीं कितेक दाखल केलीं. शंकरराव यांस वर्तमान समजल्यावरून त्यांनें, आरमुर येथील गढी मातबर त्याची हमेषा राहण्याची जागा. तेथें पांच सात हजार पैदल वगैरे जमियत जमा करून आरमूरची गढी व शंकराई पेठ वगैरे मकानें बळविलीं. याचा बोभाट आल्यावरून, येथून भारामळ तेजवंत यांस रवाना करण्याची योजना दौलांनीं करून नबाबास अर्ज केला. छ. ८ रा वल दसऱ्याचे दिवसीं रात्रीं भारामळ यांस रुखसतीचें पानदान दिल्हें. याउपरी भारामळ दौलाचा निरोप घेऊन जाणार. भारामळ यांचें समागमें जमियत दाहा हजार पर्यंत जाणार. दौलाकडील रिसाल्याचे लोक व जमातदार, व मुतफर्कात जागीरदार लोक चडचणकर सिंदे वगैरेस हुकुम जाला. भारामळ कुच करून येथून रवाना जाले ह्मणजे ता विनंती लिहिण्यांत येईल. भारामळ यांस रुखसत समई नबाबानीं जिगा व कलगी दोन अहद दिल्हे. रा छ. १० माहे रा वल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग यांजकडे वातनीस दौलानीं आपला खिजमतगार सेखु पाठविला. त्यानें दौलांस लिहिलें कीं शंकरराव येथून निघोन भोसले यांजकडे जाणार. शंकराई पेठ व आरमुर या दोन ठाण्यांचा बंदोबस्त केला. चीजवस्तसुद्धां जाणार. यैसी बातमी लिहिल्यावरून दौलानीं भारामल यांस फौजसुद्धां येथून रवाना करण्याची तजवीज केली. नबाबाची रुखसत द-सऱ्याचे दिवशीं देविली. बाहेर डेरेही दिल्हे. दौलाचा मात्र निरोप घेणें बाकीस तो घेऊन कुच करणार, त्यास आज दुसरें पत्र सेखूचें दौलास आलें कीं " पहिलें मीं शंकरराव यांची चाल लिहिली होती. परंतु तें पाउल यांचें नाहीं. शंकरराव येथेंच आहे. कोठें गेला नाहीं; व परागंदा होण्याचा मनसबाही याचा दिसत नाहीं. हाजूरचे पत्र खातर जेमेनें येणें यैसें आल्यास हाजूर येतो. " या अन्वयें पत्र आल्यावरून काल भारामलचे रवानगीची गडबड भारी होती, तसी जलदी आज दिसत नाहीं. शंकर रात्रा कडील विठलराव वकील येथें आहे. त्यासी व व्यंकटराव यासी गांठही घालून दिल्ही. शंकरराव यांस हाजूर येण्या विषयीं पत्रें रा। होणार. इतक्यावर भारामल यांचे रवानगीचें कसें ठरतें तें मा-गाहून विनंती लिहितो. शंकरराव यांचीही पत्रें आजच दौलास आलीं आहेत. रा। छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. राजश्री बाबाराव गोविंद येथून छ. २ माहे रावली कुच करून मैलारास गेले. दोन तीन दिवस तेथेंच मुक्काम करून होते. छ. ६ माहे मा।रो मैलाराहून निघोन पुढें गेले. याप्रा। वर्तमान आलें. मशार निलें दरमजल येऊन पोंहचतील. रा। छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७२५.

विनंती विज्ञापना. रणदुलाखान करनुळकर यांची रुखसत नवाबाकडील व दौलाचा निरोप जाल्याची विनंती पेशजी लिाच आहे. खान माार २ रावली कुच करून दरमजल नारायेण पेंठचे मार्गे करनुलास गेले. राा छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. गाजी खान वसमतवाला पेशजी हषमजंग यांजपासीं होता. त्यानंतर राजश्री बलवंतराव लक्ष्मण सेलुकर यांजपासीही नौकर सें दोनसे लोकानसी होता. त्यांचा व गाजीखानाचा बेबनात्र जाल्यामुळें त्याजपासून बरतरफ जाला. हल्लीं नवाबाचे सरकारांत नोकरीचे उमेदवारीनें दोनसें स्वार व शंभर पैदल सहित येथें छ. ३ रावली आला. स्वार फार करून करोल आहेत. राा छ. १० माहे रावल हे विनंती.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. मलंगुर येथें जमीदार मुफसदाचा आठा जमा होऊन पांच साहा हाजार जमियत मिळाली. किला मुफसदांनीं घेऊन तालुक्यांत हांगामा माजविला. त्यांचे तंबी करितां महंमद अजम बीडवाला याची जमियत दोन हजार सवार व तैनाती यक हजार. येकुण तीन हजार स्वार व च्यार हजार पयदलची जमियत मुसारेहमु व अबदुल करिम पैकीं. व हैदराबादेहून पांच तोफा समागमें बारूदचा सरंजाम घेऊन जाण्याची परवानगी होऊन अजमखान बीडवाला यास रुखसन मलंगुरास जाऊन जमीदाराची तंबी करकरण्याची जाली. छ. ८ रावलीं अजमखान बीडवाला आपले मेळा सुधां येथुन तीन कोसांवर कुच करून गेला. मलंगुर मागती किलेदारानें घेतलें, यैसेंही वर्तमान आज याचें सरकारांत आलें. तेव्हां जमियत त्या कामाकरितां

रा जाली तेही माघारी येईल यैसें दिसतें. होईल त्याप्रा ता लिहीन. रा छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. दसऱ्याचे दिवशीं मी रात्रीं नवाबाकडे गेलों होतों. दौला व राज्याजी आदिकरून सर्व मंडळ जमा जालें होतें. नजरा जाल्यानंतर नवाबांनीं मला पानदान देऊन रुकसत केलें. मागाहून दसऱ्याची वस्त्रें ताषकार चोबी, पोषाग मजकडे पाठविला. रा छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहून व्यंकटराम दिला याजकडून प्रस्तुत दोन अखबारा आल्या त्या रा केल्या आहेत. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेंसी प्रविष्ट करितील. त्यावरून मार ध्यानात येईल रा छ. १० माहे रावल हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. २ सोमवार शके १७१५. ते आश्विन शु.११ मं. आश्विन शु.१२ बु. अखबार ईा छ. १ रावल ता छ. ९ माहे मार. राछ. १० रावल. छ. १४ रोज रवाना टपा. रावल.

श्री.

आश्विन शु. १ रविवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री——————————————रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं——————————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सां नमस्कार विनंती विज्ञापना ता छ. माहे रावल पर्यंत मु बेदर येथें स्वामीचे कृपावलोकनेंकरून सेवकाचें वर्तमान येथास्थित असें विशेष. इकडील वर्तमान छ. १० माहे मारी डांकेवर तपशीलवार विनंती लिहिल्यावरून ध्यानास आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमानाची विनंती अलाहिदा पुरवणीपत्रीं लिहिली आहे. अवलोकनें

मार ध्यानांत येईल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञाकरणार स्वामी समर्थ. सोळावें मोहरम पासून आज पारियेंन दाहा खानग्य (I) पत्राच्या जाल्या. येकाचेंही उत्तरें लिहावयास आज्ञा न जाली. याजकरितां विनंती लिहिली असे. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

आश्विन शु. १ रविवार शके १७९५.

विनंती विज्ञापना. दौला अह्मांसीं बोलले कीं "बाबुराव यांची रवानगी होत आहे. तुमचे समक्ष यांसीं बोलावयाचें." तेंव्हां आम्हीं त्यांस पुशीलें कीं "बाबुराव यांस काये सांगोन पाठवण्याचें मुकरर केलें हें समजावें" याजवर दौलांनीं बोलण्यास आरंभ केला कीं " तर्फैन सरकारचे जाबसाल वाजबी प्रा परस्परें फैसल्यांत यावें. आणि मदारुल मावला यांनीं व मी बे किलाफ असावें हे ख्वाहेष फार दिवसांपासोन चित्तांत. परंतु, तसा प्रकार घडून येतच नाहीं यास काये करावें? हें सर्व दरेनें तुम्हांसीं हमेष बोलण्यांत आलें. त्याजवर पटणची मोहीम करून येतें समई हरी पंडतजी यांसी बोलण्यांत कोणतींहि बाकी राहिली नाहीं. त्यांचें ह्मणणें कीं पुणियास गेल्यानंतर याचें उत्तर पाठवितो. .... (यापुढें १९ पृष्ठें कसरीचे सपाट्यांत सांपडलीं. पुष्टांक १३१ ते १४९ सं.) .... इष्टवटाकडे मांलिटानें पाठविली. तेंव्हां संशय कोणता? महिनाभर यांद न येण्याचें कारण काय? हें मसलतीचें काम. यास असी देरकषी होणें खुषनुमा दिसण्यांत येते कीं काये? याचा विच्यार पाहावा. लाडबाहादुर यास विलायेतीहून पत्रें जलद येण्याची व निकड कशी? तथापि, टिपुचे मसलहत प्रकर्णी काम आपले विद्यमानचें. याची पुढिल ही दुरुस्ती आपले हातें हमेपणें व्हावी; यांत तीन सरकारास ही उपयोग व चांगलें. यैसें समजोन आज पर्यंत लाडास त्याचे खाविंदांचा हुकुम जलद येण्याचाही असतां, या कामा कारितां राहून, दोहीं सरकारांत वकील आहेत त्यांस पैहाम लिहितात कीं साता दफेचा करार होऊन लौकर पोंहचाव्या. यैसें असतां साता दफेस सात महिने गुजरुन गेले.

१ एक मताने २ इच्छा ३ स्टुअर्ट ४ उशीर, दिरंगाई ५ चांगलें.

अद्याप प्रथम दिवस. येक वेंळ मुजमिला फर्द आली, त्याजवर इकडून लिहिलें गेलें. हली नवीन कितेक कलमें व कितेक पहिले दफेंतील मवकुंफ अशी याद ठरली तेही अद्याप तुम्हांपासीं आली नाहीं. ते याद तुम्हांकडे येणार. त्याजवर शार्क बेशाक होय नव्हे होऊन सलाह जाणार. मागतीं तिकडून आणीक काय ठराऊन येणार ? या खालेच दिवस गुजरले. व पुढें किती दिवस लागावयाचे याचा नेम कशावरून समजावा ? लाडास इतकी निकड, त्यापक्षीं इतक्यावर त्याचें रहाणें होण्याचें चिन्ह दिसत नाहीं. लाड बाहादुर विलायेतीस गेल्या नंतर नवा जनराल कलकत्त्यास आला आहे, त्यासी जाबसाल. त्याची चाल कशी हें समजत नाहीं. तेव्हां करारी कोणे प्रकारच्या व कशा याचा आसलूब काय तऱ्हेचा? हें दुरदेशीनें मनांत यावें. ठरली गोष्ट ते लांबणीवर पडून पुढें कसें ठरतें ? याचें अनुमान होत नाहीं. इतके प्रकार विच्याराचे मार्गें ध्यानात आणुन लाड बहादुर ... . (मधील पृष्टें कसरीनें गहाळ झाली आहेत. पृष्टांक १४७ ते १७९ सं) (पृष्टांक १८०) .... करऊन सायेंवाना मध्य नबाब बरामद जालें. सरबुलंदजंग व घांसीमियां व अजमखां व मुनषी वगैरे इसमांचा सलाम जाला. मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांची मुलाजमत नजर जाली. सलाबतखान यांस मोत्याचा तुरा, भुजबंद व त्याचे तीन पुत्रास खानींचे किताब दिल्हा. दौला व मीरअलम व किनवी यांसीं खलावत जाली. चंदा कंचनीचा नाच पाहिला. येक प्रहर सात घटिकेस बरखास जालें. आपले हवेलीस आले. छ. २ रोजीं गुरुवारीं दिवसां दरबारा जाला नाहीं. असद अलीखां यांनीं सालगिरेचे ज्याफतीची तयारि करून तीन प्रहरास दौलाचे हवेलीस पोषाग वगैरे सरंजाम घेऊन आले. येक घटिका रात्रीं नवाब जनान्या सहित दौलाचे हवेलिस आले. मामुली लोकांचा सलाम जाला. पंना भांडाचा व कंचन्याचा नाच होता. दौलांसीं बोलणें ही होतें. दोन प्रहर रात्रीं आपले हवेलीस गेले. छ ३ रोज शुक्रवारी दिवसां खैर सला. रात्रीं दौलाचीं अर्जी व धारणीचा निरखबंद गुजरला. छ. ४ रोज मंदवारीं प्रातःकालीं दोन खाने लावले. अडीच प्रहर दिवसां मुजाहिदुदौला येऊन उतरल्याचा

१ संक्षिप्त २ तहकुब ३ शंका, किंतु ४शामियाना, कचरीचा तंबु.

अर्ज जाला. त्यास इस्तकबाल बादषाही बक्षीस पो. त्याजला तीन पारचे, दुषाला व स (सि ?) र पेंच दिल्हा. रात्रीं दौलाचेथें तयारी होऊन अर्जी गुजरली. च्यार घटिका रात्रीं नबाब जनान्या समवेत दौलाचे हावेलीस आले. मामुला इसमांचा सलाम जाला. मुजाहिदुदौला यांची मुलाजमत होउन नजर जाली. कंचन्याचा नाच होता. दोन प्रहर रात्रीं बरखास जाले. छ. ५ रोज रविवारीं तीन घटिकां प्रथम दिवसां नबाब बेदार जाले. दौलाची अर्जी व दोन खाने व मेवा गुजरला. दिवसां दरबार जाला नाहीं रात्रीं मामुली इसमें हाजर होतीं. त्यास जबाब जाला. छ. ६ रोज सोमवारीं येक प्रहर येक घटिका दिवसां खाबगा[1]मध्यें नबाब बरामद जाले. जंगु व मुधा व मनवाचा सलाम जाला. लालन हजामाची याद केली. तो हजर जाला. हजामत होऊन येक प्रहर च्यार घटिकेत बरखास जाले. रात्रीं दौलाचे दिवाणखान्यांत बंदोबस्त होऊन सात घटिकेस जनान्यासहित नवाब तेथें आले. दौला व मीरआलम व सरबुलंदजंग व घासीमिया व अजमखां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. प्रथम कंचनाचा नाच. त्यानंतर पना भांडाचा नाच होता. रावजीची याद केली. ते दरबारास आले. फुलाचे हार येक रावजीस व येक दौलास नबाबांनीं दिल्हे. दोन प्रहरास बरखास जाली. छ ७ रोज मंगळवारी प्रातःकालीं दौलाची अर्जी व दोन खानें मेवा गुजरला. लंगर हवदाचे फकीरानें पांच टोपली अनार गुजराणिगे (ले ?) दौलाचे वरीं रंगाची तयारी करऊन यक प्रहर यक घटिका दिवसां नबाब जनान्या सहित तेथें आले. बंदोबस्त जाला. कंचन्याचा नाच होता. रंगाच्या पिचकाऱ्या घेऊन मारगिरी जाली, यक प्रहर सात घटिकेस नवाब आपले हवेलीस आले. रात्रीं दौलाचे हवेलींत तयारी जाली. नबाबही येणार होते. परंतु, झुल्कारअली साहेबजादे यांची मातुश्री हैदराबादेंत बेआराम होती, तिचा वाका जाल्याचें वर्तमान शुतरस्वारा[2]समागमें आलें. सा। नबाबाचें येणें न जालें. छ. ८ रोजीं बुधवारीं प्रातःकालीं दौलाची अर्जी गुजरली. रंगाची तयारी करण्याचा हुकुम त्यांजला जाला. साहेबजादे मीरपोलादअली वगैरे यांची

---

१ शय्यागृह २ सांडणीस्वार.

याद केली. ते हजर जाले. येक प्रहर साहा घटिका दिवसा नबाव दौलाचे हवेलीस आले. दौला व सरबुलंदजंग व घासीमियां व अजमखां व रावरंभा तमाम सरदार मनसबदार मुतसदी लोकांचा सलाम जाला. रावजीकडे चोपदार पाठविला. तेही दरबारास आले. कुर्सीवर नबाब बरामद जाले. सर्वांचे हातीं पिचकाऱ्या देऊन रंग टाकिला. कंचन्याचा व भांडाचा नाच होता. दोन प्रहर च्यार घटिकेस बरखास होऊन नबाब आपले हवेलीस गेलें. रा छ. ११ रा खर हे विज्ञापना.

कार्तिक शु. १४ शनिवार शके १७१५. ता० १६ नोव्हेंबर १७९३.

छ १६ रोज टप्यावर रवाना.

श्री.

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

१ श्रीमंत रावसाहेब पेशवे यांस नेहमी प्रमाणें हवाल्याचें पत्र *

श्री.

कार्तिक व.४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. सिकारगा कारितां नवाबांनीं बाहेर निघावयाचा बेत दौलाचे विच्यारें ठरून तमाम लोकांस तयारीची ताकीद जाली. बेदराहून तीन कोस मौजे कमठाणें हवेली तालुकियाचा गांव चिटगोप्याचे मार्गावरील येथें शिकारग्याचे डेरे देण्याचें ठरलें. तेथील जागा मैदान, पाणी चांगलें. पूर्वी बेदरी पातशाहा राहात गेले, त्यांचे शिकारीस जाण्याचें मकान कमठाणें, याचाही बयान होउन जागा पाहून येण्याकारितां छ. १९ रा खरीं दौला प्रथम च्यार घटिका दिवसां स्वार होऊन कमठाण्यास गेले. तेथें जागा पाहून येणार. ते आल्यानंतर नवाबांनीं छ. १९ अथवा छ. २१ या दोन तारिखां

---

* (पृष्ठें १. ४२, ४८, ५०, ५५, ५९, ६९, ६६, ७७, ८०, पह) अशीं पत्रें एकाच प्रकारचीं व एकाच मजकुराचीं असल्यानें पुन: पुनरुक्ती टाळण्याकारितां या पुढें न देण्याचें ठरविलें आहे. क्वचित स्थळीं विशेष मजकूर असल्यास सविस्तर लेख दिला जाईलच. **संपादक.**

पैकीं येके तारिखेस निघोन खैमे[1] दाखल व्हावें यैसा बेत आहे. नवाब निघाल्याचें वर्तमान मागाहून विनंती लिहिण्यांत येईल. रा छ. १६ रा खर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. कमठाणें येथें शिकारगाहा कारितां नवाब जाऊन राहणार. डेरे वगैरे फरास खान्याचा सरंजाम रवाना व्हावयाचा. तेथील लोकांचीं घरेंही खाली करविलीं. कामाठीं बेलदार लाऊन मरामत होत आहे. दौला जागा पाहावयाकारितां गेले आहेत. ते आल्यानंतर नवाब तीन च्यार दिवसांत कुच करून कमठाण्यास जाणार. रा छ. १६ रा खर हे विज्ञापना.

श्री

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. नवाबांनीं बाहेर निघावयाची तजवीज दौलाचे विच्यारें ठरली. त्यास डेरे दाखल होऊन फौज जमा करण्यांत षोहरतें[2] पडती, याजकरितां शिकारगाचे निमित्यानें कमठाणें येथें डेरे दाखल होऊन सैर शिकार करावी; इतक्यांत फौज सरंजाम कुल जमा होतो. सिकारगाचे मकानावर वाडाही मोठा देण्याची योजना जाली आहे. कारण कीं बाडयाचे रखवालीस फौज गाडद सभोंवतीं ठेवावी. येणेकरून फौज तयारी वगैरे दोष दिसण्यात नाहीं. यैसा बेत ठरून दौला जागा पाहावयास गेले. तेथून आल्यानंतर नवाब कुच करून जाणार. खैमे[3] दाखल होणार. येथें फौज गाडद जे जमियत आहे, ते हमराह[4] कुच करते दिवसीं बाड्याचे बंदोबस्तास राहावी. आसपास दाहापंधरा कोसीं जमाव चराई वगैरेस आहे, त्यांजला ताकीद आंतून निक्षूण जाली आहे कीं जलद येऊन जमा होणे. पंधरा वीस दिवसांत कुल जमाव येकत्र करावा. यैसी धुन दिसत. येथील लोकमुखें वर्तमान कोणाचें ह्म (ण) णे नवाब बाहेर निघोन फोंज समवेत औरंगाबादेस जाणार. कोणाचे

---

१ तंबू २ स्फोट होतो; गवगवा होतो. ३ तंबु, डेरे ४ बरोबर.

बोलण्यांत रुख भोसले सेना साहेब सुभा याजवरील. कोणी ह्मणतात आतां फिरोन नवाब बेदरास येत नाहींत. परभारां हैदराबादेकडे जाणार. या प्रो अनेक तर्क करून बोलतात. वास्तविक कोणतें काय असेल तें असो. परंतु, षिकार गाहाचे बाहाण्यानें जमियत सरंजामाची मजबुती करून पुढें कर्तव्य तें नमुदांत आणावयाचें लक्षण या चालीवरून दिसण्यांत येतें. यास येक दाखला मिळतो कीं छ १४ रोजीं रात्रीं दौलांनीं चोपदारासमागमें येक रुका अह्मांकडे पाठविला कीं " हाजरत बंदगानआली कमठाणें येथें षिकारी कारितां खैम दाखल होणार. तुह्मीं समागमें निघोन तेथेंच येऊन राहावें. या प्रा हाजरतीची आज्ञा. " याचें उत्तर दौलांकडे आह्मीं सांगोन पाठविलें कीं "·हाजरत जेथें राहतील तेथें आह्मीं समागमें येऊन राहावें हें यैन सलाह व-लाजम. परंतु उंटें वगैरे भारबरदारी सरंजाम आमचा येथें हजर नाहीं. जरिदें तेथें येऊन राहिल्यास कुल सरंजाम येथें राहातो. चौकी पाहरा तेथील व येथील दोन ताण पडतात. चोरांचा उपद्रव असा कीं सारे रात्र मनुष्यें जागत आहेत, तथापि चोऱ्या होतात. यास्तव कमठाणें येथेंच षिकारीची सैर येंके जागीं असल्यास तेथें राहोटया पालें जूज सरंजाम देऊन दिवसां राहत जाऊं. रात्रीं येथें येऊं या प्रा जाणें येणें होईल. अथवा फिरतीं शिकार असल्यास समागमें येऊन राहणें जरूर. सरंजाम आ-णवावा लागेल. याची सलाह आपण जसी सांगाल तसें करूं." याजवर दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं "कमठाणें येथें षिकारीस हजरत राहणार याचा एक महिनियाचा सरंजाम तेथील केला आहे. परंतु महिनाभर तेथें राहाव्याचा बेत नाहीं. वीस दिवस कमठाणें येथें राहाण्याचा निश्चय, व सरंजाम येक माहिन्याचा. वीस दिवसांत येथें येणें जाणें हा बेत मुजाका नाहीं. येथें सर्व खटला ठेऊन सडें येत जावें. तों पावेतों सरंजामही येईल. वीस दिवस कमठाण्यावर व कर्फा" यैसें बोलले. याजवर दौलास विचारिलें कीं " वीस दिवसानंतर कसे षिकार कोणीकडे होईल ? " दौलाचें ह्म (ण) णें कीं

१ पत्र. २ सडें. ३ हरकत. ४ मुकाम.

" कमठाण्यावरील वीस दिवस राहण्याचा बेत मला समजला. विसा दिवसानंतर पुढें इरादा कसा हें हाजरतीचें विचारें ठरेल तसें." या प्रा बोलले. त्यास दौलानीं असें मोहगम बोलणें यांतील चिन्ह विच्यार करून ताडून पाहतां लोक तर्क करितात यास ताळा मिलतो. लोकवार्ता याचे प्रमाणें ही वाटत नाहीं. परंतु बाहेर निघोन फौजा जमा करण्यास निमित्त समर्पक आहे. पुढें जसा मनसुबा तसें करावयास प्रतिपं (बं) ध नाहीं. फौजा जमा करण्याची आणि बाहेर डेरे दाखल होण्याचा मोठी शोहरत[1] गोष्ट लपून राहावयाची नाहीं. त्या विषई षिकारगाहची सलाह काढून बाहेर निधणार असें आहे. रा छ. १६ राखर हे विज्ञापना.

श्री

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे हवेलीस सुलेमानषाह साहेबजादे त्यांचे दतकपुत्रकांचे साल[2]गिरेचा समारंभ वीस बावीस दिवसपर्यंत नित्य किंवा दिसा आड रात्रीं नाच राग रंग नवाबानीं जनान्यासहित येऊन दोन प्रहर रात्र पावेतों राहून मग आपले हवेलीस जावें. याप्रा होऊन सेवटीं रंग करविला सरगष्त व मेहंदी ही निघाली. सालगिरेची समाप्ति जाली. दौलाची सालगिरेही यांतच येके दिवशीं जाली. रंगाचे दिवशीं आह्मांस बोलविल्यावरून गेलों होतो. रा छ. १६ राखर हे विज्ञापना.

श्री

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके १७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. सालगिरेसंमधीं दौलानीं पोषाग मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांस साहा पारचे व इष्टवट लपटन यां दोघांस तीन तीन पारचे, याप्रा त्यांजकडे चोपदार समागमें पाठऊन दिल्हे. रा छ. १६ रावर हे विज्ञापना.

---

१ महशूर. २ जन्मदिवस

श्री.

कार्तिक व. ४ गुरुवार शके१७१५. ता० २१ नोव्हेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग प्रकर्णीं भारामल यांचीं पत्रें दौलांस आलीं व उमरखेडकरांनीं दस्तायैबज भारामलास दिल्हा, येविषीची तपसीलें विनंती पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. हलीं शिवराम बाबूराव व गंगाधर काशी यांचे पत्र उमरखेंडाहून आह्मांस आलें कीं, " शंकरराव निघोन कोसंबदे तालुकियाचें गावीं प्रथम राहून तेथून मुलें माणसें सुधां मौजे सोईट पाा उमरखेड येथें आला. मावजी नाईक यानें राहूं नको ह्मटलें परंतु येकरोज मुकाम करून माहूर परगण्याकडे गेला. मागाहून नवाबाकडील जमातदार सोइटास आले. त्यांस तेथें शंकरराव नाहीं हें समजल्यावर ह्मशाकडे गेले. भारामल फौज तोफा सुधां सोइटास उतरून पायमालीकडे गाजीखान च्यारसें लोकांसहित मौजे चिली पाा माहूर येथें जाऊन वेढा दिल्हा. तेथील नाईक भेटला. नऊ दाहा घोडीं भोंगांचीं सांपडलीं. फुलसांगवींत मुलें माणसें आहेत यैसें नाईकानें सांगितलें. फुलसांगवीहून भाड्याचे बैल करून उमरखेडा पासोन कोसावर गांव आंबवानें येथील तळ्यावर भाडेकरी सोडोन फुल सांगवीस आले, या सांगितल्यावरून गाजीखान उमरखेड्यास आला. ' माग लाऊन देणें ' यैसें बोलणें पडलें. मावजी नाइक फौज येतांच गैर हाजर जाला. भोंग कोठें गेला असेल तो असो. भारामलाकडे येतो यैसें ह्मटल्यास गाजीखानानें न यैकुन मुकाम करून जिराइत व बागाइताची खराबी केली. भारामलाकडे कारकून पाठविला. त्यांणीं सुलतान खानास पाठविलें. तो व गाजीखान मिळोन वेशी पावेतों बंदी केली. आह्मी भेटीस गेलों, त्यांणीं अटकाव केला. त्यानंतर भारामलाकडे शिवराम बाबूराव व भगवंतराव गंगाधर व रामराव दादाजी त्रिवर्ग गेलों. त्यांनीं पता लाऊन देण्याचें लिहिलें, मागितल्यावरून दिल्हें. न द्यावें तरी हांगामाचे दिवस, परगण्याची खराबी होऊं लागली, सबब पत्र लेहुन दिल्हें. शिवरामबाबुराव यांस निरोप देऊन उभयतांस त्यांनीं समागमें ह्मशाकडे नेलें. " या अन्वयें पत्रीं मजकूर आहे.

त्यास उत्तर खेडकरांनीं भारामल यांस दस्तैवज ' शंकरराव याचा पत्ता लाऊन देऊं. ' यैसा द्यावयाचा नवता. भारामल फौज सुधां तालुकियाची नुकसानी व पायेमलीकरितां तरी हा जाबसाल सरकारचा नवाबासीं. तालुक्याची नुकसानी होइल ह्मणोंन शंकरराव यांचा पत्ता लाऊन देऊं यैसें लिहिलें काये ह्मणोन दिल्हें ? " ये विषई निंर्बध करून उत्तर खेडकरास जबाब लिहिला. परंतु दस्तैवज बजीनस लिहून दिल्हा. तेव्हां पुढें यांचें कसें पडतें पाहावें. ये विसीं सरकारांतुन आज्ञा येईल त्याप्रों यांसीं बोलण्यांत येईल रा छ. ११ राखर हे विज्ञापना.

श्री.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं "शंकरराव भोंग उमरखेड तालुकियांत याचा पत्ता. व तेथील कमाबीसदारांनीं तेजेवत यांस दस्तैवज पता लाऊन देऊं यैसा दिल्हाअसतां सांप्रत उमरखेडकर ह्मणतात कीं शंकरराव येथें नाहीं. नागपुरास गेला. या अन्वयें भारामल वगैरे पत्रें आलीं. त्यास बजीनस पता असोन नाहीं ह्मणतात. तेव्हां उमरखेडकर यांस काये ह्मणावें ? व शंकरराव तेथें नसल्यास म्हणोन तरी फायेदा कोणता ? नागपुरचा पता सांगतात, त्यास सेनासाहेब सुभा यास राव पंत प्रधान यांचे सरकारचीं पत्रें व त्यांचे कारभारी पुण्यांत आले आहेत त्याजलाही .... (पुढील पृष्ठें गहाळ झालीं आहेत. पृष्ठांक १८८ ते १९४ सं.) पृष्ठांक १९४. असल फारसीचा कांहीं अवशिष्ट राहिलेला भाग.

श्री

कार्तिक वा। ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

* न बायद कैर्द. व अज्ञ दफेसिय्युमे आन मसवदे चुनान मफहुम मीशवद के टीपुरा बराये खलल करदन हरयक शरीके दफे एजाझत बाशद. मआनी तदारुके खलले दफे अवल हरचंद दरानदफे कारे आन शरीक तमाम बुवद झरूर नीस्त बलके नसीहत बरान कर्दं शवदके चुनान बारे दीगर न बायद कर्द व अगर हमचुनींन बाझ खाहद कर्द खुबनीस्त. पस बनाये

१ असल फारसीचा कांहीं अवशिष्ट राहिलेला भाग.

अहदनामे कफालते शुरका हमदीगर बराये तदारुके टीपु दरसुर खलल इस महलाले बलके इन अदाम मीवझीरद. बहेतर इन अस्त के इबारते लार्ड बहादूर दरीन दफे के कवायदे (? फवायदे) मआनीये आन अझहर ब-हाल दाश्तन उलान अनसब. दफे हफ्तुम आन–नहुमे आन–मसवद्दे चुनीन मरकूम अस्त हाला नक्शये मोहम करार याफते अस्त बमुजबे इन अगर मोहम कर्दन उफताद अझतर्फे टीपु मुल्को किल्लेजात हमे बदस्त आयद हरसे बराबर हिस्से कर्दे बेगीरीद. चुन आनतहनामे अहदनामे केफालत अस्त न अहदनामये मोहिम व रुयश अस्त. के चुनहरसे सरकार मुसहद अंद हरयक हिस्से मुसावी दर तकसीम खाहंद याफत पस मवकए इन मआनी बआदे करार याफतने मोहम खाहद बुद. व अगर नवश्तने आनमझमुन खाह मींखाह मनझूर बाशद बहमीन एबारत बायद नवेश्त, के तकसीमे मुल्को किल्लेजात वगयरहु के दर अवझे मुसालेहत अझ टिपु बदस्त अमद मुनासबे सरहद्दे हरयक सरकार बा टिपुशुदे बुवद बअमल आरंद. दरदफे हश्तुम दर-खास्ते यकदो पलाटन अजसरकारे अंग्रीझ मरकूम अस्त इन सवाल जवाब तआलुक ब सरकारे कंपनीए अंग्रीझ दारद. अझसरकारे मा बदौलत इलाके नीस्त दरदफे नहुमे आन मसवद्देह मरकूम अस्तके अझतर्फे टिपु मुलकि के गु-झाश्त खाहद शुद दरान बराये ब्राह्मन व फकीर व दरगाह हरचे जारी बाशद बमुजबे आन हरसे जारी दारंद आन मझमुन अझ शरायते तहनामे चे तआलुक दारद हरयक सरकार दरदादने खेरात अझखानये खुद मुखत्यार अस्त. दफेदहुम के मझमुने पीशकशे सरकार राव पंतपरधान अझ टिपुसुल-तान मरकुम अस्त आन दफे अझ अहदनामें केफालत नीस्त बलके अहद-नामये मोहम अस्त अगर अहदनामे नवश्त हम मनझुर अस्त मझ पीशकशे सरकार मा बदौलत के अझ कदीम उल अय्याम अझ रुये असनाद वाजेब उलअद अस्त नीझ दाखेल कर्दे शवद लैकीन इन दफेसरीह बर खेलाफ बनाये इन तहनामे के फकत बराये हेफाझत व दफे खलले पीश कदमी ए टिपु सुलतानस्त विलकुल बरहम मीखाहद व फिलल फौर मोहम लाझम कर्दन

मी आयद. दरीन सुरत बर आवरदने आनदफे झरूर पुर झरूर. दफे याझ दहुम बारुत व गोले व बंदुक व तोप वगयरहु सामाने जंगी अगर दर सरकार मसतूर शुद अझ सरकारे कंपनी व बेपारी परवानगीए खरीदी बली महसूल शवद. इझहारे दिलावरजंग बहादर चुनानस्त के फरुस्तने सामाने जंगी मआमुले सरकारे कंपनी नीस्त व बेपारीयानरा मुमानअते कुल्ली अस्त के हीच सामानें जंगी न फरुशंद. व गवरनर जनरल दरीं बाबहुकमे आम नमी तवानद दाद व दर सरकार माबदौलत सरंजामे मझकूर बिलकुल चंदान झरूर नीस्तअगर आन शहामत मुरत्तेब शुद झरूर बाशद. अझ मिस्तर मेलेट बहादूर हम मरातबे इझहारे दिलावर जंग बहादर तहकीक नुमायंद. झियादे अय्याम बकाम बाद.

श्री.

कार्तिक वा। ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

* तरजुमा श्रीमंतास नबाबाचे पारसी पत्राचा.

आं शाहामत मर्तबातच्या तजवीजेचा तहनामा मिस्तर मालिट बाहादुर यानीं पाठविला त्यास दोन महिने जाले, मिस्तर इष्टबॉरट बाहादुर यांचे मारफातीनें हाजुरांत गुजरला. ताजूब आहे कीं हा काल पावेतों राव गोविंदराव कृष्ण यांचे मार्फतीनें हाजुरात मसविदा न पोंहचला. यैसियास दाहा महिनें तहनाम्याचा जाबसाल दोन्हीं सरकारांसीं दरपेष. इतकी मुदत गुजरल्यानंतरही पाहणें जरूर. याजकारितां राव मजकुर याचे मारफातीनें मसविदा पोंहचण्याची इंतजारी अधिक न करणें जाणुन हाल मसविदा तिकडुन ठरला यासीं व लाड बाहादुर यांचे तजाविजीनें सात दर्फाचा तहनामा ठरून आला, त्याचे शब्द व अर्थ यासीं मुकाबिला करून पाहतां यांत कमज्यादा करण्याच्या कबाहती खातरेंत गुजरल्या, त्याचा तपशील लिहिण्यांत येतो बि॥. १

(* सदर तरजुमा मूळ प्रतींत दिलेला तसाच येथें घेतला आहे. सं.)

१ भाषांतर २ मोठी ३ पदवी ४ स्टुअर्ट ५ आश्चर्य ६ निकाल न होतां तसाच निकालाकारितां राहिलेला. ७ खटपट, काळजी ८ कलमाचा ९ मेळ, तलग १० मतभेद बांध।

१ या मसविद्यांत आपलाले दौलतीचे बंदोबस्ताचा शब्द लिहिला आहे. त्यास, या आहदनाम्यासी या शब्दाचा तालुक काय आहे? श्रीरंगपटणचे आहदनाम्याचे शर्तीची यांस हा शब्द व परस्परें वंशपरंपरा व कायम मक्काम येक दुसऱ्याचें हा शब्द लिहिला नाहीं. हा शब्द असेल तसा दाखल करणें जरूर.

१ दफे अवल व दुसरी या मसविद्याची. त्यांत लाड बाहादुर यांचे तजविजेचे दफातीसीं पाहातां शब्दाचा मात्र फेर परंतु, अर्थ येकच. त्याअर्थी लाडबाहादुर यानीं जसे शब्द लिहिले त्यांत तबादला कशाकरितां करावीं?

१ लाडबाहदुर यांचे मसविद्याची तिसरी दफा पहिले तहनाम्याचे दुसरे दफेचे मजबुतीकरितां आहे. ती या मसविद्यांत बिलकुल मवकुफ केली. त्यास हालीं हा तहनामा होणे. याची बुनियादे श्रीरंगपटनाचा तहनामा, त्या तहनाम्याचे कायमी करितां हे दफा लाडानें ठराविल्या बमोजीब दाखल करणें जरूर.

१ या मसविद्याची तिसरी दफे यासी व लाड बाहादुर यांचे चौथे दफेसीं अर्थ पाहातां नवल आहे. परंतु लाडाचे चौथे दफेंत षरीकांनीं जलदीनें ज्या शरीकास इजा पोंहचेल, त्याची इतला जाल्यावर तेच समंई खबर घ्यावी असा मजमुन आहे. तसा अर्थ या मसविद्याचे तिसरे दफेंत समजण्यांत येत नाहीं. बलकी विपरीत आहे. याज करितां लाडाचे चौथे दफेंची इबारत बाहाल ठेवणें जरूर.

१ या मसविद्याचे चौथे दफेंत लिहीं आहे कीं वकील ठेवावा तो आपला व आपले खाविंदाचे चित्तांतील खुलासा जाहीर करीत जाईल इतकेंच लिहिलें आहे असें लिहिलें नाही कीं वकीलानें कोठें राहावे ! लाड बाहादुर यांचे पांचवे दफेंत लिहीं आहे कीं हरयेक सरकारचा वकील दुसऱ्या सरकारचे फौजेंत राहून चित्तांतील खुलास व अहवाल जाहीर व्हावा. या करितां परवानगी असावी. तेव्हां हा मजमुन लाड बाहादुर यांचा चांगला जाहीर आहे.

---

१ संबंध, २ आधार; मूळ, पाया.

१ या मसविद्याचे पांचवे दफेंत अधिक लिहिलें आहे कीं घोड्याचे खरीदीची पुमारी पाहिजे. व शिपाई मनुष्याचे निगादास्तीचा शब्द कम केला. त्यास दिलावरजंग बाहादुर यांचा ईजहार आहे कीं घोडयाचें मेज व अमुक वर्षाचें प्रमाण या प्रा मिळाल्यास कंपणीचे सरकारांत पसंद. त्यास अशा तऱ्हेचीं घोडीं पसंदीचीं या मुलकांत कम. या बमग, पुमारीचे कैदेचे काय जरूर ? व सिपाई लोकांचे निगादाष्तीचा मार बाहाल ठेवणें, यांत तिन्हीं सरकारचा फायदा आहे यास्तव हा मजमुन बहरगीजें मवकुफ करूं नये.

१ या मसविद्याचे तिसरे दफेंत असें समजण्यांत येतें कीं षरीकांतुन हर-येक शरीकासीं टिपुनें येक वेळ खलल करावी. अशी परवानगी यांत होती कीं पहिल्यानें येकासीं खलेल करिल, ते समई त्या शरीकाचे पुरें काम जालें तरी त्याचा बदाला जरूर नाहीं ? बलकी फक्त नसियेंत त्यास केली जाइल कीं असें दुसरेयानें न करी; अगर दुसऱ्यानें करील तर चांगलें नाहीं. तेव्हां टिपुचे खलैल करण्याचे बदैल्याची आपसांत शरीकामधें आहदनाम्याचे जामीनीची बुनीयाद राहात नाहीं. यास्तव लाड बाहादुर यांनीं इबारत लिहिली ती फाय-द्याची हें जाहीर आहे. याज कारितां तेंच बाहाल ठेवणें नकें व चांगलें.

१ सातवी दफा या मसविद्याची अशी लिहिली आहे कीं सांप्रत मोहिमेचा नक्षा करार पावला आहे. या प्रा हे अगर मोहीम करणें पडली आणि टिपुक-डून मुलुख व किल्ले जे कांही हातास येतील ते तीन हिसे बराबर करून घ्यावे. कारण कीं हा तहनामा अहदनामा जामिनीचा आहे अहदनामा मोहिमेचा व चालण्याचा नाहीं. तिन्हीं सरकार येक आहेत. हर येकाची वाटणी बराबर होईल. तेव्हां यार्थाचा समय मोहीम जाल्यानंतर आहे अगर खामखां लिहिणें मंजुर असल्या (स) या ईबारतीनें लिहावें कीं वांटणी मुलुक व-गैरे टिपुचे सुलहामधें हातास येईल तो हरयक सरकारचे सरहादेच्या नासिब पहिल्यानें टिपुवर मोहीम जाली त्या प्रा वांटणीं अमलांत मुआणावी.

---

१ अंदाज. २ केव्हांही. ३ बंद, तहकुब ४ परंतु. ५ ताकीद. ६ दखल, अडथळा. ७ भाषा. ८ अवश्य.

१ आठवे दफेंत येकदोन पलटणें इंग्रजाचे सरकारांतुन दरखास्त करून लिहिलें. त्यास हा जाबसाल कंपणी इंग्रज यांचे सरकारासी तालुक आहे, आह्मांसी इलाक नाहीं.

१ या मसविद्याचे न (व) वे दफेंत लिहिलें आहे कीं टिपु कडुन जो मुलुक सुटेल त्यांत ब्राह्मण व फकीर व दरगाहा जे कांहीं ज्यारी असेल त्या प्रा तिघांनीं ज्यारी ठेवावें. त्यास ह्या मजकुराच्या शर्ता तहनाम्यासी तालुक काय ? हरयेक सरकारांनीं खैरात देण्याविषई आपले घरचे मुखत्यार आहेत.

१ या मसविद्याचे दाहावे दफेंत मजमुन आहे कीं राव पंत प्रधान यांचे सरकारची पेषकश टिपु कडुन येणें ह्मणोन लिहिलें आहे. त्यास हे दफा कफालेतीचे अहदनाम्यांतील नाहीं. बलकी, मोहिमेचे अहदनाम्यांतील आहे. त्यास अहद नाम्यांत लिहिणें मंजुर आहे. तरी आमचे सरकारची पेषकश कदीम पासोन सनदाचे रुईनें वाजवी आहे. हेही दाखल करावी. परंतु, हे दफा केवळ या तहनाम्या विरुद्ध. या तहनाम्याची बुनियाद केवल सरंक्षणार्थः टिपुसुलतान यांचे पेषकदमीचा खलल दूर व्हावा या विषईची आहे. ती खराब होती. आणि सध्यांच मोहिम करणें लाजमें होतें. यास्तव हे दफा काहाडणें जरूर फार जरूर.

१ अकरावे दफेंत दारुगोळा व बंदुखा व तोफा वगैरे सामान जंगी अगर सरकारांत मतलुब जाल्यास कंपणीचे सरकारांतुन बेपारी यांज पासोन बिला महसूल खरीदी करण्याची परवानगी असावी. त्यास दिलावरजंग बाहदूर यांचा ईश्तेहार यैसी आहे कीं, जंगी सामान विकावयाचें कंपणींचे सरकारांत मामुल नाहीं. तमाम बेपारी यांस मनाई आहे कीं कांहीं समान जंगी न विकावें गौरनर जनरल या विषई हुकुम सर्वांस देऊं सकत नाहींत. व आमचे सरकारांत हा सरंजाम घेण्याची बिलकुल जरूर नाहीं. अगर आं शाहामत मर्तबात यांस जरूर असल्यास मिस्तर मालिट बाहादुर यांसीं दिलावर जंग बाहादुर यांनी जाहिर केल्याचें मरातब पडताळून पहावें जियादा अयां (या) मबकाम बाद

१ संबध २ जार्मान ३ जुवे ४ प्रमाणे ५ वाजवी ६ जाहीरनामा.

(ज्यास्त काय ? आपला काल सुखांत जावो.) रा छ २२ राखर अर्बा तिसैन मया व अलफ.

श्री.

कार्तिक वा ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. नबाबांनीं सरकारांत पारसी पत्र लिहिलें. त्याचे हिंदवी तरजुम्यांत कांहीं शब्द संग्रहार्थीचे आहेत, त्याचा खुलासा अर्थ ध्यानांत येण्याकारितां विनंती कीं:—

१ **"या मसाविद्यांत"** असा शब्द जागा जागा आहे. त्यास सरकारांतुन दाफातीचा मसविदा ठरून मालिटाकडून यांजकडे आला. तो मसविदा लाडाकडून साता दफेची याद आली, त्यासी यांनीं मुकाबिला करून कमज्याद निवडून काढिलें, त्याचा दाखला पुरण्याकारितां **या** मसविधांत एसा शब्द आलें "**हामसविदा**" ह्मणजे सरकारांतून ठरला तो.

१ "वंश परंपरा" याचे पुढें "**कायम मकाम येक दुसऱ्याचे**" हा शब्द **आहे.** याचा अर्थ असा कीं, येंक अधिकारी तगीर होऊन त्याचे कामावर दुसरा होणें, त्यास **कायम मकाम** असें ह्मणावें. यांस दृष्टांत जसे लाड बहादुर जाऊन त्यांचे स्थलीं मिस्तर ज्यान षोर नवा जनराल आला या प्रमाणें.

१ "पलटणें इंग्रजांची सरकारांत दरखांस्तीचें कलम" याजगीं "हा जाबसाल इग्रंजासीं तालुक. अम्हांसी इलाका नाहीं." ऐसें यांनीं लिहिलें. यांचें तात्पर्य कीं, हा तहनामा तीन सरकारासीं; व तिन्हीं सरकारांतुन परस्परें देणें घेणें तेंव्हा तीन सरकारास समान तसें कलम तहनाम्यांत असावें. पलटणाचे दरखास्तीचा प्रकार इंग्रजासीं. त्या अर्थीं फक्त इंग्रजासींच तहनामा असता तर हें कलम नीट. तीन सरकारां मिळोन तहनामा होणें, यांत याचें प्रयोजन नाहीं. असा यांचे लिहिण्याचा खुलासा. रा छ २२ माहे राखर हे विज्ञापना.

श्री

कार्तिक वा ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. लाड बाहादुर व मिस्तर सरज्यान षोर यांची दोन तीन

पत्रें नवाबास थैल्या आल्या. त्या मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांनीं नवाबास आह्मीं जवळ असतां गुजराणिल्या. पत्रें खोलून वाचून पाहिलीं. लाड बाहादुर यांचे पत्रांत मारर्की, " मी कलकत्याहून जाहाजांत स्वार होऊन विलायेतीकडे गेलो. त्या मजवर आपली ममता व दोस्ती येखलास होती, त्याच बमोजीब दोस्तीचा सिलसिला मिस्तर सर ज्यान षोर गौरनर माझे जागीं आहेत, त्यांसी असावा. " व ज्यान षोर याचे पत्रांतील मार कीं " लाड बाहादुर कलकत्याहून निघोन जाहाजांत बसोन विलायेती कडे (गेले?) गौरनरीचे अधिकारावर मी आहे. लाड बाहादुर यांसी दोस्ती व येगानगत आपली त्याहून ज्यादा तरकी असावी" याप्रों दोघांकडील पत्रातील मार. राछ २२ राखरहे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. टिपुसुलतान यांस दौलांनीं आपलें तरफेनें पत्र तयार केलें, त्याचा मसविदा नवाबास मी समीप असतां वाचून दाखविला. त्यांत मारकीं, " तिसरे किस्तीचा यैवज तुह्मीं कडप्यास पाठविला, तो घेऊन अ. ह्माकडील फलाणा शक्ष कडप्यांत होता. त्याजपासीं रसीद यैवजाची आह्मीं पाठविली, ते त्यानें दिल्ही. आपल्यापासी येऊन पोहोंचलें. दुसरे बल्हारी, उमरगोड, तलालकोटा व सिंगणमला वगैरे तालुक्यांतील कितेक गांव आपले तशरुफांत आहेत, ते इकडील अमीलाकडे वागुजास्त करावयाची ताकीद आपलें तालुकदारास निक्षुन यावीं कीं, हरगीज खलाल न राहे. या अन्वयें पत्राचा मा नबाबांनीं पाहून बेहतर आहे यैसे सांगितलें. रा छ. २२ माहे राखर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा ९ बुधवार शके १७१५. ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. अजिमुदौला प्रकर्णीं नवाबांनीं सरकारांत पत्रें पेशज रवाना केलीं. त्यां अन्वयें राव सिंदे यांसही पत्रें पाठविलीं. त्याचा जबाब

खरीता पत्र सिंदे यांजकडून आलें ते दौलांनीं नवाबास वाचून दाखविलें. मी समीप होतों. पत्रांत मारकीं " आजिमुदौला जेथ पावेतों गेला असेल त्याची तहकीक करून हस्तगत करावा. त्यास, आजिमुदौला कोणते मार्गें गेल्याचें अद्याप समजलें नाहीं. ज्याबज्या तालुकदारास ताकिदी पाठविल्या आहेत, कीं जेथें सांपडेल तेथें अटकाऊन पाठऊन द्यावा. या बमोजीब पत्रें सर्वांस रवाना केलीं आहेत. " या प्रा मार. राजश्री कल्याणराव व बाबाराव यांच्याही अर्ज्या आल्या, त्या हरराव यांनीं गुजराणिल्या. बाबाराव यांनीं लिहिले आहे कीं 'पुणियास पोंहचुन राव सिंदें याची भेट जाली. या प्रा लिहिलें.' रा छ २१ माहे राखर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा। ९ बुधवार शके १७१५. ता० २७ दिसेंबंर १७९३.

विनंती विज्ञापना. अजिमुदौला यांजकडील नरसिंगराव व खानसामा वगैरे लोक सांपडले ते यै (औ,) रंगाबादेहुन चिमणा राजे यांनीं येथें पाठविले. त्यांस कैद करून बेदरचे किल्यांत दाखल केलें. रा छ २२ माहे राखर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा। ९ बुधवार शके १७१५. ता० २७ दिसेंबंर १७९३.

विनंती विज्ञापना. नवाबास राव सिंदें याजकडून घोडे आरबी दोन व काठेवाडी दोन (व) येकुण च्यार; व गुलकंद व गुलाब वगैरे जिनस आला. या समंधे बाबाराव यांची अर्जांसहित हरराव यांनीं छ २० राखरीं दौलाचे विचारें गुजराणिले. राछ २२ राखर हे विज्ञापना. सिंद्यांनीं पाठविली किंवा कल्याणराव यांनीं विकत घेऊन पाठविली याचा संशय आहे. शोध करून लिहितो. हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा। ९ बुधवार शके १७१५ ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग याचा पता लाग्रित भारामल हैशा

पायेतों गेले उमरखेडकर कमाविसदाराचे दोन कारकुन भारामल सभागमें आहेत. त्यांस हीं निकड कीं शंकरराव याचा पता लाऊन देण्याचा जिमा तुमचा. त्या प्रा पता लाऊन देणें. त्यावरून शोध लावितां शंकरराव याची बायको व जवाहिराचे डबे दोन व सनगे पोषागियाचे पेटारे सांपडले. डबे व पेटारे भारामल यानीं दौलांकडे पाठविलें. सदरहु अन्वयें मारही भारामल यांनीं दौलास लिहिला. शंकरराव अद्याप सांपडला नाहीं. पुढें होईल त्या प्रा विनंती लिहीन. शंकर नाईक नागपुरास गेला याजकरितां भोंसल्यांस पत्रें जावीं, आणि त्यांजकडील कारभारी पुणियांत आहेत त्यांस ताकीद व्हावी ये विषई पेशजी नवाबाचे आज्ञे प्रमाणें दौलानीं सांगितलें त्याची विनंती पूर्वीं लिहिली, त्याविसीं आज्ञा जालीच असेल. राछ २२ माहे राखर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा। ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. कामठाणें येथें शिकारगाहाकारितां जाण्याची तयारी नवाबांनीं केली. जागा पाहाण्या कारितां दौला छ १९ राखरी गेले होते. मैदान धरून वाढा मोठा दिला. कमठाण्यांत लोकाचीं घरें होतीं तीं तमाम खाली करविली. दोन तीन हवेल्याही आहेत. त्या येक नवाबाकडे; येक दौलानीं आपल्यास, योजून ठेविल्या. कामाठी, बेलदार, मजुरदार लाऊन जाग्याची मरमत करविली. जागीरदार, मनसबदार, मुतसदी सरदार सर्वांस ताकीद कीं कोणीं बेदरांत न राहातां आपलाले संरजामसुधां कमठाण्यावर येऊन राहावें, झडे नेऊन उभे करविले. नवाबाचे खैम व चोबी बंगला जाऊन उभा राहिला वरकडही लोकांचे डेरे, राहोय्या, पाले संरजाम कमठाण्यास गेला. वरचेवर जात आहे. वाडयाचे रखवालीस गाडद मुसारेहमु, व सैदउमरखां व अबदु-लकरीम कुमदान वगैरेस हुकुम पोहचला. चराईस आसपास हाथी व उंट व बैल होते ते आणविले. काहीं आले व येतात. सरदारजागीरदारासही हुकुम असाच कीं आपलाले स्वार जेथें असतील तेथुन आणून जमा करावे. स्वार

गाड्याची मोजदादही कमठाण्यावर पाहावयाचा बेत आहे. याउपरी नबाब निवोन डेरे दाखल होणार. याची तपसीलें विनंती लिहिण्यात येईल. रा छ. २२ राखर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा ९ शके १७१५. बुधवार ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. नबाबाची शरिरप्रकृती हैदराबादेंत होती त्याहून बेदरास आल्यानंतर कृशत्व अधिक. आलीकडे तर बहुतच क्षीण शरीर आहे. नाकुवत, त्यांतून पांच सात दिवसां पासोन दस्तही दोन तीन होतात. या प्रा प्रकृतीचा अहवाल आहे. रा छ. २२ रा खर हे विज्ञापना.

श्री.

कार्तिक वा ९ बुधवार शके १७१५ ता० २७ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. ईसामियांकडील पहिलें तालुके ताडपत्री, ततबारी, सिंगणमला, येलानुर हे च्यार तगीर करून दिलावरुदौला गंजीकोट्याचा किलेदार याजकडे सांगितलें. ईसामियां यांस हैदराबादचे सुभ्याचे तालुके नलगुंडा, देवरकुंडा व कोलीपाला वगैरे भवनगिरि सरकारसुद्धां सांगोन ईसामियां यांची रवानगी केली. छ. १९ राखरीं ईसामियां गेले. ईसामियां यांनीं टिपुस व कमेरुदीखानास पत्रें लिहिलीं होतीं त्याचे जबाब सांपडले. दौलांनीं आह्मांस दाखविलें. याचा तपसील व पत्राच्या नकला पेशजी सेंवेसीं पाठविल्या. त्यास ईसामियां यांचें बोलणें दौलांसीं कीं " हीं पत्रें खोटीं; याची तहकीक करावी. " दौलानीं तहकीक करितां पत्रें खरीं नाहींत. ईसामियांचा पहिला कारकुन व्यंकटराव बरतरफ केला. त्यानें अदावतीनें दरम्यान तुफान रचून पत्रें तयार केलीं. हीं खोटीं यैसें दौलांस समजलें. रा छ. २२ राखर हे बिज्ञापना.

श्री.

विनंती विज्ञापना. यैसीजे. येथील वर्तमान ता छ. १५ माहे राखर

बुधवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली, त्यावरून ध्यानास आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान छ मारी दौला कमठाण्यास जाऊन जागा पाहिली. तेथील लोकांचीं घरें खालीं करून मरामतीस बेल्दार व कामाठी लाविले. येतें समईं पांच हरणांची शिकार करून तीन प्रहराचे अमलांत किले बेदरास आले. नबाबास तीन दस्त जाले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ. १६ रोज गुरुवारीं तमाम सरदार व मनसबदार मुतसदी यांजकडे चोपदार पाठऊन ताकीद केली कीं, ' कमठाण्यास आपलाले डेरे दांडे पाठऊन मिसलबंदीनें उतरणें. ' प्रात:कालापासोन दोन प्रहर पर्यंत नबाबास पांच दस्त जाले.चराईहुन पंचवीस हाथी व शंभर उंटें आले. दिवसां दरबार नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ १७ रोज शुक्रवारीं हैदराबादेहुन अलीज्याह-बाहादुर–साहेबजादे यांची अर्जी व नजर व मिठाई आली ती गुजरली. महमदपन्हा दारोगा हरकाऱ्याचा यास हुकुम जाला कीं 'कमठाण्यास जाऊन सरकारी व तमाम सरदार म (न) सबदाराचे झेंडे उभे करणें.' त्या प्रा झेंडे घेऊन तो गेला. येक प्रहर दिवसां खिलवतीमध्यें नवाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग व अजमखां व यकरामुदौला वगैरे इसमांचा सलाम जाला. येक प्रहर दोन घटिकेस बरखास जाले. रात्रीं जनान्याचा बंदोबस्त होऊन कंचन्यांचा नाच होता.छ१८रोज मंदवारीं मुसोरेहमुकडील गाडद हजार आली. याचा अर्ज जाला. दिवसां दरबार नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ १९ रोज रविवारीं फरेदुज्याह साहेबजादे यांनीं आपली सालगिरे जाल्याची नजर केली. मीर पोलादअली व सुभानअली यांची याद केल्या प्रा ते हजर जाले. त्यांस जनान्यांत बोलाऊन घेतलें. शुतरखाना शंभर उंट व च्यारसे बैल रथगाड्याचे आले.दिवसां दरबार जाला नाहीं.दोन घटिकादिवस शेष असतां चराईहून पंचवीस हाथी आले. छ २० रोज सोमवारी दौलांकडे हुकुम गेला कीं रावजीस व मिस्तर किनवीस घेऊन येणें. साहा घटिका प्रथम दिवसां खिलवतीमधें नवाब बरामद जाले. दौला व मीरआलाम व सरबुलंदजंग व घासीमियां व

अजमखान वगैरे मामुली इसमांचा सलाम जाला. रावजींची याद केल्याप्रा। ते आले. त्यांचाही सलाम जाला. दौला व रावजी व मीरआलम तिघांसीं खिलवत जाली. त्यानंतर मिस्तर किनवी व इष्टवट लपटन इंग्रजाकडील वकील आले. त्यासुधां बोलणें होऊन यक प्रहर च्यार घटिकेस किनवीस वाटे लाविलें.त्या नंतर यक घटिका निर्षस्त होऊन येक प्रहर पांच घटिकेस बरखास जालें. रा। छ २२ राखर हे विज्ञापना.

छ २३ गुरुवारीं टपा रवाना पुण्यास.

श्री.

श्रीमंत राजश्री ———————— रावसाहेब स्वामीचे

सेवेसीं ————————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंती विज्ञापना ता। २३ माहे राखर बेदर येथें स्वामीचें कृपावलोकानेंकरून सेवकाचें वर्तमान येथास्थित असे विशेष. इकडील वर्तमान पेशजी छ २२ माहे मजकुरीं लेखन करुन पत्राची रवानगी सेवेसीं केली त्यावरुनं ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान छ मजकुरीं रोज गुरुवारीं प्रथम दोन घटिका दिवस आल्यानंतर नवाब जर्द अंबारींत स्वार जाले. खवासींत दौला व मीरआलम होते. वरकड साहेब जादे ज्यांस समागमें यावयाची आज्ञा जाली ते व आणिक अमीर उमराव तयार होऊन आले. व जनान्याचा रथ व गाडया व अंबाऱ्या वगैरे सरंजाम सिद्ध जाला. या समुदायानसीं कसबे कमठाणें पा। मजकुर बेदरापासोन तीन कोसांचे फासल्यानें आहे, तेथें शिकारीचें मकान करार केलें आहे. स्वार होऊन गेले. कमठाणें याचे उत्तर व पुर्वभागीं गारद्याचा बाडा शिकारचे मैदान मध्यें सात कोस घेऊन बंदोबस्त कराविला. याजमुळें बेदराहून लोकांस जाण्यास येका मार्गे नबाबाचे डेऱ्यास पांच कोस व पश्चमेकडून व पूर्वेकडोन जाण्यास बारा कोस. याजकरितां सर्वलोक, सर-

---

१ बसून

दार, मुतसदी आदिकरून समागमें गेले ते किल्याचे दरवाज्यावर परवानगी आंत जाण्यास नाहीं. दौला यांचे सांगण्यांत कीं नबाब कमठाण्यास वीस दिवस राहणार. आणि सरंजाम महिन्याचा तेथें करविला आहे. मग पाहावें-वीस दिवस राहतात किंवा महिना राहतात, नबाबाची प्रकृति या दिवसांत काहींसी बेआरामचि दिसण्यांत आली. परंतु जाहेरदारींत दाखविण्यात कटाक्ष दाखऊन आहेत. बेदरची हवा तो कोणासच मानत नाहीं. कमठाणें येथील हावा कसी आहे हें आतां पुढें समजेल त्या प्रो विनंती लिहिण्यांत येईल रा। सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

छ. ४ जमादिलावलीं पत्राची रवानगी डांकेवर.

श्री.

मार्गशीर्ष शु. ५ रविवार शके १७१५. ता० ८ दिसेंबर स १७९३.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली प्रों हवाल्याचें पत्र*.... पृष्ठ टीप पाहा.

श्री.

कार्तीक शु. ५ रविवार शके १७१५. ता. ८ दिसेंबर स. २७९३

विनंती विज्ञापना. यैसीजे. कमठाण्यास शिकारगाहाकारिता नबाब बेदरादून निघोन डेरे दाखल छ. २३ माहे राखरीं जालें. बाडा बारा कोसाचा भारी बसला. नित्य प्रात:कालीं नी नबाबांनीं स्वार होऊन शिकारीस पांच सात कोस, केव्हां जनान्याचे बंदोबस्तानसीं, कोण्हे दिवसीं मर्दान्याची शिकार या प्रो रोज होत आहे. बाड्या बाहेरही कितेक लोक शिकारीस हुकुमा प्रो जाऊन शिकार करून गुजराणितात. या प्रों शिकारीचा तुर्त हररोज ज्यारी आहे. रा। छ. ४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष शु. ५ रविवार शके १७१५. ता० ८दिसेंबर स १७९३.

मिनंती विज्ञापना- मोलेंगांव प्रा। वरवाल येथील यात्रा सालाबादी चंपाषष्ठीपासोन सुरु होती. चहूंकडून घोडीं, तटें, उंट वगैरे जनावरें विकरीस

येतात. त्यास सालमजकुरीं नबाबाचे सरकारांतुन असदअलिखान यांस प. न्नास हाजाराचीं घोडीं व पागेंकडे चालीस हाजारांचीं खरीदी करण्याचा हुकुम जाला. असदअलीखान घोडीं खास रवाना होणार. रा छ. ४ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष शु. ५ रविवार शके १७१५. ता० ८ दिसेंबर स १७९३.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणांहून व्यंकटरामदिला याजकडोन अखबार आली ते पाठविली आहे. रा गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करतील. अवलोकनें मजकूर ध्यानांत येईल. उत्तरें रवांना व्हावयास आज्ञा जाली पाहिजे रा छ. ४ जावल हे विज्ञापना.

श्री

कार्तीक शु. ५ रविवार शके १७१५. ता. ८ दिसेंबर स. १७९३.

विज्ञापना येसीजे. येथील वर्तमान ता २० माहे राखर सोमवार पावेतो अखबार पत्रीं लेखन करुन सेवेसीं पत्राची रवानगी केली, त्यावरुन ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान छ मजकुरीं रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २१ रोज मंगळवारीं प्रथम च्यार घटिका दिवसां ख्वाबगाहामधें नवाब बरामद जाले. सैद उमरखान व अबदुल करीम व महमदषाबान यांचा सलाम जाला. लालन हज्यामाची याद केली. तो हाजर जाला. हाज्यामत होऊन येक प्रहर च्यार घटिकेस बरखास्त जाले. छ २१ रोज मंगळवार भारामल यांची अर्जी व शंकरराव भोंग यांचे दोन डबे जवाहिराचे व पोषागी सणगें वगैरे सरंजाम आला, तो गुजरला. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २२ रोज बुधवारीं दिवसां दरबार जाला नाही; रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २३ रोज गुरुवारीं सवारीचा हुकुम होऊन लवाजमा हजर जाला. दोन घटिका प्रथम दिवशीं खिलवतीमध्यें नवाब बरामद जाले. दौला व सरबुलंद जंग व धांसीमियां व अजमखान व रायेराम व मुनशी व मीरआलम व

रावरंभा वगैरे मामुल इसमांचा सलाम जाला. हाथीवर जर्द अंबारीमध्यें नवाब सवार जाले. दौला मीर अलम उभयेतां खवासीमध्यें होते. किल्याबाहेर स्वारी आल्यानंतर फौज व गारद यांचा सलाम जाला. येक प्रहर तीन घटिका दिवसां कमठाणें येथें स्वारी डेऱ्यास दाखल जाली.सर्वांच्या नजरा होऊन बरखास्त जालें. चार घटिका दिवस शेष राहिला असतां बंगल्यामध्यें नबाब बरामद जाले. मामुली लोकांचा सलाम जाला. दुरबीण लाऊन चहुकडील बाड्याचें राण पाहिलें, मगर हेंच समई बरखास्त जालें. रात्रीं खैर सला. छ २४ रोज शुक्रवारीं सवासे रथ व ध्यार हाथी गदीचे वगैरे स्वारीचा लवाजमा प्रातःकालीं हाजर जाला. दोन घटिका दिवसां नबाब स्वार होऊन जनान्यासहित शिकारीस गेले. शिकार करून येक प्रहर पांच घटिकेस डेऱ्यास आले. आंबराईमध्यें डेरे देण्याचा हुकुम फरासखाण्याचे दारोग्यास जाला. रात्रीं रोषनींनें नवाब दौलाचेथे आले. त्याची व साहेबजादेची नजर जाली. च्यार घटिकेस आपलें मकानांस आले. छ. २५ रोज मंदवारीं तीन घटिका दिवसां नबाब स्वार होऊन शिकारीस गेले. दौला समागमें होते. पांच परिंदांची[1] शिकार करून आंबराईतून आले. दौला शिकारीस पुढें गेलें. त्यांस येक हारण फांशांत सांपडलें तें त्यांनीं गुजराणलें. बाड्यांत तीन माणसें सांपडलीं, त्याचे हात तोडावयाचा हुकुम जाला. आंबराईत भोजन दौलांसहित जालें. येक प्रहर च्यार घटिकेस मकानास आले. रात्रीं साहा घटिकेस नबाब बरामद जाले. पागावाले वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. जासुदाचे दारोग्यास हुकुम जालाजे वाडया आंत कोण्ही माणु (स) न ये येसा बंदोबस्त करणें. छ. २६ रोज रविवारीं दोन घटिका प्रथम दिवसां नबाब जनान्यासहित स्वार होऊन शिकारीस गेले. दौला स्वार होऊन मैलाराकडे गेले, अर्ज जाला. नवाबांनीं पांच परिंदाचीं शिकार करून अंबराईत आले. तेथें भोजन जालें. दोन खाने रवाना दौलाकडे मैलारास पाठविला. दौलांनीं चित्ते सोडोन

१ पक्षी.

दोन हारणाची शिकार करून पा, ते गुजरली. दोन प्रहर पांच घटिकेस नवाब डेऱ्यास आलें. दौला मैलाराहुन आले, त्यांचा अर्ज जाला. रात्रीं खैर सला. छ २७ रोज सोमवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब जनान्यासहित स्वार होऊन शिकारीस गेले. येक प्रहर च्यार घटिकेस माघारे आले. रात्रीं खैर सला. छ २८ रोज मंगळवारीं प्रातःकाळीं दौला स्वार होऊन शिकारीस पुढें गेले. तीन घटिकेस नवाब गदीचे हाथीवर स्वार जाले. शिकारीस गेले. पागावाले यांणी येक हारणाची शिकार केली. दौलांनीं च्यार हारणांची शिकार करुन गुजराणली. असदअलीखानानीं परिंदाची शिकार केली. नवाबाची अंगठी गमावली, ते खिजमतगारास सांपडली त्यानें आणुन दिल्ही. त्यास इनाम दिल्हा. येक प्रहर पांच घटिकेस डेऱ्यास आले. दौलांस व पागावाले यांस हुकुम जाला जे वाडयाबाहेर शिकारीस जात जावे. रात्रीं खैर सला. छ २९ रोज बुधवारीं दोन घटिका दिवसां नवाब जनान्यासहित स्वार होऊन शिकारीस गेले. दौला व असदलीखान व राबरंभा शिकारीस परभारां गेलें. पागवाले अलाहिदा गेले. नवाबांनीं दोन हारणांची शिकार केली. दिलदारखानानें पांच हारणांची शिकार करुन गुजराणली. दौलांनी येक हरण धरलें. दोन प्रहराचे अमलांत नवाब डेऱ्यास आले. हैदराबादेहून नव तोफा दाहा दाहा सेर गोळ्यांच्या आल्या व वीस शेर गोळ्याच्या तोफा ४. च्यार पेटारे बारूत गोळ्याचे. सदरहु सरंजाम बेदरचे किल्यांत दाखल जाला. छ माहे जावल गुरुवारीं प्रातःकाली जनान्यासहित नबाव स्वार होऊन शिकारीस गेले. दौला व पागावाले व सलाबतखान बाडाबाहेर शिकारीस गेले. नवाबांनीं तीन हरणांची सिकार करुन डबापुरास गेले. तेथील उंसांचे गुऱ्हाळ तायार जालें. जनान्यासुधां उसाचा रस घेतला. भोजन जालें. दोन प्रहरास डेऱ्यास आले. रात्रीं खैर सला. रा छ ४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष शुा ५ रवीवार शके १७१५ ता. ८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौला शिकारीकारितां श्रीक्षेत्रप्रमेर या राणांत छ २६

क १४

राखरीं गेले. शिकार करुन नंतर क्षेत्रानजीक श्रीचें देवालयानजीक आंबराई आहे तेथें बसले. गांवातील ब्राह्मणांची घरें वगैरे जागा पाहाण्यास कोन्हा कोन्हास पाठऊन शोध करविला. पुढे चंपांशष्टी यात्रेचे दिवस. हाजरत येथें रवान लाअपंजा होणार ह्मणोन बोलोन करोडगिरीकडील मुतसदी व पंचोत्र्य वाले कारकुन यांस बोलाऊन सांगितलें कीं ' लश्कर क्षत्रा समीप. याजकारितां बेपारी उदमे येण्यास व पंचोत्र्याचे दहशती मुळें व गाफिली करतील. त्यांस दिलाशाचें कौल ज्याबज्या पाठऊन मामुल प्रो यात्रा करवणें ' व त्यावरुन करोडे यांणीं हुमणाबाद कलबर्गे व सुळेंपठ वगैरचे बेपारी यांस कौल पा। कीं तुह्मीं खातरजमेनें बवसवास माल घेऊन यात्रेस येऊन खरीदी फरोख्ती करणें. या प्रो तेथें येक प्रहर बसोन कारभार केला. षेहरत आम जाली कीं ब्रह्मणांचीं घरें खाली करवितात. नवाब येथें येणार. त्याजवरुन क्षेत्रींचे ब्राह्मण समस्त भयेभीत होऊन अह्मांकडे आले आणि वर्तमान सांगितलें कीं "हे क्षेत्र प्राचीन यास कधींही उपद्रव जाला नाहीं. तो आतां होणार. आह्मां ब्राह्मणांचे वाली श्रीमंत किंवा प्रसंगीं तुह्मी अहांत. हें अरीष्ट निवारण होय तें करावें " ह्मणोन बहुत घाबरे जाले. त्यावरुन दौलांकडे सांगुन पा। कीं "हें क्षत्र देवाब्राह्मणाचें येथें मागें उपद्रव जाला नाहीं, आणि पुढेंही होऊं नये. ब्राह्मणांनीं वर्षाचा धान्य संग्रह संसारकृत्याचा व सांप्रत यात्रेमुळें येजमान येणार याजविसीं आधिक संग्रह करून ठेविला आहे. व घरोघर बाळंतनी व दुखनाइत मुलें लेंकरें. यास या हिंवाळ्या दिवसांत कोठें घेउन जावें? कदाचित नबाबांची मर्जीच जाण्याविशीं असल्यास, यात्रेचा तमाषा पाहाणें तरी गांवा पासोन फासल्यानें डेरे उभे करून येक दोन राहिल्यास चिंता नाहीं. परंतु ब्राह्मणांस उपद्रव करून घरें खालीं करवणें हें चांगलें नाहीं " याप्रों सांगुन पाठविल्यावरुन दौलांनीं उत्तर पा। कीं आह्मीं क्षत्रास जाऊन जागा पाहुन आलों, त्या प्रों हाजरतीस अर्ज केला. परंतु अद्याप निश्चय नवता. हाल तुमचे लिहिल्यावरुन अर्जही करितों. बहुत करून ते जागा नाप-

१ सडे २ आधासन.

संत होईल. तथापी मागती इरादा केला तरी पुन्हां अर्ज करितों. तुह्मीं ब्राह्मणाची खातरजमाकरून क्षेत्रास वाटे लाऊन द्यावें. या प्रों उत्तर दौलांकडील आल्यानंतर सर्वत्र ब्राह्मणांची खातरजमा करून क्षेत्रास पा. राछ ४ माहे जा। दिवल हे विज्ञापना.

छ ११ जावलीं डांकेवर

श्री

मार्गशीर्ष शुा १३ रविवार शके १७१५ ता. १५ दिसेंबर १७९३.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र-

श्री

विनंती विज्ञापना छ ६ जावल मंगळवारीं नवाब शिकारीस निघाले. दौला व धांसीमियां व सलाबतखां समागमें होते. गदीचे हाथीवर नवाब पिछाडीस मनु छत्री धरून होता. दौलाही दुसरे गदीचे हाथीवर होते. शिकार करुन डेऱ्यास येतांच दौलांस उलटी होऊन ज्वर शरीरीं चहडला, तो अद्भुत. केवळ बेताब बेहोष होऊन पडले. कांहीं शुद्ध राहिली नाहीं. अशी अवस्था जाली. मीरअलम व हाकीम जवळ बसोन अवषध उपाय केले. आठप्रहर पर्यंत ज्वर येक सारखा होता. त्यानंतर कांहीं शम जाला. उजवे कुशीस पाठींत वायुचा दर्द भारी· त्यानें बहुतच हैराण. तीन दिवस पर्यंत बोलणें देखील नाहीं. या प्रा फारच विकल जाले. वैद्यांनीं अर्क प्याला भरून दिला, तो बेहोषीमुळें हातांतून खाले पडला. सांप्रत कांहींसा उपशम आहे. येक शब्द निघणें तर येक घटिका अशी अवस्था आहे. मीरअलम व हाकिम नेहमीं जवळ असतात. नबाब वरचेवर तबियतीची खबर आणवितात. नबाबांनीं दौलाकरितां आपला चोबीं बंगला त्यांचे मकानीं पाठविला. दौलाची तबियत तुर्त अशीं आहे. मागाहुन ता। विनंती लिहिण्यांत येईल. रा। छ. ११ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष शुा १३ रविवार शके १७१५ ता. १५ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. कमठाण्यास नवाब, डेरे दाखल जाल्यापासोन नित्य शिकारीस जनान्यासहित बाड्याआंत प्रात:कालीं स्वार होउन जावें. दौला व पागावाले सलाबतखान वगैरे लोकांस बाड्या बाहेर शिकारीस जाण्याची ताकीद. त्याप्रा त्यांनीं परभारां जाऊन दीड प्रहर पावणें दोन प्रहर पर्यंत जे शिकार साध्य होईल ते घेऊन डेऱ्यास यावें. याप्रा क्रम चालत आला. बाडा बारा तेरा कोसांचा येकेहली चरकपली पर्यंत बसला. रमण्यांत हरणें बहुत, यैसी खबर पहिली होती. परंतु रोज शिकारीची कस्त होत आहे यांत नित्य दोन हरणें, केंव्हां येक मोठी शिकार साधल्यास च्यार पांच हारणें पराकाष्ठा, येखादे दिवशी शिकार होतही नाही. याजकरितां नवाबाची मर्जी खफा. सार्वकाल राग. असा काहीं प्रकार तीनचार दिवसां पासोन आहे. रा छ. ११ जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष शुा १३ रविवार शके १७१५ ता. १५ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. नवाब कमठाण्याहुन फिरोन बेदरास येणार, याप्रा वर्तमान लोकमुखें दाट आहे. बेदरचे किल्यांतील हवेलीही झाडून नीट करावयास लाविली आहे. छ ११ जावलीं अथवा छ. १९ रोजीं येणार. यैसें येक वर्तमान. दुसरें, वंजरातीरीं डेरे देऊन आठ पंधरा दिवस आणिक सैर षिकार करावी हेही वार्ता आहे. परंतु, बेदरास हवेली दाखल होण्याचीच खबर गरम आहे. ठरेल त्याप्रा विनंती मागाहुन लिहिण्यात येईल. रा छ. ११ माहे जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष शुा १३ रविवार शके १७१५ ता. १५ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौलाची तबियत कसलमंद, सबब मीरअलम रात्रंदिवस त्याचे समीप असतात. मीर अलम यांनी सवाई नाईक जासुदांचा यास

बोलाऊन विच्यारिलें की येथुन कुहीर किती आहे ? तेथुन हैदराबाद किती कोस ? कुहीरास झाडी डोंगर गवत काडी लस्करचे सरबराई जोगी महिनापंधरादिवसाचे बेगमीची आहे कीं नाहीं ? नाईक यानें सांगितलें कीं कमठाण्यापासोन कुहीर आठ नउ कोस आहे. तेंथुन हेदराबाद तीस कोस. कुहीर जागा पान पत्री लांकुड फांटे चारा पुष्कळ अबा (द). हवाही चांगली आहे. याजवर मीर अलम यानें कलबर्ग्याचा रस्ता विच्यारला. नाइकानें सांगितला. त्याच्या फर्दा येक कुहीरची व येक कलबर्ग्याचे रस्त्याची व वंजरा तीरची जागा या प्रा तीन फर्दा तयार करुन मीरअलम यांनीं समागमें घेतल्या. दौलासी मीरअलम यांचें बोलणें जालें. यांतुन कोणतें ठरलें हें समजण्यांत आलें नाहीं. ठरेल त्याची विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा छ. ११ माहे जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष शुा १३ रविवार शके १७१५ ता. १५ दिसेंबर १७९३.

विज्ञापना यैसीजे. येथील वर्तमान ता छ १ माहे जावल गुरुवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली, त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ. मारीं रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. त्यांजला तलाव्यास जाण्याचा हुकुम जाला. छ. २ रोज शुक्रवारीं तीन घटिका प्रथम दिवसा दौला व असदअलीखा व घासीमियां वगैरे तलाव्यास गेले. त्यानंतर येक घटकेनें नवाब जनान्यासहित स्वार होऊन शिकारीस गेले. येक हरणाची शिकार केली. त्यानंतर नवाब घोडयावर स्वार जाले. असीला समागमें घेऊन वाडयाबाहेर निघोन दौला शिकारसि गेले. तेथें नवाब आले. येक डुकर पागवाल्यांकडील बारगिरांनी जखमी करून आणिला. दौलानीं परिंदाची शिकार केली, ते गुजराणली. या प्रा तेथें होऊन नवाब वाडयाआंत आले. दोन प्रहर दोन घटिकेस डेऱ्यास पोंहचले. मागुन येक घटिकेनें दौला आपले मकानास आले. रात्रीं तीन घटिकेस नवाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग घासीमियां व रायेरायां यांचा सालाम जाला. राये राया

यांच्या फर्दा पाहुन येक प्रहर तीन घटिकेस बरखास जालें. छ. ३ रोज मंदवारीं दोन घटिका प्रथम दिवसां नवाब जनान्यासहित बाडयाआंत शिकारीस गेले. दोन हरणें फांशांत सांपडली. ते घेऊन येक प्रहर साहा घटिकेस डेऱ्यास आले. दौलांनीं बाडयाबाहेर जाऊन सात हरणांची शिकार करून पाठविली, ते गुजरली. रात्रीं खैर सला. छ. ९ रोज सोमवारीं तीन घटिका दिवसां नबाब जनान्यासुधां शिकारीस गेले. येक हरणाची शिकार करून येक प्रहर सात घटिकेस डेऱ्यास आले. दौला बाडयाबाहेर शिकार करून आले. अर्ज जाला. रात्रीं पांच घटिकेस ख्वाबगामधे नवाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग व घासीमियां व अजमखां वगैरे इसमाचा सलाम जाला. येक प्रहराचे अमलांत बरखास जाले. छ. ६ रोज मंगळवारीं तीन घटिका प्रथम दिवसां मर्दान्यानें गादीवर नवाब हाथीवर सवार जाले. दौला व सलाबतखां व घासीमियां वगैरेचा सलाम जाला. चित्यानें पांच हरणें धरलीं. पैा दौलास येक हरण व मीर अलम यांजकडे येक पाठविलें. शिकार होऊन येक प्रहर पांच घटिकेस डेऱ्यास आले. दौला आपले मकानास येतांच वमन होऊन ज्वर आला, रात्रीं खैर सला. छ. १ रोज बुधवारीं शिकार मना जाली. येक प्रहर पांच घटिका दिवसां खिलवतीमधें नवाब बरामद जाले. अर्जबेगी व सैदउमरखां वगैरे लोकांचा सलाम जाला. दौलाची तबियत कसलमंद याची खबर आणविली. रा॥ छ. ११ माहे जावल हे विज्ञापना.

छ. १६ जावलीं डांकेवर रवानगीं

श्रीमंत रावसाहेब यांस छ. १६ चे हावाल्याचें पत्र

श्री

मार्गशीर्ष व. ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौला छ ६ जावल मंगळवारीं शिकारीहुन आल्यापासोन त्यांची तबियत बेआराम. पाठींत वायुचा दर्द; आंगीं ज्वर, याचे उपशमनार्थ महमदमाखां हाकिम यांची दवा मीरअलमजवळ बसोन दोन तीन दिवस हेंच जालें. दरबारची मनाई होती. छ. १० रोज शनवारीं दौलांस

कांहिंसें स्वस्थ वाटुन मर्दाना केला. राववरंभा व राज्याजी व नवाबाचे मुनशी व अर्जबेगी यांस बोलाऊन घेतलें. आह्मी कोन्हेरपंत यास पाठविलें. तेही जाऊन बसले. दौलांनीं आपले प्रकृतीचें वर्तमान सांगितलें. " शरीर भोग आहे, दोनच्यार दिवसांत स्वस्थ होईल " याप्रा बोलले. येक घटका पर्यंत सदरहु मंडळी होती. त्यानंतर लोक आपलाले जागीं आले. दुसरे दिवसीं दौलाचा परामर्श करून यावें यास्तव प्रातःकाली आह्मी गेलों. बाहेरील कचेरींत मरिअलम व हाकीम व नबाबांचे जांवई वगैरे लोक होते. राववरंभादि आले. तेथेंच सर्व बसोन दौलाकडे आंत खबर पोंचविली. त्यास शनवारचे रात्री पासोन दौलाची प्रकृत फिरोन बिघडली. प्रातःकालीं बहुत विकल; शरीरीं ग्लानता बेहोष. नबाबांनीं सांगोन पाठविलें कीं, कचेरी व लोक मेळऊन बसों नये. येहतीयात असावी. मीरअलम महंमदमाखां यां उभयतांस मात्र जाण्याची परवानगी. वरकड सर्वत्रांस मनाई. याप्रा बंदोबस्त जाला. मीरअलम व हाकीम दोघे दौलापासीं क्षणभर जाऊन हाकिमानें तबियत पाहुन अवषध दिल्हें, आणि उभयतांही बाहेर आले. दौला कांहीं शुद्धीवर नव्हते अशी अवस्था मीर अलम व हाकिमांनीं तबियतीचा अह्वाल सांगितला. इतकें तेथें होऊन ते दिवशीं दौलाची गांठ न पडतां सर्वत्र आपलाले स्थळास आले, तो दिवस रात्र दौलाची प्रकृत अस्वस्थ. कोणाची वारयाबी नाहीं. दुसरे दिवशीं दोन प्रहर पावेतों तोच प्रकार. मीर अलम व हाकिम दवा देऊन आले. अस्तमानीं कांहीं स्वस्थ होऊन राज्याजी, समशेरवंत व रोशनराव यांस अर्ध घटका बोलाऊन घेऊन भारामलाकडील पत्राचे जाब लिहिण्यास सांगितलें. छ १३ रोजीं नबाबांनीं शिकारीस जाण्याची सिद्धता केली. बराबद जाले. दौला जनान्याचे वाटेनें म्यान्यांत बसोन नवाबांपासीं गेले. डेऱ्यांत दौलांस नबाबांनीं त्यांचे तबियतीचें वर्तमान विच्यारिलें. यांनीं अर्ज केला, नजर गुजराणिली. मीरअलम व हाकिम व राज्याजी व आह्मांकडून कोन्हेरपंत हे तेथें ते समई होते. येक घटिकेंत याप्रा होऊन दौलांस निरोप दिल्हा. आपले मकानीं आले. नवाब स्वार होऊन शिकारीस गेले. दौलाची मिजाज छ मारीं स्वस्थ कांहीं-

शी जाली. छ १४ रोजीं दोनप्रहरपर्यंत बरेच होते. मागती प्रकृत बे आराम या प्रा यांचे मिजाजीचा अहवाल दिवसांत फेर दुसराहोतो असें आहे. याजवर प्रकृत फिरोन जशी डौलास येईल त्याप्रा विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा छ १६ माहे जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रवार शके १७१५ ता० २० दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौलाची मिजाज मांदगी. सबब नबाबांनीं मीर-अलम व हकीम महमदमाखां यांस नेहमीं जवळ राहुन दवा देत जाणें यैसी ताकीद केली. त्या प्रा उभयतां त्याजपासींच असतात. असीलास पाठउन घटके घटकेचे वर्तमान आणवितात. नवाबांनीं आपला चोबी बंगला दौलाक-रितां पाठऊन फरासाकडुन त्यांचे मकानीं उभा केला. तेथें दौला आहेत. हाकीम महमदमाखां यांस पांच हजाराची जागीर देण्याचीही योजना जाली आहे. राछ १६ जाहल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंवर १७९३.

विनंती विज्ञापना. कमठाण्यास दाखल होऊन येकवीस दिवस जाले. सैर विकार आलीकडे दौलाचे मिजाजमांदगी खाले दिवस गेले. मागती बेद-रास छ १७ अगर छ १९ रोजीं येण्याचा बेत होता. परंतु तो राहिलासा दिसतो. नवबाचें मानस व माहालांतुंनही बेदरास यावे यैसा निश्चय होता. दौलाचा अर्ज कीं येथून फिरोन बेदरास मावारे जाण्यांत कुलयात बिघडती. यास्तव महिना पंधरा रोज कमठाण्यावरच राहावें. पुढें विचारासारखी तजवीज. असेंही वर्तमान आहे. यैकिल्यात येतें. बेदरास येण्याचा गुलबांग दाट होता. तो तुर्त दिसत नाहीं. मागाहुन जसें ठरेल तसी विनंती लिहीन. रा छ. १६ जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रबार शके १७१५ ता० २० दिशेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. भारामलाकडील पत्रें दौलास आलीं. त्यांत मारकिं

" शंकरराव भोंग याचे ठिकाण लागत नाहीं. त्याचे भाउबंद व चीजबस्त कोठें कोठें याचे तलाशांत आहों. या प्रांती मुफसद नाईकडे यांचा हंगाम भारी, याचे तंबीविषई आज्ञा जाहल्यास उद्योग करूं. मात्रजी ना सोईटकर टेंभुरदरा ह्मणोन उमरखेडचा गाव येथें आहे. तेथुन उमरखेड व सोईटावर स्वारी करणार. याजकारितां टेंभुरद्ऱ्यावर मीं फौजसुधां जातो. तें जागा बेलाग आहे. भोंसले यांजकडिल विठलपंत सुभेदार वासीमा पासोन पांच कोसांवर जमियतसुधां माहुरचे रुखानें आहेत, त्यांचे फौजेसी आह्मासीं फांसला पंचवीस कोसांचा आहे. त्यांनीं आह्मीं इत्यफाकानें[1] राहुन मुफसद[2] नाइकडे आदि करून यांचे तंबी विषई तर्फेन मदद मावला करण्याचा ईर्षादें[3]. त्या बमोजीब त्यांचा आमचा नविर्सेत[4], खादंग्यारी कुमकही परस्परें होत आहे. बिलँफैल सुभेदार नाइक ह्याचा शोध लाऊन तंबी कारितात. या प्रांती फौजाचे भयानें मुफसद कितेक मकानें खालीं टाकुन फरारी जाले आहेत. त्या गढया साफ करण्याचा उद्योग सुभेदाराचा आहे. आज्ञा येईल तसी वर्तणुक होइल. या अन्वयें पत्रातील मजकुर दौलांनीं यैकुन राज्याजीस याचा जबाब देण्याचें सांगितलें. जबाब काय दिल्हा हें शोध लावलियावर मागाहुन लिहिण्यात येइल. रा छ. १६ माहे जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष वा॥ ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग यांजकडील तालुका इंदुर, बोधन वगैरे काम व्यंकटराव सुरापुरकर यांचे पुत्र त्रिमलराव यांजकडे सांगितलें. मारनिलेनी दौलास पत्र लिहिलें त्यांत मा॥र कीं पा॥ वालकुंडा येथील जमीदार दयारडि याचा पैगाम आलाकीं शंकरराव याची चीजबस्त कांहीं मजपासीं आहे ती मी देतो; व मुचालका लेहुन देतों कीं यासिवाय चीजबस्त आपले आंगीं लागल्यास दुपट देईन. कौल यावा. भेटीस येतों. दुसरें, भोंगाकडील

१ ऐक्य; सालोख जूट. २ बंडखोर. ३ इच्छा. ४ लेख ५   ६ आणि खरोखरच ७ निरोप.

कारकुन हणमंतराव ह्मणोन येथें कैदेंत आहे. त्याचे विद्यमानें भोंगाकडिल पैगाम कीं मजला सरकारचा कौल आल्यास मी येतों. या प्रा लिहिलें आलें. याचे जबाब दौलांकडुन त्रिमलरायाकडे गेले कीं दयारडीस कौल पाठऊन आणवावें. चीजबस्त असेल ते घेऊन मुचलकाही सदरहु प्रा घ्यावा. त्याचे तालुकियाचें काम त्याचे हातें घ्यावें. भोंगाकडील पैगाम प्रमाण नाहीं. तुह्मीं हणमंतराव यासीं वचनीं गुंतूं नये. तो कैदेंत आहे तसाच असावा. याप्रा जबाब गेले. रा छ. १६ जाखल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंबर १७९३.

विनंति विज्ञापना. हषमतजंग याची जागीर वजीरखानाकडे सांगितली. जंगाचे जातीस भातांबरें वगैरे गांव आहेत. तेथें जंग आजपर्यंत होते. सांप्रत जंगांनीं नवाबास अर्जी व दौलास पत्र पाठविलें कीं माझी मिजास दुरुस्त नाहीं. याजकरितां हुकुम जाल्यास हैदराबादेस जाईन. या प्रा पत्रें आलीं. याचा जबाब नबाबांनीं पाठविला कीं तबियतीस इलाज करण्याकरितां तुम्हीं हैदराबादेस जावें. त्यावरून जंग भातांबर याहून निघोन छ १३ रोजीं मैलारास आले. छ १४ रोजीं तेथेंच मुक्काम जाला. आज उद्यां बेदरास येणार. शर्फुदौला यांची भेट घेऊन हैदराबादेस जाण्याचा निश्चय जाला. रा छ १६ माहे जाखल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहुन व्यंकटरामदिला यांजकडुन अखबार आली. ते सेवेसीं रा केली आहे. राजश्री गोबिंदराव भगवंत प्रविष्ट करतील. उत्तरें रवाना करण्यास आज्ञा जाली पाहिजे. रा छ. १६ माहे जाखल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा ३ शुक्रवार शके १७१५ ता. २० दिसेंबर १७९२.

विनंती विज्ञापना, राजश्री कल्याणराव व बाबाराव यांचीं पत्रें दौलास

आली. ती हरराव यांचें विद्यमानें गुजरली. पत्रें वाचते समई मीर आलम व महमदमाखां जवळ होते. बाबाराव यांनीं लिहिलें मीं पुणियास आलों. मदारुलमाहाम यांची भेट जाली. सविस्तर मा।र सांगितला. त्यावरून बहुत संतोष जालें. सांप्रत आपण हजरत सुधां शिकारगाहास आल्याचें व भोंस- ल्याकडील विठलपंत सुभेदार यांची तर्फेन दोस्ती भारामल यांस लिहून राखविली याचाही मा।र यैकुन खुष झाले. पुढें परस्पेरं भेटीं व्हावयाचाही बयान केला. त्याजवरुन मदारुलमहाम यांचे ह्मण्यांत बेहेतर आहे इत्यादि मा।र होता. हें यैकुन दौला निजले होंते ते थटकारुन उठोन बसले, आणि बोलले कीं “ आह्मीं कोठें नको ह्मणतो?” या प्रा। आवेश येऊन बोलले. याजवर मीर आलम बोलले कीं ह्या सर्व गोष्टीं गलत आहेत. राव मा।र यांची प्रकृत दुरुस्त नाहीं. तेव्हां हे जाबसाल काय करितात. या प्रा। मीर आलम बोलल्यानंतर दौला उगीच राहिले. हें वर्तमान युक्तीनें खचित समजलें. सबब विनंती लि।। असे. रा। छ १६ माहे जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा। ३ शुक्रवार शके १७१५ ता॥ २० दिसेंबर १७८३.

विज्ञापना येसीजे. येथील वर्तमान ता। छ १० माहे जावल मंदवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्रीं रवानगी केली, त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ मारीं प्रातःकाळीं नवाब बेदार जाले. असीलास दौलाकडे पाठऊन त्यांचे तबियतीची खबर आणविली. तीन घटिकां दिवसां नबाब स्वार होऊन जनान्यासहित शिकारीस गेले. शिकार जाली नाहीं. दोन प्रहरास डेऱ्यास आले. रात्रीं खैर सला. छ. ११ रोज रविवारीं दिवसां दरबार जाला नाहीं व नवाब शिकारीसही गेले नाहींत. दौलाची तबियत फार अस्वस्थ होती. त्याची खबर वरचेवर असी- लासीं आणवीत होते. मीर आलम व हाकीम महमदमाखां उभयतांस त्यांज- पासीं नेहमीं असावें. या प्रा। हुकुम जाला. छ १२ रोज सोमवारीं दोन घटिका प्रथम दिवसां नवाब सवार होऊन जनान्याचे बंदोबस्तासहित शिका-

रीस गेले. शिकार जाली नाहीं. त्यानंतर येदलाबाद ह्मणोन येक गांव आहे तेथें स्वारी गेली. पाटलाचे बायकोनें स्वयंपाक करून अन्न आणिलें तें घेऊन तिजला इनाम दिल्हा. येक प्रहर च्यार घटिकेस डेऱ्यास आले. दौलाची खबर अशीलास पाठऊन आणविली. रात्रीं खेरसला. छ १३ रोज मंगळवारीं पांच घटिका प्रथम दिवसां खावगामधें नबाब बरामद जाले. दौला जवळचे वाटेनें म्यान्यांत बसोन आले. त्यांनीं नजर केली. पांच सांत इसमांचा सलाम जाला. दौलांसी क्षणभर बोलोन त्यांस वाटे लाविलें. नबाब साहा घटिकेस स्वार होऊन शिकारीस येदलाबादेकडे गेले. दोन प्रहर तीन घटिकेस डेऱ्यास आले. दौलाचें प्रकृतीची खबर आणविली. रात्रीं पांच घटिकेस नबाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग व घासीमियां व अजमखां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. दिलदारखां व मुरादअलीस हुकुम जाला जे दोन चित्ते घेऊन वाड्याबाहेर हरणाची शिकार करून घेऊन येणें. चोबी बंगला दौलाचेथें उभा करण्याची ताकीद जाली. येक प्रहाराचे अमलांत बरखास जालें. छ १४ रोज बुधवारीं प्रातःकाळीं दौलाचेथें चोबी बंगला उभा राहिला. त्यांनीं फरास व कामाठी नबाबांकडील यांस इनाम शंभर रु. दिल्हे. दोन घटिका दिवसां नबाब जनान्यासुधां स्वार होऊन अमलापूरचें जंगलांत शीकारीस गेले. भोजनादि तेथेंच होऊन दोन प्रहर दोन घटिकेस डेऱ्यास आले. दिलारखान व मुरादअली यांनीं वाड्याबाहेर च्यार हरणांची शीकार करून गुजराणली. दौलाची तबियत कांहींसी स्वस्थ जाली ह्मणून राज्याजी, रोशनराये, समशेरवंत वगैरे त्यांचे लोकांनीं त्यांस नजरा केल्या. रायेरायां याचे बंधू अप्पाराव कुटुंबासुद्धां माहुरची यात्रा करून आले. याचा अर्ज जाला. रा। छ १६ माहे जावल हे विज्ञापना.

छ २४ जा।वलीं डांकेवर पुण्यास

श्री

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९२.

श्रीमंत रावसाहेब यांस छ. २४ चे मामुली हवाल्याचें पत्र

श्री

विनंती विज्ञापना. उमरखेडाहून कादाराचीं पत्रें इकडें येंत गेलीं कीं भगवंतराव व रामराव उभयतां भारामल तेजवंत यांचें समागमें अटकेंत आहेत. त्यांची मोकळीक व्हावी व तालुकीयास इजा न लागे ऐसा बंदोबस्त होऊन तेजवंतास पत्रें यावीं. त्यावरून दौलांसीं बोलण्यांत येत गेलें. सांप्रत उमरखेड प्रकरणीं ताा मार रा. गोविंदराव भगवंत यांनीं लिहिल्या आन्वयें दौलासी जाले कीं तेजवंतास आपले पत्र 'उमरखेडचे कारकून दोघे तुह्मीं समागमें नेलें त्यांस उमरखेडास पाठवून द्यावें. त्यांस त्यांजपासून दस्त ऐवज लेहून घेतला तो फिरोन द्यावा. आणि तालुकियांस उपद्रव परिछिन्न लागों नये' या अन्ययें एक पत्र आह्मापासी द्यावें ह्मणजे सरकारांत रवाना होईल. व एकंदर मारही आपण तेजवंत यांजकडे पाठवून सरकार हुकुमाप्रमाणें त्यांजकडून अमलांत येण्याचे करावें. याजवर दौलाचें बोलणें कीं 'उमरखेड करांनीं मावजी नाा यांस चीजबस्त सुद्धां दिल्हे नाहीं. व भोंगाचे भावाचा पत्ता लावून द्यावा त्यास हजर करावें ते केलें नाहीं यास काय करावें?' याचें उत्तर इकडुन कीं 'उमरखेडकर कादारांनीं दोंही सरकारची दोस्ती येखलास जाणून भोंगाचीं मुलें, मनुष्यें चीजबस्त जे शोधांत आली तें तेजवंत याचें हवाला केलीं. भोंगाचा भाऊ तेथें नाहींच त्यांपक्षीं यानी काय सांगावे? मावजी नाईक गैरहजर आहे. उमरखेडकरानीं आपले प्रयत्नास कांहीं कमती केली कीं काय? कारकून दोन्ही माहली पाठवावे. आणीकहि शोध लागेल त्यांत कसूर करणार नाहींत. या आन्वये मोठे झटापटीची बोलणी भवती न भवती फार कांहीं जाली. याजवर एक दो दिवसानंतर आणीकहि या समंधें दौलांसीं बोलणें जालें. दौलांनीं सांगितलें कीं तेजवंताचीं पत्रें आली त्यांत उमरखेडचे दोघे कारकून समागमें होते त्यांतून भगवंतराव यांस शरीरीं समाधान

नाहीं. सबब उमरखेडास रा केलें. रामराव मात्र जवळ आहे. मावजी नाईकाचा शोध फार केला. हलीं मालेगांवचे यात्रेस गेल्याचा ठिकाणा लागला, त्याची कन्या व जांवई धरले, व मावजी नाईकचे पत्यावर उमरखेड-कराची माणसेंहि गेल्याचे वर्तमान आहे, तहकीक करून मागाहून लि-हीन. या प्रा भारामल यांचे पत्रांतील मजकूर ह्मणोन बोले. याजवर आमचें बोलणें कीं भगवंतराव यास उमरखेडास रा केलें उत्तम आहे, रामराव यासही रवाना करावें; दस्तऐवज फीरोन द्यावा. उमरखेडास इजा लागो नये. या प्रा तेजवंतास निक्षूण पत्र द्यावें. दौलानी सांगितलें कीं रामराव यास येथें पाठवून देण्याविषयीं पत्र तयार करविलें. तेजवंत मारनिलेस येथें पाठ-वून देतील. उमरखेड तालुक्यांत उपद्रव करूं नये यैसें पेशजी भारामल यांस पत्र गेलें. उमरखेडापासोन बावीस कोसाचे फासल्यावर तेजयंत आहे. हल्लीं इंदूर, बोधन, म्हसें, मुधोळ, या प्रांतीं कामागिरीस जाण्याविषयीं भाराम-लास पत्रें गेलीं तिकडे जातील. पेशजीहि उमरखेड तालुक्यास फौजेचा उपद्रव जाला नाहीं. सोईटावर तीन मुकाम होते. परंतु काडीस ढका लागला नाहीं. आतांहि इजा लागणार नाहीं. मारानिलेस ताकीद आहे. या प्रा बोलून रामराव यांस येथें पाठविण्याविषीं भारामल यास पत्र देण्याचा मसविदा ठराविला तो दाखविला. आज उद्यां पत्र मोहर होऊन आलें ह्मणजे रवाना करण्यांत येईल. ता विनंती मागाहून लिहीन. पत्रें दौलाकडून आलीं. याविसीं अला-हिदा पुरवणी लिा आहे त्यावरून ध्यानांस येईल रा छ २४ जावल हे विज्ञापना.

श्री

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९२.

विनंती विज्ञापना. उमरखेडकर कागदाराची पत्रें पेशजी आह्मांस आलीं त्यांत त्यांनीं लिहिलें होतें कीं भगवंतराव यांचे शरीरीं समाधान फार नाहीं. यास्तव कोणेही प्रकारें त्यांचे येणें उमरखेडास व्हावें. रामराव, भारामल यांजपाशीं राहून भगवंतराव यांस वाटे लावील यैसी ताकीद यावी. त्यावरून हा मार दौलांसीं

बोलण्यात आला होता. त्यांनीं तेजवंतास पत्र पाठविलें कीं भगवंतराव यांस ऊमरखेडास पावतें करून द्यावें. त्या ग्रा तेजवंताचें पत्र आलें. दुसरें, तालुक्यास इजा लागों नये ऐसी ताकीद तेजवंतास आधीं जावी. हाही मार दौलांसी पेशजी बोलण्यांत आला. त्यांनीं तेजवंतास सदर्हु अन्वयें निक्षून लिहिल्यावरून तालुकियास उमरखेडचे कोठें उपद्रव न देतां ईर्षादेबमोजीब इंदुर बोधनाकडे कामगिरीस दरकुच जातो. याप्रा तेजवंताचे लिहिण्यांत ह्मणोन दौलांनी सांगितलें. हलीं रामराव याची सुटका व्हावी दस्तऐवज फिरोन द्यावा. येसें दोलासीं आमचें बोलणें. याचे यानी असें ठराविलें कीं रामराव यांस येथेंच आणवितों. दस्तऐवजहि आणवावे येसे आह्मी बोललों. दौलाचें ह्मणणें कीं असल दस्तावेज येथें आणिल्यास तुह्मीं छातीवर बसोन घ्याल. यास्तव नकला पाठवाव्या ऐसें भारामलास लिहितों. आह्मीं उत्तर असल दस्तयैवज येथें आपण आणवावे. आह्मीं आपल्यापासीं बोलुनच घेऊं. याप्रा बोलणें जालें. परंतु अस्सल कागद भारामल यांजपासीं असोन त्याच्या नकला येथें व रामराव यास पाठवावें. यांप्रा दौलांनीं दोन पत्रें तयार करून दिल्हीं, पैा येक पत्र परभारां उमरखेडकर कादांराकडे मुजरद रा केलें व येक पत्र राजश्री गोविंदराव भगवंत यांजकडे डांकवर पा आहे. मारानिले सेवेसीं प्रविष्ट करतील रा छ २४ जावल हेविज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दोलाचे तबियतीचें वर्तमान पेशजी विनंती लिहिल्यावरून ध्यानात आलें असेल. छ १९ रोजीं रात्रीं नबाबाकडे दौला आंतील वाटेनें म्यान्यांत बसोन गेले होते. राजश्री कल्याणराव व बाबाराव यांजकडील पत्रें आलीं. त्या प्रकरणीं बोलणें पांच सहा घटिका पर्यंत होऊन आपले मकानास आले. प्रकृतीस समाधान नाहीं. सबब दौला आपले येथें दरबार पहिल्या (प्रमाणें ?) करीत नाहींत. फार करून जनान्यांत असतात. येका दो दिवसाआंत दोन तीन घटिका मर्दाना करून मीरआलम राजाजी रोषनराव वगैरे कोणी कोणी

येतात त्यांस बोलावून घेऊन कांहीं जाबसाल होतो. छ २० रोजीं दौलांनीं स्नान केलें. तमाम लोकांनीं सतके नगदी रु. व खुर्दा व उडीद तेल, तीळ वगैरे जिन्नस तसदीक केलें. दौलास समाधान झाल्याच्या त्याचे लोकांनीं नजराही केल्या. दौलांनीं तबियत आराम झाल्याची नवाबास नजर पाठविली. सांप्रत दौलाची प्रकृत कांहीं स्वस्थ जाल्याप्रा आहे; परंतु निस्तोष आरोग्य नाहीं. ज्वर पहिला होता तो नाहीं. शम आहे. खोंकलाही बहुतसा नाहीं. शब्द हलुवट जाला. चेहऱ्यावर व अंगावर नकाहत व शरीरीं अशक्तता आहे. रा छ २४ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंति विज्ञापना. मिस्तर किनवी दिलावरजंग बाहादुर इंग्रजाकडुन नबाबापासीं वकीलीचे कामावर आहेत. त्यास यांची बदली इंग्रजांनीं करून यांचे कामावर दुसरा वकील पाठविला. तो येणार. सबब येथुन किनवी नबाबाची व दौलाची रुखसत घेऊन जाणार, किनवीनें आपला सरंजाम कुल असबाब येथुन हैदराबादेस रवाना केला. रुखसत होऊन दरमजल जाणार. हा मार मीरआलम यांस विच्यारला. त्याचे सांगण्यांत कीं दिलावरजंग यांची तगीरी[1] होऊन जातात यैसें नाहीं. पलटणचे स्वारीहुन आल्यापासोन दिलावरजंग यांची तबियत दुरुस्त नाहीं. येथील आवहवाही माफिकत नाहीं. सबब लाड बहादुर व नवे जनरालास यांनीं सांगितलें कीं मी विलायेतीस जातो. तर प्रकृत हुषार होईल. त्यावरून दिलावरजंगास हुकुमही आला कीं तुह्मीं विलायेतीस तबियत आराम होण्याकरितां यावें, त्यावरून जातात. यैसें यांचे बोलण्यांत. सारांश किनवी येथुन रवाना होत आहे. मागाहुन विनंती लिहिण्यांत येईल. किनवी येथुन जाणार. येथील कामावर मिस्तर इष्टवट यास ठेविलें. दुसरा किनवीचे मुबादला येणार तोंपर्यंत काम इष्टवटानें चालवावें यैसें ठरलें आहे. रा छ २४ जावल हे विज्ञापना.

---

१ बरतरफी.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५, ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहुन व्यंकटराम दिला याजकडील दोन अखबारां आल्या,त्या पा।। आहेत. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करतील. अवलोकनें मा।।र ध्यानांत येईल. उत्तराविषीं आज्ञा व्हावी. रा।। छ. माहे जा।।वल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३,

विनंती विज्ञापना. राजश्री माहादजी सिंदे यांस नवाबांनीं पेशजी दोन च्यार वेळां यैवज येथुन हुंड्या वरचेवर पाठविल्या. येविषींची विनंती राजश्री नाना यांनीं सेवेसीं केलीच असेल. बाबाराव गोविंद इकडुन गेले ते समईही दाहा लाखाच्या हुंड्या त्यांचे बराबर रा।। जाल्या. सांप्रत पांच लक्षांच्या हुंड्या राव सिंदे यांजकडे पाठवावयाकारितां यांनीं तयार केल्या आहेत. लौकरच रवाना होतील. यैसें वर्तमान यैकण्यांत आलें. मागती याची तहकीक करून लिहुन पाठवितों. रा।। छ. २४ जा।।वल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. कृष्णमा करोडा वारल्यानंतर करोडगिरीचें काम त्याचे पुत्राकडे दौलांनीं ठेऊन कृष्णमाचा भाऊ पापमा याचे हातें कारभार घेतला. यैवज सरकारचा कृष्णमाचे बेरजे अन्वयें बहुत येणें. त्याचा निर्वाह होईना. सबब पापमा दुखणें आलें ह्मणोन निरोप घेऊन गेला. त्यानंतर रामया ह्मणोन दुसरा भाई कारभारावर होता, त्यास यैवजाची सख्ती लागली, तेव्हां त्यानें हैदराबादेस जाऊन पांच लक्षांची तोड पाडितो ह्मणोन रुखसत घेऊन हैदराबादेस गेला. यैवजास ठिकाण नाहीं. कृष्णमा याचे हाताखाले हासन अली खान ह्मणोन होता. त्यानें तीन लाखाची सरबराई केली. सबब त्याजला करोडगिरीचे नयाबत मीरआलम यांचें विद्यमानें सांगोन काम चालविलें. परंतु

यैवज बहुत येणें. त्याचा तगादा खान मार यास सख्त आहे. व कृष्णमाची अमानत साहुकार वगैरे जेथें जेथें जसी, त्याचाही शोध करून तगादा होत आहे. कादरखान पहिला करोडा व नुरमहंमदखान सिदी इमामखानाकडील यांजकडेही करोडगिरीचें संधान आहेच. पुढें काय ठरतें त्याप्रों लिहिण्यांत येईल. रा छ. २४ जावल हेविज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. हरबाजी नाईक बिडवई याचे दुकान औरंगाबाद व हैदराबादेंतील व येथील तिन्हींही जप्त करून लोकांच्या ठेव्यासुद्धां रोकड व वस्त व जी कापड चिजवस्त सुद्धां यैवज घेऊन मारानिलेचा यैवज ज्याजकडे येणें तो व ह्याचे दाखल्याने निवडून काहाडोन ज्याजकडे यैवज त्याचे मागें चोपदार लाऊन बै मुरवतीनें कितेकांपासोन यैवज घेतला, व घेतात, इतकेंही होऊन हरबाजी नाईक याचा पुतण्या व स्त्री व त्रिंबक नाईक वगैरे गुमास्ते यांची सुटका नाहीं. साडेबारा लक्ष माथां आहेत. त्यांपैकीं हा यैवज जो जमा होईल तो घेऊन बाकीचाही फडच्या त्यांनीं करावा. तेव्हां मुक्तता. हैदराबादेतील गुमास्ते वह्यांसुद्धां आणिले आहेत. वह्याची रुजुवात येक येकाची होत आहे. मोठा घोळ घातला. तसेंच लक्ष्मीचंद साहुकार यांजकडे अपराध नसतां वित्तविषय पंधरा सोळा हजार पर्यंत जिंदगी सरकारांत घेतली. हालीं कृष्णमा करोडे याचा यैवज कोणे साहुकारापासीं काये तो सांगणें व मुचलके लेहुन देणें. याप्रा तमाम साहुकारांस तगादा केला. याचें काये होतें तें पाहावें. सर्वांवर गजब जाला आहे. निर्व्हा नाहीं. रा छ. २४ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. तिमाराव देशपांडे वसमतकर परागंदा जाला. त्याजला धरावयाकारितां सैद मुनवरखान व बाजीराव अमीन याणीं उद्योग बहुत केला. परंतु हस्तगत जाला नाहीं. सांप्रत तिमाराव याचे राहण्याचा गांव मौजे लांक

पा। वसमत येथें सैद मुनवरखान व बाजीराव हजारपांचसें लोकांनिसी जाऊन गांवास महासरा केला. आंतुन गोळी चालती. तिमाराव याचा पुतण्या व चीज वस्त वगैरे तेथें आहे. लांक येथील गढीही मजबुत आहे. गढी घेऊन तिमाराव याचीं मुलें मनुष्यें चीजवस्त जें तेथें असेल ते हस्तगत करावी. याप्रों सैद मुनवरखान व बाजीराव यांस ताकीद व उभयतांची कुमक करण्याविसीं भारामल यांसही याची आज्ञा आहे. मकान अद्याप यांचे हातीं आलें नाहीं. होईल त्याप्रों विनंती लिहिण्यांत येईल. तिमाराव यास विठ्ठलपंत सुभेदाराकडील आश्रा ऐसेंही यांचेथें वर्तमान आहे. रा। छ. २४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा। १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. फकरुदौला ईतफखारखान यांजकडे अवरंगाबाद येथील शहरचे सुभेदारीचें काम. त्यास जामीन हाकीम ज्याफरखान आहेत. त्यास फकरुदौला सुभेदारी करून गेल्या तागाईत सरकारांत पैसा वसूल नाहीं. याजकरितां हाकीम मजकूर यांस तगादा हालीं लागला आहे कीं तुम्ही फकरुदौलास जामीन आहां. त्यांजकडील यैवज दाखल करणें. व त्याजकडेही दस्तक सजावल यैवज व जमाखर्च घेऊन येणें म्हणोन जालें. दुसरें, चिमणाराजे यांजकडे दौलताबाद सरकारचे वगैरे येकंदर माहालची अमीली. याजकडुनही ताहुदाचे बेरजेचा यैवज बेमुबलग येणें. सबब मारनिलेवर दस्तक सजावले रवाना करण्यास तयार जाले आहेत. रा। छ. २४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा। १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. दौलाची तबियत बेआराम होती. सांप्रत आराम होऊन आरोग्यस्नान केलें. नजरा व लोकांचे तसदुक सतेके जाले छ. २१ जावल बुधवारीं नवाब दोन घटिका रात्रीं दौलाचे मकानास आले. मीर आलम व असद अलीखां जवळ होते. त्यासुधां दौ (लां) नीं नजर केली.

तबियतीचें मान विच्यारून त्यानंतर दोन घटिका दौला व मीर आलम यांसीं खिलवत जाली. सात घटिकेस नवाब दौलाचे मकानाहून आपले जाग्यास गेले. रा छ. २४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंती विज्ञापना. जंगमाची येक पोर बारा वर्षाचे वयाची तिचे आईबापास हजार रुपये देऊन खरीद केली. तिसीं नवाबांनीं निका छ. १७ जमादिलावलीं लाविला ह्मणोन वर्तमान येकदोन मातबर योकिलें, त्यवरुन विनंती लिहिली असें खरें वर्तमान आहे. रा छ. २४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंति विज्ञापना. नवाब कमठाण्यावर राहिले. तेथें जाग्याचा बहुत संकोच. गांवांत जागा थोडी. बाडा बाहेर मोठा दिल्हा. दोन कोस अडीच कोसांवर जेथें ज्याची सोये तसे लष्करचे लोक राहिले. तेव्हां बाहेर अथवा कमठाण्यांत राहण्याची सोये नाहीं. जाणुन बेदरचे मंगळवार पेठेंत मी पहिलें राहिलों त्याच जागीं आहे. येथुन कमठाणें तीन कोस. बाडयामुळें कोस कोसाचा फेर जाणें येणें होतें. नेहमीं तेथें कोन्हेरपंत व च्यार जोडया जासुद ठेविले आहेत. रा छ. २४ जमादिलावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंति विज्ञापना. कमठाण्यावर नवाब राहिल्यास येक महिना जाला. सैर शिकार व दोलाची मिजाज मांदगी हेंच आजपर्यंत जालें. बेदरास येण्याचा बेत होता तो तुर्त राहिला. येक महिन्याचा सरंजाम कमठाण्यावर गेला. महिना पंधरा दिवस मुकाम आहेत. येकरामुदौला गफुरजंगाचे पुत्र यांनीं आपली षादी करण्याकरितां हैदराबादेस जाण्याचा निरोप मागितला, परंतु दिल्हा नाहीं. मुलें

माणसें येथेंच आणा यैसी ताकीद जाली. याचप्रों मीर आलम यांचींही मुलें माणसें आणविलीं. रा छ. २४ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशिर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विज्ञापना यैसीजे. येथील वर्तमान ता छ. १९ माहे जावल शुक्रवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ. १६ रोज शुक्रवारीं प्रातःकालीं सरबुलंदजंग व दिलदारखान पुढें चिते घेंऊन सिकारीस गेलें. दोन घटिकां दिवसां जनान्यासहित बाडयाअांत मौजें चिटपालाकडें गेलें. दीड प्रहरास माघारें आले. पागावाल्यांनीं वीस हरणांची शिकार करून गुजराणिली. दोन घटिकां दिवस शेष राहतां नवाब बरामद जाले. पागावाले यांचा सलाम व शिकारीच्या नजरा जाल्या. रात्रौ दौलाची अर्जी गुजरली. छ. १७ रोज मंदवारीं प्रातःकालीं पागावाले हुकुमा प्रों बाडयाबाहेर शिकारीस गेले. नवाब दोन घटिकां दिवसां स्वार होऊन जनान्यासुधां सैर करावयास गेले. येक प्रहर पांच घटिकेस डेऱ्यास आले. पागावाल्यांनीं नऊ हरणांची शिकार करून गुजराणिली. रात्रीं खैरसला. दौलाचे तबियतीचें वर्तमान आणविलें. छ. १८ रोज रविवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब शिकारीस बाडयाबाहेर गेले. पागावाले वगैरे लोकांचा सलाम जाला. शिकार करून येक प्रहर पांच घटिकेस डेऱ्यास आले. रात्रीं साहा घटिकेस खिलवतीमध्यें नवाब बरामद जाले. सरबुलदजंग व घांसीमियां व अजमखां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. पागावाल्यासीं बोलणें जालें. येक प्रहर दोन घटिकेस बरखास्त जालें. छ १९ रोजीं सोमवारीं दोन घटिका दिवसांनंतर नवाब सवार होऊन जनान्यासहित बाड्याअांत चिटपालास गेले. तेथें भोजन जालें. येक प्रहर साहा घटिकेस डेऱ्यास आले. पागवाल्यांनीं येक ससें व तीन डुकरांची शिकार करून गुजराणिली. डुकरें मिस्तर किनबीकडे पाठविलीं. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ. २० रोज मंगळवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब सवार होऊन जनान्यासहित

शिकारीस गेले. दीड प्रहराचे अमलांत फिरोन डेऱ्यास आले. दौलांनीं आरोग्यस्नान केल्याचा अर्ज जाला. नवाबांनीं सथका पंचवीस बकरीं उडीद, तेल व खाना व खुर्दा याप्रों केला. दौलांनीं नजर पाठविली ती गुजरली. मिस्तर किनवी यांनीं आपला असबाब हैदराबादेकडे रवाना केला. मालेगांवचे यात्रेहून पन्नास घोडीं किनवीनें खरीद करुन आणविलीं तीं आलीं. पागावाल्यांनिशीं करार करून गुजराणिलीं. तीन प्रहरास असदअलीखान मालेगांवचे यात्रेहून तीनसे आठ घोडे खरीदी करून आणिले याचा अर्ज जाला. रात्रीं दौलाचीं अर्जी गुजरली. छ. २१ रोज बुधवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब जनान्यासहित स्वार होऊन गेले. आंबराईंत भोजन करून येक प्रहर तीन घटिकेस डेऱ्यास आले. तीन प्रहरास खावगामध्यें बरामद होऊन लालन हाज्यामाची याद केली. तो हजर जाला. हज्यामत करविली. च्यार घटिकां दिवस बाकी राहातां बरखास्त जालें. रात्रीं दोन घटिकेस नबाब दौलाचेथें आले. दौला व मीर आलम व असदअलीखां व रायेरायां यांचा सलाम नजरां जाल्या. दौलांसीं बोलणें होऊन येक प्रहराचे अमलांत नबाब आपले मकानास गेले. रा छ. २४ जावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

विनंति विज्ञापना. मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांस रुखसत देण्याची याविषई दौलांनीं नवाबांस अर्जी लिहिल्यावरून दौलांस हुकुम जाला जे तुह्मीं किनवसि घेऊन च्यार घटिकां रात्रीं यावें. त्याप्रमाणें छ २२ रोज गुरुवारीं च्यार घटिकेस रात्रीं नवाब खावगामध्यें बरामद जाले. मीर आलम व पागावाले व अर्जबेगी व रायेरायां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. दौला आंतील वाटेनें आले. हातीं कांठी धरली होती. किनवींची याद केल्याप्रों हाजर जाले. हैदराबादेहून मुजफरखान आला. त्याची हुलाजमत नजर जाली. सिदी इलेमास यांस जगत्यालची किलेदारी होऊन खिलत

दिल्हा. यानंतर दौला व मीरअलम व किनवी यांसी तीन घटिका पावेतों खिलवत जाली. किनवीस सिरपेंच, जिगा व कंठी तीन दागिने जवाहीर व रुखसतीचें पानदान देऊन रुखसत केलें. त्याजवर येक घटिका दौला व मीर आलम यांसीं बोलणें जालें. प्रहराचें अमलांत बरखास्त जाली. याउपरी किनवी कुच करून जाणार. रा। छ. २४ जाावल हे विज्ञापना.

श्री.

मार्गशीर्ष वा। १० शनिवार शके १७१५ ता. २८ दिसेंबर १७९३.

श्रीमंत राजश्री रावसाहेब स्वामीचे सेवेसीं यांस ता। छ. २४ माहे जावलचें पत्र + + + + विशेष. कित्येक खुफिया वर्तमान यैकण्यांत आलें तें ताावार राजश्री गोविंदराव भगवंत यांस लिा आहे. सेवेसीं गुजराणतील. तें अवलोकनांत येऊन उत्तराविषीं आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

छ २ जाखरीं डांकेवर.

श्री.

पोष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४,

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. दौलाकडें छ. २७ जावलीं मी गेलों. च्यार घटका प्रथम दिवसां नवाबांनीं यांस आपला बंगला दिल्हा. त्या बंगल्यांत अंगांत डगला घालून जवळ असदअलीखां व हाकिम महमदमाखां वगैरे पांच सात इसमेंसहित होते. असदअलीखान यांनीं मालेगांवचे यात्रेंतून घोडीं खरीद करून आणिलीं तीं पाहिलीं. त्याजवर षाबेखान बीडवाला याजकडील घोड्याचीही हजरी इसमनवेसी होती. तावियत मांदगीमुळें बसण्याउठण्याची शक्ति पहिल्याप्रा। नाहीं व बोलण्याचा आवाजही हालका. मुखावर कांहीं म्लानता. तशांत

कामाचा क्रम चालिलाच आहे. हाकिमाची दवा नित्य घेत असतात. सांप्रत तबियत बरी आहे. रा छ. २ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. असद अलिखान यांनीं मालेगांवचे यात्रेंतून घोडे खरीद करून आणिले ते दौला पाहात असतां 'घोडे किती खरीद केले' ह्मणोन मीं विचारिलें. दौलांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं, 'असदअलीखान मुजफरुलमुलिक यांची जमियत पांच हजारांची सुलेमानषाहासाहेब जादे यांचे पागा रिसाल्यांपैकीं हाजुरजचे हुकमाप्रा. पैकीं चार हजार स्वार घोडा याजपासीं. हजार बाकी. येक हजाराची भरती व्हावयाची. त्यास चार हजार जमावांत कुलसिदर समशेर असे लोक आहेत. करोल बिलकुल नाहींत. याजकरितां येक हजार करोलाची जमियत करण्याचा ईर्षाद. हजार घोडीं खरीद व्हावयाचीं. पैकीं मालेगांवचें यात्रेंत यांनीं तीनसें घोडे पंच्यायेसी हजारांस खरीद करून आणले. आणिकही यैवज जेथें घोडीं खरीद मिळतात तेथें पाठविला. मग खरीद होऊन काय येतात पाहावें, याप्रा बोलले. रा छ. २ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें ' कीं टिपूनें मीरकमरुदीखां व महमद वजीरखां व आणिक येक मातबर गृहस्त या तिघांस कैद केलें. हें एक वर्तमान. व दुसरें कलिकोट–प्रांतीं मापिलें ह्मणोन जमीनदार मुफसद भारी जमियतेचे आहेत. त्याजवर टिपूनें दोन कुशून पयेदल बार व दोन रिसाले तंबीकरितां रवाना केले होते. त्यास मापिल्यांनीं दोन कुशुन व दोन रिसाले टिपुकडील लढाई करून गारत केले. हें वर्तमान टिपुस समजल्यावर खुद जातीनें मापल्यावर जाण्याचा इरादा केला आहे. याप्रा वर्तमान आहे, ह्मणोन बोलले. रा छ.२ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांस नवाबांनीं रुखसत छ. २३ जाखलीं दिल्ही. इत्यादिक वर्तमानाची विनंती पेशजी लिहिल्यावरुन ध्यानांत आलें असेल. किनवीनें दौला व मीर आलम यांचा निरोप घेऊन छ. २४ रोजीं तीन प्रहर दिवसां लस्करांतुन निघोन मंगळवारपेठ येथें त्यांस जागा नवाबांनीं दिल्ही तेथें येऊन भोजन केलें. इष्टवट व आणीक दोघे सोबती त्यांस येथें ठेविलें. किनवी स्वार होऊन छ मारीं सदासिव पेंठेच्या मुकामास गेला. हैदराबादपर्यंत रथ, घोडे, पालखी, म्याना, हाथी यांची डांक बसविली. हैदराबादेस छ. २९ रोजीं पोंहचावयाचा होता. तेथुन चिनापटणास जाणार. चेनापटणाहुन विलायतीस जाण्याचा बेत जाला. किनवीचे मुबादला दुसरा येणार, तो अद्याप येथें आला नाहीं. तुर्त इष्टवट आहे. तो आल्यानंतर मागाहुन विनंती लिहिण्यांत येईल. रा। छ. २ माहे जा खर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. येथील साहुकार मंडळी बेदरचे किल्याआंत हुकमाबमोजीव छपरबंदी करुन दुकानें घालून राहिले. त्यास छ. ३० जाखल शुक्रवारीं दोन घटका प्रथम रात्रीचे समई येकायेकीं फतेदरवाज्याकडुन पस्तीस चालीस मनुष्य हत्यारबंद साता आठाचे हातांत बलम, व सात आठ तरवारी नागव्या धरून, व पांच सातजणाचे वेंटांत धोंडे, पांच साताचे हातीं कांठ्या, येकदोन पटेकरी, व तिघे टेंभे मोठे लाऊन, याप्रा प्रथम मल्हार नाइकाचे दुकानापासीं आले. त्या दुकानास ताटी लाऊन येक माणुस उभा होता. त्यानें चोर असें ह्मणतांच त्यास कांठी घालुन बसविला. पुढें नन्हुमल याचे दुकानीं माणुस होता. तोही दगडानें जाया

करुन तसेंच मोतीराम टंकसाळी याचे दुकानावर पडले. तो लस्करांत गेला होता. गुमारता दुकानीं. त्यास बलमानें जखमी करून जिवें मारिलें. येक दोन माणसेंही चित केलीं. दुकानांतून संदका आणुन कुऱ्हाडीनें फोडला. त्यांत नगदी तोडे व सोनें रुपें वगैरे गाहाण ठेवी–सुधां यैवज होता, तो घेतला. तेथुन जमनादास धरमदास याचे दुकानावर पडुन त्याचे मेव्हण्यास जिवें मारिलें. येक गुजराथी ब्राह्मणाचा मूल तेच दिवसीं हैदराबादेहुन नवा आला तोही पुरा केला. येकदोन माणसें ठार, जखमी करून जमनादासाचा संदुक फोडुन नगदी व चीजवस्त कुल वित्तविषय नेला. त्यानंतर मलुकचंद व लक्ष्मणदास अगरवाला याचे दुकानावर गेले. परंतु अवकाश पडला नाहीं. मोतीराम व जमनादास दोन्हीं दुकानचा यैवज घेऊन निघाले. वाटेंत ज्यानें चोर ह्मटलें त्यास ठार जखमीं केलें. चौकांतील पिंजारी व गंजाचे बाजारचा बहेडा व रायेरायां यांचे बाजारांतील मारवाडी वगैरे सात आठ जखमी व ठार करून नीट मार्गें वासलगंजाचे दरवाज्यानें निघोन गेले. याप्रा भरले बाजारांत साहुकाऱ्यावर या बमोजीब चोरांनीं जबरदस्तीची चोरी करुन सांभाळुन यैवजसहित गेले. रा। छ. २ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. शंकरराव भोंग यांजकडील कांहीं जिन्नस व कापड खुदावंतपुर येथें कोमटी याचेथें होते. त्याचा पत्ता भारमल यांनीं लाऊन जिनस व कापड व ते कोमटी धरून बेदरास पाठविले. भारामल यांनीं यासमंधें दौलास पत्र लिा आहे. कापड व जिनसाची मोजदाद करून घेण्याचें दौलांनीं नेमवंतास सांगितलें. रा छ. २ माहे जा खर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. चेनापटणाहून व्यंकटराम दिला याजकडून अखबार

आली, ती सांप्रत रा। केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करतील. अवलोकनें मार। ध्यानांत येईल. उत्तराविषयीं आज्ञा जाली पाहिजे. रा। छ. २ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. तिमराव देशपांडे वसमतकर यांचा राहातां गांव मौजें. लांक येथें सैद मुनवरखां व बाजीराव अमील यांनीं माहासरा केला. आठ दाहा दिवसपर्यंत गोळी वाजली. सेवटीं मौजे मारचें ठाणें उभयतांनीं घेतलें. आंतील चीजवस्त व तिमाराव यांचा पुतण्या व कारकून सांपडले ते धरून आणिले. दौलांस सैद मुनवरखां व बाजीराव यांचीं पत्रें सदरहुप्रा आलीं. रा। छ. २ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ४ रविवार शके १७१५ ता. ५ जानेवारी १७९४.

विज्ञापना ऐसिजे. येथील वर्तमान ता। छ. २३ माहे जावल शुक्रवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करुन सेवेसीं पत्राची रवानगी केली आहे, त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ. २४ रोज मंदवारीं प्रातःकाळीं नवाब जनान्यासहित शिकारीस गेले. पागावाले हुकुमाबमोजीब वाड्याबाहेर होते. परिंदाची शिकार करून येक प्रहर दोन घटिकेस डेन्यास आले. दौलाचे मीर आलम यासीं दौलाचें खिलवत जालें. याचा अर्ज जाला. जो रावरंभा यांचा पुत्र मुजाहिदुदौला यांजपाशीं मोंगल चाकरीस होता, त्याची तनखा चहडली सबब मागावयास गेला. बोलीचाली होतां मोगलानें कटार मुजाहिदुदौलावर चालविली. त्यानें मोगलास धरून मारिलें, त्यावरून दौलाचे रिसाल्यांतील मोगल चालुन गेले. कटकट होऊन तीन च्यार माणसें जखमी ठार जालीं. मिस्तर किनवी कुच करुन हैदराबादेकडे गेला. तेथून विलायेतीस जाणार. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ. १९ रोज रविवार

दोन घटिका प्रथम दिवसां नवाब जनान्याचे बंदोबस्तानसीं स्वार होऊन शिकारीस गेले. येक हरणाची शिकार करुन दोन प्रहराचे अमलांत डेऱ्यास आले. फौजदारखानाचा माणुस उसाचे मळ्यांत जाऊन ऊंस मोडले. गांवकरी यांनीं त्यांस धरून देवढीवर आणिलें. त्या माणसास बरतरफ करावयाचा हुकुम जाला. रात्रीं च्यार घटिकेस खिलवतीमधें नवाब बरामद जाले. सरबुलदंजंग व घांसीमिया व हिसामुदौला वगैरे इसमांचा सलाम जाला. स'हा घटिकेस बरखास जालें. छ. २६ रोज सोमवारीं प्रातःकालीं नवाब जनान्यासुधां शिकारीस निघोन पागावाले यांस हुकुम बाड्याबाहेर शिकारीचा, त्याप्रा तेहीं बाहेर हजर जाले. दोन हरणांची शिकार करून दीड प्रहरास डेऱ्यास आले. रघोत्तमराव यांनीं पुण्याहुन सोळा उंट बंदुखीं पाठविल्या त्या गुजरल्या. रात्रीं दौलाची अर्जी व हिंदुस्थानची अखबार गुजरली. छ. २७ रोज मंगळवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब जनान्यासहित स्वार होऊन शिकारीस गेले. दोन प्रहरास डेऱ्यास आले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. च्यार घटकेस खिलवतीमधें नवाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग व घांसीमियां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. येक प्रहरास बरखास जाले. छ. २८ रोज बुधवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब स्वार होऊन शिकारीस गेले. चित्ते सोडुन दोन हरणांची शिकार केली. दोन प्रहराचे अमलांत डेऱ्यास आले. सिदी अबदुला यांजकडे गंजीकोट्यास तीनसें स्वार रवाना जाले. रात्रीं खैरसला. छ. २९ रोज गुरुवारीं दोन घटिका प्रथम दिवसां नवाब स्वार होऊन आंबराईमधें गेले. तेथें भोजन जालें. दोन प्रहरास डेऱ्यास आले. रात्रीं दोन घटिकेस नवाब बंदोबस्तानें दौलाचेथें आले. दौला व मीर आलम व पागावाले व मुनषी व रायेराया यांचा सलाम जाला. दिवाणखान्यामध्यें बरामद जाले. अजमखान पागावाले याचा भाऊ कमरुसाहेब ह्मणोन होता त्याचा वाका जाला. सबब मातमपुरसी अजमखान यास च्यार पारचे करचोबी दिल्हे. दौला व मीर आलम यांसीं खिलवत होऊन साहा घटिकेस बरखास जालें. रात्रीं लस्करांत चोरीनें जोरावरजंग याचे घोड्याचा कंडापटा

व दिलदारखानाचेथील दुषाला गेली. अर्ज जाला. छ. ३० रोज शुक्रवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब बंदोबस्तानें शिकारीस गेले. परिंदाची शिकार करून दीड प्रहरास माघारे आले. माहबतजंग याची अर्जी व दोन बंदग्या दालिंबें गुजरलीं. दौलांनीं मालेगावींहुन उंट व सवदागरी आणिले ते पाहिले. रात्रीं दोन घटिकेस नवाब दौलाचेथें आले. दौला व मीर आलम व पागावाले वगैरे लोकांचा सलाम जाला. दौला व मीर आलम यांसीं खिलवत जाली. साहुकाऱ्यांत किले बेदर येथें दरवडा पडोन जमनादास व मोतीराम यांची मालियत गेली, याचा अर्ज जाला. येक प्रहरास नवाब आपले मकानास गेले. छ. १ जाखर मंदवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब स्वार होऊन शिकारीस गेले. पागावाले यांनीं बाडाबाहेर शिकार करून येक लांडगा धरून गुजराणिला. दोनप्रहराचे अमलांत डेऱ्यास आले. औरंगाबाद येथील सुभेदाराची अर्जी व दालिंबें आलीं तीं गुजरलीं. रा॥ छ. २ माहे जाखर हे विज्ञापना.

छ. ७ जाखरीं डांकेवर.

श्री.

पौष शु॥ ९ शके १७१५ शुक्रवार ता. १० जानेवारी १७९४.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

पौष शु॥ ९ शके १७१५ शुक्रवार ता. १० जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं राजश्री परशरामपंत भाऊ यांचे चिरंजीव रामचंद्रपंत फौजसुधां कोल्हापुर प्रांतीं येके मातबर गढीस लागोन लडाई करून गढी व गांव घेतला. फौज लुटावयास गुंतली. आपण जातीनें सेंदोनसें स्वार सुधां गांवापासोन येक कोसाचे फांसल्यावर उभे होते. हे बातमी कोल्हापुरकरास समजतांच त्याचे लोक हजार पांचसें येऊन रामचंद्रपंत यांस धरून घेऊन गेले. याप्रा वर्तमान लिहिलें आलें.

लढाई करून प्रथम फते जाली असतां येकायेकीं अशा तऱ्हेनें दगा जाला हें मोठें ताजुब. याप्रा बोलण्यांत आलें. त्यास याचें कचें वर्तमान सरकारांत आलेंच असेल. यांजकडे सदरहुप्रा वर्तमान आलें. यांनीं सांगितलें त्याची विनंती लिा असे. दोन जखमां त्यास आहेत. राजश्री परशराम भाऊ तासगांवाहुन निघाले. तिकडे जाणार यैसें यांचें सांगण्यांत आलें. रा। छ. ७ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शुा ९ शके १७१५ शुक्रवार ता. १० जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. उमरखेडकर काा दाराकडील दोघे कारकुन भारामल यांनीं समागमें नेले होते. पैकीं भगवंतराव यांस पेशजीच उमरखेडास रवाना केल्याची विनंती लिहीण्यांत आली आहे. रामराव यांस येथें पाठऊन देण्याविषई भारामलास दौलांनीं पत्र दिल्हें तें पाठविलें. त्यावरून भारामल यांनीं समागमें स्वार देऊन मारानिलेस दौलांकडे पाठविलें. छ. ४ रोजीं बेदरास आले. छ. ९ रोजीं दौलांनीं रामराव यांस आह्मांकडे पाठविलें, आणि निरोप पाठविला कीं, यांस आपले जवळ ठेऊन घ्यावें. मावजी नाईक सोईटकर यांस हजर करणें वगैरे येकदोन जाबसालाचा गुंता आठ पंधरा दिवसांत यांनीं उरकोन उमरखेडास जावें. मजला विच्यारल्याशिवाय यांची रवानगी उमरखेडास अथवा कोठें न व्हावी, त्यास रामराव आह्मांपासीं आहेत. इतक्यावर दौलांसीं याजप्रकर्णीं बोलणें होऊन जसें ठरेल तसी विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा। छ. ७ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ९ शके १७१५ शुक्रवार ता. १० जानेवारी १७९५.

विनंती विज्ञापना. शंकरराव भोंग नागपुरास गेल्याचें वर्तमान यांजकडे आलें होतें. त्यावरून दौलांनीं माधवराव रामचंद्र, भोंसले यांजकडील, यांजकडून सेनासाहेब सुभा यांस लिहविलें कीं, शंकरराव हरामखोरी करून

पळून गेला. सरकारचा माहा सबेदार लाखोचाच. चौकशी करून जेथें शोध लागेल तेथें अटकाऊन त्यास पाठवावे.' सदरहू अन्वयें सेनासाहेबसुभा यांस भारामल यांचींही पत्रें गेलीं होतीं. त्याचे जबाब सेनासाहेब सुभा यां-जकडून आले 'कीं हजरतीचे सरकारचा हरामखोर तो इकडील; त्याची तंबी जरूर. नागपुरांत शोध केला, परंतु कोठें आढळ पडत नाहीं. हजारों म-नुष्याची अमद रफ्त. त्यांत असा चोरून जो येणार तो कोणें स्वरूपाने व कसा येतो हें कशावरून समजावें? तलाश फार केला, परंतु शोध लागत नाहीं; याप्राा उत्तर आलें. राा छ ७ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ९ शके १७१५ शक्रवार ता. १० जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं 'अजिमुदौला कोठें गेला याचा शोध कोठेंही लागत नाहीं. इंग्रजाचे मकाणास गेला ह्मणावा तर ममइ व सुरत या दों ठिकाणचीं वर्तमानें तहकीक आलीं. अजिमुदौला तेथें नाहीं. तेव्हां कोणे ठिकाणीं गेला. मोठे ताजुब आहे. याचा शोध ये-थुनही होत आहे. व श्रीमंताचे सरकारांतूनही शोध व्हावा.'; ह्मणोन बो-लण्यात आलें. राा छ. ७ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ९ शके १७१५ शुक्रवार ता. १० जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. येथील साहुकाऱ्यांत दोन घटका रात्रीं चालीस पंचे-तालीस मनुष्यें येऊन जमनादास व मोतीराम दुकानें दोन लुटुन वित्त विषय घेऊन गेले. त्या दिवसापासून शंभुनाथ ब्रजलाल, व बखतामल हुलासराये, व मनुलाल अपचलराये हे तीन दुकानदार मातबर, वरकड लहानमोठे सर्व हवालदील जाले आहेत. दुकानें आटोपून व्यवहार बंद. या प्राा तूर्त जालें आहे. चोरीचें बंदोबस्ताकरितां किल्यांत साहूकाऱ्यांपासीं कांहीं पाहा-ऱ्याचे जवानही दिल्हे आहेत. परंतु साहुकार लोकांस कोणे गोष्टीचा भरं-

वसा वाटत नाहीं. असा प्रकार जाला आहे. रा छ. ७ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष शु. ९ शके १७१५ शुक्रवार. ता. १० जानेवारी १७९४.

* नेहमींप्रमाणें छ १ ते छ ९ बुधवार पावेतों नवाबांसंबंधीं कमठा. ण्याची अखबार. छ ७ जाखर............शंकरराव भोंग यांजकडील तीनसें गाडदी बरतरफ केले.

छ. ९ रोज मकरसंक्रमण निमित्य पत्र पों.

श्री.

पोष व. ११ शके १७१५ रविवार ता. १२ दिसेंबर १७९३.

श्रीमंत राजश्री——————रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं——————

विनंति सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सानमस्कार विनंति विज्ञापना. तागायत छ ९ माहे जमादिलाखर पर्यंत मुकाम बेदर येथें स्वामीचे कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें विशेष. स्वामीचे सेवेसीं मकरसंक्रमणयुक्त तिळशर्करासहित थैली पाठविली आहे. याचा स्वीकार होऊन उत्तरगौरवामृतसंतोषसंपन्न सेवकास करणार स्वामीं समर्थ. सेवेसीं श्रत होय हे विज्ञापना.

---

* अशा प्रकारच्या अखबारांचे नमुने मागें तीन च्यारदां दिलेच आहेत. (पृष्ठें ८१, १०३, ११०, ११५, १२५, १३१) ह्मणून त्याच प्रकारचा मार असेल तेथें पुनरावृत्ती टाळण्याकरितां फक्त महत्वाचा तेवढाच मजकूर तारीखवार देण्यांत येईल, बाकी मजकूर मामुली प्रोंच आहे असें समजावें, सम्पादक,

श्री

पौष व. १ शुक्रवार शके १७१५ ता. १७ जानेवारी १७९४.

रा छ. १४ जाखरीं डांकेवर.

—श्रीमंत राजश्री ——————————— रावसाहेब

—स्वामीचे सेवेसीं ———————————

विनंति सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंति विज्ञापन। ता। छ. १४ माहे जमादिलाखरपर्यंत स्वामीचें कृपेंकरून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें विशेष. राजश्री गोविंदराव भगवंत यांचे लिहिण्यांत आलें कीं 'इंग्रज प्रकर्णीं नवाबाचे थैलीपत्र श्रीमंतास आलें. त्यांत सर्व साधनें इंग्रजाचे कलमांचीं. तेव्हां सरकारांत राजश्री पाटीलबावासहित विचार जाला या प्रमाणेंच नवाबांनीं मान्य करावें.' त्याजवरून मुषीरुलमुलुक यांसी बोलण्यांत येऊन भवति न भवति जाली. आणि त्यांनीं ल्याहावयास सांगितलें त्या अन्वयें राजश्री गोविंदराव यांस जाब लि॥ आहे. सेवेंत विनंति करतील ते ध्यानांत येऊन उत्तराविषयीं आज्ञा जाली पाहिजे. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९४.

छ. १५ जाखरीं डांकेवर.

श्रीमंत रावसो। यांस हवाल्याचें पत्र.

श्री.

पौष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९४.

विनंति विज्ञापना. नबाब कमठाण्यावर राहिल्यास कमकसर दोन महिने होत आले. सैर शिकार जाली. सांप्रत येथून कुच करून मौजे बोरोंची व मौजे पांपाड पा। हसनाबाद बेदराहून आठ कोस व कमठाण्याहून बारा कोस येथें जाण्याचा बेत ठरला आहे. दोन्हींही गांव वंजरातीरीं आहेत. तेथून

संगारडी पंधरा कोस, सदाशिव पेठ सतरा कोस आहे. बोरोंची व पापाड येथील जागा पाहण्याकरितां लछीराम व हरकाऱ्याचा नाईक व हरकाऱ्याच्या जोड्या याप्रा पाा होते. जागा पाहून आले. नक्षा दौलास आणोन दाखविला. कमठाण्याहून कुच होण्याची तारीख छ. १७ व छ. २२ जाखर दोन आहेत. यांतून कोणे तारखेस कुच करणार त्याप्राा वर्तमानाची विनंति मागाहून लिहिण्यांत येईल. येथून निघोन जनवाडा तीन कोसांवर, येथें मुक्काम होऊन तेथून पांपाडास जाणार. पांपाड हा रुख हैद्राबादचा आहे. पांपाडाहून आग्नेय दिशेस हैदराबाद आहे. बेदर आठ कोस पाठीमागें राहिलें. तेथून षिकार करीत कोठें कोठें फिरतात हें पहावें. रा छ. १९ जाखर हे विनंति.

श्री.

पोष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९३.

विनंति विज्ञापना. दौलांकडे छ. १३ जाखर गुरुवारीं अस्तमानीं आह्मीं गेलों. नव खरीदीचे घोडे वमा दवाना परंडे वगैरे जवळ तालुक्यांतून आल्या त्या पाहात होते. असदअलीखान वगैरे जवळ होते. ताळभुपाल येथील पठाण नौकर यांचे सरकारांत राहिले आहेत. त्यांनीं नजरा केल्या. त्यानंतर चोबी बंगल्या पुढील सायवानामधें बैठक जाली. मीरआलम यांस बोलाऊं पाठविलें. तेही आले. येथून कुच होऊन मौजे पांपाड व बोरोंची या जाग्यास नवाब जाणार हेंही दौलाचे बोलण्यांत आलें. तेथील नक्षा आला तो दौलांनीं दाखविला. बेदराहून ईशान्य कोनास पांपाड बोरोंची वंजरातीरीं आहेत. तेथून संगारडी पेठ पंधरा कोसावर आहे. या प्राा बोलण्यांत आलें. रा छ. १९ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९४.

विनंतो विज्ञापना. नवाबाकडील जासुदाचा सवाई नाईक यास दौलांनीं येथुन पुण्याकडे छ. १४ जाखरीं पत्रें समागमें देऊन बाबाराव गोविंद यांज-

पासीं जाण्याचें सांगोन रवाना केलें. तो येथून दरमजल गेला. येकवीस दिवसांत सवाई नाईक यानें फिरोन हजुर यावें यैसी ताकीद त्याजला दौलांनीं केली आहे. सवाई नाइक याचे समागमें हरकाऱ्याच्या जोडया च्यार दिल्या आहेत. यैसेंही यैकिलें कीं सवाई नाइक यानें बाबाराव यांची पत्रें नवाबांकडील डांकेवर परभारां रवाना करीत जावीं. पूर्वीं रघोत्तमराव यांजपासीं लाखोटे येऊन रवाना होत होते. तसें असूं नये. याजकारितां नाइकास पाठविलें. दोहींतुन कोणता प्रकार होतो हें निदर्शनास येईल. रा छ. १९ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. हषमतजंग यांचे शरीरीं समाधान नव्हतें सबब भातांबरें येथून हैदराबादेस जाऊन राहिले. तेथें हषमतजंग यांचा काल जाला. या प्रा वर्तमान येथें छ. १३ जाखरीं आलें. छ. ११ तेरखेस वारले. रा छ १९ जाखर हे विनंती (?).

श्री.

पौष व. २ शनिवार शके १७१५ ता. १८ जानेवारी १७९४.

मामुली अखबार छ. ९ माहे जाखर बुधवार ते छ. १४ रोज शुक्रवार.... छ. ७ रोज शुक्रवारीं........आवसे परगण्यांतील येक गांवचे पाटलानें पुत्राकरितां नवाबास मानत केली होती. त्यास पुत्र जाला. सबब त्यास पाटलानें आणोन नवाबाचें पायावर घातलें. मानत केली. पाटलास शंभर रुा नगदी व वस्त्रें मुलास नवाबांनीं इनायत केली.................रा छ. १९ जाखर हे विज्ञापना.

छ. १७ जाखरीं रामचंद्र मिरध्या समागमें.

श्री.

पौष व. ४ सोमवार शके १७१५ ता. २० जानेवारी १७९४.

श्रीमंत राजश्री ———————— रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं ————————

विनंती सेवक गोविंद राव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार. विनंती विज्ञापना. ता। छ. १७ माहे जाखर पर्यंत मु॥ बेदर येथें स्वामीचें कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें विशेष. स्वामीचे सेवेसीं येथुन पक्षियर त्याची जोडी दोन पिंजरे समवेत पा। आहे. हे जोडी नानाप्रकारचे पांखराच्या बोल्या तऱ्हेतऱ्हेनें बोलत आहेत. व येकास येक लढाईही चमत्कारानें करीत असतात. हे पाखराची जोडी सरकारचे शिकारखान्यांत असण्या योग्य जाणुन रवाना केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट कारितील. उत्तर रवाना व्हावयास आज्ञा करणार स्वामी समर्थ. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

रा। छ १९ जाखरीं डांकेवर.

श्री

पौष वा। ६ बुधवार शके १७१५ ता. २२ जानेवारी १७९४.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री

पौष वा। ६ बुधवार शके १७१५ ता. २२ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना.—नवाब कमठाण्याहून कुच करून पांपाड व बारोंचीस जाण्याचा बेत ठरला होता. याची ता। विनंती पेशजी लिहिली. त्यास पांपाड बारोंचीकडे जाण्याचें तुर्त मवकुफ होऊन छ १९ तारखेस नवाब कमठाण्याहून कुच करून किले बेदरास येण्याचें ठरलें. च्यार पांच दिवस बेदरांत राहून मग जनवाडा येथून तीन कोसांवर नैरुत्येकडे कारेमुंगी परगण्याचा गांव, येथें जाऊन राहण्याचा बेत जाला आहे. दौला जनवाडयास जाऊन जागा पाहून आले. तेथील नक्षा करुन नवाबास आणून दाखविला. जनडयांत लोकांचीं घरें होतीं, तीं तमाम खालीं करविलीं. गांवांत जाऊन नवाब राहणार. वाडा कमठाण्यास होता तो उठऊन जनवाडयाकडे नेउन बसविला आहे. पेषखाना डेरे वगैरे सरंजाम जनवाडयाकडे गेला. राज्याजीस ताकीद जाली कीं तुह्मीं जनवाडयास जाऊन तेथील राहण्याचा बंदोबस्त मिसलबंदी-

सुद्धां करणें. त्यावरून राज्याजी दोन दिवसांपासोन नेहमीं तेथें आहेत. जनवाडयाचे गांवाबाहेर पेठेची वस्ती आलाहिदा होती, तेथीलही घरें झाडून रिकामीं कराविलीं. नवाब बेदरास येऊन च्यार पांच दिवसांनंतर जनवाडयास जाऊन राहाणार. तेथें किती मुकाम होतात व पुढें तेथून कोणीकडे शिकार करीत जाणार हें निदर्शनास येईल त्याप्रमा विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. कारेमुंगी तालुका सरबुलंदजंग पागावाले यांजकडे आहे. त्यांनीं दोन तीनसें लोक सिंवाराचे रखवालीकरितां ठेविला आहे. तथापि कहीकवाडाचा उपसर्ग लोकांचा होतच आहे.. छ १८ जाखरीं कमाठणें येथें बागड जाली. छ. १९ अगर २० या दोन तारखेंतून येके तारखेस कुच करुन नवाब बेदरचे हवेलींत येणार. हवेलीचा झाडा जाला. रा छ. १९ माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ६ बुधवार शके १७१५ ता. २२ जानेवारी १७९५.

मामुली अखबार छ १३ माहे जाखार गुरुवार ते ता १८ रोज मंगळवार पावेतों.

+ + + + ता १६ रोज रविवारीं..........मुसारेहमुपासीं येक फरासीस नवा नौकरीचे उमेदवारीनें आला. त्याची मुलाजमत नजर जाली. जनवाडयाचा नक्षा दौलांनीं दाखऊन जागा पाहून आले त्याचा बयान केला. साहा घटिकेस बरखास जालें. रा ता छ १९ जाखर हे विज्ञापना.

छ २० जाखरीं डाकेवर.

श्री.

पौष वा ७ गुरुवार शके १७१५ ता. २३ जानेवारी १७९४.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

विनंती विज्ञापना. मौजे कमठाण्याहुन कुच नवाबानीं छ. १९ माहे जाखर बुधवारीं पाव घटिकां प्रथम दिवसां केलें. अंबारीमध्यें हाथीवर सवार

जाले. खवासीमधें दौला व मीरआलम उभयतां होते. तमाम फौज बराबर होती. सवा प्रहर दिवसां किले बेदरचे हवेलीस नवाब दाखल जाले, पांच सात मुकाम येथें होण्याचा बेत आहे. पुढें जनवाडयास जाऊन राहावयाचा बेत निश्चय जाला. कुल असबाब डेरे वगैरे जनवाडयावर उभा राहिला आहे. मागाहुन विनंती लिहिण्यांत येईल रा छ.२० जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ७ गुरुवार शके १७१५ ता. २३ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. दारा ज्याहा बाहदुर माहबतजंग यांचे शरीरीं समाधान नव्हतें. त्यांचा काल जाल्याचें वर्तमान नवाबांकडें छ. १८ जाखर मंगळवार रात्रीं आले. नवाबांनीं यैकुन बहुत अपसोस केला. माहालांत बेगमां आदिकरून सर्वांचा आकांत रात्रीं मोठा जाला. नौबत मना केली. कुच करण्याचा हुकुम आधीं जाला होता, त्यानंर तीन च्यार घटकेनें हें वर्तमान आलें. छ. १९ रोजीं नबाब स्वार होऊन सवा प्रहर दिवसां किले बेदरास दाखल जाले. तेही मोठे उदासीनपणें. खवासींत दौला व मीर आलम होते. गमी करून कोणासीं न बोलतां दाखल जाले. रा छ. २० माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ७ गुरुवार शके १७१५ ता. २३ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. हषमतजंग वारले. सबब त्यांजकडील जागिरीचे गांव मौजे भातांबरें पा भालकी वगैरे पांच गांवची जप्ती नवाबांचे सरकारांतुन जाली. रा छ. २० माहे जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ७ गुरुवार शके १७१५ ता. २३ जानेवारी १७९४.

विज्ञापना. यैसीजे. येथील वर्तमान ता छ १८ माहे जाखर मंगळवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली

त्यावरून ध्यानांत आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान छ. मारीं रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. उदईक कुच करावयाचें ह्मणोन त्यांची अर्जी दसखत होऊन आली. चार घटिका रात्रीं आदवनी राये चुरचें वर्तमान आलें कीं दारा ज्याहा माहाबतजंग यांचा वाका जाला. त्यावरून नौबत मना जाली. छ. १९ रोज बुधवारीं प्रात:कालीं सवारीचा हुकुम होऊन लवाजिमा हजर जाला. जनान्याचे रथ पुढें वाटे लाऊन नवाब पांच घटिकेस दिवाणखान्यामधें आले. दौला व मीर आलम व पागावाले व रायेरायां व असदअलीखां वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. हाथीवर अंबारीमधें नवाब सवार जाले. खवासीमधें दौला व मीर आलम होते. वासल गंजाचे दरवाज्यानें सवा प्रहर दिवसां बेदरचे हवेलीस किल्यांतील दाखल जाले. गांवांत दाखल होते समईं येक स्वार विहरींत घोडयासुद्धां पडला. दुसऱ्या दरवाज्यांत दाटीमुळें दोन माणसें जायां जालीं. रा छ. २० जाखर हे विज्ञापना.

छ. २२ जाखरीं डांकेवर.

श्री.

पौष व. ९ शनिवार शके १७१५ ता. २५ जानेवारी १७९४.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

पौष ब. ९ शनिवार शके १७१५ ता. २५ जानेवारी १७९४,

विनंती विज्ञापना. नवाब कमठाण्याहुन छ. १६ माहे जाखर बुधवारीं बेदरचे हवेलीस दाखल जाल्याचें वर्तमानाची विनंती डांकेवर यापूर्वीं लिहिण्यांत आली आहे. छ. २० रोज गुरुवारीं बेदर येथें मुकाम जाला. छ. २१ रोज शुक्रवारीं प्रात:कालीं नवाब गदीचे हाथीवर सवार जाले. दौला व मीरआलम व पागावाले आदिकरून अलाहिदा हाथीवर, याप्रा स्वार होऊन प्रथम प्रहर दिवसां जनवाडयास दाखल जाले. बाडा अगादर रायेराया यांनीं जाऊन तेथें बसविला आहे. येक महिन्याचा सरंजामही तेथें गेला. इतक्यावर

जनवाडे येथें किती मुकाम होतात पुढें कोणीकडे जातात हें ठरेल त्याप्रा विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा छ. २२ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ९ शनिवार शके १७१५ ता. २५ जानेवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहुन व्यंकटरामदिला. याजकडुन अस्वार आली ती रा केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करतील. अवलोकनें मार ध्यानांत येईल. उत्तराविषयीं आज्ञा जाली पाहिजे. रा. छ. २२ जाखर हे विज्ञापना.

श्री.

पौष व. ९ शनिवार शके १७१५ ता. २५ जानेवारी १७९४.

विज्ञापना येसीजे. येथील वर्तमान ता छ. १९ माहे जाखर बुधवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करुन सेवेसीं पत्राची रवानगी केली त्यावरुन ध्यानांत आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ. मारीं रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. रायेरायां यांस हुकुम जाला जे जनवाडयास जाऊन बाडा बसवणें. छ २० रोज गुरुवारीं तीन घटिकां प्रथम दिवसां लालबागांमयें नवाब बरामद जाले. जनान्याचा बंदोबस्त केला. नवा दिबाणखाना पाहिला. त्यानंतर येक प्रहर च्यार घटिका दिवसां खिलवतीमधें नवाब बरामद जाले. आषज्यां उलमुलुक व येकरामुदौला वगैरे लोकांचा सलाम जाला. रायेरायां यांनीं प्रातःकालीं जनवाडयास जाऊन बाडा बसविल्याची अर्जी पा. ते दौलाचे अर्जी सहित गुजरली. लालन हज्यामाची याद केली. तो हजर जाला. हज्यामत होऊन येक प्रहर सात घटिकेस बरखास जाले. दौलाची अर्जी गुजरली. उदईक कुच करून जनवाडयास जाणयाचें दसखत जालें. छ २१ रोज शुक्रवारीं गजर समईं प्रातःकालीं सवारीचा हुकूम होऊन लवाजिमा हजर जाला. जनान्याचे रथ पुढें रा केले. दौला व पागावाले व मुनषी व असदअलीखां वगैरे सरदार मनसबदार मुतसदी सर्व हजर जाले. लालबागामधें नवाब बरामद जाले. सफेत पोषाग व हिऱ्याचें जवाहिर घालुन हाथी जर्द

गदीचा त्याजवर नवाब सवार जाले. पिछाडीस मनु छत्री घेऊन उभा होता. दौला व मीरआलम व सरबुलंदजंग व वांसीमियां व अजमखा वेगळाले हाथीवर, याप्रा। सवार होऊन दिली दरवाज्यानें शुक्लतीर्थाचे रस्त्यानें येक प्रहराचे अमलांत जनवाडे येथें दाखल जाले. रा। छ. २२ जाखर हे विज्ञापना.

छ २८ जाखरी डांकेवर.

श्री.

पौष व. ३० शुक्रवार शके १७१५ ता. ३१ जानेवारी १७९४.

श्रीमंतरावसाहेब यांस हवाल्याचें पत्र.

वरील पत्राचा पृष्ठांक २६३ आहे. पुढें ३०६ पावेतों पृष्ठें उपलब्ध नाहींत. संपादक.

माघ वा। १२ गुरुवार शके १७१५ ता. २७ फेब्रुवारी १७९४.

+ + + रुदौला व अजिमुदौला यांच्या नजरां जाल्या. नाच रागरंग पाहुन येक प्रहर साहा घटिकेस जनवाडयास दाखल जाले. छ २० रोज शुक्रवारीं दोन घटिका दिवसां नवाब नदीकडे जाऊन माशाची शिकार करुन दोन प्रहराचे अमलांत आले. दारकोजी पाटणकर यास इस्तकबाल बबर्चीखान्याचे दारोगे यास पाठविलें. रात्रीं साहा घटिकेस नवाब दौलाचे मकानास आले. दौला व पागावाले व अर्जबेगी व मुनषी व रायेरायां वगैरे मामुली इसमांची सलाम जाला. दारकोजी पाटणकर याची मुलाजमत होऊन अकरा इसमांची नजर जाली. हषमतजंगाचे पुत्रास मातमपुरसी तीन पारचे कारचौबी दिल्हे. कंचन्याचा नाच होता. दौलांसीं बोलणें होऊन येक प्रहर दोन घटिकेस बरखास जालें. छ. २१ रोज मंदवारीं प्रातःकालीं नबाब नदी किनारियास गेले. सैर करून एक प्रहर तीन घटकेस जनवाडयास आले. तीन प्रहरास फिरोन नवाब सवार होऊन गेले. दौला हुकमाबमोजीब आपले चावडीवर गेले. रात्रीं नाच, रोशनी, आतषबाजी जाली. छ. २२ रोज रविवारीं प्रातःकालीं सैद उमरखां यानें मासे धरून गुज-

राणिले. प्रहराचे अमलांत जनवाडयास आले. येक प्रहर पांच घटिका दिवसां ख्वाबगामध्यें नबाब बरामद जाले. जंगु व मनुचा सलाम जाला. लालन हजामाची याद केली. तो हजर हजामत होऊन दोन प्रहरास बरखास जालें. लोदीखानास इस्तकबाल मुजाहिदु दौलास पाठविलें. च्यार घटिका दिवस राहात नबाब जनान्यासाहित स्वार होऊन शिकारीस नदीकडे गेले. लोदी खानाचे पुत्रास मातमपुरसी तीन पारचे दिले. महमंद हुसेनखा घटाल्या तालुक्यांतुन दोनसें स्वारानसीं लस्करांत आला. अर्ज जाला. छ २३ रोज सोमवारीं येक प्रहर च्यार घटिका दिवसां नवाब जनवाडयास आले. दौलांनीं कंदुरीची तयारी करुन अर्जी पाठविली. त्याजवरून दोन प्रहर दोन घटिका दिवस नवाब दौलाचे येथें आले. भोजन होऊन दोन प्रहर च्यार घटिकेस दौला व मीर आलम व पागावाले वगैरे इसमांचा सलाम जाहला. नाच रागरंग पाहुन येक प्रहर येक घटिका रात्रीं हवेलीं गेले. छ २४ रोज मंगळवारीं तीन घटिकां दिवसां नबाब सवार होऊन नदीकडे गेले. च्यार माशांची शिकार करून येक प्रहर साहा घटिकेस आले. तीन प्रहरास दौला येकरामु दौलाचेथें जाऊन आले. मगरबाचे समईं नवाब येकरामुदौलाचे घरास गेले. दौलाही हजर जाले. नाच रागरंग पाहुन बरखास जाले. येक प्रहर दोन घटिकेस हवेलीस गेले. छ. २५ रोज बुधवारीं दोन घटिका दिवसां रथामधें नवाब सवार होऊन इसलामपूरचे नाल्याकडे गेले. सीकार न होतां येक प्रहर साहा घटिकेस फिरोन आले. मीर पोकदअली व सुभानअली व जुलफुकरअली तिघे साहेब जादे यांचे कबीले हैदराबादेहुन आले. बखतमलाचा दत्तपुत्र मेला, सबब दुकान जप्ती करविलें. रा छ २६ रजब हे बिज्ञापना.

श्री.

माघ व. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. २७ फेब्रुवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. रणदुलाखान करनुळकर यांचें पत्र दौलास आलें. त्यांत वर्तमान लिहिलें कीं 'टिपु पटणाहुन निघोन मांगडीस आला. तेथील किल्याचा बंदोबस्त करुन बागेरुलास दाखल जाल्याची बातमी आली. पुढें

कोणीकडे इरादा करील नकळे! करनुल बाबत पेषकसीचा जाबसालही त्याचे चित्तांत आहे, तेव्हां कसें पडेल? याप्रो भयाभीत होऊन लिहिलें तें पत्र दौलांनीं वांचून पाहून बोलले कीं 'आतां टिपु पासोन भय वागवावें ऐसें नाहीं. अथवा त्यानेंही इकडील भयाचा अंदेश करावा ऐसें राहिलें नाहीं.' याप्रो बोलले. उगेच वर्तमान समजण्यांत आलें त्याची विनंती लिहिली असे. रा छ २६ रजब हे विज्ञापना.

श्री.

माघ व. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. २७ फेब्रुवारी १७९४.

विनंती विज्ञापना. सांप्रत लस्करांत धारण वजन पक्के

८।६	जोरी दादरी
८।७	बाजरी
८।१	गहूं
८।१	तांदूळ मोटे
८।९	हरभरे
८।३	दाळ तुरीची
८८१।।।	तूप
८८३	तेल
८।	मुग
८।९	उडीद
८।	मीठ

सदरहु प्रमाणें धारण छ २९ रजबीं आमखास बाजारांत जाली. यापूर्वी च्यार दिवसांमागें या निरखाहून कमी सेर दीड सेर धारण होती, ती हल्लीं महसुलांत अडीच आणे सूट पडली, सबब ताकीद करोडे वगैरेस होऊन धारण हालीं असी आहे. याजहुनही पुढें सेर दोन सेर जास्त करावी असी ताकीद आहे. रा छ. २६ रजब हे विज्ञापना.

छ २९ रजबीं संक्रमणाचे तिळाचा जाब निंबाजी ना। यापासीं जिल्हा.

श्री

फाल्गुन शु. १ रविवार शके १७१५ ता. २ मार्च १७९४.

श्रीमंत राजश्री———————राव साहेब

——स्वामीचे सेवेसीं——————

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंती विज्ञापना. ता। २९ माहे रजब पर्यंत मा। जनवाडा येथें स्वामींचे कृपावलोकनें करून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें विशेष. सरकारांतून छ. १० माहे जाखरचें पत्र सादर जालें तें छ. १९ माहे मारीं पावलें. "त्यांत मकर संक्रमणाचे तिळ शर्करायुक्त पा। आहेत, घेणें" ह्मणोन आज्ञा. यैसीयास पत्र व संक्रमणाची थैली सिरसा वंदन करून स्वामीरौवामृतसंतोषसंपन्न सेवक सनाथ जाला. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

रा। छ ४ माहे शाबान रवानगी डांकेवरुन.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. दौलाची नात सैफनमुलुक यांची कन्या गफुरजंगाचे लेकीपासून जाली ती मीर पोलादअली सिकंदर ज्याहा बाहादुर साहेब जादे यांस देण्याचा निश्चय होऊन छ. ३० माहे रजबीं षखतखोरी जाली. नवाब दौलाचे घरास आले. जनानाही समागमें होता. सारबतखोरीचा समारंभ दौलांनीं नवाबास व माहालांत नजरा केल्या. सिकंदर ज्याहा यांस चढा-बापाचे खाने पोषाग व जवाहीर सरपेच जिगा कंठी व तुरा भुजबंद या

प्रो मीर आलम व अर्जबेगी या समागमें पाठविला. षादी छ. १९ माहे षाबानापासून शुरु होणार. सैफनमुलुक यांची दुसरी कन्या हरम ह्मणजे राखीचे पोटची ते असद अलीखानाचे पूत्रास देण्याचा नेम धरुन त्याचीही शरबतखोरी व चढावा छ मारींच जाला. रा छ. ४ माहे षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. सिकंदर ज्याहा मीर पोलाद अली यांची षादी व्हाव-याची याचा समारंभ भारी होणार. जनवाडा येथें जागा प्रशस्त नाहीं. सबब बेदर येथें मंगळवार पेठेंत जाऊन राहावें. तेथें षादी व्हावी ऐसा बेत ठरला आहे. येथुन छ. ९ साबानीं कुच करून मौजे चिलरगी पो कारिंगुगी येथें पांच सात दिवस राहावें; तेथुन मंगळवार पेठेंत जाऊन राहावें ऐसें वाटत आहे. ठरेल त्याप्रमाणें विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा छ० ४ माहे पाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. नवाबाचे सरकारांतुन सवाई नाईक पुण्यास पेशजी पुण्यास गेला होता. तो तिकडुन येथें छ. ३० रजबी आला. राजश्री कल्याणराव व बाबाराव गोविंद यांचीं पत्रें समागमें घेऊन आला तीं दौलास देऊन दौलाचें व सवाई नाइकाचें बोलणें च्यार साहा घटका जालें. त्याजवर दौलांनीं नवाबास अर्जी पाठविली त्याजवरुन सवाई नाइकास घेऊन येणें ऐसा हुकुम जाल्या बमोजीब दौला नाइकास आपले बराबर घेऊन नवाबाकडे गेले. नवाबांनीं सवाइ नाइकास वर्तमान विच्यारिलें. यानें अर्ज केला. कल्याणराव व बाबाराव यांचीं पत्रें दौलांनीं दाखविलीं. त्याजवर दोन घटका दौलासीं खिलवत जालें, सवाई नाइक नासिक प्रांताकडे गेला होता ह्मणोन ऐकण्यांत. रा छ, ४ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

विनंति. करनुल संस्थानचा अधिकार अलफखान याजकडे जाला. त्याजकडुन रणदुलाखान येथें येऊन करनुलास गेल्यानंतर अलफखान व रणदुलाखान या उभयताचें वयमनस्य येऊन सांप्रत रणदुलाखान व अकबर अलीखां ह्मणोन रणमस्त खानापासुन मातबर त्याचे सलाह मसहलतींत होता त्यास व मुस्तफांखान यां त्रिवर्गास अलफखानानी कैद केलें. लोकांस नित्य उपद्र(व) तालुक्याची खाराबी. कुणी चांगला राहिला त्यास नागवणें, याप्रमाणें जालमी व जलालीची चाल अलफखानाची ऐसें वर्तमान नवाबांकडे आले, रा छ. ४ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. चेनापटणाहुन व्यंकट रामदीक यांजकडील अकबरां दोन आल्या. त्या रवाना केल्या आहेत. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करितील. अवलोकनें मार ध्यानांत येईल. उत्तरा विषईं आज्ञा जाली पाहिजे. रा छ ४ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. ६ शुक्रवार शके १७१५ ता. ७ मार्च १७९४.

ता छ. २९ माहे रजब ते छ. ४ साबान पावेतों मामुली अखबार. या अखबारांत विशेष महत्वाचा मजकुर नाहीं मागें आलेल्या शादीचा थोडासा उल्लेख आहे. सं.

छ १० साबानीं डांकेवर.

श्री.

फाल्गुन शु. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. १३ मार्च १७९४,

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

विनंती विज्ञापना. छ. २ साबान बुधवारीं रात्रीं दौलांकडे मी सरकारचें थैलीपत्र सिंदे प्रकर्णी नवाबास आलें तें दाखवाकारितां गेलों. मीर आलमही

होते. मी आल्याची इतला दौलांनीं नवाबास अर्जी पाठविली. त्याजवर दस-खत होऊन आलें कीं बरामद जाल्यानंतर फलाण्यास आम्हांकडे पाठवणें. नवाब बरामद होऊन चोपदार येतांच मी नवाबांकडें गेलों. जाते समई दौला बोलले कीं हाजरतीपासीं जाऊन तेथुन फिरोन मजकडे आपण यावें. नवाबांकडे गेलों दरबार जाला होता. नाचही होत होता. सिकंदर ज्याहा साहेब जादे यांचे षादी चा निश्चय जाल्याच्या नजरांही लोकांनीं केल्या. सरकारचें थैलीपत्र नवाबांस प्रविष्ट केलें त्याजवर नवाबाचें बोलण्यांत आल्याची ता। विनंति अलाहिदा पुरवणी पत्रीं लिा आहे त्यावरुन ध्यानांत येईल. रा छ. १०बाबान. हे विज्ञापना.

श्री

फाल्गुन शु. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. १३ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. नवाबांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं ' सिकंदर ज्याहा बाहादूर यांची षादी करण्याचा निश्चय जाला. त्यास या षादीचे समारंभांत राव पंत प्रधान यांनीं येण्याची यैनसलाह आहे. राव पंत प्रधान यांस पाहावें हें बहुत दिवसांपासोन आमची खाहेष आहे. त्या गोष्टीचा इत्यफाक या षादीचे खुषीचे समारंभांत वडावा हें फार चांगलें यैसें समजोन राव पंत प्रधान यांस आम्हीं पत्र या मुकदम्याविषईं तयार करविलें रवाना होत आहे. तुम्ही हे मरातब मुफसल लेहुन त्याचे येण्याची इतला लौकर करावी. दोन्हीं रियासतीं पुस्तैन पासोन येक जुदाई नाहीं. त्या अर्थी राव पंत प्रधान यांनीं अनमान न करितां षादीस जातीनें यावें हें त्यांस लाजम आहे. याप्रा। बोलण्यांत आलें. या प्रकर्णी पत्रें यांनीं राजश्री रघोत्तम राव यांजकडे रवाना केलीं आहेत. त्यास विनंती कीं येविषीं बोलण्याचा प्रकार आज्ञा येईल त्या प्रा। बोलण्यांत येईल. 'आपले सरदार व मुतसदी सुधां येऊन लग्नाची शोभा करावी ' ह्मणोन हौसेनें सांगुन बोलले कीं 'याचें उत्तर लौकर आणवावें. तोंपर्यंत षादीची तारीख मुकरार करीत नाहीं. च्यार दिवस षादी लांबवावयास येईल. चिंता नाहीं. 'येण्यास फार दिवस लागतील, आणि

शादी तर लौकर होणार' असें कदाचित ह्मणतील तर त्यांचे येण्याचा सुमार पाहुन मग तारीख ठरण्यांत येईल. पंत प्रधान यांचे येण्यांत दोन खुब्या. येक तर, जन्म त्यांचा जाला त्या दिवसांपासोन त्यांस पाहावें ही उत्कंठा. दुसरें, त्यांचे षादीस सिकंदर ज्याहा गेले; यांचे षादीस राव पंत प्रधान आले. दोही दौलतीची असी याहदीयेत याचा लौकिक दिगांत होईल. विलायेत पर्यंत सर्व दौलतदारांनीं आश्चर्य मानावें, ही दुसरी खुबी. यास्तव येणें व्हावें. याची इंतजारी आहे. याप्रा तावार लिहुन लौकर उत्तर आणवा म्हणोन सांगितलें, त्याजवरुन लिा आहे. सदरहुचा जबाब विस्तारें करुन यावा. त्या अन्वयें यांसीं बोलण्यांत येईल. रा छ. १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. १३ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं 'सिकंदर ज्याहा बाहदुर साहेबजादे यांचे षादीस श्रीमंतांचें येणें व्हावें येविषीं हाजरतींनीं श्रीमंतास पत्र लिा आहे. त्यास त्यांचें येणें घडावें हें यैन सलाह आहे. येण्यास कांहीं अनमान करतील कीं काय ? म्हणोन विच्यारिलें. मीं उत्तर केलें कीं "दोन्हीं सरकारची याहदीयस्त व येकदिल, त्या अर्थी अनमान कशाकारितां व्हावा ? मगर कांहीं अडचण असल्यास नकळे.' दौला बोलले कीं 'टिपु व इंग्रज या दोन दौलतदारासीं सलूख व फजल इलाही घरचाही बंदोबस्त खातरखा कोणतीही अडचण नाहीं. अशा प्रसंगीं श्रीमंतांचें येणें होऊन परस्परें मुलाकात व षादीचा समारंभ. यांत हाजरतीची चित्तापासोन खषी. व सर्वांत चांगलें दिसेल. पत्रें रवाना होतात व तुम्हींही हा मा श्रीमंतांस ल्याहावा. षादीस येण्याची इतला लौकर व्हावी. हाजरत इंतजारी कारितात." याप्रों दौलाचे बोलण्यांत आलें. रा छ. १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

फाल्गुन शु. १२ गुरुवार शके १७१५ ता. १३ मार्च १७९४.

विनंती विज्ञानपा. नबाब जनवाड्याहून कुच करुन छ. ११ साबानीं

बेदर येथील मंगळवार पेठेंत येणार. कारखान्यास तमाम हुकुम जाला. षादीचा समारंभ होणें त्यास जागा प्रशस्त पाहिजे. बेदरचे किल्यांत पहिलें नवाब होते ते जागा अडचणीची, व जनवाडा येथें केवळ संकोचित, जाणून मंगळवार पेठ येथील झाडुन लोकांचीं घरें खालीं करऊन नक्षा करुन राज्याजींनीं आणोन दाखविला. नागझरी पोटीं घेऊन भोंवता बाडा दीड कोस दोन कोस पर्यंत बसउन बंदोबस्त करविला. साहेब जादे यांची षादी रमजानचे महिन्यांत व्हावी. अद्याप षवाल! अद्याप मुकरर जालें नाहीं. परंतु तयारी सरंजामाची ज्याबज्या ताकिदी करुन होत आहे. मंगळवार पेठेंत नवाब आल्यानंतर कांहीं दिवस राहुन बारोंचीस जाण्याचाही बेत आहे. तेथील षैर षिकार करुन फिरून मंगळवार पेठेंत येणार. तदनंतर षादीची शुरुवात, यैसेंही आहे. होईल त्याप्रा विनंती लिहिण्यांत येईल. नवाब बोलले कीं 'मंगळवार पेठेंत तुमचे येथें आह्मीं राहावयास येतों'. मीं उत्तर केलें कीं 'आम्हीं राहतों तेथें आपण येऊन षादी करितात याजपेक्षां अधिक काय आहे! ज्या जाग्याचें नसीब थोर म्हणोन हजरतीचे मनांत आलें.' हें बोलणें यैकुन संतोष मानला. राजे रायेरायां यांस सांगितलें कीं किल्यांतील हवेल्या यांस राहावयास खालीं करुन द्याव्या. त्याजवरुन देशपांडे आदिकरून मुलें माणसें काढावयाची झिकर. ती जागा पाहावयास मी गेलों होतों. देशपांडे यांचे घरचें पंनास मनुष्य कुटुंबाचें आहे. बायका पोरें येकच कलकलाट जाला. त्यांनीं निघोन दुसरें ठिकाणीं राहावें तर बायकांपोरें आणि असबाब कोठें ठेवावा? ठिकाणा नाहीं! सरकारची तर सख्ती! तेव्हां त्या देशपांडे यांचें मीं समाधान केलें. त्यांचें दुःख पाहावेना! बाहेर येक आंबराई पाहून डेरे देऊन तेथें राहिलों. नवाबांनीं सांगून पाठविलें कीं घरांत जाऊन राहिला कीं नाहीं? जर नाहीं ह्मणावें तर वाईट मानतील कीं 'आह्मीं मंगळवारांत यांचे जाग्यावर राहिलों हें वाईट वाटलें, याजकरितां बाहेर राहिलें.' यास्तव सांगोन पाठविलें कीं त्या जाग्यांत पडझड फार जाली. मरमत करावयाची, तूर्त तयार होण्यास चार दिवस लागतील. याजकरितां

आमराईंत राहिलों. याप्रा गरीबगुरबा यांस अतिशय उपद्रव! लिहिण्यांत किती ल्याहावें ? सीमा जाली ! रा छ १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. सिकंदर ज्याहा साहेब यांचे षादी संबंधानें यांनीं पत्रें पाठविण्याची योजना केली.—

१२ पुणियास———

१ सरकारांत.

१ नाना.

१ हरिपंततात्या.

१ आपा बळवंत.

१ दौलतराव सिंदे.

१ आबा चिटणीस.

१ कल्याणराव कवडे.

१ अंबाबाई कल्याणराव यांची स्त्री व बायाबाई कन्या ये॥ २

१ गोविंदराव भगवंत.

१ बाबाराव गोविंद.

१ रघोतम हैबतराव.

—

१२

३ नागपुरास———

१ रघोजी भोंसले सेनासाहेब सुभा.

१ भवानी काळो.

१ आनंदराव नरसिंव्ह.

—

३

५ इंग्रजांस———

१ मिस्तर ज्यानषोर जनराल कलकत्तेकर.

२ पहिले वकील येथें होते त्यांस.

१ मिस्तर हालन.

१ मिस्तर ज्यानसेन.

१ मिस्तर किनवी दिलावरजंग.

३

१ चेनापटणचे गौरनरास.

५

१ महमद अली वालाज्याहा बाहादुर यांस.

४ टिपुकडे

१ टिपु सुलतान

२ त्यांचे पुत्र दोघे चेनापटण येथें त्यांस.

१ गुलामअली.

१ रजाअली.

४

याप्रा पत्रें तयार करविलीं. पो कांहीं रवाना जालीं व होणार. याशिवाय करनुळकर आदिकरुन सर्वांस षादीस येण्याचीं पत्रें सिद्ध करविलीं आहेत. रा। छ. १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. करोडगिरीचें काम कृष्णमा यांचा पुत्र व त्याचे नायब हासन अलीखां यांजकडे होतें तें तगीर करुन सिदी इमाम यांचा साडू नूर महमदखां यांजकडे करार होऊन छ ९ साबानीं त्यास करोडगिरीचा खिलत दिल्हा. करोडगिरी व पंचोत्रा दोन्हींही कामें नूर महमदखां यांजकडे जालीं. रा। छ. १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. दौलतराव सिंदे यांनीं दौलांस व नवाबांस पत्रें कारकुनासमागमें कल्याणराव व बाबाराव यांचे पत्रांसहित हरराव यांजकडे आलीं. त्या कारकुनास प्रथम दौलांसीं भेटऊन छ. ७ साबानीं नवाबाची मुलाजमत केली. पत्रें प्रविष्ट करुन जिनस, नवाबांस पोषाग, बिलोरी रिकाब्या, प्याले, व मोमबतीचे दुषेलां येक शालो याप्रो जिंनस गुजराणिली, ऐसें वर्तमान ऐकिलें. हरराव याचे मारफात गुजरलें. त्याजवरून बोलण्यांत कीं दौलतराव यांजकडुन आलें. मनांत येण्यास हेंच कारणही आहे. रा॥ छ. १० षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५.

छ १ ते छ. १० साबान पावेतों नवाबाची मामुली अखबार.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५.

—श्रीमंत राजश्री —————— रावसाहेब

—स्वामीचे सेवेसीं ——————

विनंती. सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सां नमस्कार विनंती विज्ञापना ता॥ छ १० माहे साबानपर्यंत मु॥ जनवाडा येथें स्वामीचें कृपावलोकनें-करुन सेवकाचे वर्तमान यथास्थित असें विशेष. सरकारांतुन छ २६ माहे जमादिलाखरचीं पत्रें, नवाबाचे पत्राचा जाब–इंग्रज प्रकर्णी दफातीचा–सहित रवानगी जाली. तीं पत्रें छ ४ रजबीं पावलीं आज्ञेप्रो खरीतापत्र प्रविष्ट करून यासंबंधें मजकुर यांसीं बोलण्यांत आला. सरकारचे थैलीपत्राचा जबाब मागितला. तजवीज ठरून तयार करवून देवितों ऐसें बोलिले. त्यास त्याजवर इकडून जबाबाविषईं निकड केली नाहीं. जबाब लैकर घेऊन पाठविण्याची आज्ञा आल्यास निकड करून जबाब घेऊन रवाना करीन. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १२ बुधवार शके १७१५

श्रीमंत राजश्री ———————— राव

साहेब स्वामीचे सेवेसीं ————————

विनंती. सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार. विनंती विज्ञापना. ताा छ १० माहे षाबान मुकाम जनवडी येथें स्वामीचे कृपावलोकनेकरुन सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असे विशेष. सरकारांतुन छ १६ माहे रजबचें पत्र सादर जालें तें छ २६ माहे मारीं पावलें. त्यांत माहादजी सिंदे यांस आठ दहा दिवस ज्वर येत होता. नंतर वायूची भावना होऊन माघ शुद्ध त्रयोदशी प्रहर रात्रीं देवआज्ञा जाली. सरकारचे पदरचे मातबर सरदार होते. ईश्वरी इच्छेस उपाय नाहीं. ह्मणोन आज्ञा. ऐसियास यासंबंधें नबाबास सरकारचे थैलीपत्र होतें तें नबाबांकडे मीं जाऊन प्रविष्ट केलें. पत्र वाचून पाहिल्यानंतर नबाबांचे बोलण्यांत आलें कीं 'माहादजी राव सिंदे राव पंत प्रधान यांचे सरकारचे मातबर उमदा सरदार, हिंदुस्थान प्रांतीं कामेंही मोठीं मोठींच अंमलांत येऊन बंदोबस्त खातरखा केला. असे मनुष होणें दुर्लभ! याप्रो बोलले. सिंदे यांचे नातु दौलतराव, त्यांस त्यांचे दौलतीची बाहाली सर्फराजी सरकारांतून होउ! याचा मार नबाबांचे पत्रीं होता, तो पाहून बोलले कीं बाहाली सर्फराजी होणें उचित आहे. सिंद्यांची बहुत तारीफ नबाबांनीं के.ी. नंतर बोलले कीं 'नजर घेतल्याशिवाय सर्फराजी केली हे मोठी गोष्ट केली. याजवर मीं उत्तर केलें नोकर खाविंदाचें कामावर ज्यािफषानी करुन चाकरी करितों त्या नोकराचे मुलाची सर्फराजी खाविंदांनीं न केलीयास मग खाविंदी ती काय? दुसरे नोकराचा दिल साहेबचाकरीस कसा वोढेल! खावि (द) आपले नोकरास लेंकराप्रमाणें संरक्षण करितात ही नजर आहे ह्मणोनच नौकर ज्याफिषानी करावयास हजर आहे. श्रीमंताचे सरकारची हमेषापासून ही चाल आहे ऐसें खोंचून बोलिलों. याजवर नवाब थोडेंसे कळत

न कळत बसून बोलिले कीं तुह्मीं बोलतां हें दुरुस्त आहे. रा छ. मार सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १३ गुरुवार शके १७१५.

रा छ. ११ माहे षावान डांकेवरुन रवानगी.

श्री.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

विनंती विज्ञापना. नवाब छ ११ साबान शुक्रवारीं जनवाड्याहुन च्यार घटका प्रथम दिवसां सवार जाले. खवासीमध्यें दौला व मीर अलम हाथीरव मखमली लाल अंबारीमध्यें होते. प्रहर दिवसां बेदर येथील मंगळवार पेठेंत चार पांच मुकाम करुन बोरोचीस जाण्याचा मनसबा आहे. तेथुन रंगमा पेठेसही जावयाचा बेत. रंगमा पेठ ह्मणजे हैदराबादचा नीट रुख आहे. अद्यपा कोणता येक निश्चय नाहीं. ठरेल त्याप्रमाणें विनंती मागाहुन लिहिण्यांत येईल. रा छ. ११ माहे साबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १३ गुरुवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. अदवानीस नवाबांनीं मुस्तकीमजंग यांस मोजदाद करुन पाठविण्याकरितां रवाना केलें. त्यांनीं जाऊन मोजदाद खजाना व नगदी, जवाहीर, सोनें, रुपें, हाथी, घोडे, पागा, रथ, हत्यारें सुधां मोजदाद करुन याद पाठिवली. चौपन्न लक्ष रोकड, सिवाय सोनें, रुपें व जवाहिर दागिने, घोडा पागेचीं येकंदर चौदासें; पैकीं सातसें सरस व सातसें निरस, हाथी पस्तीस, तोफा वगैरे कुल आसबाब अदवानी व रायचूर संस्थानचा तीन करोडीची मालियत लिहिली आली. रायचूर येथें सिबंदी मोहबतजंगाकडील स्वार व पागेचे बारगीर व गाडद व प्यादे यांनीं रायचुरचे किल्याचे दरवाजे बंद करुन गोळी वाजवितात. तलबेचे ऐवजाचा फडशा जाल्यासिवाय किल्याचा दखल देऊं नये. असा अटा बांधिला आहे. हें वर्तमान आल्यावरून येथून यांनीं असद॰

आलिखान यांस त्यांचे जमियत सुधां व बरावर मुसारेहमुकडील गाडद येक हजार देऊन रवानगी छ ११ साबानीं केली आहे. व्यंकट सुरापुरकर यांस ताकीद गेली आहे कीं तुह्मीं अमद अलीखान यांस सामिल होणें. खान मार कुच करुन येथुन छ मारीं गेले. रा छ ११ हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १३ गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. गजींद्रगड तालुकियांत घोरपडे यांचा हंगामा भारी. दखल नाहीं. सबब वलीहसनखान यांस पेशजी येथून जमियतसुधां रवाना केलें. त्याचीं पत्रें यांस आलीं कीं घोरपडे याजपासीं जमियत चांगली हाजुरांतून कुमक जमियतीची मजपासीं असल्याशिवाय तालुक्यांत दखल बोलत नाहीं. त्याजवरून गजींद्रगडीकडे फौज व गाडद मिळोन येक हजार जमाव येथून मांजी रवाना केला. इंग्रजी दोन पलटणें गजींद्रगडीं सुमारें कनकगिरीचे आसपास होतीं तीं रायचुराकडे आणविलीं तीं येणार आहेत. रा छ ११ साबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १३ गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. लस्करांत धारण माहाग सा। पेशजी नवाबांनीं दौलांस ताकीद केल्यावरून सांप्रत दौलांनीं नुरमहंमदखान करोडगिरी देऊन महसुल व पंचोत्रा मुकरर करून दिल्हा. बेपारी बणजारे यांस कौल देऊन गल्याची अमदनी करणें याची तजवीज केली आहे. पंनास हजार बैल सरकारची कोठी आसपास वीस कोसपर्यंत तालुकियांतील गला किफायत वार खरेदी करून बैलावर लस्करांत आणून कोटींत जमा व्हावा. बाजारांत विकरी वेपारी उदमी यांनीं कोठीपैकीं खरेदी करुन करावी, यैसी तरतुद केली आहे. रा छ ११ सावान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १३ गुरुवार शके १७१५.

विनंति विज्ञापना. तेगजंगाचा पुत्र शमसुल उमरा यांस नवाबांनीं आपली

मात, नक्षाबंदी बेगम मोहबतजंग यास दिल्ही तिची कन्या, देण्याची, योजना केली, व तेगजंगाची कन्या ज्याहांदार ज्याहासाहेब जादे यांस करावी ऐसा बेत ठरऊन अजमनुलमुलुक सरबुलंदजंग यांस सांगितलें. त्यांनीं अर्ज केला कीं ' हाजरतीसीं शरीरसंबंध करणें आमची काय योग्यता आहे!' नबाबांनीं सांगितलें 'दोन्हीं माझींच! चित्तास येईल तसें करीन. तुम्हांकडे काय आहे!' याप्रों होऊन दोन्हीं षाद्या कराव्या ऐसें आहे. परंतु तेगजंग यांची बायको-मुलाची मातुश्री—हें कबुल करणार नाहीं, असें वाटतें. मग पाहावें. रा। छ ११ साबान हे विज्ञापना.

दफे अलाहिदा.

श्री.

चैत्र शु. १२ गुरुवार शके १७१५.

श्रीमंत राजश्री———————————रावसाहेब

स्वामीचे सेवेसीं———————————

विनंति सेवक. गोविंदराव कृष्ण कृतानेक सा। नमस्कार विनंति विज्ञापना ता। छ ११ माहे षाबानपर्यंतें स्वामीचे कृपेंकरून मु॥ बेदर येथें सेवकाचें वर्तमान ययास्थित असें विशेष. कितेक मा।र राजश्री गोविंदराव भगवंत यांचे पत्रांत लि॥ आहे. स्वामीसेवेंत विनंति करतील त्याजवरून ध्यानांत येईल. अधिक उणे शब्द असतील त्याविषई क्षमा असावी. पत्रांतील मा।र मनन होउन उत्तराविषयीं आज्ञा जाली पाहिजे. सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

विनंति विज्ञापना यैसीजे. नवाब निजामली खान यांनीं सवाई नाईक ह्मणोन येक जासुदाचा नाइक पुण्यास व नाशकास पाठविला, येविषींची विनंति पेशजी सेवेंत लि॥ आहे. नाईक मा।र तिकडे येऊन अजिमुदौला यांचा शोध लाऊन येथें आला. त्यानें मुषीरुलमुलुक व नबाब यांस सांगितलें कीं अजिमुदौला यांस श्रीमंतांनीं आश्रय दिल्हा आहे. गोविंदराव कृष्णही या कामांत आहेत. कोणी कारकून व हुजरे पुण्याहून गेले होते. या-

प्रा त्यानें सांगितलें त्याजवरुन नत्राब व कारभारी मला पुसणार आहेत ह्मणोन येक खबर यैकिली. पुस्तील असा निश्चय नाहीं. परंतु कदाचित पुसल्यास याविषीं काय उत्तर करावें याविषीं आज्ञा जाली पाहिजे. स्वामी ह्मणतील तुम्हीं या गोष्टीची समजुत नसतां सरकारांत लिहिलें याचें कारण काय ? त्यास सरकाराविषई तर माझी खातरजमा. परंतु पुर्वी येक गोष्ट माझें यैकण्यांत आली कीं अजिमुदौला यांनीं राव शिंदे यांसीं साधन केलें. त्याजवरून त्यांनीं अंगिकार कदाचित् केला असेल. राव सिंदे याचा काल जाला. त्यांनीं ज्यांस आश्वासन दिल्हें तें त्यांचे पाठीमागें सरकारांतून पाठ थापटून पार पाडणें प्राप्त. + + + + +. (पुढील पुष्टें गहाळ) झालीं आहेत. सं.) + + + + पृष्ठ ३१८.

४ पापड.

२ मुगाचे

तळें १ भाजलें १.

—

२

२ उडदाचें तळीव व भाजलें.

—

४

१ कढी ताकाची.

१ सांबारें चाकवताचें.

१ मठा.

९ भाज्या.

१ वांगीं सगळीं मसालेदार.

१ सुरणाची.

१ पांढरा भोंपळा.

१ मेथीची.

१ अंबाड्याची.

—

९

११ दफे चटण्या.

१ कोथिंबिर, लसण, आलें.

१ तिळाची.

१ जवसाची.

१ कारल्याचीं.

१ अंबसलाची.

१ हरभरे याचे डाळीची.

१ उडदाचे डाळीची.

१ आल्याची.

१ फक्त मिरच्याची लाल.

१ निंबें.

१ पंच्यामृत मिरच्याचें.

—

११

१ आंब्याचे लोणचें.

१ दूध.

१ साखर.

९३

सदरहु प्रमाणें सरंजाम नवाबांकडें व दौलांस व आषजाउलमुल्क यांस छ २० पावान.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७*

विनंती विज्ञापना. आषज्या उलमुल्क नवाबांचे हुकुमाप्रमाणें आमचे डे-ऱ्यास आले, त्याजला ज्याफत केली.

४ कारचोबी पोचें.

१ चीरा.

१ ज्यामेवार.

१ पटका.

१ गोषपेच.

४

१ दुषाला.

१ किनाखाब.

१ जवाहिर सरपेंच.

७

सदरहु प्रों छ. २६ षाबानीं दिल्हे रा छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. राजश्री कल्याणराव हरराव यांस यांनीं रुखसत देऊन पुण्याकडे रवाना केलें. छ २३ षाबानीं येथुन मारनिले मैलारास जाऊन राहिले, दर मजल जाणार. हरराव यांस पाठवावयाचें कारण बारीक रितीनें शोध करितां समजण्यांत आलें. महादजी सिंदे यांचा नबाबासीं तहनामा दोस्तीचा पेशजी जाला आहे. त्यांचा काल जाला. हालीं दौलतीवर राजश्री दौलतराव सिंदे कायम जाले. त्यांस पूर्ववत्प्रमाणें दोस्तीचा सिलसिला ज्यारी राहावा. पाहिला तहनामा जाला त्याप्रमाणें सांप्रत नवा तहनामा दौलतराव यांचा व्हावा या विषईचे साधनार्थ कल्याणराव व बाबाराव तेथें आहेत. कितेक बारीक मोठे प्रकार लिहिण्यांत कोठवर लिहावें? खान-

---

* मागील ८ पानांतील मित्या सुमार एक महिन्यानें चुकल्या आहेत. त्यांचें शुद्धिपत्र येईल.

करीस्त दौलांनीं हरराव यांसीं बोलण्यांत आणुन रवाना केलें. कल्याणराव व बाबाराव यांसीं सर्व मरातब बोलुन अबा चिटणिस यांचे विद्यमानें सिल-सिला व नवीन तहनामा पक्केपणें करुन घ्यावा, सा हरराव यांची रवानगी केली. जितका प्रयत्न तितका करून पाहावा. हें कारण कुफिया समजण्यांत आलें. रा छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं सिकंदरज्याहाबाहादुर साहेबजादे यांचे षादीकारितां श्रीमंतांनी येण्याविषईं हजरतीनीं पत्रें पेशजी रवाना केलीं. त्यास फार दिवस जाले; अद्याप त्यांचे जबाब आले नाहींत. नवाबाची इंतजारी हजरत करितात. श्रीमंतांस तुम्हीं विनंती लेहुन षादीचे मुकदम्याच्या पत्राचे जबाब बसब्ब लौकर येत ऐसें टप्यावर लौकर लिहावें, ह्मणोन बोलण्यांत आलें. त्यावरुन विनंती कीं येविषईं आज्ञा येईल त्याप्रों यांसीं बोलण्यांत येईल. उत्तराविषईं आज्ञा सत्वर जाली पाहिजे. रा छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. गर्जेंद्रगड तालुकियापैकीं घोरपडे यांचे तशरुफात तालुका आहे त्यास श्रीमंताचे सरकारचीं व राजश्री परशरामपंतभाऊ यांचीं पत्रें पेशजीं दिल्हीं असतां इकडील तालुका बागुबस्त करीतात. याजकरितां अलीहासनखान यांस जमियत सुद्धां रवाना केलें. याची इतला लिहिण्याविषई तुह्मांस सांगितल्याप्रमाणें तुम्हीं लिहिलें असेल. यास फार दिवस जाले. अद्याप श्रीमंतांकडुन जबाब आला नाहीं. हल्लीं पापंगापंत अमील तो गर्जेंद्रगड यांचें पत्र आलें कीं पेशजी तालुक्याचे बंदोबस्तीकरितां पुणियास राय-राव ह्मणोन कारकुन पाठविला होता. दोन तीन महिने तेथें राहुन श्रीमंताचे सरकारची ताकीदपत्रें गडकरी यांस आणिलीं तीं दिल्हीं असतां ठाणीं

देण्यास दिकत. त्यावरुन सांप्रत नीलवंगल येथील किल्यास अलीहासनखान यांनीं मोर्चे दिल्हे आहेत. याप्रो लिहिलें आहे म्हणोन दौलांचें बोलण्यांत आलें. रा छ २९ षाबान विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१५.

विनंती विज्ञापना. आदवनी रायचूर येथील मोजदाद करण्याकरितां येथुन यांनीं मुस्तकीमजंग व मिर्धे सवाउक यांस रवाना केलें ते जाउन मोजदादीची फर्द पेशजी नवाबाकडेस पाठविली. परंतु रायचुरांत मोहबत जंगाकडील सिबंदी स्वार बारगीर गाडद व प्यादे यांनीं तलबचे यैवजाकरितां हंगामा केला. किल्याचे दरवाजे बंद केले. हें वर्तमान मुस्तकीमजंगानीं लिहिलें. त्यावरुन असद अलीखान यांची रवानगी फौज जमियत सुद्धां रायचुराकडे केली. खान मार येक दोन मजल गेले. इतकियांत मुस्तकीम जंगाची अर्जी नवाबांस आली कीं ' रायचुरांतील सिबंदीचा गवगवा होता तो सफा जाला. तोड पडली. खजीना जवाहीर सुद्धां वगैरे सरंजाम घेऊन मी निघोन लौकरच हाजुर पोंहचतों' या प्रों अर्जी आल्यावरुन असदअलीखानास यांनीं पत्रें पाठऊन माघारें आणविलें. खान मार छ २३ रोजीं बेदरास आले. मुस्तकीमजंग मोहबतजंगाकडील अनवरादौला बहादीखान कारभारी या समागमें घेऊन छ २७ रोजीं बेदरास आले. घोडीं व उंटें व यैवज जवाहिर कापड व सिलेखाना वगैरे सरंजाम आला. बतीस हाथी रायचुरचे व येथुन नवाबांकडून बावीस हाथी भारबारदारीस गेले. येकुण चौपन हाथी व सरंजाम सोनें, रुपें, नगदी यैवज जवाहीर भरुन आलें. रा छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. मंगळवार पेठेंत नवाब दाखल जाल्यानंतर तमाम

कारखानेज्यात चराईस जाण्याचा हुकुम जाला. त्यावरुन फिलखान, पुतरखाना व बैल, रथ, गाड्या, छकड्याचें व जिनसीकडील येथुन पंधरा वीस कोस कौकस प्रांतीं व कुहीर वगैरेकडे रवाना जालें. रा। छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. दौलांनीं बोलण्यांत आणिले कीं 'हे दिवस होळीचे आहेत. आपण मंडळी सुधां येथें येऊन नाच रागरंग पाहावा' याप्रों फार आग्रह केला. त्यावरुन छ १९ षाबानीं दौलांकडे रात्रीं गेलों. दौलांनीं आपले हवेलीपुढें येक चबुत्रा हजार माणसें बसावया जोगा विस्तीर्ण केला आहे. छ मारीं नवाब दौलाकडे येणार म्हणोन दोलांनीं राज्याजीचे जाग्यावर फर्ष अलाहिदा करउन नाच रागरंग तेथें आम्हांस बसावयाची जागा केली. इतक्यांत नवाबांनीं दौलांकडें सांगुन पाठविलें कीं 'आज आमचें येणें होत नाहीं. तुमचा समारंभ होऊं द्यावा.' त्यावरुन राज्याजीकडील जागा तयार केली होती तें राहिलें. दौलाचे चबुत्रावरच नाच सुरु जाला. राज्याजी आदिकरुन सर्व मंडळी व दौला होते. अबीर कुमकुम्याचे खाने आणोन पुढें ठेविले. त्याची मार जाली. दोनप्रहर पर्यंत नाच रागरंग जाला. रा। छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. शिमग्याचे दिवसांत पागावाले यांस नाच पाहण्याकरितां वर्षास आम्हीं बोलावीत असतों. त्याप्रों सालमारीं घांसीमियां व अजमखान व सर बुलदजंग यांस बोलाविलें. अजमखान घांसीमया यांनीं नवाबांची परवानगी घेऊन छ १८ षाबानीं रात्रीं आले. नाच रागरंग जाला. सर बुलंदजंग यांनीं सांगोन पाठविलें कीं हजुरची परवानगी घेऊन उदईक

१ हत्ती.

येतों. त्याप्रो जंग मजकुर छ १८ रोजीं आले होते. नाच पाहुन अतर पान दान देऊन रुसकत केलें. रा। छ २९ माहे पाबान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. १ शनिवार शके १७१७.

विनंती विज्ञापना. कडपें प्रांतीं जमीदार मुफसद यांनीं जमियत धरुन हंगाम केला. याचें बोभाट नवाबांकडें आल्यावरुन असद अलीखान यांस जमियत सुध कडप्याकडे बंदो × × × (पुढील पृष्ठें गहाळ झालीं आहेत.)पृष्ठांक ३४९.

(गु) लाबाचीं फुलें आलीं तीं गुजरलीं. रात्रीं दोन घटिकेस चौबी बंगला उभा करविला. छ १४ रोजीं सोमवारीं च्यार घटिकां दिवसां नवाब बंगल्यामधें बरामद जाले. पागावाले व अर्जबेगी वगैरे लोकांचा सलाम जाला. नाच पाहुन प्रहराचे अमलांत बरखास जाले. रात्रीं दोन घटिकेस दौलांनीं सिकंदरज्याहा साहेब जादे यांस पोषाग येक खाने व जवाहिर किस्त येक व मिठाई पान फुलें वगैरे सरंजाम मुनीमुदौला समागमें पाठविला. तीन घटिकेस नवाब दौलाचे मकानास आले. दौला व मीर आलम व पागावाले व रामराया वगैरेंचा सलाम जाला. कंचन्याचा नाच होता. दौला व मीर आलम यांसीं बोलणें होऊन येक प्रहर च्यार घटिका रात्रीं बरखास जालें. छ १५ मंगळवारीं तीन घटिका दिवसां नवाब सवार होऊन नागझरीकडे गेले. सैर करून उमदा बेगमचे बागांत आले. भोजन होऊन येक प्रहर साहा घटिकां दिवसां हवेलीस आले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ १६ रोज बुधवारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब सवार होऊन शिकारीस चिते समागमें घेऊन गेले. शिकार जाली नाहीं. नागझरीस घेऊन तेथें भोजन करुन आराम केला. (प्र) हरास हवेलीस आले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. तीन घटिकेस बंगाल्यामध्यें नवाब बरामद जाले. पागावाले व अर्जबेगी वगैरेंचा सलाम जाला, नाच कंचन्याचा भाउचा व अतषबाजी व रोशनी जाली. छ १७ रोज गुरुवारीं पांच घटिका दिवसां नबाब नागझरीकडे सैर करुन येक प्रहर पांच घटिकेस आले.

च्यार घटिका दिवस शेष असतां नवरोज्यांची साअत हैदराबादेहुन नवाजष-अलीखानानें पोषाग तयार करउन पाठविला तो गुजरा (णिला). च्यार घटिका दिवस राहतां पोषाग घेऊन नवरोज्याचा समारंभ शुरु जाला. दौलाची अर्जी गुजरली. पांच घटिकां रात्रीं नवाब जनान्यासहित दौलाचे मकानास आले. बरामद होऊन दौला व मीर आलम व सलाबतखां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. नवरोजीच्या नजरा दौलां वगैरेनीं केल्या. दिल्लीवाले कंचनीचा नाच जाला. बहलोलखान वगैरेस खिताब सर्फराजी जाली. अतष-बाजी रोशनी पाहून प्रहर रात्रीं आपले हवेलीस गेले. छ १८ रोज शुक्र-वारीं दोन घटिकां दिवसां नवाब सवार होऊन शिकारीस गेले. तेथुन उमदा बेगमचे बागांत आले· आमराईमधें भोजन व आराम करुन येक प्रहर पांच घटिका दिवसां हवेलीस आले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. येक प्रहर पांच घटिकेस कंचन्याचे नाचाचा बंदोबस्त होऊन नाच व अतषबाजी जाली. छ १९ रोज मंदवारीं येक प्रहर येक घटिकां दिवाणखान्यामधें नवाब बरामद जाले. रायराया यांनीं खाना पाठविला, तो गुजरला. येक प्रहर पांच घटिकेस बरामद होऊन मीर पोलादअली व सुभानअली व तेमुरअली व झुलफुकारअली साहेब जादे च्यार यांच्या ख्वाबगामध्यें बलाऊन घेतलें. त्यांनीं नजरा केल्या. भोजन जालें. च्यार साहेब जादे यांस च्यार फुलाचे हार दिल्हे. त्यांस वाटें लाविलें. ते आपलाले मकानास गेले. पागेकडील बारगिरांच्या नजरा घेऊन दोन प्रहरास बरखास जाले. रात्रीं दौलानीं अर्जी गुजरली. जनान्याचा बंदोबस्त व नाच होता. छ २० रोजीं रविवारीं चौथे साहेबजादे यांचे जनान्याची याद केली. ते जनाने देवढीनें येऊन त्यांचें भोजन जालें. दिवसां दरबार नाहीं. रात्रीं चार घटिकेस नवाब दौ-लाचे मकानास आले. जनान्याचा बंदोबस्त होउन दौलांचा व गफुरजं-गचा व मीर आलम याचे जनान्याचा नजरा जाल्या. सात घटिकेस चां-दणीचे फर्षावर नवाब बरामद जाले. दौला व मीरआलम व रायराया वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. नजराही कित्येकांनीं केल्या. रात्रनीची याद केली.

ते आले. सलाम जाला. दिलेवाले कंचनीचा नाच होता. दौला, रावजी व मीर आलम तिघांसीं खिलवत होतें. येक प्रहर पांच घटिकेस बरखास जाले. छ २१ रोज सोमवारीं प्रातःकालीं नवाब सवार होउन नागझरीस गेले. सैर करुन येक प्रहर चार घटिकेस आले. रात्रीं खैर सला. छ. २२ रोज मंगळवारीं तीन घटिका दिवसां नवाब सवार होउन गेले. सैर करुन येक प्रहर पांच घटिकेस आले. प्रहर दिवस असतां किल्यांतील छपरास आग लागुन दोन चार घरें जळालीं. रात्रीं पांच घटीकेस दौलाचे मकानास नवाब गेले. साहेबजादे व दौला पागावाले वगैरे मामुली इसमांचा सलाम होउन नजरा जाल्या. रावजीची याद केली. ते आले. दौला व रावजी उभयतांसीं खिलवत जालें. साहेबजादे आदिकरून मनसब व खिताब सर्फराजी जाली. कंचन्याचा नाच होता. येक प्रहर पांच घटिकेस बरखास जाले. छ २३ रोज बुधवारीं तीन घटका दिवसां नवाब सैर करावयास गेले. येक प्रहर च्यार घटिकेस आले. च्यार घटिका दिवस राहतां असद आलिखान आल्याचा अर्ज जाला. मगरबाचे समई मीर पोलादअली वगैरे साहेबजादे चैाघे हजर होउन त्यांनीं सर्फराजीच्या नजरा केल्या. चौघांस गुलाबाचे हार दिल्हे. ते आपले ठिकाण्यास गेले. पांच घटिका रात्रीं नवाब दौलाचे मकानास आले. दौला व असद आलीखान वगैरे लोकांचा सलाम जाला. असद आलीखा व त्याचे पुतण्यास खिताब मनसब सर्फराजी जाली. दिलेवाली कंचनीचा नाच पाहुन येक प्रहर पांच घटिकेस हवेलीस गेले. छ २४ रोज गुरुवारीं तीन घटिका दिवसां नवाब सवार होउन अमीनुदीन साहेबाचे गुमजाकडें गेले. पागावाले व अर्जबेगी वगैरेचा सलाम जाला. सवदागरी उंट येकसे पंचावन पाहिले. पसंद करुन दाग करण्याचा हुकुम जाला. गुमजापुढें पंनास सो देउन येक प्रहर दोन घटिकेस हवेलीस आले

रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २१ रोज शुक्रवारीं दोन घटिका दिवसां बामणी बादषाहचे गुमजाकडे नवाब सवार होउन गेले. तेथून बंदे नवाबाचे वस्तादाचे गुमजापासीं जाउन शंभर रु॥ पुढें ठेविले. कबरेवर किमखावी चादर घातली. फात्या देउन भोजन जालें. दोन प्रहराच अमलांत हवेलीस आले. रात्रौ दौलाची अर्जी गुजरिली. छ २६ रोज मंदवारीं च्यार घटिका दिवसा नवाब बागामधें जनान्यासहित गेले. आषज्याउलमुलुक दारोगे बवर्चीखाना यास खाना यहतीयातीनें रावजीकडील घेउन येणेंयाचा हुकुम जाला. ते आले. ते खाना घेऊन नवाबांकडे गेले. भोजन जालें. दोन प्रहरास हवेलीस आले. रायचुराहून मुस्तकीमजंग व अनवरुदौला वगैरे आले. खजीना वगैरे सरंजाम अदवनी रायचुरचा आला, अर्ज जाला. रा छ २९ षाबान हे विज्ञापना.

छ मारीं, दुसऱ्या प्रकर्णी येक पत्र.

—श्रीमंत राजश्री ———————————— रावसाहेब
—स्वामीचे सेवेसीं ————————————

विनंती.—सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती विज्ञपना. तागाइत छ २९ माहे षाबानपर्यंत मु॥वदेर येथें स्वामीचें कृपावलोकनेंकरून सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असें. इकडील कितेक वर्तमान अलाहिदा पत्रांत लिहून सेवेसीं पाठविलीं त्याजवरुन ध्यानांत येईल. सांप्रत राजश्री नाना यांचे सांगण्यावरून रघोतमराव नवाबाकडील यांणीं पुणियाहुन नवाबास व मुषीरुल-मुलुक यांस स्वराज्याचे कलमबंदीचे फडच्याविसीं पत्रें लिहिलीं, त्याजवरून नवाबांनीं व कारभारी यांनीं मजकुर बोलण्यांत आणिला व अदवनीचे स्वराज्याचे फडच्याविसीं पत्र राजश्री नाना यांस नवाबांनीं पत्र लिहिलें व

कलमबंदी प्रकर्णी गोविंदराव भगवंत यांस पत्रें लिहिलीं. हा सर्व मजकुर सविस्तर लिहिला आहे. राजश्री नाना शेवेंत निवेदन करतील, त्याजवरुन ध्यानांत येईल. उत्तराविसीं आज्ञा जाली पाहिजे. सेवेसीं श्रुत हाय हे विज्ञापना.

रा।छ २ माहे रमजान रवानगी टप्यावरुन.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

चैत्र शु. ३ गुरुवार शके १७१६.

विनंती विज्ञापना. बेदरचे किल्यांत नबाब पेशजी राहिले, त्या जागयाच्या दुरुस्ती करुन दिवाणखाना व येक दोन मकाणें चांगलीं तयार केलीं. मंगळवार पेंठ येथें नबाब छ ११ षाबानीं दाखल जाल्यापासोन वीस दिवस राहिले. सांप्रत माहे रमजान. राजे यांचा महिना. सैर शिकारीस जाणें येणें यांत लोकांस तसदी. यांजकरितां हा महिना किल्यांत राहावें, यैसी तजवीज ठरुन कुल असबाब छ १ रमजानीं किल्यांत रवाना केला. छ २ रोज गुरुवारीं पांच घटका प्रथम दिवसां नबाब हाथीवर पिस्ताई आंबराईमध्यें सवार जाले. खवासींत दौला व मीर अलम उभयतां होते. सात घटिका दिवसां किले बेदरचे हवेलींत दाखल जाले. रमजानचा महिना किल्यांत राहुन मागती मंगळवार पेठेंत येउन राहण्याचाही बेत आहे. मंगळवारांतील जागयाचा बंदोबस्त चौकी पाहारे आहेत. रा।छ २ माहे रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. ३ गुरुवार शके १७१६.

विनंती विज्ञापना. छ २ षाबानीं रात्रीं दौलाकडे गेलों होतों. राज्याजी व रावरंभा वगैरे होते. दोन घटिका बैठक जाली. इतक्यांत दौलाचे चबुत्र्यावर

फर्ष तयार होऊन नबाब आले. वरामद जाले व मजला बोलाउन घेतलें. मीर आलम असद अलीखान वगैरे तमाम दरबारचीं मामुलीं इसमें होतीं. कितेकांच्या नजरा नवरोज्यासमंधें जाल्या असद अलीखानाचे पुत्रास खिताब मनसब वगैरे खानीचेही खिताब सर्फराजी जाली. पुन्हा भांडाचा नाच होता. नबाब मजकडे पाहुन बोलिले कीं तुम्हीं खाना पाठविला तो बहुत पसंद. त्यापैकीं येक येक पदार्थाचें वर्णन करुन तारीफ केली. दौलाही त्यांस अनुमोदन देत गेले. दोन घटिका बैठक जाली. लोदीखान वगैरे लोकांचे नजराची दाटी होती. साहा घटिका रात्रीं नबाब बरखास जाले. आणिखी बोलिले कीं येकवेळ बहुत पदार्थ असले ह्मणजे यथास्थित स्वाद सर्वांचा समजत नाहीं. मी सांगुन पाठवीन ते वेळेस दोनतीन पदार्थ करुन पाठवीत जावे, ह्मणजे स्वाद समजेल. जसी आज्ञा होईल त्याप्रमाणें पदार्थ करुन पाठवीन ह्मणोन बोलुन निरोप घेतला. रा॥छ २ माहे रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

विनंती विज्ञापना. सरकारनें खरीतापत्र नबाबास माहादजी सिंदे यांचा काल जाला त्याचे दौलतीवर दौलतराव सिंदे यांची बाहाली सर्फराजी या प्रकर्णीं पेशजी आलें तें नबाबास प्रविष्ट जाल्याची विनंती पेशजी लिहिण्यांत आली. सांप्रत सरकारचे पत्राचा जबाब नबाबांनीं थैली पत्र दिलें तें सेवेसीं रवाना केलें आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत प्रविष्ट करितील. अवलोकन मजकुर ध्यानांत येईल. रा॥छ माहे **षाबान** हे विज्ञापना.

फारसीपत्र व अनुवाद.

दर जवाबे बनामे श्रीमंत राव पंडित प्रधान शहामत व बसालत मर्तबत उब्बहत मंझलत मनीउश्शान बलामकान बरखुरदार सतूदे अतवारदर हि फज्ल बाशंद.

मकतूबे इत्तिहाद असलूब चहरये वसूल कशूद. व केफियते इंतिकाले राव सिंधिया बहादर व परदाख्ते अहवाले राव दौलतराव सिंधिया बहादर नझर बर मदार जे रुसूख व वसूके फिदवित व दौलत ख्वाहीये मुतवफका मझकूर मुफस्सेल व वुझुह अजामीद. व मरासमे कदीम परवरी व मुख्तार नमूदने रावे मझकूर वतनसीके मोहम्माते हिंदुस्तान बजा व अझ आइने सरदारी व बाअसे इंतिझामे उमूरे रियासत मुतसव्वर शुद. व इत्तिलाये इनमानी व मावदौलत व मुकतझाहा इत्तिहाद व अकजाहेती मबज्जेह व खुशतर नमूद. पयवस्ते आफियतहा पिदाश्ते व इसाले रकाइमे इत्तिहाद हमोझमाईम मसरूर मुशाहेबत शुद. झियादे अय्याम बकाम बाद.

(सदर पत्राचा मराठींत अनुवाद.)

श्रीमंत राव पंडित प्रधान शहामत यांस जबाब आपलें कुशल असो. आपलें ऐक्योत्तेजक पत्र पोंचलें. शिंदे यांचे निधन व तदनुषंगिक गोष्टींची बातमी, तसेंच राव दौलतराव शिंदे यांचे ठायीं असलेला आपला विश्वास व कैलासवासी शिंदे यांची राजनिष्ठा वगैरे गोष्टी सविस्तर (लिहून आलेल्या) समजल्या. जुनें कायम ठेवणें व उत्तरहिंदुस्थानांतील बंदोबस्त मागील पुरुषाचे वारसास देण्याचा आपला संकल्प फार चांगला आहे. विशेषेंकरून त्यांचे अंगीं असलेलें राज्यकर्तृत्व व राजकारणपटुत्व आपल्या विश्वासाला पुष्टि आणितात. ह्यावरुन (आपल्या) ऐक्याची व सलोख्याची कल्पना करितां येते. वरचेवर प्रकृतीचें मान येत असावें व ऐक्य व कुशल कळवीत असावें बहुत काय लिहिणें ?

श्री.

चैत्र शु. ३ गुरुवार शके १७१६.

विनंती विज्ञापना. कडपे प्रांतीं जमीदार मुफसदाचा हंगामा व टिपुक-डील तीन च्यार जमियेन सरहादेवर आला. याचें वर्तमान नवाबाकडे आल्यावरुन असद अलीखान यास फौजसुधां कडप्याकडे जाण्याची रुखसत दिल्ही. याउपरी खानमार कुच करुन गेले ह्मणजे मागाहुन विनंती लिहिण्यांत येईल. राछ २ माहे रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. ३ गुरुवार शके १७१६.

विनंती विज्ञापना. माहाबतजंगाचे कारभारी अनवरुदौला व हादीखान यांस घेऊन मुस्तकीमजंग खजीना वगैरे घेऊन आले. यांची विनंती पेशजी लिहिल्यावरुन ध्यानांत येईल. दौलासीं बोलणें होऊन यांची नवाबाची मुलाजमन जाली. नगदी व सोनें रुपें जवाहीर + + + + —.................
(पृष्ट ३९९) + + + + + + + +

मामुली अखबार व हवाल्याचें पत्र.

श्री.

चैत्र शु. ८ सोमवार शके १७१६.

विंनति विज्ञापना. नबाबाचे मनांत या उपरी हैदराबादेस जावें; येथें राहूं नये. याचप्रमाणें माहालांत बेगमा आदि करुन सर्वांचीं सलाह. दौलाचें चित्तांत हैदराबादेकडे तूर्त जाण्यांत कुल यातीस दुरुस्त नाहीं, याजकारितां येथेंच असावें. याप्रों त्याची सलाह. तथापि, आग्रहानें नबाव येथें न राहतां हैदराबादेस जाणार. छ ९ शवालची तारीख कूच करण्याची योजून

ठेविली. याप्रों बारीक रीतीनें वर्तमान समजण्यांत आलें. होईल त्याप्रमाणें विनंति लिहिण्यांत येईल. अधिक बोझीं बोंगमांकडील जीं आहेत तीं रवाना करावीं ह्मणोन हुकुम जाला असें ऐकिण्यांत आलें. याजउपरी आणखी काय निश्चय होईल तो लिहून पाठवीन. रा छ १३ रम जान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. ८ सोमवार शके १७१६.

विनंति विज्ञापना. बाहलोलखान इसमाइलखान यांचे पुत्र यांजकडे अलजपुरची सुभेदारीचें काम आहे. सांप्रत छ. ४ रमजानीं नबाबांनीं अलजपुरची रुखसत खानमार यास दस्तबंद जोडी व पानदान दिल्हें. अषफजंग यांचे कारभारी यांस मोत्यांची कंठी दिल्ही. त्याजवर औरंगाबादचें सुभेदारीचें व पैठण वगैरे तालुक्याचें काम बाहलोलखान यांसीं बोलणें होऊन ठरलें. फकरुदौला व चिमणाराजें यांची तगीरी होऊन बाहलोलखान यास सनदांपत्रें व खिलत छ ९ रमजानीं जाला. दौलाचा निरोप घेऊन या उ. परी खानमार कुच करून जाणार. रा छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शु. ८ सोमवार शके १७१६.

विनंति विज्ञापना. बाहलोलखान नबाबाची रुखसत व मध्यस्ताचा निरोप घेऊन आह्मांकडे छ. १० रमजानीं आले. वरोब्याचें मागें खान मार यांचें बोलणें कीं, आजपर्यंत अलजपुरचे सुभ्याचें काम 'मजकडें होतें भोंसलें सेना-

साहेब सुभा यांसी दोस्ती व येक + (पुढील दोन पृष्ठें गहाळ). + +

पृष्ठ ३६१. वस्त्रें दिल्हीं:—

१ खान मार यांस—

५ पोषागसनगें

१ दस्तार

१ ज्यामेंवार

१ पटका

१ दुषाला

१ किमखाब

—

५

१ जवाहिर सिरपेंच.

—

६

२ अषफजंग कारभारी यांस

(मुसलमानी मृगसालही संपत आलें आहे. सरासरी वर्षाचीं पत्रें छापून झालीं. ह्याप्रमाणें आणखी ५ वर्षाचीं आहेत. कधीं योग येईल तो खरा.

सं. महाराष्ट्र इतिहास)

१ पागोटें
१ दुषाला
—
२

६ पेषकार व वकील असाम्यांत
३ पागोटीं
३ षालफर्द
—
३ (? ६)

सदरहुप्रमाणें दिल्हे. रा छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

(चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रिल १७९४ इ०.)

विनंती विज्ञापना. छ ११ रमजानी बाहलोलखान यांनीं आह्मांस मेजवानी कारितां बोलाविलें. त्याजवरून छ मा॥रीं त्यांचे डेऱ्यांस गेलो. पोषाग व सिरपेंच दिल्हा. "श्रीमंताचे सरकारांत पत्रें तयार करून पाठवितो, ते रवाना करावीं; व आपणही मुरूसल ल्याहावयाचें प्रकारें ल्याहावें" या प्रों बोलण्यांत आलें. आह्मीं आपले ठिकाण्यास आलों. खान मा॥र कुच करुन गेले. रा छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंति विज्ञापना. गफुरजंगाचे चौघे पुत्रांकडे च्यार कामें. येकास खानसामानी. येक बत्रचीं खान्याचा दारोगा. येक बेदरचा किलेदार. येकाकडे बादशाही दिवाणीचें काम. दौलाचे आप्त, च्यारी कामें मोटींच, येक घरीं. सांप्रत अमिनुदौला तारासाहेब ज्याकडे बेदरचा किल्ला, त्यांस नवाबांनीं सांगितलें "अंगुराची रखवाली यहतियातीनें करावी" असें सांगितलें असतां अंगुराची यहतीयात न जाली. लोकांस, कंचन्या वगैरे अंगुर दिल्हे. हें नवा.

वास समजल्यावरून "ज्याच्यानें अंगुराची रखवाली झाली नाहीं तो किल्याचा बंदोबस्त काय राखील?" या प्रो बहुत रागें भरून किल्लेदारीचें काम त्याजकडील तूर्त मना केलें. दुसरें, अषज्याउलमुलुक याजकडें बबर्चीखान्याचें काम होतें. त्यांनीं (न)वाबांकडील माहालांत खाना पाठविणें तो तुपांत च्यर्ब्याची मिसळ करून पाठविला. बेगमांनीं चौकशी करून नवाबास समजाविलें. त्यावरून त्यांजकडीलही बबर्चीखान्याचें काम दुर करुन ते गजगापासी (व) बर्चीचा दारोगा होता तो हैद्राबादेंत आहे; त्यास बलाऊ पाठविलें. येकुन गफुरजंगाचे दोघे पुत्रांकडील दोन कामांची व्यवस्था तूर्त या प्रो जाली. किलेदारीचें काम अद्याप काहाडलें नाहीं. तजवीज होत आहे, बबरची खान्याची दारोगी थोरले भावाची काहाडली, रा॥ छ १२ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. छ ७ रमजानीं राजाराम मोदी रायरायाकडील, त्याचे गुमास्त्यानें येक तेल्यापासून पांच पले तांदूळ दर पल्यास साडेबारा रो प्रो खरीदी केले. त्यांपैकीं येक रुपयाचे तांदूळ नवाबाकडील असीलेस पंधरा रो पल्याचे भारानें आठ शेर वजन करुन दिल्हे. असील घरास तांदुळ घेऊन आली. घरीं वजन केलें तों साडेसात शेर भरले. असीलनें बक्षी बेगम यांस अर्ज केला. त्यांनीं नवाबाचे समक्ष तांदुळ आणून वजन करुन पाहिलें तों साडेसात शेर भरले. बेगमांनीं अर्ज केला कीं बाजारचे मारवाडी याप्रमाणें मनास येईल तसी विक्री कारितात. वजन खोटी. नवाबांनी फौजदारखान यांचे मार्फत गंजाचे बाजारांतून येक रुपयाचे आणिक तांदुळ खरेदी करुन आणविले. ते चौदा रा पल्याचे भावानें नबाबानीं रुबरु वजन करविलें. नउ शेर रा भरले व तांदुळ चांगले. मोद्याचे गुमास्त्याचें व तेल्याचें कात्रिम) सम (ज)लें. तेव्हां मोद्याचे गुमस्त्या ची गर्दन मारण्याचा व तेल्याचे नाक (का)न घेण्यांचा हुकुम झाला. मोद्याचे गुमस्त्यास गाढवावर बसवोन वासलगंज.

बाहेर नेऊन गर्दन मारविली. तेल्याचे नाक कान घेतले; त्यानें त्रिहिरींत जीव दिल्हा. याप्रों जालें. रा छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. हैदराबादेहुन आलीज्याहा बाहादुर साहेबजादे याची अर्जी नवाबास छ १० रमजानीं आली. त्यांत. शहरांत गिराणी तांदुळ सात शेर व जोरी दाहा शेर जाली. करोडयाकडील बोभाटही लिहिण्यावरुन तेजसिंग हजारी यांस हुकुम जाला जे तुह्मीं दाहा स्वार पाठवून करोडा नुरमहंमद याचा नायब तेथें आहे त्यास धरून आणावें. हैदराबादेहुन अर्जी आली तीं नवाबानीं दौलांकडे पाठविली. असीले हातीं दौलाकडे निरोप पाठविला कीं जनवाड्याचे मुकामीं तुह्मीं करार केला होता की पंधरा दिवस धारण तांदुळ सोळा शेर व जोरी चोवीस शेर करितो त्यास किती दिवस जाले? या उपरी करोडा अथवा मारवाडी वाणी कोणी यकाचा मुलाजे होणार नाहीं. याप्रों मोठें रागानें सांगोन पाठविलें. दौलांनीं नुरजाहंद खानास बोलाउन आणून गोडवे गाईले. याप्रों जालें रा छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता, १४ एप्रिल १७९४ इ०.

विनंति विज्ञापना. चेनापटणाहून व्यकटरामदीक याजकडील अखबर आली तें रवाना केली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसीं प्रविष्ट करितील. अवलोकने मार ध्यानांत येईल. उत्तर रवाना व्हावयास अज्ञा जाली पाहिजे. रा. छा १३ रमजान हें विनापना.

श्री

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६. ताप्रिल ता. १७९४ इ०.

विनंती विज्ञापना. सोम भुपालराव गदवालकर संस्थानिक याचा काल जाल्याचें वर्तमाम त्याजकडील वकील कृष्णाजी (न)रसिंव्ह येथें आहेत त्यास त्याचे चिरंजीव रामराव यांची पत्रें व नबाबास व दौलास येथी पत्रें आलेलीं

आहेत. सरकारांत सोमभुपाल याचे पुत्राची पत्रें आलींच असतील तर रा छा १३ रमजान हे विज्ञापना.

मामुल अखबार. छा २ गुरुवार ते छा १३ रमजान.

श्रीमंतांकडील पत्रांची मामुलपोच.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ इसवी.

विनंती विज्ञापना.

'उमरखेडचे कारकुनास निरोप देणें व महालास उपसर्ग न लागे येसा बंदोबस्त करणें' ह्मणोन आज्ञा त्यास उमरखेडकरांकडील कारकुन रामराव दादाजी येथें होते त्यास उमरखेडास पेशजीच रवाना केलें. माहालासही नवाबाकडील उपसर्ग न लागे ऐसा बंदोबस्त सरकार आज्ञेप्रों जाला. कलम १.

'बेदरास सावकारावर दरवडा पडला. नवाबासमीप असतां असें कसें जालें. पता लागला कीं जिरालें हें समजलें लिहिणें' ह्मणोन आज्ञा, त्यास त्याची चौकशीही दोन चार दिवस होत होती, परंतु पत्ता लागला नाहीं. कलम १.

'नवाब उदगीर वैगेरेकडे फिरणार किंवा बेदरास येणार हे शोध करुन लिहिणें' ह्मणोन आज्ञा, त्यास तूर्त

'मालेगांवचे यात्रेंत नवीं घोडीं नवीन्दे किती खरेदी केलीं, नवाबांनीं परवानगी किती दिली हें शोध करुन लिहिणें' ह्मणोन आज्ञा, त्यास शोध केला व दौलास युक्तीनें विच्यारिलें. याचें सांगण्यांत अठेचाळीस घोडीं खरीद केलीं. आणीकही घोडीं घेते, परंतु इंग्रजी काठीचें मोजानें जितकीं घोडीं मिळालीं तीं अठेचाळीस खरीद जालीं. कलम १.

'बसालत जंगास पुत्र किती, त्यांत नवाबाच्या लेकीं कोणकोणास दिल्या, हल्लीं नवाबापासीं कोण आहेत. संस्थानचा बंदोबस्तकार किंवा आपणच घेणार याचा भाव गर्भ लिहिणें' ह्मणोन आज्ञा, त्यास, बसालत जंगास पांच साहा पुत्र आहेत. नवाबाच्या लेकीं कोणास व येथें किती याचा शोध करुन लिहितो, संस्थानचा बंदो-

बेदरास आहेत. हैदरबादची बोलवा बस्त बसालतजंगाचे पुत्रांपैकीं कोणास आहे. ठरेल तशी विनंती लिहीन. सांगत नाहींत. माहाबत जंगाचा पुत्र कलम १. खवासेचा आहे. त्याचे नांवचा संस्थानचा अधिकार–बरकड कामाचा बंदोबस्त येथुनच होतो. कलम १.

कलमें सुमार पांच रा छा १२ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसुवी.

विनंती विज्ञापना. छ २० माहे षाबानचे सरकारचें पत्र सादर जालें तें छ १ माहे रमजानी पावलें. त्यांत नवाबाकडुन स्वराज्य प्रकर्णीं जावसालाचे फैसले होणें येविषई राजश्री रघोतमराव व बाबाराव यांस आज्ञा जाली कीं दाहा वर्षे जाबसाल होतच आहे. हल्लीं तुह्मीं नवाबाकडे जाऊन सरकारचे जा(ब) सालाचे फडचे होत ते करणें, याप्रों आज्ञा जाली. उभयतांनीं नवाबाकडील परावनगी येण्याची विनंती केली. त्यास परवानगी पाठविण्यावसी आज्ञा येसीयास या प्रकर्णीं सरकार आज्ञेप्रमाणें मुषीरुलमुलुक यांसीं बोलणें जालें त्या प्रकर्णी पत्रें लिहून रवानगी करितो. रा छा १२ रमजान हे विज्ञापना.

रा छ १६ माहे रमजान रवानगी डाकेवरुन.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४,

श्रीमंत राजश्री——————रावसोहब——————

स्वामींचे सेवेसीं——

विनंती सेवक गोविंदराव कृष्ण कृतानेक साष्टांग नमस्कार विनंती विज्ञापना ताा छा १६ माहे रमजान मु॥ बेदर येथें स्वामींचें कृपावलोकनें सेवकाचें वर्तमान यथास्थित असो विशेष. स्वामी छ २० माहे षाबानचें

आज्ञापत्र पाठविलें तें छ १ माहे रमजानी पावलें. " स्वराज्य प्रकर्णी नवाबाकडून फडचे व्हावयाचे या विषई राजश्री रघोत्तमराव व बाबाराव त्याजकडील उत्तरें बोलले. परंतु फडच्याची सुरत दिसत नाहीं, याजकरितां त्यास नवाबाकडे जाण्याविसी आज्ञा केली. त्यांनीं नवा(बा) चे परवानगीचा उजर केला. पत्रें ही त्यांनीं लिहिलीं आहेत. तुह्मीं नवाब मुषीरुलमुलुक यांसीं बोलोन यांस बलाउन घेणें ह्मणोन आज्ञा त्यास आज्ञेप्रों दौलासी सर्व मार बोलण्यांत आला. त्याची उत्तरें यांनीं सांगितलीं तीं अलाहिदा पुरवणींत लिहिलीं आहेत. अवलोकनें ध्यानांत येईल सेवेसीं श्रुत होय हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४

विज्ञापना ऐसिजे. नवाब निजामअली खानबहादुर यांचे सरकारांतुन व माहालाकडून स्वराज्याचे अमलाचे वगैरे फडशे बहुत होणें. करार मदार सर्व जाले. त्यास सालचीं सालें लोटलीं. परंतु, येकही फडशा न जाला. तुह्मांस जाऊनही पांच वर्षे कमकसर होत आलीं. त्याजवर राजश्री गोविंदराव भगवंत व रघोतम हैबतराव आले. त्यांनीं तिकडील उत्तराची विनंती केली. त्यांत मार्गाची व वाजवी फैसल्याची तऱ्हा न पाहिली. नंतर बाबाराव गोविंद हैदराबादेस जाते समई कितेक बो (ल) ले. त्यावरुन आठफर्दा तुर्त तुह्मांकडे पाठविल्या होत्या, त्या तुह्मीं बाबाराव गोविंद यांस घेऊन मोइनुद्दौला यांस दाखविल्या त्याचें जाब मारानिले समागमें आलें ते पाहतां गोविंद भगवंत व रघोत्तम हैबतराव या समागमें उत्तरें आलीं. त्या प्रोंच याचा जाबसाल पडला. तोंडीं पाडावयासे नाहीं. मषीरुलमुलुक यांणीं राजश्री बाळाजी जनार्दन यांचे पत्रांत लिहिलें होतें कीं जाबसाल ठराऊन उभयतांस लवकर रवाना करावें, त्यास ठराव करणें तो कोणता? जागीर बाबत कांहीं लेस तिकडील नाहींत. स्वराज्य कैलासवासी यांचे कारकीर्दी प्रमाणें येणें. आणि ज्या जवाबी रकमा तितक्या करारा बमोजीब फर्दावर लिहुन पाठविल्या; मग निराळा ठराव तो काय होणें. असो वाजवी फडशे व्हावे हें दोस्तीस

व स्नेहास चांगलें. यास्तव मोझुदौला यांचे लिहिल्याप्रमाणें सर्व मार बोलोन रघोतम हैबतराव गोविंद यांस नवाबाकडे जाण्याविसीं आज्ञा जाली. त्यांण विनंती केली कीं येक वेळ आह्मीं लेहुन पाठवतो. उत्तर आलें ह्मणजे जाऊं ये विसी नवाबास उभयतांनीं लिहिलें आहे. व तुह्मीं बोलून उभयतांस येण्याविसी पत्र पाठवणें मामलतीं फार तटल्या. या उपर फैसलें होणें चांगलें. उत्तर लवकर पाठवणें. दिवसगत न लावणें, ह्मणोन आज्ञा, त्यास आज्ञेप्रमाणें दौलाकडे जाऊन बोलणें झालें. बोलिले कीं, "रघोतमराव व बाबाराव यांनीं येथें येऊन विशेष काय सांगावयाचें आहे. पत्रांत मार लिहिला आहे तोच समक्ष बोलतील. इकडून सेवटचे प्रकार तोंडीचे जे सांगावयाचे ते पूर्वीं गोविंदराव भगवंत व रघोतम हैबतराव याजबरोबर सर्व सांगून पाठविले आहेत, बाबाराव यांसही त्याच अन्वयें सांगून पाठविलें. यांज परता राजवटी ती कोणती आहे? जे वेळेस बोलणें पडेल तेव्हां तेंच आमचें बोलणें जाप श्रीमंताचे व मदारुलमहाल याचे चित्तास न येई तरी ती गोष्ट अलाहिदा आहे. खुद श्रीमंतांनीं बमैफोज पंढरपुर अथवा पंढरपुरचे घाटापर्यंत इरादा केला तरी आमचें बोलणें वाजवी असेंच बोलत जाऊं. पुढें ईश्वर इच्छा. याप्रमाणें बोलिल्यावर त्यास ह्मटलें कीं "आपण असें उत्तर कां करितां? हें वाजवी उत्तर नव्हे. याची दरयाफ्त करून बोलावें. श्रीमंतांकडून आठ फर्दा मुजकर होऊन आल्या त्यांत काय गैरवाजवी लिहिलें आहे? दोंही सरकारची दोस्ती याजकरितां वाजवी असतां इतके दिवस मुरवती करितां लोटले; आतां किती दिवस प्रतीक्षा करावी. बेदरचें स्वराज्य मामुरु पासून येत आलें. त्यांत तुह्मींच दिकत काढुन च्याहारुम तकुब ठेवावे असफ ज्याची रुजुवात करुन त्या अन्वयें पुढें चालावें असें तुमचें बोलण्यांत. आह्मांस किफायत नसतां मुरवतीकरितां महकु करुन रुजुवातीचा न्येम दोन वर्षांचा ठरला. आमचे सरकारांतून अमीन रुजुवातीकरितां मुकरर करुन पाठविले असता वर्षांनवर्षे गुजरली. अद्याप ठिकाणच नाहीं. च्याहारुम वजा करून ठेवतांही नुकसानही कशी कबुल होईल? तेव्हां बोलिले कीं "रुजुवात अमीन जाऊन

होत नाहीं. याजकरितां माहालाचा मामुल आख असफज्यांचे वेळचा तुह्मीं आपले दप्तरचा काढुन आह्मांस सांगावा. त्या आंखाप्राणें अमल देऊं. तह कीकात देवऊन वाजवी आख ज्या माहलचा आह्मीं शाबीत करून देऊं. तेव्हां त्याप्रों पुढें अंमल ज्यारी राहिल. अथवा आह्मीं जो (जी) रक्कम सांगु त्या प्रों प्रस्तुत अमल तुह्मीं सरकारांत घ्यावा. या आखास ज्याजती आख असल्यास आह्मांस शाबीत करुन घ्यावें. ते वेळेस त्याप्रमाणें अमल देऊ ही तोड ठरवावी" याचें उत्तर त्यास दिलें "कीं आम्हीं येक आख सांगावा अथवा तुह्मीं सांगाल त्या प्रा ज्यारी करावें. च्याहारुम आज परियंत ठेऊन घेतलं. पुढें आणिक ठेवावें. तहकीकातही करणें बाकीच आहे. हें कसें पुरवेल? वाजवी करावेसें ह्म(ण)णें तें हेंच कीं काय? नवाबाचे सरकारची किफायत पाहावी आणि श्रीमंताचे सरकारची नुकसानीं होणें हें मनांतच येऊं नये. हेंच दोस्तीस लाजम कीं काय? च्याहारुम ठेऊन घेतल्यावर रुजुवाती आपणास काय कलकल? जर नुकसानी होईल तरी कलकल असावी. त्यापक्षीं राव, पंत, प्रधान आपली नुकसानी कशी कबुल करतील? करणार नाहींत. आपणही वाजवी मनांत आणून पहावें." याजवर बोलिले कीं, "कैलासवासी माधवरावसाहेब यांचे वेळचे अमलाप्रमाणें अमल घेतां, तेव्हा यांत नुकसानी नाहीं. तहकीकात जाल्यावरही यास अधिक होणार नाहीं. बरोबरच होईल. कदाचित एखादे माहालास तोटा येईल." "तेव्हां बोलिले (लों?) की "माधवरावसाहेब यांचे वेळचे अमलाप्रमाणें ह्मणता यांतही संदेहच आहे. तथापि तुह्मीं ज्या हारुम वजा करितां हे कोठला? आमचा अंमल आजपरियेंत ज्यारी होता. त्यांत तुह्मी च्याहारूम केला तेव्हां तेव्हां किती नुकसान जाली ही समजावी याजकरितां श्रीमंताचें ह्मणणें हेंच आहे कीं 'याजउपरि च्याहारुम तकुब राहणार नाहीं. आपण ज्यारीं करावें. नंतर रुजुवात करणें तसी सुखरुस करावी' हें श्रीमंतांचें ह्म (ण) णें वाजवी आहे. कोणीही ऐकिल्यास या गोष्टीस गैरवाजवी ह्म(ण)णार नाहीं! आपणही बोलूं नये" या प्रों बोलणें जालियावर बोलिले कीं "फडच्या क-

रावा असें मनांत आलियावर दिवसगत लागावयाची नाहीं, तोंड पडलें नाहीं. नाहीं तर समजलेंच आहे. गोविंदराव भगवंत यांस पत्रें गेलीं तें श्रीमंतांची मर्जी घेऊन काय लिहितात ते समजोन बोलण्यास येईल. " या प्रों उत्तर जालें, रा. छ १६ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता; १७।४।१७९४

विज्ञापना ऐसीजे, सरकारचें पत्रा अन्वयें मुषीरुलमुल्क यांणीं बोलणें जालें ते वेळेस त्याचे बोलण्याचे उद्गार निघाले त्याचा तपसील:—

१ सरकारचे पत्रांतील मार यैकोन बोलिले कीं "आतांच इतके नेटानें कां लिहिलें ? होळकर यास बलावणीं गेलीं. ते आलियावर नेट धरावयाचा होता'. याचें उत्तर दिलें कीं 'राव शिंदे असतांनांच हो(ळ)करांस बोलावावें हा निश्चय ठरून पत्रें पूर्वींच गेलीं आहेत. नवाबाची श्रीमंताची दोस्ती जुज. यांत कुल. यांत वाजवी जाबसाल. यास दुसऱ्या कोणाची दरकार नाहीं. दोस्तीचा जाबसाल यास होळकराचे प्रतीक्षेचें कारण नाहीं.

१ आणखी येक गोष्ट अशी आहे कीं 'श्रीमंताचे नुकसान बंदगान अली यांस करणें नाहीं. तसेंच, बंदगानअलीचें नुकसान श्रीमंत करीत नाहींत, हा निश्चय. तेव्हां दौलतीस व उभयतां सरदार यांचे कांहीं होत नाहीं. मगर, मदारुल माहाला यांचा व माझा उभयता मझेला याजमुळें इतका प्रकार त्यास हा निश्चय करून ठरविला आहे कीं मदारुलमहाला याचा गुरु तुटेल अथवा माझा उरु मोडेल. दोहींतून येक गोष्ट होईल. ईश्वर इच्छा. काय घडेल पहावें. 'याप्रों स्पष्ट बोलून हांसले. मलाही हास्य येऊन बोललो कीं 'आपले बुधीची हातवटी कोणास यावयाची नाहीं. मसलहत करण्याची जात विलक्षण पाहिली. ईश्वर आपल्यास सलामत राखो ' ' काय मनांत आलें ? ' ह्मणोन पुसों लागले. तेव्हां बोलिलों कीं ' अंत:करणाची जात साफ. कांहीं मनांत ठेवावयाचे नाहीं. येक वेळ गोष्ट मनांत मनांत आली ह्मणजे तिचा जाहिराणा करून बोलत असावें. अशी छाती कोणाची आहे? बंदगान अलीचे कारभारी जें पूर्वीं जाले. परंतु

आपल्या मुकाबल्यास कोणीं येणार नाहीं.' असें बोलल्यावर ह्मणाले कीं. 'सिधांताची गोष्ट ध्यानांत आलीयावर काय भय? आणि संकोच कश्यास? दोन दोन हात हेही आहेत, असें बोलले. नंतर त्यांस ह्मटलें कीं ' आपले सारखें दाम येथ परियंत वाढुं देणार नाहींत ही आह्मांस खातर जमा आहे.

—

२

सदरहू प्रों मार जाला. छ १६ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४

विज्ञापना ऐसीजें. मुलील मुलुक ह्मणत होते कीं मदारुल महाला यांस पहिल्यानें कोणते गोष्टिचा नेट फार येत असतो. प्रस्तुत स्वस्थतेचा समय पाहून जुरत धरली. यखादा फंद उभा राहिला ह्मणजे सर्व विसरून नरम पडतात. आतां हुषार जाले. रावसिंदे यांचा काल जाला बखेडे पडतील. पाहावें. तिकडील पुरवणी करितां करितां पुरें होईल. त्यावेगळ घरांत (घरांत) दौलत आहे किती दिवस स्वस्थता राहील? नाना प्रकारचे अंदेषे येऊन वारद होतात. दक्षण आमची असें आम्हीं ह्मणवीत असतां टिपु सुलतान याचा उत्कर्ष तों परियंत आमची दक्षण अश्या ह्मणण्याचा भाव आह्मांस कोठें होता? ईश्वराचे कृपें करून त्याचें पारिपत्य जालियावर आमची दक्षण असें शब्द आतां तोंडावाटें निघुं लागले. याचें उत्तर त्यांस दिलें कीं 'श्रमिंताचे दवलतीस हा दोष निवडून द्यावा असें नाहीं, याप्रत्वी (पृथ्वी) वर जे रिया. सत करितत. सर्वांवर ईश्वराची इच्छा गालब आहे. ईश्वर कोणते वेळेस काय करील हा भरंवसा कोणींच मनांत आणुं नये हे खरें. या प्रों बोलणें जालें. रा. छ. १६ रजमान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४

विज्ञापना यैसीजे: नवाबाकडुन (न) साहेब याचे षादी समधें पत्रें सरकारांत आली. याची उत्तरें पोहचवून स्वारी न येण्याचा भाव समजला ह्मणजे

नबाब बोरचीस जाणार. तेथून हैदराबादेस जावें यैसी परभारें दातमी समजली. त्यास बहुतकरून हैदराबादेस जाणार नाहींत असें असतांही जावयाचा निश्चय पूर्णपणें जाला असें समजालियावरून बाबासी व दौलासी तुह्मीं बोलावें. जे अजमासे बेदरास येणें जालें यांत सरकारचे ल्ढे जुज यातीचे उगऊन परस्परें भेटी होणें चांगलें. यास्तव ही गोष्ट करुन हैदराबादेस जाणें हे सलाह या प्रों बोलणें हें कीं यावर जातील जावोत ह्मणोन आज्ञा त्यास प्रस्तुत येथें फार षोहरत जाली कीं नबाब रमजानचा महिना जालियावर हैदराबादेस जाणार यात (त) था नाहीं. जनान्यांतीलही बातनी (मी) या प्रकारचीच तेव्हां मुषरिलमुलुक यांस पुसावयासि पाठविलें कीं हैदराबादेस जाण्याची खबर फार प्रगटात आलेली आहे याचा काय निश्चय जाहला तेव्हां त्यांनीं सांगितलें कीं मी ही असेंच लोकांचें बोलणें ऐकतों. परंतु नबाब मसी अद्याप बोलले नाहींत आणि निश्चयही जाण्याचा दिसत नाहीं. या प्रों त्याजकडील निरोप आला. याचा तपशील अलाहिदा लिहिला आहे, त्याजवरून ध्यानांत येईल. जाण्याचा निश्चय असें खचित समजलें ह्मणजे स्वामीचे आज्ञे प्रों बोलण्यांत येऊन उत्तर होईल तें लिहीन. रा. छ १६ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४

विज्ञापना यैसीजे. नवाबाची प्रकृत बेंदरास आलियापासुन ठीक नाहीं. शरीराची भावना हैदराबादेस होती त्यापेक्षां बहुत क्षीण, शरीर फार रोड जाले. वृद्धापकाळ पहिल्या प्रों भक्षणही होत नाहीं. दरबार करुन बसतात शिकार करितात हें सर्व शोभार्थ लौकिक. हवा येथील मानत नाहीं. मनांत हुरहुर फार. चित्त येक ठिकाणीं लागत नाहीं. दौलाचे आग्रहामुळें आजपर्यंत राहिलें. अलीकडे प्रकृतीस क्रोध बहुत जाला आहे. हैदराबादेस जावें हें मनांत भरलें. बेगमा आदिकरून सर्वांनीं निकड केली, चित्त उदास जालें. तेव्हां निश्चय केला कीं हैदराबादेस रमजानचा महिना जाला ह्मणजे जावें.

दौलांनीं येक दोन वेळ अर्ज केला कीं कुल्यांत बिघडती. याजकरितां च्यार महिने छावणी येथेंच व्हावी. त्यास झिडकारुन उत्तर केलें कीं ' माझी कुल्यात बिघडावयाची नाहीं. माझी मी संभाळून घेईन. रुकनुदौलापासून जी दोस्ती त्याची बेहदुदी आमची आहेंच. तुह्मांस अदल जो जातीचे येऊन पडेल त्यास मदारुल महाला व तुह्मी उभयतां समजाऊन घेणें व बेदरास राहणें असल्यास राहावें. तुम्ही आपलें साटीं आमचे कुल्यातींत खलेल करणें मुनासब नाहीं. आम्ही हैदराबादेस जाउं.' या प्रों दोन वेळ बो(छ) त्यावरून दौला बोलिले कीं ' हजरती बेगळ मी कवडीचा माल. मला कोंण पुसतो ? जसी मर्जी असेल तसेंच करीन.' या प्रों बोलणें उभयतांचें जालें, मध्यें असीला जवळ होत्या, त्यांनीं मात्र हें वर्तमान येकिलें. कारखानेदार यास तयारीची ताकीदही जाली. त्यावरुन गोष्ट फायद्यांत आली. छ १३ तेरखेस मुषीरुल्मुलुक नवाबाकडे गेले होते. खलबतही जाले. कांहीं प्रकारच्या गोष्टी सांगून मर्जी हम (ला) वर करुन हैदराबादचें जाण्याचें राहविलें. कारखाने चराईस जावें अशी वार्ता निघाली त्यास शहरास जाण्याचा गुल फार जाला हे मसलतीस ठीक नाहीं. जाण्याची मर्जी असल्यास जावें. परंतु षोहरत आली ही मोडेल ऐसे समजाऊन रहावयाची षोहरत मात्र घातली हा येक प्रकार दुसरा प्रकार छावणी येथेंच करावी हा निश्चय. दोहींतून कोणता प्रकार निश्चयाचा हें समजल्यावर मागाहुन लिहीन. रा छ १६ रमजान हे विज्ञापना.

रा. छ १७ रवानगी टपालावरून.

श्रीमंत रावसाहेबांस छ. १७ च्या डांकेनें हवाल्याचें पत्र.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंति विज्ञापना. निर्मळ वगैरे माहाल बाबत स्वराज्याचा यैवज नवाबाकडून सालाबाद अवरंगाबादेवर तनखा येती त्याप्रमाणें सन १२०२ सालची बाकी व सन १२०३ सालचा यैवज येणें याजकरितां दौलास निकड केली कीं सालें गुजरोन गेली सरकारचे यैवजाची तनखा द्यावी. दौलांनीं

राजाजीस तनखा बा। यैवज जफरुदौला या माहालचा देणें किती याचा फर्द करून समजावणें म्हणोन सांगितलें. राज्यंजीनीं फर्द तयार करून दिली. सन १२०२ साल पैकीं दीड लक्ष आलेसें हिशोबी पेशजी तनखा यैवजी दिल्ले ते वजा करून सन १२०३ पैकीं आलेले हिशेब दीड लक्ष द्यावयाचे जमा करून सालाबादी तेरा हजार सरंजामी वगैरे याजकडे दुसाला देहेतीबा सवीस हजार दोनसें व परवणी, लोहगांव, आवढें, ठाकळी, पांचळेगांव वगैरे महालांत स्वराज्यांकडील अमलदानी वसूल येक लाख सतावीस हजार आठसें घेतला आहे. तो वजा करून बाकी येवज राहिला त्याची तनखा तयार करून देवितों यैसें याचें बोलणें.' याचें उत्तर आह्मीं केलेंकीं ' जफरुदौला बाबत महाल यैवज सरकारांत येतो. परभारें माहालीं सरंजामी वगैरे सरकारचे अंमलदारांनीं यैवज घेण्याची आज्ञा सरकारांतून नाहीं. त्या पक्षीं स्वराज्याकडील अमलदार पैका घेणार नाहींत. कोणे मामलेदारानें यैवज घेतला त्याच्या रसीदा दाखवल्या ह्मणजे सरकारांत विनंती लिहितां येईल' यांचें ह्मणेकीं ' श्रीमंताकडील म मलेदारांनीं येवज जबरदस्तीनें घेऊन रसीदा अमीलास दिल्या नाहींत. रोंशनखां वगैरेंनीं पत्रें व यैवज दिल्याचे जमाखर्च पाठविले आहेत त्यावरून हें लिहिलें. आम्हीं सांगितलें कीं ' रसीदाच नाहींत त्या पक्षीं मामलेदारांनीं यैवज घेतला कशावरून समजावें ? दौलाचें बोलण्यांत कीं आह्मीं रोंसनखा वगैरे जागिरदारास इनामतनामे पाठविले आहेत, कीं ज्या कमाविसदारांनीं महालीं यैवज घेतला त्याजपासोन रसीदा घेऊन पाठवणें. रसीदा आणविल्या. येतील.' या प्रमाणें याचें बोलणें. त्यास सदरहु प्रों. यैवज वजा करून तनखा दोवितात त्यास ये विषईं आज्ञा जसी होईल त्या प्रम.णें यांसीं बोलण्यांत येईल. रा॥छ १७ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६. ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. पो. उमरखेड पासोन शहा मिर्जा यानें यैवज घेतला. तो सरकारांत नबाबाकडून येणें. त्यास दौलाचें ह्मणें कीं येहंतषामजंग जफ-

रुदौला यांनीं चाळीस हजारचा तमसुम लेहुन घेऊन फारखती आपाजी कोंडाजी कारकुनी श्रीमंताचे सरकार तर्फेने याजाबसालास जफरुदौलापाशीं आला ते समयीं घेतली, ते वर्जानस आहे, त्या बमोजीब चाळीस हजाराची तनखा प्रों, वसमतेवर यांनीं दो वायद्याची तयार केली. त्या पैकीं पहिले वायद्या बा. वीस हजार रुपये परगणें मार चे अमील बाजीराव व सैद मुनवरखान यांनीं मजकडे यैवज दिला तोघे ऊन रसांद अमलाचे नावें मी दिल्ही कीं "शहामिर्जा यानें उमरखेडापासोन यैवज घेतला तो नबाबा कडून श्रीमंताचे सरकारांत येणें त्या यैवजीं चालीस हजारांची तनखा तुम्हंवर जाली त्या पैकीं पहिलें वायद्याचें वीस हजार रों आम्हांस पावलें" या प्रों रसीद मोहगम देऊन यैवज घेतला. पुढें दुसरे वायद्याचे वीस हजार घेऊन रसीद सालिनात खान्याचा यैवज पावल्याची द्या यैसें वसमतकर अमीलाचें बोलणें पडलें. ते समई हा मार राजश्री गोविंदराव भगवंत यांस लिहिला. त्यांनीं राजश्री नानांस विनंति केली त्याची आज्ञा ज ली. पत्रही मला आलें कीं शाहा मिर्जा यानें उमरखेडापासोन यैवज बहुत घेतला यैसें असतां चाळीस हजारावरफैसला होणार नाहीं. आपाजी कोंडाजी पासून जबरदस्तीनें जफरुदौलांनी फारखत घेतली. ते सरकारांत कबूल नाहीं, यास्तव पहिली वीस हजारांची मोहगम रसीद दिल्ही. त्या प्रां रसीद देऊन यैवज येत असल्यास घ्यावा. सालिना रसीदीचा आग्रहच करूं लागल्यास पहिले वीस हजार घेतले आहेत ते फिरोन द्यावे. या प्रों आज्ञा जाली. तेव्हां वीस हजार दुसरे वायद्याचे वीस हजार अमीलांनीं आणिले ते रसीदींचे दिकती करितां घेतले नाहीं. सांप्रत हा जाबसाल दौलाशीं बोलण्यांत आणिला कीं शाहामिर्जा बाबत आपल्याकडे सरकारचा यैवज येणें आपण वसमते कडून चाळीस हजार देविले त्या पैकीं वीस हजार पेशजी घेऊन रसीद अमीलाचे नावें दिली. दुसरे वायद्याचे वीस हजार रुपये अमील आम्हांस द्या म्हणतात त्यास सरकारांत ये विषईची विनंति लिहिली. आज्ञा जाली कीं शाहामिर्जा बाबत मुबलक येथें आपाजी कोंडाजी पासोन जबरदस्तीनें जफरुदौलांनी चाळीस हजाराचा तकसुम देऊन फारखत घेतली ते सरकारांत मंजुर नाहीं

जो यैवज उमरखोडापासोन घेतला त्याचा फडशा जाला पाहिजे. याप्रों आज्ञा आहे. याचें उत्तर दौलांनीं केले कीं हे जाबसाल आहेत. तर्फेनें सरकारनें त्रिच्यारें पुढें जसा निर्णय ठरेल तसा ठरो. तुर्त यैवज आला तो घेण्याचा तुह्मापासीं अमानत असों द्यावा. त्यास पेशजी वीस हजार घेतले आहेत. बाकी वीस हजाराच्या हुंड्या आल्यात्या सावकारांचे दिवाळे निघालें. याज करितां त्या हुंड्या फिरोन दिल्या. त्यास मोघम रसीद घेऊन वीस हजार दिले तर यैवज घेतो. नाहीं तरी घेत नाहीं. रा. छ. १७ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. घासी मिया याची तबियत बहुत कसलमंद. नित्य दहा, बारा पंधरा दस्त होतात. नबाबांनीं चंपाअसील नेहेमीं मियापासीं जवळ बैसऊन हकीमाकडुन दवा देवितात. दोन दोन घटिकेस घासीमयाचे तबियतीची खबर आणवितात. येक दिवस हुशार येक दिवस बेआराम याप्रमाणें मियाचें तबियतीचा अहवाल आहे. रा छ. १७ रमजान हे विज्ञापना.

सदर तारखेच्या डांकेवर व्यंकटराम दीक यांजकडून चेनापटणाहुन आलेली अखबार गोविंदराव भगवंत यांचे मार्फत रवाना केल्याचें पत्र.

छ. ११ ते छ. १७ पावेतों मामुल रोजनामे अखबार (पृष्ठांक ३८७ ३८८)

छ २३ रोजीं डांकेवर.

श्रीमंत रावसाहेब यांस मामुल हवाल्याचें पत्र.

श्री.

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६. तप्रिल ता. १७९४ इ०.

विनंती विज्ञापना. बेदराहुन कुच करून हैदराबादेकडें जाण्याचा बेत नबाबांनीं योजिला होता. यास सलाह बेगमा आदि करून सर्वांचें संमत. फारासखाना वगैरे कुल तयारीतही डौल जाला. बाजारांत तमाम साहुकार

लोक वगैरे हैदराबादेकडे नवाब जातात हे खबर गरम जाली. दौलास समजल्यानंतर त्यांनीं खिलवर्तीत नबाबांस अर्ज केला कीं 'हैदराबादेकडे सवारी मुबारक मुतवजे होण्याचा दाट गुलबाग जाला आहे. हे गोष्ट कुलयातीस दुरुस्त नाहीं. लोकांतही हा गुलबाग होणें खुषनुमानारी. याप्रमाणें तीनच्यार घटका नवाबाचें व दौलाचें बोलणें होऊन ताकीद सर्वांस जाली कीं हैदराबादेकडे कुच असें कोणी ह्मणेल त्याचे पारिपत्य होईल. हे ताकीद जाल्यावरून तुर्त हैदराबादेस जाण्याची चर्चा राहिली बेदरची छावणी हेच बोलवा जाली आहे. इतक्यावर जें पाहण्यांत ऐकण्यांत येईल त्याची विनंती लिहिण्यांत येईल. नवाबानीं यकदोन वेळ दौलास झिडकारुन सांगितलें कीं माझी कुलियात मीं संभाळुन घेईन, बिगडावयाची नाहीं, तुह्मासाठीं मी आपली कुलियात बिगडु (न) कीं काय ? तुमचे आणि मदारुल माहाला यांचे ठीक नाहीं. तुह्मीं येथें रहावें. तेंव्हां यांच्यानें पुढें बोलवेना. त्यास येक दोन दिवस जाउ दिल्हे नंतर जाऊन अर्ज केला कीं हजरतीस जेव्हां जाणें असेल तेव्हां जावें, सरंजाम लांब नाहीं जवळपासच आहे. परंतु आजपासोन जाण्याचा पुकारा आणि शोहरत बेतऱ्हा होणें हें खुषनुमा नाहीं.' त्याजवरुन सर्वांस ताकीद जाली. चौकीचे लोकांची छपरबंदी करावयास हुकुम जाला. षोहरत जाली होती ते मोडली. पुढें शहरांत जावोत न जावोत. वैशाखाचे महिन्याची संधि आहे. त्या महिन्यांत गेले तर जातील नाहींतर जात नाहींत. छावणी करतीलसें वाटतें. र॥ छ १३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र शुद्ध २ शके १७१६, ता. १७।४।१७९४

विनंती विज्ञापना. छ १७ रमजानी दौलांनीं रात्रीं आह्मांकडे रुका पाठविला कीं हजरतीकडून षादीचे मुकदम्यांत खरीता राव पंतप्रधान व मदारुल माहाला व हरी पंडतजी यांचे नांवें पत्रें गेलीं होतीं. त्याचे जबाब रघोत्तमराव यांचे विद्यमानें आले आहेत. ते हजरतीनी मुलाहिजा करून कित्येक मार तुह्मांसी बोलावयाकरितां ईर्षाद केला. त्यास मी अर्ज केला कीं

येविषीचा रुका लेहुन रावजीकडे पाठवितो. ईर्षाद जाब कीं " रुका न लि. हितां त्यांजला आपले येथें बोलाउन ईर्षाद बमोजीब त्यांसी मार बोलण्यांत आणुन त्यांजकडोन राव पंत प्रधान यांस व मदारुलमाहाला यांजला पत्रें लिहवुन व तुम्हींही पत्रें ल्याहावीं. याजकरितां उदईक आपण यावें " म्हणोन लिहीलें. त्यावरून आम्हीं छ १८ रोजीं दीडप्रहर दिवसां दौलांकडे गेलो. ते मार्गप्रतीक्षा करीत होते. सर्वत्र मुत्सद्दी मंडळी वगैरेस जबाब दिल्हाच होता. आम्हीं जातांच खिजमतगार वगैरेस दुर करून दौलांनी मार केला कीं " षादीचे मुकदम्यांत राव पंतप्रधान यांस व मदारुलमाहाला आदिकरून पत्रें षादीस रौनक आफजा देण्याविषयीं लिहून रघोत्तमराव यांचे मारफत पाठविली होती. त्याचे जबाब हाल झाले त्याप्रमाणें दोन पत्रें येक मदारुलमहाला यांचें व येक गोविंदराव भगवंत यांचें येकुण दोन पत्रें वाचून पाहिलीं त्यास याचे मसविदे पेशजी तुमचे विद्यमानें आले होते त्यांवरून मजकुर समजलाच होता. तथापि दोन्हीं पत्रें वांचून भाव समजला कीं षादीस येण्याविषयीं टाळा देऊन अस्ताचा बहाणा करून लिहिलें आहे कीं राव पंतप्रधान प्रथम स्वारीस निघणार तेव्हां *साअतनेक पाहिजे. ते नाहीं. तेव्हां शुक्राचा अस्त व मंगल वक्री तेव्हां येणें कसें होईल? असे भाव लिहिले आहेत. याजकरितां हाजरतीस संतोष वाटला नाहीं व मजला ईर्षाद केला कीं रावजीस बोलावून तुह्मीं व ते येऊन याचेवर जबाबाची तजवीज ठराऊन त्याजकडोन विस्तारें पत्रें लिहवावीं कीं आमचे येथें नजुम विशेष करून जाचून पाहण्याचा संप्रदाय नाहीं. लग्नाची तारीखही मुकरर केली नाहीं. राव पंत प्रधान याचे येण्याची अमद पाहून मग तारीख करार करावी. त्यास प्रस्तुत तिकडील उत्तरांत अस्ताचा सबब लाउन लिहिलें आहे त्यास तेथें नजुमी व गणक वगैरे ब्राह्मण चांगले आहेत, त्यांस विचारून षादीची तारीख व राव पंतप्रधान यास बाहेर स्वारीस निघण्याचा साअतनेक पाहून आह्मांस इतला करावा ह्मणजे त्या प्रमाणेंच षादीचा निश्चय करण्यांत येईल. सारांष शादीची खुषी व राव पंतप्रधान याचे भेटीचा हेत फार आहे व यांचे येण्यांत रौनक

---

* चांगला मुहुर्त

अधिक होईल. जेंव बजीव्रत येईल. याजकरितां रावजा कडून राव पंत प्रधान यांस व मदारुलमहाला यांस पत्रें लिहवावीं व आमचे तर्फेनही ल्याहावें ह्मणोन ईर्षाद केला. त्यास तुह्मी विस्तारयुक्त ल्याहावे व हजरतीचीही पत्रें तयार करवितों. हजरतीस राव पंतप्रधान यांचे भेटीचा इषनियाक फार आहे हे गोष्ट जरूर घडावी ह्मणोन दौलाचे बोलण्यांत आलें. आणि अन्वयें सरकारचे खरील्याचा जबाब नबाबाकडून थैली दिल्ही ती पाठविली आहे. राजश्री गोविंदराव भगवंत सेवेसी प्रविष्ट करतील त्याजवरून ध्यानांत येईल. राछ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना ऐसीजे. नबाबाचे कुच्याची षोहरत फार. या विषई दौलाचे माझें भाषण होते समई या विषई संकटांत पडून बयान करून बोलूं लागले. याचा तपसील बहुत आहे. ते वेळेस असें समजलें कीं षोहरत मुकामाची प्रगट केली. परंतु आंतील निश्चय कुच करण्याचा. तेव्हां स्वामीचे आज्ञेचें स्मरण होऊन दौलासी बोलिलों कीं "नबाब हैदराबादेहून बेदरास आले हेच ठीक नाहीं. तथापि येऊन एक वर्ष राहिले. आतां माघारे चालले. यांत लोक काय ह्मणतील? येवढे रईस यांची हरकत व्यर्थ होणें चांगलें नाहीं. त्यास ज्यापक्षीं येथपर्यंत आले तेव्हां आतां हेंच लाजम आहे कीं श्रीमंत पंडित प्रधान यांजकडील जुजवियातचे फैसले होऊन परभारें खुलासा करून भेटी व्हाव्या. नंतर नबाबांनीं हैदराबादेस जावें. यांत शोभा. नाहीं तर कांहींच नाहीं. जर नबाबाचा आग्रह कुच करण्यांचा आहे तर याविशीं अर्ज करावा. येसे माझे मनांत" हे शब्द बोलताच दौलाचे मनास संतोष होऊन बोलिले कीं "माझे मनांतील गोष्ट सांगितली. वास्तविक नबाबाचें येणें येथें प्रकृतीकरितां हे खरें, परंतु येथून माघारें जाणें व्यर्थ होऊं नये तेव्हां त्यांस ह्मटलें कीं 'तुह्मीं प्रकृतीकरितां असें ह्मणतां परंतु सर्व दुनिया बात असें कोणीं ह्मणत नाहीं, अणिकच कांहीं बोलतात.' तेव्हां बोलिले कीं नानाप्रकारचे तर्क निघतात

खरे. कोणी म्हणतात भोंसल्यावर दृष्टी आहे. कोणाचें ह्मणें राव शिंदे यासीं साख्त आहे. याजकरितां येथें आले. सुरापुरकर यांजवर मोहीम इतकें. आणि याजपेक्षांही अधिक जे मनांत आणाल ते प्रकार यांत निघतात. आणि षेहरतही आहे. परंतु येक प्रकृति करितां येणें जालें हें खरें. दुसरें कांहीं नाहीं त्यास आतां व्यर्थ षहरास जाणें हें माझे मनास प्रशस्त वाटत नाहीं. श्रीमंताकडील फडचे ठरून सफाई व भेटी होऊन उपरांत जावें अथवा श्रीमंताकडील गोडी संपादन करून त्याचें विचारे भोसले याजकडील कार्यावर असावें" या प्रों. बहुत विस्तारें बोलिले याचा तपशील अलाहिदा लिहिला आहे त्याजवरून ध्यानांत येईल. राछ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विनंती विज्ञापना होसीजे. वेदरचे राहण्याचे प्रसंगावरून दौला बोलिले कीं "श्रीमंत व नबाब उभयतांची ऐक्यताच आहे. मदारुलमहाला यांची माझी चित्तशुद्ध नाहीं. याविसीं त्याचे चित्तांना सफाई करावी असें आलें तर यास उशीर लागणार नाहीं आणि सफाई न होतां जिदीवर आले तर इतकी जिदी करावी असें त्याचें कीं कांहीं केलेंही नाहीं. मगर जुजवियात यास फारनीकसी केली तर आदवनी आणि च्याहारुमचा पैका मागतील त्यास पंतप्रधान व नबाब दोन्हीं दौलती वाहीद मदारुमहाला याचे माझें येक अंतःकर्ण असल्यास करोडो रुपयांची किफायत करून दाखवीन. नबाबाची किफायत याचे दौलतींतील यका रुपयाची केली तर पंत प्रधान यांची किफायत आठ आण्याची करीन. पंतप्रधान याचे दौलतींतील किफायत येका रुपयाची केली तर तेथें नबाबाची किफायत आठ आण्याची करून दाखवीन. येक वेळ अनुभव तरी पहावा. याचे दोन प्रकार दोही सरकारचे जुजवियातचा लढा उलगडून टाकावा. नंतर येकवर्ष होऊन द्यावें. त्यांत माझी परीक्षा पाहावी. अथवा जुजवियात इतके दिवस राहिली तशी आणखी येक वर्ष अशीच राहुं द्यावी. मदारुलमहाला यांणीं सफाई अंतःकरणपूर्वक करावी. माझी चाल कशी

ही येक वर्ष पाहून अनुभव घ्यावा. जर सचोटीस उतरलो तर उत्तम जालें. नाहींतर आपण आपले टिकाणीं मुखत्यार आहां. दोहींतून जसें मर्जीस येईल तसा अनुभव पहावा. मध्यें उगीच खलष आहे हा ठेवणें मुनासीब नाहीं." ह्मणोन बहुत विस्तारें करून बोलिले, आणि लिहावयास सांगितलें. त्याजवरून लिहिलें आहे. आज्ञा येईल त्याप्रमाणें यासीं बोलण्यांत येईल. रा।छ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विनंती विज्ञापना ऐसीजे. दौला बोलिलें कीं "दोही दौलतींची दौलत खावी कृष्णराव भिकाजी यांनीं आज परियंत केली. आतां जबाब सालांत तुह्मीं आहां. त्यास इश्वरनकरो व कदाचित जर दोहों दौलतीचा बिघाड झाला तर तुह्मांवर शेब्द आहे कीं कृष्णराव यांचे पाठीमागें तुह्मीं या कामांत असतां अशी गोष्ट जाली असें न वडावे." याचें उत्तर मीं त्यास दिलें कीं "आमचें काम आणखी कोणतें? श्रीमंतांचे तर नौकर आणि नबाबाचे दौलत खांव. त्यास दोहीं दौलतीची बेहबुदी आणि यगायनगतीची मजबुती तेच आम्हीं करीत असावें, ही गोष्ट श्रीमंतांस आणि नबाबास रोषन आहे. आपल्यासी आणि आमचे वरांसी जी चाल आहे त्याची व काफियत ही मला ठाऊक आहे जे वेळेस आपण आवश्यांत होते ते समई आपल्या कडील दोघे कारकून आपलीं पत्रें व इमान घेऊन कृष्णरावजीकडे आले. तीं पत्रें रावजींस मींच वाचुन दाखविलीं. त्या इमानावर रावजींनीं मदारुल-माहाला यासीं बोलुन त्यांचीं पत्रें आपणांस पाठविलीं. ईश्वरकृपें करुन हा दर्जा आपणांस प्राप्त जाला त्यापक्षीं आपले ममतेचे दृष्टींत आम्हीं असावें. आमचा हक आपल्यावर आहे. ह्या सर्व गोष्टी मी विसरलों नाहीं. आपले खातेंत हे कांहींच न येतां श्रीमंतांकडील राजदारीच्या गोष्टी आपण फायाषांत आणिल्या. मदारुलमहाला याची मर्जी तुम्हांवर ठीक नाहीं हा उगींच आरोप आम्हांकडे ठेऊन जसें दौलत खांब आपण केलें अशी आपली चाल दिसुं

लागली. जर मदारुमहाला यांची मर्जी आम्हांवर नाहीं तर आम्हांस आपल्याकडे कशास पाठविते? हें देखील आपले मनांत न आलें! असो तथापि आम्हीं आपली चाल सोडिली नाहीं आपल्याशीं कांहीं बोलावें तर भरंवसा असा येईना कीं गोष्ट आपले रुचीस पडेल. लाच्यार उगींच बसुन राहिलों. नूतन दौलतखांव याचा अनुभव येऊन द्यावा. आम्हीं शिलकी दौलतखवां आहोंच. जे वेळेस ममतेची दृष्टी इकडे फिरेल ते वेळेस जवळच आहों असें मनांत आणुन स्वस्थ आहों. श्रीमंतांकडील वाजबी जाबसाल स्नेहानें करावे असें मनांत येईल तेव्हां आमचें काम, ही उमेद ठेऊन आहों. त्या अर्थी बिगाडाची सुरत जाली याचा शब्द आम्हांकडे काय? आपण ज्या मार्गे चालवाल तसेंच चालूं. आपले शिवाय नाहीं. या प्रों बोलिल्यावर लाजत लाजत कांहीं उत्तर द्यावें म्हणोन दिल्लें. समर्पक नाहीं. शेवटीं बोलिलें कीं श्रीमंतांस व मदारुलमहाला यांस जें लिहिणें तें लिहावें आणि ज्यांत दोंही दौलतीची बेहबुद तें करावें." याप्रों दोन च्यार घटिका बोलणें जालें तें शेवटीं लिहिलें असे. रा छ माहे रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विनंती विज्ञापना ऐसीजे. दौला बोलिलें कीं "राव सिंदे यासीं दौस्ती संपादन केली याविशीं कोणास काय संशय असेल तो असो. परंतु माझे मनांतील हेत फार आहे कीं हिंदुस्थानांत येक साहेबजाद्यास घेऊन जाव आणि राव पंत प्रधात यांजबरोबर शरीक राहावें. याजकरितां किती वर्षापासुन राव शिंदे यांचे साधनास लागलों श्रीमंतांचे आज्ञेशिवाय शिंदे ही गोष्ट कशी करतील हा संशय. त्यास श्रीमंताचे घरचे मातबर सरदार त्यांनीं भीड घालुन श्रीमंतांस विनती केली असतां अमान्य न करते या भरंवसियावा राव शिंदे यांसीं शिलशिला राखिला. त्यास राव शिंदे तर गेलें परंतु माझे मनांतील उटउट गेली नाहीं. ही गोष्ट नबाबाचे पसंदी (ती) स येत नाहीं. कारण हिंदुस्थानांत पातशाईत दर्क करावा यास खुद पातषाहा बहोष आणि

कायम मिजाज येकसुत्राने चाल असावी तर शोभा. तो प्रकार नाहीं. तेव्हां बखेडा. पातषाहा बखेडे करूं लागल्यावर नजरबंद करुन दौलत चालवावी. हें करणें प्रातपत्वास गाजूर्दीखान हाल आहेत त्याजवर बदनामी आली त्याच फेऱ्यांत अद्याप फिरत आहेत. याजकरितां इतके खोल पाण्यांत शिरणें नको म्हणोन नवाबास इच्छा नाहीं. परंतु माझी हाउस आहे. या विषई येक वेळ, दोन वेळा च्यार वेळ श्रीमंतांस विनंती करीन असें करतां येखादें वेळेस तरी मनांत येईल. हा सिलसिला माझा चाललाच आहे. राहणार नाहीं असें बोलिलें. राछ रमजान हे विनंती

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६. ता. २४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना ऐसीजे. पातषाहींताल मजकुर बोलत बोलत दौल, बोलिलें कीं पातषाहा इंग्रजाचे पुठ्यांत शिरावयास करतो. कारण काय त्यास कितेक दिवस इंग्रजापासीं बंगाल्यांत पातशाहाचें राहणें जालें होतें ते वेळेस त्याचे मुदारातीचे सुखाचा अनुभव त्यास आहे. प्रस्तुत खाया खर्चा वेगळ हैराणगत कैदे सारखा आहे. रडणें भेकणें नित्य चाललें आहे त्यास पातशाईची थोडीच आशा आहे? खायास खर्चास आराम इतकें असले म्हणजे संतोष. याजकारितां येखादे वेळेस इंग्रजांनीं लालुच दाखविली तर उठोन जाईल ही येक कवाईतच आहे" म्हणोन बोलत होते. रा छ रमजान हे विज्ञापना,

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६. ता. २४ एप्रिल १७९४ इ०.

विनंती विज्ञापना ऐसीजे. दौलाचे सांगितल्याप्रमाणें पुरवण्या स्वामीस लिहिल्या. याचीं उत्तरें समर्पक गोड आणि दाबाचीं लि॥ यावी. याचें कारण मला हे पुसतील कीं 'तुम्ही पत्रें लिहिली त्यांचीं काय उत्तरें आलीं? तेव्हां मला पत्रें दाखवावी लागतील यास्तव विनंती लिहिली आहे. तर छ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता २४।४।१७९४ इ.

विनंती विज्ञापना ऐसीजे दौलाचे बोलणें जालें हा मार स्वामीस लिहिला याजवेगळ कांही मार आढळांत आला तो राजश्री गोविंदराव भगवंत यांस लि॥ अत्हे. सेवेंत विनंती करतील त्यावरुन ध्यानांत येईल. रा छ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र शुद्ध १४ शके १७१६, ता. १४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं " येलंदगल, वरंगळ, नलगुंडा वगैरे तालुकियाचें काम ईसामियां यांस सांगोन तालुक्याचे बंदोबस्ताकरितां त्यांस तेथें पाठविल्या पासोन तालुक्याची लावणी व आकार ईसामियानें खातरखा केला. परंतु जमीदार वगैरे मुफसद फार आहेत त्यांची तंबी होऊन तालुका निर्वेध जाला पाहिजे. याजकरितां इंग्रजी दोन पलटणें कडपें प्रांती गंजीकोट्यापासीं होतीं तेथुन गजेंद्रगडचे बंदोबस्तास रवाना केली होतीं. तीं पलटणें येलगंदलाकडे आणवून ठेविलीं आहेत. येक हजारा सवाराचीही जमियत आहे. या उपरी मुफसदाचा खलल न होतां तालुक्याचा बंदोबस्त होईल" याप्रा यांचे बोलण्यांत आलें. आणखी बोलले कीं, 'देवगड चांदेंही तेथून जवळ आहे.' म्हणोन हंसत हंसत बोलले. यांतील तात्पर्य तिकडील रुखावर दबाव. रा छ २३ रमजान हे विज्ञापना

श्री

चैत्र शुद्ध २ शके७१६, ता. १७।४।१७९४

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं आसद अलीखान मुजफरुलमुलुक यांजकडे पहिले कडपे तालुक्याचें काम होतें. अलिकडे सुगुरजटपोळ कृष्णातीरचा तालुकाही त्याजकडे दिला. ताडपत्री ताडकरी, सिंगणमला, येलापुर हे तालुके ईसामियांकडे होते तेही आसदअलीखान यांजकडे सांगितले. येवुन तेथन येकहाती बंदोबस्त तालुक्याचा आसद अलीखान यांज-

कडे जाला. स्वार पायेदळ जमियत सान मार यांची मजबुत आहे. तालुकियांचा बंदोबस्त खातरखा ठेविला आहे ह्मणोन बोलण्यांत आलें. साहा हजार स्वार व पैदल साहा हजार बारा हजार जमियत मारनिलेची आहे. रा छ. २३ रयजन हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं वाळकुदे येथील जमीनदरा रुकमारडी व रमारडी याजपासी शंकरराव भोंग यांनीं नगदी ऐवज व चीजबस्त ठेविली याचा पत्ता लागल्यावरून उभयतां जमीनदारास हस्तगत करून पाटवण्याविशई भारामल तेजवंत यास येथुन लिा. फौजे सुद्धां वाळकुदे प्रांती भारामल आल्याची बातमी ऐकून जमीदार फरारी जाले, तेजवंतानीं दोन हजार जमियत ज्याबज्या त्यांचे शोधास रवाना केली. जमीदाराचा शोध देवगड चांदे येथें आहेत हा समजल्यावरून भारामल यांनीं चांद्यात रायले पुरषोत्तम यांस दाहा स्वार व च्यार हरकारे समागमें देऊन रवाना केले. हें चांद्यात जाऊन तेथील देवीचे नजीक डेरा उभा होता तेथें जाऊन रुकमारडी व दमारडी जमनिदार कबील्यासुद्धां पाहुन तेथील अधिकारी नाना फौजदार व गुंडोपंत व यादोसकदेव याचे जिमे जमीनदार लाविले त्यांनीं उत्तर केलें कीं ' जमीनदार आज्ञांपाशीं आहेत सेनासाहेब सुभा याजकडे सांडणीस्वारासमागमे पत्र रवाना करिता. तेथील आज्ञा येईल तशी वर्तणुक करूं. य प्रो बोलून रायेल पुरुषोत्तम यांस यांनीं आपले स्वार बराबर देऊन पाचकोस वर्धा पार करून दिल्हे. पुरुषोत्तम फिरोन तेजवंताकडे आला. त्यांनीं येथें पाठविले. त्याचे जबानी वर्तमान ऐकावे ह्मणोन त्यास बोलाऊन रुबरु त्यानें हा मार सांगितला. दौला बोळिले ' वाळकुद्याचे जमीनदार शंकरराव याजपासीं खजीना होता तो घेऊन चांद्यांत राहिले. बजीनस तेथील अधिकाऱ्याचे जिमे केले. ये विषई सेनासाहेब सुभा यांस आपलें पत्र द्यावें व श्रीमंतांकडूनही त्यास पत्र जावें. इकडील माहसबेदार असामीस त्यांनी आश्रा देऊन ठेवावें हें त्यास लाजम नाही ' या प्रा दौळाचे बोलण्यात आले. राछ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. मीर पोलाद अली शिकंदरज्याहा बाहादुर साहेबजादे यांस पुत्र हरमचे स्त्री पासुन छ १९ माहे रमजानीं रविवारीं च्यार घटिका दिवस शेष असतां जाला. नवाबास अर्ज होऊन खुषी जाली. दौलानें अर्जी पाठविली कीं गुलाम नजर देण्याकरितां हजर होत आहेत. रात्रीं येणें ह्मणोन हुकुम जाला. त्या प्रो येक घटिका रात्रीं नवाब बरामद होऊन दौलाची याद केली. पागावाले वगैरे लोक हजर होऊन साहेबजाद्यास पुत्र जाल्याच्या नजरा लोकांनीं केल्या' राछ २३ रमजाम हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विनंती विज्ञापना. असद अलीखान यांस नवाबांनीं रुकसत कडप्याकडे जाण्याची छ १९ माहे रमजानी दिल्ही. छ १६ रोजीं दौलाचा निरोप घेऊन खान मार बेदराहुन कुचकरून छ १७ रोजीं गेले. राछ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री.

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४ एप्रील १७९४ ईसवी.

विनंती विज्ञापना. व्यंकटरामदीक याजकडुन चेनापटणाहुन अखबार आली ते रवाना केली आहे. लौकर मजकुर ध्यांनांत येईल. उत्तरें रवाना व्हावयास आज्ञा जाली पाहिजे. राछ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चैत्र वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विनंती विज्ञापना. मिस्तर किरकपात्रिक इंग्रजाकडील वकील बाहेर डेरे देऊन राहिला होता. त्यास इंग्रजी दोन पलटणें नवाबाकडे नोकरीस आहेत. तीं कडयेप्रांतीं होतीं. तेथुन येलंगदलाकडे आणविलीं. हैदराबादेस पलटणे सरदार सुधां आल्याचे वर्तमान आल्यावरून पलटणांतील लोक व सरदार

याची देखरेख करण्याकरितां किरकपात्रिक येथुन छ २२ रमजानीं निरोप घेऊन हैदराबादेस गेला. पलटणें पाहुन मागती बेदरास येणार. वरकड इष्टवारट वैगेरे त्याचे सोबती मंगळवार पेठेंत पूर्वजागीं येऊन राहिले. राछ २३ रमजान हे विज्ञापना.

श्री

चत्रै वद्य ९ शके १७१६, ता. २४।४।१७९४

विज्ञापना यैसीजे. येथील ताछ१९वर्तमान रमजान बुधवार पावेतों अखबार पत्रीं दाखल करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली त्याजवरून ध्यानास आलें असेल, तदनंतर येथिल वर्तमान. छमार तीन प्रहर दिवसां नवाब जनान्यासहित दौलाचे हवेलीस आले. भोजन जनान्यांत होऊन नवाब दिवाणखान्यामध्यें बरामद जाले. दौला व मीरआलम व आसदअलीखान वगैरे इसमांचा सलाम जाला. असद अलीखानास कडप्याकडे जाण्याची रुकसत देऊन पानदान इनायत जालें. दौला व मीरअलम यांसीं खिलवत होऊन प्रहर रात्रींस आपले हवेलीस आले. छ १६ रोज गुरुवारीं च्यार घटिका दिवसां लालबागामध्यें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. मगरबाचे समईं चांदणीचे फर्षावर नवाब बरामद जालें. सरबुलदंजग व अर्जबेगी वगैरे इसमाचा सलाम जाला. लखनउचे कंचनीचा नाच होता. मना कंचनीस पुत्र जाला. तिनें मान केली होती. नजर दिल्ही. मुलास नवाबानीं हसळी व बिंदिली इनायत केली. येक प्रहर दोन घटिकेस बरखास जालें. छ १७ रोज शुक्रवारीं लाग. (ल?) बागाचा झाडा करऊन तीन घटिकेस नवाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. घासीमियाचे तबियतीची खबर आणिवली. तीन प्रहर दिवसां औरंगाबादेची अखबार गुजरली. मगरबाईचे समईं चबुत्र्यावर चांदणीचा फरष करऊन नवाब बरामद जाले. सरबुलदंजग व खानसामाचा सलाम जाला. खानसामाच्या फर्दा पाहुन च्यार घटिका रात्रीं बरखास जालें. दौलाची अर्जी गुजरली. छ १८ रोज मंदवारीं तीन घटिका दिवसा लालबागामध्यें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. (म)गरबाचे समईं सरबुलदंजंग व अजमखान व दिल-

दारखान व अर्जबेगी व खानसामा वगैरे मामुली लोक हजर जाले. नवाब कुर्सीवर बरामद जाले. सर्वांचा सलाम जाला. खानाखाने भरुन सर्वांपुढें ठेविले. सर्व इसमांनीं रोज्याचे भोजन केलें. पानदान देऊन तीन घटिका रात्रीं बरखास जालें. हैदराबादेहुन अलीज्याबाहादुर साहेबजादे यांचो अर्जी व नजरमेवा गुजरला. प्रहर रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ १९ रोज रविवारीं तीन घटिका दिवसा लालबागामध्यें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. तीन प्रहर दिवसां दौलाची अर्जी गुजरली. मीर पोकद अली सिकंदरजाहा साहेब जादे यांस हरमचे स्त्री पासोन पुत्र झाला. नवाबास अर्ज जाला. दौलांनीं नजर देण्यास येतो असी अर्जी पाठविली. रात्रीं येणें ह्मणोन हु (कु?) म जाला. येक घटिका रात्रीं नवाब चांदणींचे फर्षावर बरामद जाले. दौला व पागा-वाले व गफुरजंगाचे पुत्र वगैरे इसमाचा सलाम होऊन पोकद अली साहेब-जाद्यास पुत्र जाला. याच्या नजरां केल्या. राछ २३ रमजान हे विज्ञापना.

डांकराछ २ डांकवेरून

श्री

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६, ता. २।५।१७९४

मामुली पत्र डांकेबरोबरचें श्रीमंतांस,

श्री

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६, ता. २।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. मीर पोकद अली सिकंदरज्या बाहादुर साहेबजादे यांस दौलाची नात नवाबांनीं केली. त्याचे शादीचे निक्याचा साअत छ २९ रमजाम रविवारीं ठरून नवाबानीं सुभान अली वगैरे साहेबजादे यांजकडुन सांगोन पाठविलें कीं तुह्मी षादीचे सुर्ख रंगी पोषाग जवाहीर घालुन सिकंदर ज्याहा यांचे हवेलिस हजर असणें त्या प्रो ते पोकद अली यांचे मकानास तयार होऊन गेले. तीन प्रहर दिवसां पोकदअली आदिकरून साहेब-जादे यांचीं याद केली. हजर जाले. दौलांनीं सिकंदर ज्याहा यांस पोषाक जरी कारचोबी व जवाहीर सिरपेंच जिगा तुरा दस्तबंद भुजबंद कंठी पो-

हऱ्या जोड याप्रों पाठविले. नवाबास व माहालांतही वस्त्रें जवाहीरखाने किस्ती पाठविल्या. मगरबाचे समई जनाने देवढीपासोन दौलाचे हवेली पर्यंत कनाता पडदे देऊन बंदोबस्त करउन नवाव जनान्यासहित साहेबजादे समवेत दौलाचे हवेलीस आले. समारंभाचा तपशील अलाहिदा पुरवणीवरून ध्यानांत येईल. राछ २ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६, ता. २।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. मीर पोकद अली सिकंदरज्याहा बाहादुर साहेब जादे यांचा निका दौलाचे नातीसी लागावयाची साअत छ २६ रमजानीं ठरुन रात्रीं दौलाचे हवेलीस नवाब जनान्यासहित साहेबजादे मंडळीस घेऊन आले. नवाबाचे हुकमाप्रो दौलांनीं आम्हांकडे षादीचा रुका सुर्ख रंगीन कागदावर लेहुन पाठविला कीं तुम्हीं यावें. त्यावरून च्यार घटिका रात्रि आम्हीं गेलो मीर पोकद अली, व सुभान अली व जुल फिकर अली व तैमूर अली च्यार साहेबजादे दौलाचे दिवाणखान्यामध्यें मजलस करून बसले होते, मीर आलम व इंग्रजाकडील वकील मिस्तर इष्टवारट व येहतषामजंग आदि करून दरबारचीं इसमें तमाम अमीर मनसबदार सरदार मुतसदी हजर होते, मी जातांच मीर पोकद अली यांनीं आपले जवळ बसऊन पटणचे मोहिमेच्या वगैरे गोष्टी सुरु केल्या. मीर आलम व इष्टवारट सहित बोलणें एक घटिका होत. नवाब जनान्यांत व दौला खटपटीस होते. साहेबजादे मज्यालस करून कंचन्याचा नाच होता. इतक्यांत निक्याची साअत समय होतांच मिर पोकद अली यांस असील बोलाऊं आली. चौवे साहेबजादे महालांत जाऊन मीर पोकदअली यासी दौलाचे नातीचा निका लागला. त्यानंतर नबाब दिवानखान्यामध्यें वरामद जाले. मजला बाजुस जवळ बैसउन घेतलें. सर्वांच्या नजरा जाल्या. कंचन्याचा नाच होता. दौलांनीं शरबताचा प्याला आपलें हातीं घेऊन नबाबापुढें येऊन प्याला धरला. प्रथम प्याला नबाबांनीं प्राशन केला. दुसरा प्याला दौलांनीं पुढें केला तो नबाब प्राशन करावयास गेले तों

प्याला माघारा सरकाउन घेतला. याप्रमाणें दोनतीन वेळां व्याहीपणाचे नात्यानें मषकरीचा अनुकार दाखविला. हा संप्रदाय करून दौलाचे हातचा प्याला घेतला. दौलास बसावयाचा हुकुम जाल्याप्रमाणें बाजूस बसले. नबाब मजकडे पाहुन बोलिले कीं " तुह्मीं षादीकारितां त्याची खेष कोणें प्रकारची? याचा बयान थोडा सांगण्यांत संयुक्त तऱ्हेचा केल्यावरून नबाब कांहीं हास्य-मुख होऊन संतोष जाले. मिस्तर इष्टवारट इंग्रजाकडील यानें कलकतेकर जन-रलाचें पत्र गुजराणिलें. तें दौलांनीं वांचून दाखविलें. कंचनाचा नाच समाप्त करुन खुषालखान व कल्याणखान यांचे लेक येथें प्रस्तुत आले आहेत. त्यांचे गायन दोन घटिका जालें. मिश्री रुपेरी वर्खाची पानदान भरून आह्मांपुढें ठे-विली. अमीर उमरा येत्रन लोक यांस शरबताचे प्याले दिल्हे. याप्रमाणें समारंभ होऊन दहा घटिकां रात्री बरखास जाली. राछ २ षाबान हे विनंती विज्ञा-पना.

श्री

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६. ता. २।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं ' रुकमारडी व दमारडी जमीदार बाळकोंडकर शंकरराव भोंग यांची मालियेत घेऊन कबीले सुद्धां फरारी होऊन देवगडचांद्यास गेले. त्यांचा पत्ता तेथें लाऊन रायेल पुरुषोत्तम येथें आला. तेजवंत याचीं पत्रें या मजकुराचीं रघोजी भोंसले सेनासाहेब सुभा यांस गेलीं होतीं. त्याचा जबाब त्याजडून आला कीं ' जमीदार चांद येथें आहेत. परंतु येकायेकीं पाठीसीं आल्यास हातीं कसें द्यावें? कांहीं येक तऱ्हेनें जमीदारास तेथून काढून देऊं, तुमचे हस्तगत होतील या अन्वयें लिहिलें आलें ह्मणोन बोलले,' रा छ २ माहे शवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६. ता. २।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. वजीरखान वासीम वगैरे वराड तालुकियाचा अमील तेथून निघोन दर मजल बेदरास छ २९ माहे. रमजानी येऊन उतरला.

समागमें पांचसें स्वार व दोनशें पायदळ दोन हत्ती याप्रमाणें सरंजाम आहे. ताछ २ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ३ शके १७१६ ता. २।५।१७९४

विज्ञापना येसीजे, येथील वर्तमान ताा छ १९ रमाजान रविवार पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसीं पत्राची रवानगी केली. त्याजवरून ध्यानांस आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान छ मजकुरीं मीर पोकद अली साहेब जादे यांस पुत्र झाल्याच्या नजरा होऊन च्यार घटिका रात्रीं बरखास जालें. छ २० रोज सोमवारीं पांच घटिका दिवसा नव्या बंगल्यामध्यें नवाब बरामत जाले. पागावाले व मीर आलम व रायेरायां, मुनसी वगैरे इसमाचा सलाम जाला. दौलाची याद केली. ते हजर जाले. कित्येक लोकांच्या नजरा जाल्या. दौला व मीर आलम यांसीं खिलवत होऊन येक प्रहराचे अमलांत बरखास जाले. कामाठ्याचे दारोग्यास हुकुम जाला. जे साहासे कामाठी रायेचुरास पाठऊन माहाबतजंगाचे कोठ्यांतील चकमकी बंदुका आणाव्या. मगरबाचे समई मीर पोकद अली वगैरे चौघे साहेबजादे यांजकडे खान्याचे खाने पाा. रात्रीं दौलाची अर्जी व निरखबंद गुजरला. छ २१ रोजीं मंगळवारीं लाल बागाचा झाडा करून प्रातःकाळीं येक घटिका दिवसां नवाब आले. मीर पोकद अली साहेबजादे यांची याद केली. ते पांच घटिका दिवसां हाजर जाले. त्याची नजर जाली. रात्रीं जनान्याचा बंदोबस्त होऊन कंचन्याचा नाच जाला. दौलाची अर्जी गुजरली. छ २२ रोज बुधवारीं च्यार घटिका दिवसां लालबागामध्यें नवाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. तीन प्रहरास कवलासाहुन आंबे २ व हंग्या आले ते गुजरले. रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ २३ रोज गुरुवारीं हैदराबादेपर्यंत टपा फुलें वगैरे जिन्नस येण्याकरितां बसविला. दिवसा दरबार जाला नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली, छ २४ रोज शूक्रवारीं तीन घटिका दिवसां नवाब लालबागामध्यें गेले. येक प्रहर पांच घटिका दिवसां मीर पोकद अलीसाहेब जादे

यांचे मकानास बक्षी बेगम वगैरे बेगमा तेरा रथ गेले. पांचवे दिवसाचा समारंभ जाला. च्यार घटका दिवस शेष राहता मोतियांच्या फुलाच्या बंद्या* व गजरे नवाबांनीं साहेब जादे याजकडे पा. मगरबाचे समई बेगमा हवेली आल्या. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २९ रोज मंदवारीं दिवसां दरबार जाला नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखनामा गुजरला. छ २६ रोज रविवारीं तीन घटिका दिवसां लालबागामध्यें नवाब बरामद जाले. सैद उमरखान व जंगली वगैरेचा सलाम जाला. लालन हज्यामाची याद केली. तो हजर जाला. हज्यामत होऊन सात घटिकेस बरखास जाले. मीर सुभानअली व झुलफकर अली व तैमुर अली व ज्याहांगिर अली चौवे साहेब जादे व मनसुरजंग वगैरे मंडळीस हुकूम जाला कीं ' षादीचे सुर्खरंगी पोषाग घेऊन मीर पोकदअली साहेबजादे याचे मकानीं असावें. फराषखान्याचे दारोग्यास हुकूम होऊन जनानें देवडीपासोन दौलाचे हवेली पावेतों कनाता देऊन बंदोबस्त कराविला. तीन प्रहरास मीर पोकद अली वगैरे साहेबजादे येऊन हजर जाले. दौलांनीं कारचोबी पोषाग व जवाहीर खाने मीर पोकद अली यांस पा. येक घटिका दिवस शेष राहतां दौलाचे हवेलीस जनानापुढें पाठऊन बंदोबस्त जाला. नवाब मगरबाचे समई गदीचे हाथीवर स्वार जाले. पिछाडीस सरबुलदजंग होते. मीर पोकद अली घोड्यावर, वरकडही साहेब जादे घोडयावर स्वार होऊन दौलाचे हवेलीस आले. जनान्याचा बंदोबस्त होऊन नवाबांनीं अडीचसे खाने मिठाई व वस्त्रें जव्हेर नवरीस फुलें पानें या प्रों सरंजाम आणून चढावा चढविला. काजीस बोलाऊन पांच घटिका रात्रीं मीर पोकद अली यांचा निका दौलाचे नातीशीं लागला. त्यानंतर नवाब बाहेर आले. दौलाचे दिवाणखान्यांमध्यें बरामद जाले. दौला व मीर आलम व यहेतषामजंग व सरबुलंदजंग वगैरे लोकांच्या नजरा जाल्या. रावजी आले. सलाम जाला. दौलांनें षरबताचा प्याला आपलें हातें नवाबास दिल्हा. दौला व रावजीसीं बोलणें जालें. कवालाचें गायन ऐकून येक प्रहर दाहा घटिकेस बरखास्त जाले. जनान्यांत जाऊन शरबत, खोरीं व खाना जाला.

येक प्रहर पांच घटिका रात्रीं दिवाणखान्यामध्यें नवाब बरामद जाले. मीर पोकद अली वगैरे साहेबजादेनीं नजरा केल्या. काजीस पांच पार्चे इनामत जाले. दौला व मीर आलम यांसीं बोलणें होऊन दोन प्रहर तीन घटका रात्रीस गर्दीचे हाथीवर स्वार होऊन रोषनाईनें आतषबाजी होत हवेलीं दाखल जाले. छ २७ रोज सोमवार दोन घटिका दिवसां नवाब लालबागांत आले. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २८ रोज मंगळवार दोन घटिका दिवसां लालबागामध्यें नवाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. वजीरखान पांचसे स्वार सुद्धां येउन उतरल्याचा अर्ज जाला. रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखनंद गुजरला. छ २९ रोजीं बुधवारीं दिवसा दरबार जाला नाहीं. तीन प्रहरास फराषखान्याचे दारोग्यास हुकुम होऊन जनान्याचे देवढीपासोन दौलाचे हवेलीपर्यंत कनाता देउन बंदोबस्त केला. चांदरात येकुणतिसावे तारखेस जाली. चांदरातीच्या तोफा सुटल्या. छ १ शवालीं इदीचा सभारंभ होईल(ल?) ता. छ २ शवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

श्रीमंत रावसाहेबांस मामुली हवाल्याचें पत्र.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. रमजानचे रोजे छ २९ माहे मजकुर. बुधवारीं समाप्त होऊन छ १ माहे शवाल गुरुवारीं इदीचा समारंभ इदगापासीं किलेदार व काजी व मुला यांस पाठऊन कुतबा पढावयाचें जालें. येक प्रहर दोन घटिका दिवसां तोफाचे बार करविले, साहेबजादे मीरपोकदअलीसाहित याद केली, लालबागांत नबाब बरामद होऊन साहेबजादे व दौला कांहीं कांहीं लोकांच्या नजरा जाल्या, छ १ते छ५ शवालपर्यंत नित्य ईदीच्या नजरा लोकांकडील होत गेल्या. छ ४ रोज रविवारीं आह्मांस ईदीच्या समारंभाकारितां बोलाविल्यावरून गेलों. लालबागेमधें नबाबांनीं नवा दिवाणखाना तयार केला. तेथें बरामद जाले.

दौलाकडील रिसाला व पागेचे लोकांची नजर दौला खाले उभे राहुन आपले हाते येक येक लोकांस धरून करीत होते. नजरवाले लोकांची दाटी फार होती. आम्हीं जातांच सलाम जाला. नवाबांनीं जवळचे वाटेनें दिवाणखान्यांत येणे म्हणोन हातानें इशारा केला. त्याप्रा दिवाणखान्यांत येऊन नवाबांनीं जवळ बाजूस जागा दाखविली तेथें बसलो. येक प्रहरपर्यंत नजरा प्रथम दौलाकडील लोकांच्या, त्यानंतर जोरावरजंगाकडील, त्याजवर सलाबतखानाचे लोक, याप्राा जाल्या. संपुर्ण नजरा होत तोपर्यंत दौला उभेच होते. दोन प्रहराचें अमलांत बरखास जाले. रा छ ७ षव्वाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. समशेरजंग यांस नवाबाचा हुकुम जाला कीं 'हैदराबादेंत तुमची थोरली हवेली च्यार मिनाऱ्याचें रस्त्यांतील आहे. ते हवेली तुह्मीं शहरास जाऊन आंतील असबाब काढुन खाली करावी.' याप्राा सांगितल्यावरून छ २ शवाली समशेरजंग हैदराबादेस गेले. हवेली खाली करून येणार. समशेरजंगाची हवेली दौलास देण्याचा योजना व दौलांनीं आपली हवेली मीरपोकदअल्ली सिकंदर ज्याहा साहेबजादे यांस आपण द्यावी येसा बेत आहे. रा छ ७ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख शुद्ध ८ बुधवारशके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. महंमद अमीरखान आरब यांस नबाबांनीं बल्हारी कुरगोड वगैरे टिपुकडील नवे तालुके पैकीं कितेक गांव कसबे येथें दाखल नाहीं. टिपुकडील तसरुफात याचे तहकीकाती करितां अमीन मुकरर करून पाठविले. खान मार तालुक्यांत जाऊन तहकीकात कितेक ठिकाणची केली व करितात. परंतु दखल नबाबाकडील अद्याप नाहीं. हल्लीं अमीखान अरब यांची अर्जी नबाबास व दौलास पत्र आलें तें छ ४ शव्वालीं गुजराणुन दौला व मीर आलम व इंग्रजाकडील इष्टवारट वकील यांसी बोलणें जालें.

तहकीक समजल्यानंतर याची विनंती मागाहुन लिहिण्यात येईल. रा छ. ७ माहे पवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. वजीरखान वासीमाहुन पांचसे स्वार सुद्धां आले; त्याचें मुलाजमती विषई दौलांनीं अर्ज नबाबास करून आघज्याउलमुलुक गुफर॰ जंगाचे पुत्रास इस्तकबाल पाठविलें. छ २ माहे शवाली वजीरखानाची मुलाजमत होऊन चाळीस इसमाची नजर जाली. रा छ ७ माहे पवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।।१७९४

विनंती विज्ञापना. कमठाणें येथील आंबराईची रखवाली. बढन असील व येकरामुदौलाखानसामा व नुरमहमदखान करोडा यांस सांगितली. गाड्याचे पाहार चौकीस आंबराइपाशीं ठेविलें आंबे पक्के होतील ते वरचेवर रोज पोंहचा वे अशी ताकीद जाली. कित्येक झाडास आंबे आले नाहींत. त्यास येक कसबी कारागर यानें अर्ज केला कीं ज्या झाडास आंबे नाहींत त्यास बार आणुन अंब्याची फसल बारमाही चालती करतो. त्यावरून त्याजला मसाले वगैरे आंब्याकरितां चारहजार रुपये नुरमहंमदखान करोड्याकडुन देविले. बहलोलखान यांस ताकिद गेली कीं ' चारहजार आंबे बहंग्यासुद्धां तुम्हांकडुन दररोज येत जावे. ' याप्राा ताकीद जाली. रा छ ७ माहे पवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना चेनापटणाहुन व्यंकटरामदीक याजकडील अखबारआली ते सेवेसीं रवाना केली आहे. अवलोकनें मजकुर ध्यानांत येईल. उत्तर रवाना व्हावयास आज्ञा जाली पाहिजे. रा छ ९ पवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. दौलाचे बोलण्यांत आलें कीं ' चेनापट्टण येथील गौरनर इंग्रजांकडुन होता तो तगीर जाला. दुसरा गौरनर विलायतेहुन लाट आंबट ह्मणोन रवाना जाला तो येत आहे. अद्याप चेनापटणास दाखल जाला नाहा. लौकरच येईल. ' ह्मणोन बोलण्यांत आले. मिस्तर इष्टवारट जवळ बसले त्यांनीं आपले मुखें हें सांगितलें. रा। छ ७ पाहेषवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख शुद्ध ८ बुधवार शके १७१६ ता. ७।५।१७९४

विज्ञापना यैसीजे. येथील वर्तमान ता। छ २९ माहे रमजान बुधवार पावतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसी पत्राची रवानगी केली त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छामारीं मगरबाचे समई तरकष महालामध्यें नबाव बरामद होऊन चांदरातीच्या तोफा सुरु करण्यास हुकुम जाला. चार घटिका रात्रीं नबाव जनान्यासहित दौलाचे हवेलीस आले. आसद अलीखान यांचे पुत्राकडील चढावा मिठाईचें खानें व फुलें पानें वगैर सरंजाम जवाहिर वस्त्रेंसुद्धां गुजरलीं. भोजन होऊन सात घटिका रात्रीं दिवाणखान्यामध्यें नबाब मरामद जाले. दौला व मीर आलम व पागावाले वगैरे इसमाचा सलाम जाला. दौला व मीर आलम यांसी खिलवत जाली. त्यांस मोतिया फुलाचें हार दिल्हे. एक प्रहर यक घटिका रात्रीं बरखास होऊन षिकारी म्यान्यामध्यें नबाब सवार जाले. रोशनीनें हवेली दाखल जाले. छ १ माहे शवाल गुरुवारीं ईदीचा समारंभ सबब मीरपोकदअली वगैरे साहेबजादे व दौलाची याद केली. ईदगास किलेदार व काजी व मुला तिघांस पाठविले. ते कुदवा पढुन आले. तोफाचे बार दहा घटिका दिवसां करऊन नबाव लालबागामध्ये बरामद जाले.

मीरपोकदअली व सुभानअली व जुलफकारअली व तैमुरअली व दौला व पागवाले व येहत षामजंग व मीरआलम वगैरे मामुली इसमांचा सलाम जाला. ईदीच्या नजरा केल्या. बरखास होऊन साहेबजादे यांस समागमें जनान्यांत नबाब घेऊन गेले. त्यांसहित भोजन होऊन पानदान हार होऊन साहेबजादे यांस निरोप दिल्हा. ते आपले मकानास गेलें. रात्रीं च्यार घटिका नव्या बंगल्यामध्यें नवाब बरामद जाले. सरबुलदजंग व आजमखान व अर्जबेगी वगैरेचा सलाम जाला. पंना भांडाचा नाच होता. समशेरजंगास हैदराबादेंतील हवेली खाली करणें ह्मणोन हुकुम जाला. येक प्रहर येक घटिकेसे बरखास जाले. छ २ रोज शुक्रवारीं येक प्रहर दोन घटिकां दिवसा लालबागेमधें दिवाणखान्यांत नवाब बरामद जाले. दौला व पागेवाले वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. वजीरखानास इस्तकबाल आषज्याउलमुलुख याजला पाठविलें. त्यास च्यार पारचे कारचोबी व सिरपेंच वजीरखानानीं दिल्हा. वजीरखानाची मुलाखत होऊन चाळीस इसमांची नजर जाली. कमठाणें येथील आंबराईचे बंदोबस्ताकरितां मामावढन असीलेस हुकुम जाला. दौलासी बोलणें जालें. घांसीमियांकडील लोकांच्या नजरा जाल्या. येक प्रहर साहा घटिकेस बरखास जाले. हैदराबादेस समशेरजंग गेले. सजावरुदौला रुकसत होऊन उदगीरीस गेला. अर्ज जाला. रात्रीं च्यार घटिकेस बंगल्यामधें नबाब बरामद जाले. सरबुलंदजंग व आजमखान वगैरे लोकांचा सलाम जाला. पागेकडील बारगिराच्या नजरा जाल्या. सरबुलंदजंग व अजमखान व गुलाम इमाम यांस मोतिया फुलाचे हार इनायत जाले. लखनउचे कंचनीचा नाच होता. प्रहराचे अमलांत बरखास जाले. छ ३ रोज मंदवारीं तीन घटिकां दिवसां (+ + + + येक पान नाहीं पृष्ठांक ४१८) लालबागामधें जनान्याचा बंदोबस्त करविला. नांदडाहून खरबुजाचे बैल आले ते जोरावरजंगाकडून गुजरले. दोन प्रहरीं दिवसां दौलाची अर्जी गुजरली. रा। छ ७ षवाल हे विज्ञापना.

छ १६ रोजीं टपारवाना.

श्री.

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६ ता. १६।५।१७९४

श्रीमंत रावसाहेब मापुली हवाल्याचें पत्र. (ता. १६ शवालचें)

श्री

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६, ता. २।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. नवाबाची सालगीरे छ ११ माहे शवाल रविवारीं सबब दौलांनीं नजर करावयाचा सरंजाम सोन्या रुप्याचीं खरबुजें तयार करविलीं. नवाबास अर्जी पाठविली. दौन घटका दिवस असतां येणें ह्मणोन हुकुम जाला. त्या प्रा दौला सरंजामसुद्धां हजर जाले. रात्रीं दोन घटिकेस नवाब बरामद जाले. दौलांनीं सोन्याचीं खरबुजें पांच हजारांचीं व रुप्याचीं दोन हजारांचीं खरबुजें बादाम, पिस्ते आक्रोड मिश्री चिरोंजे याचे खाने पनास व पानेसुपारी लवंगा इलायची फुलें अत्तर गुलाब याप्रा सरंजाम व गुल अनारी रंगाचा पोषाख गुजरावुन नजर केली. मीर आलम व पागावाले आदिकरून सर्वांनीं नजरा सालगिरेच्या केल्या. नाच राग रंग होऊन साहा घटिकेस बरखास जालें. रा छ १६ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६ ता. १६।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. षाबेखान बीडवाला नबाबाचे सरकारांत सरदार आहे त्याजपासीं येक जमातदार मऱ्हाटा ब्रहस्त हमेषा आह्मांकडे येणें जाणें घरोबा अशा रितीचा आहे, त्यानें येक वर्तमान सांगितलें कीं इंग्रजी दोन पलटणें

नबाबाकडे नौकर आहेत. ते कडप्याकडून हैदराबादेस आलीं, तीं दोन पलटणें व गुंटुराकडील पांच येक सात पलटणें इंग्रजी लोक जगत्याळापर्यंत गेलीं तें पाहुन येक दोघें स्वार आले. इंग्रजी पलटणें जगत्याळाहून झाडीचे मार्गें देवगड चांद्याचे रुखे ज्या जागीं विठलपंत सुभेदार भोंसल्याकडील फौजसमवेत आहे त्याजवर अचानक रात्री जाऊन छापा घालावा यैसी बातमी आहे. भारामल विठलपंत सुभेदारापासोन तीन कोसाचे फासल्यावर सोळा हजार फौज सुद्धां आहे. त्यास नबाबाकडील पत्रें सांडणी स्वारा बराबर गुप्तरुपें गेलीं कीं " पलटणें देवगड चांद्याचे मार्गें येतात त्याची बातमी ठेऊन तिकडुन पलटणें व येके बाजुनें तुह्मीं येकसमई भोंसल्याकडील फौजेवर हंगामाकरून फौज तार बतार करावी.' याप्रो। बातमी समजली ह्मणोन जमातदाराचे सांगणें तें यैकुन मात्र घेतलें. परंतु याचा विच्यार करतां मनसब्यास असी गोष्ट येत नाहीं. कारण कीं गुंटुरची पांच पलटणें इंग्रजी इंग्रज या कामास सहसा देणार नाहींत. इंग्रजांची दूरंदेशी व मनसब्याचा पाला लांब, तह सोडून भलतीच गोष्ट आपण होऊन येकायेकीं कसी करतील? त्यांत इंग्रजांस फरासीसाचे मसलतीचा पायेबंद असा नाहीं कीं तुर्त कालीं त्यांनीं डोई उचलुन दुसरी कोणती येक मसलत करावी. तेव्हा गुंटुराकडील पलटणें हे गोष्ट कांहींच मिळत नाही. कदाचित मुसारेहमुचे लोक नवी पलटणें यांनीं सजविली त्या पैकीं असतील तर असोत. परंतु परभारा जगत्याळाकडून पलटणें पाठवुन भोंसले यांचे फौजेवर दगा करावा हेही धोरण दिसत नाहीं. जे गोष्ट दग्यानें करणें ते जाहिराणा बोलण्यांत येणार नाहीं. दौला सहजी येक दिवसीं आह्मासीं बोललें कीं 'यलगंदल वरंगळ तालुक्याकडे दोन पलटणे इंग्रजी कडप्याकडुन आणविली. ईसामियानी तालुक्याचा बंदोबस्त केला. त्याजपासीही जमियत स्वार आहेत. पलटणें वरंगळ प्रांतीं राहिली असतांच जुरुर वगैरे बंदोबस्त हीं बोलणीं. भोंसले यांजकडील फौज जवळ आहे. आपलीही जमियत नजीक. हा दाब दाखऊन बोलले. याची विनंती पेशजी लिहिण्यांत आलीच आहे. यावरून वाटतें कीं दगा करण्याचा

मनसबा असता तर पलटणे व स्वाराचा दाब बोलण्यांत न येता. हा विच्यार पाहता बातनी सांगितली ते अशीच कांहीं दिसते. यैकिले वर्तमात तें ध्यानांत यावें यास्तव विनंती लिहिली असे. रा। छ १६ षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६ ता. १६।५।१७९४

विनंति विज्ञापना. येथें वर्तमान यैकण्यांत आल्याची विनंति.

टिपुचे पुत्र पटणास पोंहचल्या नंतर टिपुनें पटणाहुन कुच करून दुसकोव्यास आला. तेथुन पिळगुंड्यास येणार. दहा हजार स्वार व वीस हजार बार या प्रा। जमियतगुतीस टिपुकडील * * वर्तमान.

महमद अमीखान आरब सरहादेचे तहकीकाती करितां बल्हारीकडे गेलें होते ते छ १९ रमजानी पागटुरास आल्याची खबर.

असद अलीखान बैगनपलींस जाऊन पोंहचलें.

कलमें सुमार तीन याप्रो। वर्तमान दाट आहे. टिपु पीलगुंडयास आल्याचें व गुतविर फौज पाठविली या वर्तमानाची तहकीकात करून मागाहून लिहिण्यांत यईल. आलफखान करनुळकर यांचें पत्र शडमल ह्मणोन नबाबाचें येथील दप्तरचें मुत्सदी आहेत त्यांस आलें. त्यांत सदरहु टिपुकडील मजकुर लिहिला होता. तें पत्र मारनिलेनीं दौलास दाखविलें. दौलांनीं उत्तर त्यास केले कीं ' आपल्या तालुक्यांत फिरण्यास ज्याचा तो मुखतियार आहे. ' याप्रमाणें वर्तमान ऐकिलें तें लिहिलें असें. रा। छ १६ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६, ता. १६।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. बेदरांत छावणी (पृष्टांक ३२३-३२४ गहाळ)

पृष्टांक ४२९ चालू.

* * * * * *

कबीला.

१ हामीदुलखान रुस्तुम यारजंग याचा कबीला ज्याहाआराम बेगम नबाबाची कन्या.

१ मीरकुदद्दुलाखान ईवारतयावजंग यांस नबाबाची कन्या ज्यानी बेगम यांची लेक तिचें नांव साजिदा बेगम.

१ मीर षाहाबुदीखान.

१ मीरफतेअलीखान सिपह सालारजंग इवारतयाबजंगांचें बंधु येकमात ह्मणजे येकोदर.

३ गोरी बेगम बसालतजंगाची स्त्री यांजपासीं हैदराबादेंत आहेत.

१ नसरुलाखान.

१ फतहुमखान.

१ षरजंभ.

३

८

एकुण आठ पुत्र हैदराबादेंत आहेत रा। छ १६ माहे षवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वैशाख वद्य १ शुक्रवार शके १७१६ अखबार. ता. १६।५।१७९४

विज्ञापना येसीजे-येथील वर्तमान. येथील वर्तमान ता। छ ५ माहे षवाल सोमवर पावेतों अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसी पत्राची रवानगी केली त्यावरून ध्यानास आलें असेल. तदनंतर येथील वर्तमान. छ मारी च्यार घटिका दिवसा नबाब लालबागामध्यें येऊन जनान्याचा बंदोबस्त करविला. दिवसां दरबार जाला नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ ९ रोज मंगळवार तीन घटिका दिवसां लालबागामध्यें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. रात्रीं येक प्रहर येक घटिका दिवसां चांदणीचें फर्षावर नबाब बरामद जालें. सरबुलंदग व रायेराया व मुनषी यांचा सलाम जाला. कवालाचें गायन येकुन येक प्रहर च्यार घटिकेस बरखास जाले. छ ७ रोज बुधवारीं दिवसा दरबार

जाला नाहीं. रात्रीं साहा घटिकेस चांदणीचें फर्षावर नबाब बरामद जालें. सुरबुलदजंग व अजमखां व रायेराया व मुनशी व अर्जबेगी वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. कवालाचें गायन यैकिलें व रायेराया यांच्या फर्दा पाहुन येक प्रहर पांच घटिकेस बरखास जाले. छ. ८ रोज गुरुवारीं तीन घटिका दिवसां लालबागामधें नबाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. दाहा हाथी सवदागीर हजह जाले. साहा घटिका दिवसा खिडकी बाहेर नबाब आले. पागावाले व अर्जबेगी व रायेरायां वगैरे इसमांचा सलाम जाला. हाथी पांच व हातऱ्या पांच पाहिल्या. सात घटिकेस बरखास जाले. घटिका दिवस शेष असतां जोरावरजंग तालुक्यांत जाण्याकरितां रुखसती विषई दौलाची अर्जी गुजरली. त्यावरुन पांच घटिका रात्रीं नबाबांनीं रुखसतीचें पानदान दौलाकडे पाठविलें. जोरावरजंग रफादुलमुलुख यांस तालुक्यांत जाण्याची रुखसत जाली. छ ९ रोज शुक्रवारीं येक घटिका दिवसां लालबागामधें नबाब येऊन जनान्याचा बंदोबस्त जाला. दिवसां दरबार नाहीं. रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ १० रोज मंदवारीं तीन घटिका दिवसां लालबागामधें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. दिवसां खैरसला. रात्रीं मामुली लोक हजर होते. त्यांस जबाब जाला. छ ११ रोज रविवारीं प्रातःकालीं दौलांची अर्जी गुजरली. त्यांस हुकुम जाला जे मालगिरेचा सरंजाम दोन घटिका दिवसां राहतां घेऊन येणें. कबुतरखाना व चिनीची बासनें वगैरे सरंजाम हैदराबादेकडे रवाना करण्याचा हुकुम (द) रोगे यास जाला. तीन प्रहरास आसदअलीखान यांचीं अर्जी नबाबास व दौलास पत्र बैगनपलीहून आलें तें दौलांनी अर्जीसहीत नबाबाकडे पाठविले. दोन घटिका दिवसा शेष असतां दौला सालगिरेचा सरंजाम घेउन हजर जाले. दोन घटिका रात्रीं नबाब दिवाणखान्यामधें बरामद जाले. दौला व मीर आलम व पागावले व रायेराया वगैरे मामुली इसमांचा सलाम जाला. दौलांनीं पोषाक व खरबुजें सोनेरी रुपेरी व मेवाखाने गुजराणिले. चंदा कंचनीचा नाच होता. दौलांस फुलाचा हार दिल्हा. साहा घटिकेस बरखास जाले. छ १२ रोज सोमवारी च्यार घटिका दिवसां नबाब कबुतरखान्यापासीं

आले. सैदमुनवरखान वगैरेचे सलाम जाला, कबुतरें पाहून हैदराबादेकडे रवाना करण्याचें सांगितलें. सालगिरेचा बवर्चीखाना पाहिला. साहा घटकेस लालबागामधें येऊन जनान्याचा बंदोबस्त जाला चिमणाराजे औरंगाबादेहून बेदरास येऊन उतरले. याचा अर्ज जाला. रात्री दौलांची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ १३ रोज मंगळवारीं च्यार घटिका दिवसा नवाब लालबागामधें येऊन जनान्याचा बंदोबस्त जाला. दौलाची अर्जी प्रहर दिवसा गुजरली. दिवसा दरबार झाला नाहीं. रायचुराहून चकमकी बंदुखा माहबतजंगाकडील नवाबांनीं आणविल्या त्या कामाठ्या समागमें आल्या. चिमणाराजे यांस इस्तकबाल आबज्याउलमुलुक गफुरजंगाचे पुत्र यांस पाठविलें. चिमणा राजे यांनीं त्यास तीन पारचे पोषख व दुषाल किनखाब व येक घोडा याप्रा नियाकत केली, सिरपेंचही दिल्हा. रात्रीं दौलाची याद केली. ते हजर जाले. च्यार घटिकेस बंगल्यामधें नबाब बंगालमध्यें बरामद जाले. दौला व मीरआलम व पागावाले व रायेराया व मुनषी वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला. चिमणाराजे यांची मुलाजमत होऊन सात इसमांची नजर जाली. बसालतजंगाचा चेला मरमतखां याची मुलाजमत नजर जाली. पंना भांडाचा नाच होता. असदअलीखानाचे पुत्रास तीन हजारी मनसबा आलमनगारा जाला. दौला व मीर आलम यांसी खिलवत होऊन प्रहर रात्रीं बरखास जाले. छ १४ रोज बुधवारीं लालबागाचा झाडा करऊन च्यार घटिका दिवसां नबाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला रा छ १६ माहे षवाल हे विज्ञापना.

वैशाख वद्य ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

छ २२ रोजीं टपा रवाना पुण्यास.

मामुली हवाल्याचें पत्र रावसाहेब पेशवे यांस.

छ २२ माहे शवाल मुकाम बेदर.

श्री.

वैशाख वद्य ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. मिस्तर किरकपात्रीक इंग्रजाकडील वकील भागानगरास गेला होता तो येथें आला ते अंबराईत राहिला. कारण कीं पहिला

वकील मिस्तर कनवी मंगळवार पेठेंत सेठ्याचे वाड्यांत राहात होता. नंतर नबाब मंगळवार पेठेंत राहिले तेही जागा नबाबाचें तसहरूफात होती. भिंती वगैरे जागा पाड पाड करून खराब केली तसेच जागेमध्यें इष्टवर होता. सांप्रतचा तरीक आंबराईंत राहिल्यास इष्टवर जाऊन त्यास मंगळवारांत येऊन राहावयाविसी आग्रह केला. त्यावरून उभयतां मिळोन जागा पाहावयास आले. जागा मरमततलब आहे सबब दुरुस्ती करावयास माणसें लाऊन मागती उभयतां आंबराईंत जाऊन राहिले आहेत. जागा तयार जाल्यानंतर मंगळ-वारांत रहावयास येणार. रा छ २२ षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख वद्य ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. कडपे तालुक्यांत जमीनदारांनीं हंगामा केला आहे ह्मणोन बोभाट आल्यावरून येथुन असदअलीखान याची रवानगी केली खान मजकुर कडपे तालुक्यांत जाऊन पोंहचुन प्रथम नारायेणराज जमीदार अडक तालुक्याचा त्याचें रहातें मकान कसबें अडक जागा बाकी येका अंगास पहाड व तीन अंगास मैदान किला जमीदानें जागा मजबुत व मुस्त-कीम आहे तेथें मोर्चे लाविलें आहेत. जमीदार मजकुर याचाही सरंजाम किल्यांत मजबुत आहे ह्मणोन वर्तमान. याखेरीज आणिक जमीदाराची संस्थानें कडपे तालुक्यांत येणेंप्रो.

१ मटलेवार उपालवाडा.
१ नासेवाले मुत्यालपाड.
१ संगापटण येमलेवाला.
१ पुललेचरु ता। खमम.
१ नरसापुर.

९

अडक घेतल्यानंतर पांच मकानें पुढें ध्यावीं तर जमीनदाराचा बंदोबस्त. मकानें कलब झाडीचीं आहेत. रा छ २२ षवाल हे विज्ञापना.

श्री.

वशाखै वद्य ८ शके १७१६, गुरुवार ता. २२।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. टिपु दहाहजार स्वार व बारापंधरा हजार जमियतें घेऊन नबाबाकडील व आपले सरहादेस आला. पुढें गुतीस येण्याचा इरादा होता. याचें वर्तमान येथें आलें व करनुळकर अलफखान यानीं पत्राचा सिलसिला ज्यारी केला कीं खामखा करनुलावर टिपुचा इरादा पेशकसीकारितां आहे. याचा बंदोबस्त जाला पाहिजे. त्याजवरून नबाबांनीं किरकपातरीक यांस लिहुन त्याचें पत्र टिपुजवळ कंपनीकडोन वकील आहे त्यास पाठविलें कीं 'तुह्मी आपले तालुकियांतुन पुढें हरकत करणें हे गोष्ट तहनाम्यापासोन दुर आहे. जर तुमचा इरादा असाच आहे तरी आह्मीं कुंपणीस इतला करितों ते तुम्ही समजोन घेतील.' असें वकीलाकडे गेल्यानंतर त्यानें पत्रान्वयें टिपुसीं जाबसाल केला. टिपुचें म्हणणें कीं 'आपले तालुक्याचे बंदोबस्ताकरितां आलो होतो तुमची मर्जी नाहीं तर राहिलें.' म्हणोन कांहीं जमियत गुतीस रवाना केली. व आपण खासा कांहीं जमयेतसुद्धां सिरे प्रांतास गेला या प्रकारचें वर्तमान. व कांहीं भ्रमही जाला आहे म्हणोन म्हणतात, मग सत्य किंवा मिथ्या कळत नाहीं. रा। छ २२ षवाल हे विज्ञापना.

वैशाख वद्य ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

श्री

विनंती विज्ञापना. तालुके रायेचुर वगैरे पांच महाल व तालुके अदवणी हे सरकारांत ठेऊन अमील करावा या विच्यारांत बदरुद्दौला व सिलेमखांबाई वगैरे दोन च्यार शेखस करणार यांणीं दौलांसीं पैगाम केला कीं गुा पेक्षां कारण कीं तालुका दाराज्या म्हणजे माहबतजंग यांणीं लुटुन ताराज केला आहे याजमुळें हालकमीकरूम तालुका सांगावा. पुढें इस्तावा लाऊन देऊन काम काज आमचे हातें द्यावें. त्यास यांचें बोलणें होतच आहे. दौलांनीं आंतुन व्यंकटराव सरसुभेदार यांस पत्र लिहुन बोलाऊं पाठविलें कीं 'हे दोन्ही तालुके तुमचे नांवें करार केले आहेत. जलद येणें.' त्याजवरून राव मजकुर पा। चिंचोली यथें होते ते छ २० रोजीं येथें येणार. आले. त्याजकडील वकील शिवशंकर जाधवराव यांणीं त्याचे येण्यापूर्वींच साडेबारा लाख रुपये

दोन्ही तालुक्याचे कबुल करून कबुलियेत लिहुन देऊन सनदा तयार करविल्या. दाराज्याहा बहादुर याचे पुत्र मीर गुलाम हुसेन यांची नियाबत व्यंकटराव यांचे नांवें नबाबापासून करार करून घेतली. छ २० रोजीं व्यंकटराव येथें येऊन दौलाच्या त्यांच्या भेटी होऊन काये पुढें आणिक टरेल त्याप्रो॥ लिहीन. रा॥ छ २२ षवाल हे विज्ञापना.

वैशाख वद्य ८ शके १७९४ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

श्री

विनंती विज्ञापना. तालुका देवदुर्ग व आरकिरें व जालिहाल व गुरगुंठ कृष्णदक्षणतीर जितके तालुके बोहरी बाहादुर वईतगकडे आहेत यांचेही बोलणें व्यंकटराव यांसीं आहे कीं 'तालुके तुम्हींच करून घ्यावे' व त्यास रावचा जाबसाल हा काल पावेतों नेमांत आला नाहीं. व्यंकटराव आल्यानंतर काये निश्चये ठरतो हे समजेल लिहीन. रा॥ छ २२ षवाल हे विज्ञापना.

श्री

वैशाख ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. औरंगाबादचे बुल्याचे सुभेदारीचें काम फकरुदौला यांकडे व गीर्दनवाईचे महालांतचे काम चिमणाराजे यांजकडे व मिधे मुराद हे दोघावर येक टोणगा या प्रो कांहीं येक दिवस काम चालले. हालीं बाहालोलखान यास सुभेदारीचे काम सांगून रुखसत केले. याचा तपसील पेशजीं विनंती पत्रीं लिहिलच आहे. बहलोलखान आलनपुरास (न?) जातां नांदेडाहुन औरंगाबादेस पुढें नायेब रवाना केला त्याचा दखल जाला. चिमणाराजे निघोन श्रीक्षेत्र प्रेमर येथें येऊन आठदिवस राहुन कांहीं संतर्पण करून येक दिवस रात्रीस येऊन मध्यस्ताची व राजे रायेराया याची भेट घेतली. मागती क्षेत्रास गेले. उपरांतीक दौलानी अषज्याउलमुलुक गफुरजंग याचे पुत्र यास इस्तकबाल पाठऊन सन्मानेंकरून नबाबाची मुलाजमत करविली. बेद(रा) हून एक कोसावर जिनसींत राहिले आहेत. दौलासी पैगाम कीं 'इजाफा घेऊन सुभेदारीचें काम मजकडे बाहाल ठेवावें' ह्मणोन आपली मोहर दौलाकडे पाठऊन दिल्ही. गुदस्ताची बाकी साडेपांच लाख रु॥ येणे बाहालीचे पोटी त्याचाही

मार्ग करून देतों ह्मणोन बोलणें आहे. दौला कबुल करीत नाहींत. नित्य रद-बदल दाट आहे. फखरुदौला औरंगाबादेहुन निघोन आले. मीरंधे मुरादही येणार. रा छ २२ षवाल हे विज्ञापना—

श्री.

वैशाख वद्य ८ शके १७१६ गुरुवार ता. २२।५।१७९४

विनंती विज्ञापना. नबाबाकडील पागा व जमातदार वगैरे लोक चराईस गेले. तीनच्यार हजार पावेतो जमयेत येथें आहे. पावसाळा समीप छावणीचा डौल छपरे बंधा व कवलारें होतात. प्रस्तुत धारण येणें प्रो आहे.

जोरी.

जेष्ठ शु० ४ शके १७१६ रविवार ता. १।६।१७९४

* * * * * *

(पृष्टांक ४४०) (पृष्ठ ३३३ ते ३३९ गहाळ.)

प्रो चालवे तेव्हां अगोधरचा तहनामा बाहाल राहिला कीं नाहीं याप्रो आमचे बोलणें लिहुन पाठवावें. तहनाम्याच्या नकला आणवाव्या म्हणोन सांगितलें. याविसी जसी आज्ञा येईल त्याप्रो बोलण्यांत येईल. रा छ २ जिल्काद हे विज्ञापना.

श्री. ६

ज्येष्ठ शुा ४ शके १७१६ रविवार ता.।१।६।१७९४

विनंती विज्ञापना. या प्रांती टोळझाड छ १९ शवाली मौजे आंदोऱ्यावरून छ १६ रोजीं जनवाडयास मुकाम जाला. तेथुन चिटगोऱ्याचें रुखे कलवर्गे प्रांती गेली. लक्षावधि करोडो टोळ आकाषमार्गे जात असतां अभ्रछायेप्रो छाया पडावी. जेथें मुकाम व्हावा तेथील झाडास पान राहीना. ज्या गांवावरून टोळ झाड गेली तेथील गांवकरी वेसीबाहेर आडवे जाऊन साकर खोबरे दुध दही गुळ याप्रा सरंजाम आणुन ठेवीत गेले. बेदराहुन तीन कोस जनवाडा येथें मुकाम जाला होता. रा छ २ माहे जिलकाद हे विज्ञापना.

ज्येष्ठ शुा ४ शके १७१६ रविवार ता. १।६।१७९४

श्री ९

विनंति विज्ञापना ऐसीजे. आदवनी प्रकर्णी स्वराज्याचा फडच्या होणें या विशई नवाबांनीं राजश्री नानास पत्र लिहिलें होतें त्याच जबाब आला कीं आदवनीकर यांचे येथील सर्व वडीलपणें नवाबानीं पाहावें. सरकारचे स्वराज्याचा फडच्या करावा अथवा आमचे सरकारातुन कोणी पाठऊन बंदोबस्त त्याचे घरचा पाहुन स्वराज्याचा फडच्या करुन घ्यावा. असी मर्जी असल्यास * * * (पृष्ठांक ४४१) गहा * * च उधार आहे. यास्तव तहनामे भोसले काढीत नाहींत. घरांतील भावाच्या वालमेली यांत तहनामे गल्हाटले असे ह्मणतात. नवाबाचे ह्मणणे आमचे जवळ नकला आहेत ह्या पाहाव्या. भोसल्याचे ह्मणे असल काढाव्या, त्या मंजुर हे बोलतात. असल तहनामे विठलसुंदर यांचे गारतीचे वेळेस अफरातफरीक जालें परंतु त्याच्या नकला नानाजीपंत यांचे हातच्या पहिल्या आहेत. आज आह्मीं नव्या लिहिल्या नाहींत. या प्रमाणें वद प्रतिवाद. बादमीचे स्वारींत खास मुधोजीबावा होते, ते वेळेस जाला. मला माहित आहे. तहनामा धरुन बोलु लागल्यास भोसले काइम होतील. बादामीवर असेंच जालें. याजकरितां वराव रितीनें भोसलें याजकडील तहनाम्याच्या नकला आणुन स्वामीनी पाहाव्या. नंतर यांसी बोलावयाचा निश्चय पका होऊन आज्ञा- यावी. यांस उत्तर समर्पक द्यावें लागतें. तहनामा धरुन हे बोलुं लागल्यास त्यास उत्तर तहनामा पाहुनच द्यावे जर तहनामा कायम करून उत्तर देणे ठीक नाहीं असें असल्यास तहनामे हरवले आणि मागल्या तहनाम्या प्रा अमलांत कार्य आलें तेव्हां तो तहनामा कबुल नाहीं असे ह्मणोन नवाच तहनामा करावयास जबरदस्ती पाहिजे असे ह्मणावे तर हाली सरकारचे पत्र नबाबास आलें यांत मुधोजी भोसले यांचे तहनाम्याचा दाखला आहे त्यांत पहिले तहनाम्याचा उधार आहे इकडुनही अडचण. इतका तपसील लिहावयाचा कारण जे स्वामी पुढें प्रसर्गी ह्मणतील

कीं तुह्मीं नीट बोलत नाहीं. बोलण्याचे प्रकार सर्व ध्यानांत यावे. याचा निश्चये खचित करून आज्ञा यावी. त्या धोरणावर चालत जाईन. रा छा २ जिलकाद हे विज्ञापना.

छ ९ जिलकाद अखबार

ज्येष्ठ शुा ६ शके १७१६ बुधवार ता. ४।६।१७९४

रवाना छ ६ आवाल.

श्री.

विज्ञापना ऐसीजे येथील वर्तमान ताा छ १९ माहे, शवाल सोमवार पावेतो अखबार पत्रीं लेखन करून सेवेसी पत्राची रवानगी केली त्यावरून ध्यानास आले असेल. तदनंतर येथील वर्तमान रात्रीं दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. घांसीमिया यांनीं नबाबास मलाजमत केली होती. त्यांचा सरंजाम मिठाई दीडमण वजन व फुलें गुलाब पानें सुपारी व पंचवीस मोहरा नजर गुजरली. छ २० रोज मंगळवारी लालबागामध्यें तीन घटिका दिवसां नबाब आले. कुहीरचे आंबे जनान्यांत बटवडा करून दिल्हा. रात्रीं दौलाची याद केली, ते हजर जाले. पांच घटिका रात्रीं नबाब नवे बंगल्यामध्यें बरामद जाले. मीरआलम व पागावाले वगैरे मामुली इसमाचा सलाम जाला. मिस्तर किरकपात्रीक वकील इंग्रजाकडील आला. त्यानें कलकत्याचे जनरालचें पत्र गुजराणिलें. रोशनराव यानीं शादीची नजर केली. लखनउचें कंचनीचा नाच होता. दौला व मीर आलम व किरकपात्रीक यांसी खिलवत जाली. येकप्रहर ये ॥ घटिकेस बरखास जाले. छ २१ रोज बुधवारी दिवसा दरबार जाला नाहीं. व्यंकटराव सुरापुरकर आल्याचा अर्ज जाला. त्यास इस्तकबाल राज्याजीचे भाऊ आपाराव व राज्याजीचे पुत्रास पाठविलें. दौलाची याद केली. व्यंकटराव यांनीं राज्याजीचें बंधुसह पुत्रास पोषाग व सरपेच दोन दिल्हे. पांच घटिका रात्रीं बंगाल्यामध्यें नबाब बरामद जाले. दौला व पागावाले व रायेरायां वगैरे मामुली लोकांचा सलाम जाला.

व्यकटराव सुरापुरकर यांची मुलाजमत पांच इसमाची होऊन नजर जाली. दौला व व्यैकटराव यांसी दोन घटका बोलणें जालें. लखनउचें कंचनीचा नाच होऊन यक प्रहर तीन घटिकेंस बरखास जाले. छ २२ रोज गुरुवारीं दिवसां दरबार नाहीं. रात्री दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ २३ रोज शुक्रवारी दिवसां लालबागेमधें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. रात्रीं दौलाची अर्जी गुजरली. छ २४ रोज मंदवारीं लालबागेमध्यें तीन घटिका दिवस नबाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. बहलोल खानाकडील अर्जी गुजरली. रात्री कंचन्याचें ताफे बोलाऊन नाच रागरंग अतषबाजी रोषनाई जाली छ २५ रोज रविवारीं दिवसा दरबाराची खैर सला. रात्रीं पाच घटिकेस नबाब दिवानखान्यामधी बरामद जाले. दौला व पागावाले मुनसी व रायेराया वगैरे इसमाचा सलाम जाला. दौलासी खिलवत जाली. भोसल्याकडील पत्र माधवराव रामचंद्र यांनीं गुजराणिलें. येक प्रहर येक घटिकेस बरामद जाले. छ २६ सोमवारी दिवसा लालबागेमधें जनान्याचा बंदोबस्त जाला. रात्रीं साहा घटिकेस दिवानखान्यामध्यें नबाब बरामद जाले. दौला व पागावाले व रायेराया वगैरे मामुली इसमांचा सलाम जाला. कादरखान अमील खमगेठ याची मुलाजमत नजर जाली. रावजीकडे, येण्याविसी सांगोन पाठविल्यावरून आले. सलाम जाला. दौला व रावजीसुद्धा खिलवत जाली. व्यंकटराव सुरापुरकर यास आदवनी रायेचुर वगैरे माहालाचे काम सांगितलें. खिलवत इनायत जाली रुखसतीचें पानदान दिल्हें. महमद अमीखान आरब याची अर्जी दौलानी गुजराणिली. यक प्रहर च्यार घटिकेस बरखास जाले. छ २७ रोज मंगळवारी-प्रातःकाळी दौलाचे हवेली परियंत खांच देण्यास हुकुम जाला. दौला व गफुरजंगाकडील व असदअलीखानाचा जनाना लालबागेंत येऊन बंदोबस्त जाला. गोपाळ पेठचे जमीदारानें चोवी बंगला दोनखणी तयार करऊन नबाबास पाठविला तो गुजरला. दिवसां दरबार नाहीं. रात्री दौलाची अर्जी गुजरली छ २८ रोज बुधवारी दिवसा लालबागामधे जनान्याचा बंदोबस्त

जाला. रात्री दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. नाचरागरंग आतषबाजी रोशनाई जाली. भवानी मीर्धा यांचे घरास आग लागुन दग्ध जाले. अर्ज जाला. छ २९ रोज गुरुवारी प्रहर दिवसा ख्वाबागामधे नवाब बरामद जाले. सेखउमरखान वगैरेचा सलाम जाला. लालनहजामाची याद केली. हजामत होऊन येक प्रहर तीन घटिकेस बरखास जाले. रात्री बहलोलखानाकडील अर्जी गुजरली छ ३० रोज शुक्रवारी दिवसा खैरसला. रात्री मीरपोकद अली याचे कबीलयाकरिता मिठाई पंताज खाने व फुले चंगेऱ्या व पाने सुपारी इलाची लवगा बदाम मिश्री खारीक खोबरे वगैरे सरंजाम हीसा मुदौला अर्जबेगी व यकरामुदौला खानसामा याजसमागमे नवाबानी दौलाचे हवेलीस पाठविले. पोषाग यक व जवाहीर आदद पांच या प्रा सरंजाम दौलाचे हवेलीस आणिला. दौलानी अर्जी पाठविली. चंदाकंचनीचा नाच होता. छ १ माहे जिलकाद मंदवारी यक घटिका दिवसां लालबागामधे नवाब आले. जनान्याचा बंदोबस्त जाला. रात्री दौलाची अर्जी व धारणेचा निरखबंद गुजरला. छ २ रोज रविवारी दिवसां दरबार जाला नाहीं. रात्री च्यार घटिकेस फुलाचे हार दान दौलाकडे पाठविले. दौलाची अर्जी गुजरली. छ ३ रोज सोमवारी दिवसा खैरसला. रात्री दौलाची सिदी अबदुल याची गंजीकोटयाहुन अर्जी आली त्यासुधा गुजरली. छ ४ रोज मंगळवारी दोन घटिका दिवसां लालबागामधे जनान्याचा बंदोबस्त जाला. रात्रीं पांच घटिकेस दिवानखान्यामधे नवाब बरामदजाले. दौला व पागावाले व रायेराया व मुनसी वगैरे इसमाचा सलाम जाला. व्यंकटराव मजेवार जमीदार हातनुरकर यास रुखसत जाली. कंचनांचा नाच पाहुन यक प्रहर यक घटिकेस बरखास जाले. छ ५ रोज बुधवारीं हुमणाबादेहुन तोफ लांबी दाहा गज दोन गिरे आली. जिनसीत दाखल जाली. दिवसां दरबार नाहीं. रात्री दौलाची अर्जी गुजरली, रा छ ६ माहे जिलकाद हे विज्ञापना.

सदरहु पत्रे श्रीमंतांस अखेर साला परियंत मामुल.

महाराष्ट्र इतिहास.

खर्ड्याच्या लढाईचा पत्रव्यवहार.

(गोविंदराव काळे यांचें दफ्तर.)

सरकारी—नानास.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शु. २ सोमवार.)

विनंति ऐसि जे. छ. २६ (वै० व. १३ गुरुवार) रोजीं बाबाराव मध्यस्ताचे सांगितल्यावरून आमचे घरास चार घटका दिवस शेष राहतां आले. परस्परें आगतस्वागत बोलणें आलें. राव मा॥र यांनीं तिकडील मा॥र व आपले कर्ण्याचा व मजबुतीचा भाव सर्व सांगितला कीं, "मी पांचच्यार वेळा राजश्री नानांकडे गेलों होतों. त्यांचेही बोलण्यांत सर्व प्रकारें स्वच्छता आहे. कोणेही प्रकारें तर्फेनचे जावसालाचा उलगडा व्हावा. येविषयीं मजलाही आज्ञा केली होती, त्याप्रमाणें सर्व दरजे मी मध्यस्तांसी बोलोन यांची मर्जी हमवार केली आहे, त्यास प्रस्तुत मदारुलमहाम यांचीं पत्रें व यादी आपल्याकडे आल्या असतील त्या काढाव्या, त्याची भवनि न भवाते करून कलमें नेमांत आणावीं." याचें उत्तर मीं यांसी केलें कीं, "पत्रें अथवा यादी अद्याप आल्या नाहींत. येतील. त्यास, येथून यानीं दसखतें ठरावून गोविंदराव व रघोत्तमराव यांजपाशीं दिल्या आहेत; त्या दसखतांची तेथें भवति न भवति होऊन त्याजवर मदारुलमहाम जबाब लिहितील ते आल्यानंतर यांनी मंजूर करून नेमांत आणावें; ह्मणजे फडच्या. त्या यादींच्या नकला आह्मांपाशीं

आहेत, परंतु तेथून करार होऊन आल्या नाहींत. मग भवति न भवति केल्यांत फल काय ? " याप्र॥ यांसीं बोलणें जालें. बाबाराव यांचें ह्म(ण)णें कीं, "प्रस्तुत यादी आणि पत्रें मदारुलमहाम यांजकडून आपल्याकडें आल्या ऐसें कल्याणराव यांनीं लिहिलें आहे." मी बोललों कीं "यादी आल्यास त्या तर तुह्मांसी छपावून ठवितो? येणार आहेत. पहिल्या यादी पहावयाच्या असल्यास आहेत. पाहाव्या. त्याजवर दसखतें कसीं करावीं त्याचे मसोदे ठराविले त्याचा निश्चयही अद्याप पका नाहीं. गोविंदराव तेथें बोलून सरकारची आज्ञा येईल त्याप्रमाणें बोलण्यांत येईल." ऐसें सांगितलें. त्याजवरून ते कल्याणराव यांजकडे ऐसेंच लिहून पाठवितील—ध्यानांत असावें. रा॥ छ. ३० सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शु. २ सोमवार.)

विनंति ऐसीजे. सांवतखान राजश्री रघोजी भोंसले सेनासाहेब सुभा यांजकडोन वस्त्रें षादीचे रस्मीयातीचीं वेऊन आलें तीं नबाबास पावतीं केलीं. मध्यस्तास षादीचीं व गमीचीं वस्त्रें होतीं तीं द्यावीं याचा विच्यार पडला कीं यांचे पुत्रास मरून फार दिवस जाले. नबाबांनी आपला पुत्र यांस देऊन मनोधारण केलें तेव्हां गमी राहिली नाहीं. आतां गमीचीं वस्त्रें दिल्यास कसें पडेल नकळे ह्मणोन याचा विचार कोणास पुसावयाचा आहे ? यांचें यांसच पुसोन द्यावें; यांस पुसल्यास हेही नका असें ह्मणतील. याजकारितां मध्यस्तांस पुसलें कीं, सेनासाहेब सुभा यांचे येथील दोन प्रतींचीं वस्त्रें आपले नांवें आहेत. यांचे देण्याचा विचार कसा? याचें उत्तर मध्यस्तांनीं केलें कीं गमीचीं वस्त्रें आहेत तीं आमचे समक्ष न आणितां तोषेखान्यांत देवावीं, व षादीचे रस्मीयातीचीं वस्त्रें आहेत तें (तीं) मात्र आणवावीं. त्यास त्याप्रमाणें केलें. सारांश लोभ दोन वस्त्रांपावेतों सुटला नाहीं. रा छ ३० सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शु. २ सोमवार.)

विनंति ऐसी जे. मनसुकराये कायत पेशजी जोरावरजंग मरहुम यांजकडोन पा। आंबेजोगाई व पा। सेलगांव पा। परळी येथील अमीलीचे कामावर होता. त्याजवर माहासबा काढोन कैदेंत ठेविलें. तेथेंच मृत्यु पावला. त्याचा पुत्र व्रजलाल भोंसल्यांचे येथें नोकर होऊन सांप्रत सांवतखान आले यांचे बराबर भोंसले यांनीं पाठविल्यावरून आला. सर्वांच्या भेटी गोष्टी जाल्या. दोनच्यार दिवस जाल्यानंतर जोरावर जंग मरहूम यांचे मामा व विश्वनाथपंत वकील यांनीं नबावास अर्ज करून मध्यस्तांस सांगितलें कीं, याचा बाप-जोरावरजंग याचा माहासबेदार-कैदेंत मेला ते समंई सर्व जिनस आज नास (?) जरजवाहेर ब्रिजलाल नागपुरास घेऊन जाऊन तेथें आश्रय करून राहिला. हल्लीं आला आहे. आमचा फडच्या करून देवावा. त्यावरून लाला मा।र यांस आणून बसविलें. सांवतखान यांस नबाबाचा निरोप जाला. मध्यस्ताचा होणें तों लालाची हे दशा याजकरितां छ. २७ रोजीं मध्यस्ताकडे येऊन फार रदबदल केली कीं, मजसमागमें आला आहे. याजकरितां यास बसवूं नये. मध्यस्तांचें ह्म (ण) णें कीं, तुह्मी आपला जिमा करून लिहून द्यावें कीं नागपुरास गेल्यानंतर यास पोंहचाऊन देऊं; नाहीं तर याचे जिम्याचा जाब करूं. त्यास सावंतखान लिहून देण्यास अनमान करितात. यांजमुळें च्यार दिवस खानाचे जाण्यास तामुल जाला आहे. हे रदबदल जाल्यानंतर खान मा। यांनीं मध्यस्तांस सांगितलें कीं, पांचा हजारांचें कापड गदवालचे भोंसले यांचे येथें जाणार त्याचे महसूल माफीचें दस्तक देवावें व दाहा बाहेरी परीयाचे सिकारी सिकाकोल राजबंदरीहून येणार त्याचें एक दस्तक एकून दोन दस्तकें देवावीं. त्यावरून मध्यस्तांनीं दोन दस्तकें आपले मोहरेचीं करून देवावीं. रा। छ. ३० सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शुद्ध २ सोमवार.)

विनंति ऐसी जे—आजपावेतों पागावाले, सराफा, साहुकार, मुतसदी वगैरे

मंडळीस छपरबंदी करण्याविषयीं नबाबाची आज्ञा जाली नव्हती. छ. २७ रोजीं सर्वत्रांस ताकीद केली कीं आपलाली छपरबंदी करावी. त्यावरून छपराची तयारी होत आहे. नबाबाचे महालांतील बायका नव दाहा आसामी हैदराबादेंत आहेत. त्यांस आणावयाकरितां समशेरजंग व तेजपा पांडे यांची रवानगी करणार आहेत. छ. ३० सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शु. २ सोमवार.)

विनंति ऐसी जे. व्यंकट रामदीक्ष याजकडून चेनापट्टणाहून सांप्रत दोन अखबारा व दोन लाखोटे पत्राचे आपले नांवें आले. एकूण च्यार पत्रांची रवानगी केली आहे. अवलोकनें सविस्तर मजकूर ध्यानांत येईल. उत्तरें रवाना करावयास आज्ञा व्हावी. रा छ. सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ जेष्ठ शु. २ सोमवार.)

विनंति ऐसी जे. सेनासाहेब सुभा यांजकडून सांवतखान नबाब व मध्यस्तास लग्नप्रकर्णी पोषाग व जवाहीर घेऊन आले. आमचे विद्यमानें मध्यस्ताची भेट व नबाबाची मुलाजमत जाल्याची विनंति पेशजी लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. छ. २७ शवालीं मध्यस्तांनीं सांवतखान यांचे रुखसतीविषीं नबाबास अर्ज केल्यावरून खान मा यांजपाशीं सेनासाहेब सुभा यांचे पत्रांचे जावाब देऊन रुखसत दिल्ही. सरपेंच इनायत केला. खानासमागमें राजश्री भवानी काळो यांनीं आपल्याकडील लाला ब्रिजमल यास दिल्हें. त्याचीही रुखसत होऊन विडे दिल्हे. या उपरी मध्यस्ताचा निरोप घेऊन आह्मांकडें येणार. येथून खान मा॥र रवाना जाल्याचें वर्तमान मागाहून विनंति लिहितों. रा॥ छ. ३० सवाल हे विनंति.

अखबार इ॥ छ. १९ माहे शवाल ता॥ छ. २९ मिनहूपर्यंत.
(शके १७१५ वै० व० ५ गुरुवार–ज्येष्ठ शु० १ रविवारपर्यंत.
छ. ६. रोज टपा, रवाना.

श्री.

(शके १७१५ जेष्ठ शु. ७ रविवार.)

राजश्री नाना स्वामींचे सेवेसीः

विनंति ऐसी जे. इकडील वर्तमान पेशजी छ. ३० माहे शवाली पत्राची रवानगी केली आहे. त्यावरून तपसीलें ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान, अलाहिदा पुरवणीपत्रीं विनंति लिहिली आहे, त्यावरून ध्यानास येईल. उत्तरें रवाना करावयास आज्ञा जाली पाहिजे. रा। छ. ६ माहे जिल्काद हे विनंति.

श्री

विनंति ऐसी जे–नबाबाकडील फौज व गाडद याची सुमारी शोध करून दप्तराच्या यादी तलाशानें मेळवून अलाहिदा तपसिलाच्या यादीं पाठविल्या आहेत.

बितपसील–

२ स्वाराच्या–

१ येकंदर फौज सुमारी;

१ रिकाब हमराही.

२

२ पयेदल–

१ येकंदर सुमारी;

१ रिकाब हमराही.

२

४

ऐकूण च्यार यादी पाठविल्या आहेत. अवलोकनें ध्यानांत येईल. रा। छ. ६ माहे जिल्काद हे विनंति.

यादी फौज सवार जमियत नवाबाचे सरकारांत बमोजीब जाबीता दफ्तर--

२१८७० जागीरदार-

७०० रावरंभा निंबाळकर
३०० कल्याणराव जगदेवराव निंबाळकर
३० बाळा बाई
५० भवानराव निंबाळकर
५०० तेजसिंग खंदारकर
२०० पदमसिंग खंदारकर
१५० जोधसिंग खंदारकर
१०० दारकोजीराव पाटणकर
७५ साबाजी घाटगे
६० चडचणकर सिंदे
५० मानसिंगराव हके
२५ रुस्तुमराव पांढरे
३०० अषज्या उल्मुलुक
७५ महंमद अजमखां बिज्यापुरी
४०० महंमद हुसेनखां घवाले
३० दावरजेंग
२५ हसन अलीखां
७५ महंमद सुलतान खां
३५० सैद दाउद अली खां
५०० महंमद हिंदायेतुला खां
२०० महमद रहिमान खां
३०० महमद कबीर खां
१०० लोदी खां

२०० जमालखां लोहानीं
३०० महमद हींदायेत खां
७०० रफाउलमुलुक
११० मीर दौरा पिसर मरिआलम
२५ सैद रसूल
१००० महमद रोषन खां.
८०० महमद सुभानखां व मोहीब अली
१००० सलाबतखां
२५ सैदउसमाईल
७५ सैद अहमद
५० सैद निज्याम
१५० नामदार खां
२००० वजीर खां
५०० महमद अमीबा आरब
१०० बदरुदौला
१००० बहलोल खां
१०० अलावलखां
५०० अलहयावरुदौला
५०० सनावरुदौला
१५० हसेन खां बिज्यापुरी
२०० सिकंदरुदौल
२२५ चिमणा राजे
३०० राये राया
१०० गोविंदराव कृष्ण
७५ माणको माधवराव
१०० रघोतमराव

२५० शंकरराव भोंग
५० त्रिमलराव
४००० असद अलीखां.
१५०० मलकईसा
१००० सिद्धी अबदुला
१०० नारायणराव वशंपायन

२१८७०

८००० पागा
५००० शमषुल उमरा
३००० सयेफुलमुलुख

८०००

६४०१ रिसालदार
२१५० शमषुल उमरा
२००० सयफुलमुलुख
६०० बहादर अलीखां
७० जी तनखां
१३ अबदुल करीम
२५० कुतुब उलउमरा
१५० आमन उलमुलुक
५०० षुजान उलमुलुक
३२ बखत्यार जेंग
१६० ज्यानेसीर जेंग
५० करीमदाद खां
१७ हषम व कुवत जेंग

२९ अजमन मुलुक
१०० फतउदी महमदखां
१८ महमद जहीरुदीखां
६३ महमद जीवनखां
९३ यमीनुदौला
७० सयेद हसनखां

६४०१
१००० मनसबदार व सायरचे लोक अजमासें

३७२७१
१२२०० नवनिगादास्त करार जाबीता
५००० महमद अजम बीडवाला
२००० रामचंद्रराव मुंगीकर राजे
२००० सवाराज निगादास्त मा। तेजवंत भारामल
२७०० सवराज मुतफर्कात म॥रोशनराये
५०० सिवबा महजारी नागपुराहून आला तो.

१२२००

४९४७१
येकुणवनास हजार च्यारसें येकाहत्तर स्वाराची फौज येकंदर दफ्तराची. पैकीं वीस हजार मोजदाद रिकाब हमराही; बाकी फौज रोषनखां व दौलतखां व असदअलीखां वगैरेकडील तालुक्यांत ज्याबज्या सदरहू प्रो आहे. छ. ६ जिलकाद सु॥ अर्बातिं[1] सैन मया व अलफ.

---

१ आरबी सन ११९४–फसली १२०३–हिजरी १२०७.

यादी फौज सवार स्वारीसमागमें हमराही रिकाब नवाबाचे सरकारांत हजर.

४७५० जागिरदार—

१५० राव रंभाजी निंबाळकर
२०० तेजसिंग खंदारकर
१५० पदमसिंग खंदारकर
५० दारकोजीराव पाटणकर
२५ साबाजी घाटगे
४० चडचणकर सिंदे
२५ हके
२०० अषज्या उलमुलुक
२५ दावरजंग
२० हसनअलीखां
७५ सुलतानखां
३०० दाउदअलीखां
१५० रहिमानखां
१०० कबीरखान
७५ लोदीखान
१०० जमालखां लोहानी
२० सैद रसूल
५०० सलाबतखां
७५ सैद उसमाल व सैद अहमद
१०० नामदारखां
१०० बदरुदौला
१०० अलावलखां
३०० अलहयावरुदौला
२०० सनावरुदौला

१०० हसनखां विज्यापुरी
१०० सिकंदरुदौला
२०० चिमणा राजे
२०० रायेराया
१०० गोविंदराव कृष्ण
३० माणको माधवराव
४० नारायणराव येशवंतराव
६०० असदअलीखांपैकीं.

४७५[१]

९५०० पागा--

३००० शमपुल उमरा
२५०० सयेफुलमुलुक

५५००[२]

१०२५०

४७७५ रिसालदार--

१५०० शमषुल उमरा
१५०० सयेफुल मुलुक
५०० बहादर आली खां
५० जीवन खां
१२ अब्दुल करीम

---

१ याच यादाची दफ्तरी जमा २१८७० आहे हें मागील यादीवरून वाचकांनीं ताडून पहावें.

२ पागेची दफ्तरी यादींतील जमा ८८०० आहे.

२०० कुतबुल उमराब

१२९ आमनउमुलुक

४०० षुज्यान उलमुलुक

२९ बखत्यारजेंग

१२९ ज्याने सीरजंग

९० करीमदाद खां

१७ हषम व कुवत जंग

२० अजमन मुलुक

७९ फतउदी महमद खान

१६ महमद जहीरुदी

९० जीवन खां

६० यमीनुदौला

९० सैद हसन

४७७९[1]

१९०२९

९००० नव निगादाष्ती पौ[2] हजार

२००० महमद अजम बीडवाला

१००० मुंगीकर राजे

९०० राजे तेजवंत पौ।

१००० रोशनराये पौ। मुतफकात

---

१ रिसालदारांची दफ्तरी यादींतील संख्या ६४०१ आहे.

२ पैकीं.

५०० सिवबा महजारी

५०००[1]

२००२५

वीस हजार पंचवीस स्वार रिकाब हमराही बेदरापासून पांच कोस, दहा, पंधरा, वीस, पंचवीस कोस ज्याबजा उद्गीर, निठूर, हसनाबाद, कौलास या तालुक्यांत चराईस आहेत. —— —— स्वार बेदराबर नवाबापाशीं —— —— माहे जिलकाद सु॥ अर्बातिसैन मया व अलफ. (रविवार तारिख १६ जून १७९३ इ.)

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शुद्ध ७)

यादी गाडद प्यादे वगैरे जमीयत पयेदल नवाबाचे सरकारांत ब॥ जाबीता दफ्तर

१४४५० रिसाले कदीम.

५०० फौजदारखा
५०० महमद जहीरुदी
३०० येतमादखां
१०० जीवनखा
२०० गालबुदौला
१५० गुलाम महदखां
४५० रसूलखां
४५० मुसाइसमत
२५ नवाजषअलीखां
६०० ऐमीनुदौला

---

१ ही जमा दफ्तरी यादींत १२२०० आहे.

१५० सेखवली महमद

७५ सेखहसनखां

१०० महमद ताहेर

३०० दिलावरुदौला

३०० महमदमुजफर

१२०० अबदुल करीम

७५० सैद उमरा

१००० तेजसिंग हजारी व शाहमहमदखां

२०० सेख जथे

३०० महममद शाबान

४०० ज्यानेसारजंग

२०० रायेराया

२००० सयकुल मुल्क

१००० रफाउलमुलुक

२०० मीरदौरा

३००० तैनाती हैदराबाद

१४४५०

१०८७ गाडद मुसा रेहमुमये मुसापेरु व मुसा

१७००० प्यादे

१०००० असदअलीखां

२००० मलक ईसा

२००० सिदी अबदुला

१००० अमीखां आरब

२००० अलहयावरुदौला

१७०००

११५० कामाटी

८०० जमाल अलीखां

२०० महमद दिलेर

१५० काजम अलीखां

११५०

५०० कारीगराज व गोलंदाजान व बरकंदाजान रिसाले राये तुळजाराम.

१२०० पटालं बायकाची

४४३००

चवेतालीस हजार तीनशें गाडद कुल पयेदलची जमीयत दफ्तरची. पैकीं तेरा हजार रिकाब हमराही बमोजीब याद आलाहिदा. बाकीची जमी येत तालुकियांत आसद अलीखां वगैरे ठिकाणीं आहे. छ. ६ माहे जिलकाद. सु॥ अर्बातिसैन मयाव अलफ. (रविवार तारीख १६ जून १७९३ इ.)

श्री.

(शके १७१५ जेष्ठ शु. ७)

यादी गाडद पयेदल रिकाब हमराही नवाबाचे सरकारांत हजर.

७००० कदीम रिसालेपैकीं

५००० मुसा रेहमु जमीयेत करार येकंदर तेरा हजार; पैकीं मोजदाद हैदराबाद येथें ८००० पैकीं,

२००० तैनाती हैदराबाद कीले गोलकुंडा व रखवाली शहर.

१००० कोयलकुड्याकडे खजिना आणावया-
कारितां रवाना.

३०००
बाकी हमराही.
१००० पठाल बायेकापैकीं आजमासें

१३००० तेरा हजार पायेदल गाडदची जमीयेत रिकाब हमाराही असे.
छ. ६ माहे जिलकाद.

श्री.

(शके १७१५ ज्येष्ठ शु. ७)

विनंति ऐसी जे. बेदर येथील किल्ल्यांतील हवेली नीट करावयाचे काम नवाबांनीं लाविलें. कारखाना ज्यारी आहे. मध्यस्तांनींही आपली हवेली तयार करण्याचें काम चाली लावलें. वरकड कोणीं कोणीं छपरें घातलीं. साहुकार सराफ, उदमी, बकाल यांणीं छपरें घालावीं कीं नाहीं येविषयीं मध्यस्तास विच्यारिलें होतें. 'सांगतों' या प्रा बोलत गेले. हैदराबादेकडे नबाब बरसात तेथें करावयास जाणार, याप्रा बोलवा फार होती. त्यावरून साहुकार वगैरे मंडळींनीं छपरें न घालितां पालावर काम आजपर्यंत चालविलें, सांप्रत छ. २७ शवालीं सर्वत्रांस हुकूम जाला कीं आपलाली छपरबंदी करून राहणें. त्यावरून छपरें घालावयास सावकार वगैरे लोक लागले आहेत. या हुकुमावरून तमाम लोकाची खातरजमा कीं च्यार —— —— ——[1], गवत मिळत नाहीं, सरकारचें गवत कांहीं आहे तें —— मध्यस्तांनीं सांगितलें पंधरा हजार प्रा —— —— हालीं करतात. पुढें आणखी महाग होईल. कडब्याची वैरण गावगना कांहीं आहे. ती विकूं नये. एसी ताकीद आहे. जनावरास वैरण मिळणें कठिण पडलें. महिन्यानंतर रानांत ही गवतें होतील. रा छ. ६ जिलकाद हे विनंति.

---

१ याप्रमाणें अडव्या रेघा मारून सोडलेल्या जागचीं अक्षरें, मूळ पत्रें वाळवीनें खाऊन, नाहींशीं झालेलीं समजावीं.

मोहे शवाल उर्फ वैशाख मास छ. २४ रोज मंगळवार,

टप्यावर पुण्यास.

श्री.

वैशाख ब ११. मंगळवार शके १७१५.

राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी,

विनंति ऐसी जे. इकडील वर्तमान छ२० शवालीं पत्राची रवानगी केल्यावरून सविस्तर ध्यानांत आलें असेल. सांप्रत येथील वर्तमान आलाहिदा पुरवणीपत्रीं विनंति लिहिली आहे; त्यावरून अवलोकनांत येईल. उत्तरें पेशजी व हलीं एकंदर रवाना करण्यास आज्ञा जाली पाहिजे. रा॥ छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

वैशाख व. ११ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—राजश्री रघोजी भोंसलें सेनासाहेब सुभा यांजकडून सांवतखान, नबाबाकडें येण्याकारितां नागपुराहून निघोन बेदरानजीक चार कोसांवर आल्याची विनंति छ. २० सवालचे रवानगींत लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल खान म॥र यांनीं, राजश्री रामचंद्र दादो यांचे चिरंजिव माधवराव येथें आहेत. त्यांजला बोलाविलें. म॥ र निले गेले. त्यांसमागमें खानानीं आह्मांकडे सांगोन पाठविलें कीं "सेनासाहेब सुभा यांची आज्ञा आह्मांस आहे कीं आधीं आपल्याकडे जावें. आपण मध्यस्ताची भेट करवून हुजुरची मुलाजमत करवावीं ऐसें आहे. यास्तव आपले भेटीस कोणे समई यावें? इतला व्हावी." याचा निरोप माधवराव रामचंद्र यांसमागमें पाठविला कीं, "तुह्मांस सेनासाहेबसुभा यांची आज्ञा याप्र॥ फार उत्तम आहे. यावें." त्यावरून छ. २२ रोजीं प्रातःकालीं खान म॥र आह्मांकडे आले. समा-

१ पहिल्या अंकांत "सरकारी—नानास" या सदराखालीं छापलेल्या पत्रांच्या आधींच्या मितीचीं कांहीं पत्रें सांपडलीं तीं आज येथें छापीत आहों.

गमें पंचवीस पठाण निवडक होते. भेट होऊन सेनासाहेब सुभा यांचे पत्र व वस्त्रें, लग्नाचीं आह्मांस होतीं तीं, खान मा॥र यांनीं दिलीं. मध्यस्ताची व हुजुरची मुलाजमत केव्हां हें विचारिल्यावरून ' अस्तमानीं होईल ' याप्र॥ सांगोन खान मा॥र यांस निरोप दिला. आपले स्थळास गेले. रा॥ छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

वैशाख व. ११ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसि जे—सांवतखान आमची भेट होऊन गेल्यानंतर मध्यस्ताकडें आह्मीं सांगोन पाठविलें कीं, " सेनासाहेबसुभा यांजकडून सांवतखान आले. आमची भेट जाली. खान मा॥र यांस हुजुरचे आपले भेटीकरितां बादमगरबा घेऊन येतों. " याचें उत्तर मध्यस्तांकडून आलें, " फार उत्तम आहे. खानमा॥र यांस आपलें समागमें घेऊन अस्तमानीं यावें. " खानास इस्तकबालीविषईं माधवराव रामचंद्र यांनीं मध्यस्तास अगोदर विचारिलें होतें. " इस्तकबालाचें प्रयोजन नाहीं " याप्र॥ त्यांनीं सांगितलें. नेमाप्रमाणें अस्तमानीं आह्मीं मध्यस्ताकडें जाऊन खान आले त्यांची भेट करविली. सेनासाहेबसुभा यांचें खारितापत्र व वस्त्रें जवाहीर मध्यस्तास आणिलें तें खानांनीं पावतें केलें. आगतस्वागत बोलणें जालें. मध्यस्तांनीं नबाबाकडें अर्ज करविला कीं " गोविंदराव, सेनासाहेबसुभा यांजकडील सांवतखान यांस मुलाजमतीकरितां घेऊन आले. ईर्षाद यावी. यांजला समागमें घेऊन बंदा हजर होईल. " च्यार घटका रात्रीं नबाब लालबागेनजीक चांदणीचे फर्षावर बारामद जाले. येण्याविषईं मध्यस्ताकडें हुकुम आला. मध्यस्त, मी सांवतखानांसहित नबाबापासीं जाऊन खान मा॥र यांची मुलाजमत करविली. सेनासाहेबसुभा यांजकडील खरितापत्र व लग्नसमंधी वस्त्रें, जवाहीर गुजराणिलें. चंदा कंपनीचा नाच होता. मध्यस्त व मी समीप होतों. असद अलीखान प्रकर्णीं खमम येथील हाथीचा जंगलातला व चोबीना वगैरे प्रकर्णीं बोलणें जालें. मध्यस्तांनीं सालगिरिकारिलां नबाबास जवाहीर द्यावयाचें

आणिलें तें दाखविलें. इत्यादिक होऊन फुलाचे हार बहुत प्रेमानें नवाबांनीं आह्मास व सांवतखान यांस दिले. याप्रा। खान मा।र यांचे मुलाजमतीचा तपसील कचा ध्यानांत यावा सबब विनंति. रा। छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

वैशाख व. ११ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—सेनासाहेब सुभा यांजकडून पोषाग व जवाहिर सांवतखान यांसमागमें नवाब व मध्यस्त व आह्मास षादीसमंधे आल्याचा त।। —

५ नवाबास षादीसमंधे—

२ पोषाग—

१ गुलाबी रंगाचा पांच पाचे (?) दुषाला किमखाबासहित.

१ बंगाली पोषाग चांदणी पांचपांचेमय दुषाला किमखाब.

—

२

३ जवाहीर आदत—

१ कंठी मोत्याची.

१ सरपेंच.

१ जिगा.

—

३

—

५

४ मध्यस्तास—

२ पोषाग—

१ षादीसमंधे आबासीरंग पैठणी जामेवार व दुषाला किमखाब.

१ मातमीचा पोषाग सफेत रंगी.

—

२

२ जवाहीर दागिने—

१ सरपेंच.

१ जिगा.

—

२

—

४

१ आह्मास पोषाग पादीसमंधे.—

१ तिवट पैठणी.

१ सेला पैठणी.

१ जामेवार.

-।।-किमखाब.

——

३।।-

सदरहूप्रा। वस्त्रें व जवाहीर खान मजकूर यांनीं समागमें आणिलीं तीं प्रविष्ट जालीं; रा। छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

वैशाख व. ११ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—मध्यस्तांनीं नवाबास सालगिरेचे संमारभांत आपले तर्फेनें जवाहीर गुजराणावयाकारितां खरीद केलें. छ २२ सवालीं आह्मीं मध्यस्ताकडें सांवतखान यांस घेऊन गेलों. तेसमयीं मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं "हजरतीस सालगिरेकरितां द्यावयास जवाहिर तीन तऱ्हेचें घेतलें तें तुह्मीं पाहावें. पसंद होईल कीं नाहीं हें सांगावें." या प्रा। बोलून तीन जोड जवाहीर दर जोडांत कंठी, सरपेंच, जिगा, भुजबंद, दस्तबंद, तुरावलज्या

याप्रा हिऱ्याचा जोड एक व जमरुप पांचेचा जोड एक व तिसरा माणकाचा ऐकूण तीन जोड जवाहिर दाखविलें. जवाहीर उमदे! किमतही भारी. आह्मी पाहिल्यानंतर तसेच नवाबाकडें गेलों. जवाहिराचे खोन मध्यस्तांनीं समागमें घेऊन नवाबास दाखविलें. त्यांनीं एक एक रकम पाहून मजकडें पाहावयास देत गेले. पाहून ज्या रकमेची जशी तारीफ करणें तसी केली नबाबास पसंद जालें सालगिरेच्या दिवशीं मध्यस्त गुजराणार. ध्यानांत यावयाकारितां विनंति. रा छ. २४ शवाल हे विनंति.

श्री

वैशाख व. ११ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे-असद अलीखान मुजफरुलमुल्क कडप्याहून येथें आले. मध्यस्ताची भेट हजर (त) ची मुलाजमत जाल्याचा तपशील पेशजी विनंति लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें असेल. खान मा॥ र यांनीं मध्यस्तास सांगितलें कीं " खमम तालुकियांत सागवानी लांकडें बहुत आहेत. एक एक लाट बारा गजी, दहा गजी, आठ गजी याप्रा॥ लांबी, लपेटही त्याच अन्वयें याप्रा॥ लांकडें सागवानी व सिशाचींही आहेत " हें सांगितल्यावरून मध्यस्तांनीं छ. २२ शवालीं नवाबास लांकडाचा अर्ज केला. खान मा॥ र ही जवळच होते. " खममहून लांकडें बेदरास नवे शहराकरितां आणावीं. " हा अर्ज मध्यस्तांनीं केल्यावर नवाबांनीं उत्तर केलें कीं " बारा गज लांबी लाट आणवयाच्या त्या छकड्यावर कांहीं येणार नाहींत. " मध्यस्त बोलले. ' दुरुस्त आहे. तख्ते करावे लागतील. तेव्हां असा मातबर चोबीना येईल. शिशाचीं लांकडेंही अशींच मातबर आहेत. तें (तीं) ही आणवावीं. " हजरत बोलले. " सिशाचे लांकडाची इमारत दुरुस्त नाहीं " मध्यस्तांनीं अर्ज केला ' बादषाही माहलास सिशाचे लांकडाचें काम शाहाज्याना ....(पुढें बंद गहाळ)

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे, हैदराबादेहून नवाबांनीं बेदरास तोफा आणविल्या होत्या,

त्या येथें छ. २९ शवालीं दाखल जाल्या. तीन थोर, मध्यम सात, लहान पांच एकूण पंधरा तोफा निवडक येऊन पोंहचल्या. लालबागेनजीक आणबून ठेविल्या. बाकी तोफा हैदराबादेहून येत आहेत. रा। छ. ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे, इंग्रजी दोन पलटणें यांचे सरकारांत नौकर—तनखा असदअलीखान यांजवर चनूर कडपे ता(लुकिया) ऐवजीं तीस हजार व चिटवेल तालुकिया ऐवजीं बत्तीस हजार एकूण बासष्ट हजारांच्या तनखा दोन केल्या होत्या. तो ऐवज पोंचला नाहीं ह्मणून बोभाट आल्यावरून मिस्तर किनवी दिलावरजंग यांनीं, येथें त्यांजकडून मवलवी आहे त्यांस व मीर आलम यांस, पत्र लि॥ कीं, "पलटणास ऐवज करार बमोजीब पावत नाहीं. तनखा ज्यांजवर होतात त्यांजकडून ऐवज पोंहचण्याची हरकत होती. यास्तव असदअलीखानही हजूर आले आहेत. त्यांसी तनखाचे ऐवजाची रूबरू करून मागील फैसला व पुढील पलटणीचे दरमाहाचा बंदोबस्त असा कीं बोभाट न पडे याप्र॥ करणें" ह्मणोन पत्रें आल्यावरून मीर आलम व मवलवी यांनीं या मजमुनाचे रुके छ. २९ शवालीं मध्यस्तांस पाठविलें. आह्मी मध्यस्तांपासीं असतां असदअलीखानास मध्यस्तांनीं हा मजकूर छेडिला.... जबाब केला कीं " सदरहू ऐवजाच्या तनखाची....कियांतील साहुकारावर दिल्या होत्या. हवी....यांचे मारफत रसीद घेऊन तीस हजार देव....वले नसल्यास येथें फडच्या करितों. बाकी ऐवज तेथें....लफलमाची फलम देविले. त्यांत नुकसान. सबब ऐवज न घेतला असेल. याची जमी ईर्षाद त्याप्र॥ फैसला होईल." याप्र॥ खानाचे बोलण्याअन्वयें मवलवीस जबाब मध्यस्तानीं पाठविला. जालें वर्तमान समजावयाकरितां विनंति. रा॥ छ० ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे —निर्मळ वगैरे माहलबाबत तनख्याचे वसुलाकरितां सरकारांतून कारकून सखो जिवाजी अवरंगाबादेस गेल्यानंतर फकरूदौला व अजीमुदौलासी ऐवजाचें बोलणें मा।रनिलेचें जालें. याचा तपसील बजिनस त्यांचें पत्र आलें व मध्यस्ता— .... दौलास ताकीद निक्षुण पाठवण्याचा राजश्री...... व यांनीं आज्ञेप्रमाणें लिहिल्यावरून मध्यस्ता....शवालीं सविस्तर बोलण्यांत आलें. व पत्राची नकल....दाखविली. त्यावरून मध्यस्त बोलले कीं, " तनख्याचे ऐवजाचा फैसला मागेंच जाला असतां सुभेदारीचे बंदोबस्ताकारितां आरसा जाला. याउपरी ऐवजास गुंता नाहीं. नगदीच ऐवज पदरीं पडे याप्र॥ जगधन साहुकाराचा दुकान तेथें आहे त्याजवर कांहीं ऐवजाची चिठी व कांहीं अजीमुदौवलाकडून फैसला करवितों. परंतु माजी अमलदाराकडून तनखापैकीं वसूल काय पावला व बाकी काय राहिली हें खचित समजलें पाहिजे. लेहून आणवावें. त्याप्र॥ फैसला करून देवितों. " त्यावरून विनंति कीं, एकंदर तनखा बाबत सरकाराचा ऐवज सुभ्याकडून येणें त्यापैकीं वसूल पोंहचला तो वजा होऊन बाकी ऐवज येणें किती याचे तपसिलाची याद दप्तरांतील शोधोन इकडे रवाना करावयास आज्ञा व्हावी. र॥ छ. ६ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार. शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—टिपुसुलतान यांजकडून........जोडी समागमें नबाब व मध्यस्तास पत्रें आलीं.....मध्यस्ताचे बोलण्यांत कीं " दुसरे हप्त्याबाबत.... टगिरीकडे पहिल्यानें पाठविला. पेशजीचा करार कीं कडपे प्रांतीं ऐवज पोंहचवावा. ऐसें असतां व्यंकटगिरीकडे पाठविला. तेथून आणावयाची सोय नाहीं. सबब इकडून लाड साहेबास लि॥ होतें. सांप्रत कडपे तालुकियांत करारबमोजीब दुसरे हप्त्याचा ऐवज पाठविला आहे. तेथून आणवून

घ्यावा. " ऽाप्र॥ पत्रांत मजकूर ह्मणोन बोलले. त्याचे पत्राचे जबाबही यांनीं मुनषीकडून तयार करविलें आहेत. शुतरसवारास एक दोन दिवसांत रवाना करणार. रा। छ. ६ जिलकाद हे विनंति

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—लाड कारनवालीस यांजकडून नवाब व मध्यस्तास पत्रें आलीं. तीं हैदराबादेहून किनवीनें आपले अर्जीसमवेत मवलवीकडे येथें पाठविलीं. त्यानें गुजराणिलीं. पत्रा........ही तयार करविले. पत्रांतील मजकूर काय याचा ....समजण्यांत आला नाहीं. याहूम तहकीक........विनंति लिहिण्यांत येईल. रा। छ. ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ बुधवार शके ७११५.

विनंति ऐसी जे–सेना साहेब सुभा यांजकडून सांवतखान लग्नसमंधी जवाहीर वस्त्रें नबाब व मध्यस्तास घेऊन आले. मुलाजमत होऊन पोषाग. जवाहीर पत्रें गुजराणिलीं. नवाबाची रुखसत घेतली. सरपेंच दिल्हा. मध्यस्तांनीं पानदान देऊन निरोप दिल्हा. आह्माकडें आले. घराऊ बोलणें बोलून निरोप देऊन नागपुरास रवाना जाले. यांचे समागमें राजनी भवानी काळो यांजकडोन लाला ब्रजमल होता. त्याजकडें जोरावरजंगाकडील लडा सबब त्यास च्यार दिवस अटकाव जाला होता. याचा त॥ पेशजी लि॥ आहे. सांप्रत लालाविषई सांवतखान यांनीं रदबदल केली कीं " माझेबराबर आला.........जाली. तेव्हां माझें जाणें कसें होतें. " यावरून....सुटका होऊन खानाचे समागमें लालाचीही रवानगी जाली. रा॥ छ. ६ जिलकाद विनंति.

श्रीं.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—मेलगीरराव देशमुख चींच....गोलकुंडा येथें होता. त्याचें बोलणें त्रिमलराव व्यंकटेश सुरापुरकर यांचे विद्यमानें मध्यस्तांसीं हो-

ऊन तूर्त मेलगीरराव यांचे सुटकेची परवानगी जाली. मेलगीरराव यांचे भावाच्या दोन मुली उपवर—लग्नाच्या त्यांचे लग्नास्तव सुटकेविषई अर्ज केल्यावरून मेलगीरराव बायकोसहित किल्यांतून सोडून चिंचोलीस रवाना करण्याचें ठरलें. लग्न होतांच त्यास हजर करावें, हा जिमा त्रिमलराव यांनीं करून सोडविलें. पुढें लग्न होऊन हजर करण्याचें समई काय ठरेल त्याप्र॥ विनंति लिहिण्यांत येईल: र॥ छ० ६ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—नवाबांनीं श्रीमंतास पत्र पेशजी पो॥. त्याचा जबाब सरकारांतून रवोत्तमराव यांचे विद्यमानें रवाना जाला. याचा इतला राजश्री गोविंदराव यांणीं इकडे लिहिला आणि जवाबाचा मसावदाही पाठविला. त्यावरून मजकूर समजला. त्यास मसविदा मध्यस्तांस दाखविला असतां त्यांस कांहीं त्यांत गोड वाटावयाचें नाहीं. सबब मसविदा जवळ ठेऊन पत्र त्यांजकडें परभारा आल्याचें वर्तमान समजल्यावरून मध्यस्तांकडें कोन्हेरपंत यांस पाठवून त्यांस विच्यारिलें कीं " जवाब आपल्यापासीं आला कीं नाहीं. " याजवर मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें त्याचा तपसील गोविंदराव यांस लिहिला आहे. म॥रनिले विनंति करतील. त्यावरून सविस्तर ध्यानांत येईल. र॥ छ. ६ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

राजश्री नाना स्वामीचे सेवेसी.

विनंति ऐसी जे—इकडील वर्तमान पेशजी........पत्रांची रवानगी केली त्यावरून ध्यानांत (आलें असेल). सांप्रत येथील वर्तमान नवाब व मध्यस्ताचे बोलण्यांत आल्याअन्वयें तपसीलें आलाहिदा पुरवणी पत्रीं विनंति लिहिली आहे. त्यावरून अवलोकनांत येईल. उत्तरें रवाना करावयास आज्ञा जाली पाहिजे. र॥ छ. १९ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—नवाबाकडे सालगिरेचे नजरेकारितां आह्मी मध्यस्तासहित गेलों. लालबागेमध्यें बरामद जाले. साहेबजादे सिकंदरज्याहा मीर पोलाद अली व सुभानअली होते. मीर आलम व पागेवाले सर बुलंदजंग आदिकरून तमाम सरदार, मनसबदार, मुतसदी हजर. सर्वांच्या नजरा जाल्या. मध्यस्तांनीं जवाहिराच्या किस्ती व पोषाग .... दोन च्यार तऱ्हेचे व मिठाईचे खोन व .... छेड्या तास बादलीनें मढवून तऱ्हेतऱ्हेच्या तयार केल्या त्या व चेंडू सोनेरी व रुपेरी .... एक खोन भरून व शेहरा ह्मणजे मुडावली (मुंडावली ?)यास तास मोत्याची झालर लाऊन तयार केली तें याप्रा खोन आणून गुजराणिले. हा सर्व सरंजाम नवाबांनीं पाहून घेतला. मध्यस्त व मी व मरिआलम समीप होतों. इंग्रजाकडील मिस्तर इष्टवट आला. कंचन्यांचे ताफेही पुढें हजर होते. नजराचे लोकाची दाटी फार. आणि लालबागेंतील मकान आटोपसीर. सबब नाच मना झाला. किल्यांतील विहिरीस मोटा लाऊन त्याचा नहर बांधून आणिला. त्याची चादर झडत होती. पांच सहा घटिकापर्यंत निघस्त राहिली. मध्यस्थ, मी व मीर आलम, ईष्टवट या चौघांसीं बोलणें जालें, याचा तपसील आलाहिदा विनंति लिहिल्यावरून ध्यानांत येईल. रा. छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे–सालगिरेचे नजरांचा .... होत असतां नवाबासमीप मध्यस्त व मी व मीरआलम होतों. नवाबांनीं आह्मांकडें झुकून बोलण्यास आरंभ केला कीं " हिंदुस्थानांत राव शिंदे यांजकडील सरदार फौज-

सुधा आहेत. त्यांसीं व होळकर यांसीं पहिली लढाई मातबर होऊन होळकर यांची सिकस्त जाली. पुन्हा लढाईचे इराद्यानें महेश्वराकडून जमीयेत कुमकेस आली. त्यासहित होळकर याजपासीं जमा व पोख्त सरंजाम जाला इतक्यावर लढाई जाली असतां कसें घडेल? हा दाबरोआब सर्वांत दिसो लागला. अशा समयांत सिंदे यांजकडील सरदारासी व होळकरासी सलूखाची .... ठरून आखबारा आल्यावरून चिता-.... .... जाली होती कीं सरदार आपसांत समजोन म.... .... जाला. सुलह ठरली. हें फार चांगलें जालें. ऐसें असतां मागाहून मल्हारराव होळकर आले. त्यांनीं, आपले वडिलास निर्भर्छनापूर्वक बहुत कांहीं बोलून, सेवटीं लढाई न करी त्यास फलाण्या शपथा याप्रा ज्या गोष्टी न बोलावयाच्या त्या बोलण्यांत आणून, जंग सुरू केली. सिंदे यांजकडील फौज सरंजाम मजबूत. लडाईचा ताबा न सोसतां होळकराकडील मोड जाला. कितेक सरदार शिपाई लोक बहुतकरून ठार व जखमी झाले. कितेक फरारी होऊन पसपा (?) जाले. त्यांचा पाठलाग सिंदे यांजकडील लोकांनीं केला. लुटले गेले. याप्रा वर्तमान आलें. त्यावरून वाईट वाटलें. कारण कीं राव पंतप्रधान यांचे दौलतीतील उभयतां सरदार .... मातबर आपसांत असा कलह वाहडणें हें स-.... .... नाहीं. त्यांत एकवेळ लढाई पहिली जाली. .... फौजैचा जमाव होळकरापासी चांगलाच जम-.... .... दाबाचे पोटीं सलुख ठरला. इतक्यानें दाव सलाबत मोठी होती. ते मल्हारराव यांचे ज्याहेलीमुळें हे खराबी! मोटा सद्मा गुजरला." याप्रा नवाब बोलत असतां मध्यस्तांनीं मधीं छूट चालविली कीं "दोनही सरदार उमदा. हजरतीस समान. बलकी होळकर यांची भेट व दाट परिचय आहे. असा कांहीं सिंदे यांजकडील भेटगोष्टींचा दंडकही नाहीं. होळकरावर हे नौबत गुजरली, सबब खफगांस जागा." याप्रा बोलणें झालें. रा छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके ७११५.

विनंति ऐसी जे—होळकर सिंदे प्रकर्णी लढाईचें बोलणें चालत असतां मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं "हजरतीकडून राव सिंदे यांसी दोस्तीचा सिलसिला ठेवण्याची सा। कीं राव पंतप्रधान यांचे तर्फेनें हिंदुस्तानचे बंदोबस्ताचे कामांत राव सिंदे शाहज्यानाबाद आदिकरून बादषाही कामावर सरगरम. यास्तव त्यांसीं दोस्ती ठेवणें लाजम व सलाह दौलत. बादषाही बंदोबस्तांत राव पंतप्रधान यांजकडून जो मुखत्यार तेथें राहील त्यासीं दोस्ती व ऐगानगतीचा सिलसिला ज्यारी करणें प्राप्त आहे." याप्र॥ नवाबाचें समक्ष मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें. ध्यानांत यावें, यास्तव विनंति. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—नवाबाचे समक्ष मध्यस्तांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं "मिस्तर बैद इंग्रज............पलटणाचे जमियेतसुधा महेश्वरा........अहिल्याबाई यांनीं तुकोजीराव होळकर...........कुमकेकारितां रवाना केला तो मार्गी येत असतां सिंद्याकडील सरदारास बातनी समजल्यावरून त्यांनीं अंबोजी इंगळे यांस पांच हजार फौजेनसी त्याचे तोंडावर रवाना केलें. एक व एक येऊन इंगळे यांचे फौजेसी व इंग्रजी पलटणासी मुकाबिला जाला. तीनच्यार पलटणें इंग्रजी लोक मारून लुटून ताराज केले. या प्र॥ वर्तमान आलें. यावरून ताजुब होतो कीं इंग्रजी पलटणें चार असतां पांच हजार सवारांनीं लुटून घ्यावीं असें सर्वथैव घडूं नये. ज्या गोष्टी न घडावयाच्या त्या घडतात. तस्मात् जिकडे येश तिकडे हे सर्व प्रकार होतात." याप्र॥ बोलले. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—नबाबांनीं, मिस्तर ईष्टवट व मीर आलमसमीप असतां, आह्मांसी बोलण्यांत आणिलें कीं "लाड कारनवालीस यांजकडून टिपु सुलतानसमंधी तहनाम्याची याद आली. त्याची नकल मदारुलमहाम यांजकडें पाठवण्याकारितां तुह्माकडें दिल्ही. तुह्मीं रवाना केल्यासही फार दिवस जाले. अद्याप त्याचा जबाब तिकडून आला नाहीं. जबाबाकारितां यांची निकड आहे. त्यास मदारुलमहाम यांजकडून जबाब किती दिवसांत येईल?" याचें उत्तर आह्मीं केलें कीं "तहनाम्याची नकल इकडून रवाना केली ते मदारुलमहाम यांनीं पाहिली. जबाबही लौकरच तिकडून येईल." याजवर ईष्टवट यानें अर्ज केला कीं "लाड साहेब यांजला विलायेतीस जाण्याची त्वरा. या जवाबाची इंतजारी करून राहिले आहेत. याजकरितां जबाब लौकर गेले पाहिजेत. येविषई पैहम तिकडील निकडीचीं पत्रें येतात." यावरून नबाबांनीं आह्मास मागती सांगितलें कीं "तुह्मी मदारुलमाहम यांस आणीक लेहून जबाब........पोंहचेत ऐसें करावें." त्यावरून विनंति कीं तहनामेप्रकर्णीं जबाब ठरले असतील. रवाना करण्यास सत्वर आज्ञा व्हावी. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार. शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—नबाबांनीं बोलण्यांत आणिलें कीं "विलायतीमध्यें इंग्रजाचे बादषाहासी व फरासीसासी बिगाड जाला. लडाई मचून राहिली आहे." याप्रा॥ बोलत असतां मध्यस्तांनीं बयान केला कीं "फरासीस सर्व रयेत येक आवा जमून त्यांनीं आपले बादषाहास जीवें मारिलें. दौलतीचा सर्व कारभार रयेत लोक करितात. दोन टोपीवाले यांसी व फरासीसासी लडाई जाली. त्यांत फरासीस गालब पडले. कितेक फिरंगी टोपी-

वाले यांसी फरासिसाचे.... .... म्ह(ण) णें कीं बादषाहाचें प्रयोजन नाहीं; बादषाहावांचून दौलत सर्वांनीं चालवावी. हा खुलस .... केला—बहुत जमले. कमकसर सात आठ (लाख) मनुष्य जमून आहेत. जबरदस्ती भारी! इंग्रजाचे बादशहास मोटा मनसबा पडला कीं हें खूळ कोणेंही प्रकारें तोडलें पाहिजे. यास्तव इंग्रजांनीं वरकड टोपीवाले यांचे बादषाहांस अनुकुल करून घेऊन फरासिसाची तंबी करावी हा नक्षा बांधिला. दक्षण हिंदुस्थानांत जेथें फरासीस आढळेल तो मारून टाकावा. फरासिसाची कतल करावी. याप्र।। बेत केला. सदरहू—अन्वयें ज्याबज्या बंदर जातीचे जनराल व गौरनर यांजला हुकूम पोंहचले. फुलचरीचें मकान फरासीसाचे सिकमांत आहे तें घेऊन बंदोबस्त करावा. याप्र।। चेनापटणचे गौरनराकडे हुकूम आला आहे. फुलचरीचा इरादा करणार. तेथील जनरलानें ही .... तयारी केली आहे. इतक्यावर मसलत कोणे .... कसी जाईल पाहावें हा मोटा हजुमा आहे. " याप्र।। नबाब व मध्यस्ताचे बोलण्यांत आलें. ईष्टवट जवळ होता, त्याचेंही बोलणें याच अन्वयें पडलें. वर्तमान ध्यानांत यावें, यास्तव विनंति. र।। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—मिस्तर ईष्टवट याचे रुबरू इंग्रज फरासिसाचे बिघाडाचा बयान नबाब व मध्यस्ताचे बोलत असतां इष्टवट बोलला कीं " इंग्रजाचे बादषाहानें फरासिसासी जंग करण्याचा सरंजाम करून तयारी केली. हे बातमी फरासीसास समजल्यानंतर त्यांनीं आपली मजबुती करून लडाईस सिद्ध जाले. लडाईचे अगोधर इंग्रजाकडील .... जाहजें दर्याहून येत असतां फरासीसांनीं जामियतसुधा जाहाजावर चालून जा .... जाहाजें जबरदस्तीनें नेली. त्याजवर येक लडाई इंग्रज फरासीसासीं होऊन इंग्रजांनीं त्यांचीं जाहाजें कांहीं आणिलीं. याप्र।। वर्तमान आलें. " ऐसें बोलण्यांत.

सारांश इंग्रज फरासीसाची लडाई रुबकार आहे. दोंहीकडूनही जमाव, सामान सरंजाम पोख्त. काय घडतें पाहावें. हीं वर्तमानें सरकारांतही मालिट वगैरें कडून आलींच असतील. येथें ऐकिलें त्याची विनंति लि॥ असे. र॥ छ. १९ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—मिस्तर किनवी दिलावरजंग हैदराबादेस आहे. बेंदरास येणार होता. परंतु तबियेत आराम नाहीं. मांदगी ! सबब तेथें राहून त्यांनीं आपले तर्फेनें मिस्तर ईष्टवट यास रवाना केलें. ईष्टवट बेंदरास येऊन नवाबाची मुलाजमत जाली. सांप्रत ईष्टवट व मवलवी दोघे दरबारीं जाबसालास येथें आहेत. किनवी दिलावरजंग हैदराबादेहून अद्याप आले नाहींत. र॥ छ. १९ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे–राजश्री रघोजी भोंसले सेनासाहेब सुभा यांसी व वेंकोजी भोंसले उभयेता बंधूंत कलह होऊन सेनासाहेब सुभा यांनीं त्या कलहांत आपले कपाळावर तांब्या मारून घेतला. असी आखबार नवाबाचे येथें आली. खरें लटकें याचें वर्तमान—तेथें वर्तमान आलें असेल तें खरें. वर्तमान ऐकून आश्चीर्य वाटलें. र॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति ऐसी जे—पेशजी गोविंदराव यांचे लिहिण्यांत मा॥र आला होता कीं "उमरखेड वगैरे प्रांतांत खुर्दा नवा पडतो. त्याची जमाबंदी होती. याजमुळें सरकारचें नुकसान फार. दरसाल कमाविसदारांस सरकारांतून

नुकसान मुजरा द्यावें लागतें. त्यास याचा मजकूर मध्यस्तांसी बोलून प्रांतांत मोगलाईकडील मा(मलत) तेथील बंदोबस्त व पैशाचा ठराव करून........ ल्याहावें. ह्मणजे इकडोनही उमरखेडकर कमाविसदारास ताकीद अमलांत येईल. ह्मणोन सरकारची आज्ञा निकडीची आहे. त्यास सदरहू मा॥र मध्यस्तांसी बोलून बंदोबस्त करून लौकर ल्याहावें." ह्मणोन लि॥ होतें. त्याजवरोन मध्यस्तांसी बोलणें जालें. यांणींही आपले माहलांतील नुकसानीचा बयान फार सांगितला; व उमरखेडकराचा बयान फार केला. एक उमरखेडकराचा बंदोब्रस्त जाला ह्मणजे आह्मी आपले माहलांत बंदोबस्त करवितों ह्मणोन नेम करून शाहआलमबादषाह याचे नावें सिका व पैसा निखालस तांब्याचा दाहा मासे असावा याप्र॥ करार करून सैदमुजवरखान यांस याणीं आपलेकडील माहलचे टांकसाळेचे अमीनीचें काम करार करून नवाबाचे मोहरेनसी सनद करून पाठविली. .... ही सांगितलें कीं "तुह्मीं मदारुलमाहम .... ल्याहावें व ऐक पत्र आपले नावें दिल्हें तें रवाना .... पावेतों जागाजागाचे पैसे खोटे चालीचे .... ते ते यांचें येथें अमीलांनीं पो। होते तेही पाहाण्यास पो। आहेत. अवलोकनें ध्यानांत येईल. उमरखेडांत पैसा होणें तो दाहा मासे वजनाचा व्हावा ऐसी ताकीद कमाविसदार यांस व्हावी आणि मुर्षारुलमुलुक यांचे पत्राचे उत्तराविषई आज्ञा व्हावी. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ३ बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि. बाळाजी रघुनाथ यांची रवानगी लौकर करावी. तेथें रिकामे आहेत. येथें कामें फार तटलीं. यास्तव मा॥रनिलेस सत्वर रा॥ करावें. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

महाराष्ट्र इतिहास.

खर्ड्याच्या लढाईचा पत्रव्यवहार.

(गोविंदराव काळे यांचें दफ्तर; खासगी.)

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

विनंति उपरि " येक हजार बंदुखा तीन नमोण्याप्र॥[1], खरीद करण्याच्या; पैकीं पुणीयांत इंग्रजी व फरासीसी दोन मासल्याच्या मिळतात. त्या, नमोण्याचे बंदुखाहून, वजनास आदसेर पावसेर जाजती आहेत. " इत्यादिक तै॥[2] लिहिल्या अन्वयें मध्यस्तासी बोलले. नमोण्याच्या बंदुखा जुन्या, सबब नवे खरीदीच्या बंदुखा वजनास यापेक्षां अधिक हें कारणही सांगितलें. यावर मध्यस्त बोलले कीं:—" थोर बंदुखाचे दोन नमुणे पाठविले त्याबमोजीब इंग्रजी व फरासीसी बंदुखा पुण्यांत मिळतात. नेमाप्र॥ च्यारसें त्या व दुसऱ्या च्यारसें एकूण आठशा बंदुखांची खरीदी व्हावी. नव खरीदीच्या बंदुखा जुन्यांहून अलबता वजनास आदसेर पावसेर जाजती असतील, याची चिंता नाहीं. परंतु पुण्यांत नव खरीदीच्या बंदुखा, याची किंमत इंग्रजी बंदुखांची कसी व फरासीसास काय पडतें? हें कांहींच गोविंदराव ह्यांनीं न लिहिलें व रघोतमराव यांजकडूनही लिहिण्यांत आलें नाहीं; हें काय " ? या प्र॥ बोलले. त्यास इंग्रजी व फरासीसी बंदुखांची किंमत चौकसीनें लेहून पाठवावी. त्या प्र॥ मध्यस्तासी बोलतां येईल रा॥[3] छ २४ सवाल हे विनंति.

---

१ प्रमाणें. २ तपशील. ३ रवाना.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

विनंति उपरि "आलेमानी धाकटी बंदुख, नमोण्या करितां सांडणी स्वाराबराबर, यांनीं येथून—सदरहू प्रा। दोनसें बंदुख खरीद करण्याकारितां—पाठविली. त्या बेताच्या बंदुखा पुण्यांत मिळत नाहींत; ममईहून आणविल्या येतील. परंतु तेथील जनराळास मिस्तर कीनवी दिलावरजंग यांचे पत्र यावें. सरकारातूनही पत्राविषयीं मदारुल माहाम यांस वीनंति केली " इत्यादिक तपशील, तुमचे लिहिल्या बमोजीव, मध्यस्तास सांगितला. यांनीं उत्तर केलें कीं:—" कीनवी दिलावरजंग हैदराबादेहून येथें अद्याप आले नाहींत; आल्यानंतर पत्राविषयीं त्यांस सांगू. " याप्रा। यांचे बोलण्यांत आलें रा। छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

पुं॥. राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसी. विनंति उपरि. औरंगाबादेस तनख्याचे वसुलाकरितां कारकुन गेला. त्याचें पत्र सरकारांत आलें. त्याची नकल पाठविली. त्यावरून मा॥र समजला. छ २२ शवालीं मध्यस्तासी बोलण्यांत आलें व सखो सिवाजी कारकुन तनख्याचे वसुलास औरंगाबाद येथें गेला. त्याचे पत्राची नकलच वाचून दाखविली. फकरुदौला व अजीमुदौला दोघांकडून तनख्याचे ऐवजांस दिलातिचें बोलणें हें मध्यस्ताचे ध्यानांत आणोन दिल्हें. मध्यस्त बोलले कीं:—" सुभेदाराचे घालमेलीमुळें ऐवजास दिवसगत लागली. याउपरी कांहीं ऐवज जगधन याचे दुकानीहून व कांहीं अजीमुदौलाकडून फडच्या करवितों. " परंतु " एकंदर तनखा ऐवजाच्या येथून पेशजी केल्या त्याप्रों अहसनुदौला व कृपावंत यांचे विद्यमानें वसूल पावला असेल तो वजा जातां ततीमा ऐवज काय राहिला हें

१ छ—चंद्र म्हणजे मुसलमानी तीथ. ही १५ पर्यंत शुक्ल पक्षाची व पुढें कृष्णपक्षाची समजावी. २ पुरवणी. ३ मजकूर.

समजलें पाहीजे. त्यास, ऐवज आला किती व येणें किती याची चौकसी करुन मागाहून लिहितों " ऐसें तुह्मीं लिहिलें. त्यास, बाकी ऐवज तनखा प्रों वसुल पावला तो वजा जाऊन, किती येणें त्याचा ता। लवकर लेहून पाठवावा. त्या प्रों मध्यस्तासी बोलोन जगधनाचे दुकानावर व अजीमुदौला यांस निक्षूण पत्रें घेऊन पाठविण्यांत येतील– उत्तर सत्वर यावें. रा। छ. २४ सवाल हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

विनंति उपरि.

१ "शमषुल उमरा बहादुर यांचे पादीकारितां मम᳚इचा जिन्नस खरिदी करविला. याजकरितां पंधरा हजारांची हुंडी त्यांजकडील पाठवावी " ऐसें लिहिलें त्या प्रें॥ अजमसाहेब यांसी बोलणें जालें. यांचें ह्मणणें कीं " मम-ईचा जिन्नस पांच सात हजारांचा खरिदी करविला. पंधरा हजार कशावरून गोविंदराव यांनीं लिहिलें ?" त्यास, पांचसात हजाराचा यांनीं आणविल्या प्रों जिन्नस खरीद व्हावा. पंधरा हजारांचें प्रयोजन नाहीं. अधिक खरिदी करूं नये. याचे ऐवजाची हुंडी यांजपासोन घेऊन येकादो दिवसीं रवाना होईल.

१ "मोहराचे खरिदीच्या ऐवजाची हुंडी लौकर यावी; " ह्मणोन लि१॥. त्यास, येकादो दीवसांत हुंडी रवाना होईल.

२ दोन कलमें. रा॥ छ. २४ सवाल हे विनंति.

छ. ३० रोजीं रवाना टपा.

श्री.

मित्ती शके १७१५ ज्येष्ट शुद्ध २ सोमवार.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी,

विनंति उपरि. तुम्हांकडील पत्रें छ. १६ व छ. १८ रवानगीचीं छ. २१

---

१ लिहिलें.

व छ. २३ शवालीं पावलीं. यांजपैकीं कांहीं उत्तरें पहिलीं पाठविलीं. बाकीचीं तयार जालीं. एकादो दिवसांत रवाना होतील. सांप्रत इकडील सविस्तर मा।र मध्यस्तासी बोलणें जालें. याजवर बाबाराव आम्हांकडे आले. याचा त॥, राजश्री नाना यांचे पत्रीं लिहिलें आहे, त्यावरून कळेल. पेशजी इकडून रवानग्या जाल्या त्यांसहित येकंदर पत्रांचीं उत्तरें व तिकडील वर्तमान विस्तारें लेहून पाठवावें. तुमचे पत्राचे जाब उदईक रवाना होतील. रा॥ छ. ३० सवाल हे विनंति.

मोहे जिल्काद उर्फ जेष्ठमास छ. २ रोज मंगळवारीं पत्रें डांकेवर रवाना.

श्री.

राजश्री गोविंदराव स्वामिचे सेवसि,

विनंति उपरि. तुमचीं पत्रें छ. १६ शवालचीं येथें छ. २१ मिनहूस पावलीं. याचीं उत्तरें कांहीं यापूर्वीं रा॥ केलीं. बाकी राहिलीं तीं सांप्रत पा॥ आहेत. दुसरीं तुह्मांकडोन रवानगी छ. २९ शवालचीं पत्रें छ. २३ रोजीं पावलीं. त्याचींही उत्तरें हलीं पा॥ आहेत. त्यावरून सविस्तर मा॥र कळेल. पहिल्या रवानग्या पत्रांच्या येथून फार झाल्या. कितेक मा॥राचीं उत्तरें येणें आहेत. तीं व तिकडील वर्तमान पैहाम लिहून पा॥ जावें. रा॥ छ. २ माहे जिल्काद. हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

विनंति उपरि. “ लार्ड कार्नवालिस याजकडून तहनाम्याची याद नबाबाकडे आली. त्या यादीची नकल येथून छ. ३० साबानीं तुह्मांकडे रवाना केली. ती नकल त्या रवानगिचे पत्रांत पाठविली ऐसें लिहिलें. परंतु नकल आली नाहीं. याचा शोध तेथें पहावा. हलीं दुसरी नकल पाठविली ते

---

१ ह्या दिवशी जंत्रीवरून ज्येष्ठ शुद्ध ४ बुधवार शके १७१५ हा मित्ती येते. वाराचा फरक होतो. तो मुसलमानी व आपली पद्धति भिन्न असल्यामुळें होय.
२ पाठविली. ३ पाठवीत.

पावली. राजश्री नानांनी पाहिली. या उपरी भवति न भवति करून उत्तरें, ठरेल त्या प्रा।, पाठवीन. " ह्मणोन लि॥. त्यास छ. ३० साबानीं इकडून नकलसाहित पत्राची रवानगी केली ऐसें असतां ' नकल आली नाहीं. ' हें लिहिल्यावरून आश्चर्य झालें. येथें दफ्तरांत शोध बहुत करून पाहिला. परंतु रवानगीचे समयीं नकल केली ते येथें नाहीं. दुसरी नकल पाठविली ते येथें पोहचली. भवति न भवति जाली असेल. उत्तरें ठरल्या प्रा। सत्वर लेहून पाठवावें. त्या प्रा। मध्यस्तासी बोलण्यांत येईल. रा। छ.२ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य १९ मंगळवार.)

विनंति उपरि. मध्यस्ताचे पत्राचा जबाब, राजश्री नानाकडून छ १६ शवालचे रवानगींत पाठविला तो छ. २१ रोजीं पावला. मसविद्यावरुन सविस्तर मार ध्यानांत आला. पत्र मध्यस्तास जबाबाचें प्रविष्ट केलें. कळावें रा। छ. २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार)

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेशि,

विनंति उपरि. " बनबरी वगैरे बंदोबस्तास बाजू राहून वलि हुसेन खां फौजसरंजाम समवेत जाणार. गजिंद्रगड तालुक्याचाही बंदोबस्त करतील " याची इतला लिहिण्याविषयीं मध्यस्तांनीं सांगितल्याप्र॥ पेशजी इकडून लिहिलें होतें. त्याचें उत्तर तुह्मांकडून आलें कीं:—" पापण्णापंत याचा कारकून पांच सहा महिनें येथें आला आहे. राजश्री भाऊही होते. मोठे काजी याचे जलसे होऊन टिपु सुलतान यांचे तहप्र॥ गांवखेडीं सोडून देविलीं; व तहपासोन वासलातिचा ऐवजही मावारा देविला. सनदापत्रें — कांहीं गुंता राहिला नाहीं. रामराव दोचौं दिवशीं जाणार. " इत्यादिक लि॥ मध्यस्तास सांगितलें. संतोष पावोन बोललें कीं, " मोठी गोष्ट व चांगली ती जाली. इतका प्रकार तेथें जाला. परंतु रवो-

त्तमराव यांजकडून आह्मांकडे ये विषयींचा लेख अद्याप आला नाहीं. येईल." या प्र॥ बोलणें झालें. रा॥ छ. २ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार.)

विनंति उपरि. "रोशनखानप्रकर्णी त॥ लिहिल्याप्र ॥ राजश्री नाना यांजपाशीं पका निर्णय करून लिहितों" ह्मणोन लिहिलें. उत्तम आहे ! निर्णय होऊन लौकर ल्याहावें. त्याप्र॥ यांसीं बोलण्यांत येईल. सैदमुमुजबरखान यांनीं धोंडो मोरेश्वर यांजला मध्यस्ताकडें पाठविलें. मा॥रनिलेंनीं कचें पकें वास्तव्य मध्यस्तास येकांतीं समजाविलें. उदईक धोंडो मोरेश्वर यांस मागती रवाना करणार. पाहावें—कधीं कोठें जाणार ! रा॥ छ० २ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार)

विनंति उपरि. "वराडचे खुर्दामुळें दोन्ही सरकारचें नुकसान. याचा नक्षा ठराऊन सांगतों. याप्रा पेशजी मध्यस्तानीं सांगितल्या अन्वयें इकडून लिहिलें होतें. त्यास खुर्दाचें लौकर ल्याहावें. मार्गाचे रितीनें उमरखेडचा बंदोबस्त मदारुल्‌महाम करतील." हें तुह्मी लिहिल्या प्रा॥ मध्यस्तास सांगितलें यांनीं तिकडील प्रांतीं, खुर्दा, कोणते माहलीं कसी चाल? याचे पैसे, अधेले, पाठऊन देण्याकारितां सैदमुजवरखान यांस लिहिल्यावरून त्यांनीं वसमत, माहूर, वासीम, परवाणि, हाटें? उमरखेड—वरोडी—इत्यादिक महालचे पैसे मासल्याकरितां पाठविले. ते पुण्याकडे रवाना कर्ण्याकरितां मध्यस्तांनी आम्हाकडें पाठविले व तमाम प्रांतीं अमुक माशांचा पैसा चालावा हा नक्षाही ठरविला. याच्या यादीही यानीं तयार करविल्या प्रा देणार. ते घेऊन मागाहून रवाना करण्यांत येईल. रा॥ छ० २ माहे जिल्‌काद हे विनंति.

श्री

(शके १७१५ वैशाख वद्य ११ मंगळवार)

विनंति उपरि. वाबले प्रकर्णी वगैरे मा॥र पेशजी मध्यस्तासी बोलण्यांत

---

१ मखार २ वऱ्हाडांतील.

झाल्याचें यांपूर्वी लि॥ आहे. छ. २३ रोजीं मध्यस्तासमीप रावरंभा असतां वाबळे संबंधीं पाटिलबावा व कल्याणरावें यांस आपलीं व बाबाराव यांचीं पत्रें देवावीं या प्र॥ बोलण्यांत आलें. त्यांनीं रावरंभा यांस विचारलें. हे बोलले "कीं वाबळे पानगलीं आले तेव्हां बाजीद होऊन ' तीस हजार द्यावे ह्मणजे फारकत देतों ' ऐसें बोलत असतां ते समई फडच्या न केला हें बजाजी पंतास पुसावें. " बजाजीपंत बोलले "पंचवीस हजार, आह्मी वाबळ्यास घ्या ह्मणत होतों. वाबळ्याचे ह्मणणें 'तीस हजार द्यावे' या प्र॥ होतें. " रावरंभा बोलले:—"मागें असा सोयेवार फडचा होत असतां तो राहून हलीं पंचवीस हजार तूर्त द्यावे, फडच्या पुढेंच; तेव्हां ऐवज तरी वाबळ्यास किती ह्मणून द्यावा?" आह्मीं बोललों—" याचा जाबसाल पाटीलबावापासीं पडला. बाबाराव यांचे विद्यमानेंच ठराव झाला. त्यांस विचारावें. " त्यावरून, बाबाराव तर दरबारीं नव्हते, हरराव यांस मध्यस्तांनीं विचारलें. "जो फडच्या पंचवीस हजारावर पानगलीं होत होता तो आतां वाबळ्या पंचवीस उगेच घेऊन, पुढें पन्नास हजार यावे, पाउण लाख द्यावे हें बोलतो ह्याचें काय "? हरराव बोलले. " वाबळे कजियेदलाल कोणाचे ऐकावयाजोगे नाहींत. " मध्यस्तास ह्मटलें "आपण येविशीं पाटीलबावा, कल्याणराव यांस पत्रें द्यावीं. " त्यांचे बोलणें " कल्याणराव यांस पत्र देतों, पाटीलबावास देत नाहीं. कारण कीं बीडचे कजीये हजारों पडतील; त्याच्या भीडा घालतील; यास्तव त्यांस पत्र लिहित नाहीं. बाबाराव यांनीं राव सिंदे कल्याणराव व आबा चिटणीस याजला पत्रें लेहून द्यावीं " या प्र॥ हरराव यांस ताकीद केली. ' आपलेंही पत्र कल्याणराव यांस देतों ' याप्र॥ बोललें. पत्रें आल्यानंतर रवाना होतील वाबळे यांचीं पत्रें रावरंभा यांस आलीं. त्यांत ' कारभारी याकडोन फडच्या होत नाहीं ' हा गिल्ला करून लिहिलें: पत्रें रावरंभा यांनीं आह्मांस दाखविलीं. सारांश रावरंभाचे दौलतीस चांगलें पडावें ह्मणोन केलें. तथापि असें पडून त्यांचे गांवीं कांहीं नाहीं; याप्र॥ होतें. मुगुटराव वाबळे यांनीं आठरा हजारांचे

रोख्याकरितां वसिलेदाराकडून मसाद्याबाबत ऐवज येणें येत्रिषयीं बाब-ल्यांनी आह्मांस पत्रें व याद पाठविली. सरकारचें पत्र मध्यस्तास आलें व हरि नारायेण यांस वाबल्यांनीं लिहिलें आहे तीं पत्रें मध्यस्तास पावतीं झाल्या-वर ठरेल त्या प्रौ॥ लिहिण्यांत येईल. रा॥ छ० २ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

पु॥. राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.

विनंति उपरि. 'बावले प्रकणीं पत्रें तुह्मीं पाठविण्याचा त॥ पेशजी लिहिला होता. त्याप्र॥ मध्यस्तासी बोलणें जालें' इत्यादिक पेशजी लिहि-ल्यावरून कळलें असेल. मध्यस्तांनीं बाबाराव यांस पत्रें देण्याची ताकीद केल्यावरून बाबाराव यांनीं पत्रें आपलीं दिल्हीं तीं रा॥ केलीं आहेत बि॥.

१ पाटीलबावांस.

१ आबा चिटणिस.

१ कल्याणराव.

१ हरि नारायेण यांचे पत्राचें उत्तर.

४

येकूण चार पत्रें खुलीं बेगोंदे पा॥ आहेत. प्रयोजन असल्यास देऊन, बंदोबस्त करणें तसा करुन घ्यावा. मध्यस्तांनीं 'आपलें पत्र कल्याणराव यांस देतों' ह्मणोन बोलले. पत्र आलें ह्मणजे रवाना करूं. पाटीलबावांस मध्यस्त आपलें पत्र देत नाहींत. याचा त॥ अलाहिदा त्यांचे बोलल्या प्र॥ लिहिल्यावरून कळेल. रा॥ छ० २ जिलकाद हे विनंति

श्री

पु॥. राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति उपरि "बजाजीपंत व बक्षी व जामदार यांजला दफ्तराचा

---

१ वितपशील-खालीं केलेल्या खुलाशाप्रमाणें.

२ गोंदे-डिंक लावल्याशिवाय.

तगादा रावरंभा यांनी केला हें मध्यस्तासी आमचें बोलणें झालें; दर्याफ्त होणार" इत्यादिक पेशजी लिहीण्यांत आलेंच आहे. छ. २२ सवालीं दोन प्रहरास मध्यस्तांनीं जलसा केला. रावरंभा आले; बाबाराव व हरराव यांजलाही बोलाऊन आणिलें. बजाजीपंत, बक्षी, जामदार आणून दफ्तराविषयींची भवति न भवति जाली. मध्यस्तांनीं आम्हांकडे येण्याविषयीं सांगोन पाठविलें. त्यास, अस्तमानीं सांवतखान यांस घेऊन जाण्याचें, सबब दोनप्रहरीं जावयास अवकाश न जाला. दुसरा चोपदार आला कीं 'आपल्याकडून कोणास पाठवावें.' त्यावरून माधवराव यांस पाठविलें. आडीच प्रहरपर्यंत जलसा जाला. 'उदईक याच समयीं निर्णय सांगतों' याप्रा। सांगोन, ते दिवसीं इतकें जालें. अस्तमानीं आह्मीं गेलों तेव्हां जाला मा।र मध्यस्तांनीं सांगितला. 'उदईक जलसा आणिक होणार' याप्रा। बोलले. त्यावरून छ. २३ रोजीं मध्यस्ताकडे अगोदर रावरंभा, बजाजीपंत वगैरे गेले. दोनप्रहरां आह्मीही गेलों. बक्षीचे हतची एकंदर याद दफ्तराची पाहावी ह्मणोन मध्यस्तानीं दिल्ही. त्यांत कितेक दफ्तरें सरबमोहर[1]; व कितेक बेमोहरेचीं[2] याप्रा। लिहिलीं,—त्यांतच बीबीकडील दफ्तर लिहिलें आहे. बक्षीचें ह्मणणें—"बजाजीपंत दफ्तरें सांगत गेले. मी लिहीत गेलों. जामदारानें उचलोन ठेविलीं". मध्यस्त आह्मांस विचारूं लागले–'ह्याचें कसें?' आह्मीं उत्तर केलें 'ज्याचे जिमेस त्यानें द्यावें.' रावरंभा यांचें ह्मणणें 'दफ्तर लाल छींटाचें.' बक्षी, बजाजीपंताचे बोलण्यांत 'पांढरे रुमालाचें'; जामदारास फुरसीस केली, त्यांचें ह्मणणें 'वरता सफेत रुमाल आंत छीटाचें लाल.' याजवर मध्यस्तांनीं तर्क केला कीं:—दफतर कोठें गेलें नाहीं त्यांतच आहे. रावरंभा यांनीं पाहतां 'लाल छीटाचें नाहीं, वरतें सफेत कपडा आहे, ह्मणोन सांपडलें नाहीं' ऐसें त्यांचें ह्मणणें. यांनीं कांहीं दफ्तर सोडून पाहिलें नाहीं. त्यापक्षीं तेथेंच आहे. मोहराचीं दफ्तरें तितकीं आणावीं

१ सरबमोहर—सही शिका यथास्थित असलेलीं.

२ बेमोहरेंचीं—मोहरच नाहीं अशीं.

म्हणजे तें दफ्तर सांपडतें. याजवर आह्मी बोललों कीं ' अगर तें दफ्तर तेथें न सांपडल्यास जिमा कोणाचा? ' मध्यस्त बोलले ' यादी बमोजीब एकंदर दफ्तरें जामदाराचे स्वाधीन मोजून केलीं; यांत उणें आल्यास जामदारानें द्यावें, या प्रा। भवति न भवति होऊन ' दफ्तराचे शोधाकरितां बक्षी व बजाजीपंत व जमादार यांनीं हैदराबादेस जावें' याप्रा। मध्यस्त बोलले. आह्मीं उत्तर केलें " यांनीं जाण्याचें काय कारण? जामदारांनीं जावें. ' मध्यस्तांनीं सांगितलें " मुजाका नाहीं. नोकर आहेत, त्यापक्षीं जावें व जामदारास दफ्तरें कोणतीं हें समजणार नाहीं यास्तव यांणीं जाऊन सरबमोहर दफ्तरें येथें आणावीं. खोलणें तीं येथें खोलावयास येतील." याप्रा। टरलें. बजाजीपंत वगैरे चौघे शहरास जाणार. कळावें समजावें सबब लि॥ असे. बजाजीपंत वगैरे शहरास दफ्तरें आणावयास गेले. आज उद्यां येतील. रा। छ. २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

पु॥ राजेश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति उपरि. रावरंभा यांनीं मध्यस्तास समजाविलें कीं " तालुकियाचे कारभाराशिवाय माझा ऐवज साडेसोळा हजार येणें त्या ऐवजीं हरिपंत याजवर वरातां मीं केल्या असतां त्यांनीं वराता माघारा दिल्या. तो ऐवज देवावा " त्यावरून मध्यस्त आह्मासी बोललें कीं " वराता यांनीं आपले शिवाय ऐवजीं केल्या त्या माघाऱ्या देण्याचीं सबब काय"? आह्मीं उत्तर केलें " याचें कारण समजण्यांत आलें नाहीं " मध्यस्तांनीं यादबाजीनीं त्यांजपासीं पारसी करून दिली होती ते दाखविली आणि बोलले कीं " या पारसी यादीची हिंदवी करून गोविंदराव यांजकडे पाठवावी आणि त्यांस लिहावें कीं हा ऐवज यांस येण्याचा असतां वराता माघाऱ्या दिल्या; सबब काय? ऐवज यांचा पावता व्हावा." ह्मणोन सांगितलें त्यावरून पारसी यादीची हिंदवी पा। आहे. ' रकमा मनन कराव्या, सदर्हू ऐवज नगदी द्यावा ' ऐसें यांचें

---

१ हुंडी चिठ्ठी.

बोलणें आहे. मुषीरुल्मुलुकही बोलले कीं ' करारामदाराशिवाय यांचा ऐवज; यास हरिपंत यांनीं दिलात घालणें ठीक नाहीं. हा ऐवज यांजकडील अनामत यांस पाठवावा.' याचें उत्तर लवकर यावें र ॥ छ २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

यादी जमाखर्च आमदनी देहात वगैरे.

एकंदर रुपये.

१६५००

तपशील——

१०००० बावत आमदनी देहात.

४००० मौजे देवलाली.

४००० मौजे जांतेगांव डंमरगांव.

२००० मौजे जवळें तीजपामर्जी ?

१००००

६५०० सीवाय कलमें.

६००० रंगराव दिवाण.

५०० आहमद साहेब निंबाळकर.

६५००

१६५००

यास वराता बदल. रुपये

४००० कुबेरचंद मोदी.

३००० जाधव मारवाडी.

३००० रायेचंद मारवाडी.

३००० साहेबखान आफखान.

२००० ग्यानचंद मारवाडी.

८०० आंदाप्पा कोरपे.

५०० सलमखान.

२०० सुभाना माहर.

१६५००

सोळा हजार पांचशांच्या वराता केल्या होत्या. त्या माघाऱ्या फिरल्या. सबब ऐवज द्यावा, या प्रा॥ रावरंभा यांचें बोलणें.

श्री.

विनंति उपरि. " सुरापुरकराकडील करार जाल्यांत तथा नाहीं. वागवून घेणें. मंत्रीकडे व्यत्यास पडूं नये. ऐवजही येतो. व्यंकटराव उण्यावर असतील त्यास जपावें. गोपाळ आपा त्यांचे त्यांजकडे पाठवावा." इत्यादिक लिहिलें. त्यास सुरापूरकराकडील मजकूर मंत्रीसी बोलण्यांत आला. यांचें बोलणें कीं–" एक महिन्याचा करार असतां, आपण या कामाचे दरमीयान, बदल खातर आपली, ह्मणोन आठ महिने सबुरी केली. शेवटीं पैशास ठिकाण नाहीं. कितीही दिवस वाट पाहिली. तत्रापि शेवटीं हेंच. याजकारितां सुरापुरकरास एक वेळ थोडीशी चमक दाखविल्याशिवाय त्यांचे डोळे उघडत नाहींत. हें पक्कें समजलें. यास्तव हा उद्योग याजवर करणें जरूर. शेवटीं समेट करणें तो आपले विचाराशिवाय होणार नाहीं. परंतु कांहीं त्यांजला समजूं द्यावें " या प्रा॥ बोलले. आह्मीं यांचीं उत्तरें केलीं कीं ' करार बमोजीब ऐवज सुरापुरकराकडून येईल. परंतु आपण वागवून घेतलें पाहिजे.' मंत्रींचें बोलणें " आणीक किती वागवावें? येक महिन्याचे आठ महीने झाले. अद्याप प्रथम दिवस. वागविण्याची रीत अशीच असते कीं काय? हें आपणच सांगावें" याजवर बोलणें फार जालें. गोपाळ आपाचा मा॥र यांसी बोलावा तर यांचे ऐवजास ठिकाण नाहीं यामुळें यांची मर्जी नाईकावर खपा. त्यांत गोपाळ आपाचा मा॥र बोलल्यास

रुचणार नाहीं हें समजोन तूर्त गोपाळ आपाचा जाबसाल बोलण्यांत आला नाहीं. दोन लक्ष रुपये तूर्त पाठविणार. त्यांत लाख पुण्याकडून व लाख परभारा येथें पाठवावे. ऐसा बेत. परंतु तोहीं ऐवज नाहीं. पुण्याकडून येणें त्याची अवस्था तसी. येथें येणें तो अद्याप पैसा नाहीं. मंत्रीसी भिडेनें सुरापुरकराविषयीं किती बोलणें आंगेजीचें होतें? हें त्याचे गांवीं नाहीं. त्यापक्षीं यांचे येहसान अंगावर घेऊन त्यांजकडून काहींच अमलांत न यावें. याप्र॥ कोठ पावेतों दिवसगत करावी? हें कांहीं चांगलें नाहीं. यास्तव इकडूनही सुरापुरकरास बहुत कांहीं लिहिण्यांत आलें. तुह्मींही हे सर्व प्रकार लेहून ऐवजाची तोडजोड आठ पंधरा दिवसात होत असल्यास ल्याहावें. तो प्रकार त्यांजकडून घडणें असाध्य. ऐसें असतां मंत्रीसी बोसणें तसें अंग टाकून बोलतां येईल. यांची नजर तूर्त त्यांजवर वांकडे चालीची दिसती. ऐवजाची सरबराई होऊन आल्यास बोलूनच फेदफे करण्याची शकल ठरवितां येईल. नाहीं तर केलें कर्तव्य व्यर्थ होऊन बखेडा पडतो. हें मनन करून त्यांजकडे लिहिणें ते ल्याहावें व इकडे खुलासा उत्तर पाठवावें. त्याप्र॥ समजोन बोलतां येईल. सुरापुरकर यांचा प्रतरणेचा कारभार, बोलावें त्याप्र॥, कांहींच अमलांत येत नाहीं. लबाड कारभार त्यांत हर्फ येण्याचा प्रकार. याजकरितां बेजार जालों. कृष्णाजीपंत तुह्मांपासीं बजावून गोष्टी सांगतात, तितकेंच! परिणाम सुधा नाहीं. पार पडणें ईश्वराधीन आहे! र॥ छ० २ जिल्काद हे विनंति.

२९

श्री.

विनंति उपरि.

येथून छ. २२ रमजानापासोन छ. ८ माहे हाल पावेतों पत्राच्या रवानग्या सात केल्या. तीं पत्रें पावल्याचा ता॥ तारीखवार लि॥ तो समजला कलम—

पाटील बावा कूच करून वानवडीवर आले. नदीकडील जमीन काळवट, दिवस पर्जन्याचे; हें कारण लिहील्यावरून समजलें. कलम— १

" राजश्री नानास पत्रें अपालीं येतात; ते जाबाकारितां मजपासीं देतात. मला समाधान नाहीं. सबब जाब तटले. बोभाट लेहूं नये." ह्मणोन लिा. त्यास तुमची प्रकृत स्वस्थ जाली असेल. नानाकडील पत्राचे जाब फार येणें ते तयार करून लौकर पाठवावे. वरचेवर जाब येण्यास आळस करूं नये. कलम-- १

रामचंद्र दादो यांचे दोन लखोटे त्यांचे चिरंजीव माधवराव यांस पावते झाले. कलम— १

" सावकार, सराफ, मातबरांनीं हात आटपले. तमाम लोकांची दिवाळी निघतात." ह्मणोन लि॥. त्यास पुण्यांत साहुकाराची आसी अवस्था हे गोष्ट कठीण ! येथील ही साहुकारांत हुंडीपांडी करण्याची दिकत फार तूर्त आहे. कलम-- १

" वावड्याहून ताईबाईकडून हरिकाळा आला. मिरज प्रांतीं वगैरे पाऊस दोन तीन जाले. पुण्याकडे पर्जन्य नाहीं." ह्मणोन लि॥ त्यास मृग नक्षत्राचे पाऊस कांहीं जाले न जाले? धारण कसी? हें ल्याहावें. इकडेही पर्जन्य जाले. कलम— १

" गंगाधरराव रास्ते यांस वेड लागलें, रामचंद्रराव वारले; बाळाजीपंत ढेकण्यांचा काळ झाला; लक्षुमणराव व्यथिस्त, उदास, काशिस जाणार, तुळा केली;" इत्यादिक लि॥ तें समजलें. ईश्वरी इच्छा ! कलम— १

२६

" दत्तपुत्र केडगांवकराचा घेणार, बापु व बाबा दोन्हीकडील संधान राहून त्रितियपंथ करणार," हे लिहिल्यावरून कळलें. दत्तकपुत्र कोणता घेतला? सरकारांतून ठराव कसा जाला? हें कचें ल्याहावें' कलम— १

" मारडकर घाईस आले; मी व आपाजी बाबाजी कांहीं मदत करून पाहातों" ह्मणोन लि॥. त्यास देश, काल, समय येक प्रकारचा. यास्तव

मदत करणें तें बहुत समजोन पाहून करावी. पैंच न पडे ऐसें जाल्यास करावें. कलम—— १

श्री.

विनंति उपरि. राजश्री कल्याणराव कवडे छ. १४ शवालीं राजश्री नानाकडे आले. आपले खासगत कामाची विनंति करून 'नवाबाकडील कामें उगवावीं, मध्यस्तासी स्वच्छता असावी, हें काम मला सांगून पहावें' इत्यादिक बोलण्यावर उत्तर जालें——कामें उगवल्यावर काय गुंता? इतकें जालें आसतां बाहेर लोकापासीं जसा स्वभाव त्याप्रमाणें बोलणें. त्याच अन्वयें इकडे मध्यस्ताकडेंही बजाऊन पत्रें आलीं. हा मा॥र मध्यस्तांनीं आह्मांसीं बोलण्यांत आणिला. याचीं उत्तरें प्रत्युत्तरें, प्रथम मध्यस्त आह्मीच, मागाहून बाबाराव यांस बोलाऊन घेऊन, बोलणें जालें याचा कचा त॥ 'बाबाराव आह्मांकडे आले' इत्यादिक राजश्री नाना यांचे पत्रीं लिहिल्यावरून कळेल. सारांश ज्याचा जो स्वाभाविक धर्म त्यांनीं त्या प्रे॥च करावें हा त्यांचा मार्ग. समजणारास सर्व समजतें. तुम्हांपासीं कल्याणराव येऊन बोलले त्याचाही मा॥र समजला. या प्रकर्णीं राजश्री नानास पत्रें लिहिलीं त्याचीं उत्तरें लौकर यावीं. रा॥ छ० २ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

विनंति उपरि; "होळकराकडील बापूजी होळकर व कासीराव यांच्या व सिंद्याकडील गोपाळराव यांच्या परस्परें भेटी जाल्या; कलह राहीला." ह्मणोन लि॥, तें कळलें. त्यास, मल्हारराव—तुकोजी बावाचे पुत्र—मागाहून गेल्यावर मागतीं त्यांनीं कलहास आरंभ केला, ऐसें ऐकण्यांत. तर वास्तव्य ल्याहावें. रा छ २ जिलकाद हे विनंति.

श्री.

विनंति उपरि. छ. १३ शवालचीं आह्मांकडील पत्रें पावल्यांचा दाखला छ. १६ मिनहुचे रवानगींत तुह्मीं लिहिल्यावरून कळला. कलम—— १

" राजश्री पाटील बावांस समाधान नाहीं, सीतज्वर येतो, राजश्री नाना

व तात्या समाचारास गेले होते; त्यांचे स्त्रीसही समाधान नाहीं. " ह्मणोन लि॥, तें कळलें. पाटील बावांस अलीकडे समाधान कसें ? हें ल्याहावें कलम— १

"गोविंदराव गायकवाड यांस सरकारांतून वस्त्रें दिल्हीं; परंतु सरंजामी होऊन जाणें होत नाहीं; मानाजी गायकवाड बडोद्यांत हुशारीनें राहून सरकार नजरेचें संधान लाविलें " हा त॥ समजला. सरकारांतून दोघांतून कोण ठरेल हें ल्याहावें. कलम—— १

"श्रीमंतांची स्वारी हाथी व वाघाची लढाई पाहावयाकरितां छ. १७ रोजीं गेली," हें लिहिल्यावरून समजलें. अलीकडे नवल विशेष ल्याहावें. कलम—१

"राजश्री परशरामपंत भाऊ तासगांवास गेले, मुंज जाली, सांवताचे कामाकरितां करवीरास जाणार, सरंजाम कारितात, सरकारांतून तोफा रवाना होणार." ह्मणोन लि॥. त्यास सरकारांतून भाऊकडे तोफा किती गेल्या ? भाऊ आद्याप तासगांवींच आहेत ? किंवा करवीराकडे ? हें वर्तमान आलें असल्यास ल्याहावें. सांवताकडून बोलणार सरकारांत येणार. जें ठरेल तें लेहून कळवावें. कलम—— १

सागवानी लांकडाचा व बंदुखाचा म॥र. लिहिला. त्यास यापूर्वीं येथून त॥ वार लि॥ आहे. त्यावरुन कळेल. कलम — १

कलमें सुमार साहा र॥ छ० २ जिल्काद हे विनंति.

श्री

विनंति उपरि.

१ "अजमसाहेब यांसि बोललों 'सध्या हुंड्या घेऊन पाठवाव्या.'

१५००० ममईचे खरेदीबदल.

३०००० मोहरा खरेदीबदल.

४५०००

पंचेचाळीस हजाराच्या हुंड्या सत्वर घेऊन पाठवाव्या. दिवसगत लागो नये" ह्मणोन लि॥ त्यास, ममईची खरिदी पंधार हजारांची करावयाची नाहीं. पांच सात हजारपर्यंत करणें ऐसें यांचें बोलणें, तेव्हां पांच सात हजार काय

देतील तो व मोहराबाबत तीस हजार सदरहूचे हुंडीविषयीं आह्मीं त्यांजकडें सांगून पाठविलें. त्यांस, " प्रस्तुत हुंडी होत नाहीं. पुण्याचे हुंडीचा भाव साहुकारांत सेंकडा साडेचार, पांच, साडेपांच, असा असोन हुंडी होत नाहीं. याजकरितां ऐवज आपल्यापाशीं देतों." याप्रा यांचें ह्मणणें. आमचें बोलणें कीं एथें ऐवज घेऊन खरेदीचे तेथें उपयोगी काय? अगर हुंडावनसुद्धां ऐवज दिल्यास हुंडी कारितां येईल. त्यास हुंडावनसमेत ऐवज दिल्यास तुह्मांस लेहूं. ऐवजाचा भरणा कसा करतात त्याप्रा लेहूं. तोंपावेतों तुम्हीं तेथें खरिदी न करावी. यांजकडून ऐवज येण्यास दिवसगत लागल्यास ताण बसेल यास्तव लेहूं तेव्हां खरेदी करावी.

१ " शमघुल उमरा यांचे षादीकारितां सरंजाम आणावयास श्रीरामास मुंबईस रवाना केलें. मजपासीं तर ऐवज नाहीं. तेव्हां मानुरकर का। दार यांनीं एकोणीस हजार ऐवज भरला. त्यापैकीं बारा हजारांच्या हुंडया करून श्रीरामासमागमें दिल्या" ह्मणोन तुह्मी लि॥ त्यास बारा हजारांचाहि जिन्नस खरीदी करूं नये. पांच निदान साहापावेतों खरीदी करवावी. ह्मणोन आजमखां यांनीं सांगोन पाठल्यास मुजरद मनुष्याबराबर तुह्मीं श्रीरामास मुंबईस लेहून पाठवावें. १ " सिदी इमामखां यांचीं मोतीं खरीदी करणें. त्यास पुण्यांत माहाग; सबब मुंबईस खरीदी करविली" ह्मणोन लिहिल्या प्रा सिदी इमाम यांस सांगीतलें. 'उत्तम' ह्मणाले. परंतु फार दिवस जाले.

२

कलमें सुमार तीन रा। छ. २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ४ बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि.

१ राजश्री हरिपंत तात्या व आबा चिटणीस तात्याचे बागांत भोजनास गेले. तेथें खिलबत झालें. याचा ता। लिहिला व येथून तुह्मांस कुफिया लि-

हिलें होतें; त्याचीं उत्तरें तुम्हीं लिहिल्यावरून ध्यानांत आलें. त्यास तुमचे लिहिण्यावरून तर खचितसें वाटतें. जोंपर्यंत हिंदुस्थानांत गेले नाहींत, तोंपर्यंत आमची खातरजमा होत नाहीं.

१ बेदरच्या गोष्टीविषईं संज लि॥. येथें नाहीं. बलकी मागील फडचे व पुढें स्वच्छता व्हावी ऐसी कल्याणराव यांची आर्जू ह्मणोन लिहिलें. त्यास ईश्वर असेंच करो!

१ साहासें चाळीस मोहरा खरीदी केल्या ह्मणोन लि॥. त्यास तूर्त इतकेंच पुरें करावें. याचा ऐवज व आणखी खरीदीचे ऐवजाची तरतूद करूं तेव्हां खरीदी करावी.

३

कलमें सुमार तीन र॥ छ २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ४ बुधवार शके १७१५

विनंति उपरि. "पुण्यांत दुखण्याचा झपाटा भारी! सीतज्वरानें बहुत लोकांस हैराण करून पाडलें. कितेक जीवें गेले, कितेक दुखणाईत, कांहीं नव उमेदी, कितेक कुणकुणतात." त्याचा नांवनिसीवार त॥ लिहिल्यावरून कळला. मोठा उपद्रव जाला! हल्लीं मृगसीतळाई पडल्यापासोन शम जाले असेल. तुमची प्रकृत आतां कसी आहे? निस्तोष आरोग्य जाल्याचें ल्याहावें. या दिवसांत प्रकृतीस तुह्मीं फार सावधपणें जपून अवषधपथ्यास आळस न करितां प्रकृत नीट राखावी. चिरंजीव तात्यास मधुरा जाला होता. मोठी चिंता प्राप्त होती. श्रीकृपेनें आराम जाल्यावरून समाधान वाटलें. रा। छ २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ४ बुधवार. शके १७१५

विनंति उपरि. साहुकाऱ्यांत येथें हुंड्यांचा भाव पुण्याचे हुंडीचा असा

जाला आहे कीं एकसें च्यार, साडेच्यार, पांच प्रा येथें ऐवज घेऊन पुण्यांत हली सिक्याची शंभराची हुंडी करावी. याजकारितां साहुकार घरोघर फिरतात कीं ' पुण्याची हुंडी द्या. ' परंतु मिळत नाहीं. असी चडचड हुंडीची जाली आहे. आह्मांकडें दाहा पांच जण आले. हुंड्या मागितल्या. दाहा वीस हजाराची हुंडी येथून केल्यास सांप्रत सोयही हुंडावन मिळावयाची चांगली. परंतु तुह्मीं पुण्यांतील साहुकारसराफांनीं हात आटोपिल्याचें लिहिल्यामुळें हुंडी न केली. ' हुंडी दहा पांच हजारांची करावी, ' ऐसें तुमचें उत्तर आल्यास करूं. नाहीं तर प्रयोजन नाहीं. उत्तर लौकर यावें. हा भाव पुढें ठरतो याचा नेम नाहीं. तूर्तकाळीं मात्र भाव याप्र॥ जाला आहे. र॥ छ २ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ४ बुधवार शके १७१५

विनंति उपरि. तेजवंत भारामल यांनीं सांगितलें कीं " खासगत आह्मांस मोतीं पुण्याहून आणावयाचीं; येविषई गोविंदराव यांस लेहून मोतीं आणवावीं. त्याचा ऐवज येथें देतों " त्यावरून मोत्यांचे किंमतीचा अजमास व सुमारी मोतीं बि. ॥

४०० कि॥ (किंमत) मोतीं, दाणें १००. दर ४ प्रा॥.
६०० कि ॥ दाणे १०० दर ६ प्रा॥
५०० कि॥ दाणे ५० दर १० प्रा॥

२५०

१५००

येकूण मोतीं सुमार आडीचशें, किमत दीड हजार. याशिवाय भावसिंग चौधरी जिनसीकडील यास जोडी नथेची—तीनसें, निदान च्यारसें, सेवटीं पांचसें पावेतों किंमतीची—उत्तम. या प्र॥ सदरहू मोतीं खरीद करून पाठ-

त्रावीं. ह्मणजे ऐवज यांजपासोन येथें घेतां येईल. रा। छ. २ जिलकाद हे विनंति.

छ ६ जिल्कादीं टप्यावर. खानगी पत्रें.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार, शके १७१५

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति उपरि. छ. २९ माहे शवालचीं तुह्मीं पत्रें पा। तीं छ ३० माहे मा।रीं पावलीं. त्यांची उत्तरें—" श्रीमंतांस पत्र नवाबांनीं पा। होतें त्याचा जवाबाचा तरजुमा हिंदवी पाठविला. त्यास श्रीमंताचें उत्तर तयार करविलें. चिटणिसास मसविदा करून दिल्हा. पत्र होऊन आलें ह्मणजे रवाना करितों." ह्मणोन लि।. त्यास, ज्या हेतूस्तव पत्र लिहिलें कीं श्रीमंतांकडून त्याचें उत्तर ज्यासमयीं यावें तेव्हां न आलें. नवाबाचे पत्राचा जाबही येथें येऊन पोंचला. तुह्माकडून मसविदाही आह्मास आला. आद्याप श्रीमंताचें उत्तर नाहीं. आतां जें उत्तर येणें तें, आह्मीं पत्र लिहिलें त्याचें उत्तर, कधींतरी आलें. इतकेंच फळ! रा। छ ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५

विनंति उपरि. नवाबांनीं श्रीमंतासी पत्र पाठविलें. त्याचे जबाबाचा मसविदा हिंदवी पाठविला. त्यांत परस्परें नोका लाऊन जबाब लिहिला. त्याचे कुन्हे ध्यानांत येण्याकारितां आलाहिदा पुरवणी तुह्मीं लिहिली. त्याप्रा। अक्षरशः मननांत आलें. हा मसविदा मध्यस्तास वाचून दाखविल्यांत त्यांजला कांहीं खुषी व्हावयाची नाहीं; हें समजोन त्यांस न दाखवितां मसविदा आपल्याजवळ ठेविला. पत्र जबाबाचें रघोतमराव यांजकडून आल्याचें वर्तमान समल्यावरून मध्यस्ताकडें कोन्हेरपंत यांस पाठवून त्यांजला विच्या-

रिलें कीं श्रीमंतांकडून हजरतीचे पत्राचा जबाब रवाना जाला. ऐसें आह्मा-कडें लिहिलें आलें. त्यास पत्र आलें कीं नाहीं? उत्तर केलें कीं " पत्र आलें. परंतु अद्याप हजरतीस गुजराणिलें नाहीं. गुजराणिल्यानंतर पत्रांतील भाव काय याची इतला तुह्मांस होईल." याप्रा बोलले. रा। छ. ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५

विनंति उपरि. नबाबाचे पत्राचा जबाब श्रीमंताकडून रघोतमराव यांचे विद्यमानें यांजकडें आला. तो नबाबांनीं मध्यस्त समीप असतां वाचून पाहिला. छ. ५ जिल्कादीं मध्यस्ताकडें कोन्हेरपंतास पाठऊन विचारिलें कीं "श्रीमंतांकडलि जबाब आला तो हजरतींनीं पाहिला कीं नाहीं" मध्यस्त बोलले " मी जवळ असतां पत्र अक्षरशा हर्फबहर्फ पाहिलें. त्यावरून हजरतीची मर्जी बहुत खफा जाली; आणि बोलले कीं मागती याचा जबाब राव पंत प्रधान यांस मी लिहितों" याजवर मीं अर्ज केला कीं " पुन्हां या पत्राचा जबाब लिहिण्याचें कारण नाहीं, येकवेळ पत्र लिहिलें. त्याचा जबाल तिकडून या तऱ्हेचा आला. आतां पत्र लिहिल्यानंतर तिकडून जबाब काय येईल? तकरारीनें तकरार वाढेल. यांत फायदा नाहीं. सबब मागतीं पत्र लिहिण्याचें मवकुफ करविलें." याप्रा मध्यस्त बोलले. रा छ. ६ जिल्काद. हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५

विनंति उपरि. नबाबांनीं श्रीमंताकडील जबाब आला तो वाचून पाहते समई जवळ कोणी गृहस्थ होते. त्यांजला कोन्हेरपंत यांनीं पत्र वाचते सम-ईचा प्रसंग विचारिल्यावरून त्यांनीं सांगितलें कीं " श्रीमंतांचें पत्र नबाब वाचीत होते, ते समई नबाब हास्यमुखें वाचून वरचेवर हांसून बोलत होते. त्यांत मध्यस्तांनीं अर्ज केला कीं 'पीर मुर्शद! या पत्राचा झाडून मजमुन हजरतके खतका जबाब लेकिन् गुलामके उपर सब मारका' याप्रा मध्यस्त

अर्ज करित गेल्यानंतरही नबाब पत्रांतील मजमुन एक एक पाहून हांसत होते, याप्रा समीपचे गृहस्थाचे मुखें ऐकिलें. त्यावरुन लिहिलें असे. साराश मध्यस्तांनीं सांगितलें त्यांत 'पत्र वाचून हजरतीची मिजाज खफा;' दुसरे वर्तमान, तेंच समर्यांचे, दुसऱ्या

३९।३६

कडून अंतरंगींचें याप्रा; यावरून यांतील कयास कसा तो पाहावा. रा छ. ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५

विनंति उपरि. "ताटांत सांडलें काय? वाटींत सांडलें काय? पाटीलबावाही समंजस! दौलतीची काळजी सर्वांस आहे. दुसऱ्यांनीं तमाषे पहावें हें कोणास गोड वाटेल कीं काय? समजोन वहिवाट चालली" ह्मणोन लि॥. त्यास असेंच असावें हें चांगलें. हीच इच्छा आहे! कलम १ "करनुळकरांचें कसें ठरलें हें ल्याहावें. दोहींकडे सिलसिला राखावा ह्मणोन लि॥." त्यास, इब्राहिमखां याचा कारभार करून मध्यस्तांनीं त्यांस पागटुरीं बसविलें. अलफखानाचें राजकारण पक्कें करून रणदुला येथें येणार. येथें आल्यावर कारभारही बोलण्यांत येईल. सध्याचा काल वाजबीवर नाहीं. जबरदस्त असेल त्याचा आहे. आह्मीं दोंहींकडे सिलसिला ठेविला. परंतु घडणार असेल तसे घडेल! कलम— १

"लांकडाचे खरेदीस ऐवज द्यावयास तात्यास आपण लि॥. कीं 'एक लाख बत्तीस हजार जगधनास पावले. बाकी राहिला ऐवज तो आपण द्यावा.' त्यास, मी तो तात्यासी उत्तर केलें कीं कमकसर दीड लक्ष पावले असतील. त्यास ऐवज यापेक्षांही अधिक पावला असावा. आपण लिहिलें त्यांत थोडा. याचें कसें आहे तें ल्याहवयास आज्ञा व्हावी" ह्मणोन ता॥ लिहिलें व त्याची याद पाठविल्यावरून समजलें. त्यास तुह्मास समजावयाजोगी याद तयार करविली आहे. एका दो दिवसांत रवाना करूं. त्या बराबरच्या पुरवणीचा जाब ता॥ वार लेहूं. ह्मणजे सर्व समजण्यांत येईल. कलम— १

" मालीटाकडून याद आली. त्याविषयीं सलाह पाटीलबावांस पुसावी ऐसें ठरलें. त्यांचे येणें होऊन ठरेल तसें उत्तर लिहीन" ह्मणोन लि॥. त्यास लौकर उत्तर यावें. कलम— १

" नन्हुमलास तीन हजारांच्या हुंड्या दिल्या. याचा ऐवज देतों. याउपरि हुंडी होऊं नये. घासीमियांकडे माझा ऐवज येणें त्याची याद मागाहून पाठवितों " ह्मणोन लि॥. त्यास हुंडी इतक्यावर करीत नाहीं. परंतु तुमची याद लौकर यावी, ह्मणजे समजेल. कलम— १

" पालख्यांचे दोन सरंजाम पाठविले. याविषयीं बाळाजी हरि यांचे लिहिलें आलें. त्यास, येथून सांडणीस्वार पाठवून सरंजाम आणवितों. पसंद पडल्यास घेतील. नाहीं तर माघारा रवाना होईल. निदान—निदानची किंमत आज्ञा यावी " ह्मणोन लि॥. त्यास सरंजामाचे किमतीची याद पेशजी टप्पावर तुह्मांकडे पा॥ आहे. त्यांत निदान किमतच ठराऊन लिहिलें आहे. तेव्हढ्यवर ठरत असल्यास ठेवावा. नसल्यास माघारा रवाना करावा. कलम— १

" बालाघांट वगैरे बाबतीची मामलत बाळाजी महिपतरायाकडील याचा मा॥र व बाजी खंडेराव सरदेशमुख याचा ता॥ मागाहून समजोन उत्तर लिहिण्यांत येईल. कलम— १

" घासीमियांकडील तीन हप्ते जाले. त्यांत दोन तर आलेच असतील. पैकीं सखाराम अनंतास साडे सत्तावीस जातां बाकी ऐवज रदकर्जास पावल्यास व्याज कमी होतें. रदकर्जास ऐवज पावला नाहीं, तेव्हां काय व्यवस्था? याची समजूत पडत नाहीं. " ह्मणून लि॥. त्यास, तुह्मीं लिहिल्याप्र॥ हप्ते आले असते तरी तुमचें लिहिणें नीटच. तीन हप्त्यांत एक तो ऐवज निमे आला. याचा ता॥ मागाहून लेहुं. तेव्हां समजूत पडेल. कलमें सुमार आठ. पा॥ छ. ६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ रविवार शके १७१५

विनंति उपरि. " औरंगाबादचे तनख्या ब॥ वसूल किती व बाकी किती

याची याद पाठवितों " ह्मणोन लिहिलें. परंतु याद येत नाहीं. तुह्मांकडून याद येण्याचा उसीर. यास्तव याद लौकर यावी. कलम—— १.

"करनुळकराकडें ऐवज फसला. येविषयीं स्वस्थ असो नये. तगाद्यास कोणी पाठवावें. भिवरायास फजीत करून ल्याहावें " ह्मणोन विस्तारें लिहिलें; तें कळलें. त्यास तगाद्यास पाठविणें अथवा भिवरायास पत्र लिहिणें—दोहींतही फळ नाहीं. अलफखानास येविषयीं आह्मीं पत्र पाठविलें होतें. त्याचा जाब आला कीं रणदुलाखां बाहदुर तेथें येत आहेत. दरबारचा जाबसाल होऊन आपल्या तिही ऐवजाचें ते बोलतील. त्यास रणदुलाखानही लौकरच येणार आहेत. ते आल्यावर येविषयीं त्यांसि बोलणें होईल तें लिहून पाठवूं. कलम. १.

" बाळाजी रघुनाथ यांस दिवटी आबदागिरीची नेमणूक आहे. खिजमतगाराची नव्हती. त्यास याद पा। त्याजवर करार होउन यावा. " ह्मणोन लि॥ त्यावरून यादीवर करार करून पा॥ आहे. कलम. १.

" वसमतचे ऐवजाचें अद्याप ठरलें नाहीं. निश्चय करून लिहितों. याचें कारण दरबारची गोष्ट आजची पंधरा दिवसांवर जाती " ह्मणोन लिहिलें. त्यास, यास उपाय तुमचा काय आहे ? परंतु कामाची खराबी ! कलम. १.

" रावरंभाकडील तालुक्यास तगई देणें वगैरेचे जाब हरिपंतास सांगून लिहविलें. मागाहून पाठवूं " ह्मणोन लि॥ उत्तम आहे. जाब लौकर यावे. कलम—— १.

मारडकराचें दिवाळें वाजलें याचा त॥ लिहिला तो कळला. कलम १.

दुखणीं होऊन माणसे फार मरतात याचा त॥ लिहिला तो कळला. कलम—— १.

मुकुंद जोशी याचे इनामाचे दुमोहरी विषयीं वारंवार सूचना तेथें होती. त्याचा बयान लिहिला तो सर्व कळला. कोन्हेरपंतास या उद्योगास लाविलें. परंतु तुह्मी मुकुंद जोशी याची दुमोहरी सनद इतकीच सूचना लिहीत असावी. कलम—— १.

कलमें सुमार आठ र॥ छ, ६ जिल्काद, हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ शु. ७ बुधवार शके ७११५.

यादी बाळाजी रघुनाथ यांजकडे आफ्तागिरा व मशालची याची तैनात सरकारांतून पावत आहे व खिजमतगार नि॥ आहे. त्यास तैनात पो। रोजमरा द्यावा लागतो. स॥ (सबब) महाराजांनीं कृपा करून खिजमतगाराची तैनात आवलसालापासून सरकारांतून करार करून देविली पाहिजे. तैनात दरमहा ५ पांच रुपये दरमहा येणेंप्र॥ करार चाकरी बारमाही व कबज आकार याही शिरस्ते बमोजींब येणेंप्र॥ करार.

छ. ६ माहे जिल्काद आर्बातीसईन सन फसली १२०३ मु॥ बेदर.

तैनातपैकीं रोजमरा दरमहा रुपये ४ चार एकमाही रोजमरा नेमणुक येणें प्र॥ करार.

तेरीख आवलसालापासून छ. २९ शयाल आर्बा तीसैन मयां व अळफ येणेंप्र॥ करार.

छ. १९ जिल्कादी रवाना पुण्यास टप्यावर.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति उपरि. तुह्मांकडून फार दिवस जाले, आलीकडे पत्र येऊन तिकडील वर्तमान कांहीं कळत नाहीं. त्यास, हे दिवस पत्रें वरचेवर येऊन समजावयाचे. अशा प्रसंगीं आळस होतो, हें चांगलें नाहीं. राजश्री नानाकडील पत्राचे जाब बहुत तटले. त्यांसुधा तुह्मी आपले पत्राची उत्तरें व वर्तमान पैहाम लेहून पाठवावें. अलीकडे प्रकृत कसी आहे? दरबारास जाणें येणें इकडील वर्तमान, सिंदे, होळकर यांचे लढाई इत्यादिकचा त॥ ल्याहावा. प्रकर्णीं वगैरे नबाब व मध्यस्ताचे बोलण्यांत आल्या अन्वयें त॥ म॥र राजश्री नाना यांचे पत्रीं लि॥ आहे त्यावरून कळेल. उत्तरें लवकर रवाना करावीं.

चार महिन्यापासून खासगत तुह्मांस पत्रें लिहिलीं. त्यांतील नुकते व चुटके उत्तरें यावयाजोगें बहुत लिहिण्यांत आलीं, परंतु बहुतां पत्रांचीं उत्तरें आलीं नाहींत. त्या गोष्टी मागती आठवत नाहींत. तुमचे विसरण्यांत आलें. अथवा आळसामुळें किंवा दुखण्याकारितां उत्तरें न आलीं. हें खरें. उत्तर पत्राचें न आलियावर चैन पडत नाहीं. समजण्यांत येत नाहीं. याविसीं वारंवार किति लिहावें? लिहितां थकलों. आतां ईश्वर तुह्मास प्रेरणा करील ती खरी. रा। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी. विनंति उपरि. राजश्री जीवनराव पांढरे समशेरबहादर येथें आले. भेट जाली. यांनीं आपलें वर्तमान सांगितलें. इतक्यांत तुम्हांकडील पत्रें आलीं कीं " राजश्री हणमंतराव सभापत यांचे विद्यमानें म॥रनिलेकडून कर्जाबाबत वगैरे ऐवज येणें. याजकरितां सन १२०२ सालचे मोकाशाची मामलत त्यांजकडील आटकाऊन पांढरे म॥रनिलेकडे मामलतीचा वसूल न जाय ऐसा, बंदोबस्त व्हावा " ह्मणोन लिहिलें व ऐवज येणें त्याची याद पाठविली यावरून समजलें. म॥रनिलेसही बोलण्यांत आलें कीं "आमचे ऐवजाचा फडच्या जाल्यासिवाय मामलतीचा ऐवज तुम्हांकडे पावणार नाहीं.". या प्र॥ बोलून सजावरुदौलाकडील आवराद निठूर दोनी माहालाचे मोकाशाचा ऐवज अनामत ठेवण्याविषईं त्यास सांगोन बंदोबस्त केला. सिदी इमाम याजकडील बेदरचाही बंदोबस्त होत आहे. वसूल यापूर्वी हणमंतराव यांजकडे पावला. तो वजा जाऊन बाकी ऐवज अनामत राहील. कोटगीर, हुसें, पोतंगल घांसीमियाचे भरण्यांत सन १२०१ पावेतों आले. पुढें सन १२०२ सालचाही ऐवज बंद करविला. जीवनराव यांचें बोलणें कीं "आपले ऐवजास काय गुंता आहे? वाजवी हिसेबाचे रुईनें जो ऐवज असेल त्याचा फडच्या आपण ठराऊन देतील तसा करीन." आमचेंही बोलणें कीं "वाजवी ऐवज आमचा तोच

घेऊं. गैरवाजवी होणार नाहीं." या प्र॥ जालें. र॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति उपरि. जीवनराव पांढरे यांनीं एकान्ति घराऊ रीतीनें बोलण्यांत आणिलें कीं "पहिलेपासोन आपल्याशिवाय दुसरे कोणाचा आश्रय नाहीं. आणि आपल्यासी ई॥पासून माझी चाल कशी हें सर्व ध्यानांत असेल. पुढेंहि आपण सांगतील तशी वर्तणूक करीन. नेम करून देतील त्या प्र॥ राहीन. महालचा कारभारही सर्व आपल्याकडे ठेवून जशी नेमणूक होईल त्यांत तफावत न येतां चालेन. पेशजीं ऐवज आपल्याकडील घेतला, तो आदा केला किती? ऐसें असोन मजकडून माहालासमंधीं जो ऐवज पावला तो गोविंदराव यांस पावला न पावला हेंहि कळेना. कारभारी यांचे हातीं मोहर देऊन मुखत्यारीचें काम सांगितलें त्यांची वर्तणूक व चाल कसी याचा बयानकारितां विस्तार! गोविंदराव यांजकडें तरि ऐवज पावला असल्यास चिंता नाहीं. माझे उपयोगावर आहे. तें न होतां दरम्यान कळेल तसी धांदल केली आहे. दोन च्यार कलमांवरून प्रत्ययासही आलें. ई॥ पासोन त्यांजकडे हिसेब येणें हेंही केवळ माझ्यानें होतें असें नाहीं. आपले आश्रयावर होईल. आपला ऐवज एकंदर व्याजसुद्धां किती? त्यांत वसूल पोंहचून बाकी निवळ किती राहिला याचे वास्तविक समजावें. फडच्या करून घ्यावा. आपले ऐवजास मजकडून कसूर सहसा व्हावयाचा नाहीं" या प्र॥ फार बोलले. आह्मींहि यांची खातर जमा करून सांगितलें कीं "जो ऐवज वाजवी असेल त्याचाच फडच्या करून घेऊं. कोणी गैरवाका समजाविल्यास ध्यानांत यावयाचें नाही. हिशेबाच्या कच्या यादी आहेत त्या गोविंदराव यांस लेहून आणवितों." या प्र॥ सांगितलें. त्यास पांढरे यांजसमंधीं हिसेब वाजवी ऐवजाचे असतील त्या यादी कच्या पाठवाव्या. बाकी राहिले ऐवजांची तडजोड करून घेतां घेईल. यांचें बोलणें कीं "हणमंतराव यांनीं गैरबाका सम-

जाविल्यावरून गोविंदराव यांनीं याद पाठविली. त्यांत पसतीशाची रकम किता ह्मणोन लिहिली. असा हिसेब येऊं नये. खरें असेल तें लिहिलें यावें. त्याप्र।। हजर आहे." याप्र।। बोलणें. त्यास हिसेबांच्या यादी जो ऐवज खर्चीत दिल्हा व व्याजसुधा हिसेब ठरला तो ता।वार लौकर यावा. र।। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति उपरि, जीवनराव पांढरे यांनीं आपल्याकडील हिसेब आणिला. त्यांत हणमंतराव यांचे विद्यमानें माहाल समंधी वगैरे ऐवज बहूत पावला. यांचे हिसेबी फाजील निघते. तुह्मांकडून याद आली त्यांत बाकीचा ऐवज येणें. या हिसेबास व यादीस कांहींच मिळत नाहीं. यावरून हे याद हणमंतराव यांनीं सांगितल्याअन्वयें पाठविली ऐसें दिसोन आलें. त्यास पांढरे यांजकडे जो ऐवज हिसेब ठरून वाजवी निघाला त्याच्या कच्या यादी नकला आह्माकडे पाठवाव्या व जीवनराव यांजकडून फडच्या कसा करून घेणें. याचेंहि खोलून लिहावें. त्याप्र।। समजून होईल. आपले ऐवजास यांचें कांहीं वाकडेपणाचें नाहीं. त्यापक्षीं आपणही यांसि सरळपणें खरें तें समजाविल्यांत काय बाध आहे? जीवनरावही थोर उमदा मनुष्य! पहिलेपासोन याची चाल दुसरी नाहीं. पुढेंही "आज्ञेप्र।। सांगाल तसी वर्तणूक करीन" ऐसें निखालसतेचें बोलणें. त्याअर्थीं त्याचा खुलासा घराउ लेहून पाठवावा. व यादी हिसेब लौकर यावे. र।। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार. शके १७१५

विनंति उपरि. जीवनराव पांढरे यांचे व कारभारी यांचे वांकडें आलें. त्यांनीं कांहीं विच्यार मागें पुढें न पाहतां मन माने तसी धूम केली आहे. हल्लीं जीवनराव यांचे ह्मणणें "आपले मांडीवर मान आहे." त्यापक्षीं अन्याय

व्हावा हें कांहीं चांगलें नाहीं. व त्या करण्यांत फायदा तरि कोणता? वाजवी तेंच कां न घडावें. येविसीं तेथें तुह्मांस कदाचित रकारनामक यांची भीड पडत असेल. त्यास येविषीं मुरवत व भिडेचा संकोच पडल्यास आह्मांवर टाकून बोलावें ह्मणजे चिंता नाहीं. परंतु भिडेमुळें वचनीं गुंतूं नये. खरें वास्तविक तें खुलाशानें इकडे लेहून पाठवावें. तेथें तऱ्हे तऱ्हेनें गैरवाका सांगितल्यास त्याजवर न जातां कचा हिसेब व कर्तव्य तें लिहून पाठवावें. त्याप्रा। बंदोबस्त कारितां येईल. रा। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति उपरि. गोपाळराव पांढरे तेथें आले आहेत. जीवनराव यांचा त्यांचा प्रकार तुमचे माहीतगिरींतच आहे. सांप्रत जीवनराव यांचें व कारभारी यांचें वैमनस्य. यास्तव ते कांहीं गोपाळराव यांस चिमटा घेऊन फंद उभा करतील. रकारनामक तुह्मांस बोध करून नानाप्रकार समजावितील. ते मनांत न आणितां, बोलतील तें ऐकून घेऊन आंतून जीवनराव यांचें लक्ष चित्तापासोन ठेऊन गोपाळराव समंधीं नवीन दरज कांहीं न चाले; पूर्वीं नेम जाला त्या प्रा। त्यानें आपला दरसाल ऐवज घेणें तो घेऊन स्वस्थ राहावें; दौलतीचा कारभार जीवनराव यांजकडे सर्व ठरल्याप्रा। चालावा, ऐसा बंदोबस्त जरूर करून ल्याहावें. कारण कीं जीवनराव यांची चाल आपल्यासि बहुत घरोब्याची व निखालसपणें आहे. यांत तथा नाहीं. तो प्रकार बदमामलीचे सिरोमणी, सर्व भाताचा वैश्वदेव करून पाहतां कशास कांहीं ठिकाण नाहीं. हा स्वभाव पुर्ता विचार समजला हें तुमचेंही मनांत आसावें. सारांश गोपाळराव वगैरे हरयेक फंद उभे राहिल्यास त्यांचें निराकरण करून जीवनराव यांजकडे लक्ष राखून बंदोबस्ताच्या शकली ल्याहाल त्याप्रा। येथें पकें कारितां येईल. या गोष्टीचा वाच्यांश तेथें न होतां येहतीयातीनें या बंदोबस्तांत मन ठेवावें. जरूर! रा। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

विनंति उपरि. रघुनाथ बाबुराव साहुकार पुण्यांतील यांजपासोन जीवनराव पांढरे यांनीं पेशजी मामलत समंधे कर्ज घेतलें होतें त्यांत वसूलही बहुतकरून हणमंतराव सभापत यांचे विद्यमानें पावला. कांहीं ऐवज देणें त्यास, सांप्रत हणमंतराव यांची चित्तशुद्धी नाहीं. तुफान करून रघुनाथ बाबुराव यांचे देण्याचा तोंदा मनस्वी समजावितील यास्तव त्याचे देण्याचा अजमास याजकडील वसूल काय पावला व बाकी राहीलें काय? हें तुह्मी समजोन घेऊन त्याची आकसात बंदी बाजवी ऐवजाची ठरावून पाठवावी. "नेमाप्रा ऐवज पावता करीन" ऐसें जीवनराव यांचें बोलणें, त्यास, हणमंतराव यांचे समजाविल्यावर न जातां रघुनाथ बाबुराव यांचा हिसेब खचित समजोन घेऊन ऐवजाची वायदा मुदत ठरवून ल्याहावें. यास आळसाखालें न टाकितां जरूर करून ल्याहावें. रा॥ छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व २. मंगळवार शके १७१५.

विनंति उपरि. राजश्री रावरंभा यांनीं दफ्तराचें झट बजाजीपंत वगैरेकडे लाविलें होतें. याची पंचाईत मध्यस्तापासी होऊन ठरलें त्याचा त॥ पूर्वी लिहिल्यावरून कळला असेल. बजाजीपंत व बक्षी व जामदार ऐसे दफ्तराचे शोधाकरितां हैद्राबादेस गेले होते. तेथून दफ्तरें आणिलीं, बाजीस दाखविलीं. त्यांत तें दफ्तर सांपडलें. बाजींनीं यांस सर्वांस सांगितलें कीं "आमचें दफ्तर आह्मास सांपडलें." या प्र॥ जालें. बजाजीपंत वगैरेवर आळ रिकामा आला होता तो दूर जाला. तुह्मास कळावें सबब लि॥ असे. मध्यस्थानी बाजीदेखत आह्मांस सांगितलें कीं "रुमाल—कागद सांपडलें. ऐसें बाजीसाहेबांचें ह्मणणें मुबारक" ह्मणोन. आह्मीं बोललों " नाहक पेंच ब्राम्हणावर आणिला होता. आतां

पार पडला." बाजी आम्हासी बोलले कीं "घरची गोष्ट मुषीरुल्मुल्कपर्यंत बजाजींनीं कशास नेली?" याचें उत्तर त्यास आम्हीं केलें कीं हा दोष बजाजीकडे किमपि नाहीं. माझी ताकीद बजाजीस होती कीं मुषीरुल्मुल्क यांजपाशी गोष्ट न काढावी आणि आम्हींही याविसीं बोललों नाहीं. तुम्हीच जामदार आदिकरून प्रथम मुषीरुल्मुल्क यांजपासी घेऊन गेला. नंतर मध्यस्ताचे बोलावण्यावरून बजाजीपंतास पाठविलें. ऐसें असतां आपण बजाजीपंत यांजकडे फायष केली याचा दोष ठेवितात हें मलाच आश्चिर्य जालें." याजवर बाजींनीं कांहीं उत्तर केलें नाहीं. आणखीच गोष्ट काहडली. सारांश मऱ्हाटे काबाडीचे! ईश्वर या कारभारांतून तुम्हास कधीं सोडवील याचे नवस करितों. रा। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५

विनंति उपरि. घटाल्याकडे दोन तनखाबाबत साडे चौतीस हजार रुपये येणें. त्याचे वसुलास तिमणा नाइक पांच महिनें बसोन निकड संतत केली. तेव्हां पंधरा हजार रुपये वसूल जाला. ऐवज त्याजकडील प्यादे बादरका समागमें देऊन नाइक मा।र यांनीं रवाना केला. तो येथें पावला. पंनास रुपये परत होऊन बाकी नन्हुमल यांचे दुकानीं जमा केला. 'बाकी साडे एकुणीस हजार येणें. त्याची निकड होत आहे. परंतु दोन महिन्यासिवाय तूर्त ऐवज हातास येता दिसत नाहीं." याप्र॥ नाइक यांनीं लिहिलें. मध्यस्ताची ताकीद घटाले यांस पाठऊन निकड करणें तितकी करितां येईल. याजवर ऐवज वसूल, येईल तेव्हां प्रमाण· रा। छ. १९ जिल्काद हे विनंति.

छ १९ रावरंभा यांनीं

मागीतल्यावरून.

३२

श्री.

ज्येष्ठ व. २ मंगळवार शके १७१५.

राजश्री याविराजीत राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

पो गोविंदराव कृष्ण सा नमस्कार विनंति. उपरि, येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित जावें. विशेष—मौजे शिरसांव पा हवेली परंडा जागीर—राजश्री राव रंभाजी जयवंत निंबाळकर यांची—तेथील व मौजे देगांव पा बारसी या दोगांवचे सिवेचा कजिया बहुत दिवस. सा पांच चाहूर जमीन आज पावेतों मोहगम पडिक आनामत असतां सालगुदस्ता मौजे देगांव व कांदेलगांव पा बारसी या दोगावांनीं अनामत राण जबरदस्तीनें पेरलें. तेव्हां सिरसांवकराचा त्यांचा कजिया जाला. बारसीकर कमाविसदारांनीं सरकारांत गैरवाका समजाऊन सिरसांवची जमीन—कदीम पांच चाहूर कजीयाची व जदीड साडेबारा चाहूर येकूण—साडेसतरा चाहूर जमीन सिरसांव येथील जप्त केली. कमाविसदारांनीं वाडा बांधून जमीन वहिवाटावयास लागले. येविषई राव मारनिले यांनीं तुह्मास पांच चार वेळां लिा सिरसांवकर रयेत येक वर्ष पुण्यांत बसले. परंतु बंदोबस्त न जाला. दिवस लावणीचे. त्यांत यांचीं जमीन देगांवकर व कांदलगांवकर जप्तीचें राण पेरतात. सा सिरसांवची रयेत उठोन बेदरास आली. गांवची खराबी जाली. राव मारनिले यांचें ह्मणे कीं “ याप्रा गैरवाजबी होणें हें उचित कीं काय ? ” त्यावरून लिा असे. तरी सालगुदस्ता मौजे मााराचा माल व ऐवज नेला असेल तो माघारा देवऊन वाजवीचे रुईनें नवी जमीन रेटली तिची मोकळीक व्हावी. कदीम पांच चाहूर कजियाचा निर्णय होऊन ठरेल त्या प्रा दोहीं गांवांनीं वर्तावें. येविषीं तुह्मीं राजश्री नाना यांस विनंति करून बंदोबस्त करून द्यावा. रा छ० १९ जिल्काद बहुत काय लिहिणे लोभ कीजे हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ३ बुधवार शके १७१५.

छ. १६ रोज रवाना टपा.

राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसी—

विनंति उपरि. जफरुदौलायहतेषामजंग यांचे बोलणें कीं "माझे बापापासून श्रीमंताचे दौलतखा, तुमचे दोस्तीचा सीलसिलांही कदीमपासून असें असतां माझे कामावर आपण कांहींच मुतवजे होत नाहीं. हें अपूर्व आहे! पानगलचे मुकामीं मध्यस्त आलजपूरचें काम मजकडे सांगत होते ते वेळेस आपण खातर केली असती तर माझें काम होतें. श्रीमंताचे दौलतखाह तुमची दोस्ती कधीं कधीं उपयोगीं पडावी" इत्यादिक बहुत गिला केला. त्याचें उत्तर त्यांस दिल्हें कीं "तुह्मीं ज्या गोष्टी बोलिलां त्या खऱ्या. परंतु इतके दिवस या विषईंचा तुह्मांस खियालच नाहीं. जर खियाल असता तर आजपरीयेंत स्वस्थ का बसलां? तुमचे बाप सरकारचे दौलतखा हें समजोन निर्मळचे मोहिमेचे वेळेस मदारुल माहम यांनीं तुह्मांविषई आमचे बरोबर नवाबास कित्येक गोष्टी सांगून पाठविल्या. तेव्हां हजरतींनीं मान्य करून आह्मांस सांगितलें. त्याजवरून ज्यांत तुमचें खैरखाहीची गोष्ट ती सांगून पाठविली. हजरतींनी ही मान्य करून लढाई मोकूफ करून तुह्मांकडीलजबाब सवालाचे इंतज्यारींत होते. सेवटीं तुमचे असमंजसपणाचें बोलणें पडलें; तेव्हां आह्मी लाचार होऊन निरोप घेऊन पुण्यास गेलों. सेवटीं जें व्हावयाचें तें झालें. आह्मी बोलत होतों त्याचे शतांश तरी तुम्हांस कांहीं लाभ जाहला? कांहींच नाहीं! त्याजवरून आमचे मनांत निश्चये कीं अद्याप दुनयाईचे उंच नीच गोष्टींविसीं प्रवीणता नाहीं. आणि तुमचे बापाची काय माई याची ही माहितगारी नाहीं. तेव्हां तुमचा विश्वास खातरजमा कोण तऱ्हेचा कसा मानावा? याजकरितां या गोष्टीचा गिला आह्माकडे नाहीं. तुह्मी हुषीयार जालीयावर पुढें तुह्मासच बरें वाईट कोणतें हें समजत जाईल." ऐशा कितेक गोष्टी सांगितल्यावर सावध होऊन बोलिले कीं

" जें मागें जालें तें गुदस्ता आतां मदारुल माहम यास माझी पास असावी. माझे दौलतखाहीचा सिलसिला कायम करावा. मदारुलमाहम व हरिपंतजी यांस पत्रें लिहून देतों हीं पाठवावीं. माझे कार्याविषयीं तुह्मी मध्यस्तापासीं सई करावी. मदारुलमाहम यांचे लक्षाखेरीज मी नाहीं. याची खातरजमा जसी पाहिजे तसी करून देईन. त्यांत आंतर पडावयाचें नाहीं " म्हणोन बहुमताप्रकारें बोलिलें. त्यावरून त्याची खातरजमा केली. " मदारुल माहम यासही लिहितों. उत्तर येईल. नंतर तिकडील खातरजमेचा प्रकार तुमची बोलण्यांत येईल. " याप्रा। बोलण्यांत आलें. आस्थाही लावून ठेविली आहे. हा मजकूर राजश्री नानास श्रुत करावा. रा। छ. १६ जिल्काद. हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ३ बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि. जफरुदौलायहतेषामजंग यांनीं राजश्री नाना व तात्या यांस पत्रें दिल्हीं. तीं पाठविलीं आहेत. प्रविष्ट करून उत्तरें घेऊन पाठवावीत. यांनीं आमचे नांव लिहिलें आहे तिकडून पत्रें येतील त्यांत आमचे नांव असावें किंवा नसावें याची सलाह राजश्री नाना, तात्या सांगतील तसें करावें. मनांत संशय आला याजकरितां लि॥ असे. पत्रांत दोस्तीचे खातरजमेचा मजकूर लिहावा. उत्तरें लवकर यावीं ह्मणजे खातरजमा त्यास वाटेल. दिवसगत न लागावी. रा। छ. १६ जिल्काद हे विनंति.*

श्री.

ज्येष्ठ व. २ बुधवार शके ७११५.

विनंति उपरि. जफरउदवला यांचे मनांत मध्यस्तापाशी यांनीं साहित्य केलीयांस माझें कार्य होईल मध्यस्ताची जात म्हटल्यास याचे उपयोगी तसे करतील परंतु याचा मोहभंग कशास करावा ? या अर्थी जंग यासही आस्था लावून ठेविली कीं प्रसंग पाहून मध्यस्तासी बोलावयासी येईल. प्रयत्न तुमचा असावा त्या वेळेस आम्हींही साहित्य करूं इतके मधाचे बोट लावून

* पारसी पत्राची नक्कल नानाचे नांवाचे जुनावर छ मजकुरीं बार आहेत.

ठेविले आहे. समयानुसार घडावयाचें तसें घडेल. राजश्री नाना, तात्यास पत्रें आहेत त्याचे जाब पाठविण्याची अडचण मनांत येईल त्यास उगीच दोस्तीचीं पत्रें आलीं त्याचा जाब लिहिल्यास बाद यावयाचा नाहीं. तहनाम्यांत कलम ओंवलें आहे. उपयोग काय ऐसे म्हणतील त्यास दौलत आहे तेथें उपयोग सर्वदा पडतच आहे कोणते वेळेस उपयोग पडेल त्याचा न्यमे नाहीं आपण होऊन पैगाम आला त्याचा मार्ग कुंठित कां करावा? सिरसिला असल्यास उपयोगच आहे. यांतील प्रकार बहुत आहेत. प्रसंगोपात ध्यानांत येतील. याजकरितां पत्राचीं उत्तरें पाठवावयास आनुमान नसावा ऐसी विनंति करावी. रा॥ छ. १६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. २ बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि. राजश्री बाबाराव मध्यस्तापाशीं बोलत होते कीं राजश्री तुकोजी होळकर यांचीं पत्रें मदारुलमहाम यास आलीं कीं सिंद्यासी आमसी हा प्रकार उपस्थित जाहला, हा तेथील आज्ञाव्यतिरिक्त नाहीं त्यास त्यांची जमीयेत फार, इकडील थोडी, याजमुळें लढाईचा प्रसंग आप्तर जाहला. पुढें कसी आज्ञा? केलें कर्म सिद्धीस तर गेलें पाहिजे याचें उत्तर लवकर यावें ऐसीं पत्रें आलीं त्याजवरून मदारुलमहाम आंदेशांत पडले आहेत. पहावें काय जबाब देतात. याप्रमाणें वर्तमान ऐकिलें त्याजवरून लिहिलें आहे. खरें खोटें नकळे. याचा शोध तुम्हांसही तेथें लागला असेल. लिहून पाठवावें. रा॥ छ. १६ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ९ मंगळवार शके १७१५.

भावसिंग चौधरी यानें पत्र मागितले सबब.

राजश्री यावितजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सा॥ नमस्कार विनंति उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लि॥ जावें.

विशेष राजश्री गोपाळ नाईक वानवले यांचा ऐवज शंकरदास साहुकार हैदराबादकर यांजकडे सतराशें रुपये मुद्दल याजकरितां याचा मूल मनुलाल यास पैठण येथें वानवले यांनीं अटकाविलें येविषयीं रोशनराव व भावसिंग चौधरी यांनीं बहुत वेळ आम्हांस सांगितल्यावरून वानवले यांस पत्रें पाठविलीं, परंतु मनुलाल याची सुटका जाली नाहीं. सांप्रत भावसिंग चौधरी याचे मारिफात साहुकारी निशा सतराशें रुपये मुद्दल घेण्याची खातरजमा बशर्त मनुलाल येथें आल्यावर ऐवज घ्यावा. याप्र॥ घेऊन वानवले यांस पत्र समागमें जासूद देऊन पैठणास पाठविलें. त्यास मा॥रनिलेनी मनुलाल यास मोकळीक करूं नये. येथें पाठविल्यास उत्तम. कदाचित व्याज वगैरे आड करूं लागती त यास्तव तुम्हांस लि॥ त्यास शंकरदास याजपासी देण्याघेण्याचा आहवाल कांहीं. नाहीं वाडा वस्तवांनीं गाहण ठेवून चौधरी यानें मोठे बलानें साहुकाराकडून निशापाती केली आहे यास्तव व्याज वगैरे तंटा कांहीं एक न करितां मुद्दल फडच्यांत समजोन मनुलालास सोडून रवाना करावें. आह्मापासी पोहचते करून द्यावे, या प्र॥ वानवले यांस तुह्मी परभारा लेहून सदरहु प्र॥ अंमलांत आणीत ऐसा बंदोबस्त करावा. र॥ छ. २२ जिल्काद बहुत काय लि॥ लोभ कीजे हे विनंति.

छ. २३ रोजीं टप्यावर रवाना पत्रें.

श्री.

ज्येष्ठ व. १० बुधवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति उपरि तुमचे पत्रावरो मामलत समंधें घासीमियां व सरबुलंद जंगाकडील ऐवजाचा व जगधनास ऐवज पावल्याचा मार लिहिला होता, त्याचे जाब हली पा॥ आहेत त्यावरून ता॥ कळेल. राजश्री नाना यांस पत्रें लि॥ आहेत त्यावरून दिनचर्या वगैरे वर्तमान कळेल. वरचेवर तिकडून पत्रें रवाना करीत जावीं. इकडील पत्राचे जाब येणें फार तटले आहेत. छ. १२

जिल्कादची तुह्मांकडील पत्रें छ. १८ माहे मा॥रीं पावलीं. यांचीं उत्तरें उद-ईक रवाना होतील. रा॥ छ २३ जिल्काद हे विनंति. चिनापटण आखबार पा॥ आहे हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. १० बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि घासीमीयां व सरबुलंदजंगा बाबत तीन हप्याचा ऐवज येणें दोन हप्त तरि जगधनाकडे पावले असावे ऐवजाची व्यवस्था कसी? आज्ञा यावी ह्मणोन ता॥ लिहिलेंल्यास उभयतांकडील ऐवज महमद अजीमखां यांचे मारफातीनें आला त्याचे झाडयाची याद आलाहिदा ता॥ वार लिहिल्यावरून कळेल. सरबुलंद जंगाकडील ऐवजाचा फडच्या जाला थोडी बाकी येणें राहिली. घासीमीयांकडे भरणा भारी कारभार वोडग्रस्त. आरंभापासोन खांसाहेबास निकड करण्यांत गुंता नाहीं परंतु आजपर्यंत ऐवजाची सरबराई जाली नाहीं. तीमाराव व गोविंदराव पालीमलार दोन आमीलाकडून वसूल तीन्याणव हजार पांचशें पावला. कांहीं माहली मामलेदाराकडे फडच्या होऊन रसीदाही आल्या. त्या रुजु करण्याकरितां चिमणलाल आला होता. सांप्रत तिमाराव ही आले. खां साहेबास निकड लाविली आहे. पांच सात दिवसांत हिसेब रुजू होऊन बाकीचा फडच्या कसा करून देतात हें समजोन लिहिण्यांत येईल. रा॥ छ २३ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

यादी महमद अजीमखां यांजकडे घासीमीयां व सरबुलंदजंग यांजकडील माहाला बाबत स्वराज्याचे मामलतीचा ऐवज येणें ता॥ सन १२०१ पावेतों.

९६९४९४८= बमोजी बदस्तऐवज मा।रनिले रुपये

१६८६९४।।।–।। सरबुलंदजंग बा।

४००७९९।–।। वातीमीयां बा।

९६९४९४८=

ता।

४६९४९४८= तीन हप्त्यांनी घ्यावे

१००००० रसीदा रुजवातीकरितां तहकूफ ठेविले ते.

९६९४९४८=

६१३१।।=।। ज्याजती सरबुलंदजंग यांजकडील रसीदाची रुजवात पानगली मा। विठ्ठल बाबा व भवानीपंत यांनीं करून बाकी आठेचाळीस हजार काहडली होती, त्यांतील कितेक कलमें हल्लीं हिसेबी सरबुलंदजंग यांजकडे लागू जाली सबब इजाफा——

९७६१९०।।।=।

१७०६३४८=। सरबुलंदजंग यांजकडील रुपये

१६०६७ मा। त्रीमलराव आमीन पा। आलंद गुजोटी ७६०० किता

२१६७ किता

६००० माहदाजी खंडेराव तनखा प्रो।

१६०६७

३०००० रामचंद्र जोसी साहुकार यांजकडोन रोख.

२५३४७ जिवाजी बाबुराव आमीन नीलंगेकर यांजकडोन

१२५०० किता

९००० ३५००

१२८४७ देविले सखारामें अनंत

९००० ३८४७

१२८४७

२५३४७

१४६५३ तनखा सिदी इमामखां यांजवर प॥ चितापूर ऐवजीं.

४४९।- जीवाजी बाबुराव यांजकडून रोख वसूल.

१८३७५ तनखा ता॥ मानुर वसूल गोविंदराव भगवंत यांजकडे.

३५७४२॥।=। रसीदा मामलेदारास माहली वसूल पावल्याच्या रुजु.

१७०६३४८=।

९३५०० वासी मियांकडील

६०५०० तिमाराव हारि.

१०००० कि॥ रोख.

४८००० कि॥ चिठी.

२५०० म॥ जमनादास.

६०५००

३३००० गोविंद रघुनाथ आमीन पाली मलार.

२५००० किता

८००० किता

३३०००

९३५००

२६४१३४८=।

पो। आदा——————————————— रुपये

९६३९८ सरकारांत

८०९२५ रदकर्ज जगधन साहु

२८००० रामचंद्र जोसी पो।

९००० जिवाजी बाबुराव पो।

८००० १०००

१८९२५ तिमाराव हारि पो।

९९२५ ९०००

२५००० गोविंदराव पालीमलार पो।

८०९२५

४००० गणपतराव व्यंकटेश

२००० रामचंद्र जोशी पो।

२००० जिवाजी बाबुराव पो।

४०००

११४३३ जासूद तैनाती व डांकवाले व चेनापटण.

१०००० गु॥ गोविंदराव भगवंत.

तिमाराव हरि पो। झाडा

म॥रनिले पासी.

१४३३ वरात सरकारची.

मु॥ माहदाजी विठल २०५९

पो। आदा गोविंदराव

यांजकडून १२६ पुण्यात

५०० चिटी मुरुम.

६२६

बाकी ———————— रुपये

११४३३

४० रामचंद्र गुणाजी, यास रोशनखान वसेहुकर

याचे तहकी कातीकारितां रवाना सेहुखर्चास

रोख रोख

९६३९८

१०६३२२।=। मामलेदार स्वराज्याकडील यांस आदा

२५६७ गोविंदराव कृष्ण बाबती पा। आलंदगुंजोटी

सन १२०१ बा। ६५६७ पो पेशजी बालाजी

व्यंकटेश यांचे विद्यमानें वसूल ४००० बाकी

हली वि॥ त्रिमलराव.

६००० फतेसिंग भोसले, मोकासा पा। सारवाड जगदेव राव कोकाटे व॥ गु॥ रामचंद्र गुणाजी शेख.

२२३२॥ गोविंदराव कोकाटे मोकासे प॥ बासरव त॥ सीरफूर बाकी त॥ सन ११९९ रुपये २९३२॥ हा॥ पर पो॥ हैदराबादी नख्त वसूल ३०० बाकी हलि गु॥ जोती भास्कर.

२७५०० रंगो प्रल्हाद म॥ सखाराम अनंत.

१२८४७ गु॥ जिवाजी बाबुराव

९००० ३८४७

१२८४७

१४६५३ जनरवा सिदी इमाम.

२७५००

१४०० गोपालराव धोंडदेव तळेगांवकर त॥ मुरुग प॥ उदगीर बाकी त॥ सन ११९९ रुपये २००० पो॥ आदा.

५०० पुण्यास वि॥ गोविंदराव भगवंत.

१०० हैदराबादी जयराम गोविंद कारकून नि॥ मशारनिले.

---

६०० बाकी हल्लीं

६५७४२॥।=। रसीदा सर बुलंदजंगाकडील मामलेदारास माहालि वसूल पावत्याच्या आल्या त्या.

८८० गोविंदभट मोकासी मौजे मुधोळ पा।।
निठूर बाकी ता।। सन ११९९ हा।
पट राहिले ते.

१०६३२२।=।

२०२७२०।=।

बाकी सिल्लक रुपये

६१४१३॥।-

ता।।

८३०० तिमाराव हरि ४८०० पौ।। वसूल
रुपये ३९७०० बाकी येणें.

(५९) १४९५ व्यंकटीदास यांजकडे सिलक.
१८४७६।- गोविंदराव कृष्ण याजकडे.
६००० भाहदाजी खंडेराव तनखा पा।।
६५६७ गोविंदराव पाठि मलार ८००० पो
१५०० जिवाजी बाबुराव ३५०० पो
४००९ नन्हुमल पो
४४९।- जिवाजी बाबुराव नगदी.

१८५१६।-

पो रामचंद्र गुणाजी खर्चास

४०

बाकी रुपये

२५३७५ गोविंदराव भगवंत यांजकडे.
७००० रावरंभाजी जयवंत निंबालकर.

१४९०० गु॥ व्यंकटीदास

३००० रा॥कर पो

९९०० जगवल हा॥

३९०० २०००

१४९००

२९०० म॥ जमनादास भावल पो

१००००

पो खुंडी खुशालचंद किसनदास याजवर नन्हुमलाकडे जमा १०००० बाकी येणें.

१८३७९ ता॥ मानुर हा॥ तनखाचा ऐवज.

२९३७९

६००० नन्हुमल याजकडे १०००० पो रोख.

१७६७॥. रोख सीलक.

६१४१३॥ᐟ

बाकी ऐवज महममद अजीम खां यांजडून येणें ———— रुपये

३११४९६॥≡

ता॥

४१९७।–॥ सर बुलंदजंग यांजकडे जमा.

१७४८३१॥ᐧ॥ᐧ

पैकीं वसूल १७०६३४८≡।

बाकी येणें ———— रुपये

२६४॥।–॥ म॥ निळे कडोन.

३९३२॥ बाकी जिवाजी बाबुराव.

४१९७।–॥.

३०७२९२।-॥ सरदारुदौला यांजकडोन जमा.

४००९७२।=॥

पो॥ वसूल ९३५००

बांकी येणें —————————————— रुपये

३०७२९१।-॥

———

३११४९६॥≡

श्री.

यादी ऐवज झाडा सन १२०२ सला सती सईन मयां व अलफ.

जमा —————————————— रुपये

३०००० सरकारांतून हुंडया पुण्याहुन वि॥ गोविंदराव भगवंत खुशालचंद किसनदास वगैरे साहुकारावर आल्या ३ त्याजबाबत.

२८५०३ सोमभूपालराव गदवालकर यांजकडून.

२५००० हा॥रो खा असल.

३ जासुदास खर्चाबा॥

३५०० व्याजह॥ हिसेब.

———

२८५०३

———

५८५०३

—————————————— रुपये

५२००० सरकारांत रदकर्ज जगधन साहु.

३०००० साहुकारी हुंड्या ह॥

२२००० गदवाल कराप्र॥

१२००० १००००

———

२२०००

———

५२०००

१०० गोविंदराव कृष्ण गद्वालकराप्रो रोख.

१२७० गोविंदराव भगवंत यांजकडे गदवालकराप्रो.

१००० वरात मलेगीर ना। भागवत.

२७० वरात सुब्रह्मण्याचार्ये.

१२७०

४३३ परत व्याज मलेगीर ना। व सुब्रह्मण्याचार्ये यांचे वराते हा।

१८१०३

बाकी गदवालकराकडून ———————— ३०० रुपये

श्री

ज्येष्ठ व. १० बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि जगधनाकडे रदकर्जी ऐवज पावला असावा. पहिले हप्याबाबत दीडलक्ष व गद्वालकराबाबद साडेबावीस व घटाले साडे सतरा व हुंड्या बाबत तीस व वसमतेपो। वीस हजार. या प्र। दोन लक्ष चाळीस हजार पावले असावें. ऐसें असतां येक लाख बतीस हजार पावेल म्हणोन लेख हे काय? येविषी ता। लिहिलें, त्यास मामलेदारा बाबत ऐवज आजपर्यंत आला व गदवालकराकडील हुंड्या बाबत तीस हजार एकंदर जमा धरून याचा झाडा दोन यादी आलाहिदा पाठविल्यावरून घटाल्याकडील पंधरा हजार आले. पो। परत वजा पन्नास जातां चौदा हजार नऊशें पंनास रुपये नन्हुमल याचे दुकानीं जमा केले आहेत. वसुमतेपो। वीस हजारहि साहुकाऱ्यांत आहेत. जगधनाकडे दिल्हे असते परंतु **वसमतेचे** ऐवजाची परवानगी पाठवितों ऐसें तुम्हीं लिहिल्यावरून ऐवज साहुकाऱ्यांत ठेविला. परवानगी अद्याप आली नाहीं. त्यास घटाल्या बाबत व **वसमतेचा** ऐवज जगधनाकडे घ्यावा ऐसें लिहिल्यास भरणाकरितां येईल. उत्तर यावें. दुसरे वीस हजार वसमतचे तनख्या-बाबत खोळंबून पडले आहेत. याजविषीं दोन चार वेळ लिहिले असतां

उत्तर नाहीं. यास काय करावें ? येक वेळ नानास स्मरणपूर्वक यादींत लिहून पुसावें म्हणजे पहिले वीस हजार घेतले त्या सुद्धा माघारे द्यावें किंवा कसें हें समजेल. पुढें वीस यावयाचे ते घ्यावे न घ्यावे हेंहि समजावें म्हणजे तसें करावयासी येईल. हें काम विशेष अडचणीचें नाहीं. या विषई राजश्री नानाचें पत्र घेऊन पाठवावें. म्हणजे पुढें पाटी चांगलें र॥ छ २३ जिल्काद हे विनंति.

श्री

ज्येष्ठ व. १० बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि

प्रांत बालाघाट येथील मामलत सन १२०२ चीनले गांवकर व उदगीरकरकरांनी केली माजी बाकी बाळाजी महिपतराव यांनी लिहून दिल्हीं. त्याप्रो॥ पंचवीस हजार त्यास द्यावे. बाकी नवे मामलेदारानीं निशा केली. दोवांचाहि ऐवज एकदांच देणें लागेल, आपण जमा करून ठेविला असेल ह्मणोन लि॥ त्यास बाबतीवाल्याचा ऐवज ता॥ १२०१ पावेतो एकंदर घासीमियां सरबुलंदजंगाचे भरण्यांत आहे. वसूल आला त्याचा झाडा लिहिल्यावरून कळेल. बाकी ऐवज घासीमियांकडून आला ह्मणजे जमा होईल. बाबतीवाल्याकडे माहली वसूल पावला, तो वजा होऊन हिसेबी बाकी निघेल ते घ्यावयास येईल. कलम १

बाजी खंडेराव सर॥ मुख यांचे हप्त्या बा॥ ऐवज देणें ते हाका मारितात, ऐवजाची निकड करितात. ऐवज रोख असावा आगर नबाबाचे रदकर्जास पावावा म्हणोन लि॥ त्यास बाजीं खंडेराव यांस ऐवज देणें पेकीं हरीपंतास रोख दहा हजार तुम्ही दिले आहे. शिवाय माहली फडचे होऊन रसीदा आल्या. हिसेबी बाकी राहील त्याची रुजुवात त्यांजकडील लक्ष्मण संगो येथें आहे त्यासि करून जो ऐवज देणें तो घासीमीयाकडून ऐवज आला म्हणजे द्यावयास येईल, अथवा तुम्हांकडे पत्र पाठवूं त्या प्र॥ तुम्हीं तेथें द्यावा. कलम १

दोन कलमें रवाना छ २३ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ११ गुरुवार. शके. १७२५

छ २४ रोज रवाना टपा पुण्यास

राजश्री गोविंदराव स्वामीचें सेवेसी विनंति, उपरी तुम्ही छ १२ जिल्कादची पत्रें पाठविलीं तीं छ १८ माहे मजकुरीं पावली त्याचीं उत्तरें.

१ राजश्री आबाचिटणीस व तात्या जोसी यांस बेदरी पिकदाण्या पाहिजेत. याजकरितां चार पिकदाण्या चांगल्या घेऊन पाठवावयासी आज्ञा म्हणोन लिो त्यास नबाब येथें आलियापासून जकातीचे उपद्रवामुळें माल निवत नाहीं. कारागराचे मुचलका घेतले आहेत याजकरितां पिकदाण्या मिळत नाहींत. पूर्वीं बेदरी सरंजाम फर्मायेषी आह्मी करविला त्यांत पिकदाण्या आहेत. बाळाजी रघुनाथ यास सांगून त्यापैकीं प्रस्तुत दोन पिकदाण्या चांगल्या बारामतीहून आणवून उभयतां दोन घ्याव्या. कलम.

१ मिस्तर मालीट यानें सरकारांत विनंति केली कीं दिलावरजंग यास लाड साहेबाचें पत्र आलें कीं नबाबाचा इरादा पुण्याकडे. यांत आमची खुषी नाहीं ऐसे नबाबासी स्पष्ट बोलावे, त्यास यांचा उद्गार मध्यस्त आपले जवळ कारितात किंवा जिरवितात हे समजावें ह्मणोन लिा। त्यास मध्यस्ताचा उद्गार अद्याप निघाला नाहीं. उणेपणाची गोष्ट याजकरितां कळविणार नाहींत असें वाटतें. कलम

१ होळकर यांचे पुत्र मल्हाराव गेले. यांनीं बापु होळकर यांचे विद्यमानें सिंद्याकडील गोपाळराव यासी स्नेह जाला असतां तो मोडून पुन्हा विरुद्ध करून लढाई केली. षीकस्त खाऊन फरारी झाले. याविषयीं दोन तीन पुरवण्या तपसीलवार लिहिल्या याजवरून सर्व मजकूर ध्यानांत आला. आर्भकाचे बुद्धीनें जें करणें त्याचा परिणाम. समज कचा आहे; परंतु बादलौकिक वाइट झाला. कलम.

१ इंग्रजासी व फरासिसासी लढाई विलायतेंत सुरु जाली याचा तपासिलें मजकूर लिहिला तो कळला. येथेंहि हें वर्तमान कळलें, त्याजवरून राजश्री नानांचे पत्रांत पेशजी लिहिलें आहे. कलम.

१ मालीट वगैरे बोलणें लिहितो ह्मणोन राजश्री नानांचे पत्रांत दाखला कोठें नसावा ह्मणोन लिा तें समजलें. तसेंच घडलें. कलम.

१ कोणी मुसलमान स्वार ठेवीत होता तो धरला, बीडवाल्याचें नांव घेतो. लोक ठेवावे त्याचा दस्ता ऐवज व्याज वगैरेचा तपसील लिहिला तो सर्व कळला.

त्यास स्वारापासून दस्तऐवज लिहून घेणें तो संप्रदाय येथील संप्रदायास मिळाला. गुंता नाहीं. यांस वर्तमान कळलें, दबून राहिले, बोलत नाहींत. कलम.

६

साहा कलमखाना छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. ११ गुरुवार शके, १७२५.

विनंति उपरी. "आवरंगाबादचे तनख्यापैकीं आजपावेतों वसूल आला त्याची याद पाठविली त्याजवरून ध्यानांत येईल. मदारुलमाहम रोज कळवितात तेव्हां उगेंच खालें पाहवें. असो! हाल्लीं वसूल जाऊन बाकी येणें त्याची याद पाठविली. मनन होऊन मध्यस्तांसि बोलोन जगधन सावकार याजवर चिठी द्यावी. अथवा रद कर्जा ऐवज कांहीं देऊन बाकी जगधन यांजवर चिठी द्यावी. सारांश ऐवज याउपरि सत्वर ठिकाणीं लागावा म्हणोन लिा " त्यास तुमचे लिहिल्याप्रमाणें मध्यस्तासि दोन तीन वेळा बोलणें जालें. तुम्हांकडील वसूल बाकीची याद आली ती बाजिनस यांस दाखविली. त्याजवरून यांचे येथें बाळाजी नायक व आहत नुदौला यांचे मोहरनसी वसुलाची यादी आली आहे. एक लाख येकावन हजार दोनशे

रुपये सव्वा तेरा आणे १९१२००॥।-। याच्या रसीदाच्या नकलाहि आल्यात; त्या याणीं दाखविल्या. त्यास तुम्हीं यादी पाठविली त्यास व यांजकडील वसूलाचे यादीसी मुकाबला पडत नाहीं. बाकीचे ऐवजाची चिठी जगधन याचे दुकानीं द्यावी. याजपैकीं कांहीं ऐवज रदकर्जांत लाऊन द्यावा. हुंडावणीचा मा॥र तुमचे लिहिण्याप्रमाणें दोन रु॥ सेंकडा बोलण्यांत सरासरी आला आहे. येविषीं मध्यस्ताचें बोलणें कीं मी याचा मा॥र राज्याजीसी बोलतो. ते तुम्हांस सांगतील त्यास पाच सात दिवस राज्याजी आपले लग्नाचे गडबडींत आहेत. मध्यस्ताचें याचे बोलणें जालें नाहीं. याउपरि राज्याजी दरबारास गेल्यानंतर जसें ठरेल तसें व यांजकडील वसुलाची यादी आली आहे त्याच्या व रसीदाच्या नकला वगैरे मागाहून रवाना करण्यांत येतील. सध्यां तुम्हांस कळावयाकरितां मा॥र लिहिला आहे. रा॥ छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. १२ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति उपरि. कल्याणराव प्रकर्ण.—

१ "कल्याणराव यांस आणून जलसा करणें हें कश्यावरून तुम्हीं लिहिलें ऐसें राजश्री नानानीं मला पुसिलें. याचें उत्तर मीं केलें कीं, कल्याणराव मजकडे येऊन आपल्यासि असें बोलणें जालें म्हणोन सांगत होते, त्याजवरून लिहिले. तव्हां बोलिलें कीं, कल्याणराव यांस इतके चिकटून द्यावयाचें नाहीं, याजकरितां वरचेवर उत्तर सांगितलें. त्याचा ग्रंथ इतका मध्यस्तापरियेंत जाला." म्हणोन विस्तारें मा॥र लिहिला तो कळला त्यास तिसरा गृहस्थ कामांत आला, तेव्हां थोड्या गोष्टीवरून मोठे ग्रंथच होतील; असाच काल आहे. आणि प्रसंगहि सर्व नमुदितच आहेत. याजकरितां बहुत सावधपणें वर्तत जावें. इकडेहि सुचविणें असेल तें सुचवावें. आळस करीत न जावा. कलम १

आदवनी वगैरे कलमें निवडून पाठविणार त्या कलमांची याद पाठ

विली ती पावली. ठराव करून याद येईल ते वेळेस उलगडून लिहावें. ह्मणजे त्याप्रमाणें मध्यस्तासि बलावयास येईल. कलम — १

"फर्दा कामाच्या दाखवीत नाहीं असे तो ह्मणतां नये. याजकरितां आदवनी वगैरे औघड कामें आहेत त्याची भवति न भवति करून रवोत्तमराव यांस सांगावें; आपलेकडे लिहून पाठवावें; यांत कल्याणराव यांस बोलावुं नये; आपण बाबाराव यांस घेऊन मध्यस्तासि बोलावें. आह्मी फैसल्ले करून देवितों ऐसें ह्मणतात याचाहि अनुभव याजवरून समजण्यांत येईल." ऐसा बेत ठरला ह्मणोन लिहिलें; त्यास यांतील एक गोष्ट असी आहे कीं आतां तोडमोडीचा जाबसाल करूं नये. तोडमोडीचा प्रकार कोठपर्यंत कीं, सोहलतीनें, स्नेहाचे रीतीनें जाबसाल करते तर सर्व होत. तो प्रकार वास्तवीक नाहीं. आमचेच मानेवर बसून आम्हांकडील सरकारचे कामाचा फैसला न करितां वरती आणखी इच्छा ठेवणें अश्या चालीस तोडजोडीचा कारभार कां करावा? याजकरितां कुलफडश्या वाजवीचे मार्गें करून घ्यावा. तरच कलमाचे फडचे. ऐसें नेटानें, केलियास चांगलें. पेंचट कारभार करणें असल्यास दाव राहील हें समजलेंच आहे. दौलतीचे कपाळीं असेल तें खरें! यास कोणाचा उपाय नाहीं. कलम—

तीन कलमें रा। छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

श्री

ज्येष्ठ व. १२ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति उपरि.

१ हुंडी केलियास बव्यामुळें तोटा पडतो याचा तपसील लि॥ तो कळला कलम.

१ नांवनिसीवार पत्रकाची नकल पाठविली ती पावली कलम—

१ राजश्री नानाकडील जाब सरासरि पाठविला तो पावला कलम—

१ राजश्री रामचंद्र दादो यांचें पत्र त्यांचे चिरंजीस होते तें पावतें केलें. कलम—

जनार्दनपंत चेनापटणकर यांचे पत्र पावलें. नागपुरास जवाहीर आलें म्हणोन लि॥ व त्याचे बंधूचें पत्र त्यांचे नांवाचे पाठविलें तेंहि पावलें. त्यास मध्यस्ताचे कानावर घालून ते सांगतील त्याप्रमाणें जनार्दनपंत यांस लिहिण्यांत येईल. कलम—

१ "सिद्दी इमामखान याची मोतीं आलीं. बाळाजी व्यंकटेश यांजबरोबर पाठवितों" ह्मणोन लिो. त्यास सिद्दी इमाम यास कळविलें. कलम—

१ "भारामल व भावसिंग याची मोतीं आणिलीं" ह्मणोन लिो; तें कळलें. कलम—

१ "पांडोबा बारामतीस गेला. चिरं सौ॥ दुर्गाबाई पावली" ह्मणोम लिो तें कळलें. कलम—

१ "घासीमीया याजकडील ऐवजांत माझा ऐवज येणें त्याची नांवनिसीवार याद पाठविली. त्यास दोन हप्त्यांचा ऐवज येईल. त्यांत माझेकडील ऐवज जमा करावा. घासीमीयाकडील दोन हफ्ते उगवले असे मामलेदार यांचे सांगण्यांत." म्हणोन लिो. त्यास तुम्हीं यास पाठविली त्याप्रमाणें घांसीमीया यांजकडील हप्त्याचा ऐवज आला म्हणजे तुमचा ऐवज जमा करून लिहून पाठवूं. दोन हफ्ते उगवले किंवा नाहींत याचा तपसील काल तुम्हांकडे याद पाठविली त्याजवरून कळेल. कलम—

१ "षमपुल उमरावांचे षादीबद्दल जिनस मंबईहून खरेदी होऊन आला; लवकर एकदोन दिवसांत येथून रवाना होईल." ह्मणोन लिहिलें तें कळलें. अजमसाहेब यास तुमचे लिहिल्याप्रमाणें कळविलें. कलम—

"पालखीचे सरंजाम फार चांगले आहेत. सरकारांत दाखऊन ठरेल तसें लिहीन ह्मणोन लिो. तें कळलें. कलम —

१ बाळाजी रघुनाथ यांस पाठविण्याविसीं आज्ञा त्यास श्रीमंतास विच्यारतां "थांब" ह्मणतात; तेव्हां लाच्यार त्यास आणीक एक महिना लागेल. लाच्यार पाटील कुळकर्णी याविसी मनसबा आहे. इकडील ठीक न पडल्यास पाटलाचें करावें; याचा ताला माला पाहणें. याजकरितां दिरंग." ह्मणोन

लिो. त्यास ठीक पडो, अथवा न पडो ! पाटलाचे करावयाचेंच. तिकडील ठीक जाल्यास पर्याय पाटलासी करणें तो निराळा; तेथील ठीक न जाल्यास पर्याय वेगळा. दोन प्रकार करण्याचे आहेत; त्यांतून एक प्रकार प्रसंगानुसार करावा. तिकडील ठीक न जालें तर करावयाचें. नाहीं तर न करावें असें होऊं नये. जसें तेथील ठरेल त्या धोरणासारखें इकडील करावयाचें; परंतु करावयाचें खरें ! या कामास बाळाजीपंत याचे रहाण्याचा उपयोग कांहींच नाहीं. बाळाजीपंत असला तरी तुम्हीं पत्रांत मा।र लिहिल्यावरच कळेल. बाळाजीपंत आपले बरोबर पत्र मात्र घेऊन येईल; इतकेंच ! विशेष काम नाहीं. येथें बाळाजीपंत यावेगळ फार खोळंबा हें तुमचे ध्यानांतच आहे. लिहावेंसें नाहीं. याजरितां इतकें लिो. बाळाजीपंत यांस इकडे पाठविणें त्यांतल्या कामाची खराबी नाहीं; असें आह्मांस वाटतें. तुमचें मनांत काय असेल तें असो !

रवाना छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. १२ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति उपरि. बाळाजी व्यंकटेश व येमाखिदमतगार आला तो कारभार ठरला. दस्तक हुजरे सिव करवितों. गुजराथ प्रांत नेमांत; परंतु श्रीमंताचें म्हणणें मावळही खांचर आहे. चिंता नाहीं ! याची भवति न भवति होऊन उदईक तें लिहीन. सारांश करावें ऐसें जालें. आपण निशा घेतली असेल तो ऐवज हस्तगत होये ऐसें करावें. इकडून कार्य जालें. तिकडे दिकत न पडावी याचा विच्यार करून उत्तर आधीं यावें. उत्तर आलियावर दस्तक हुजरे देऊन समास पाठवीन तों पावेतों खोळंबा. यास्तव उत्तर सत्वर यावें म्हणोन लिा ' त्यास निश्या घेतली परंतु त्यांत थोडीसी आटक आहे. सयद तुम्हांकडून कार्य करून त्याजपासी गेला म्हणजे त्यांनीं चिठी येथें सावकारास पाठवावी; म्हणजे ऐवज हातास येईल ऐसें आहे.

त्यास दस्तक हुजरे तयार करून सयद याजबरोबर पाठवावे. ऐवजाची चिठी त्याची घेऊन पाठवितील. नंतर दस्तक व हुजरे त्यांस रुजु करून द्यावे. याप्रमाणें सैदास सांगून करावें; अथवा सैदास म्हणावें कीं, चिठी ऐवजाची घेऊन या; मग दस्तक हुजरे देईन." याजकारितां येमाची व सैदाची अगोधर जलद रवानगी तिकडे करून चिठी आणवावी. तुमचे विच्यारें कसें करावें? खातरजमा ऐवजाची कसी ? हें सैदास पुसून करावें. आतां आम्हापासीं सावकाराची चिठी आहे. परंतु त्यांत करार कीं, "दुसरें पत्र परवानगीचे आणून दिल्हे म्हणजे तेवेळेस पत्र पावतांच रु॥ देईन." याजकारितां सैदास सांगून चिठी आणवावी आणि कार्य करावें. सैदाचे रवानगीस आळस करूं नये. मावळ अथवा गुजराथ श्रीमंतांचे व त्यांचे युक्तीस येईल तसें करावें. सैदास पाठवून मावळांतील खांचराचा प्रकार कळवावा; आणि चिठी ऐवजाची आणवावी. मग दस्तक हुजरे द्यावें, हें बरें! याजवर सैदाचे तुमचे युक्तीस येईल तसें करावें. ऐवजाविसी कसें बोलण्यांत आलें? आम्ही लिो त्याप्रमाणें किंवा कसें? हें सयेदासही कळवावें. रा छा॥ २४ जिल्काद हे विनंति. लिो त्यांत उणें बोलण्यांत आलें असल्यास सयेदास कळवूं नये. अधिक बोलण्यांत आलें असल्यास सांगावें. हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. १२ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति उपरि. राजश्री अंताजी निराजी यांनीं मारडीहून ऐवजांच्या हुंडया पुण्यास पाठविल्या. काहीं हुंडया सोलापुरीहून बापु सिवदत याचे दुकानींहून केल्या. कांहीं तुळजापुरीहून लिंगापा नाइक यांचे दुकानच्या. हा कारभार बापुदेव सोलापूरकर यांचे मार्फतिनें केला. दोन हजार रु॥ हुंडयासिवाय ज्याजती अंताजीपंत यांनीं भरणा केला तो ऐवज बापुदेव यांस अंताजीपंतांनीं निकड करून मागितला. सबब बापुदेव सोलापुरास जाऊन त्यानें आपले पत्तीनें चौघा सराफासीं ऐवज घेऊन सोळाशें रु॥ अंताजीपंत यांचे यांस दिले. ऐसें असतां राजश्री रामचंद्रपंत सुभेदार व रामचंद्र तिमाजी यांनीं

अंताजीपंतास पत्रें पाठविली कीं, आमचा माल सराफापासून तुम्हीं नेला, तो देणें. त्यास हा कारभार परभारा बापुदेव यांचे विद्यमानें ऐवज देऊन हुंडया घेतल्या. इजाफा ऐवज पडला तो बापुदेवापासोन घेतला. ऐसें असोन सोला-पूरकर अंताजीपंत यांचें आंगीं लाऊन लिहितात; व बखेडा करणार यास्तव तेथें तुह्मीं या गोष्टीचा बंदोबस्त करून ल्याहावें. कितेक सोलापुराकडील बोभाट! याजकरितां, अंताजी निराजी यांनीं तुम्हांकडे कारकून पत्र देऊन पुण्यास पाठविला आहे. वरचेवर मारडीकडील कामाचा बंदोबस्त करीत जावा. रवाना छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

श्री.

ज्येष्ठ व. १२ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति उपरी. राजश्री जीवनराव पांढरे यांजविषईचा मजकूर पेशजी तप-सिलें तुम्हास लिहिला आहे; त्यावरून कळलें असेल. पत्राची उत्तरें लवकर रवाना करावीं; व हिसेबाच्या यादीच्या नकलाहि पाठवाव्या. ह्मणजे आपले ऐवजाची तोडजोड यांजपासून ठराउन घेउन पुढील क्रम यथास्थित चा-लेल. उतरें लिहिल्या मजकुराची सविस्तर खोलून पाठवावीं. रा। छ. २४ जिल्काद हे विनंति.

छ. २४ रोज पत्र अनंदराव नरसिंव्ह याजवळ दिल्हे तें.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सांत नमस्कार विनंति उपरि. येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित जावें. विशेष आब्रदुल गनीखां हाकीमजी पुण्यांत आहेत त्यांचा तुमचा सहवासही विशेष ह्मणोन राजश्री आनंदराव नरसिंव्ह यांचे सांगण्यांत. त्यास हाकीमजी स्नेहास योग्य मनुष्य याजकरितां त्यांचा अगत्य वाद धरून हरयेकविषई साहित्य करीत जावें. रा। छ. २४ जिल्काद बहुत काय लिहिणें ? लोभ कीजे हें विनंति. माहे जिल्हेज उर्फ आषाढ मास.

छ. रोजें पत्र पंचभाई यांनीं मागितल्यावरून दिल्हे.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

पो गोविंदराव कृष्ण स॥ नमस्कार विनंति उपरी. येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित असावें. विशेष मौजे भोंडणी उर्फ मामुराबाद रसुलपुरा पा॥ रावेर हा गांव हालीं सरकारांतून मीर मुराद आलीखान बाहादूर पंचभई यांस इनाम आहे. त्याचे बंदोबस्ताविसीं पेशजी मिरफेत अलीखान बहादूर पुण्यास आले. राजश्री नानांची भेट घेतली. बंदोबस्ताविसीं हुजुरे पत्रें करून दिल्हीं आणि मौजे मारीं जागिरीचे अमळाचा दखल करून दिल्हा. त्याप्रमाणें चालत आहे. परतु स्वराज्याचे, अमलाचा बंदोबस्त होत नाहीं. चोपडेकर कमाविसदार याजकडून मौजे मारीं आनंदराव नामें कारकून आहे. ते यांस नाना प्रकारें दिमती घेऊन उपद्रव कारितात. याजमुळें हे हैराण होऊन बोभाट सांगतात. पेशजी यांचे बंदोबस्ताविसीं तुम्हांस जाते समई नबाबानीं व मध्यस्तानीं मार सांगीतला; व वाटणी वगैरेच्या यादी तुम्हांपाशीं दिल्ह्या आहेत. तुम्हीं सरकारांत बोलून बंदोबस्त करून दिल्हा नाहीं ह्मणोन हालीं खान मार यांनीं नबाब बंदगान आलि यास अर्ज केला. त्याजवरून आह्मांस ईर्षाद केला कीं तुह्मीं मदारुल महाम यांस पत्र लिहून बंदोबस्त करून देवावा. स्वराज्याचे अमलाच्या याणीं दोन शकला सांगितल्या आहेत. एक तो वाटणी करून घ्यावी त्याप्रमाणें कमाविसदार घेत जातील; अथवा स्वराज्याचे अमलाचा मक्ता ठरावून घ्यावा त्याप्रमाणें हे सालाबाद ऐवज दाखल करीत जातील, फरफरमास व सोयरे वगैरे यांस हिसा नाहीं. ते यांचे वहेवटींत राहील. ह्या दोन शकलांतून एक शकल ठराउन दिल्ह्यास गांव यांजकडे निर्वेध चालेल. ह्मणोन इर्षाद केल्यावरून आह्मी राजश्री नानांस आपले हातें पत्र लेहून खुलें तुमचे पत्रांत घातलें आहे. हें तुह्मी वाचून पाहून, गोंद लावून, पावते करून, पेशजीच्या यादी तपसीलवार तुम्हापासीं आहेत त्या दाखऊन, याचा बंदोबस्त करून देवावा. येविसीची येथें किती किरकिर आहे हे सर्व तुमचे समजण्यांत आहे. याजकरितां उत्तम रीतीनें नानांस विनंति करून बंदोबस्त करून देवावा व खान

माार यांचे सांगण्यांत कीं गोविंदपंत नाना कोण्ही कारकून तेथें आमचा वकील ह्मणून आला आहे तो आमचेच पैशुन्यच्या गोष्टी सांगतो. त्यास त्याचे बोलणें मंजूर नसावें. याजकरितां तुह्मास लिहिलें आहे कीं गोंविंदपंत यांचें नाहींत; आणि त्यांचे सांगणें सरकारांतही मंजूर न व्हावें. रा छ. १ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें ? लोभ किजे. हे विनंति.

मध्यस्थ व राजे रायेरामा यांचे मागितल्या-
वरून पत्र लिहिलें असे.

श्री.

आषाढ शु. १ मंगळवार शके १७१५.

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री
गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.

पो गोविंदराव कृष्ण सां नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहीत असावें. विशेष मौजे बिरमपूर उर्फ बालेपांसरी वगैरे गांव पाा नेवासे हें गांव नवाब बंदगानअली यांचे सरकारांतून महमद रुस्तम अलीखान यांचे जातीचे जागीरींत होऊन सनद खासमोहरी जाली. ऐसी-यास राजश्री माहाराव निंबाळकर याणीं राजश्री मोरो हारि कमावीसदार पाामाारकर यांस सांगोन खान मजकूर यांचा दखल होण्यास दिकत केली व सन १२०२ सालचा यैवज आमानत ठेविला आहे. खान मजकूर यांस देत नाहींत. त्यास याचे बंदोबस्ताविसीं गोविंदराव भगवंत यास पत्र द्यावें ह्मणोन मध्यस्तांनीं व राजश्री रायेरामा बहादूर यांणीं सांगितलें. त्याजवरून हें पत्र लिहिलें असे कीं येविसीं राजश्री नानास विनंती करून देहाये मजकूरचा अमल दखल बंदगान अलीचे सनदे प्रमाणें करून देवावा. कदाचित माहाराव व मोरो हारि दिकत करतील तरी त्यासही सरकारांतून ताकीद करवावी. रा छ. २९ जिल्काद बहुत काय लिहिणें ? लोभ कीजे. हे विनंति.

माहे जिल्हेज उर्फ आषाढमास.

छ.६ रोजीं सखाराम अनंत नि॥ सरा॥ मुख्यांनीं मागितलें सबब.

श्री.

आषाढ शु. ७ सोमवार शके १७१५.

राजश्रियाविराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सां॥ नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लि॥ जावें. विशेष, राजश्री रंगो प्रल्हाद नि॥ सरदेशमुख यांचे मामलतीचा ऐवज ता॥ सन १२०१ पावेतों. त्यापैकीं साडे सतावीस हजार आह्मीं नगदी वसूल येथें सखाराम अनंत नि॥ मारनिले यांस दिल्हा. पन्नास हजार रुपयाची चिठी, तुह्मी तेथें मंत्रीस मारनिलेचे मामलतीबाबत, राजश्री हरिपंत तात्या यांची देविली तो ऐवज अद्याप पावला नाहीं. ह्मणोन रंगोपंत यांजकडील पत्रीं बोभाट आला. त्यास चिठी देऊन फार दिवस जाले. अद्याप ऐवज पटला नाहीं. याचें कारण काय येविषीं तात्या यांस विनंति करून ऐवज यांचा यांस पावता जाल्यांत पेंचांतून मोकळे होतील. येविषीं पेशजी ही ऐक दोन वेळा लिहिलें. त्यास सदरहुप्रा॥ यांजकडील मामलतीसमंधें ऐवज पावे तें करावें. यासिवाय माहालींही वसूल मारनिलेकडे पावला त्याच्या रसीदा आल्या. पन्नास हजारांचा भरणा जाला ह्मणजे यांजकडील उलगडा होतो. यास्तव लिहिल्याप्रा॥ घडवावें. रा॥ छ. ६ जिल्हेज बहुत काय लि॥ लोभ किजे. हे विनंति.

छ. ७ रोज टपा रवाना

आषाढ शु. ८ मंगळवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे शेवेसी.

विनंति. उपरि इकडून पत्राच्या रवानग्या पैहाम बहुत जाल्या. त्याचीं उत्तरें फार येणें तीं यावीं. सांप्रत रावरंभाप्रकर्णीं वगैरे मार आलाहिदा लिहिल्यावरून कळेल. वरकड इकडील वर्तमान राजश्री नाना यांचे पत्रीं लिहिलें आहे त्यावरून समजेल. वरचेवर पत्रें पाठऊन वर्तमान लिहित जावें. रा॥ छ ७ जिल्हेज. हे विनंति.

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामीचे शेवेसी.

विनंति, उपरि राजश्री रावरंभा यांस माहवारीचा ऐवज येथें साहा हजार रुपये नगदी देऊन दरमहा अकरा हजाराचे दोन रोखे, करमाळ्यांत दोन हजार व कर्जा बाबत वजाई तीन हजार, याप्राा घेण्यांत आले. त्यास सांप्रत मोहरमचे खर्चाकारितां माहवारीसिवाये सात हजार रुपये द्यावे याप्रमाणें राव रंभा यानीं आह्माकडें सांगोन पाठविलें. याचें उत्तर आह्मीं केलें कीं माहवारी सिवाये ऐवज मिळावयाचा नाहीं. बेदरचे स्वारीस निघते वेळेस माहवारीखेरीज च्यार हजार रुपये नवाब आज मुलउमरा बाहादुर यांनीं सांगितल्यावरुन दिल्हे तेच ज्याजती. ऐसे असतां मोहरमचा ऐवज देण्यास जागा नाहीं. याप्रों साफ सांगितल्यावरून बाजी आजमुल उमराबहादुर यांजकडे जाऊन त्यांस सांगितलें. त्यांनीं बजाजीपंतास विचारलें कीं पहिले मोहरमचा ऐवज देण्याची चाल कसी आहे ? यानीं सांगितलें कीं माहवारी पांच हजार पाहेली होती ते समई मोहरमचे खर्चास माहवारीशिवाये देण्यांत आले. दाह हजार माहवारीचा नेम ठरल्यापासोन मोहरम बाबत खर्च माहवारीचे पोटीं. पेशजी साल गुदस्तां मोहरमाकरितां ऐवज, पटणचे स्वारींत कर्ज दिल्हे तो ऐवज माहवारींत वजा करून घेत आलों. याप्रमाणें सांगितल्यावर बाजीचें ह्म(ण)णें कीं सात हजार कसेही करून माहवारीसिवाये द्यावे तर निभाव. तूर्त साहा हजार ऐवज नगदी माहवारीचा येतो. यांत मोहरमाबाबत वजा केल्यास खर्च कसा चालेल? याप्राा बाजीहीं. (?) तेव्हां मध्यस्तानीं तोड सांगितली कीं पांच हजार रुपये मोहरमाकारितां तुह्मास देवितों; सातहजार मिळणार नाहींत. याप्राा करून आह्मांकडें मध्यस्तानीं सांगोन पाठविलें कीं रावरंभा यांस मोहरमचे खर्चास पांच हजार रुपये आपण द्यावे. गोविंदराव यांस लिहावें. त्यांनीं माहवारीसिवाये मोहरमाबाबत द्यावे ऐसें लिहिल्यास दिल्हेच आहेत. कदाचित माहवारीचे ऐवजीं दरमाह एक हजार वजा करून घेत जावें ऐसें लिहिलें आल्यास तसें कारितां येईल. तूर्त दिवस मोहरमचे. साहित्य जालें पाहिजे. यास्तव पांच हजार

द्यावे. त्यावरून बाजीचा रोखा घेऊन पांच हजार रुपये दिल्हे. रा छ. ७ जिल्हेज. हे विनंति.

श्री.

आषाढ शु. ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि राव रंभा यांचे ह्म(ण)णें कीं सालगुदस्तां मोहरमाबाबत साडे-सात हजार कर्ज आपल्याकडें होतें तें माहवारीचे ऐवजांत दरमाहा एक हजार प्रा तीन हजार वजईचे पोटीं आदा जाले. माहे जिल्कादपर्यंत मोहरमचा ऐवज फिटून दीडहजार रुपये जाहले. इजाफा जाले आहेत. याचें उत्तर आह्मीं केलें कीं मोहरमचा ऐवज किती व कोटून कोठपर्यंत वजा घेतला असतां फडच्या हें आह्मांस ठाऊक नाहीं. गोविंदराव यानीं माहवारीऐवजीं तीन हजार वजा घेत जावें ऐसें लिहिल्यावरून तीन हजार मात्र वजा होत आले. परंतु यांत मोह-रमाबाबत किती? व पटणचे स्वारीचे वगैरे कर्ज किती ? हें समजलें नाहीं. बाजीचें ह्म(ण)णें आपण लिहून पाठवावें. याउपरि मोहरमचा ऐवज वजा न करितां माहवारी देत जावी. त्यास मोहरमाबाबत ऐवज तुह्मीं यांस किती दिल्हे आहे व त्याचा करार कोणते महिन्यापासोन वजा किती करून घ्यावयाचे ? याचा तपशील लिहून पाठवावा व पटणचे स्वारीबाबत वगैरे कर्ज कोणे महिन्या पासून कोठवर आदा व्हावयाचें हेंही ल्याहावें. त्याप्रा समजोन करितां येईल. उत्तर लौकर यावें. रा छ ७ जिल्हेज. हे विनंति.

श्री.

आषाढ शु. ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि राव रंभा यांचे बोलण्यांत कीं करमाळ्यांतील खर्चाबाबत दोन हजार रुपये माहवारीचे ऐवजीं वजा घेण्यांत आले. त्यांस करार असा नाहीं कीं तालुक्यांतील कारखान्याचा खर्च माहवारींत मजुरा घ्यावा. ऐसें असतां तो देखील खर्च माहावारींत वजा करून रोखे घेतात तसे देतों. याप्रा मध्यस्तासी बो(ल)ले. त्यांनीं बजाजीपंतास विचारिलें कीं याचा ब्याहडा ठरला आहे त्यांत हें कलम कसें उगवलें आहे ? यानीं सांगितलें येक ब्याहडा गोविंदराव यांजपासीं व

येक बाजीसाहेबापासीं आहे त्यांत पाहावें लागेल. बाजीचें ह्म(ण)णें तालुक्यातील हाती, घोडे वगैरे खर्च व मोहरमाबाबत ऐवज माहवारीसीवाये. आमचें बोलणें कीं माहवारीचे पोटीं. हे विना ब्याहाडयासीवाये समजत नाहीं. यास्तव राव रंभा याचें कारभारप्रकर्णीं ब्याहाडा जाला आहे त्याची नकल इकडे पाठवून द्यावी. ह्मणजे दोन्हीं रकमा ब्याहाडयांत उगवल्या असतील त्याप्रा मध्यस्तासीं बोलून अमल होईल. कितेक कलमाचे जाबसाल पडतात. यास्तव ब्याहाड्याची नकल येथें असली ह्मणजे प्रसंगोचित जो जाबसाल नमूद होईल त्याचें निराकरण करावयास नीट पडेल. यास्तव ब्याहाडयाची नकल पाठऊन द्यावी. रा छ. ७ जिल्हेज. हे विनंति.

श्री.

आषाढ शु. ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि रावरंभा यास माहे रावल कार्तिक मासापासोन माहवारी वगैरे ऐवजाचा भरणा ता जिल्हेज आषाढ मासपर्यंत जाला. त्याचा तपशील माारनिलेपासोन रोखे घेतले ते जमा धरून आलाहिदा याद पाठविली आहे त्यावरून कळेल. सदरहुप्रा जमाखर्च तुह्मीं केला असल्यास उत्तम. नसल्यास याप्रा करावा. ऐन वसूल नगदी सत्याहतर हजार रुा पावले. यापैकीं तुह्माकडील वसूल वजा होऊन आठावीस हजार बाकी येथें मुबादला दिल्हा. हा ऐवज तिमाराम हारि यांचे ऐवजीं अथवा हरयेक येथें फडच्या करून लिहिण्यांत येईल त्याप्रा करावें. रदकर्जाऐवजीं पंचवीस हजार रुपये आजपर्यंत वजा करून घेतले.त्यास माानिलेकडे कर्जाबाबत ऐवज पटणचे स्वारीचा व मोहरमाबाबत किती आहे ? त्यांत पंचवीस वजा जातां बाकी येणें किती राहिलें? तें दरमाहा श्रावण मासापासोन वजा कसें करावें ? याचा तपशील खोलून लेहून पाठवावा. त्याप्रा कारितां येईल. त्याची समजूत पडे असी प्रांजल समजोन याद पाठऊन द्यावी. हलीं मोहरमाबाबत सालमाारचे पांच हजार यांस मध्यस्तांनीं सांगितल्याप्रा दिल्हे. याची व्यवस्था कसी? माहवारींत वजा करून घेण्याचे किंवा माहवारीसीवाये हें ल्याहावें. करमाळ्यांत खर्च—हाती,घोडीं वगैरेस आजपर्यंत काय पडला

हें हरिपंत यांचे माहितगारीनें समजोन ल्याहावें. त्याप्रा माहवारीचे ऐवजीं रोख्यांत चौदा हजार रुपये जिल्हेज पर्यंत वजा आले आहेत. बाकी येणें किती तें लिहावें. त्याप्रा यांसी बोलतां येईल. रा छ. ७ जिल्हेज. हे विनंति.

श्री.

यादी रावरंभाजी जयवंत निंबाळकर यांस ऐवज भरणा ई॥ माहे रावल कार्तीकमास सन १२०२ ता॥ माहे जिल्हेज आषाढमास सन १२०३ बा॥ रोखे—

रुपये.

१०७००० माहवारीबाबत रोखे.

१०००० माहे रावल कार्तीकमास — १

१०००० माहे राखर मार्गशीर्ष — १

१०००० माहे जावल पौष — १

११००० माहे ज्राखर माघमास — १

७००० किता माहवारी ?

४००० कर्जाबाबत ज्याजती.

११००००

११००० माहे रजब फाल्गुणमास — २

११००० माहे साबान चैत्रमास — २

११००० माहे रमजान अधिकवैशाख — २

११००० माहे सवाल वैशाखमास — २

११००० माहे जिल्काद ज्येष्ठमास — २

११००० माहे जिल्हेज आषाढमास — २

१०७०००

९००० माहवारी सीवाये बा॥ रोखे. १७

४००० माहे रमजान अधिक वैशाखमास बेदरचे स्वारी खर्चाकरितां देविले नवाब आजमुल उमरा बाहादुर यांनीं ———————— १

५००० माहे जिल्हेज मोहरमचे आसुरपाचे खर्चा करितां विा नवाब आजमुल उमरा बाहदुर रोखे २

१५०० ३५००

———

९००० रोखे सुा २०

११६०००

यास भरणा ताा ———————————— रुा।

७७००० नगदी वसूल दिल्हा.

१०००० माहे रावल कार्तिक.

५००० गुाा ननुमल.

५००० गुाा भगवंत नाा बुडुक.

———

१००००

८००० माहे राखर मार्गशीर्ष.

५००० माा जमनादास हुमणाबादेचे हुंडाबाा.

३००० माा व्यंकटीदास.

———

८०००

८००० माहे जावल पौषमास.

५५०० माा व्यंकटीदास.

२५०० माा जमनादास.

———

८०००

६००० माहे जाखर माघमास मा। व्यंकटीदास.

६००० माहे रजब फाल्गुण मास मा। ननुमल.

६००० माहे साबान चैत्रमास मा। ननुमल.

१०००० माहे रमजान आधिक वैशाख मा। ननुमल

६००० माहवारी बाबत

४००० स्वारी खर्चाकरितां

१००००

६००० माहे सवाल वैशाख मास मा। ननुमल.

७५०० माहे जिल्काद ज्येष्ठ मास मा। ननुमल.

६००० माहवारी बा।.

१५०० मोहरमाबाबत ५००० पैकी.

७५००

९५०० माहे जिल्हेज आषाढ मास मा। ननुमल.

६००० माहवारीबा।.

३५०० मोहरमाबा। ५००० पैकीं

९५००

७७०००

२५००० रदकर्जाबा। वजा पटणचे स्वारीबाबत व मोहरम मिळोन.

२००० माहे राखर मार्गशीर्ष.

२००० माहे जावल पौषमास.

३००० माहे जाखर माघ.

३००० माहे रजब फाल्गुण.

३००० माहे साबान चैत्र.
३००० माहे रमजान अधिक.
३००० माहे सवाल वैशाख.
३००० माहे जिल्काद ज्येष्ट.
३००० माहे जिल्हेज आषाढ.

२५०००

१४००० करमाळयांतील खर्चाबाबत.

२००० माहे जाखर माघमास.
२००० माहे रजब फाल्गुण.
२००० माहे साबान चैत्र.
२००० माहे रमजान अधिक.
२००० माहे सवाल वैशाख.
२००० माहे जिल्काद ज्येष्ठ,
२००० माहे जिल्हेज आषाढ.

१४०००

११६०००

एक लक्ष सोळा हजार रुपये माहे जिल्हेज आखरपर्यंत सदरहुचा जमाखर्च करावा. छ. ७ जिल्हेज आर्बातिसैन सन फसली १२०३.

यादी राव रंभा यांजकडे ऐवज भरण्याचा झाडा सन १२०२ इी सावल कार्तिक ता जिल्हेज आषाढ सन १२०३ नगदी भरणा बा याद रु॥ ७७००० पो आदा गोविंदराव यांजकडून.

२०००० नगदी परभारा.

५००० माहे रावल मा ननुमल.

५००० मा। जमनादास हुमणाबादे बाबत हुंडीचे माहे राखर.

१०००० ननुमल्ल दोन माही ऐवज पुण्याहून सरबरा (?)केली.

५००० सखाराम बाळाजी कडून.

५००० रघुनाथ पंताकडून.

१००००

१९००० हुंड्या पुण्यावर केल्या.

५००० भगवंत नाइक बुडुख याची माहे रावल.

२००० ननुमल याचे विद्यमाने माहे साबान.

९००० किता ननुभल याचे मारफत माहे रमजानीं.

२५०० ३५०० ३०००
१५०० ० ०

९०००

३००० भगवंत ना। बुडुख याची माहे सवाल

१९०००

१०००० पुण्याहून हुंडी खुशालचंद किसनदास याचे दुकानची पाठविली ते

४९०००

बाकी येणें ——— रुपये.

२८०००

ता।

७००० गुा व्यंकटीदास रुपये १७००० पौ हुंडी बा। बजा

१०००० बाकी
२१००० गुा ननुमल.

२८०००

यकूण आठावीस हजार रुपये मुबादला माहे जिल्हेज आषाढ मासपर्यंत पडला पुढें श्रावण मासापासोन माहवारीचा भरणा आलाहिदा छ. ७ माहे जिल्हेज आर्बातिसैन सन फसली १२०३.

श्री.

आषाढ शुद्ध ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि रावरंभा प्रकर्णी माार. मौजे जवळे हा गांव बांदलाकडे होता तो तुह्मी त्यास कर्ज देऊन आपल्याकडे करून घेतला. बांदल वारला, सबब बाजीनीं त्या गांवची जफ्ती हलीं करविली ऐसें ऐकलें. त्यास आपला ऐवज बांदलाकडून किती येणें हे ताा वार ल्याहावें ह्मणजे यासी बोलून ऐवजाचा फडच्या होईल तेव्हां गांव स्वाधीन करावयाचा. उत्तर लौकर यावें. रंभाजी यांजकडील जफ्ती बसून द्यावी. कलम —— १

तगई प्रकर्णी व वाबले समंधीं उत्तरें पेशजी पत्राचीं आद्याप आलीं नाहींत, पाठवावीं. कलम —— १

बजाजी पंत दफ्तराचे पेंचांतुन मोकळे जाले. मध्यस्तापर्यंत पंचाइत जाली. यामुळें बाजीची मर्जी यांजवर कांहीं उदासीन आहे. एक वेळ मध्यस्तासी व बाजीसी बजाजीपंताविषीं बोलून बंदोबस्त होईल तो मागाहून लिहूं. कलम —— १

उंदरतप्याचा पाटिल येथें आला आहे. त्याचे भावाबंदाकडे येक हजार रुपये बाजीचें येणें. सबब यानीं चिठी केली. याचा माार वास्तविक कसा तो ल्याहावा. त्याप्राा बोलून बंदोस्त करतां येईल. कलम —— १

वराता बाजीनीं पेशजी साडे सोळा हजाराच्या केल्या, त्या फिरल्या.

ऐवज पावला नाहीं येविषीं मध्यस्तांनीं सांगितल्याप्रा पेशजी लिहिलें, त्याचें उत्तर यावें. कलम ———————————————————————— १

बाजीनीं गोपाळराव बक्षीस पुण्याकडे रवाना केलें. सिरसावचे जाबसाल करितां ह्मणोन बोलतात; परंतु आंतून बाबाराव यांचे विद्यमानें पाटील बावा कल्याणराव यांजकडे गेले ऐसेही ऐकण्यांत. त्यास तेथे याचा शोध करून काय डौलावर आले हें सावधगिरीनें बातमी ठेऊन ल्याहावें. येथील बंदोबस्त करणें तो करितां यईल. कलम ———————————————— १

६

कलमें सुमार साह रा छ. ७ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ शुद्ध ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, ननुमल याचे विद्यमानें येथून पेशजी तुम्हावर हुंड्या नऊ-हजाराच्या व भगवंत नाईक याजकडील तीन हजाराच्या ऐशा रावरंभा यांचे माहवारी संमंधें केल्या. पैा कांहीं ऐवज पावला व बाकी देणें तो दिल्हा नाहीं येविषींचा बोभाटा पुण्याकडून हरदो साहुकाराकडे आला. त्यास हुंड्यांचें काम नाजूक, तुह्मांस सर्व माहीत; याअर्थी येथून पेशजी हुंडया केल्या त्याचे मुदतीप्रां ऐवज पावता केला असल्यास उत्तम. नसल्यास ऐवज देऊन भरपाया करून घ्याव्या व ऐवज पावता झाल्याचें इकडे लिहावें. त्याप्रों उभयतांस सांगून हुंड्याबाबत ऐवज पावला नाहीं याजमुळें ननुमल व भगवंत नाइक बहुत घाबरे. आम्हीं खातरजमा करून सांगितलें कीं हुंडीस हरगीज दिकत होणार नाहीं. तुम्हास सूचनार्थ लिो असे. ऐवज पोंचवून उत्तर पाठवावें. रा छ ७ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ शुद्ध ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि शंकरदास साहुकार हैदराबादकर यांजकडे वानवळे हरबाजी

ना। यांचा ऐवज सतराशें रुपये याजकरितां पैठणांत गोपाळ ना।। यानीं शंकरदासाचा पुत्र मनुलाल यास आटकेंत ठेविलें. रोशनराव व भावसिंग चौधरी यानीं रदबदल फार केली; सबब तीन च्यार पत्रें वानवळे यांस पाठविलीं, तुह्मांसही लिहिलें, परंतु अद्याप त्याची सुटका जाली नाहीं. सांप्रत भावसिंग चौधरी यांनीं शंकरदासाची हवेली गहाण ठेउन वस्तवानी तडामोडा करून सतराशें रुपयांची साहुकारी खातरजमा करून दिल्ही कीं मनुलाल येथें येतांच साहुकारानें सतराशें रुपये द्यावे; व्याजाचे कांहीं ह्मणों नये. याप्रा ठरून आह्मीं गोपाळ नाइक वानवळे यांस मुजरद जासुदाबरावर पत्र पा आहे कीं याप्रा ऐवज मनुलाल येथें आल्यावर फडच्या होतो. या पत्रावर बहुतकरून वानवळे मनुलाल यास इकडे पाठवितील. कदाचित् व्याज वगैरेची हरकत केल्यास तुह्मी साफ तिकडून त्यास लेहून रंगोत्रा नाइक यास सांगोन मनुलालाची सुटका होऊन इकडे पाठवीत ऐसें करावें. रा छ. ७ जिल्हेज हे विनंति.

श्री

आषाढ शुद्ध ८ मंगळवार शके १७१५.

विनंति. उपरि राजश्री आनंदराव नरसिंह येथें आले, भेट जाली, वर्तमान समजलें. मारनिलेनीं हलीं पत्रें पुण्याकड दिल्हीं आहेत तीं रवाना केलीं बि।।

१ तुमचे नांवे लखोटापत्रें पाहून उत्तरें यावीं.

१ मालोजी राजे घोरपडे यांचा लखोटा.

१ अबदुल गनीखां हकीमजी आदितवार पेठेंत.

१ बाळंमा देसाई गुंड मटकलकर लखोटा सिदगीर गोसावी याचे मठांत अथवा आपाजी बाबाजी आठवले यांजपासी द्यावा.

—

४

सदरहू च्यार लखोटे जिकडील तिकडे पावते होऊन उतरें येतील तीं इकडे रवाना करावीं. रा छ. ७ जिल्हेज हे विनंति.

टपा रवाना पुणें छ. १९ रोज.

आषाढ व. १ बुधवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.

विनंति. उपरि तुह्मी छ. २९ माहे जिल्कादचीं पत्रें पाठविलीं तीं छ. ९ माहे जिल्हेजीं पावलीं. याचीं उत्तरें राजश्री नानाचे नांवाचीं पत्रें दिल्हीं. सर्व मजकुर समजला म्हणोन लिहिलें तें कळलें. कलम. ——— १

होळकर महेश्वरास येणार म्हणोन लिों तें कळलें. इंदुरास आले. आलीकडे हि येतील. सरदारीची मजा राहिली नाहीं. स्त्री नायेक, बाल नायेक आणि बेमसलहत—तीन गोष्टी येके ठिकाणीं चवथा आहंकार, तेव्हां ईश्वर त्या सरदारीची आबरो ठेवील तर ठेवो! कलम ——— १

सुरापुरकराचे कारभारी येथें आले, सरकारांत बोलून येकोपा ठरला, देवदुर्ग नजर वगैरे ठराव जाहला, नवाबास साहित्यपत्रें दिल्हीं, इत्यादिक तपसील या उपरि लिहीन म्हणोन लिों. त्यास साहित्यपत्रें व गोपाळ आपा यानीं लवकर यावें, देवदुर्गप्रकर्णीं याचें मनांत विपरीत आलें आहे. तिकडे फौज मध्यस्तानीं कांहीं बंदोबस्ताविसीं पाठविली ऐसें ऐकण्यांत. शोध घेऊन बोलण्यांत येईल. परंतु तिकडून पत्रें जरूर लवकर यावीं म्हणजे बोलण्यास दुहेरी नेट पडेल विस्मरणांत येऊं नये. कलम ——— १

राजश्री पाटील बावा सरकारवाड्यांत दोन वेळ व येक वेळ नानाचे येथें आले होते. तीन खलबतें जालीं. श्रीमंतांचें दैव थोर! राजश्री नाना, तात्या, पाटीलबावा, तिघेहि थोर समंजस, तिघांसही दौलतीची काळजी आहे, इत्यादिक मजकूर लिहिला तो कळला, त्यास ईश्वराजवळ हेंच मागणें आहे त्रिवर्गाची ऐकता (ऐक्यता) यांतच दौलतीची बोहबुदी आहे. कलम ——— १

बाळाजी व्यंकटेश व येमा खिदमतगार आले. ज्या कामास आले तें होत आहे. त्यास आपली निशा होऊन चिठी आली पाहिजे, याविसी कसें म्हणोन लिों. त्यास निशा जाली. परंतु येक चिठी येणें त्याचा खोळंबा आहे. त्याविषईं पूर्वीं लिों आहे त्याप्रमाणें सैदास सांगून चिठी आणून पाठवावी. त्या ग्रहस्ताकडील पत्र आम्हास आलें होतें, त्याचा जबाब आम्हीं पाठविला कीं

चिटी लवकर यावी. त्याविसीं खोळंबा आहे, ताकीदपत्रें तयार आहेत, चिटी आली म्हणजे पत्रें तुम्हासी पोंचतील. त्यास येविषई तुम्ही सैदास सांगून करवावें कलम. —————————————————— १

पांच कलमें रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति, चीनापटणच्या दोन आखबारा पा आहेत. प्रा करावें; हे विनंति.

श्री.

आषाढ व. १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि तूर्त मोठा कारभार सिंदेप्रकर्णीं. प्रातःकालीं तर बनत नाहीं. तृतीये प्रहरीं दरबार. त्या अवसरांत जितका कारभार होईल तितका; प्रस्तुत घरचे कामामुळें तर दुसरीं कामें होतच नाहींत; इत्यादिक मजकूर लिहिला तो सर्व कळला. त्यास दौलतीचें काम मोठें. यास दोन वेळ दरबार जाल्याखेरीज कसें होईल ? दुसरें, दरबारचे जाबसाल तटून राहतात आणि त्यांचे तगादेहि लागत असतांना जाब मिळत नाहीं. याचा खियाल इतर दौलतदार काय करतील तो करोत ! कलम —————————————————— १

जावीतजंगप्रकर्णीं पत्रें पावतीं केलीं. उत्तरें घेऊन पाठवितों. गोविंदराव खटपट फार करितात ऐसें बोलिले म्हणोन लिहिलें तें कळलें. त्यास उत्तरें लवकर पाठवावीं. यास दिरंग पडला म्हणजे मनुष्यास उमेद राहत नाहीं आमचे खटपटीचें रूप करणें खावंदाकडे. कोणतें म्हणाल त्यास जाबसालाचें उत्तर होऊन गोष्ट मागास लागली म्हणजे करावें त्याचें सार्थक. नाहीं तर वंध्यामैथुन; ऐसें होतें हें तात्पर्य. कलम —————————————————— १

सरकारचे फराषखान्याचा सरंजाम पानगलास आटकावावा आणि नवाबाकडील लांकडाविसीं आम्हीं दस्तकें द्यावीं कीं काय ऐसें राजश्री नाना आपल्यास लिहिणार ह्मणोन लिंों तें कळलें. पत्र आलियावर त्याचें उत्तरही समर्पक लिहिण्यांत येईल. कलम —————————————————— १

वराड प्रांतांतील खुर्दाची चाल कसी असावी याचा नेम आपण लिहिला व खुर्दा पाहवयासी पाठविला त्याजवरून उमरखेडकर यांस राजश्री नानांनीं ताकीद केली याचा मजकूर लिहिला तो समजला. कलम —————————————————— १

पाटील बाबास लग्नाची मेजवानी सरकारवाडयांत जाली. त्याचे स्त्रीस ऋतु प्राप्त जाला म्हणोन श्रीमंतास आहेर घेऊन गेले होते इत्यादिक लिॊं तें कळलें. कलम ——— १

टिपूचे मसलतीविसीं पुढें तींही सरकारांनीं कसें चालावें याची याद आपणाकडून आली व मालीटही निकड करीत आहे. हररोज बोळ–पाटीलबावाचें एकमत, राजश्री नानाचे एकमत–म्हणोन लिॊं तें कळलें. त्यास पाटीलबावाचें म्ह(ण)णें दौलतीचे दार्ढ्याचें परंतु सर्वांची येकवाक्यता होऊन घडणें कठीण! याजकरितां नाना म्हणतात हेंच खरें. परंतु त्यांतहि येखादी दरज राखून जाल्यास चांगलें. संकट आहे! केवळ हात बांधून देणें हेंहि चांगलें नाहीं. न दिल्यास गत नाहीं. याविसीं खावंदास समज होऊन आंगेजीनें करावें तर पारीणाम नाहीं. तर नाना तरि काय करतील? दौलतीचे नसीबीं असेल तेंच घडेल आणि करणें प्राप्त ! जाब लवकर येत नाहीं याजकरितां नित्य येथील निकड आहे. त्याचा बयान काय लिहावा? कलम ——— १

नवाबाकडील लांकडाचे खरिदीस रघोतमराव यांजकडील कारकून गेला. खरीदी सुरू झाली. ऐवजाची चिठी आपण तात्यावर दिली. त्यास ऐवज देतात ह्मणोन लिॊं तें कळलें. याप्रकर्णी मध्यस्त बाजुरांत बो(ल)ले त्याची पुरवणी आलाहिदा लिहिली असे. कलम ——— १

पुण्यावर आरंभापासून पाउस नाहीं. वर्कड सर्वत्र आहे. याचा विस्तार लिहिला तो कळला. त्यास रघोत्तमराव याची आखबार छ. २९ जिल्हेजची नवाबाचे येथें आली त्यांत चवथे माहेमारापासून पर्जन्य पडत आहे ह्मणोन लेख होता. आतां जाहलाच असेल. इकडे पिकाचे उपयोगी पर्जन्य जाले. कलम १

आठ कलमें रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ व. १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि

सर्व समजोन आहे. हरयेक कामास दिवसगत लागती असें वाटतें. परंतु

कारणाखेरीज नाहीं ह्मणोन लिो. त्यास समजोन दिरंगावर पडल्यास चिंता नाहीं. परंतु सर्व कामें तशींच नाहींत. कोणतीं दिरंगावर, कोणतीं जलदीनें करावीं याचा विचार असावा, सारीं कामें येकसारखीं असें असू नये. पाटील कुळकर्णी यांचे जबाब येण्यास महिने लोटले; अद्याप कांहीं नाहीं. त्यांत कुळकर्णी यांची तो अति निकड—सांगतां येत नाहीं. पत्राचा जाब येणें यास किती महिने जाले! आद्याप कांहींच कळतही नाहीं याजवरून आमची मनाची तसती कसी होईल? ऐसें नित्य पुसतात. कांहीं बाहना सांगून ठेवितों. बाहना तरी किती दिवस? आतां पत राहत नाहीं. जबाब मात्र यावयाचा संदेह असल्यास पत्र त्यास दाखऊन माघारें घेऊन ठेवणांत येईल तेव्हां त्यांचें पत्रही माघारें ध्यावें लागेल. त्या पत्रासुद्धां जबाब लवकर पाठवावा ह्मणजे ठीक. कलम. १

१ तुह्मीं पत्रें पाठविलीं.

२ रामचंद्र याचे चिरंजिवाचे नांवे लखोटे.

१ रघोत्तमराव याची अर्जी पंनास हजार सुरापुरचे पावले ह्मणोन मध्यस्तास.

१ माधवराव मुरार यांस.

१ बाळाजी रघुनाथ यांचा लाखोटा.

१ थोरला लाखोटा.

१ किता लाखोटा.

७

सात लाखोटे पावले. कलम—

१ बाळाजीपंत बारामतीस जाऊन पांडुरंग रघुनाथ यांस आपलेकडे रवाना करून येथें आलीयावर लवकरच रवाना करतों ह्मणोन लिहिलें त्यास उत्तम आहे. कलम.— १

१ जुजयातीचे सात कलमें ठराविलीं त्याची नकल रघोत्तमराव यांनीं केली ह्मणजे लवकर आपलेकडे पाठवितों ह्मणोन लिों तें कळलें. त्यास लवकर लिहावें. त्याचा सिधांत काय हाही लिहावा. त्या धोरणानें बोलावयासी येईल. कलम.—

१ रामचंद्र दादो यांचे चिरंजीवाचे नांवाचे लाखोटे पावते केले. कलम—

१ मुकुंद जोसी याचे जमिनीचे दुमोहरीचे तयारीस प्रुरुवात केली. कलम. —

१ बाळाजीपंत यांजवर बाजीनीं नाहक पेंच आणला यात्रिसीं आपण त्यास बोधरूप च्यार गोष्टी सांगून यांचे त्याचे मिळवून द्यावें ह्मणोन लिों. त्यास तसेंच होईल. कलम—

१ सुरापुरकर याजकडील भरणा—

१००००० सुरापुराहून रोख यैवज बापु सिवदत्त याचे मारफत आला तो नवाबाचे खजान्यांत पावता करून तुमचें नांवें आह्मीं रसीद लिहून सुरापुराकडे पाठविली.

५०००० पन्नास हजाराची आर्जी रघोत्तमरावबाची तुह्मीं पाठविली ती मध्यस्तास प्रविष्ट केली.

५०००० बापु सिवदत्त याचा रोखा आषाढ वद्य १ मुदतीचा पाठविला तो पावला. त्याचें बंधू ह्मणाले भरणा जालीयावर तुह्मांस लिहन पाठवूं.

———

२०००००

सदरहु अन्वयें भरणा जाला. रघोत्तमराव यांजकडील यैवज पैकीं दाहा हजार कोणास देविले? बाकी तसेंच असूं देणें ह्मणोन लिों. याप्रमाणें मध्यस्तांनीं नवाबापासि तपसीलवार बयान केला. कलम— १

—

८

९ येकूण आठ कलमें रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री

आषाढ वद्य १ बुधवार शके १७१५.

विनंति उपरि.

१ जीवनराव पांढरे यांचे प्रकर्णी हिशेबाचे कागदपत्र कचे पाठउन देतों. त्यास हणमंतराव येथें आहे. तसाच गोपालराव जिवाजीपंत तर साहीत्यावर! फत्तेसिंग निमित्य पाहतात. याजकरितां समेटून करीत करीत करावें. आनंदराव तेथें आहे त्याचे तोंडावर हात फिरवावा. जीवनराव, आपण याचा विचार करून लिहावें. तसें करीन ह्मणोन लिों. त्यास तुह्मी लिों त्याप्रमाणेंच तोंडावर हात फिरवून ढकलावें; परंतु त्याचे हातीं यैवज मात्र जाऊं नये; यैसें जीवनराव याचें ह्म(ण)णें. आनंदराव याच्या चाली खोट्या. सजावरुदौलाकडील यैवज निठुर वगैरे आपल्या कर्जाच्या यैवजांत घ्यावा ह्मणोन तुमचीं पत्रें आलीं. यावरून त्यांकडे आह्मीं सांगून पाठविलें. यावरून आनंदराव यांनीं मध्यस्तास सांगविलें कीं मामलतीसमंधें जीवनराव यांजकडे सरकारचा यैवज येणें त्यांत माहाल लाऊन दिल्हे आहेत आणि निठुरचा यैवजही लाविला आहे हा घ्यावा. त्याजवरून त्यानीं रायरायांस विचारिलें. याणीं सांगितलें:—त्याचे दस्तयैवज पाहून सांगेन. यैसा प्रकार आनंदराव यांचा. याजकरितां तुह्मी कोठेपरियेंत झांकीत बसाल? तथापि तोंडावर हात फिरवून तुह्मास लिहून पाठऊं. जीवनराव यांचा पक्ष दरबारी. तेथें सोडूं नये, खचित असावें. याविषईं आलाहिदा पुरवणी लिहीली आहे. ती रघोत्तमराव यास दाखवावी. कलम—— १

१ तात्या वाक यांजकडील वीस हजार रु॥ त्याविसीं फार निकड समजून आपाजी बाबाजी यांजकडून येक महिन्याची खातरजमा कराविली. त्रिमलराव बाबद सा हजार त्याविसीं बोलतात त्यास आश्याचा यैवज ठेऊं नये; आपल्याकडून हुंडी जालीयास पाठवावी ह्मणोन लिों. त्यास वीस हजाराचा हवाला आपाजीपंत यांचा दिल्हा. बरें केलें! साहा हजार त्रिमलराव बाबत येथें मारनिलेकडील सदाशिवपंत यांस दिले. हुंड्या

पाठविण्याविसीं लिो; त्यास तूर्त सोयें नाहीं. बाळाजीपंत यांची लवकर रवानगी केलियावर सर्व समजून हुंडी पाठविण्यांत येईल, आपाजी बाबाजी व तुह्मीं आपलेकडील हिशेब मारनिलेबरोबर पाठवावा. कलम--

१ श्रींगेरीकर स्वामी यांस सरकारांतून हजार रो देविले ह्मणोन सांगितलें, त्याजवरून दिल्हे ह्मणोन लिो तें कळलें. कलम-- १

१ सुकलाल याजकडील हिशेब कितेव समजला आसाल. बाळाजीपंत याजबरोबर सर्व सांगून पाठवावे. कलम-- १

—

४

च्यार कलमें रा। छ. १९ जिल्हेज हे विनंति. नवाबाकडून येक ग्रहस्त फौज ठेवावयाकरितां आला, त्यास धरले याचा मजकूर लिहिला तो कळला.

श्री.

आषाढ वा १ बुधवार शके १७१५

मध्यस्ताचा उद्गार निघाला तो राजश्री नानास लिहिला आहे. त्याजवरून कळेल. हे विनंति.

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेशी. विनंति. उपरि छ. १३ जिल्हेजीं ईदीचे नजरेकारितां आह्मी नवाबाकडे गेलों. मध्यस्त समीपच होते. लोकांच्या नजरा झाल्यानंतर मध्यस्तांनीं अर्ज केला कीं, पुण्याहून चोबीना खरेदी करविला, त्यापैकीं पंच्यायैसी हजार रुपयाचा खरीदी जाला. पांचगजी नावा मिळाल्या. साहागजी व सातगजी तेथें नाहींत. सबब संगमनेराकडे खरीदी करयास गोविंदराव भगवंत यांनीं एक कारकून व रखोत्तमरायाकडील एक यात्रा रवाना जाले आहेत. दोन लाख रुपयापैकीं पंच्यायेसी हजाराचा चोबीना खरीद जाला. बाकीचा तेथें होणार. त्यास कोंकणपटीचा चोबीना भीमेचे पाण्यानें ताफे बांधून कलबर्ग्यास येईल. तेथून बेदरास आणावा लागेल. ताफे बांधण्याकरितां लांकडें खरीदी

करावीं लागतील यैसेंही रवोतमराव यांनीं लिहिलें. सदर्हूप्रों चोबीना कलबुर्ग्यास येईल. मुजाका नाहीं. लेकीन संगमनेर प्रांतीं जो चोबीना खरीदी होईल तो गंगेचे पाण्यानें वंजरासंगमास आणावयाचा पहिला बेत होता. परंतु यांत मोठी अडचण आहे कीं वंजरा-संगमास चोबीना दाखल जाल्यानंतर तेथून बेदरास वंजरेचे पाण्यानें येणें मुष्कील. सबब कीं, वंजरेचा वोघ फार नीच आहे. तेथून येणार नाहीं. ज्या ठिकाणीं चढवून आणावयाचा तेथून आणावयास प्रयत्न फार. याकारितां वंजरासंगमास चोबीना न आणितां गंगेचे पाण्यानें नांदेड येथें आणावा. तेथून बेदरास आणावयाची तजवीज वंजरेनें अथवा भारबरदारी पाठवून खुष्कींतून जशी सोये तशी कारितां येईल. याप्रों अर्ज केल्यावरून गंगेचे पाण्यानें नांदेडास चोबीना आणावा याप्रों नवाबांनीं फर्मावलें. भीमोवानें कलबर्ग्यास येणार याची सलाह कशी? ह्मणोन महमद अजीमखां यांस मध्यस्तांनीं विच्यारिलें. त्यांनीं सांगितलें कीं कलबर्ग्यानजीक फेरोजाबाद व शाहाबाद हे दोन गांव भीमातीर तीन कोस कलबर्ग्यापासोन आहेत. तेथें चोबीना आणवावा. तेथून भारबरदारी सरंजाम पाठवून बेदरास आणावयाची तरतूद होईल. याप्रों बोलणें जालें. रवोत्तमराव यांनीं मध्यस्तांस लांकडाविषयींचा मार लि॥. त्यावरून मध्यस्तांनीं सदरहूप्रों बयान केला. याजवर हें बोलणें जालें. लांकडाविषींचा व बंदुखाचा मार तुह्माकडून इकडे कांहींच लिहिण्यांत आला नाहीं. येथें बोलणें जालें तें कळावें सबब लिहिलें असे. रा॥ छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा। १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि मध्यस्तांनीं नवाबास अर्ज आह्मी समीप असतांच केला कीं चोबीना खरीद करण्याकारितां हरि पंडतजी यांजकडून यैवज येणें. त्यांचें पत्र, येक लाख बयाणा व हजार रुपयांचें, यांचें घेऊन पुण्यास पों होतें. त्यापैकीं सत्तर हजार रुा नगदीं देतों, बाकीचाही कांहीं यैवज येथें देवितों,

व तेथून कांहीं गोविंदराव यांजकडून देवितों याप्रा तात्यांनीं रखोत्तमराव यांस सांगितलें. याप्रों रखोत्तमराव यांनीं लिों ह्मणोन मध्यस्तांनीं अर्ज केला. त्यास तात्या यांनीं यैवज तथें किती पटला व द्यावयाचा किती आणि आह्मां-कडून किती देविवणार हें तुह्मीं कांहींच न लिों. त्यास याचा तपसील आधीं इकडे ल्याहावा. ह्मणजे येथून ऐवज देणें लागेल त्याची तरतूद आगाऊ जाली पाहिजे. यास्तव आधीं सूचना ल्याहावी. रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि रावरंभा यांस यैवज तुह्मीं पुण्याकडे गेल्या ता जिल्हेज आखर पावेतों येकंदर दिल्हा. याचा ता पेशजी लिहिल्यावरून समजला असेल. साडें सोळा हजार रुपयाच्या वराता रावरंभांनीं हरिपंतावर आपल्या यैवजाच्या केल्या होत्या. त्या फिरोन आल्या येविषीं त्यांनीं मध्यस्तास बोभाट सांगितला. मध्यस्त आह्मासी बो(ल)ले त्याचा तपसील तुह्मांस लेहून फार दिवस जाले. परंतु उत्तर आलें नाहीं. त्यापैकीं जाधव मारवाडी यास येक हजार रुपये देण्याची निकड रावरंभांस भारी बसली. त्यांनीं मारवाड्याकडे नबाबाचे सरकारचा यैवज पटीबाबत, त्यांचे मागें चोपदार सबब, बाजींनीं या वरातेपैकीं यैवज त्यांस लाऊन दिल्हा. दोन महिन्यांचा वायदा तोही होऊन गेला. मध्यस्त आह्मासी बो(ल)ले येक हजार रुपये यास वराती. यैवजीं द्यावे. तुम्हांकडून उत्तर आल्यानंतर द्यावे यैसें होतें. परंतु इकडून जीं पत्रें लिहिण्यांत येतात त्यांचीं उत्तरेंच येत नाहींत. प्रसंगास तर अशा अडचणी पडतात. यैवज देणें प्राप्त. तेव्हां वरात व कबज घेऊन येक हजार रुपये दिले. कळावें. तुम्हीं म्हणाल कीं, रावरभांकडे यैवजाचा भरणा बेमुबलग जाला. हा यैवज उगवेल कसा ? त्यास हें सर्व खरें आहे. परंतु येथें मध्यस्तांसी बोलण्यांत येतें. उत्तर येतच नाहीं. येथील तर निकड या तऱ्हेची—अचडण ! तेव्हां समजोन यैवज द्यावा लागतो. उपाय नाहीं ! या-

स्तव पत्राचे मार याचीं उत्तरें वरचेवर लिहित जावीं. त्याप्रों मध्यस्तासीं बोलण्यांत येत जाईल. रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि राजश्री जीवनराव पांढरे यांजकडे यैवज येणें. यास्तव पा। अवराद व निटूर या दो माहालाचा यैवज मोकाशाचा आटकाऊन ठेवावा व मारनिलेचे आणि आनंदराव सभापत यांचें रहस्य करून द्यावें इत्यादिक मार तुम्हीं लिहिला. त्यावरून सजावरदौला यांजकडे सांगोन दो माहालचे मोकाशाचा यैवज सन १२०२ सालचा आटकाऊन ठेविला. जीवनराव यांचें आनंदरायाचें रहस्यही करून द्यावें या तजविजींत असतां आनंदराव यांनीं परभारा सजावरदौलाकडे राजयाजी यांचा निरोप पाठऊन यैवज आम्हांकडे न द्यावा यैसें सांगितलें होतें व मध्यस्तासही परभारा सुचविलें कीं, हसनाबाद व येकहलीं हे दोन माहाल पांढरे यांजकडे नवाबाचे सरकारचा यैवज येणें त्या यैवजीं सरकारांत घेतले आहेत. त्याचप्रा सरकारचे रदकर्जी आवराद निटूरचा यैवज द्यावा याप्रों सांगोन यैवज आपल्याकडे येणें असतां असी दिकत घातली हेंहीं मध्यस्ताकडूनच आम्हांस समजलें. आह्मीं उत्तर केलें कीं, दोन माहाल पहिलेच आपले रदकर्जी आहेत. आवराद व निटूर हे जीवनराव यांजकडे चालते माहाल. याचा यैवज घेण्याची सा। काय? तेव्हां मध्येस्तांनीं राजयाजीस सांगितलें कीं, यांचा दस्तयैवज पाहण्यावर ठरलें आहे. सारांश तुम्हीं लिहिलें कीं, आपला यैवज येणें सा। ते माहालचा यैवज आटकाऊन जीवनराव याजकडे न द्यावा. त्याप्रों केलें असतां आनंदराव यांनीं परभारा याप्रों उपस्थित केलें. यावरून आश्चिर्य वाटतें कीं तुमचीं पत्रें येतात तीं कसीं! रघोत्तमराव यांचेंही पत्र आलें तो प्रकार कसा? आणि वर्तणुकींत आनंदराव यांची चाल हे! तुम्हींच समजावें. रा छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १ बुधवार शके १७१५

राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसीं.

विनंति. उपरि प्यादे दि॥ रामजी नाईक गलांडे नि॥ सरकार यास पेशजी माहागाईमुळें पटगचे स्वारींत व हैदराबादीं आगाव ज्याजती रोजमरे च्यार, खर्चास नाहीं सा॥, दिले; तो यैवज उगवून घेतला पाहिजे, येविषयीं तुह्मास जातेसमयीं सांगितलें होतें. परंतु अद्याप यैवजाचा फडच्या करून घेतला नाहीं. तर येविषीं राजश्री नानास विनंति करून यैवज उगवावा. न उगविल्यास हे गरीब बुडतात; व आपला यैवज फसतो. याची काळजी आपणास असावी. याजकरितां लिहिलें असे. तर हें काम आधीं करून घ्यावें. येविषीं बगाजी प्यादाही तुह्मा समागमें स्मरण द्यावयास दिल्हा आहे. तर यैवज उगवून घ्यावा. रोजमरे तैनात इजारा करून घेण्याची याद तुमचे रूबरू केली होती. ती रोजमुरे याचा यैवज उगऊन घ्याल त्याज समागमें करून घ्यावी. पेशजी रोजमरे आगाव पावले च्यार व यासिवाय तुह्मी गेलियावर आणखी येक रोजमरा ईजाफा, खर्चास नाहीं, ह्मणोन दिल्हा. येकूण रोजमरे पांच. याचा यैवज ब्याद्याकडून उगविला पाहिजे. याजकरितां हे पेचांत; व आपला यैवज उगविला पाहिजे. तर सरकारांत बोलून यैवज उगवावा ह्मणजे हे पेचांतून निघतील; व आपलाही यैवज उगवेल. तर पत्र पावतांच कामाचा फडच्या करून घ्यावा. र॥ छ. १९ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा॥ १ बुधवार शके १७१५.

विनंति. उपरि राजश्री मानाजी बळवंतराव देवकांते यांचे पतक सरकारांतून आमचे तैनात आहे. त्यास सांप्रत मारनिलेस सरंजामसुधा हुजूरचाकरीस येण्याविषीं सरकारची आज्ञा जाली आहे. त्यास येविषीं तुह्मी विनंति करून देवकांते यांस हुजूर चाकरीस येण्याची मनाई व्हावी.

इकडे चाकरीची नेमणूक त्यापक्षीं सरकारचाकरीवर हजर आहेत. रा॥ छ १९ जिल्हेज हे विनंति.

छ १७ जिल्हेजीं येहतषामजंग यांनीं मागितलें सबब.

श्री.

आषाढ वा ३ शुक्रवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.

पो गोविंदराव कृष्ण सां नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिा जावें. विशेष येहतषामजंग नफरुदौला मुबारनुल मुलुक बाहादुर यांनीं शहर बऱ्हाणपुर येथें किनखाब वगैरे जिनस दाहा हजार रुपयाचा खरीदी करविला. ते जटील कारीगर यांजकडून चौरती कलाबतु तयार तीन हजाराचा करविला. त्यास कारेगर परवानगी मागतात. याजकरितां बाहादुर मवसूफ यांनीं बहुत अगत्यवादानें आह्मास सांगितलें. त्यावरून लिहिलें असे. त्यास येविषीं राजश्री नाना यांस विनंति करून बऱ्हाणपूरकर सुभेदार यांस राजश्री पाटिलबावा यांचें पत्र कलाबतू व किमखाब वगैरे जिनस दाहा हजारांचा खरीदी करतील त्यास महसूल वगैरे मुजाहिमत न करितां ऱ्हादारीचें दस्तक वगैरे बंदोबस्त करून देऊन जिनस रवाना करावा. याप्रों निक्षूण ताकीद महमद ईसफ तुह्मास सांगतील त्याप्रों द्यावी. रा॥ छ १७ माहे जिल्हेज बहुत काये लिहिणें? लोभ किजे हे विनंति.

छ २० जिल्हेजीं शमषुल उमरा यांनीं मागितलें सबब.

श्री.

आषाढ वा ७ सोमवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचें सेवेसीं. पो। गोविंदराव कृष्ण सा। नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित जावें. विशेष तो मानूर मौ बीड हा तालुका नवाब शमषुल उमरा बाहादुर यांजकडे आहे. तेथील अमिली अबदुल समदखां यांजकडे

आहे. खान माार यांनीं आपल्याकडून तेथें नरसिंगराव नायब यांस ठेविलें. त्याजकडे हिसेबकितेबाचा लडा सबब त्याजला कैद केलें. त्यास तेथील मोकासी माहरणवर वगैरेनीं राजश्री पाटिलबावा यांस गैरवाका समजाऊन तालुकियास लोक पाठवून उपसर्ग करणार ह्मणून बोभाट आला. त्यावरून राजश्री नाना यांस पत्र दिल्हें आहे. येविषीं तुह्मीं विनंति करून बंदोबस्त करावा. तालुकियांतील जमीदारास पुण्यास येण्याविसीं पत्रें पाठविलीं वगैरे उपद्रव फार केला आहे. यारतव येविषीं बोलून बंदोबस्त करून लेहून पाठवावें. शमपुल उमरा यांजकडील पागेचा तालुका तो नवाबाचा खासगत तालुका यास्तव याचा बंदोबस्त जरूर होणें. येणेंकरून नवाबाचा संतोष हें समजावें. रा॥ छ २० जिल्हेज बहुत काय लिां? हे विनंति.

छ. २१ जिल्हेजीं रावरंभा यांनीं मागितलें सबब.

श्री.

आषाढ वद्य ८ मंगळवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेशी. पो गोविंदराव कृष्ण साां नमस्कार विनंति उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिा जावें. विशेष मौजे जवळें पाा हवेली परंडा हा गांव माधवराव बांदल यांजकडे होता. त्याजकडून तुह्माकडे रदकर्जी गांव आहे. त्यास बांदल माार यांचा काल जाला सबब त्या गांवची जप्ती राजश्री रावरंभाजी जयवंत निंबाळकर यांनीं करून कायत यास येथून राजश्री गोपाळराव बक्षीसुद्धां जप्तीचे बंदोबस्तास पाठविलें. त्यास तेथें बाबूराव बल्लाळ यांनीं बांदलाकडील पैका येणें सबब गांवतजप्तीस दिकत केली. याचा बोभाट यांजकडे आल्यावर मारनिलेनीं आह्माकडे सांगोन पाठविलें कीं गोविंदराव यांचा यैवज बांदलाकडे किती? त्यांत जवळें येथील वसूल काय पावला? व बाकी यैवज येणें किती? याचा हिशेब आणवावा. त्याप्राां फडच्या होईल. जप्तीस दिकत होऊं नये. त्यावरून लिां असे. तरी बांदल यांजकडे यैवज येकंदर किती, त्यांत वसूल पावला व बाकी येणें याचा हिशेब तापवार

पाठवावा. रा। छ २१ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें? लोभ किजे हे विनंति.

आबाजी बलाळ आवरादकर नि॥ राजश्री हरिपंत तात्या यांचे मागितल्यावरून पत्र लिहिलें असे.

श्री.

आषाढ वा॥ १० गुरुवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी. पो॥ गोविंदराव कृष्ण सां॥ नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें कुशल लिहीत असावें. विशेष. राजश्री हरिपंत तात्या याजकडील दुमोहरी सनद मौजे आवराद शाहाज्यानी पा॥ उदगीर येथील सनदेकरितां राजश्री आबाजी बलाळ येथें दोनशें रुपये घेऊन आले होते. त्यास सनद तुह्मा-जवळ आहे. तरी आबाजीपंत तुह्मास पत्र लिहून सनद ज्यास देवितील त्यास दोनशें रुपये घेऊन सनद द्यावी. रा॥ छ. २३ जिल्हेज बहुत काय लिहिणें? लोभ किजे हे विनंति.

छ. २३ जिल्हेजीं डांकेवर.

श्री.

आषाढ वा॥ १० गुरुवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति. उपरि अलीकडे तुह्माकडून फार दिवस पत्रें येऊन वर्तमान कांहींच कळत नाहीं. याचें कारण काय? सांप्रत तनखाच्या येवजाचा मार वगैरे इकडून त॥ लिहिलें आहे त्यावरून कळेल. राजश्री नाना यांस पत्रें पा॥ आहेत. त्यावरून इकडील मार समजेल. व्यंकट रामदीक्ष याज-कडील अखबार व पत्र चेनापटणाहून आलें तें पा॥ आहे. पेशजी पत्रासुद्धां जाब पाठवावे. इकडील पत्राचीं उत्तरें येणें फार राहिलीं आहेत. रवानगी वरचेवर करीत जावी. रा॥ छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति. उपरि निर्मळ वगैरे माहालाबाबत स्वराज्याच्या यैवजाच्या तनखा औरंगाबादचे सुभ्यावर पेशजी घेतल्या. त्यापैकीं वसूल सरकारांत पावला; व बाकी येणें त्याची याद तुह्मीं पाठविली त्याप्रों मध्यस्तासी बोलण्यांत आलें. यांजकडे अहसनुदौला व कृपावंत यांनीं वसूल पावल्याचें पत्र व रसीदाच्या नकला पाठविल्या. त्यासी व आपले यादीसी मुकाबिला करून येकंदर याद ठरविली ती पाा आहे. त्यावरून ताा कळेल. राा छ. २६ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५.

यादी — जाबीतजंग मरहुम यांजबाबत माहालचे स्वराज्याचा यैवज नवाबाचे सरकारांतून ताा सन १२०१ व सन १२०२ पौ आलल हिसेबी याच्या तनखा अहसनुदौला व कृपावंत यांचे नांवें जाल्या होत्या.

रुपये

४७३९९१॥।~।.

पौ वसूल बमोजीबफर्द मोहरी अहसनुदौला बाहदुर व कृपावंत ताा रजब सन १२०१ हिजरी. १९१२००॥।–।. रुपये.

ताा

१२४२०४॥।≡ बा रसीदाच्या नकला.

९६२०४॥।≡ रसीद बापूजी रामचंद्र व लक्ष्मण तुकदेव निाा गोविंद कृष्ण गोडबोले मुाा कोपरगांव छ १६ रमजान सन १२०२ फसली.

९००० रसीद सखोजीबाजी कारकून निाा सरकार छ. १९ रमजान सन १२०२ फसली.

७३००० रसीदा चिंतामण हारि.

५०००० छ. ६ शवालची रसीद ?

२३००० छ. ९ मोहरमचें पत्र. ३०१९२।।।≡।.

पौ यैवज पटला नाहीं. यैसें पत्रांत सबब मजुरा दिल्हे नाहींत. ७१९२।।।≡। बाकी रुपये.

७३०००

१३४३०४।।।≡

१६८९५।।।≈। तनखादारास वसूल दिल्हा ह्मणोन अहसनुदौला व कृपावंत यांनीं नवाबास लिहिलें. परंतु सदरहूची रसीद नाहीं. सबब यैवज मजुरा होणार नाहीं. येसें आमचें बोलणें. यावरून मध्यस्तांनीं आपलें पारसी पत्र अहसनुदौलास दिल्हें कीं सदरहू सोळा हजार आठसें पंच्याणव रुपये, सवा चौदा आणे तनखादारास दिल्हे असल्यास रसीद पाठवावी. दिल्हे नसल्यास सदरहू यैवज द्यावा. याप्रों पत्र दिल्हें सबब नसुलीं घातले.

१५१२००।।।~।

यास ता॥ —— रुपये

९४०९८।≡ हा याद रुजू दफ्तर सरकार पुणियाहून आली.

५६३०४।।।≡ कोंपरगांवची वरात ९९००० पौं.

५००० सखो जिवाजी.

१४७९३।। पोत्यास आले.

१८००० कुराणाकडील वरात जाली त्यास पावले.

९४०९८।≡.

६७१०२।=।. ज्याजती वसूल.

४०२०६॥ हा रसीदा चिंतामण हरि.
९००० किा रसीद.
२३००० किा रसीद.

७३०००

पौ॥ पुणियाहून याद आली त्यांत.

१४७९३॥. पोत्यास आले.
१८००० कुरणाकडील वराती हा.

३२७९३॥.

बाकी ज्याजती.

१६८९९॥।=।. तनखादारास वसूल पावला यैसें सुभेदारांनीं लिहिलें येविषयीं मध्यस्ताचें पत्र पो तें.

९७१०२।=।.

१९१२००॥ ।.

बाकी ———————— रुपये.

३२२७९०॥।≡।.

तपसील.

१०२००० जगधन साहू याचे दुकानीहून पटणचे स्वारींत मध्यस्ताचे विद्यमानें सवातीन लक्ष रुपये कर्ज सरकारांत राजश्री हरिपंत तात्या यांनीं घेतलें त्या यैवजीं.

१००००० रदकर्ज सवा तीन लाखाचे रोख्यामागें वसूल घातला.

२००० सदरहू लाख रुपये औरंगाबादीं देणें त्यांचे हुंडावणी बाबत.

१०२०००

२२०७९०॥≡। हुंडी चिठी औरंगाबादेवर जगधन साहू याचे दुकानीं नगदी इा छ २० माहे जिल्हेज पासोन दोन महिन्याचे मुदतीनें छ २० सफरी द्यावे याप्रों.

३२२७९०॥≡।.

तीन लक्ष बेवीस हजार सातसें नवद रुपये सवा पंधरा आणे बाकी तनख्याबमोजीब त्याचा फडच्या सदरीं लिहिल्याप्रों छ २३ जिल्हेज मुा बेदर अर्बा तिसईन.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५.

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति. उपरि तनखाचे येवज पौ सरकारांत वसूल औरंगाबादचे सुभ्याकडून पावला याचा मुकाबिला पुण्याहून याद आली त्यासी व यांजकडील तेथून सुभ्याचें पत्र व रसीदांसी कारितां कोंपरगांवची वरात व सखो जिवाजी येकूण दोन रकमांचा ताळा यादीसी व रसीदांसी नीट पडला यासिवाय राजश्री दाजीबा यांच्या दोन रसीदा येक पंनास हजारांची व दुसरें पत्र तीस हजार येकसें ब्याणव रुपये सवा पंधरा आण्याचें पैकीं तेवीस हजार येवज पटला ह्मणोन पत्रांत लेख येकूण त्र्याहातर हजार रुपये पत्राप्रमाणें येवज वसूल लिहिला. व यापौ पोत्यास दाखल व कुरणाकडील वरातेबाबत येवज पुण्याचें यादींत बतीस हजार सातस साडे त्र्याणव रुपये ह्या रकमा ह्यांचे हिसेबीं आलाहिदा नाहींत. त्या पक्षीं त्र्याहातर हजारांत असतील. सबब वजा जातां चाळीस हजार दोनसें साडेसहा रुपये पुण्याकडील यादीसिवाय

ज्याजती वसूल राजश्री दाजीबा यांचे पत्रान्वयें पावला. याची रुजवात तेथें पाहावी ह्मणजे समजण्यांत येईल.

रा छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी.

विनंति. उपरि तनखाबाबत यैवज येकंदर पौ। वसुल वजा होऊन बाकी तीन लक्ष बेत्रीस हजार सातसें नवद रुपये सवा पंधरा आणे निघाले, यापैकीं पटणचे स्वारींत मध्यस्ताचे विद्यमानें जगधन साहुकार याचें कर्ज सवातीन लक्ष राजश्री हरिपंत तात्या यांनीं सरकारांत घेतलें. त्या यैवजीं हलीं येक लाख रुपये वसूल त्या रोख्यामागें घातला. यैवज औरंगाबादीं द्यावयाचा सबब तेथील हुंडावन दर सेंकडा दोन प्रों दोन हजार रुपये यानीं घेतला. हुंडावनीचें बोलणें बहुत होतें. परंतु सेवटीं दोन रुपये प्रों ठरलें. सारांश येक लाख रुपये रदकर्जी वसूल पावला. पेशजी जगधनाकडे भरणा सर बुदंलजंग घासीमिया वगैरे यैवजबाबत एक लाख बतीस हजार नऊसें पंचबीस जाला. हलीं हे लाख पावले. यासिवाय येथून पत्र राजश्री हरिपंत तात्या यांस मध्यस्तांनीं पेशजी चोबीना खरीदीकारितां येक लाख ब्याणव हजार रुपयाचे मागितल्यावरून दिलें. त्यापैकीं तेथें वसूल काय दिल्हा हें लेहून पाठवावें. ह्मणजे येकंदर वसूल रुजू करून रोख्याचा हिसेब व्याजसुद्धां करून पाठविण्यांत येईल. तनख्याचे ऐवजीं लाख रुपये हुंडणावळसुद्धां रदकर्जी द्यावे म्हणोन तुमचे लिहिण्यांत आलें, त्यावरून दिल्हें. आणि बाकीची जगधन याजवर चिठी घेऊन पा। आहे. चिठीबमोजीब साहुकारी दुकानावर यैवज घ्यावयाचा. अहसमुदौला यांस सोळा हजाराविसीं पत्र मध्यस्ताचें पौं आहे हें रवाना करून तगादा करून यैवज घ्यावयास ढील पडूं नये. रा छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसी.

विनंति. उपरि तनखांचे यैवजाची बाकी तीन लक्ष बावीस हजार सातसें नवद रुपये सवा पंधरा आणे निघाली. यापैकीं रदकर्जाबाबत यैवज वसूल रोल्या यैवजीं येक लाख व हुंडावन औरंगाबादची दोन हजार वजा जातां बाकी दोन लक्ष वीस हजार सातसें नवद रुपये सवा पंधरा आणे याची चिठी औरंगाबादेवर जगधन साहू याचे दुकानीं घेऊन पा। आहे. चिठीचा वायदा ईा छ २० जिल्हेज पासोन छ २० सफर येकूण दोन महिन्याचा आहे. सदरहू मुदतीस रोख यैवज घ्यावा याप्रों ठरून चिठी निखालस पा। आहे. सदरहूप्रों तनखाबाबत यैवजाचा फडच्या जाला. मुदतीप्रा जगधनाचे दुकानीहून औरंगाबादीं सदरहू यैवज घेऊन रसीद द्यावी लागेल. त्या रसिदीचा मसविदा पा। आहे. त्यास सरकारांतून यैवज घेण्यास जातील त्यानें आपले नांवची रसीद सदरहू मसविद्याप्रा देऊन यैवज रोख घ्यावा. रा। छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

श्री.

आषाढ वा १० गुरुवार शके १७१५.

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसी.

विनंति. उपरी तनख्यापैकीं बाकीचे यैवजाची चिठी औरंगाबादेवर जगधनाचे दुकानची दोन महिन्याचे मुदतीची पाठविली. येविषीं राजश्री नाना तुह्मास ह्मणतील कीं तनखाचे यैवजास इतके दिवस जाले, आतांही मुदतीची चिठी घेण्याचें कारण काय होतें? त्यास मध्यस्त सदरहू मुदतीची चिठी देऊं लागले तेव्हां आह्मी बोललों कीं तनखा आपग दिल्हा. त्याचे हप्तबंदीच्या मुदती कशा? आणि सुभेदारांनीं यैवजाचा फडच्या अद्याप न केला. हलीं यैवजास वायदा न करितां नगदी फडच्या करून द्यावा. याजवर मध्यस्ताचें म्ह(ण)णें

कीं हे चिठी वंतरीक हुंडी आहे. दोन महिन्यांची मुदत कांहीं विशेष नाहीं. येविषीं मदारुलमहाम यांस माझे तर्फेनें तुह्मीं लेहून जरूर सदरहूप्रा करावें. मुदतीस नेमाप्रा नगदी यैवज दुकानीहून जगधनाचे घ्यावा. याप्रा दाट रदबदली बहुत कांहीं केली. त्यास विचार पाहतां मध्यस्त दोन महिन्यांचे मुदतीची चिठी देतात. येविषईं इकडून लेहून राजश्री नाना यांची आज्ञा आल्यावर करावें तरी पत्रें जाऊन तिकडून जाब येणें, त्याजवर यांसी बोलणें या खालेंच महिना पंधरा दिवस जातात. त्याजवर यांची चिठी घेऊन औरंगाबादेस पोंहचणें याचा आरसा पाहतां तितकेंच पडतें; बोलण्याचालण्याखालेंच दिवसगत लागोन सरकारी यैवजास लांबण पडती; हें समजोन सेवटीं मध्यस्तास सांगितलें कीं औरंगाबादेस चिठी पावल्यानंतर दोन महिन्यांची मुदत यैसें आपलें ह्म(ण)णें हें तर सहसा कबूल होणार नाहीं. चिठी पोंहचतांच फडच्या व्हावा. तेव्हां मध्यस्तांनीं ठराऊन नेम करून सांगितलें कीं चिठी पावल्यावर मुदतीची शर्त नाहीं. आज छ २० जिल्हेजपासोन दोन महिन्यांनीं यैवज फडच्या करून घ्यावा. याप्रा होऊन जगधनाचे दुकानची चिठी ह्मा छ २० जिल्हेजपासून छ २० सफर दोन महिन्याचे मुदतीनें सदरहू यैवज फडच्या करून घ्यावा यैसी घेऊन पाा आहे. सदरहु अन्वयें तुह्मीं विनंति करावी. सरकारांतून चिठी औरंगाबादेस रवाना करून करारबमोजीव यैवजाचा फडच्या करून घ्यावा. दोन महिन्यांचे वायद्याचें कारण जगधन याचे दुकानांत यैवज थोडा. दोन महिन्याचे मुदतींत त्याजकडे भरणा होईल. चिठीस दिकत न पडावी याजकरितां इतकें बोलणें ह्मणून मध्यस्त बो (ल) ले. राा छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

पुा राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी,

श्री.

आषाढ वाा १० गुरुवार शके १७१५.

विनंति. उपरि तनख्याचे यैवजापैकीं एकंदर वसूल सुम्यांनीं नवाबाकडे

लिहिला येक लक्ष येकावन हजार दोनसें रुपये सवा तेरा आणे. पैकीं तनखादारास वसूल सोळा हजार आठसें पंन्याणव रुपये सवा चौदा आणे दिल्हा ह्मणून लिहिलें. परंतु सदरहु ऐवजाची रसीद नाहीं. तेव्हां आह्मीं मध्तस्तासी बो (ल) लों कीं हा यैवज वसुलीं मजुरा पडणार नाहीं. याची रसीद नाहीं त्यापक्षीं यैवज कोणास पावला ? मजुरा काय ह्मणोन द्यावा ? याजवर मध्यस्त बो(ल)ले कीं आपलें पत्र अहसनुदौलास लिहून देतों. सदरहू यैवज श्रीमंताकडून वसुलास आले असतील त्यांस दिल्हा असल्यास रसीद दाखवावी. रसीद नसल्यास फडच्या करून देणें. याप्रा बोलून अहसनुदौलास पारसी पत्र मध्यस्तांनीं दिल्हें, तें पा। आहे. हें पत्र त्यांजकडे पाठवून यैवज दिल्हा असल्यास उत्तम. पावला नसतां अहसनुदौलाकडून फडच्या करून घ्यावा. रा। छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

श्री

आषाढ वा। १० गुरुवार शके १७१५.

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेशी,

विनंति. उपरि तनखा बा॥ ऐवजाविषयीं यादी व पत्रें—पा॥ वि॥.

४ रसीदाच्या नकला

१ बापूजी रामचंद्र यांची ९६३०४॥।≡.

१ सखो जिवाजी याची ९०००.

२ दाजीबा यांचे नांवच्या.

१ किता ९००००

१ कि॥ ३०१९३॥।≡। पौ। २३०००.

——

२

——

४

२ मध्यस्ताचें पत्र अहसनुदौलास रुपये १६७९५॥=।.

१ पारशी पत्र.

१ हिंदवी तरजुमा.

—

२

२ चिठी जगधन साहु याचे दुकानावर छ २० जिल्हेजपासोन दोन महिन्याचे मुदतीनें रुपये २२०७९०॥≡।. व त्याचा हिंदवी तरजुमा.

१ औरंगाबादी यैवज जगधनाचे दुकानीहून घेतल्यानंतर रसीद दे-ण्याचा मसविदा रुपये २२०७९०॥≡।.

१ याद येकंदर झाडयाची.

——

१०

पत्रे सुमार दाहा—रसीदाच्या नकला, यैवजाच्या चिठ्या, मसविदा, तरजुमा, यादीसाहित पा। आहेत. पावल्याचें उत्तर पाठवावें. रा। छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

रसीदाच्या नकला.

राजश्रीया विराजित राजमान्य राजश्री

राजे कृपावंत बहादुर स्वामीचे सेवेशीं.

पो। बापुजी रामचंद्र व लक्ष्मण तुकदेव नि॥ गोविंद कृष्ण गोडबोले मु॥ कोपरगांव सा। नमस्कार विनंति. उपरि तुह्मांवर वरात सन १२०२ चे ऐवजीं नवाब बंदगान आली यांनीं श्रीमंत पंतप्रधान बाबत निर्मळचे चौथाई सरदेशमुखी यैवजीं दिल्हया त्या ऐवजीं श्रीमंतांनीं कोपरगांवचे खर्चास रुपये ७५००० पंच्याहत्तर हजार देविले त्या येवजीं तुह्मी आह्मांस माहलोमाहलीं वराती लाऊन दिल्या व कांहीं यैवज रोख बाबत रुपये ५६३०४॥≡ छपन हजार तीनसें पावणें पांच रुपये तीन आणे पावले. यासीवाय माहलपौ जाजती वसूल, तुह्मीं वराता दिल्ह्या त्यापैकीं लागु जाहल्यास, वरातीचे यैवजी

मजुरा देऊं. आमच्या किरकोळ पावत्या तुह्माजवळ महालांत दिल्ह्या आहेत त्या रद असेत. रा। छ १३ रमजान सन १२०२ शके १७१६ प्रमादी नाम संवत्छरे वैशाख आधिक शुा १९ सन सलास तिसईन बहुत काये लिा? हे विनंति. सरकारची वरात पाऊण लक्षाची तुमचे हवालीं केली असे हे विनंति.

श्री.

आधिक वैशाख वद्य १ शनिवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री

बळवंतराव व्यंकटेश राजे कृपावंत बाहदुर सुभा औरंगाबाद स्वामीचे सेवेसी.

पौ सखो जिवाजी कारकून निा सरकार कृतानेक सां। नमस्कार विनंति. उपरी नवाब निज्याम आलीखान बाहदुर यांनीं सरकारचे यैवजाच्या तनखा तुह्मावर दिल्ह्या त्याचे यैवजीं येथें खर्चास पावलें ह्मी छ १ माहे रजब ता। छ १९ रमजान पावेतों यैवज पावला तो रुपये ५००० पांच हजार पावले असते. या पांचा हजारां पौ। राजश्री नारायणराव भवानीदास वकील यांजजवळ तुमचें नांवची पावती साडेतीन हजाराची आलाहिदा छ ४ शाबानची आम्हीं दिली आहे ते रद असे. सु॥ सलास तिसईन मयां व अलफ, छ १९ रमजान सन १२०२ बहुत काय लिहिणें? हे विनंति.

श्री.

वैशाख शुद्ध ७ शुक्रवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री,

बळवंतराव राजे कृपावंत बाहदुर स्वामीचे सेवेसी.

पो। चिंतामण हारि सा। नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें कुशल लिा जावें. विशेष आपण पत्र छ २९ माहे रमजानचें पा। तें पावलें. श्रीमंत पंत प्रधान यांच्या वराती पौ। हुंडया पंनास हजाराच्या जीवनदास अंबाजीदास यांच्या दुकानच्या पाठविल्या त्या पावल्या. लिहिलें कीं वरातेची नकल व हप्तेबंदीची नकल पाठवावी. त्यास मागाहून नकला

पाठवून देतों त्याप्रो यैवजाचा भरणा करावा. तीर्थरूप राजश्री तात्या येथें जेष्ठ शुा पंचमीस दाखल झाले. राजश्री सदाशिवपंत यांनीं लिा आहे त्यावरून कळेल. राजश्री हरबाजी नाईक चाबूक सवार यांचे नांवच्या चिठ्या लौकर पाठवाव्या रा छ ६ शवाल बहुत काये लिा लोभ कीजे हे विनंति.

श्री.

राजश्रि विराजित राजमान्य राजश्री,

बळवंतराव राजे कृपावंत बाहदुर स्वामीचे सेवेशी.—

पो चिंतामण हरि सा नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणुन स्वकीयें कुशल लिा जावें. विशेष तुम्ही पत्रें छ २३ व छ २४ जिल्कादचीं पाठविलीं तीं पावलीं. लिा मार सविस्तर कळला. सरकारचे वरातीचे येवजीं रुपये.

२३००० हुंडी थान १ पीतांबर जीवनदास यांजवर चांदवड रुपयाची चलनी.

७१९२॥≡। चिठी राजश्री त्र्यंबकराव राजाराम कामदार अंतूर व खुलदाबाद याची मुदतीची.

येकूण तीस हजार येकसें ब्याणव रुपये सवा पंधरा आणे याच्या पात्या पावल्या. त्याजपैा तेवीस हजार रुा पितांबर जीवनदास याजकडील चांदवड छापी सुलाखी पटले. मुदतीवमोजीव बाकी सात हजार येकसें पावणे ब्याणव रुपये सवातीन आणे याची चिठी श्रावण शु॥ १५ निमे व भाद्रपद शु॥ १५ निमे या प्र॥ घ्यावे ह्मणोन लि॥. त्यास श्रावण मासचा हप्ता अद्याप पढला नाहीं. त्याजवरून राजश्री सदाशिवपंप यांस ताकीद केली. मा॥र निले त्र्यंबक राजाराम का॥दार यांजकडे मुजरद जासूद रा॥ केला आहे. तुह्मीं त्याजला ताकीद करून मुदतीप्रो ऐवज देवावा. त्याकडील रु॥ आल्यानंतर पावती पाठवूं. ऐसीं हजार रुपयाचा भरणा हलींचे ऐवजा

सुद्धा केला ह्मणोन लि॥. त्यास पेशजी पंनास हजार रुपयांचें पत्र अलाहिदा गेलें आहे हल्लींचे ऐवजाचा मा॥र सदरीं लिहीला आहे त्यावरून कळेल बाकीचे ऐवजाचा भरणा सत्वरच करितों ह्मणोन लि॥. त्यास येथील हुंड्या पाठवाल त्या शाहाजोगाच्या पाठवाव्या. राजश्री शामराव बलाळ यांजकडील मा॥र व कलमबंदीची याद पा॥ ती सदाशिवपंत यांनीं दाखविली. त्यावरून श्रीमंत राजश्री नानास विनंति केली. त्याचें उत्तर नबाब आहसनुदौला बाहादुर यांस श्रीमंत नानानीं लि॥ आहे त्यावरून समजेल. आटोळे यांस ताकीद पत्राची परवानगी सरकारची घेतली. मागाहून लौकरच रवाना करूं. कारंज्याचे फवारे जलद रवाना करावे. वरकड मा॥र राजश्री सदाशिवपंत लिहीतां कळेल. दुसरा ऐवज लौकरच रवाना करावा. रा॥ छ ९ मोहरम (भाद्रपद शुद्ध ७ गुरुवार शके १७१९) बहुत काय लि॥? लोभ कीजे हे विनंति.

श्री.

पारसी चिठी जगधनाचे दुकानीं औरंगाबादेवर
रोशन राये यांचे मोहोरनसी.

पारसी चिठीचा तरजुमा
हिंदवी राजे रोशन राये
यांचे मोहरे नसी.

चिठी बइस्म बिरजलाल संभूनाथ साहू दुकान बुलदे खुजस्ते बुनियाद अंकी मुबलग २२०७९०॥।≡ याचे निमे एक लाख दहा हजार व तीनसें पंचाणव रुपये साडे सात आणे होतात. चौथ व बाबती व सावोत्रा वगैरे रावपंत प्रधान बाबत माहालांत सुभे महमदाबाद वगैरे ता॥ सन १२०१ फसली व आलल हिसेबी सन १२०२ फसलीचे तनखाप्रों अहसनुदौला बाहादूर व राजे कृपावंत यांजकडे बाजबुलतलब होते. त्याचे मुबादला आजमुलउमरा बाहादूर यांनीं देविले. त्यास राव पंतप्रधान यांजकडे जो कोणी पैका न्यावयास येईल त्यास येथून रसिदीचा मसोदा दुकानास पा॥

आहे त्याप्रा। रसीद घेऊन छ २० जिल्हेज सन १२०७ हिजरी पासोन दोन महिन्याचे वायद्यानें पावते करावे. पुढें मुबलग मा।र सरकारचे खजान्याचे हिसेबीं या चिठीप्रों व रसिदीप्रों मुजरा व मुहसूब होतील.

३२२७९०॥≡

पे॥ १०२००० येक लाख दोन हजार याची चिठी लस्कर फेरोजीचे दुकानावर दिल्ही बाकी

२२०७९०॥≡

छ २० जिल्हेज सन १२०७ हिजरी

रसीदीचा मसविदा पा। आहे

या प्रो रसिद द्यावी.

राजश्री जगधन साहू दुकान बुलंदे

औरंगाबाद, गोसावी यासः—

अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य स्ने॥ फलाना फलाना ग्रहस्त नि॥ श्रीमंत राजश्री पंत प्रधान अंकी २२०७९०॥≡। मुबलग दोन लक्ष वीस हजार सातसें नव्वद रुपये सवा पंधरा आणे बाबद चौथ व बाबतीं व सावोत्रा वगैरे ब॥ महालांत सुभे महमदाद वगैरे ता॥ सन १२०१ व आलल हिसेबी सन १२०२ तनखाप्रो आहसनमुदौला बाहादूर व राजे कृपावंत यांचे जिमेस बाजबुलतलब येणें होते. त्याचे मुबादला नवाब निजामुदौला बाहादूर यांचे कारपरदाज यांनीं हुंडी सदरहू रुपयांची औरंगाबादेस तुमचे दुकांनीं दोन महिन्यांचे वायद्याची राजश्री गोविंदराव कृष्ण यांचे विद्यमानें करून दिल्ही. त्यास सदरहू रु॥ हुंडीप्रो तुमचे दुकानीहून आह्मास पावले. हे रसीद लि॥. सही. बहूत काय लि॥? मिती, तारीख, सन.

श्री.

आहसनुदौला व राजे कृपावंत यांनीं आपले मोहरेनसीं वसुलाची याद पाठविली व रसिदीच्या नकला पाठविल्या. त्यांत १६८९५॥=। याची

रसीद नाहीं. हे मजुरा द्या ऐसें मध्यस्ताचें ह्मणणें. याजवर आमचें बोलणें. रसीद नाहीं. तेव्हां मजुरा देत नाहीं. तेव्हां मध्यस्तांनीं फारसी पत्र आहसनुदौलास दिल्हें. त्याचा तरजुमा मुबलग १६८९५॥।=।सोळा हजार आठसें पंच्याणव रुपये सव्वाचौदा आणे, येक लाख ऐकावन हजार दोनशें रुपये सवा तेरा आणे. पै॥ तनखाचे ऐवज पै॥ बाकीबावत चौथ व बाबती व सावोत्रा वगैरे राव पंत प्रधान बाबत माहलांत सुभे महमदाबाद तालुके जफरुदौलात रुपये दिल्हे नसल्यास सदरहू रु॥ जलद निशा करून रसीद घ्यावी.

श्री.

आषाढ वा। १० गुरुवार शके १७१५.

पु॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं:—–

विनंति. उपरि मीर मुरादअली वगैरे पंच यांस सरकारांतून मौजे भोडणी पा। रावेर हा गांव आहे. तेथील दखलही यांजकडे सरकारची पत्रें व हुजरे जाऊन जाला. स्वराज्याचे अमलाकारितां चोपटेकरकर का॥ दाराकडील आनंदराव कारकून याची कटकट भारी. वेमोईन ऐवज घेऊन उपद्रव लागतो. यास्तव नवाबांनीं सांगितल्यावरून व मुरादअली यांचे हमेषा ह्म (ण) णें कीं बंदोबस्त असा व्हावा कीं मामुलप्रों स्वराज्याचे अमलाची वांटणी जागीर सुधां व्हावी, अथवा मक्ता स्वराज्याचा ठरावा. त्याप्रों दरसाल ऐवज घेत जावा. ज्याजती उपसर्ग होऊं नये. येविषींच्या यादीही तुह्मापासीं दिल्ह्या. ऐसें फत्तेआली याचे बोलण्यांत. त्यावरून राजश्री नानांस व तुह्मांस पत्रें खानमा॥र यांजपासीं दिल्हीं. व डांकेवरही हलीं रवानगी केली असे. येविषीं मुरादआली यांनीं तुह्मांस व त्याजकडून तेथें गृहस्थ आहे त्यास दोन पत्रें ये॥ तीन लाखोटे पारसी पा। आहेत. त्याचे त्यास द्यावें; व नाना यांस विनंति करून याचे कार्याचा बंदोबस्त करून इकडे ल्याहावें. याचे सांगण्यांत तेथील स्वराज्याचा मामुल चौथाई तीन हिसे व सरदेशमुखी सेंकडा साडे बाराप्रों आहे. याप्रों ठरावून बंदोबस्त व्हावा. ज्याजती तोसीस सायेर फर्मास वगैरे कादार करितात

ते न व्हावी. ठरावाप्रों साल बसाल फडच्या करून घेत जावा. याप्रों काा-दारास सरकारांतून ताकीद होऊन इकडे ल्याहावें. छ २३ जिल्हेज हे विनंति.

गोविंराव बुरटे यांनीं पत्र मागितलें सबब.

श्री.

आषाढ वा। १० गुरुवार शके १७१५

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री

गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं:—

पो गोविंदराव कृष्ण साष्टांग नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लि॥ जावें. विशेष राजश्री नागोराव बुरटे का। भूम येथें राहतात. यांचे घरगुती कजियाकरितां गुदस्तां माारनिले पुण्यास आले होते. ते समईं तुह्मीं राजश्री बाबुराव बलाळ का।दार यांस पत्र दिल्हें कीं सदरहू-प्रों बुरटे माार वर्तणूक करितील. यास कांहीं उपद्रव न द्यावा. त्याप्रमों बाबूराव यांनीं मान्य केलें. आणि माारनिलेही कराराप्रों सिद्ध असतां सांप्रत तुह्मांस कोणीं गैरवाका समजाविल्यावरून बाबुराव यांस दुसरें पत्र तुह्मीं पाठविल्यामुळें त्यांनीं त्यास उपसर्ग लाविला ह्मणोन कळलें, त्यावरून लि। असे. त्यास पेशजी येक वेळ करार ठरल्याप्रो। वर्तणूक व्हावी. ऐसें असतां मागती उपसर्गाचें कारण काय? यास्तव बाबूराव बलाळ यांस नि-क्षूण पत्र देऊन तुह्मीं ठराविल्याप्रों व्हावें रा। छ २३ जिल्हेज बहुत काय लि॥? लोभ कीजे हे विनंति.

माहे मोहरम श्रावणमास. छ ३ रोजीं डांकेवर.

श्री.

श्रावण शुद्ध ४ रविवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं:—

विनंति. उपरि तुह्मीं छ २१ माहे जिल्हेजचीं पत्रें पा। तीं छ २७ माहे माारीं पावलीं. टिपूचे पुढील मसलहतीचे प्रकर्णीं लाड बाहदूर याद आली ती

मुश्रीरुन मुळीक यांनीं राजश्री नानाकडे पाठवावयासीं दिल्ही. त्यांचा निश्चय ठरून येक फर्द ठरली. त्या प्रकर्णी श्रीमंताचा खरिता नवाबास व आमचे नांवें सरकारचें पत्र व फर्द याप्रो। पाा तें पावलें. मध्यस्ताकडें तेच दिवसीं सांगून पाठविलें. त्याचें उत्तर जालें कीं आज बंदगान आली माझे येथें येणार, याजकरितां उदईक यावें. त्यावरून दुसरे दिवसीं गेलों. मध्यस्तास फर्द दाखविली. बोलणें जालें. नंतर बोलले कीं हजरतीस आर्जी करून तुह्मांस सांगून पाठवितों त्या वेळेस यावें. दुसरे दिवसीं मीरआलम यांस बोलाऊन आपले घरीं मसलहत केली. तिसरे दिवसीं दरबारास येण्याची सूचना जाली. त्यावरून गेलों. आम दरबार भरला होता. नबाबास पत्र सरकारचें गुजराणलें. नंतर दोन तीन घटकांपर्यंत नवाब व मध्यस्त व मीरआलम व मी चौघांसी खलबत जालें. भवति न भवति होऊन सेवटीं नवाब बोलले कीं टिपूची चाल कसी याविसीं आणि या तहनाम्याप्रकर्णी मध्यस्त आपले घरीं तुह्मासीं बोलतील तें समजोन घ्यावें. ऐसें होऊन बरखास्त जाले. त्या उपरि दुसरे दिवसीं मध्यस्ताकडे गेलों. येक प्रहर बैठक होऊन मीरआलमसुधां बोलणें जालें. त्याचा त॥ लिहून मागाहून रवानगी करण्यांत येईल. पत्रें पावलीं. बोलणें जालें याचा इतला व्हावा ह्मणोन सरसरीं पत्र लि ॥ असे. भवति न भवति जाली याचा त ॥ आणि याचीं उत्तरें मध्यस्त सांगणार. यास आणखीं येक बैठक होऊन निश्चय सांगतील तो लिहिण्यांत येईल. र॥ छ ३ माहे मोहरम हे विनंति.

श्री

श्रावण शुद्ध ४ रविवार शके १७१५.

पु ॥ राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं—

विनंति. उपरि छ २६ माहे जिल्हेजची रवानगी ती छ १ माहे मोहरमीं पावली. व इकडील पत्रें राजश्री नानास गेलीं त्याचे जाब व तुह्मीं कांहीं म॥ र लिहिला तो कळला. याचीं उत्तरें मागाहून लौकरच पाठविण्यांत येतील. र ॥ छ ३ माहे मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण शुद्ध ४ रविवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं:—

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सां॥ नमस्कार वीनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित असावें विशेष. राजश्री राजे व्येंकटप्पा नाईक बळवंत बहिरी बहादूर सुरापुरकर संस्थानिक यांजकडे नवाबाचे सरकारचा ऐवज नजराणा बाबत येणें. त्या ऐवजीं मा॥र निलेनीं राजश्री बापु सिवदत साहुकार यांचे मारफतीनें रुपये १००००० येक लाख पाठविले ते नाईक म॥र निलेकडील वेणू गोपाळ कारकून यांचे गुजारतीनें पोंहचऊन आजिमुलउमराव बहादुर यांसी पावते जाले. सदरहू यैवजाची रसीद नवाबाकडील आल्यानंतर नाईक म॥र निले यांजकडे रवाणा होईल. र॥ छ १४ माहे जिल्हेज सु॥ आर्बा तिसैन मया व अलफ, सन फसली १२०३ शके १७१६ आषाढ शु॥ १९ मु॥ बेदर. बहुत काय लिहिणें ? लोभ कीजे हे विनंति.

छ ७ माहे मोहरम.

श्री.

श्रावण शुद्ध ८ गुरुवार शके १७१५.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.—

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सां॥ नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित असिलें पाहिजे. विशेष, तुम्हीं पत्र पा॥ तें पाऊन लिहिला मा॥र समजला. माहादू गवळी याची मुक्तता जाली. परंतु याचा मुचलका नवाबाचे सरकारांत गुंतला आहे, तो आला नाहीं. याजकरितां मागतीं राजश्री पाटीलबावा यांनीं सांगून पा॥ व समक्षही सांगितलें. त्यास याचा कागद काहडोन देण्याविसीं आज्ञा व्हावी. बाळू गवळी वारंवार गैरवाका समजाऊन कजिया करितो. त्यास निक्षून ताकीद व्हावी. याविसीं पाटीलबावास फार अगत्य आहे ह्मणोन लि॥, त्यास हालीं बावाचे वडिलांचें पत्र आलें.

याजवरून राजश्री राज्याजी यांस पत्र होतें तें काहाडोन आणोन पा आहे. पावेल. पावलियाचें उत्तर पाठवावें. बाळू गवळी येथें नाहीं. तो आलियावर त्यासही ताकीद केली जाईल. रा छ ७ मोहरम बहुत काय लिा ? लोभ कीजे हे विनंति.

श्री.

श्रावण शुद्ध १३ सोमवार शके १७१५

मोहरम छ ११ रोज, मालोजी कीरपंत यांनीं मागितल्यावरून दिल्हें.

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसीं:—

पो गोविंदराव कृष्ण सां नमस्कार विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहित जावें. विशेष, राजश्री मालोजी कीरपंत धारासिवकर हे तुह्माकडे पुण्यास येतील. त्यांजजवळ पेशजी तुह्मास व राजश्री हरिपंत तात्यास पत्रें दिलीं आहेत, त्याप्रा यांचे रोजगाराची सोय करून द्यावी. हालीं मालोजीचा भाऊ नारायणराव कीरपंत यानें बालेघाटीं जमीयेत करून दंगा केला. याचा बोभाट पुण्यास गेला. सबब मालोजीं कीरपंत तेथें आल्याउपरांतीक हा नारायेणरायाचा भाऊ ह्मणोन यास सरकारांतून वगैर तगादे करतील. त्यास मालोजी भाउ. परंतु उभैतांच्या तीन च्यार पिढ्या गुजरल्या. व येके जागांही नाहींत. त्यापक्षीं याजकडे नारायेणराव यांजविसीं कांहीं खटला नाहीं. रा छ ११ मोहरम. बहुत काय लिो ? लोभ कीजे हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

टपा रवाना छ १६ मोहरम.

राजश्री गोविंदराव स्वामींचे सेवेसीं:—

विनंति. उपरि तुह्मांकडील पत्रें छ २१ व छ २६ जिल्हेज व छ ३ मोहरमचीं रवाना जालीं तीं छ २७ जिल्हेज व छ १ व छ ८ मोहरमीं पावलीं. याचीं उत्तरें आलाहिदा लिहिलीं आहेत त्यांवरून कळेल. रा छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि इंग्रजांकडून पुढील टिपूचे मसलहतसमंधीं पारसी याद आली. त्याची भवति न भवति पाटीलबावा यास घेऊन राजश्री नाना व तात्या यांनीं करून येक कलमाची फर्द ठराविली. यांतील हुस्न लिहिलें. परंतु बोलावयाचे नाहींत. गोविंदराव यांनीं नवाबासी असें बोलावें ह्मणोन पाटीलबावानीं सांगितलें. तो प्रकार लिहिला आहे. परंतु केवळ तसेंच बोलण्यानें इंग्रजापासीं ते सांगतील याजकरितां सहजांत बाराय मसलहत गोष्ट बोलावी व सरकारचें पत्र व याद पाठविली आहे ती नवाबास. याचा जबाब काय ? मनांत वाईट मानितील इत्यादिक मदारुलमाहम यांचे मनांत यावी कीं नाहीं? मध्यस्तांनीं नवाबास अर्ज केला कीं हजरत फरमावितात याचप्रमाणें मदारुलमाहम यांचे मनांत. परंतु सात दफे इंग्रजांकडील न ठरावितां मुख्य सर फर्दच करार करावी. ऐसा आग्रह मदारुलमाहम याचा नाहीं. मगर माहदजीराव सिंदे व हरिपंडतजी यांनीं हे शकल काहडून समजाविलें असेल. यामुळें उपाये नाहीं रा छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वा ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, आपले पत्राचे कांहीं जाब लेहून श्रीमंत राजश्री नानाकडे विनंत्या करावयास पाठविले. त्यांनीं कांहीं विनंत्या करून दिलाती पुसावयाच्या ह्मणोन पुडकें ठेविलें. काल कागद काहडून दिल्हे. तेव्हां मी बोललों कीं तारीख विसावे जिल्कादची पडली. आज येकवीसावी जिल्हेज. उत्तर जालें कीं गोविंदराव असें समजतील नानांनीं पत्रें करून दिल्हीं, गोविंदराव यांचे आळसामुळें येक महिना रवानगीस जाला. यैसें बोलल्यानंतर मी हंसून उगाच राहिलों, ह्मणोन लिहिलें तें कळलें. त्यास पत्रें येक महिन्याचे अंतऱ्याचीं आलीं असतां याविषीं आम्हीं कांहीं लिहिलें नाहीं तर ह्मणतील कीं गोविंदराव यानां कांहीं सूचना केली, याजकरितां नानाचें पत्रांत

गिला लिहिला व तुह्मासही पुरवणी आलाहिदा लिहिली आहे. दाखवावी. त्याजवर काय बोलतात हें अगत्य ल्याहावें. र॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, नानांची पत्रें छ २१ जिल्कादचे तेरखेची छ २१ जिल्हेजीं तुम्हीं रवाना केलीं, याचें बहुत आश्चीर्य जालें. इतके दिवस पत्रास कां लागले याचें कारणही तुम्हीं लिों नाहीं. नानापासींच पत्रें इतके दिवस राहिलीं असें ह्मणावें तर येक तेरखेस सर्व पत्रांवर विनंत्या जाल्या. तेव्हां पत्रें आपल्यापासीं कशास ठेवितील ? तस्मात् तुह्मापासीं पत्राचा लाखोटा दिल्हा तो कोठें गैर विल्हेस पडला होता. तो जेव्हां सांपडला तेव्हां पाटविला. ऐसें मनांत आलें. त्यास हें राजकारणाचें काम. नाना यांजकडील पत्राचेकडें आमचे नेत्र असतात. पत्राचे जाब आल्यावर त्या आज्ञेप्रा येथें बोलण्याचीं धोरणें चालतात. हे प्रकार तुह्मांस समजत नाहींत ऐसें नाहीं. परंतु आलस्यामुळें विस्मृति होती. येविषई तुह्मांस तेथें रागें भरून सांगावें असें कोणीं नाहीं. याजकरितां राजश्री नानाचे पत्रांत तुमचा गिला लिहिला आहे, याजमुळें तरी काळजी धराल. त्यास इतःपर असें घडूं नये. पत्राचे जाब लिहिण्यासही तुह्मांसीच देतात. असें असतां इतके दिवस लागणें हें तुमचें कालहरण. परराज्यांत आह्मी राहिलों. येथें व्यवहार सर्व तिकडील पत्रावर. जर पत्रें लौकर न येत तर कसें करावें ? त्यास या पत्राचें येकदां दोनदां मनन करून काळजी ठेवावी. ॥ छ. १६ मोहरम. हे विनंति.

श्री

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, श्रीमंत राजश्री नानांनीं आज्ञा केली कीं गोविंदराव यांनीं आमचे नांवें पत्र लिहूं नयेत. श्रीमंतांचे नांवें विनंतिपत्रें लिहीत जावीं, तीन प्रकरणें मात्र लिहूं नयेत. मध्यस्त जवाहिर व ज्याफत नजर वगैरे वगैरे नबाबास कारितात हें येक, शिकारी प्रकरण दुसरें बायका प्रकर्ण तिसरें,

तीन मार येतील ते आलाहिदा आमचे नांवें ल्याहावे. बाकी मार श्रीमंतांचे नांवें लिहीत जावा. येणेंकरून त्यांस माहितगारी होईल. ह्मणोन राजश्री नानाचे आज्ञेवरून लिों. त्यास तीन प्रकरणांव्यातिरिक्त सर्व मार माहितगिरी होण्याकरितां लिहित जावा ह्मणोन आज्ञा केली हें उचित. परंतु आद्याप राजकारणाचे उंच निंच प्रकार व लिहिण्यांतील तोडजोडी ध्यानांत नाहींत. आलम जवानीचा. पुर्तें मनन न होतां भलतेंच मनांत येईल, बोलतील याविषीं बहुत अंदेशा मनांत आले. परंतु येक खातरजमा चित्ताची आहे कीं पत्रें वाचून दाखविणें, आंतले भाव, गर्भ समजावणें ते राजश्री नाना आपले रुबरु समजावितील. त्यापक्षीं चिंता नाहीं. परंतु तुह्मींही विनंति करावी कीं आपले समक्ष पत्रें दाखऊन जेथें ध्यानांत न ये तेथें समजाऊन सांगावें. आणि समक्ष पत्रें श्रीमंतांस दाखविलीं तरच पाहतील. पाठीमागें पाहणार नाहींत. पत्रें पाहणार नाहींत तेव्हां ध्यानांतही येणार नाहीं. हा पूर्वीचा संप्रादाय ठाऊक आहे, त्यावरून लिहिलें असे. अलीकडील प्रकार कसा हें कांहीं समजलें नाहीं. हल्लीं पत्रें श्रीमंतांचे नांवें लेहून खुला लाखोटा पाठविला आहे. नाना यांस प्रथम दाखऊन आज्ञा करितील त्याप्रा श्रीमंतांचे सेवेंत प्रविष्ठ करावीं. रा छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री

श्रावण व. ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, औरंगाबादेवर ऐवजाच्या तनखा घेतल्या तो यैवज कांहीं आला, कांहीं नाहीं, येविषयीं दफ्तरची याद पाठवावी ह्मणोन आज्ञा आली. त्यावरून पेशजी याद पा; व हल्लीं याद दप्तरची घेऊन पा आहे. बाकी येणें फार. निकड होऊन जगधनावर चिठ्या घ्याव्या ह्मणोन लिों, त्यास पेशजीच्या यादीवरून येथें रसीदांसी रुजुवात पाहतां कांही मिळेना. येथें रसिदांच्या रुजुवातीनें ऐवज बाकी येणें निघाला, त्यापैकीं येक लाख यांचे कर्जांत देऊन बाकीची चिठी जगधनावर घेऊन पेशजी पाठविली. व

रसिदांच्या नकला वगैरे या प्रकर्णी ता। पेशजीं लिहिल्यावरून समजलाच असेल. त्याप्रा। दफ्तरीं रुजुवात पाहून चिठीप्रा। ऐवज आणावयास कारकून तिकडे रवाना करावा. कांहीं लडा ऐवजाचा रसिदांपैकीं असल्यास लेहून पाठवावें. रा। छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण व. ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि.

१ जफरुदौला यांचे पत्राचे जाब तयार करविले. मुनषीकडून पत्रें तयार होऊन आलीं ह्मणजे लौकर पाठवितों. मतलब पत्रांतील समजावयाकरितां मसविदा पा। आहे. श्रीमंत नानांनीं येविषीं आपल्यास पत्रें लिहिलीं. दिवस येक प्रकारचे. करणें बोलणें बहुत समजोन होत असावें हे भाव घराऊ श्रीमंतांचे पत्रांत आहेत ह्मणोन लिों. त्यास, मसोदा पावला. पत्रें पारसी तयार लौकर पाठवावीं. नानांनीं पत्रांत लिा। अर्थ तितके खरे. परंतु कांही चळवळ केल्यासिवाय दुसऱ्याचें समजतही नाहीं. कर्तानां समजूनच सांभाळून उद्योग करावा, इतकें समजोन तेथील आज्ञेप्रा। करीत आहें. इतकें विच्यारानें करीत असतां सांभाळणें नाना यांजकडे आहे. कलम—

१ इंग्रज संमंधें सरकारचें पत्र व इंग्रजास करार करून देण्याची फर्द ठराविली ती छ २२ जिल्हेजीं रवाना केली. ती पोंहचून हजरतीसीं बोलणीं होऊन जाब सत्वर पाठवावे. जाब कधीं येतील ह्मणोन श्रीमंत दिवस मोजितात, ह्मणोन लि॥, त्यास पत्रें आल्यावर दुसरे रोजीं जाऊन मध्यस्तास, नवाबास दाखविलीं; नंतर त्यांची भवति न भवति होऊन उत्तरें ल्याहवयाचीं सांगितल्याप्र॥ लिहिलीं आहेत. मोहिमेचे दिवस होते, याजकारितां नवाबाकडून जाब होण्यास च्यार दिवस लागले. त्यास छ मा॥रीं जाब रवाना केले आहेत. हे प्रविष्ट करावे कलम:—

दोन कलमें र॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि वसमतेवरील तनखाचा ऐवज त्रीस हजार घेतला, व वीस हजार साहुकारांत पडला. राजश्री नाना यांची परवानगी घेऊन पाठवितों, ऐसें तुम्हीं लिहिल्यास किती दिवस झाले! परवानगी येत नाहीं. साहुकाऱ्यांतील प्रकार विलक्षण जाला आहे, यास्तव ऐवज यावयाचा नाहीं, ऐसें तरी निक्षून समजल्यानंतर तसेंच सांगावयास येईल. उत्तर ८ दिवसांत यावें. आळस करूं नये. रा॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. स्वराज्याकडील जुजयातीच्या फर्दा आठ पुढील तोंडीं लाविल्या हें समजोन आहे. असें असतां बाबाराव बो (ल) ल्यानें फडचे होत असल्या अवश्य व्हावे. यांत सरकार काम जाल्यास उत्तम! हेच इच्छा आहे. यास्तव बाबाराव यांस घेऊन करावें. येणेंकरून निमित्य वारलें. त्यांचीही उमेद समजेल. याचा त॥ येक दोन पुरवण्या लिहिल्यावरून सर्व कळेल. त्यास तुम्हीं लिहिल्या अन्वयेंच करावयास येईल. परंतु, यांत येक निश्चय सरकारचा असावा कीं जे फर्द ठराऊन पाठविली याप्र॥ जाल्यास ऐकावयाचें. दुसरी तोडजोड नाहीं. असा निश्चये असल्यानंतर बाबाराव यांस घेऊन केल्यास चिंता नाहीं. यांत सरकारचे मुध्यामाफीक–तोडजोड न पडतां-कलमें उगवून आल्यास सरकार काम जालेंयास चिंता नाहीं. बाबाराव यांसही दरमियान घेतलें आणि तोडजोड ठरूं लागली तर कांहींच नाहीं. हें तुमचे समजण्यांत असोन याजवर लक्ष असावें. रा॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि या फर्देप्र॥ नवाबही कबूल कारतील असें कोणी येक

बो (ल) ले त्यावरून कबूल करतील. या साधकाचा प्रकार तुह्मीं लिहिला. त्यास ही दौलत आहे. स्नेहे जाला ह्मणोन आपले दौलतीचा हुस्न कूब: पावणार नाहीं असें नाहीं. तुह्मीं अंश लिहिला त्याप्रमाणें येथें यांनीं कबूल करण्याचें कांहींच दिसलें नाहीं. ज्या दिकती यांचे मनांत वाटल्या त्या यांनीं स्पष्ट सांगोन लिहिविल्या. तेव्हां कोणी एक बो (ल) ले असतील ते भयाऱ्याची गोष्ट इतकें समजावें ह्मणोन लिहिलें असें. रा॥ छ १६ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. सेनासाहेब सुभा यांचीं पत्रें नागपुराहून सरकारांत आलीं कीं बाबुराव वैद्य व श्रीधरपंत व कुशाबा चिटणीस यांची रवानगी आपणाकडे करतों. बाबुराव यांस परवानगी पत्र यावें. ऐशीं पत्रें आलीं. त्यावरून बाबुराव यांस पत्र सरकारचें जावें, असें ठरलें. त्रिवर्गही येणार. सत्वर येतील ह्मणोन लि॥ तें कळलें. त्यास मध्यस्थानीं भोंसले प्रकर्णीं मा॥र केला कीं भवानी काळो, कुशाबा, श्रीधरपंत तिघांतून येकास आणवावें; आणि जाबसाल उलगडावे. याचा त॥ मा॥र श्रीमंताचे पत्रीं लि॥ आहे, त्यावरून तुम्हांस समजेल. बाबुराव आदिकरून त्रिवर्गाचें येणें या संधीस पुणियास घडतें हें ही योग्य आहे. रा॥ छ १६ मोहरम हे विनंती.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि:-

१ तैमूरशा दुराणी याचा काळ जाला. पुत्र आहेत त्यांत कोणांत कोणी नाहीं ह्मणोन लिों, व बिजेसिंग मारवाडी यांस देवआज्ञा जाली. धाकटे पुत्रास मसनतीवर बसवावें असें त्यानें सांगितलें म्हणोन लि॥, तें कळलें. त्यास बखेडा आहे! ज्याचे दैवीं असेल तो होईल. .... कलम—

१ जुजयातीच्या फर्दा तयार करून श्रीमंतांनीं समक्ष भवति न भवति

करून वाजवी निर्गोळितार्थ ठराऊन रघोत्तमराव यांचे हवालीं आठ फर्दा केल्या, याच्या नकला त्यांनीं करून घेऊन फर्दा माघाऱ्या आल्या ह्मणजे परवांचे दिवसीं आपल्याकडे रवाना होतील, ह्मणोन छ ३ माहे मोहरमीं तुह्मीं लिों. त्यास आह्मी छ ९ मोहरमीं ऐकावयास मध्यस्तांनीं बोलाविल्यावरून गेलों. ते वेळेस त्यांनीं मा।र केला कीं आठ फर्दा दफेच्या आपल्याकडे आल्यात कीं काय ? तेव्हां आह्मीं सांगितलें येणार. येका दोन दिवसां येतील. तेव्हां बो (ल) ले कीं रघोत्तमराब यांनीं आठ फर्दा पाठविल्या. त्यास मोहरमेचे दिवस गेल्यानंतर तुह्मीं फर्दा पाहव्या. ठराव करून सांगावे. तसें करावयास येईल. याप्रमाणें ब्रो (ल) ले. तुह्मीं फर्दा परवां पाठवितों ऐसें लिहिलें. त्या अद्याप आल्या नाहींत. मध्यस्त मस्करीच्या स्वभावानें आह्मास ह्मणतात कीं तुह्मी सांगाल तसें करीन. त्यास तोडजोडीचा प्रकार जे समई त्या वेळेस हें बोलणें नीट. आतां तो कांहीं प्रकार राहिला नाहीं. आतां जसें तेथून ठरून येईल तितकें बोलून हो अथवा नाहीं इतका समजावयाचा प्रकार असें दिसोन येतें. त्यास फर्दा रवाना करावयास राजश्री नाना तुह्मांस सांगतील ते वेळेस तोडजोडीचाही कांहीं प्रकार सांगतात किंवा लि॥ याप्रमाणें व्हावें, तोडजोड नाहीं याचा निश्चये खुलासा कसा ? हे लिहून पाठवावें. या प्रकर्णी खोलून लिहिण्याविषई आळस करूं नये. प्रसंगास तुह्मांकडून पत्रें येऊन आह्मांस केलें असें व्हावें. ही पुरवणी नानास दाखवावयाची नाहीं. तुह्मांस कळावें सबब लि॥ असे. उत्तर लौकर यावें. कलम:—

१ तुकोजी होळकर महेश्वरास आले. शरीर समाधान नाहीं ह्मणोन लिहिल्यावरून कळलें. कलम—

१ पालखीचे दाल, सरंजाम पाठविले ते सरकारचे पालख्यांस लाऊन पाहिले, तो सरंजाम थोर होतो यास्तव परत केले; ते बाळाजीपंत सेंबेकराबरोबर पाठवितों ह्मणोन लिों तें कळलें. त्यास बाळाजीपंत पुण्यांत आले किंवा इकडे आले किंवा कांहीं कामगिरीस गेले हें कांहीं समजत नाहीं

त्यांचें पत्रही आलीकडे येत नाहीं. प्रसंग कोणे प्रकारचे आणि त्यांची रवानगी तर होत नाहीं ! यास काय करावें ? ईश्वर इच्छा !

४

कलमें च्यार र॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि,

मानाजी गाईकवाड मृत्यू पावले. गोविंदराव याचा पुत्र रुसून गेला होता. त्यास दत्तक करावें असा तेथील बेत. ठरलें नाहीं म्हणोन लिों तें कळलें. कलम १

राघोजी आंगरे यांचा काळ जाला. मूल लहान. गुलामानें प्रवेश केला आहे. ऐसी व्यवस्था जाली. सर्वांस हुजूर आणावयाची तरतूद होत आहे म्हणोन लिों तें कळलें. कलम १

ऐकूण कलमें दोन. पुण्यांत रोगग्रस्त असाम्या उलगडणें कठीण—सिवाजी विठ्ठल, नारायणराव पारसनिसाचे चिरंजीव, रामचंद्रभट पोंगसे इतके लिों यांतून कोणते उलगडलें तें ल्याहवें. सिदगिरीबावा गोसावी यांनीं दोन लाखोटे—आनंदराव नरसिंव्ह यांचे नांवें येक, व बाबाराव यांचें नांवें येक, व मोर जोसी यांचें पत्र आमचें नांवें—ऐसीं पाठविलीं तीं पा॥. दोन पत्रें आनंदराव नरसिंव्ह यांचे हवालीं केलीं. सांप्रत आनंदराव यांनीं लाखोटा दिल्हा तो पा॥ आहे, प्रविष्ट करावा. र॥ छ १६ मोहरम हे विनंति

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. बाळाजी व्यंकटेश व येमा कामास रवाना केले होते त्यास बाळाजीपंत काल आले. सर्व मजकूर समजला. बंदोबस्त नीटच आहे. परंतु फार कान जाले. त्यावरून चित्तास प्रशस्त वाटत नाहीं. वर्कड

सरकारात काहीं गुंता नाहीं. जर गोष्ट फायाषांत आली, ज्यास ज्यास समजेल तो फुटला तर पथ(त)च गेली. पुन्हा सबंध व समक्ष बोलावें हें राहिलें. सरकारास काये ? सर्व नीटच आहे ! धर्मच होये ! वर्कड मध्य वागणारास महत् संकट. दुरंदेशीनें पाहतां याचा विचार पडतो. मळमळित सारखें वाटतें, यास कसें करूं ? याचें समर्पक उत्तर यावें. वरकड सर्व नीटच आहे. क्रम चा(ल)ला आहे. करतों, दस्तकही घेतों. बाळाजी व्यंकटेश कोंकणचा ! निश्चयेंकरून आपलें उत्तर पावतेक्षणीं यावें ह्मणोन लिों. त्यास तुह्मीं लिहिला पर्याय इतकाही खरा. परंतु असीही गोष्ट येखादे वेळेस करणें प्राप्त होतें. तेव्हां छातिही केली पाहिजे. केवळ लोभावरच प्रकार नाहीं. फार कान जाले म्हणोन लिों. त्यास जे जरुरी या कामांत आहे त्यांस क(ळ)ल्या वेगळ कसें होतें ? दोघे, तिघे आपलेकडीलच आहेत. येक मुतसदी तेथून त्यांनीं खाना तुम्हाकडे विश्वासूक केला. त्याची बाळाजी व्यंकटेश यांची गांठ वाटेंत पडली नाहीं. तो ग्रहस्थ तुम्हासीं येऊन भेट घेतली, तुह्मांस ताकीदपत्राच्या दस्तकाचा म॥र पुसिला. तुह्मीं त्यास उत्तर केलें कीं हे आह्मास कांहीं वाकाफ नाहीं. हें वर्तमान मुल्याकडून आम्हांस कळलें. त्यास तुह्मीं आंगानिराळें टाकलें. बरें केलें ! त्यास कोणी यांतून फुटल्यास आमचा काय दस्तऐवज दाखविणार आहे ? दस्तऐवज दाखविल्यास बोलावयास जागा नाहीं ऐसें म्हणतील. ती गोष्ट तर नाहीं. मग काय चिंता आहे ? श्रीमंताचे प्रतापावर यांत आम्हीं आहों. येक आपलेच सामर्थ्यावर नाहीं. ईश्वर पार पाडणार आहे ! सर्व सिधता जाली. हें सेवटास न्यावें. कोंकणांतील ठिकाणांत प्रवेश गुप्तरूपें जाला पाहिजे. याची तरतूद कसी केली ? तें लिहावी. उभयेतांसीं ऐवजाचा काये करार ? तुम्हीं काये केला ? हें लिहिलें नाहीं. तर जरूर कळवावें. यास घटिकेचा विलंब न करावा. हिशेब समजला पाहिजे म्हणोन लिों आहे. याचे उत्तराकडे द्रिष्ट लागली आहे. तर त्वकर उत्तर यावें, आळस न करणें, न करणें. रा॥ छ १६ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

विनंति. उपरि, राजश्री राव रंभाजी निंबाळकर यांचा ऐवज त्यांजकडील रंगराव दिवाण यांजकडे तहरीरबाबत येणें. त्यास मा॥रनिलेवर तहरीरीचे ऐवजीं अडीच हजार रुपयांची वरात रावरंभा यांनीं दिल्ही. आणि येथें मारवाडी यांचे देण्याबाबद ताण मोठा ह्मणून आह्मांपासून आडीच हजार रु॥ यांनीं घेतले. रोखा सदरहूचा लिहून दिल्हा. करार केला आहे कीं रंगराव यांजकडून ऐवज पावले त्याची पावती ये तोंपर्यंत व्याज देत जावें. याप्र॥ करून यांनीं वरात आडीच हजाराची रंगराव याजवर दिल्ही ती पाठविली आहे. सदरहू वरातीप्र॥ ऐवज मा॥रनिले पासून घेऊन इकडे लिहून पाठवावें. रा॥ छ १६ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

रुजू आसे. २५००

(मोहर पारसी)

राजश्री रंगराव रामचंद्र दिवाण गोसावी यांस,

अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य श्रे॥ रावरंभाजी जयवंत निंबाळकर दंडवत विनंति. उपरि तुह्मांकडोन तहरीरीचा ऐवज येणें त्या ऐवजीं येथें राजश्री गोविंदराव बापू यांजपासून रु॥ २५०० आडीच हजार घेऊन हे चिठी केली आहे. त्यास राजश्री गोविंदराव भगवंत यांसीं रु॥ आडीच हजार देऊन, पावती बापूचे नांवें पाठवून देणें. ऐवज देण्यास दिवसगत लागलिया व्याज तुह्मांस देणें येईल. तर पत्र पावतांच रु॥ देऊन पावती पाठवावी. रा॥ छ ४ माहे मोहरम ऊर्फ श्रावण मास हे विनंति.

राजे भारामल यांचे मागितल्यावरून पत्र छ १८ मोहरम.

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१५.

राजश्रीया विराजितें राजमान्यराजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी,

पा। गोविंदराव कृष्ण सां नमस्कार, विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिहीत असिलें पाहिजे. विशेष, राजश्री राजे तेजवंत बाहादूर यांजकडोन नवाब बंदगान आली यांचें सरकारांतून फौजेचे व जातीचे सरंजामांत पा। धारूरपैकीं कसबें आंतूर वगैरे देहात व पा। चाळीसगांव पैकीं कसबे मजकूर वगैरे देहात जागीर जाले आहेत. राजे मा।र यांणीं सनदा महालीं आमीलासमागमें पाठविल्या. आमीलांनीं माहालचें वर्तमान लिहिलें कीं कसबें चाळीसगांव वगैरे पांच गांव आह्माकडे. पैकीं तीन गांव आबाद व दोन गांव हीन-कुल वैराण; व मौजे गणेशपुर, व मौजे गणपूर दोन गांव राणोजी पवार मोकासदार यांजकडे, व मौजे टाकळी व मौजे खडकी, व मौजे पिंपरी सिवराम पंत सरदेशमुख यांजकडे, व मौजे पातोंडे व मौजे तुऱ्हडी व मौजे खरजाई व मौजे वाकडी हे च्यार गांव माधवराव रामचंद्र पागावाले यांजकडे. ये।। नव गांव परभारें वहवटतात. आह्मांस दखल देत नाहींत. आखर सालीं हात उचलोन काय देणें तें देतील. प्रस्तुत मोकासदार याजकडील गांवास फर्मास चिठी केली होती. त्यांचें उत्तर त्याणीं जमीदाराचे नांवें पाठविलें त्याची नकल पाठविली आहे, त्याजवरून कळेल. आह्मीं मोकासदार व सरदेशमुख व पागावाले यांस ह्मटलें कीं आमचे गांव सोडोन द्यावें. आह्मीं आपले देखरेख करून घेऊं. तुह्मीं आपला हिसा ख्वा आकारा प्रो। घ्याव्या. त्यास ते ऐकत नाहींत. त्यास याचा बंदोबस्त जाला पाहिजे ह्मणोन आमीलाचे लिहिल्यावरून राजे मारनिले यांणीं आह्मांस सर्व मजकूर सांगितला, व बंदोबस्ताविसीं रा. नानांस, व तात्यांस, व गोविंदराव यांस पत्रें द्यावीं व तरफ ओतूर पा। धारूर येथील मोकासा येशवंतराव बावने व पर्वतराव याजकडे. याचाही उपद्रव येचप्रा। आहे. त्यास तरफ मारचा मख्ता सरकारांतून करार करून

दिल्यास आम्ही साहुकारी निशा देतों. त्याप्रों साल बसाल ऐवज पावता करून देत जाऊं. अथवा चाकरीस स्वार म्हटल्यास देऊं. निदान ह्या गोष्टी न घडल्यास मोकासदार यांस निक्षून ताकिदा याव्या कीं स्वराज्याचा अमल वाजवी मामुलप्रों घेत जावा. ज्यादा तलबी न करावी. याप्रों दोन्ही माहालचा बंदोबस्त करून देवावा तरीच आमची स्थित राहील. नाहीं तरी बखेडाच आहे. या प्रकारें फार बाजीद होऊन बोलिले. त्याजवरून राजश्री नानांस व तात्यांस पत्रें तुमचे पत्रावर हावाला घालून लिहिलीं आहेत. त्यांस पत्रें प्रविष्ट करून पत्रान्वयें विनंति करून जाबसाल ठराऊन परगणे चाळीसगांव व तरफ भोतुरें येथील मोकासदार, व सरदेशमुख, व पागावाले यांस निक्षून ताकीदपत्रें देवावीं कीं गांव याचे आमीलाचे हावालीं करतील व मामूलप्रमाणें आपला अमल कच्या आकाराप्रमाणें घेतील. कोणतेही गोष्टीची दिकत न राहे असें करवावें. राजे मा॥निले ग्रहस्त थोर मनुष्य जाणून लिों आहे. येविसीं तुम्हास बारंवार स्मरण देण्याविसीं मारनिलेनीं रामकृष्णराव देवाजी यांस लिों आहे. ते स्मरण देत जातील. या प्रों सरकारांतून बंदोबस्त करून देवावा. रा छ १६ मोहरम बहुत काय लिहिणे ? लोभ कीजे हे विनंति.

श्रीनिवास प्रा. नकल.

राजश्री देशमुख व गबाजी व्यंकटेश देशपांडिये प॥ चाळीसगांव गोसावी यांसी,

श्रो बापूजी हरि आ॥ व नमस्कार विनंति. उपरि तुम्ही जागीरीकडून नवा अमल आहे त्यास खडकी वगैरे गांवास फर्मासीच्या चिठ्या करून देऊन मौजे मा॥रीं उपद्रव आरंभिला आहे, म्हणोन कळलें. ऐसियास पेशजीं आमल होऊन गेले त्यांणीं फर्मासीची वगैरेची चिठी कांहीं केली नाहीं, हें तुम्हास माहित असतां तुम्हीं हालीं त्यास मिळोन गांवावर चिठ्या करून दिल्या. त्यास जागीरदार यांचे चित्तांत कटकट करून बखेडा करावयाचा

असल्यास तसेंच लिहिणें ह्मणजे त्यासारखे येथून स्वार प्यादे रवाना करावयास येतील. मग तुह्मांसीच गांठ ! तुमची व कसब्याची खर्चीकढोन खराबी होईल. हें समजोन तुह्मीं त्यास च्यार गोष्टी रीतीच्या सांगोन न ऐकेत तरी तैसेंच पत्राचें उत्तर पाठवणें म्हणजे करणें तें करावयास येईल. पत्राचें उत्तर लौकर पाठवणें. रा॥ छ ६ माहे जिल्हेज. बहुत काये लिहिणें ? लोभ करणें हे आशीर्वाद.

भावसिंग चौधरी यांनीं सांगितलें सबब. छ १९ मोहरम.
(श्रावण वद्य ६ मंगळ शके १७१९)

श्री.

श्रावण वद्य ३ शनिवार शके १७१९.

राजश्रीया विराजित राजमान्य राजश्री गोविंदराव पो स्वामीचे सेवेसीं—

गोविंदराव कृष्ण साा नमस्कार, विनंति. उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीयें लिा जावें. विशेष शंकरदास साहू यांजकडे राजश्री गोपाळराव वानवळे यांचा कर्जाऊ ऐवज मुदल सतरासें रु॥ येणें. याजकीरत मारानिलेंनीं शंकरदासाचा पुत्र मनुलाल यांस पैठण येथें कैदेंत ठेविलें. त्यांचे सुटकेविषीं तीन च्यार वेळां पेशजीं पत्रें पाठविलीं. त्यानंतर मनुलाल यांस येथें पाठवावें ह्मणजे सतरासें रु॥ याचा फडच्या होईल. त्याप्रों साहूकारी खातरजमा करून घेऊन मुजरद जासुदाबरोबर पत्र पों. त्यास सांप्रत गोपाळराव पुणियास मनुलाल याजला समागमें घेऊन गेले ह्मणून कळलें, त्यावरून लि॥ असे. तरी वानवळे मारानिलेस ताकीद करून मनुलाल याजला येथें पाठवावयाचें करावें. मनुलाल येथें येऊन पोंचल्यानंतर सतराशाचा फडच्या साहुकाराकडून ज्यास देविसील त्याजकडे करून देवण्यांत येईल. येविषयीं रोशनराव व भावसिंग चोधरी यांचें सांगणें बहुत. यास्तव लिा असे. रा छ १९ मोहरम. बहुत काये लिहिणें ? लोभ कीजे हे विनंति.

टपाल रवाना पुणें, छ २२ मोहरम.

श्री.

श्रावण व. ९ शुक्रवार शके १७१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसीं.

विनंति. उपरि. तुम्ही छ १९ मोहरमचीं पत्रें जुजवियातचे आठ फर्दा समेत पाठविलीं तीं छ २१ माहे मिनहूस पावलीं. मजकूर समजला. त्याचीं उत्तरें मागाहून लिहिण्यांत येतील. सांप्रत कांहीं वर्तमान समजलें तें आलाहिदा लिहिलें आहे. त्याजवरून कळेल. रा छ २२ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

श्रावण व. ४ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. राजश्री बाबाराव यांस इतके दिवस पाटिल बावाजवळ ठेविलें यांतील प्रधान हेतू हा कीं येक आपला पुत्र हिंदुस्थानांत घेऊन जावा, त्यास वजारतीवर कायम करावें, त्यानें पाटील बावाचे ऐक्यतेंत असावें. म्हणजे गोडीचे पोटांत पातषाहींत आपला पाय कायम जाहला. दक्षणची सुभेदारी आहेच. यास च्यार रु॥ खर्च जाळे तरी चिंता नाहीं. आपण नबाबाचे कारपरदाज जाहलों यांत खाविंदाचे दौलतीची तरकी करुन पाया मजबूत केला. असें कोणे कारपरदाजानें केलें नाहीं. तें आपण करून दाखविलें ऐसें होतें. आणि राव पंतप्रधान, आदिकरून सर्व रइसांवर दाब ! ऐसी मसलहत बांधून नवाबाचे मनांत ही गोष्ट बिंबऊन, परवानगी घेऊन मध्यस्तांनीं राजकराण षुरु केलें. पाटीलबावा यासीं करारमदार ठरला कीं या प्रकर्णीं पातषाहाची नजर येक करोड ठरली. त्यांतील करार असा आहे कीं पुणियास गेलियावर तेथील बंदोबस्त खातरखा करून हिंदुस्थानांत गेलियावर हें कार्य सिद्ध करावें. येथें फौजेचें खर्चास ऐवज लागेल तो पुरवावा. आणि अनकूळ असावें. नवाबाचे पुत्रास वजिरीवर कायम करावें. त्याची नियाबत पाटील बाबानीं करावी, याप्रमाणें करार. त्यास पुणियास

आले. पैक्याविसीं आणि मसलहतीविषईं आम्हीं अनुकूळ असतां आज परियेंत आपला बंदोबस्त काय केला ? कीं ज्या बंदोबस्ताचे भरवसियावर हिंदुस्थानांतील कामें खातरखा करावीं हें अद्याप कांहींच द्रिष्टीस पडत नाहीं. करोड रुपये देण्याचा करार पैकीं चाळीस लाखपरियेंत आजपरियेंत पोंचून चुकलें. बाकी साठ लाख रु॥ राहिले. अद्याप कोणतेही उपयोगाचें लक्षण दिसत नाहीं. केवळ सुस्त होऊन बसलां ! यांस काय म्हणावे ? याप्रमाणें बाबाराव यांस छेडणी फार आहे. बाबाराव यांचे सांतवन करतात कीं सुस्ती धरून बसले आहेत यांतच काम आहे. लौकिकांत आवका उठल्या, त्याजवर कितेकांचे अंतःकर्णांत संशय. यांत कांहीं विपरीत दिसल्यानें अधिक सावधगिरि जाली म्हणजे गोष्ट बहकण्यांत येऊन आफ्तरी होईल, याज करितां पड घेऊन नरम चालीनें संशयनिवृति करून सुस्तीखालें टाकल्यावर कारस्थान चालेल. नाहींतर सर्व आफ्तरी होईल. याजकरितां च्यार दिवस दम धरून नंतर काय होतें तें पहावें. याप्रमाणें विप्र खातरजमा करित आहेत. त्यास ही बातमी आत्मिका कडून कळली नाहीं. विप्राचे घरांतील बारीक बातमी ऐकिली ती लिहिली आहे. या गोष्टीस खरें खोटें दोन्ही म्हणतां येत नाहीं. राजकारणाचा ग्रंथ जसा सिध केला तसा होतो. याजकरितां जें ऐकिलें तें लिहीं आहे. मननांत असल्यानें बहुत उपयोग, हुषयारी तर राहिल ? यास्तव ही पुरवणी राजश्री नानास दाखवावी. यांचे उत्तर विशेष लिहूं नये. आमके तारखेचीं पत्रें पा तीं पावलीं, श्रीमंतांस दाखविलीं; इतकीच सूचना पुरे. रा॥ छ २२ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

श्रावण व. ९ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. अस्मीकांनीं सांगितले कीं मध्यस्त आपले घरीं कोणा येकासीं बोलत होते कीं हजरतीचा निरोप दो महिन्यांचा

घेऊन पुण्यास जावयाचें: त्या ग्रहस्तानें पुसिलें कीं मग हजरतीपासीं कोण आहे ? आणि जावयाचें प्रयोजन कोणतें ? याचें उत्तर मध्यस्तांनीं केलें कीं पटणचे मोहिमेस गेलों ते वेळेस हजरतीपासीं आपले नियाबतीवर गफुरजंग याचे पुत्रास ठेविलें, त्यास ठेऊन पुणियास जावें. मदारुलमहाम याचे मनांत संशये आले ते काढून दोन्हीं सरकारची ऐक्यता करून लवकर यावें असें मनांत आहे. याप्रमाणें बोलण्याचा उद्गार निघाला. पुढें पहावें काय ठरतें ? जाहीरदारींत तर ऐसें आहे. मनांतील बेत काय असेल तो असो ! त्यास असाच विचार ठरविल्यास मध्यस्ताचे बोलण्यांत येईल. ही गोष्ट झांकून रहावयाची नाहीं. काय ठरतें हें समजेल. रा। छ २२ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

श्रावणव. ९ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि जुजयातच्या आठ फर्दा ठरल्या, त्याच्या नकला राजश्री रघोत्तमराव यांनीं मध्यस्ताकडे पाठविल्या; त्याचे पारसी तरजुमे करून पाहिलें. नंतर बाबाराव यांस बोलाविलें. बाबाराव यांस समाधान वाटत नाहीं परंतु तसेंच यावें म्हणोन हुकूम गेला, तेव्हां गेले. तिघे जण साहा घटिका बसून खलबत केलें. आठ फर्दांच्या नकला करून पाटिल बावाकडे पाठऊन याचा जबाब लवकर आणवावा ऐसें सांगितलें. त्या फर्दा-नकला तयार करून रवाना जाल्या. कलम.———————— १

इंग्रजांकडून साता कलमाची याद तहनाम्याची आली. त्याजवर विचार होऊन येक फर्द पुणियाहून ठरून आली. त्याची भवति न भवति करून श्रीमंतास उत्तर लिहावयासी आम्हांस सांगितलें· त्या पुरवणीवर नवाबाचे दसखत करून घेतलें. नंतर श्रीमंतांस पुरवणी लिहिली. त्याची नकल मध्यस्ता जवळ होती ती नकल करून पाटीलबावाकडे पाठवावयासी बाबा-राव यांस सांगितलें. कलम.———————— १

पटणास टिपूसीं तहनामा जाला. त्याची नकल करून पाटीलबावा कडे पाठवावयाकरितां बाबाराव यांस दिल्ही. कलम.———————— १

तीन कलमें

बाबाराव लाखोटा देतील तो टप्यावर पांच दिवसांत पावता व्हावा, आणि पांचा दिवसांत उत्तर लवकर यावें, ऐसी रवानगी जलद व्हावी म्हणोन आनंदराव सभापत यांस मध्यस्तानीं ताकीद केली. याप्रों बातमी कळली ती लिहिली असे. सारांश सर्व इतला गुह्य मार्गें पाटीलबावाकडे होतो हें ध्यानांत असावें. रा॥ छ २२ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ९ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. व्यंकट रामदीक याजकडून चिनापटणची अखबार व राजश्री नानाचे नांवें पत्र आलें तें पाठविलें आहे, प्रविष्ट करावें. अखबारांत श्रीमंत पंतप्रधान यांजकडील तिसरी किस्त पावती जाली नाहीं असें असावें. तेथें सेना साहेब सुभा यांचें नांव हस्तदोषें करून पडलें असें वाटतें. पाहिल्यावर समजण्यांत येईल. व्यंकट रामदीक उमेदवार आहे. याज करितां त्याची नेमणूक सरकारांतून व्हावी. ह्मणजे स्वरूपवृद्धीचा संतोष होऊन सरकार कामाचे उपयोगीं पडेल. याविषईं विनंति करावी. सर्फराज करणें खावंदाकडे आहे रा॥ छ २२ मोहरम हे विनंति.

श्री.

श्रावण वद्य ९ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. कुशलपुरी यानें राजश्री रवोतमराव व रामचंद्र दादो यांचे नांवें दोन लखोटे पाठविले. त्यांस पावते करून जाब घेऊन पाठवावें. रा॥ छ २१ मोहरम हे विनंति.

छ २९ मोहरम टपा रवाना पुण्यास.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १८१५.

राजश्री गोविंदराव स्वामीचे सेवेसी विनंति. उपरि. तुमचीं पत्रें छ १९ मोहरमचीं छ २१ माहे मा॥रीं पावलीं. लिहिल्याप्र॥ मा॥र सर्व समजला. त्याचीं उत्तरें सांप्रत लिहिलीं आहेत. त्यावरून कळेल. इकडील सविस्तर मजकूर श्रीमंताचे पत्रावरून समजण्यांत येईल. राजश्री नाना यांसही सरासरी पत्र लि॥ आहे. चनापटणाहून अखबार आली ते व नानाचे पत्राचा लाखोटा पाठविला आहे. सर्व पत्रें श्रीमंतासहित नाना यांस दाखऊन त्यांचे आज्ञेप्रमाणें श्रीमंताचे सेवेसीं प्रविष्ट करावीं, उत्तरें घेऊन बरचेवर रवाना करावीं. रा॥ छ २९ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके१७१५.

विनंति. उपरि. जुजयातच्या फर्दा आठ पाठविल्या. या प्रथम मध्यस्तास दाखवाव्या. नंतर दुसरे दिवसीं राजश्री बाबाराव यांस बोलाऊं पाठऊन आणवावें, आणि फर्दा दाखवाव्या. बोलावें कीं तुमची गांठ मध्यस्ताचे घरीं पडावी तेथें आह्मीं बोलतों. तुह्मींही बोलून सरकारलिहिल्याप्र॥ बोलून ठराव करावा, ऐसें त्यास घेऊन बोलणें व्हावें. ऐसी राजश्री नानाची आज्ञा, त्याजवरून लिहिलें असें. आपण ह्मणतील बाबाराव येथें असतां त्यांचें बोलणें कीं:– काये जाबसाल असतील ते मला समजाऊन दिल्यास मी मध्यस्तासीं बोलून सर्व उगरून देतों. यास्तव त्यांस घेऊन करावें ह्मणोन श्रीमंतांनीं आज्ञा केली कीं बोलण्याचा उपर कशास ठेवावा ? यास्तव घेऊन बोलावें, हा यांतील खुलासा ह्मणोन लि॥. त्यास फर्दा पावल्यानंतर ध्यमस्ताकडे गेलों. फर्दाही दाखविल्या. याच फर्दाच्या नकला रघोतमराव यांजकडून आल्या. त्या अक्षरशा पाहिल्या. त्यावरून पुर्त्या नेहनानिषीन

जाहल्या आहेत. याचे जवाबाचे पर्याय दो ती दिवसांनंतर तुह्मासीं सर्व बोलण्यांत येईल. बाबाराव यांजकडे सांगून पाठविलें होतें त्याचा म॥र आलाहिदा पुरवणी पत्रीं लिहिला आहे त्याजवरून कळेल. रा॥ छ २९ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि:– रा॥ बाबाराव यांजकडे कोनेर बापुराव यांज बरोबर सांगून पाठविलें कीं जुजयातीच्या फर्दा सरकारच्या आल्या ह्मणजे आह्मांस कळवावें, ऐसें तुमचे बोलण्यांत पेशजी होतें. त्यास, हालीं फर्दा पाहव्या, नंतर तुमचे आमचे विच्यारें मध्यस्तांसी म॥र व्हावा. त्यास प्रथम बाबाराव बोलले कीं मला दुखण्यामुळें सामर्थ्य येण्याचें नाहीं. कसें करावें ? तेव्हां कोनेरपंत त्यांसी बोललें कीं तुमच्या बोलण्यांत आले होतें याजकारितां बापूंनीं मला तुह्माकडे पा॥ आहे. त्यास येवत नाहीं असें ह्मणूं नये, पालखींत बसून यावें; बहुत बसवेना तर तेथेंच आमळसें लवावें, वर आहे: चिंता नाहीं. याजवर बोलिलें कीं:– मध्यस्ताचे परवानगी वेगळ येतां नये, कसें करावें ? त्यास उदईक मी सांगून पाठवितों, नंतर येईन. याप्रमाणें निरोप आला. मध्यस्तास पुसल्यासिवाये येत नाहींत ऐसें समजलें. तेव्हां आपणही मध्यस्ताकडे याचा इतला कां न सांगून पाठवावा ? ह्मणोन मध्यस्ताकडे आह्मीं सांगून पा॥ कीं:– फर्दा आल्यानंतर आह्मांस कळवाव्या ह्मणोन पहिलें बाबाराव आह्मांसीं बो (ल) ले होते, त्यावरून आह्मीं त्यांजकडे सांगुन पाठविलें कीं फर्दा आल्या आहेत. तुह्मीं येऊन पाहाव्या. याजवरून मध्यस्त बोलिले जे:– बाबाराव यानीं काल हा मजकुर लिहून पाठविला नंतर कांहीं बोलावयाचें आहे, असें लिहिलें होतें. त्यास आज दोन प्रहरीं मीं त्यास बोलावलें आहे. त्याचें बोलणं ऐकून घेऊन आपल्याकडे जावें ह्मणोन सांगतों. याप्रा॥ मध्यस्ताचे

बोलण्याचा म॥र. त्यानंतर दुसरे दिवसीं बाबाराव यांचा निरोप आला कीं:— परवानगी आली. आज आमावास्येची संधि, उदईक ग्रहण, परवां कर; याजकरितां द्वितीयेस येतों. त्यास, ते आल्यावर त्यांजला फर्दा दाखऊन मध्यस्तासीं कसें बोलणें होईल तें लिहून पाठऊं. रा। छ २९ मोहरम हे विंनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि:-बाबाराव यांजकडे कोनेरपंत बोलविण्याकरितां गेले होते. त्यांजपासीं बोलिलें कीं:— आह्मीं येऊन काये करावें ? करावयाचें-हीं मोठीं मोठीं कामें ! यांचे उलगडे होणें संकट; तेव्हां आह्मीं काये करावयाचें ? याजवर हरराव बोलिलें कीं:-- नानाचा कारभार फार वेढक, तेव्हां फडचे कसे होतात ? याचें उत्तर बाबाराव यांनीं त्यांस केलें कीं:-- ग्रहस्त वेढकपणास काये कमी आहेत ? कीं त्यांचा दोष तुह्मीं काढतां ? याप्र॥ परस्परें आपल्यांत बोलत होते. रा॥ छ २९ मोहरम. हे विनंति.

श्री

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. प्रथम मध्यस्तास फर्दा दाखविल्या; ते वेळेस यांची उत्तरें काये ? ऐसें आह्मीं पुसिल्यावर मनांत कोंडून कांहीं गोष्टी बोलिले. त्यांत निश्चयाची गोष्ट ल्याहावया जोगती येकही नाहीं. कांहीं उत्तर करावें म्हणोन कालवाकालव करून बोलिले. सेवटीं बोलिले कीं:—- दोचौ दिवसां याजविषंई तुह्मासीं बोलूं. बलकी मीं येखादें पत्र ल्याहावें असें ठरल्यास लिहून देईन व तुम्हांसही ल्याहावयास सांगेन. त्या प्र॥ लिहून उत्तर आलियावर मग फर्दांचे ठरेल. या बोलण्याचा अर्थ आमचे मनांत आला जे:— फर्दांचा मजकूर ज्यांस लिहिला तिकडून उत्तर आलियावर निश्चय बोलणें तो बोलावा. तों पावेतों कांहीं दिवस काळहरण करावें. याजवरही यांची उत्तराविसीं निकडच लागल्यास कांहीं येक उत्तर

पर्याय लाऊन द्यावें म्हणजे च्यार दिवस काळहरण जाहलें, आशा लागली. तिकडील उत्तर आलियावर बोलणें तें बोलावें. आसा बेत ठरला आहे. यास दुसरें प्रदर्शन:-बाबाराव यांचा निरोप आला. त्यांत ग्रहणाचे संधीचें निमित्य आणि मध्यस्त पाठ सांगतील त्या धोरणानें आम्हासीं बोलतील असें वाटतें. त्यास, आज उद्यां दोन दिवस ग्रहणाचे गेले म्हणजे आम्हीं मध्यस्तासीं जाऊन बोलतों म्हणजे काये ते समजेल. त्यासारखें लिहिण्यांत येईल. रा॥ छ २९ मोहरम हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके१७१५.

विनंति. उपरि:-तफावत कांहीं ऐवजाची आहे. त्याचे रुजुवातीविषईं हालींच्या सुम्यास नवाजषनामा पाठविला. परंतु आमका ऐवज आमके दिवसांत देणें ऐसें जगधन साहुकार यास पत्र नाहीं. याविषईं दिकत पडेल ह्मणोन लि॥. त्यास, येकंदर तनख्यांपैकीं एक लाख येकावन हजार दोनसें रु॥ सवा तेरा आणे १५१२०० ०॥-। राव पंत प्रधान यांचे सरकारांत वसूल जाहला म्हणोन आहसनुदौला, कृपावंत या उभयतांनीं आपले मोहरेनसीं वसुलाची फर्द पाठविली. परंतु वसुलाप्र॥ रसीदा असाव्या त्या नाहींत. च्यार रसीदा मात्र आल्या. त्या यांणीं दिल्ह्या. यांत १६७९५ ।॥=। सोळा हजार सातसें पंच्याणव रु॥याची रसीद नाहीं. त्यावरून मध्यस्तासीं आमचें म्ह (ण) णें पडलें कीं:—सदरहूची रसीद द्यावी; अथवा रसीद नाहीं तरी ऐवज द्यावा. यांचें ह्मणण्यांत ऐवज पावला आहे. तेव्हां उभयतांनीं आपले मोहरांनसीं दस्ताऐवज पाठविला. आमचे म्ह (ण) ण्यांत ऐवज पावला नाहीं. असी दोनच्यार दिवस पिष्ट पिष्ट जाली. तेव्हां मध्यस्त बोलिले कीं:—ऐवज तो पावलाच आहे. नसेल पावल्यास या ऐवजाचा जिमा आहसनुदौला व कृपावंत यांचा. त्यास आमचें ह्म (ण) णें:—कृपावंत आटकेंत आहेत. त्याजवरून मध्यस्तांनीं आहस-

नुदौला यांचे नांवें पत्र करून दिल्हें कीं तुह्मीं येक लाख येकावन हजार सातशें पंच्याणव रु|| सवा तेरा आणे याची फर्द मोहरीं लिहून पाठविलीं, त्यांत सोळा हजार सातसें पंचाण्यव रु|| सवा चौदा आणे कमी येतात, याची रसीद नाहीं, याज कारितां रावपंत प्रधान यांचे सरकारचे मुतसदी तकरार करून कबूल करीत नाहींत. त्यास, तुह्मीं ज्यांस सदरहू रु|| दिल्हे असतील त्यांची रुजुवात करून द्यावी. अथवा सदरहू रु||, जे ऐवज मागावयास येतील, त्यांचे पदरीं घालून रसीद घेउन पाठवावी. मध्यस्ताचें ह्म (ण) णें:— हे रुपये पावलेच आहेत. त्यांत गुंता नाहीं. मगर तुमचा आग्रह कीं रु|| पावले नाहींत. याज कारितां हें पत्र दिल्हें आहे. हें पत्र आहसनुदौलास पावतें करून यांचें उत्तर आणवावें ह्मणजे समजेल. त्यावरून हें पत्र घेऊन पाठविलें आहे. आहसनुदौला यांजकडे रवाना करावें. त्यांनीं रुजुवात करून दिल्ह्यास गुंताच उरकला. रुजुवात न जाल्यास त्यांजपासोन ऐवज घ्यावा. ऐवज न दिल्ह्यास उत्तर लिहून पाठवावें. ह्मणजे यांस कायेल करून, जगधन याचे दुकानची चिठी घेऊन पाठवावयास येईल. सोळा हजार ऐवज द्यावाच असें ठरलें नाहीं. सबब जगधनावर चिठी नाहीं. आहसनुदौला यांस मात्र पत्र कीं ऐवज दिल्हा नसल्यास तुह्मीं देणें त्यास ऐवज आहसनुदौलाच देतील. त्यांणीं अनमान केल्यास लवकर लिहिलें यावें. र|| छ २९ मोहरम हे विनंति.

श्री

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि:-ऐवज क्षेपनिक्षेप पदरीं पडे ऐसीं परभारें आणिक पत्रें जावीं. इकडे पाठवावयाचीं असतील तें पाठवावीं. याविसीं स्वस्त असों नये. पैक्यास लांबण पडों नये ऐसें व्हावें म्हणोन लि||. त्यास तनख्याचे ऐवजाची तपसिलाची याद लिहिलीच आहे. निकी बाकी.

२६० ७९० ॥।≡ निघाली याची चिठी-रोषनराय यांचे मोहरेची, जगधन याचे दुकानीं इ॥ छ २० जिल्हेज पासोन दोन माहिन्यांत द्यावे याप्र॥ खचित चिटी-आहे. तथापि तूमचे लिहिल्यावरून मागाहून आणिक ही परभारें ताकीद लिहिविण्यांत येईल. हालीं फखरुदौला नवे सुभेदार यांचे पत्र मध्यस्तास आले कीं:- — सखोपंडत–रावपंतप्रधान यांजकडील–तनख्याचे ऐवजाचे वसुलास येथें आहेत. हे खर्चास मागतात. यांस फार तसदी आहे. दोनदिवस बिलकुल यांस कांहीं मिळालें नाहीं. तिसरें दिवशीं पन्नास बैल गेल्याचे रसदेचे घेऊन नेऊन रोजमरा केला. याजबराबर जमयेतही आहे. त्यास, आज्ञा आल्यास कांहीं ऐवज द्यावयास येईल. त्यावरून मध्यस्तांनीं आम्हांसीं सदरहू म॥र केला; आणि बोलिले कीं:— तनख्याचें बाकीचे ऐवजाची चिठी जगधन याचे दुकानीं करून दिल्हीं त्यापक्षीं आह्मीं ऐवज कां द्यावा ? आणि ते ग्रहस्त खर्चाविन हैराण आहेत. जर तुम्हीं कांहीं यैवज देत असाल तरी आम्ही जगधन याचे दुकानींहून देवितों; नाहीं तरी जवाब साफ. लिहिलें असे, व रसीदीचीही नकल प॥ आहे र॥ छ २९ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

नकल.

राजश्रिया विराजित राजमान्य रा॥
बाजीराव आमील व तिमाराव दे-
शपांडे प॥ वसमत स्वामीचें सेवेसीं.

पो॥ गोविंदराव कृष्ण सां॥ नमस्कार विनंति. उपरि. प॥ उमरखेड यामाहाला पासोन शाहमिर्जा यांनीं ऐवज घेतला तो नवाबाचे सरकारांतून येणें. त्या ऐवजीं प॥म॥रचे ऐवजीं चाळीस हजार रुपयांची तनखा आमची तुह्मांवर आली त्याचें नवाजषनामें दोन. पैकीं आवल हप्ता माहे र॥ वल आखरचे वायद्याचे रु॥ २०,००० वीस हजार. सद-

रहू वीस हजार रु॥ म॥ मेहरबान सैद मुजवरखान आमील प॥ मा॥र दिल्हे ते पावले आहेत. छ ज॥ खरीं सु॥ सलास तिसैन मया व आलफ, सन १२०२. बहुत काय लि॥? हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपारि. तेजसिंगाकडील जागिरीचे माहाल येहतषाम जंगाकडे जालें. येविषिं रा॥ नाना तुम्हासीं बोलले कीं:– सरकारचा ऐवज खंदारकराकडे येणें. त्या ऐवजीं करडखेल, होकरणें हे माहाल लाऊन दिल्हे असतां दरमियान फौज पाठऊन घेतले. ते समई हिसेबी ऐवज निघेल त्यास नांदापुर लाऊन देण्याचा करार असतां वलीजंगास नांदापुर देऊं लागले. ते समई मध्यस्तासी नांदापुर आमचे ऐवजीं केलें असतां यास कसें देतां ? हें बोलावें कीं नाहीं ? व जंग घराउ पुसों लागले त्यास तुम्हीं नांदापुर कबूल करूं नका असें म्हणावें कीं नाहीं ? हे गोष्ट कसी राहिली ? इत्यादिक तों लिों. त्यास करडखेल राज्याजीकडे जागीर होऊन तालुक्याचे दखलास यांजकडील फौज गेली. ते समई यांचे बोलणें कीं:––खंदारकराकडे येकंदर स्वराज्याचा ऐवज तुमचा येणें, त्या ऐवजीं करडखेल व होकरण्याचा वसूल काय पावला व बाकी काय राहिली याचे हिसेब आणवावे. अजरुये मवाजा हिसेबीं ऐवज निघेल त्यास नांदापुर हा महाल· खंदारकर तेजासिंगाचे जागिरीचा–लाऊन देतां येईल. आमचे म्ह (ण) णें कीं:— सेवालें हा महाल उमरखेडालगता. तो ऐवजीं लाऊन द्यावा, ऐसें बोलणें. त्याजवर हिसेब येऊन ठराव व्हावा तो काहींच जाला नाहीं. खंदारकराबाबत ऐवजाचा फडच्या करून द्यावा. सेवालें नांदापुर आमचे ऐवजी माहाल. हें हमेषा मध्यस्तासीं बोलण्यांत येतच आहे याचें विस्मरण कसें होईल ? येहतषामजंगास जागीर होण्याचे पूर्वीं मध्यस्तासी बोलणें जालें. यांचे म्ह (ण) णें कीं:—तुमचे सरकारचा ऐवज बाकी काय ? याचा हिशेब

आणावया. सेंवाले नांदापुराचाच आग्रह काय आहे. वाजवी बाकी निघेल त्याचा फडच्या तेजसिंगाकडून करउन देउं; आगर नांदापुर लाउन देणें जाल्यास तसें घडेल. हिसेब यावा. ऐवज तादाप काय राहिला ? हें मुख्य यांचे बोलण्यांतील रहस्य. त्यास, हालीं तुम्हीं लिों कीं हिसेबही मागाहून पाठवितों. फार उत्तम आहे. हिसेब पाठउन द्यावे म्हणजे मध्यस्तासीं बोलण्यांत येईल. मध्यस्ताचे म्ह (ण) णें:— सेंवाले नांदापुर हे सरकारांतच आहेत. जंगांसीं दिल्हे म्हणोन कोठें गेलें नाहींत, तुम्हांस आपले फडच्याची गरज, तालुक्यासी काय कारण ? ऐसें म्ह (ण) णें. यास विचार पाहतां माहाल आपले सरकारांत लाउन देणें ते समंई जंगाकडून देवण्यास काय उशीर आहे ? येहतषामजंग घराउ पुसों लागले ते समंई नांदापुर घेऊं नका ऐसे त्यास म्हणावें कीं नाहीं ? ऐसा लेख. त्यास, आह्मीं जंगास म्हणावें, याणीं महाल टाकावा, मध्यस्तांनीं त्यास विचारावें, तेव्हां आम्हीं सांगितलें हें बोलणें प्राप्त, इत्यादिक लांबचे लांब बखेडा पडतों. आणि जंगास तुम्हीं माहाल हा नका घेऊं म्हंटल्यांत फळही नाहीं. हें बोलणें मध्यस्तासीं त्यांज कडूनच होणें तें व्हावें. याचें त्यांसी हमेषा बोलणें होतच आहे. हिसेब आणवावा ऐसें म्हणतात त्यास हिसेब पाठवावा. त्याप्रा। बोलतां येईल. रा। छ २९ मोहरम हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि-मौजे वाघोली पा। धारूर हा गांव गणपतराव माधव यांजकडे. हालीं राजे तेजवंत यांस जागीर जाला. त्यांजकडून राये लक्ष्मी चंद आले. त्यांणीं टाण्यास उपद्रव दिल्हा. आणि यास लिों कीं:— ठाणें खालीं करून देणें, व्यर्थ खर्चाखालीं न येणें. याचा हुजूर जलसा होऊन राजश्री गोविंदराव कृष्ण यांणीं साफ सांगितलें कीं:— तुम्हीं आपलें

ठाणें सुखरूप घेणें. या प्र॥ लक्ष्मीचंद याणीं पत्र लिहिलें त्याची नकल पा॥, त्यावरून ध्यानास येईल. हा मजकूर आनंदराव गणपतराव याजकडील. कोणीं श्रीमंत राजश्री नानास जबाब साफ लिहितो कीं येक दाम न देणें. त्याजवरून आह्मीं सखो जिवाजी यांचे नांवें पत्र लिहून दिल्हें कीं:--तुमचे खर्चाविसींचा मा॥र फखरुदौला यांचें लि॥ वरून मध्यस्तांनीं आह्मांस सांगितला. त्यास, तुह्मांस खर्चाची जरूर असल्यास जगधन यांचे दुकानींहून वीस हजार रु॥ खर्चास घ्यावे. त्याचे दुकानावर चिठी दोन लक्ष वीस हजार सातसें नवद रु॥ पंधरा आणे याची जाली, ती पुण्यास रवाना केली आहे. परभारें तुह्मांकडे येईल. त्या ऐवजांत सदरहू वीस हजार घ्याल ते मुजरा द्यावे ह्मणोन पत्र लिहून जगधन याचे दुकानीं मध्यस्ताचे सांगितल्यावरून दिल्हे आहे. याचा इतला तुह्मास आसावा ह्मणोन लिों आहे. रा॥ छा॥ २९ मोहरम. हे विनंति.

श्री.

भाद्रपद शु. १ शुक्रवार शके १७१५.

विनंति. उपरि. उमरखेड बाबत प॥ वसमत येथें चाळसा हजाराची तनखा मध्यस्तांनीं देविली. त्यापैकीं वीस हजाराची पावती तुह्मीं दिल्ही. त्यास त्या पावतींत चाळीस हजारपैकीं पैसा उधार मात्र नसावा.; ह्मणोन राजश्री नाना यांचे पत्रीं आज्ञा व सदरहूआन्वयें तपासिलें तुह्मींही लिहिलें. त्यास चाळीस हजाराचा उच्चार रसीदेंत न येतां प॥ उमरखेडचे ऐवजीं वीस हजार दिल्हे ते पावले या प्रों पहिल्यानें आह्मीं रसीद वसमतकरास द्यावयास लागलों, परंतु सदरहूप्रों रसीद घेईतात. त्यांचे ह्म (ण) णें कीं:—चाळीस हजाराची तनखा जाली त्यापक्षीं चाळिस हजारापौ वीस हजार पावले. ऐसा उध्धार रसीदींत आणोन रसीद द्याल तर घेऊं. याप्रों मोठा घोळ पडला. तेव्हां आपला दस्तऐवज न गुंते, आणि वसमतकराची

समजूत निघे आशा तऱ्हेची रसीद दिल्ही कीं:-- प॥ उमरखेड या महाला-पासोन शाहमिर्जानें ऐवज घेतला तो नवाबाचे सरकारांतून येणें त्या ऐवजीं वसमतेवर चाळीस हजाराची तनखा दिल्ही त्यापैकीं वीस हजार पावले. याप्र॥ रसीदींत लेख. तेव्हां शाहमिर्जानें उमरखेडचा ऐवज घेतला तो नवाबाकडून येणें त्या ऐवजीं चाळीस हजाराची तनखा ऐसें लिहिण्यांत, त्या अर्थीं चाळीस हजारावर ठराव जाला ऐसा आर्थ कांहीं ससीदींत परिच्छिन्न निघत नाहीं. त्या ऐवजीं ऐसा शब्द, येणें करून जो शाहमिर्जानें नेला नसेल त्या ऐवजीं याप्र॥ स्पष्टार्थ आहे. वसमतकराची तर समजूत चाळीस हजाराचे तनखा-पैकीं वीस पावले हें लिहिल्यावरून जाली. आणि आपला तर चाळसावरच ठराव जाला, ऐसें नाहीं. पुढें बोलण्यास, जाबसालास जागा राखूनच रसीद सदरहू प्र॥ देण्यांत आली. तुह्मास सविस्तर समजावें सबब लिहिलें. असें नानास सांगितलें. नानांनीं मला आज्ञा केली कीं:-ठाणें टुम्हीं घेणें ऐसें गोविंदराव कसें बो (ल) ले ? मीं जाब दिल्हा कीं:- असी गोष्ट कसी घडेल ? हीं अक्षरें त्यांचे मुखावाटे निघणारच नाहींत. लक्ष्मीचंदानें आपले साधनाकरितां लाऊन लिों आहे. परंतु यांजकडोन असें घडणार नाहीं. याप्र॥ जालें, कचें समजावें ह्मणोन विनंति लि॥. मध्यस्तांसीं बोलोन गांवास उपसर्ग न होये आसें घडावें. तेजवंत यांसही सांगावे:-हें काम जाबसाली, यास लडाई व मोर्चे कारण नाहीं. वाजबी जाबसालानें ठरेल तसें येका चिठी-वर होण्याचें काम ! सध्यां उपसर्ग गांवास न लागे, आसें मध्यस्तांसीं बोलोन करावें, ह्मणोन लिों. त्यास, मौजे वावोली हा गांव तेजवंत यांस जागीर जाल्या नंतर त्यांणीं आपल्याकडोन आनंदराव केशव वकील यांस आम्हां-कडे पाठविलें कीं:- हा गांव आम्हाकडे जागीर जाला नाहीं. आपण आपलें पत्र द्यावें. ते समईं आह्मीं यास उत्तर साफ दिलें कीं:-हा गांव सरकारचा याचें नांव तुम्हीं न घ्यावें, कदांचित गांवास उपसर्ग कराल तर परिणाम लागणार नाहीं, आम्हांसही मध्यस्तासीं बोलावें लागेल हें कामें जाबसा-

सूचना.

मराठयांच्या इतिहासाच्या साधनांचा हा सातवा खंड आहे. महाराष्ट्र इतिहास नामक मासिक पुस्तकांतून हा प्रथमतः तीनचार वर्षांपूर्वी छापून निघाला. तो सध्यां पुस्तकरूपानें लोकांपुढें मांडला आहे. विषय इतका प्रसिद्ध आहे कीं तज्ज्ञांनां त्यासंबंधानें विशेष कांहीं सांगण्यासारखें नाहीं. पत्रें गोविंदराव काळे–निजामाच्या दरबारांतील मराठयांचें वकील–यांनीं गोविंदराव भगवंत, नानाफडणीस, व सवाई माधवराव पेशवे यांनां पाठविलेलीं आहेत. तीं अस्सलबरहुकूम छापिलीं आहेत. पृष्ठ १६ (सरकारी रावसाहेब) वर लेखांच्या व छापण्याच्या कांहीं चुका झालेल्या आहेत. त्या तज्ज्ञ वाचकांचे लक्षांत येण्यासारख्या आहेत.